

પ્રકાશકના બે બોલ

શ્રી કાર્જીસ ગુજરાતી સભાનો પ્રથમ હેતુ આ છે : “ ગુજરાતી ભાષામાં લખાયેલાં સઘળાં ગ્રામીન હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરવો; અને તેમાંનાં મુદ્રિત સ્વરૂપમાં સંરક્ષવા યોગ્ય લાગે તેવાં પુસ્તકો હોય તે પ્રસિદ્ધ કરવાં.” આ હેતુથી સમા ગ્રામીન ગુજરાતી સાહિત્યના અંથો વેચાતા લઈ સારા પ્રમાણમાં મંગદે છે.

આ સંગ્રહમાંથી પ્રચલિત કરવા જેવા અંથો કીયા કીયા છે તે સમજી શકાય તે માટે સભાએ ૧૫૦ પુસ્તકોની માહિતી આપનારા, હસ્ત-લિખિત પુસ્તક સવિસ્તર નામાવલિ ભા. ૧ તથા ૨, આ પ્રકાશક પાસે તૈયાર કરાવી પ્રકટ કરેલા છે. બાકીનાં ૨૫૦-૩૦૦ પુસ્તકોની એ જ ધોરણે સવિસ્તર નામાવલિ ભાગ ૩-૪ તૈયાર કરવાનું કામ પણ આ પ્રકાશકને સોપેલું છે. ઉપરાન્ત અંથનું પુસ્તક, રચનાર, રચનસમય વગેરેની ઉપરચોટીયા માહિતી આપનાર એક યાદી પણ પ્રકટ કરેલી છે. તેમાંથી એક પાસ નામાવલિ ભાગ ૨-૧ માંથી પસંદ થયેલા અંથો તૈયાર કરાવવાનું કામ ચાલે છે. તેમ બીજી પાસ અન્યત્ર સાપડતા પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય ગ્રામીન અંથો, કાવ્યો, આખ્યાનો, વાર્તાઓ સંશોધાવી, સટિક પ્રકટ કરાવવામાં આવે છે.

આ પ્રવૃત્તિમાં અત્યાર સુધીમાં નીચેના ગ્રામીન ગુજરાતી સાહિત્યના અંથો પ્રકટ થયા છે : ૧ ગ્રજોધિજગીશી વા ઉખાણાસંગ્રહ અને રાવણમદોદરીસંવાદ : સં. રવ. મણિલાલ બ. વ્યાસ. ૨ ગ્રામીન કાવ્યવિનોદ ભાગ ૧, અં. રા. જગનલાલ વિ. રાવળ. ૩ રસકલોલ : સં. રા. જ. વિ. રાવળ. ૪ મહાભારત ભાગ ૧, આદિપર્વ અને સભાપર્વ સં. રા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી. ૫ શ્રી કૃષ્ણકીડાકાવ્ય (દશમ સ્કંધ ૨. સં. ૧૫૨૯) સં. રા. અંબાલાલ જી. જાની. ૬ અભિમન્યુ આખ્યાન : સં. રા. મંજુલાલ ૨. મજમુદાર. ૭ પંચદંડની વાર્તા : સં.

રા. ચંકરપ્રસાદ છ. રાવળ. ૮ મહાભારત ભાગ ૨-વનપર્વ : સં. રા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી. ૯ રૂપસુંદર કથા (શ્લોકબદ્ધ કાવ્ય) સં. રા. ભોળીલાલ જ. જયંદ સાહેબરા. ૧૦ હંસાવતીની વાર્તા : સં. રા. ચંકર-પ્રસાદ છ. રાવળ. ૧૧ મહાભારત ભાગ ૩-વિરાટપર્વ અને ઉદ્યોગ પર્વ : સં. રા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી. ઉપરાન્ત ૧૧ હારમાળા રા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રીએ સંશોધેલી, તથા ૧૨ વીરસિંહકૃત ઉવાહરણુ : રા. ભોળીલાલ જ. સાહેબરાએ સંશોધેલ પ્રકટ થનાર છે. તેમ નં. ૧૩ મહાભારત ભાગ ૪ બીષ્મપર્વ : રા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી સંશોધી તૈયાર કરે છે.

સભાએ મધ્યકાળની ગુજરાતી ભાષામાં રચાયેલો મહાભારતનો સર્ગમ પ્રાંથ-પ્રકટ કરવાનું મહાભારત કાંચ આદરેલું છે. શાસ્ત્રીશ્ર કેશવરામ કાશીરામે વિનાવેતને પ્રોતિકાચ તરીકે એ કાચ માથે લીધું છે. સભા તે માટે તેમની ઝલ્લી છે. એક કવિનાં અને તેટલાં પર્વો અને તે કથા સંભવિત ન હોય ત્યાં એવા ખીમ સમોવડીઆ પ્રાચીન કવિનાં પર્વો લેવાં, એવું ધોરણ રાખેલું છે. ચાલતી ભાષાની જૂનવટ તેમાં છે. પરંતુ મધ્યકાળના ગુજરાતને ગુજરાતી કવિઓએ કેવા સ્વરૂપમાં તેનો પદબંધ પૂરો પાડ્યો છે, એ જાણવાનું સાધન ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ વિચારનાર અભ્યાસીઓને મળી રહેશે, એ દષ્ટિ પ્રધાનપણે આ પ્રબંધમાં પ્રવર્તેલી છે.

ગુર્જર સાહિત્યરસિક જનતાને એટલી મુશ્કેલી સહી લેવા વિનંતિ છે. આશા છે કે અભ્યાસી જનુઓ અને સાહિત્યરસિક જનતા સભાની આ યોજનાને ઉત્તેજન આપશે અને તેનો લાભ પણ અવશ્યે લેશે.

આપાદ સુદિ ૧૧

સં. ૧૯૯૨

તા. ૩૦-૬-૩૬

૩૬૫, થી ફાર્ગસ ગુજરાતી

સમામંદિર, વિદુલભાઈ ૧૩

મુંબઈ નં. ૪

અભ્યાસી લુલાખીરામ જાની

સહાયક મંત્રી,

શ્રી ફાર્ગસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ.

શ્રી કાર્પસ ગુજરાતી સભા-મુંબઈ-નાં પુસ્તકો

સાળા-પાઠશાળાઓ-ને ઇનામ માટે તેમ પુસ્તકાલયોના સંચાલક
માટે અડધી કિંમતની ગોઠવણ

શ્રી કાર્પસ ગુજરાતી સભાએ સરકારી, દેશી રાજ્યોનાં તેમ જ મ્યુનિસિપલ અને લોકલ બોર્ડોનાં કેળવણી ખાતાં, અભ્યાસ તથા વાચનદારા તથા ઇનામોદારા, તેમ જ તેમની નિશાળો તથા સાર્વજનિક સ્નાત્યશીળા દ્વારા ગુજરાતી સાહિત્યનો પ્રચાર ખડોળા પ્રમાણમાં સહેલાઈથી જોઈ જાય કરી શકે તે માટે એ સહુ સરકારીઓને પાંચનાં નાચે જણાવેલાં પુસ્તકો માત્ર અર્ધી કિંમતે વેચાતાં આપવાની અનુકૂલતા કરી છે. ૧-૨ રાસમાળા ભાગ ૧-૨, તથા ૨૧ ગુ. ઐ. ઉ. હેખ સંગ્રહ ભાગ ૨ જે, એ ત્રણ સિવાય ૧૨૧૧ ટકાના કમીશનથી મળશે.

આ બાબત ધન્યવહાર કરવાનું કે અંબાલાલ છુ. જાની, ખી. એ. સહાયક મંત્રી, શ્રી. કા. ગુ. મલા ૩૬૫, શ્રી કાર્પસ ગુજરાતી સભા મંદિર, ડાંચેન હાઉસ નજીક, વિઠ્ઠલભાઈ રોડ, મુંબઈ નં. ૪

સૂચના: મલાએ પડતર કિંમતે પુસ્તકો વેચવાનો નિયમ રાખ્યો હોવાથી મૂળ કિંમત વ્યાજબી કરતાયે, ઓછી રાખેલી છે.

(૧-૨) રાસમાળા, ભાગ ૧-૨, કિન્દોડ કાર્પસ, ભાષાન્તરકાર દિ. બ. રણછોડભાઈ ઉદયરામ દવે તૃતીય ગચિત્ર આવૃત્તિ. એનેરી ચિત્રો અને અક્ષરોવાળુ પૃષ્ઠ દરેકનું મૂ. રૂ. ૫-૮-૦.

(૩) કાર્પસ જીવનચરિત્ર: રા. રા. મન:સુખગમ સૂર્યરામ ત્રિપાઠી મૂ. રૂ. ૦-૪-૦.

(૪) માર્કસ એરેલિયસ એન્ટોનીનસના મુવિચારો-મમાન ગંદકૃત સુખાપિતો ગાયે. મૂ. રૂ. ૨.

(૫-૬) શ્રી કા. ગુ. સભાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની સવિસ્તર નાગાવલિ ભાગ ૧ લો તથા ૨ જે-દરેકનું મૂ. રૂ. ૨.

(૬-૧) શ્રી.કે.ગુ. રામાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની વિગત-
વાર યાદી-મૂ. ૦-૪-૦.

(૭) ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો, ૧-૨ ગુજરાતના
પ્રાચીન ગદ્યો, વંશાવલીઓ, સહેરા વગેરેની મૂળ સાધનસામગ્રીઓમાંથી
એકઠી કરેલી હકીકત. મૂ. રૂ. ૩.

(૮) રસકલ્પોદ-શ્રીજીવનનાં પ્રાચીન ગીતો. મૂ. રૂ. ૦-૧૦-૦.

(૯) માંડલુ બંધારાકૃત “પ્રયોધર્મગ્રંથી” — ઉપાધ્યાયસંચલ
બંધારા વીશીઓ અને શ્રીધર્મકૃત “રાવણમંદોદરીસંવાદ”. (જૂની
ગુજરાતી) ટીકા. મૂ. રૂ. ૦-૨૨-૦.

(૧૦) પ્રાચીનકાવ્યવિનોદ, ભાગ ૧ લો દર્શનાકર આદિની
બ્યાખ્યાન. મૂ. રૂ. ૧.

(૧૧) “આહુનવર-“સર્ગનજૂનો મુવ” — પારસી ધર્મતત્ત્વનું
વૈદિક દૃષ્ટિએ અવલોકન. મૂ. ૦-૮-૦.

(૧૨) ચતુર્વિંશતિમંચઃ શ્રીરાજશેખરમુરિસન્દર્ભઃ પ્રબંધકોદંતિ
અપરાન્ધયઃ પરિશિષ્ટેન સમલકૃતઃ સંશોધિતઃ એમ. એ. ડયુપદચારિણા
પ્રો. હીરાલાલેન (૨૪ રાગઓ, કવિઓ, મહાપુરુષો વગેરેનાં વૃત્તાંતો)
મૂલ્યમ્ રૂ. ૧-૮-૦.

(૧૩) પ્રવચ્ચચિન્તામણિઃ શ્રીમેલુગાચાર્યકૃતઃ (નવીનસંસ્કરણમ્)
સંશોધિતઃ પુનર્મુદ્રિતઃ શાસ્ત્રીદુર્ગાચાર્યકૃતેન મૂલ્યમ્ રૂ. ૧-૮-૦.

(૧૪) શાક્યસંપ્રદાય, તેના સિદ્ધાંતો, ગુજરાતમાં પ્રચાર અને
ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર તેની અસર. (‘કાદિ’ અને ‘લાદિ’ મતનાં
એ શીયકો,) લેખક દિ. બ. નર્મદાચંકર દેવચંકર મહેતા. મૂ. રૂ. ૧-૮-૦

(૧૫) ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો, (“દિસ્તોરીકલ
મન્સ્કોપ્શન્સ, ઓફ ગુજરાત” ભાગ ૧ લો) (અશોકથી ગુર્જર
વંશ પર્યન્ત) પાકું પૂકું રાવલ ૪ પૃષ્ઠ ૪૦૦થી વધુ પાનાં સરખ
ટકાઉ કાગળો, મૂ. રૂ. ૪-૮-૦.

(૧૬) મહાભારત : પ્રાચીન અનુવાદ-ભાગ ૧ લો : હરિદામનુ
આદિપર્વ અને વિષ્ણુદાસનું ગ્રંથાંધર્મ, ઉપોદ્ધાન અને ટીકા સાથે,
મૂ. રૂ. ૧-૪-૦.

(૧૭) ગુજરાતના કેટલાએક ઐતિહાસિક પ્રસંગો, તથા વાર્તાઓ વા ગુજરાતી રાસમાળા: મંત્રણ કરનાર સ્વ. કવીશ્વર દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ, મૂ. રૂ. ૦-૧૨-૦.

(૧૮) ચતુર્વિંશતિબ્રજ્ય (૧૨માં અંસ્કૃત પુસ્તકનો સરળ ગુજરાતી અનુવાદ), ટીકા અને ઉપોદ્ધાત, મૂ. રૂ. ૧.

(૧૯) પંચદંડ (નરપતિકૃત મં. ૧૫૪૦) ટીકા અને ઉપોદ્ધાત મૂ. રૂ. ૦-૧૨-૦.

(૨૦) મહાભારત ભાગ ૨ જો : પ્રાચીન આખ્યાન (આરણ્યક પર્વ નાકરકૃત) ટીકા અને ઉપોદ્ધાત મૂ. રૂ. ૧.

(૨૧) પ્રબંધચિન્તામણિ (૧૩મા અંસ્કૃત પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ) ટીકા અને ઉપોદ્ધાત મૂ. રૂ. ૧.

(૨૨) રૂપમુન્દરકથા (પ્રાચીન હોળબદ્ધ શૃંગારકાવ્ય) ટીકા અને ઉપોદ્ધાત મૂ. રૂ. ૦-૮-૦.

(૨૩) રાજ્યરંગ ભાગ ૨ જો-જગતનો ઇતિહાસ, નિરૂપક કવિ નર્મદાશંકર લાલશંકર દવે, નર્મદગઢ પછીનો કવિના અભ્યાસના પરિપાકરૂપ ગ્રંથ મૂ. ૦-૧૨-૦.

(૨૪) છુદ્ધિવર્ધક વ્યાખ્યાનમાળા (છુદ્ધિવર્ધક સલાની તવારીખ, અને ૧૯૩૪નાં બે વ્યાખ્યાનો, ૧ ગુજરાતના સિક્કાઓ વિષે અને ૨ વિજ્ઞાન વિષે ડારવિનમત) વગેરે-(સચિત્ર) મૂ. ૦-૬-૦.

(૨૫) હંસાવતી : વિક્રમચરિત્રની વાત (કવિ મધુસૂદનની રચેલી, વિક્રમપુત્રની) ટીકા, ઉપોદ્ધાત સાથે મૂ. ૦-૧૨-૦.

(૨૬) ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો ભાગ ૨ જો (શિલાલેખો અને તામ્રપત્રો ગુર્જર વંશથી ચાલુક્ય વંશ સુધી ૧૫મા નંબરના અનુમંધાનમાં): રોપલ ૪ પેજ ૪૦૦ પાનાં, સરસ ટકાઉ કાગળ પૂરું સુંદર કાપડી મૂ. રૂ. ૪-૮-૦.

(૨૭) જીવન અને ઉત્ક્રાન્તિ: રા. રા. ભીમભાઈ લા. દેમાઈ એમ. એસ.ગી. વિજ્ઞાનવિપરી સચિત્ર ૧૨ પ્લોક મૂ. ૦-૧૨-૦.

(૨૮) હુવામાન : ગુજરાતની વિજ્ઞાનદ્રષ્ટિએ હવામાન વિષેની સ્થિતિ, ૨૦ ચિત્રો અને નકશાઓ, ઉપરાંત વિવિધ પરિશિષ્ટો, રા. સા. મુકુન્દ ઉનાકર બી. એ. અને રા. રા. બી. એન. દેસાઈ, એમ. એસસી. મૂ. ૦-૧૨-૦.

(૨૯) શૈવધર્મ : સિદ્ધાન્તો, ઇતિહાસ, ગુજરાતમાં પ્રચાર, ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર અસર, સંશોધિત, વર્ધિત (બીજી આવૃત્તિ) રા. રા. દુર્ગાશંકર કે. શાસ્ત્રી, મૂ. રૂ. ૧.

(૩૦) પૃથ્વીના ઇતિહાસ : રા. રા. યશવંત ગુલાબભાઈ નાયક, એમ. એસસી. સચિત્ર : મૂ. ૦-૧૨-૦.

(૩૧) મહાભારત ભાગ ૩મો, વિરાટપર્વ અને ઉદ્યોગપર્વ (સદિક) મૂ. રૂ. ૧.

(અ) શ્રીકૃષ્ણલીલા કાવ્ય (સચિત્ર) દ્વયમરકંઠ ભાગવત, (પદ્યબંધ, આખ્યાન) કાવ્યરથ કવિ દેશવ હરેશભ (રચન મંચત ૧૫૨૬). રા. નરવરલાલ ઈ. દેસાઈ, બી. એ. નો ઉપોદ્ધાત, શ્રીધરોદારિકા આદિ સાથે મૂ. રૂ. ૧.

(૩૨) ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્ય : સાક્ષરશ્રી નરસિંહરાવ જોશનાથ દિવેદીયાનાં ભાષણ : ભાગ. ૧લો, મૂલ્ય ૩-૦-૦.

ત્રિમાસિક

શ્રી રા. ગુ. સમાના આમંખ પત્રનું લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ છે. આ પત્રના આદેશને ગુરુભાણા ભાગ ૧-૨ મિલાવતાં તમામ પુસ્તકો અડધી કિંમતે વેચાતાં આપવાની ગોઠવણ કરેલી છે.

મજવાનું ઠેકાણું:—

૧ રા. અંબાલાલ બુ. લાની, બી. એ. ૨૬૫, શ્રી કાર્મલ ગુજરાતી સભા મંદિર વિદ્યુતભાઈ રોડ, ટોન્સેસ લેઈન, મુંબઈ નં. ૪.

૨ એસર્સ એન. એમ. ત્રિપાઠીની કું.

બુકસેલર્સ : પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨.

બુકસેલર્સને જરૂરયાતનાં પુસ્તકો ૨૦ રૂા કમીશન મળશે.

॥ श्रीकृष्णः ॥

પ્રસ્તાવના

૧. નાકરનું વિરાટપર્વ

ગૂજરાતી ભાષામાં દેશીબદ્ધ મહાભારતનાં પર્વોનો આરંભ કરનાર વૈશ્ય કવિ નાકરની ઘણી કૃતિયો અઘાપિ અપ્રસિદ્ધ સ્થિતિમાં છે. પ્રસિદ્ધ કાવ્યોમાં હરિશ્ચન્દ્રાખ્યાન, લવકુશાખ્યાન, ગદ્યપર્વ, કથુંનું આખ્યાન-સંગાળશા આખ્યાન, અને આ જ માળામાં છપાયેલું આરણ્યકપર્વ એજ છે. હજી ઘણાંયે તેનાં સારાં કાવ્યો પ્રસિદ્ધિ માગી રહ્યાં છે. આને અહીં ગૂજરાતી જનતા સમક્ષ સાં. ૧૬૦૧ માં રચાયેલું તેનું અપ્રસિદ્ધ વિરાટપર્વ શ્રી કાળીસ ગૂજરાતી સભાની આદીથી મૂકવા લાગ્યથાળી થયો છું, અને તે પણ નાકરના સમયની ભાષાને આભાદ સાંચવી રાખતી ગૂજ. વર્નો. સોસાઇટીના હ. સિ. પુ. સ. ના ૩૪૩ ની આદિ અન્ત વિનાની અતિ હીમતી પ્રતિને આધારે તૈયાર કરી બીજી તેર પ્રતિયોની મદદથી અનેક ઉપયોગી પાઠાન્તરો-પ્રક્રેષો વગેરેથી પરિષ્કૃત દશામાં કાવ્ય સાવદેશિક (critical) રવરૂપમાં સાદર ચમ શકે તેવી રીતે.

૨. ભાષાભેદ

આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનામાં નાકરના સમયની ભાષાનું રવરૂપ જતાવવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કર્યો છે. મધ્યકાલીન

ભાષાની ચાર ભૂમિકાઓ એક એકમાંથી કેવી રીતે ઉદ્ભવી તેમજ છેવટ અર્વાચીન સ્વરૂપ કેવી રીતે તરી આવ્યું તે ત્યાં પ્રથમવારજ મારા તરફથી ખતાવવામાં આવ્યું છે. તે તરફ ગૂજરાતના ભાષા-શાસ્ત્રીઓ સમાદરથી જુવે છે, એ જાણી આ દિશામાં મારો ઉત્સાહ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતો જાય છે.

અસારે આપણી સમક્ષ હસ્તલિખિત પ્રતિયો-ખતો-શિક્ષાત્રેઓ, પાળિયાઓ જેતાં ગૂજરાતી ભાષાના મધ્યકાલીન સ્વરૂપમાં વિસંબાદ ઉત્પન્ન થાય તેવી પરિસ્થિતિ સાંપડે છે. આ વાતનો કાંઈક નિશ્ચયાત્મક સ્વરૂપમાં ખુલાસો આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનામાં અપાયો છે. ત્યાં આપવામાં આવેલા સાં. ૧૪૫૯ ના ખતની ભાષા તરફ ક્રેટલાક વિદ્વાનો સંદેહની નજરથી જુવે છે. હું એમ કહેવા માગું છું: લોકભાષા અર્વાચીન સ્વરૂપને પામવા છતાં સહિયભાષા લેખનમાં જૂના સ્વરૂપમાં ક્રમિક વિકાસ સાધ્યે આવતી હતી. તત્કાલીન લોકભાષા અને સાહિત્યભાષાનો લેખનભેદ બાદ કરવામાં આવે તો બહુ ઝાઝો તફાવત રહેવા નથી પામતો. તથાપિ હું તે ખત ઊપરથી મારો મત વિદ્વાનોને ઠસાવવા મુદ્દતે નથી માગતો. અહીં આ નવેસરથી તે પછી પ્રાપ્ત થયેલાં સાધનો વિદ્વાનો સમક્ષ રજૂ કરવા પ્રયત્નસીલ જનું છે.

ઉત્તર સન્ધિની ખરી સ્થિતિ આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનાના પૃ. ૧૮ માં ઊપર છપાયેલાં ૧. વેંચાણ ખત સાં. ૧૬૭૨ નું અને ૨. મુખત્યારનામું સા. ૧૬૯૮ નું—આ બે પત્રો આપે છે. તે તરફ કોઈને પણ સંદેહની નજરે જોવા કારણ છેજ નહીં. અને સંદેહ આસે તેમ પણ નથી; કેમકે શ્રી હાર્ગસ ગૂજ. સલાહ દ. પુ. નાં ૬૪ ક. વાળું સાં. ૧૭૧૧ માં નક્ક કરાયેલું વિશદપર્વ તક્રિન અર્વાચીન ભાષામાં પ્રાપ્ત થાય છે, તે તેનો અન્ત ભાગ નીચે જતાઈ છે તે ઊપરથી સમગ્રમાં આવશે:—

“ હરી અંધ વાઢવને સોંપ્યો । વીરવ પૂજી વીરતાર રે ॥
 વૃધ નાગર કુલ નાંહાંન મદનસુત । ગાયો જાવજલ તાર રે ॥૧૪॥
 પીરક્ષેત્ર મધ્યે વાંણીયો । દીસાવાલ કુલ સાર રે ॥
 વીંછાનો સુત સુધે પ્રજુગે । હરીજાત શુભ આચાર રે ॥૧૫॥
 સત્ક જપ તપ તીરથ ને વહી । અષ્ટ લોગ અજ્યાસ રે ॥
 કેહે નાકર હરીગુણ ગાયે તે પાંમે શ્રી અવીનાસ રે ॥૧૬॥

ધતિ વૈરાટ પર્વ સંપૂર્ણ. ॥ શ્રી રસ્તુ ॥ ॥ સંવત્
 ૧૭૧૧ વર્ષે પ્રાગણ સુદી ૭ સ્વાતેમ રવિ લખીત સંપૂર્ણ સમાપ્ત ॥
 ॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥

॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥ ॥ શ્રી અસ્તુ ॥ ”

આમ વિક્રમભી ૧૭ મી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં ભાષાસ્વરૂપ કપી
 રિયતિયે પ્લેએલુ, તે અતિ સ્પષ્ટ છે.

આરણ્યક-પ્રતાપનામાં સં. ૧૬૧૬ માં લખાયેલા એક વૈદ્ય-
 કીય દૂઅકમાં ભાષાસ્વરૂપ કોષ્ઠક મિથ દસાનો ખ્યાલ આપે છે;
 જેવા કે તેમાં પગિ, ઉપરિ, બાંધીઈ એવા જૂના રૂપો છે. સમ-
 મીના અનશેષરૂપે રૂહેલો આ ઇકાર ઉચ્ચારણમાં લઘુપ્રયત્ન થકારના
 સ્વરૂપમાં પરિણત થઈ ગયેલો તેમજ એકારના સ્વરૂપમાં પરિણ-
 એલો, સં. ૧૬૧૮ સુધી તો તવ ગૂંજાતના ખતોમાં પણ મળે છે.
 (જુઓ G. O. S. No. XIX લેખપદ્ધતિ પૃ. ૭૨).

તથા કાશિવાડના પ્રભાસપાટણમાં સં. ૧૬૧૦ માં લખાયેલું
 એક ખત પાટણના શાસ્ત્રીજી હરિશંકર પ્રભાશંકર પાસેથી મને પ્રાપ્ત
 થયું છે. તેની અહીં અલગથી નકલ જતાઈ છે. (તેમાં જીપરના
 ભાગમાં આપેના ચરણી-મિથ-શરસી લિપિમાંના વર્ણો અહીં
 નાગરીમાં આપું છું.)

કરવાનું આ સિવાય અન્ય કારણ શું હોઈ શકે? ગાણિતિક દષ્ટિએ સાં. ૧૬૧૦ ના ચેત્ર વદિ ૭ રવિવાર એ સાચો દિવસ છે.]

આ ખત કાઠિયાવાડી લેખનપદ્ધતિમાં લખાયેલું છે, તે સાં. ૧૬૭૨-૯૮ વાળાં આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનાના પૃ. ૧૮ ઊપર આપેલા ખત-મુખત્યારનામાં સાથે મેળવતાં જોઈ શકાશે. આ ખતમાં એક વિશેષતા છે, અને તે એ છે કે-કેટલાએક કારસી-અરબી શબ્દો છૂટથી વપરાયા છે. આ કાંઈ પણ આશ્ચર્ય ઊપજાવે તેવું નથી. હેમકે સાં. ૧૫૨૬ પછીથી કાઠિયાવાડ ઊપર અમદાવાદના સુલતાનોનું સામ્રાજ્ય લઘુજ એટલે રાજકીય ક્ષેત્રમાં-દક્ષિણમાં આમ અરબી-કારસી શબ્દો રૂઢ થવાની પૂર્ણ શક્યતા છે. રણુમહા ૭-૬ અને કાઠકદે-પ્રબન્ધ જેવાં કાબોમાં ભારોભાર અરબી-કારસી શબ્દો પ્રયોગમેલા છે. તો પછી આ હો રાજકીય દક્ષિણની વાત છે!

લખાણ શુદ્ધ નથી, છતાં તત્કાલીન ભાષાસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવામાં દોષ જાતની દરકત નહિ તેમ નથી.—લીટી ૬ ટીપી ૨૭ મી સુધીમાં ગૂજરાતની લખાણ છે. ૨૭ મીના, ઉત્તરાર્ધમાં, અહ્યં ચિઘે ની અશુદ્ધ અર્ધી લીટી અને ૨૮ મી. પરીપાલનાય-આટલો ભાગ સંસ્કૃત ભાષાનો છે. બધાંજ ભૂતકૃદન્તોમાં લઘુપ્રપત્તન ચ કાર નથી; ન્યારે પૂર્વે જ હોય તેવા શબ્દો. શામલીયા, સોરઠિયા, ફદીયા, અગીયાર એ વગેરે શબ્દોમાં ઉચ્ચારણાનુસાર લઘુપ્રપત્તન ચકાર સચવાયેલો છે. નપુ'સકે વિકારક અર્ધ, સર્વત્ર નિરનુનાસિક દૂરવ ઉકારાન્તના સ્વરૂપમાં છે. મધ્યકાલીન ગૂજ. ની તથા ભૂમિકાનો એક પણ અંશ આમાં નથી.

આ રીતે વિક્રમની ૧૭મી સદીના આરંભમાં મોકળાયા આવા સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થાય છે; ન્યારે તેજ વખતનું 'વિરાટપર્વ' મધ્ય ગૂજ. ની બીજી ભૂમિકાને અસર સ્વરૂપમાં સાંચવતું પ્રાપ્ત થાય છે; એટલું-

જ નહીં, સા ૧૬૧૬મા અમદાવાદમા ગયવામા આવેલી એક જૈન સાધુની સિંહાસનદ્વાત્રિશિકાની સા ૧૭૭૨ મા થયેલી નકલ મધ્ય ગૂજ. ની દ્વિતીય ભૂમિકાનેજ જરોમ સાચવી ગયે છે

એથી જરા ઊપર જતા સા ૧૫૯૨મા (સા ૧૫૨૬ કરતા સા. ૧૫૯૨ની વધારે સમ્ભાવના છે, તેથી) રચાયેલ કૃષ્ણદ્વીપકાવ્યની ભાષા અર્વાચીન સ્વરૂપની પ્રાપ્ત થાય છે કોઈ એવી શર્કા કરે કે, તેની ભાષા તો નકલ કરનારા કચ્છી વિમનજીએ સા ૧૭૮૭ના વર્ષની આસપાસની આપી છે, તેને સા ૧૫૯૨ની કેમ કહી શકાય? જરૂર દેશીમુદ્ર કાવ્ય બધૂજ હોત તો આ ખુનાસો પર્યાપ્ત થાત, પરન્તુ તેણે અક્ષરમેળ વૃત્તોનો પ્રયોગ પણ કર્યો છે રાસપ્રમજ્જા આખો તેણે શાદ્દલવિકીડિતમા આપ્યો છે તેમા જૂનુ સ્વરૂપ અનંધ, અનંધ, અનંધ પૃથક પ્રાપ્ત ન થતા એ, ઓ, બમાજ પ્રાપ્ત થાય છે આનુ ઉદાહરણ આરણ્યકપૂર્વની પ્રસ્તાવના પૃ ૩૧-૩૨ ફૂટનોટમા આપ્યું છે, તે તરફ મહદય વિદ્વાનોનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે.

ભાષાસ્વરૂપ ધણી વાર લલિયાની લેખનશૈલી ઊપર આધાર રાખે છે, તેના બે ચાર ઉદાહરણો અહીં આપ્યું છે —

૧ જૈન સાહિત્યના મંક્ષિત ઇતિહાસના પૃ ૫૨૨ મા ઊપર ધનદેવ ગણિકૃત મુરજાબિધાન નેમિકાગનો આદિ શ્લોક આપ્યો છે —

“દેવી દેવી નવી કવીન્ધર તણી વાણી અમીમારણી,
વિદ્યાસાયર-તારણી મલ ધણી સામણી સામિણી,
અંદા દીપતિ જીપતિ સરસતી મઈ વીનચી વીનતી,
બોલું નેમિકુમાર-કેલિની રતિ ક્રાગિઈ કરી રંજતી ”

આમા મઈ અને ક્રાગિઈ વૃત્તની દૃષ્ટિએ કેવા ઉપો ભાગે છે? લલિયો મઈ-ક્રાગિઈ લખે છે છતા માપ તો મે-ક્રાગે આવા રૂપો ભાગે છે.

૨. તે જ અન્યના પૃ. ૪૮૪ ઊપર અમુદાયનમા દેલવાના ગામે

ગણા હો અકવર

ગોળ મહેર

મક્તુબ ઘલીમોદ્દીન દુશ્મને કાઢી

ઉસમાન સાકોન કસવાપ દેલવાદા

ઘકલમે સુદ.

- (૧) : સંઘત ૧૬૧૦ યેં વેત્ર ઘદ ૭ રઘો આઘ ધીદેવપ[સ]-
- (૨) ને પતસાદા ધી ૭ સલિમ ઘ ધીજય રાજ આમ...
- (૩) યતધન ધીતતારવાન યાણે ધામ ધી મુક...
- (૪) ઘપાન હોદે શિદી ધી અફરા થકર ટોકરજી
- (૫) પંચકુલપ્રતિપત્તો ઘર ૧ ધીમીતાક્ષરાણી લોખ્ય[તે]
- (૬) જયા જોગ્ય ધર ૧ ઘાઘત પાઠક કુકા ઘલ્લદા[સ]
- (૭) નુ ઠકર ધાંચંદ કપોલે પરીદ કીધુ તે ઘર ઠ[ક]
- (૮) ર ધાંચંદની મા ઘાઈ દતાઈયે ઘલ્લપુરી ક[રી]
- (૯) ને મં. જૈરામ હુયાને સસ્ત મળાધી આપુ કુ-
- (૧૦) ટંચ ધીદમાને તેહ ઘર મં. જૈરામે ઘય લયીને ઘ-
- (૧૧) ઘાઢી શામલીયા ગોટકાને ઘેચાતુ આકેકુ...
- (૧૨) લ ફરી આપુ ઘરમો હદમદુંદની ઘગત ઘર[માં]
- (૧૩) પંદ ૨ તે મધે પંદ ૧ મલીહેર પંદ ઘોજુ આગા...
- (૧૪) છુ રૂસે ગજ ૩૪ ઉપલે ગજ ૧૭ ઘદનુ વાર ફલી-
- (૧૫) યાની મોહીલતે છે ઝગમગે પાસે મોહના ઘર
- (૧૬) છે ડુગરયે પાસે ઠ[ક]ર જીધરાજની કોઢ છે પ-
- (૧૭) સ્પમ દસે સોરઠિયની કોઢ છે દક્ષણને પાસે રા-
- (૧૮) જા રાત કોઢલાની ઘાઢી છે ઘદ ઘર ઘડીઘધા-
- (૧૯) ની કીમતે પડીયા ૧૦૦૦ અંકે સદમ પુરા
- (૨૦) માટે ઘેચાતુ આપુ તયા ઘે માળસે ઘધા-

- (૨૧) દો સામલીયાને પાઠ ચઢાવીને ટંકા ૧૦૦
 (૨૨) અકે સો પુરા લુગઢા કરીને જેરામને અ-
 (૨૩) પાઘા પદં સરવાલે ફદીયા અગીયારસેદે
 (૨૪) મં. જેરામને પોતા ઘર ઝઘાડી સામલીયાના
 (૨૫) તસ્લીમ કીધુ ય ઘર સમંધે કય ઘોલે તે મં.
 (૨૬) જેરામ ઘારે મરય આપાની ઘાસલ સહા રા-
 (૨૭) જર્સી રતનસીને હાટે મગદ પોતા અરુય ઘીધે
 (૨૮) પરીપાલનાય
 (૨૯) અત્ર મતુ
 (૩૦) ૧ મદં જેરામ મતુ
 (૩૧) ૧ મદં મીલકંઠ સાક્ષ

લઘીતં પા. । ઘીસામા

રાસા સાધ

(વગેરે ૧૫ સાખ છે, જેમા

એક મીયા સરોફની પણ છે.)

[નોંધ:—આ ખતમાં પાદશાહના નામને સ્થળે મૂળ મહમૂદ સાબ હોવાનો સંભવ છે. મહમૂદમાંના હમૂદ એ સ્થળે ફાટું છે- ને ઊપર લમ જ આ તથા અક્ષરો લખવામાં આવ્યા છે; બ્યારે જ નો જ બનાવ્યો છે, જે તદ્દન ઓળખી શકાય છે. સુખાઓના નામમાં કશો ફેરફાર નથી. સંભવ છે કે કાઠિયાવાડના આ લાગમાં તે વખતે અમદાવાદના ત્રીજા મહમૂદ સુલતાનનું રાજ્ય હોય, પરંતુ અમાનક દિલ્હીની પાદશાહતમાં એ ભાગ આવી ગયો હોય. સુખાઓ કદાચ તેના તે રજા હોય; એટલે કે મહમૂદ શાહનાજ સુખાઓએ સન્નિમયરનું પર્યસ્તવ સ્વીકારી લીધું હોય. દિલ્હીની ગાદીએ ફોર- શાહનો પુત્ર હસનમ શાહ ઇ. સ. ૧૫૫૨ સુધી હતો. તેના પછી એ તથા નામના રાજ્યો થયા છે. યદ્યપિ સન્નિમ એવું નામ પ્રતિ- પ્તિ ઇતિહાસોમાં દેખાતું નથી, છતાં તેવો કોઇ એકાદ રાજકુમાર થોડા વખત માટે ગાદીએ રજો હોય તો અસંભવિત નથી. આ ખતમાં અમદાવાદના ત્રીજા મહમૂદશાહનું નામ છેકી સલમ અ

મહા હો અકવર

ગોળ મહેર

મક્તુબ ઘલીમોહમદ હુને કાફી

ઉસમાન સાફીન કસવાપ દેલઘાદાં

ઘકલમે સુદ.

- (૧) : સંવત ૧૬૧૦ વર્ષે વૈશ્ર વદ ૭ રવિ આઘ શ્રીવૈષ્ણવ[ત]-
- (૨) ને પતસાદા શ્રી ૭ સલિમ સ્ત્ર ધીજય રાજ આમ...
- (૩) યતધન યીતતારપાન થાણે પાન શ્રી મુક...
- (૪) દપાન દોઢે શિવો શ્રી અફરા થકર ટોકરજી
- (૫) પંચકુલપ્રતિપત્તી ઘર ૧ શ્રીકીતાશ્રરાણી લીધ્ય[તે]
- (૬) જયા જોગ્ય ઘર ૧ વાવતં પાઠક કુકા બ્રહ્મદા[ત]
- (૭) નુ ઠકર માવેઢ કપોલે પરીદ કીધુ તે ઘર ઠ[ક]-
- (૮) ર માવેઢની મા વાઈ દતાઈયે. બ્રહ્મપુરી. ક[રી]-
- (૯) ને મં. જેરામ હુયાને સસ્ત મળાવી આપુ કુ-
- (૧૦) ટંબ શ્રીદમાને તેઢ ઘર મં. જેરામે પ્રથ લયોને વ-
- (૧૧) યાદી શામલીયા ગોટકાને યેચાતુ આકેકુ...
- (૧૨) લ કરી આપુ ઘરનો હદમદુંદની વગત ઘર[માં]
- (૧૩) પંડ ૨ તે પ્રથે પંડ ૧ નહીદેર પંડ ધીજુ આગા...
- (૧૪) સુ હસે ગજ ૩૪ ઉપલે. ગજ ૧૭ પહનુ ઘાર ફલી-
- (૧૫) ચાની મોહોલતે છે અગમણે પાસે મોહના ઘર
- (૧૬) છે ઢુગરવે પાસે ઠ[ક]ર જીવરાજની કોઢ છે. પ-
- (૧૭) સ્વમ દસે સોરઠિયની કોઢ છે દક્ષણને પાસે રા-
- (૧૮) જા રાત કોઢલાની ઘાઢી છે પહ ઘર પઢીયધા-
- (૧૯) ની વીમતે પઢીયા ૧૦૦૦ અંકે સદસ પુરા
- (૨૦) માટે યેચાતુ આપુ તયા યે માણસે તયા-

જ નહીં, સાં. ૧૬૧૬માં અમદાવાદમાં રચવામાં આવેલી એક જૈન સાધુની સિંહાસનદાંત્રિંશિકાની સાં. ૧૭૭૨માં થયેલી નકલ મધ્ય. ગૂળ. ની દ્વિતીય ભૂમિકાનેજ ઝરોઝર સાચવી રાખે છે.

એથી જરા ઊપર જતાં સાં. ૧૫૯૨માં (સાં. ૧૫૨૯ કરતાં સાં. ૧૫૯૨ની વધારે સમ્ભાવના છે, તેથી) રચાયેલ કૃષ્ણકૃપાકાવ્યની ભાષા અવંચીન સ્વરૂપની પ્રાપ્ત થાય છે. કાંઈ એવી રાફ્ટા કરે કે, તેની ભાષા તો નકલ કરનારા કચ્છી વિસનજીએ સાં. ૧૭૮૭ના વર્ષની આસપાસની આપી છે, તેને સાં. ૧૫૯૨ની કેમ કહી શકાય? જરૂર દેશીબદ્ધ કાવ્ય બધુંજ હોત તો આ ખુલાસો પર્ણાત થાત; પરંતુ તેણે અક્ષરમેળ વૃત્તોનો પ્રયોગ પણ કર્યો છે. રાસપ્રસર્ગ આખો તેણે શાસ્ત્રલવિકીરિતમા આપ્યો છે. તેમા જૂનું સ્વરૂપ અખંડ, અખંડિ, અખંડિ પૃથક પ્રાપ્ત ન થતાં એ, ઓ, બેમાજ પ્રાપ્ત થાય છે. આનું ઉદાહરણ આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવના. પૃ. ૩૧-૩૨ કૂટનોટમાં આપ્યું છે, તે તરફ સહૃદય વિદ્વાનોનું ધ્યાન ખેંચ્યું છું.

બાંધારંવરૂપ ધણી વાર. લલિયાની લેખનશૈલી ઊપર આધાર રાખે છે, તેના એ ચાર ઉદાહરણો અહીં આપું છું:—

૧. જૈન સાહિત્યના સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસના પૃ. ૫૨૨ માં ઊપર ધનદેવ ગણિકૃત સુરજાંબિધાન નેમિકાગનો આદિ શ્લોક આપ્યો છે:—

“દેવી દેવી નવી કવીશ્વર તણી વાણી અમીસારણી,
વિદ્યાસાયર-તારણી મલ ધણી હંસાસણી સામિણી,
અંદા દીપતિ છપતિ સરસતી મઈ વીનવી વીનતી,
બાણ નેમિકુમાર-કેલિની રતિ ફાગિઈ કરી રંજતી ”

આમાં મઈ અને ફાગિઈ વૃત્તની દૃષ્ટિએ કેવાં રૂપો માગે છે? લલિયો મઈ-ફાગિઈ લખે છે છતાં માપ તો મેં-ફાગેં આવા રૂપો માગે છે.

૨. તે જ ગ્રંથના પૃ. ૪૯૪ ઊપર અર્ચુદાયજમા દેલવાડા ગામે

કરવાનું આ સિવાય અન્ય કારણ શું હોઈ શકે? ગાણિતિક દષ્ટિએ સાં. ૧૬૧૦ ના ચૈત્ર વદિ ૭ રવિવાર એ સાચો દિવસ છે.]

આ ખત કાઠિયાવાડી લેખનપદ્ધતિમાં લખાયેલું છે, તે સાં. ૧૬૭૨-૮૮ વાળાં આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનાના પૃ. ૧૮ ઊપર આપેલા ખત-મુખત્યારનામાં સાથે મેળવતાં જોઈ શકાશે. આ ખતમાં એક વિશેષતા છે, અને તે એ છે કે-કેટલાએક શરસી-અરબી શબ્દો છૂટથી વપરાયા છે. આ કાંઈ પણ આશ્ચર્ય ઊપજાવે તેવું નથી. ઉમકે સાં. ૧૫૨૬ પછીથી કાઠિયાવાડ ઊપર અમદાવાદના સુલતાનોનું સામ્રાજ્ય હતુંજ એટલે રાજકીય ક્ષેત્રમાં-દક્ષિણમાં આમ અરબી-શરસી શબ્દો રૂઢ થવાની પૂર્ણ શક્યતા છે. રણમથ્થા જન્મ અને કાઠિય-અન્વ જેવાં કાવ્યોમાં ભારોભાર અરબી-શરસી શબ્દો પ્રયોજાયેલા છે. તો પછી આ શ્રો રાજકીય દક્ષિણની વાત છે !

લખાણ શુદ્ધ નથી, છતાં તત્કાલીન ભાષાસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવામાં કોઈ ખતની દરકત નહે તેમ નથી.—લીટી ૬ થીથી ૨૭ મી સુધીમાં ગૂજરાતી લખાણ છે. ૨૭ મીના કિંતરાખમાં, અસ્ય વિષેઃ ની અશુદ્ધ અર્ધી લીટી અને ૨૮ મી. પરીપાલનાય-આટલો ભાગ સંસ્કૃત ભાષાનો છે. બધાંજ શૂતકૃદન્તોમાં લઘુપ્રયત્ન થ કાર નથી; બ્યારે પૂર્વે ૬ હોય તેવા શબ્દો, શામલીયા, સૌરઠિયા, ફરદીયા, અમીયાર એ વગેરે શબ્દોમાં ઉચ્ચારણાનુસાર લઘુપ્રયત્ન થકાર સચવાયેલો છે. નપુંસક વિકારક અર્ઙ્ગ, સર્વત્ર નિરનુનાસિક હસ્યં ઉકારાન્તના સ્વરૂપમાં છે. મધ્યકાલીન ગૂજ. ની ત્રણ જૂમિકાનો એક પણ અંશ આમાં નથી.

આ રીતે વિક્રમની ૧૭મી સદીનો આરંભમાં લોકભાષા આવા સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થાય છે; બ્યારે તેજ વખતનું વિરાટપર્વ મધ્ય ગૂજ. ની બીજી જૂમિકાને અસલ સ્વરૂપમાં સાંચવતું પ્રાપ્ત થાય છે; એટલું-

સાં. ૧૫૦૬માં લખાયેલા લેખનો લિતારો છે; યદ્યપિ તેમાં મારવાડીની અસર છે, છતાં તેમાં અનુષ્ટુપ એ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થાય છે:—

“શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥ ૧ ॥ સંવત ૧૫૦૬- વર્ષે અમારું મુદિ ન મહારાજા શ્રી કુંભકર્ણુ વિજય રાજ્યે શ્રી અર્જુનદાસે દેલવાડા આમે વિમલવસહી શ્રી આદિનાથ તેજલવસહી શ્રી નેમિનાથ તથા બીજે આવકે દેહરે શહ મુંડિકિં વલાવી રખવાલી મોહા પોઠયાઈ રાણી શ્રી કુંભકર્ણુ મહં ડંગર લોભ લોચ્યં મયા ઉધારા નિકે ન્યાત્રિ આયિ તિહિં સર્વં મુકાપું ન્યાત્રા સંમંધિ, આમ્યંશકં લગિ પસે.....” વગેરે

—આમાં બીજે આવકે દેહરે શબ્દોમાં તૃતીયા અને સપ્તમીનો ઇ અર્કમાં એકારરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ પસે ક્રિયાપદ.

૩. રા. નરસિંહરાવ બાધ્યે The Guj. Lang. & Lit Vol. II ના.૫૪ પૃ ૫૨ મે સાં. ૧૫૦૭ માં લખાયેલા પારસી લખાણનાં અવતરણુ લીધાં છે, તેમાંના એ આ છે:—

(b) મહ પ્રહ્લદં જત રૂંદે હોતાળ તેનડ શરીરઈ કહલડં પાતક કીધડં કીણઈ પાપ કરી આત્મારહિં રસડ દોહિલડ નિગદઃ કીજઈ, અહિ ।

(c) ॥ ૧ ॥ સુંદર તે મલો ચિહરહિં કેતલાઈ મનુષ્યનુ શુભ કલ્યાણ વર્તઈ । વગેરે
આમાં હો તાળ=હો તણે અને મલો માં અનુક્રમે અનૂ, અનૂ ને સ્થળે ઘ, ઓ પ્રાપ્ત થાય છે.

૪. જૂનાગઢના મણ્ડલિકના સાં. ૧૫૦૭ નાં મોઘ કૃષ્ણ પંચમી-ગુરુવારના રોજના સિલાલેખમાં જૂની ગુજરાતીનો ફકરો છે, જે કુંબહાલદીન કાલેજ, જૂનાગઢના સસ્કૃતના પ્રોફેસર રા. નર્મદાચંદ્રેર મો. પુરોહિત-દ્વારા મેળવવા ભાગ્યસાળી થયો છે, તે અત્ર અક્ષરક્ષ: લિતાઈ ધું:—

... . સંપત્તિ.....રાજાધિરાજ શ્રી મંદલિક પ્રભુણા
સર્વુશ્રેયઃકલ્યાણકારિણી.....સર્વજીવજમારી કાર્ય-
(માણા) ચિરં વિજયતાં ॥

પ્રથમં શ્રી — તુંગનિ — જીવક — ણા સહ । ઘીજાં
લોકસમસ્ત જીવ ન વિનાસ(હ) । — — કમાર .
વિઢીમાર સિંચાનકા — — વિ આહેઢાં ન કર — ।
ચોર ન મારિયા । ઘાવર છાંટ તુરક પહે ઘાહડે જીવ
કોઈ ન વિનાસહ । જિ કરસિ સં... . મીલાઈ ।
કુંભકા(ર) પંચ દિન નોમાઢ ન (કર)ઈ । જિ કો
(હ — —) ઈને સનો આળભંગકારક પ(હ)ણ રાજા)
શ્રી મંદલિક નાયાળ્યા । આ ધા રાવ કણઈ (પા)-
લિયા । તેહનઈ ગુણા સિહ । જિ કો—લો મૂકઈ ।
પ દોષ.....અમા(રિ) પ્રવસારણહાર શ્રીમંદલોક
પ્રભુકઈ આશી... . (અ)ળી ઇછા ॥

[નોંધ:—આ લેખમા અક્ષરો ખૂટે છે તેમજ ધસાયેલા જુદા
વચ્ચાપ છે. અર્થાનુસંધાનનો ખ્યાલ રાખતાં નીચે મુજબ
પૂરણી રાખ્ય છે:—

પ્રથમં શ્રી રા પહે દંનિ જીવ ન વિનાસહ । ઘીજાં
લોક સમસ્ત જીવ ન વિનાસહ । લાવકમાર અનિ
વિઢીમાર સિંચાનકા પઈ વિ આહેઢાં ન કરહ । મોર
ન મારિયા । ઘાવર છાંટ તુરક પહે ઘાહડે જીવ કોઈ
ન વિનાસહ । જિ કરસિ સં વધનિ મીલાઈ । કુંભકાર
પંચ દિન નોમાઢ ન કરહ । જિ કોઈ પહે દંને રાની
આળભંગકારક પહણઈ રાજા શ્રીમંદલિકનો આળ્યા ।
આ ધા સવિ કણઈ પાલિયો । તેહનઈ ગુણા હોસિહ ।

જિ કો ચીલો ચૂકદ, ય દોષનિ માટિ અમારી-પ્રવ-
ત્તાવળદાર, શ્રીમંદલિક પ્રમુકદ આશાતળી, હછદ ॥]

આમાં પહે, પહેલાદહે, પહે દેને અને ચીલો આ ચાર
સ્થળોમાં પ્રથમ ત્રણમાં ય અને છેલ્લામાં ઓ સ્થાપિત ધર્મ ચૂકવે
છે. અમારી અને જૈનધર્મને ગાદ સમ્યન્ધ છે; એટલે કોઇ પ્રતાપી
જૈન સાધુની અસરથી એ પાંચ દિવસોમાં સારા દેશમાં અમારી
પ્રવર્તાવવાની આ ધોષણા શિલાકૃષ્ટ કરવામાં આવી છે. લિપિદાર
જૈન લલિયો સમ્ભવે, એ આથી સ્વાભાવિક છે, એટલે અદ પ્રાપ્ત
પૃથક મળે છે, છતાં પહે ચાહદે માં તે સ્પષ્ટ છે. બીજા બે પહે
સમ્યન્ધ જોઇ મેં દાખલ કરેલા છે. અક્ષરો તેટલાજ ખૂટતા
હોવાથી તે અસંભવિત નથી. એજ પ્રભાવે ચીલો=માર્ગમાં જી મેં
મૂક્યો છે.

આમ ૧૬મી સદીના આરમ્ભમાં ઉચ્ચારણમાં ય-ઓ સ્થાપિત
ધર્મ ચૂકવાની પૂરી સમ્ભાવના છે. નરસિંહને વૃદ્ધમાન્ય કાળ આજ
છે, એટલે કદાચ તેણે સોઠસાપાંમાં કાવ્યો લખી નકલ કરાવરાખ્યા
હોય તે કાંઇ ઓછું સંભવિત નથી.

લલિયાઓ કેવી સ્થિતિ કરે છે, તેનો આગાહ નમૂનો મને
પ્રાપ્ત થયો છે. આ પણ ખતજ છે, પ્રભાસપાટણમાંજ લખાયેલું છે,
અને સાં. ૧૬૮૦ જેટલું મોડું છે. — (લિપિ, દરેક અક્ષર સ્વાત્ત્ર
રીતે માયામ્-ધનવાળો, તેવી ગૂંજરાલી. —)

- (૧) સંવત ૧૭૮૦ વરણિ પોશ શુ ૧૩ વાર સોને અરે.....
- (૨)નિ પાતસાહા થી ૭ સાલમ સાહા જગી.....
- (૩)થી નિવાજસખાંનં રાકદાર મીરજાં થી શુ-
- (૪)રીવાંની મેતા રાંધજી પંચ ફલ પ્ર-
- (૫) તીપતો યથાચત ધર ૧ અવાશ બજસાહી
- (૬) કાખાનુ તેહનુ રીકરો બજસાહી લખમીદાસ

- (૧) તેનું દીકરો બહુશાલી થઈઉ તેહની કલ
 (૮) [ત્ર બાઈ] મેલાઈ કપોલ કાર કીકાની દીકરી
 (૯) ઐ બાઈઐ ઘર વેયાં પાઠક ચત્રભજ ગોપાને વે-
 (૧૦) ચાતાં આપાં ઐ ઘરની વગત ઓરડા ર
 (૧૧) તથા પડસાલ ૧ તથા થાંભાશરી ૧ તથા રાં.
 (૧૨) ધણીઉં ૧ ઘરમાં પેશતિ ડાખા હાથ ભરતે
 (૧૩) રાંધણીયા મધિ ટાંકૂં ૧ છે, ઐ ઘરનું વસ્તાર
 (૧૪) ધશિ ગજ ૨૨ તથા ઉપલિ ગજ ૧૨૧૧ તથા કોડ ૧
 (૧૫) ધશે ગજ ૧૪૧ ઉપલિ ગજ ૧૧૧૧ તથા છીતરી ઈ-
 (૧૬) શે ગજ ૧૧ ઉપલિ ગજ ૨૧ તથા ઓટલૂ ધશ ગજ ૫
 (૧૭) ઉપલિ ગજ ૧ તથા અંગણૂ અગાશુ છે ઐ ઘર-
 (૧૮) ની પછીતિ હેકડાનાં ઘર છે પરચમ દશિ
 (૧૯) તથા ઉતર દશિ રાજમારગ છે તેમાં હાદ
 (૨૦) ગજ ૧૧ ઉપલુ પાઠક ચત્રભુજનું આવુ છે
 (૨૧) કોડનિ પૂરવ દશિ મેતા ધરણીધરનું ઘર છે
 (૨૨) તે ભીત પાઠકને અરધોઅરધ છે તથા દક્ષ-
 (૨૩) બુ દશે બહુશાલી કાબાનુ ઘર બીથ છે તે ઘર-
 (૨૪) ની ભીત અરધોઅરધ છે ઐ ઘર બાઈ મે-
 (૨૫) લાઈઐ ઐકમતી થઇ પાઠક ચત્રભુજ ગો-
 (૨૬) પાલને ભંમસાહી કોરી ૨૧૫ અંકે બ-
 (૨૭) શિ પનર માટિ વેચાતાં આપાં હદમદુદ
 (૨૮) વાડાનીછારા રોત આકાશ પાતાલના
 (૨૯) રામધરોત આપાં શાહી અરવવર્ધે પરી-
 (૩૦) પાલનાય ઇ લખી પ્રમાણુ રાઈ
 (૩૧) અત્ર મત્તુ _____ અત્ર રાખ _____
 (૩૨) ૧ બાઈ મેલાઈ મત્તુ બ- ૧ લિં અંદ્રજ ઓધવ
 (૩૩) બુશાલી થડીયાની ૧ લ. દેપા કીકા રાખ્ય
 (૩૪) કલત્ર

આમાં બ્હોળા પ્રમાણમાં વપરાયેલો ઐ ખ્યાસ ખ્યાન જેવો છે; છતાંયે ૨૧મી લીટીમાં છે આવી ગયો છે; ને પ્રાપ્ત થાય છે;

આમ છતાં ભાષા મધ્ય ગૂજ. ની મિશ્ર ચતુર્થ જૂમિકાની છે. ઠાઠ જ્વાલિયરી લલિયાની આ અસર સ્પષ્ટ છે. સાં. ૧૬૧૦૨ ખત શુદ્ધ સ્વરૂપમાં છે, ત્યારે આ ખત મધ્ય. ગૂજ. ની ચતુર્થ જૂમિકા સાથે છે જેવાં રૂપ સાંચવે છે.

સાચી હકીકત આ ઊપરથી જો તરી આવે છે કે-સોઠાભાષા તો અર્ધગ્રામીન સ્વરૂપની આદ્ય જૂમિકામાં મુખ્યાવગ્રોધ ઐકિકતાના સમયથીજ પ્રચારમાં આવી ગયેલી. પ્રાન્તીયતાની લાક્ષણિકતા ધરાવતાં કેટલાંક શ્લોકો તલ ગૂજરાતની ભાષામાં હતાં; જેવાં કે-પચમી નો તહિ પ્રત્યય; દ્વિતીયા-ચતુર્થી-પછીમાં રહુઈ પ્રત્યય; તેમજ લવિધ્ય-કાળનાં કેટલાંક શ્લોકો. વગેરે.

આ ઊપરથી જોવી જાતના અનુમાન ઊપર આવી શકાય કે અ+હ, અ+હ અ+હ અને સમગ્ર તૃતીયામાંનો પૃથક કે અન્તર્ગત જ એના ઊપરજ ભાષાના જૂના કે નવા સ્વરૂપનો આધાર નથી; એ તો માત્ર લલિયાના લેખનભેદ કે ગ્રામીણોના ગતાનુગતિક અનુસરણને આધારી હોવા સમ્ભવ છે. ખરો ભેદ તો (૧) જોડાકારો બસાતાં પૂર્વ સ્વરૂપ દીર્ઘાભવન, (૨) જે નો વર્તમાનકાળમાં પ્રત્યય તરીકે ઉપયોગ, (૩) વર્તમાનકાળ કર્મણિ રૂપનો પ્રથમ પુરુષ-બહુવચન-કર્તારિ પ્રયોગ, (૪) કર્મણિ રૂપોમાં આવ્યો પ્રત્યય તરીકે પ્રવેશ, અને (૫) કેટલાક જૂના પ્રત્યયો, જેવા કે—

૧. વર્તમાન પ્રથમ પુરુષમાં આ પ્રત્યય;
૨. તૃતીયા-સાતમીમાં આ પ્રત્યય;
૩. હટીના હ, હં તેમજ જં વગેરે પ્રત્યય;
૪. તાદ્ધ્યમાં માત્ર જે નો પ્રયોગ, વગેરે.

આનો ઉત્તરોત્તર પસારો અને હેવટ લુપ્ત થયા, આ રીતે થયું છે. આવાં ગ્રામીણતાનાં ચિહ્નો જેમાં હોય તેનેજ હું અર્ધગ્રામીન ગૂજરાતીનું આદ્ય સ્વરૂપ માનવા પ્રેરણા છું. અને નરસિંહની ભાષા

આ રીતે અર્વાચીન ગૂંજરાતીનું આદ્ય સ્વરૂપ અર્પનારી છે. અન્તર્ગત નો પ્રયોગ નરસિંહનો પદો માગી લિયે છે, ક્વચિત્ પૃથક્ અમદ્ પછુ માગી લિયે છે, તે તેનો જૂના સ્વરૂપના તત્સમ લેખે શબ્દોનો પ્રયોગ તેમજ ઘટકરના હ્રસ્વ ઉચ્ચારણને પછુ આભારી હોવા સમ્ભવ છે.

આ વિષયમાં નિષ્પક્ષપાત દષ્ટિયે સાવધાન અને સાવચેત રહી અન્વેષણા કરવાની જરૂર છે.

૩. હાથપ્રતિયો

નાકરના વિરાટપર્વ સાથેજ અમ્ભાતના વડનગરા નાગર આઠાણ મકરકુલેતપત્ર વિષ્ણુદાસનું ઉલોગપર્વ આપ્યું છે. આ બન્ને પર્વો જૂદી જૂદી નીચેની પ્રતિયો જિપરથી સમ્પાદિત કરવામા આબ્યાં છે:—

૧. વિરાટપર્વ—અ-રા. નટવરલાલ ઇ. દેશામની સભાપર્વ માત્રની પ્રતિ પૂર્ણ.

—રા. નટવરલાલ ઇ. દેશામની આરણ્યકપર્વ માત્રની પ્રતિ. ૧૯મા કડવે પૂર્ણ થતી.

—રા. નટવરલાલ ઇ. દેશામની વિરાટપર્વ માત્રની પ્રતિ* પૂર્ણ.

[પ્રસિદ્ધ થતા વિરાટપર્વમા સભા-આરણ્યકનો ૨૧ કડવા સુધી સાર આવે છે. તે તે પેટા પર્વની જુદી જુદી પ્રતિયો પછુ મળે છે. તેવી પ્રતિયો આ જિપરની છે. આરણ્યકપર્વના ૨૦-૨૧ કડવાના સમ્પાદનમા આવતી આ પ્રતિ તે અના અનુસન્ધાનમા ગણાઇ છે, જે ૨૦મીથીજ વિરાટપર્વનો આરમ્ભ માને છે, તે*]

ચ-ગૂજ. વર્ના. સો. હ. પુ. નં. ૨૯૪ અ માત્ર
સભાપર્વ અને આરણ્યકપર્વનાં ૧૯ કડવાં
સાંચવતી પ્રતિ સાં. ૧૬૭૪ ની આસપાસ
લખાયેલી.

-૨૧. નટવરલાલ ધ. દેસાઈની પ્રતિ આરણ્યક-
પર્વના ૨૦ ગેથી (વિરાટપર્વનો) આરંભ
માનેતી આરણ્યકના સંપાદનમાં કા તરીકે
માનેલીજ વિરાટપર્વના સંપાદનમાં ચ તરીકે
માની છે, તે પૂર્ણ.

ક-ગૂજ. વર્ના. હા. પુ. નાં. ૩૨૬ની આરંભથી
આલતી અપૂર્ણ.

ઢ-ગૂજ. વર્ના. હા. પુ. નાં ૩૫૩ની-૭ મા
કડવાની ૧૯ મી કડીના 'વાકર ચન્દ્રથી
ચર થતી ને કડવા .૦માંની છેલ્લી કડીના
રાજસોઈ સકલ લા-ત્યાં વૃદ્ધતી-અહો
મુખ્ય પ્રતિ તરીકે (Critical apparatus
તરીકે) ની,

દ-ગૂજ. વર્ના. હા. પુ. નાં. ૪૪૩ આરંભથી
આલતી અપૂર્ણ;

-૭મા કડવાની ૧૯મી કડી સુધી આ પ્રતિના
આધારે પાઠ લીધેલા છે.

ક-સભાપર્વની પ્રાચીન કાવ્યવિનોદ ભાગ ૧ સો
-૨૧. ઇનનલાલ વિ. રાવળ સંપાદિત શ્રી રા.
ગૂજ. સભાની મુદિત.

-આરણ્યકપર્વના ૧૯ મા કડવેથી ચર થતી.
રા. નટવરલાલ ધ. દેસાઈની અપૂર્ણ.

ફા-રા. નટવરલાલ ધ. દેસાઈની. આરણ્યક
ના ૨૦ મેથી વિરાટપર્વ માનતી ચ પૂર્ણ.

ગ-શ્રી કાર્પાસ ગૂજ. સભાની ના ૬૪ ક ની
સાં. ૧૭૧૧ વાળી તદ્દન અર્વાચીન ભાષા
સ્વરૂપવાળી પૂર્ણ.

ફા. ગૂજ. વર્ના સો. હા. પુ. નાં ૨૬ ના
કાશીસુત શેષજ્ઞના સભાપર્વના ૨૨ મે
કડવેથી નાકરના સભા ૦ નો ૩ જે કડવેથી
ભાગ આપતી સભાપર્વ માત્રની.

ગા-દ્ર. ગૂજ. સભા ના. ૮૫ ખ-વિરાટપર્વવાળા
ભાગથી આરંભાતી પૂર્ણ.

હ-દ્ર. ગૂજ. સભા. નાં ૫૯ ખ-વિરાટપર્વવાળા
ભાગથી આરંભાતી પૂર્ણ.

-હ ખૂટે છે ત્યાંથી હ ઊપર આધાર રાખી
પાઠ લીધા છે. (બલુવાદન-આખ્યાનના કર્તા
જેરામના પુત્ર વિસનજીએ આ પર્વની સાં.
૧૭૮૫ માં નકલ કરી છે.)

આ પ્રમાણે જૂદી જૂદી ૧૦ હસ્તલિખિત પ્રતિયો અને એક
માત્ર સભાપર્વની મુદ્રિત પ્રતિ, તેને આધારે આ મોટા વિરાટપર્વનું
સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે. જેટલા ભાગમાં હ પ્રતિનું કાવ્ય
લખ્ય છે, તેટલાનો મુખ્ય આધાર તેજ પ્રતિ ઊપર રાખવામાં
આવ્યો છે, બ્યારે ખૂટતા ભાગનો આધાર અન્યાન્ય પ્રતિયો ઊપર
રાખવામાં આવ્યો છે, અને તેમ કરતા મધ્યકાલીન ગૂજરાતીની
દ્વિતીય શૃંગિકાનું સ્વરૂપ પૂર્ણતયા જળવાઈ રહે, તે તરફ સાવધાનતા
રાખવામાં આવી છે, તે માત્ર નિષ્ણાતોજ અનુભવી શકશે.

આ પ્રતિયોમાં માત્ર હ પ્રતિજ જૂદી અને મધ્યકાલીન ગૂજ.
ની દ્વિ. જૂ. સાંચવનારી છે, બ્યારે ઘ-ફ-દ્ અને હસ્તલિખિત

(૧૮ મે કૃવેથી મળતી) ક પ્રતિ, આ ચાર પ્રતિયો મધ્ય, ગૂળ, ની તૃતીય ભૂમિકાને સાંચવનારી છે, ન્યારે આક્રીની બધી અર્વાચીન ભાષાની આજ ભૂમિકાને સાંચવનારી છે. આ બિન બિન ભૂમિકાઓનાં સ્વરૂપ આરણ્યકપર્વની પ્રસ્તાવનામાં આપી ચૂક્યાં છે.

નાકરત્ આ વિરાટપર્વ સારી રીતે ડખોળાયેલું છે. જ પ્રતિના સ્વરૂપ બિપરથી આં વસ્તુનો ખ્યાલ આવશે. અનેક્ર અનેક પ્રકારના અનેક જિમેરાઓ એ પ્રતિ આપે છે. જ ની સભા-આરણ્યક-વિરાટપર્વની પ્રતિયો ત્રણે જૂદી જૂદી છે. ત્રણેના આરમ્ભ પણ અલગ છે. ગા પ્રતિ માત્ર ત્રીજું વિરાટપર્વનું આપે છે, અને ત્યાંથીજ મર્જીલીના શ્લોકો નવા આપે છે.

આખો પ્રમ એક વિરાટપર્વનો આરમ્ભ ક્યાંથી, એ છે. બિન બિન પ્રતિયો બે જૂદે સ્થળેથી આરમ્ભ માને છે. જ પ્રતિ સિવાયની વિરાટપર્વની પ્રતિયો ૨૦ મે કૃવેથી આરમ્ભ માને છે; ન્યારે દ્વ-ગા (કે જે ૨૧ મેથીજ પેલું કડવું માને છે, તે) અને જ વિરાટપર્વનો આરમ્ભ ૨૧મેથી માને છે. ૧૯ મા કડવાના અન્તમાં “ આરણ્યિકપર્વ-સહ્યેષિ પૂરણ ” એવો ઉક્તેષ છેજ. પરન્તુ જ-વ-જ પ્રતિ ૨૧ માને અન્તે ફરીવાર “ આદિ-સભા-આર્ણિક થયાં પૂરાં ” એમ કહી તે સ્થળે કડવું પૂરું માને છે; ન્યારે ક-દ્વ-ગ ત્યાં કડવું જુદું પાડતી નથી; એટલુંજ નહીં પણ આ ૩૭ મી કડી પણ તેમાં નથી. આમ છતાં જ ની પ્રાચીનતાનો ખ્યાલ રાખતાં તેમજ મૂળ સંસ્કૃત મહાભારતનાં પેટાપર્વો બેતાં ૨૧ મે કૃવેથી વિરાટપર્વનો આરમ્ભ માનવો યોગ્ય લાગે છે. ગા પ્રતિ ૨૧ મેથી સર કરી ત્યાં મર્જીલીના કડીયો આરમ્ભમાં આપે છે. સમજવે છે કે—નાકરેજ દ્વિતીયાદિ વખતે આ કડીયો ૨૨મી જિમેરી હોય.

જની રિધતિ બેતાં તેમાં સમાપર્વથી મળતાં કડવાંઓ ૬૫ થવા સમ્ભવ છે. પરન્તુ એક ગોટી મુસ્કેલી તેમાં ગ્રામ થાય છે: તે યજે

રથજે સાથેજ ચાલૂજ કડીના આંકે ચાર-પાંચ અને નવ સુધી કડવાં આપે છે, ત્યાં છેલ્લા કડવાનો આંક આપે છે; આથી કડવાં ક્યાં ક્યાં પૂરાં થઇ નવાં આરમ્ભાય છે, તે પકડવું મુશ્કેલ છે. ક-દ પ્રતિયો તેવા પ્રસંગે તે આખા કડીના સમૂહને એકજ કડવું માને છે. વળી દેટલેકે રથજે કડવાં જુદી જુદી કડીયાથી આરમ્ભાય છે. તે તે રથજે મુદ્રિત પ્રતિમાં નિર્દેશ સ્પષ્ટ રીતે કરવામાં સાવચેતી રાખી છે. કાવ્યને અન્તે “ ૧૬ રાગ પત્તર નિ કડવા પાંસઠિ—જિપર ખાસ ખ્યાલ રાખ્યો છે. અહીં સંવાદિત ન કરેલી એવી અનેક હાથપ્રતોમાં આ જાતનો ઉલ્લેખ છે, અને હ જાણે વચ્ચે કડવાં અલગ નથી છતાં જ્યાં જ્યાં આંક આપે છે, ત્યાં સાચો આપે છે; એટલે બીજી પ્રતિયોયે જ્યાં જ્યાં કડવાં અલગ પાડ્યાં છે, ત્યાં ત્યાં તેનો ખ્યાલ કરી પ્રસંગ ન ભૂટે તે રીતે કડવાં અલગ પાડ્યાં છે. સમગ્ર કાવ્યમાં ૫૬ “ અષ્ટાદશ રાત પચાસ ” છે. અહીં ૧૮૫૩ મળે છેજ. જુદી જુદી પ્રતિયોમાં જુદા જુદા આંક મળે છે પણ તે કોઇ વિરાટ-પર્વના ૨૨માં કડવેથી આરમ્ભાતી કે ૨૦ મેથી આરમ્ભાતીના હોય છે. હ પ્રાચીન હોવાથી ૬૦ મા કડવા સુધી તો તેના જિપરજ મદાર બાંધવામાં આવ્યો છે; ત્યાંસુધીમાં હ માં ૧૬૭૨ ૫૬ છેજ; મુદ્રિતમાં ૧૬૭૧ થાય છે. (હ માં આંકફેર ખાસ લલિયાની બૂલનો છે.)

આખા વિરાટપર્વમાં રાગ પત્તરનો ઉલ્લેખ છે. હ ને હ ને આધારે ૧૫ રાગ નીકળે છેજ:—

રાગ

કડવાં

૧. કેદારો— ૧-૭;
૨. રામગ્રી— ૮-૧૧, ૧૪, ૪૮-૫૦;
૩. સામેરી— ૧૨-૧૩, ૩૬-૪૧, ૬૧-૬૪;
૪. વિરાડી— ૧૫-૧૬, ૨૭-૩૪, ૫૫;
૫. આંદોલ (ગુડી)—૧૭-૧૮;

૬. કાલેરો— ૧૯;
 ૭. ગુણી— ૨૦-૨૬;
 ૮. ભૂપાલ— ૩૫, ૬૫;
 ૯. આશાવરી—૪૨-૪૬;
 ૧૦. કેદાર (ગુણી)—૪૭;
 ૧૧. ધનાશ્રી— ૫૧, ૬૨;
 ૧૨. મહાદાર— ૫૨-૫૩;
 ૧૩. સોરઠ— ૫૪;
 ૧૪. સીંધુ— ૫૬-૫૮;
 ૧૫. મોર— ૫૯-૬૦.

હ પ્રતિમાં રાગો ક્રિયા ક્રિયા તાલે ગાવાના તેનો પણ ઉક્તિ છે.
 ૭. આમ શુદ્ધ રાગ ૧૩ અને ગુણી મિશ્ર બે મળી ૧૫
 પંદર રાગ છે.

૪. વિપ્લુદાસનું ઉદ્દોગપર્વ

આ પર્વ પ્રથમવારજ અહીં પ્રસિદ્ધ થાય છે. તેની એક અર્વા-
 ચીન પ્રતિ (Press copy) મુમ્બાઈ ગૂજરાતી પ્રેસમાંથી ભાઈ
 નટવરલાલ ઈ. દેસાઈદ્વારા પ્રાપ્ત થઈ છે. વિપ્લુદાસની ભાવાનો
 સમ્પૂર્ણ ખ્યાલ રાખી, તેનું અહીં સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

૧. આ રીતે પ્રથમવારજ અહીં મહાભારત અન્ય—૩. નર્મ
 આ બે પર્વો પ્રસિદ્ધ થાય છે. યથારક્તિ તે જાનને પર્વોનું સંપાદન
 કરી, ગૂજરાતી જનતા સમક્ષ પૂરું છે. આના સંપાદનમાં હું કેટલો
 સફળ થયો છું, તેનો ખ્યાલ માત્ર જુની ગૂજરાતીના અભ્યાસી
 વિદ્વાનોનેજ આવશે. આશા રાખું છું કે મારા પૂર્વજો બે અન્યોની
 માફકજ ગુણ્ય વિદ્વાનો આને પણ સફળતા મારા કાર્યને ઉત્તેજિત
 કરતા રહેશે.

અહીં પ્રસિદ્ધ ચતાં પર્વોની બધીજ પ્રતિયો મારા મિત્રો રા. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ, લાલ નટવરલાલ ઈ. દેસાઈ અને રા. અમ્મલાલ ખુ. જાની દ્વારા મેળવવા હું લાગ્યશાળી થયો છું. આ મારા ત્રણે મિત્રોનો આટલોજ મારા લિપર ઉપકાર છે, એટલુંજ નહીં પણ અનેક રીતે મને પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા તેઓના પ્રયત્નો જારી છે અને એવા અનેક ઉપકારો ચાલુ છે; તેમના કસ્યુનો અંશ માત્ર પણ ચૂકવવાની મારામાં શક્તિ નથી; છતાં અહીં આ વાચિક આભાર માની સન્તોષ લઉં છું. જે ખો આપવા બદલ સ્ને. હરિશંકર શાસ્ત્રીનો અને મણલિકના શિક્ષણેખની નકલ આપવા બદલ પ્રો. ન. ભો. પુરોહિતનો અહીં આભાર માનું છું.

એક હાપખાનાના મેનેજર તરીકે હું સારી રીતે અનુભવી થયો છું કે મારા જેવાની શાસ્ત્રીય જોડણીવાળા ભાષા અને જૂનાં કાવ્યોની ભાષા મુદ્રાક્ષરોમાં ગોઠવના બીજા ગોઠવનારાઓને દેટલી તકલીફ વેઠવી પડે છે. આ અગવડ જો તકલીફનો ખ્યાલ ન લેતાં આદર્શ સ્વરૂપમાં હાપી આપનારા જ્ઞાનમન્દિર-પ્રેસના માલેક રા. શંકરરાય અ. સેઠજીનો હું આભારી છું. — અને આવા સંકારોને પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાની અર્થસાધ્ય ક્રિયામાં બદ્ધ-પરિકર શ્રી ફોર્મસ ગૂજરાતી સભાના કાર્યવાહક મણજીનો સહયોગ વધુ આભારી છું.

મહાભારત અન્યમાળામાંનો આ ત્રીજો પ્રયત્ન પરમ કૃપાળુ મહાભારત—સૂત્રધાર શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રજીના ચરણસરોજમાં અપી આ પ્રસ્તાવના અહીં પૂર્ણ કરે છું.

કાશ્યપ સુદિ તૃતીયા
મર્ગજીવાર
વિ. સં. ૧૯૯૨
તા. ૨૫ : ૨ : ૩૬

કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી

શ્રીકૃષ્ણઃ ।

ઉપોદ્ધાત

વિરાટપર્વ

સાં. ૧૬૦૧થી મહાભારતના દેશીખંડ પર્વોની નાકરે શરૂઆત કરેલી; તેમાંનુંજ આ તેનું પ્રથમ વિરાટપર્વ આજે પ્રથમ વાર ગૂજરાતી જનતા સમક્ષ રજૂ થાય છે. નાકર જેવા ઉદારચરિત મહાપુરુષે સ્વતન્ત્ર રીતે પ્રાયઃ પોતાના કાવ્યો જનતાના સદુપયોગ માટે રચી આપ્યાં છે. આ વિરાટપર્વ તેવુંજ એક સ્વતન્ત્ર કાવ્ય છે. કથાનું પરંતુ સંસ્કૃત મહાભારતમાથી તેણે લીધેલું છે, એટલુંજ. આ રીતે એક સ્વતન્ત્ર કવિની શક્તિ કેટલી છે, તે તેનાં આવાં કાવ્યોમાથી પારખી શકાય છે. આ વિરાટપર્વોન્તર્ગત કૃત્વાં ૩-૧૩ મા આવતા સભાપર્વ ઊપર વારી જઈ કાશીસુત શેષજીયે પોતાના સુંદર અને સ્વતન્ત્ર સભાપર્વના અન્તભાગમા ૨૨મે કૃત્વેની એનાં એ કૃત્વાં આપ્યાં છે; ત્યારે તેજ પ્રસૂર્ન કાશીસુત શેષજીનું દ્રૌપદીયઆહરણુ લુટુંજ છે; (જેની એક માત્ર પ્રતિ મને 'મળેલી, જે અત્યારે શ્રી ફોર્બસ ગૂજ. સભાના સર્ગ્રહમાં છે.)

તેનાં અન્ય કાવ્યો કરતા આ કાવ્ય અનેક રીતે ચંદ્રિયાત્ દીપ્ત છે. જો કે વિરાટનગરમાં પાણ્ડવોનો ગ્રામવાસ, કીચકવધ અને ગોવ્રહ એ ત્રણ આકર્ષક પ્રસૂત્રો આમાં આવી જતા હોવાથી સ્વાભાવિક રીતે જ કવિને પ્રસૂત્રો રસિક કરવાની ઇચ્છા રહે છે; છતાં

પણ કવિની કલમમાંજ લે કસ ન હોય તો મનહરે જેમ આદિ-
પર્વ રચ્યું છે, તેવુંજ કથામાત્ર કહી ગયું. "

કવિ કરુણરસ બહુવાવવા માગે છે, ત્યારે તેનાં પ્રસન્નોચિત
કથાનકો ગોઠવી શ્રોતાઓને સંવેદાવવા સમર્થ થઈ શકે છે. કંઠવું
૧૧ મું, કંઠવું ૧૬ મું, કંઠવાં ૪૮-૫૦, અને સુદૃષ્ટાનો કંઠ્યાન્ત
કંઠવું ૫૪ મું), એ તેનાં ઉદાહરણો છે.

આખા કાવ્યમાં કીચકવધનો પ્રસર્જ આકર્ષક છે. સાળાઓ-
ના જોરનું સાઈ દીખળ કવિ અહીં આપે છે. મૂળ મહાભારત કરતાં
પણ કવિ અહીંનો પ્રસર્જ રસિક બનાવે છે. ભીમ-કીચક-યુદ્ધ-વખત-
નો વીરરસ અને કીચકના મદદને ભારોટમાંથી કાઢવા પછીનો
ભયાનક રસ દેશીબદ્ધ કાવ્યોના પ્રમાનન્દ પૂર્વના રચનારાઓમાં
નાકરને અત્રે સ્થાન આપે તેવા છે.

કવિ પ્રસન્ન યોગ્ય અક્ષરુપે જિતારવામાં સચેત રહે છે. દ્રૌપદી-
ના થરીરનું વર્ણન બે એક રચણે કવિ આપે છે. ત્યાં સાદા ઉપમા-
ઉપેક્ષા-રૂપક અક્ષરુપે તે પ્રયોગે છે. 'દેશીબદ્ધ કાવ્ય રચનારાઓનું
મુખ્ય ધ્યેય અક્ષરુપે દિક્ષી ભાષાને જરૂર ન કરતાં લોકો કેમ
કથાભાગ સરળતાથી સમજી શકે તે તરફ હોય છે, એટલે તેનો વાપર
ઓછો રહે છે; છતાં પ્રસર્જ બળતાં સારા કવિ તેને જતો
નથીજ કરેતા.

કવિ નાકરના સમયમાં શુકનાદિમાં માનવાની પ્રથા બહુજ સાચી
પ્રમાણમાં જોર કરી ગયેલી જણાય છે. ગ્રામીન આયોમાં આ પ્રથા
હતી કે નહીં તેનો પત્તો નથી લાગતો; છતાં પુરાણકાળથી તો તે
છેજ. ૧૫ મા કંઠવામાં પાણ્ડવો અરણ્યમાં જાય છે, ત્યાં સારાં
શુકનો કવિ જણાવે છે, અત્યારે પણ જૂના વિચારના લોકો તેણે
જણાવેલાં બધાંજ શુકનેને સારાં માને છે.

શરીરના ચિહ્નોથી-દાહ્યાવથી મનુષ્યના કુવાદિક જાણી શકાય, તે નાકગના સમયમા સારી રીતે પ્રચલિત હોવું જોઈએ. પાણકવો એક પછી એક ન્યારે ચિરાટનગરમા પ્રવેશે છે, ત્યારે ગોવાગોના મુખમા કવિ આ વાત મૂકાવે છે. ગોપો જાળખી જાય છે કે-આ દાહ બેદી મનુષ્યો શહેરમા પ્રવેશ કરવા માગે છે. અને તેથી પાણકવો ને આમાના મનને સન્તોષ ન વગે તેજ વાક્યો કહેવા પડે છે કવિયે ચિરાટ ગજને લોળામા લોળો ચીનયો છે. સુદિધ્યુને પણ પશુ મારીજ ચીનરે છે, પગ્નુ દ્રીપદી એક વાર કીચકને મળે, તેવો સુક્તિથી પ્રમંથ કરવામા નારી-હૃદયની નમળાઇ અથવા તો લાઇ તરફનો જહેનનો અતિગ્રેમ કવિ આપના માગે છે. આ એક સુદિ ળ્યામા કનકુરૂષ લાગે છે કનિની આ નમળાઇ તો નજ ગણી શકાય, પગ્નુ સ્ત્રીના હૃદય કેવા હોય છે, તેનો પરિચય માત્ર કવિ આપતો હોય તેમ લાગે છે. કુર્યોવનનૂ જહ્લીપશુ, પ્રચત્નોમા નિદ્રણ છતાં એક પછી એક પ્રચત્નો પાણકવોને હેરાન કરવાના કરના તગ્ધ તેની મૂખાઇ-ભરેલી વૃત્તિ, એ વગેરે ચીતરવામા કવિ ઔચિત્યનો સમાદા બરોમ કરતો લાગે છે

કેટલાક પુત્રો સ્ત્રીઓના મણકમા બેસી જડાઇની વાતો હાકતા હોય છે, પણ પ્રસર્જ સાપડયે પ્રાત પ્રકાશે, તેનો આખાદ દાખનો કવિ ઉત્તર કુમારના યુદ્ધભૂમિ બપગના સ્ત્રી વર્તનથી આપે છે.

કવિ આ રીતે કાવ્યને સર્વાંગ સુન્દર બનાવવામા સાવધાન રહેતો જણાય છે કનિયે આ પૂર્વે નલાખ્યાન રચ્ય છે, તે 'કહ્લી કથા તન ટાડ કર્યું' (કડવૂ ૧૬-૧૭) એ બિપરથી મમકાય છે. નલાખ્યાન અઘાપિ અપ્રસિદ્ધ છે એ પ્રસિદ્ધ થતા, તે નાકગની પ્રથમજ કૃતિ હોવા છતાં તેણે પોતાની શક્તિ કેરી રીતે બતાવી છે, તે ખ્યાનમા આવી શકશે. નાકરે ગુરુ-મુખેથી કથા શ્રવણ કરી પોતાના કાવ્યો વિસ્તાર્યા છે, તે વગેરે વસ્તુઓ આરણ્યકપર્વના ઉપોદ્ધાતમા આપી હોવાથી અહીં તેને પુનરુક્ત કરતો નથી.

આ કાવ્ય તેલું—

“સંવત સોલ શત એકજ ઊપરિ, માસ દ્વિમોદર સાર રે,
શુકલપક્ષ નઝ દશમી તથિ, શુભ લગ્ન સોમવાર રે”
(કંપૂ. ૬૫-૧૯)

—આમ સાં. ૧૬૦૧ના દ્વિમોદર માસ-સુદિ ૧૦ સોમવારના રોજ રમી પૂર્ણ કર્યું છે. ગણિત કરી જોતાં સાં. ૧૬૦૧ના માર્ગશીર્ષ સુદિ ૧૦ ને દિવસે સોમવાર આવી શકે છે, એટલે દ્વિમોદર માસ એ માર્ગશીર્ષ છે. માસાનાં માર્ગશીર્ષોઽદમ—એ પ્રસિદ્ધ છે.

તેલું હરિદ્વન્દ્વાખ્યાન સાં. ૧૫૭૨ માં રચ્યું છે. તે પછી ૨૬ વર્ષના અનુભવ બાદ આ કાવ્યમાં તે પોતાની શક્તિનો પરિચય આપવા ઘણું અર્થે સમર્થ થયો છે.

ઉદ્યોગપર્વ

આ અન્યમાં ખીજું લેખમાં આવેલું કાવ્ય તે ખમ્ભાનના કવિ વિષ્ણુદાસનું ઉદ્યોગપર્વ છે. કવિએ આ કાવ્ય ક્યારે રચ્યું, તેનો કાવ્યાન્તે કશો ઉલ્લેખ નથી. તેલું સભાપર્વ સાં. ૧૬૫૪ માં રચેલું. વન-વિરાટની રચનતિથિ જાત નથી. તેજ રીતે ઉદ્યોગપર્વની પણ જાત નથી. સ્ત્રીધમપર્વ તેલું આં ૧૬૭૩ માં રચ્યું થનાય છે. એટલે વચ્ચેના ગાળામાં આ ઉદ્યોગપર્વની રચના સમ્ભવે. સાં. ૧૬૬૦ માં તેલું રામાયણ રમી પૂર્ણ કર્યું છેજ. (જુલો આપ્તક-ઉપોદ્યાત ૫. ૪૭)

સભાપર્વ અને ઉદ્યોગપર્વના અન્ત ભાગ લગભગ મળનાજ; સરળી એકજ છે; સંસ્કૃત મહાભારતનાં કથાનકોનું સૂર્યસાગર અનુસરણ સમાન છે. આ વગેરે જોતાં મહાભારત અન્ય પદ્યમાં હપાયેલ સભાપર્વનો કર્તા અને આ ઉદ્યોગપર્વનો કર્તા એકજ છે.

ભારતનું શ્રવણ યા વાચન કરી પોતાનાં પર્વ લાગામાં પ્રયોજ્યાં છે, તે ક્યાંયથી પ્રાપ્ત થતું નથી. કવિ હરિદાસના આદિપર્વમાં સ્વીકૃત કથાનકો પૂનાની સાપ્તદશિક પ્રતિનાં કથાનકોનાં અસલ નામોને ધણી વાર મળતાં આવે છે. પ્રયોગોનું અનુક્રયન નથી મળતું. આ રીતે મૂળ મહાભારતનો અસલ ભાગ ક્રિયો, તે આવા ભાગનાં પર્વોની મદદથી પણ જાણી શકાય છે. એ રીતે પણ આ ભાગનાં પર્વોની પ્રસિદ્ધિ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

દેશી-અન્ધ :

સામાન્ય રીતે આપણે ત્યાં પ્રાચીન સર્વ કાવ્યો દેશીઅન્ધમાં જ મળે છે. આ દેશીઅન્ધનો આરમ્ભ ક્યાંયથી આના સમ્બન્ધમાં રા. કનૈયાલાલ મુનશીએ પોતાના અંગ્રેજી અન્ય Gujarata and its Literature ના Appendix ના પૃ. ૩૮૨ ને મુજબ કર્યું છે:—

“Desi metres could be sung to melodies (રાગ) which are also known as desi. According to the *Singita Ratnakara* of Sarangadeva (13th century), desi is, the music, singing and dancing which is pleasing to the tastes of people in different countries.”

આમ દેશીનો ઉલ્લેખ ઇ. સ. ૧૩મી સદીમાં પ્રાપ્ત થાય છે. રા. મુનશી આ પહેલાં તેજ પૃષ્ઠ ઉપર લખે છે કે:—

“*Gita-gorinda* has one prabandha in desi (Canto V). Old Gujarati rāsas and akhyanas are made up Kadvans, garabis and padas in desi frequently interspered with other kinds of metres. Among the popular desi metres in Gujar-

ratī are Parbhatian-, Pada, Gita, Garabo, Garabi, Masa, Arati, etc.”

એ વિભાગોનો નામનિર્દેશ તેમના બાહ્ય સ્વરૂપ પૂરતો તો અવશ્ય આદરણીય છે પરંતુ આ બાહ્યનિર્દેશ નામત્વે પૃથક હોવા છતાં આંતર સ્વરૂપે પૂજિત્યે ની ગ્યનામા નિમ્ન વિભાગમા વિભક્ત થઈ શકે છે.

પ્રભાતિયાં—મામાન્ય રીતે જૂલણામા,

પદ, ગરબા. ગરબી. મામ અને આરતી—મામાન્ય રીતે ચોપાઈ દાવટીમાં; આ ચોપાઈ દાવટીના બે ભેદ ૧ મરેયાની રાહે અને ૨. હરિગીતની રાહે.

કંઠવાં—આમા ચોપાઈ દાવટી આત્મા ઉપરાત ચોપાઈ (આત્મા ચોપાઈ અને જોકરીની ઉપજાતિ, કવચિત્ અરણ્યાકૃલ પણ) અને દ્વિપદીયા.

રા. મુનશી જરૂર ગીતગોવિન્દના પાચમા પ્રમન્ધમા દેશી હોવાનો ઉલ્લેખ કરે છે, તે આ હોવા મઝાન છે —

■ સચરદધરસુધામધુરધ્વનિમુખરિતમોહનયંશ
ચલિતદગચ્છલચ્છલમૌલિક્ષ્ણોલ્લિલોલનતસમ્ ।

રાસે હરિમિહ વિહિતવિલાસં

સ્મરતિ મનો મમ કૃતપરિહાસમ્ ॥ ધ્રુવમ્ ॥ ૨ ॥

ચન્દ્રકચારુમયૂરશિસળ્લકમળ્લલલયિતકેશમ્ ।

પ્રચુરપુરન્દરધનુરનુરજિતમેદુરસુદિરસુવેશમ્ ॥ રાસે ૦

॥ ૩ ॥” વગેરે

તેમણે “one prabandha in desi (Cant V)” લખ્યું છે, તેને સર્ગ ગણિયે તો તે પાચમા સર્ગમા બે પ્રમન્ધ છે. તે આ—

૧. “ વદતિ મલયસમીરે મદનમુપનિધાય
સ્ફુરતિ કુસુમનિકરે ધિરદિદ્યદલનાય ॥ ૧ ॥
તવ ધિરદે ઘનમાલો સસ્તિ સોદતિ ॥ ધ્રુવમ્ ॥
દદતિ શિશિરમયૂએ મરણમનુકરોતિ ।
પતતિ મદનધિશિએ વિલપતિ વિકલતરોડતિ ॥
તથા વિ० ॥ ૨ ॥ ”
(પ્રયન્ધ ૧૦)

[તેને માથે દેશી ધિરાદી રાગેણ એમ લખ્યું છે, તેથી કદાચ
૨૧. મુનશી આનેજ માત્ર દેશી ગણતા હશે.)

૨. “ રતિસુખસારે ગતમમિસારે મદનમનોહરવેશમ ।
ન કુરુનિતમ્બિનિ નમનધિલમ્બનમનુસર તં દ્રવ્યેશમ્ ॥૧॥
ધીરસમીરે યમુનાતીરે વસતિ વને ઘનમાલી ।
ગોપીપીનપયોધરમદન ચન્દ્રલકરયુગશાલી ॥ ધ્રુવમ્ ॥
નામસમેતં કૃતસંકેતં વાદયતે મૃદુ યેણુમ્ ।
પતતિ પતન્ને વિચલતિ પન્ને શક્તિભવદુપયાનમ્ ॥
ધીર૦ ॥ ૨ ॥ ”
(પ્રયન્ધ ૧૧)

ઉપરનાં ત્રણ અવતરણોમાંથી ૨૧ મુનશીને વચ્ચેનું ૪૪ હશે;
છતાં ત્રણે અવતરણો લેવાથી ખાતરી થઈ શકશે કે ત્રણે દેશી
છે; ૧. ૨૮ માત્રાના સવૈયાની; ૨. ૨૦ માત્રાની દ્વિપદી; ૩ ૨૮
માત્રાની-સવૈયાની ચાલ (૧ લી મુળખજ-માત્ર તદ્દાવત એજ કે
૧૬લી ૧૬ માત્રામાં ૮-૮ માત્રાને અન્તે અન્ત્યાતુપ્રાસ છે. (આવાં
કવિ પ્રેમાનન્દ વગેરેનાં પદો ધણાં છે; ત્રિલોકી છન્દ્સ આમાં
અતુકરણ દેખાય છે.)

આ રીતે તપાસતાં પ્રયન્ધ ૩ ભે-૪ થો-૬ દ્વી-૮ મો-૧૫
મો-૧૭ મો-૨૦ મો-૨૨ મો-૨૩ મો ૨૮ માત્રાની સવૈયાની ચાલના;
૭ મો એ હરિગીતની ચાલનો:—

“ મામિયં ચલિતા વિલોક્ય શૃતં ઘઘ્નિચયેન ।

સાપરાધતયા મયાપિ ન વારિતાતિમયેન ।

હરિહરિ હતાદરતયા ગતાસા કુપિતેષ ॥ ધ્રુવમ્ ॥ ૩ ॥

કિં કરિષ્યતિ કિં વદિષ્યતિ સા ચિરં ઘિરહેણ ।

કિં ધનેન જનને કિં મમ જીવિતેન ગૃહેણ ॥

હરિહરિ૦ ॥ ૪ ॥”

૬ મેા યોપાધ (ચરણાકુલ) માં:—

“ સ્તનચિનિહિતમપિ હારમુદારમ્ ।

સા મનુતે કૃશતનુરિધ મારમ્ ।

રાધિકા તથ ઘિરહે કેશવ ॥ ધ્રુવમ્ ॥ ૧ ॥

સરસમસૃળમપિ મલયજપદ્મમ્ ।

પશ્યતિ ઘિષમિધ વપુષિ સશદ્મમ્ ॥ રાધિકા૦ ॥ ૨ ॥”

તેવોજ ૧૨ મેા-૧૪ મેા-૧૬-મેા (તો દૂસ્વાન્ત યોપાધને

જ છે,)—૧૮ મેા છે.

૨૪ મેા દીર્ઘાન્ત ૨૯ માત્રાના સવૈયાની ચાલનો છે, આ ઉપ-
રાંત ૨૯થા ૧ લેા-૨ લે-૧૩ મેા-૧૬ મેા-૨૧ મેા.

૧ લેા ગૂજરાતીમાં પ્રયોજાયેલ ગ્રામ નથી; ૨ લે. પ્રચલિત
આરતીયોની રાહનો છે; ૧૩ મેા—

કચિત્તન્મમયેડપિ હરિરહહ ન ચયૌ ઘનં

મમ ચિફલમિદમમલરૂપમપિ ચૌઘનમ્ ।

ચામિ હે

કમિહ શરણં સહોજનવચનચચ્ચિતા ॥ ધ્રુવમ્ ॥ ૧ ॥

ચદ્નુગમનાય નિશિ ગહનમપિ શીલિતં

તેન મમ હૃદયમિદમસમશરકીલિતમ્ ॥ ચામિ હે૦ ॥ ૨ ॥”

પ્રચલિત ઝૂલણા છન્દની લીટીની પ્રથમ ૨૦ માત્રાવાળું

૫૬૩ ૨૫૪ ૨૫૩પે આ છે.

કે કાં તો ચોપાદ (ઉપજનતિમાં) હોય છે; તેમ દ્વિપદીયો પણ
કેટલીક વાર હોય છે.

પ્રસંગોપાત આટલું આપણી દેશીયોના સુખ્યન્ધમાં અહીં
લખવામાં આવ્યું છે. ઉપોદ્ધાતમાં આ જરા અસર્જિત લાગશે; પરંતુ
તે ક્ષમ્ય ગણાશે.

મીઠાખળી, અમદાવાદ

તા. ૧-૩-૩૬

સાં. ૬૨, હાથન મુદ્રિ ૧૬, શુક

દેશવરામ કારીરામ શાસ્ત્રી

અનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ
મુખ્યપૃષ્ઠ ...	૧
પ્રસ્તાવના...	૧-૧૮
ઉપોદ્ધાત...	૨૧-૩૨
અનુક્રમણિકા	૩૩-૩૬
વિરાટ પર્વ	૧-૨૩૪
૧ કથારમ્ભ...	(કલ્પ ૧-૨૧) ૩-૭૦
૧ આદિપર્વ	(" ૨ મું) ૧-૮
૨ સભાપર્વ	(" ૨-૧૩) ૮-૪૪
૩ આરણ્યકપર્વ	(" ૧૪-૨૧) ૪૪-૭૦
૧ વૈરાટપર્વ...	(" ૨૨-૪૧) ૭૧-૧૩૫
૧ ગુપ્તવાસ વિષે ધીમ્થને પ્રશ્ન ધીમ્થનો ઉત્તર અને દેવીસ્તુતિ (" ૨૨) ૭૧-૭૪	
૨ પાણ્ડવનિવેદ અને ગુપ્તવાસ- સંદેશ ... (" ૨૩-૨૪) ૭૫-૮૬	
૩ પાણ્ડવોનો વિરાટનગર-પ્રવેશ (" ૨૫-૩૫) ૮૬-૧૧૬	
૪ નારદનું દુર્યોધન પાસે જવું (" ૩૬ મું) ૧૧૬-૧૧૮	
૫ હમ્ભતનું પાણ્ડવોની સોધમાં જવું અને વિરાટનગર-પ્રવેશ (" ૩૭-૩૮) ૧૧૮-૧૨૭	
૬ હમ્ભત-ક્રીયક-કુરુતી, ક્રીયક- પરાસ્તિ અને બીમને રાતનું આદાન... (" ૩૯ મું) ૧૨૭-૧૩૦	
૭ બીમનો સભાપ્રવેશ અને બીમ- હમ્ભત-કુરુતી, હમ્ભતનું મૃત્યુ (" ૪૦ મું) ૧૩૦-૧૩૫	

૧૬ મો—

“યદસિ યદિ કિંચિદપિ દન્તરુચિ કૌમુદી
દરતિ દરતિમિરમતિધોરમ્ ।

સ્ફુરદધરશોધવે તથ યદનચન્દ્રમા
રોચયતુ લોચનચકોરમ્ ॥ ૧ ॥

પ્રિયે ચારુશીલે

મુશ્ચ મયિ માનમનિદાનમ્ ।

સપદિ મદનાનલો દહતિ મમ માનસં

દેહિ સુલકમલમધુપાનમ્ ॥ ધ્રુવમ્ ॥

સત્યમેવાસિ યદિ સુદતિ મયિ કોપિની

દેહિ સરનસરશરઘાતમ્ ।

ઘટય ભુજયન્ધનં જનય રદક્ષણદનં

યેન ઘા મયતિ સુલજાતમ્ ॥ પ્રિયે૦ ॥ ૨ ॥”

પ્રત્યક્ષિત ઝૂલણામાં ૨૦+૧૭=૩૭ માત્રાઓ છે, અર્થાત્ આમાં
૨૦+૧૪+૩૪ માત્રાઓ છે. અન્ત્ય ગા ને લગામાં કે લલિલગા
સ્વરવાથી પ્રત્યક્ષિત નરસિંહનો ઝૂલણા નિષ્પન્ન થાય છે.

અને ૨૧ મો—

“મન્જુતરકુન્નતલકેલિસદને ।

ચિલસ રતિરમસદસિતઘદને ॥ ૧ ॥

પ્રવિશ રાધે માધવસમીપમિદ ॥ ધ્રુવમ્ ॥

નયમવદશોકદલશયનસારે

ચિલસ કુચકલશતરલહારે ॥ પ્રવિશ૦ ॥ ૨ ॥”

આમાં બેજ લીટીયો છે, જેમાંની ૧ લી ૧૭ માત્રાની અને
પ્રત્યક્ષિત ઝૂલણાની લીટીની પાછલી ૧૭ માત્રાઓના સ્વરૂપમાં છે.
બીજી લીટી ૧૫ માત્રાની છે—જેમાં ૧૨મો જે માત્રા ઊમેરવાથી ૧૭
માત્રાની પૂરતી જેવું સ્વરૂપ થઈ શકે.

આટલું અહીં લખવા પ્રયોજન એ કે આપણી સમગ્ર દેશીયો જયદેવ જેટલી જૂની છે. ૩૪ માત્રાનો ઝૂલણ પણ પ્રાપ્ત છે. તેની હીટીના બે દૂકડા જુદા જુદા પ્રચારમાં હતાજ. કાંતો ૩૪ માત્રામાં ત્રણ માત્રા જિમેરાયે નરસિંહનો ઝૂલણ આપ્યો કે-આ બે જુદાં પ્રબન્ધ ૧૩ અને ૨૧ માના સમ્મીલનથી નિષ્પન્ન થયો.

આ રીતે નાકર-વિજયુદાસે પ્રાચીન પ્રણાલીને ખ્યાલમાં લઈ દેશીયો રચી છે. બેશક આપણી આ દેશીયોમાં અને જયદેવની દેશીયોમાં ભેદ છે. આપણે ત્યાં ઢાલની પૂર્વેની ૧ કરી કે ૧થી વધુ ધણું કરી ત્રિપદી જેવી હોય છે; ઢાલથી પ્રચલિત ચોપાઇ દાવટી શરૂ થાય છે અને ધણું કરી કડવાને અન્તે લિયલો કે વલણ અને કાઠિયાવાડ બાજુના કવિયોમાં કડવાને બદલે સર્જક કાવ્યબન્ધ (ઢાલની કડીયોનો અભાવજ) અને વચ્ચે પ્રસર્જ બદલાય ત્યાં પૂર્વ છાંયો; બ્યારે જયદેવમાં ઢાલ પૂર્વેની કડીયો લગભગ સરખી હોવા છતાં આઠજ પદો અને લિયલો કે વલણ નહીજ. આ વિકાસ આપણો પછીનો છે, દેશીનો એ વિકાસ કદાચ ગુર્જર-દેશવાસીયોને આભારી હોવા પૂરો સંભવ છે.

કવિસચતકહામાં ઘણા દોહાના પૂર્વરવર્ણ જેવી છે. એક ઘણા પછી-ચોપાઇજ ચાલે છે અને તુલસીકૃત રામાયણની રચના જેવોજ ખ્યાલ આપે છે. વનુચિતિયે તુલસીકૃત રામાયણની આજ પદ્ધતિ છે. બાકી પ્રાચીન ગુર્જરકાવ્યસર્જકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા રાસ-કાજ વગેરેમાં નાના કડવાઓ આવે છે. નરસિંહ નાના પદોજ રચે છે. માત્ર તેની ચાતુરીયોમાં ઢાળ ને વલણ છે. પરન્તુ પ્રચલિત કડવાઓનાં વલણથી આ વલણ તદ્દન ભિન્ન છે; ઢાલ લગભગ મળે છે. એ પદ્ધતિ પ્રાચીન જયદેવને અનુરૂપ છે. કાઠિયાવાડી કવિયોનાં લાંબા પ્રબન્ધો પૂર્વ છાંયોવાળા માપી છે, તે શોધવું હજૂ બાકી રહે છે. નરસિંહના નાના પદો ઝૂલણમાં, કાં તો ચોપાઇ દાવટીમાં

- ૨ ક્રીચક્રવર્ત્ત... .. (" ૪૨-૫૫) ૧૩૫-૧૬૨
- ૧ ક્રીચક્રનું સ્થાપન અને
પિરાટીને મળવાનું... (" ૪૨ મું) ૧૩૫-૧૩૮
- ૨ સુદિપ્તાને મળવા નવું; ત્યાં
દ્રોપદીનું ક્રીચક્ર કરેલું હતું,
દ્રોપદીને મેળવવા બેઠેલને વીનવી (" ૪૩ મું) ૧૩૮-૧૪૦
- ૩ સુદિપ્તાએ ક્રીચક્રને વાળવો,
જ્યાં ક્રીચક્ર ન મળતો તો કહેતો
છોડવા ... (" ૪૪ મું) ૧૪૧-૧૪૩
- ૪ દ્રોપદીને માગમાં આવ્યું તે
ક્રીચક્ર તરફથી પડકાર ... (" ૪૫ મું) ૧૪૪-૧૪૬
- ૫ દ્રોપદીને ક્રીચક્ર તરફથી તકલીફ (" ૪૬-૪૭) ૧૪૭-૧૫૧
- ૬ દ્રોપદીનું જ્યાન માટે ચતિયો
પારો નવું ... (" ૪૮-૫૦) ૧૫૧-૧૭૦
- ૭ ભીમના સહોત મુજબ દ્રોપદીએ
ક્રીચક્રને ચાલિતો સમય આવે (" ૫૧ મું) ૧૭૧-૧૭૧
- ૮ ભીમ-ક્રીચક્ર-દ્વંદ્વે ને ક્રીચક્ર (" ૫૩-૫૩) ૧૭૫-૧૮૨
- ૯ ક્રીચક્ર-શબ-રોધ... (" ૫૪ મું) ૧૮૩-૧૮૫
- ૧૦ સુદિપ્તાવિદાય અને રોધે
ક્રીચક્ર-દાદ ... (" ૫૫ મું) ૧૮૫-૧૮૬
- ૧૧ ગોમદળપથ... .. (" ૫૬-૬૩) ૧૮૬-૨૧૫
- ૧ પિરાટ-ગોમદળ માટે કુર્ચામનની
તેજારી ... (" ૫૬ મું) ૧૮૬-૧૮૬
- ૨ ઉનરનોમદળ અને મુજબ ... (" ૫૭-૫૮) ૧૮૫-૨૦૪
- ૩ દિપ્તિયોમદળ ને કલર કુંવરનું
અમુન માથે નવું ને પિરવ (" ૫૮-૬૧) ૧૦૪-૨૧૬
- ૪ પાટકનું નકેરે મળે ... (" ૬૨-૬૩) ૨૧૬-૨૧૫
- ૫ નેપાદિકર્ષણ... .. (" ૬૪-૬૫) ૨૧૫-૨૧૪
- ૧ નૃપત્યા પાદ-અગ્રિય ને
દત્તની તેજારી ... (" ૬૪ મું) ૨૨૫-૨૨૮

૨ હત્તરા-અભિમન્યુ-વિવાહ (= ૬૫ મું) ૨૨૮-૨૩૩

૬ ઉદ્યોગપર્વ... ... ૨૩૫-૩૦૮

૧. ઉદ્યોગપર્વ... ... (,, ૧-૩) ૨૩૭-૨૪૫

૧ યુદ્ધમન્જુલા ને ઉદ્યોગ ... (,, ૧-૨) ૨૩૭-૨૪૧

૨ દુર્યોધન-અર્જુન-દ્વારિકા-ગમન(,, ૨-૩) ૨૪૧-૨૪૨

૩ શત્રુને દુર્યોધનનું વરણ ને
સેનાસમ્યય ... (,, ૩ મું) ૨૪૨-૨૪૫

૨ સમ્યયયાનપર્વ ... (,, ૪-૭) ૨૪૫-૨૫૩

૧ યુધિષ્ઠિર-પુરોહિતનું દુર્યોધન
પાસે ત્રિષ્ટિ માટે આવવું ... (,, ૪ મું) ૨૪૫-૨૪૭

૨ યુધિષ્ઠિર પાસે સમાધાન માટે
સમ્યયનું આવવું ... (,, ૫-૭) ૨૪૭-૨૫૩

૩ પ્રભાતપર્વ ... (,, ૭ મું) ૨૫૩-૨૫૪

૧ વિદુરનો ધૃતરાષ્ટ્રને ઉપદેશ... (,, ,,) ,,

૪ યાનસન્ધિપર્વ ... (,, ૮-૯) ૨૫૪-૨૫૮

૧ ધૃતરાષ્ટ્ર-પરિતાપ ... (,, ૮ મું) ૨૫૪-૨૫૬

૨ દુર્યોધનને સમજાવવાનો પ્રસંગ(,, ૯ મું) ૨૫૭-૨૫૮

૫ ભગવદ્યાનપર્વ ... (,, ૧૦-૧૮) ૨૫૮-૨૮૧

૧ કૃષ્ણને ત્રિષ્ટિએ જવા વીનવી... (,, ૧૦ મું) ૨૫૮-૨૬૧

૨ કૃષ્ણ-દ્વરિતાપુર-પ્રયાણ ... (,, ૧૧ મું) ૨૬૧-૨૬૩

૩ દુર્યોધન-મહાભાં કૃષ્ણજનો
પ્રવેશ ને ત્રિષ્ટિ ... (,, ૧૨ મું) ૨૬૩-૨૬૬

૪ પરશુરામ-કર્ણ-નારદનો ઉપદેશ(,, ૧૩-૧૪) ૨૬૬-૨૭૧

૫ માધવીનું આખ્યાન ... (,, ૧૫-૧૬) ૨૭૧-૨૭૬

૬ દુર્યોધનને સમજાવટ ... (,, ૧૭ મું) ૨૭૬-૨૭૮

૭ કૃષ્ણને કેદ કરવાની ધાજી... (,, ૧૭ મું) ૨૭૮-૨૮૦

૮ કુંતી-કૃષ્ણ-સંજ્ઞાદ... (,, ૧૮ મું) ૨૮૧ મું

૬ વિવાહપર્વ ... (,, ૧૮-૧૯) ૨૮૧-૨૮૩

૧ કૃષ્ણને સમજાવટ ... (,, ,,) ,,

૭ સૈન્યનિર્યાણપર્વ (" ૧૬ મુ.)	૨૮૩-૨૮૬
૧ પાણ્ડવ સૈન્યની લેણારી અને પ્રત્યાન... (" ")	"
૮ ઉલ્લંઘિતાશમનપર્વ (" ૨૦ મુ.)	૨૮૬-૨૮૭
૯ રથાતિરથસંખ્યાનપર્વ (" ")	૨૮૭-૨૮૮
૧૦ અન્નેપાશ્ચાનપર્વ (" ૨૧-૨૫)	૨૮૮-૩૦૦
૧ અન્નેપા-કથા ને લીમ્મ-રામ-મુદ્ધ	" ૨૧-૨૨)	૨૮૮-૨૮૩
૨ શાન્ત્યોત્પત્તિ ને પુરુષદેહપ્રાપ્તિ	" ૨૩-૨૪)	૨૮૪-૨૮૮
૩ લીમ્મની દુર્યોધનને સમગ્રાવટ	" ૨૫ મુ.)	૨૮૮-૨૮૯
૪ કથપ સૈન્યની સગ્રાવટ (" ")	૨૮૯-૩૦૦
૬ વિશાટપર્વ-વિવેચન	૩૦૧-૩૦૬
૭ ઉદ્યોગપર્વ-વિવેચન	૩૦૬-૩૦૮

विराटपर्व

[४]

वीरक्षेत्रवासी

भीमाकर - विरायत

શ્રીકૃષ્ણઃ ।

ધીરક્ષેત્રવાસી, દેશાવાલકુલોત્પન્ન, વૈશ્યકવિ નાકર-વિરચિત-

શ્રીમન્મહાભારતે-

૪. વિરાટપર્વ

૧. કથારમ્ભ—

કહ્યું ૧ સૂ—રાગ કેઠાર

[ઉમયા^૧—શિવનન્દન—ગુણ વર્ણવું, પ્રણમું કુન્દલ દેવ,
જેહ તથા પરિવાર પનોતુ, સુર-નર-મુનિ કરિ સેવ. ૧
રસિદિ બુદ્ધિ સ્ત્રી, લક્ષ-લાભ તન, મનકામના ^૨વધૂ જેહનઈ,
મનવદન ^૩મોદિક અતિ વસ્ત્રલ, કઈ પ્રણામ હું તેહનઈ. ૨
^૪એકદ-તુ ^૫ઉર્જવલમુખિ ઝલકષઃ હલકષ કુષ્ઠલ કથિં;
તે નર ભવ-જલ-પારિ ઊતરિઆ, (જે)આઆ ^૬તક્ષારમ કારણિ. ૩
વિપ્રહરણ અવિરલમત્ય-દાતા, “ગુણનિધિ ! તું જસવન્ત;
ભાવ મનોરથ કરિ પરિપૂરણ, “ચૂરણ દુર્મતિ અન્ત. ૪

કહ્યું ૧ સૂ— ૧ ઉમયાનન્દને ગુણ સ્તવું, ગ. ૨. લક્ષ લાભ
સુત જેહને, યા. ૩ ગુધી જેહને; જ પરિપૂર્ણ તેહને. યા. ૪. મોદિક
વસ્ત્રલ, સીદાર ચરચિત જેહને યા. ૫ આ ખેલા કે મઃ—

“શુદાયો સ-મુખ તું સ્વામી ! જેને થયો પ્રસન્ન;
મનવાગ્જિત ફલ આપ્યું તેને, પૂર્ણ મનોરથ મન્ન.”

૧. મુખ સોજો, કવચિત કુષ્ઠલ કહ્યું યા ૭ ગણપતિચારણ. ૪.

. ગુણનિધાન જસવન્ત કે. ૬. ટાલણ દુર્મતિ યા.

૧૦ કમલાસન-તનયા-ગુણ સ્તવિષ્ઠ, હંસવાહની માત,
 વીણા-પુસ્તક-પાણ્ય-ધારિણી, વાણી વેદ-વિખ્યાત. ૫
 ૧૧ સ્મૃતિ કરતાં કવિ-પણિત કીધા, કાંઈ ન જાણતા ૧૨ કમ,
 તિમ મુકુનઠ કરુણા કરિ, માતા ! આપિ અખિલ મતિ ૧૩ કમ. ૬
 શ્રીગુરુચરણિ ૧૪ પ્રણામ કરૂં, શ્રીરામચન્દ્રનું ધ્યાન,
 ૧૫ જેહનઠ નામિ લવળ-ધન કાપઠ, આપઠ નિર્મલ યોન. ૭
 ભૂમિ તથા જે જર્ઝમ દેવ, તેહનઠ, પૂજ લાગૂં પાઠ.
 (જેહનઠ) વાઘકરુપિઆં તીર્થોદકિ કરી, ૧૬ જન્મ તે નિર્મલ યાઠ. ૮
 વૈષ્ણવજન અતિ વાહુલા મુકુનઠ, અહનિંસિ હરિગુણ ગાઠ,
 જેહની સર્જતિ અધુલ મહારાઠ, પાપી પાવન યાઠ. ૯
 ૧૭ માનુભાવ મુઠ યોફિ મ દેશ, દીન ૧૮ વીનતી દાખઠ,
 બાલ યકુ જે માતપિતાનઠ, જે બોલઠ તે સાંખઠ. ૧૦

૧૦. કમલભૂતનયા કે. સરસ્વતીનું સ્મરણ કરી. અ. ૧૧. આ પહેલાં
 અ-અ-ક-ક-અ માં:-

“આદિ કુમારી સ્મરણુ આચરે, મુઠ મુખિ* હૃદિ નિવાસ;
 બાહ્યાભ્યન્તર હસિમલ કાપુ, આપુ જુદિ-પ્રકાશ.

† ૧૫ કલાગુણ લક્ષણુ પૂરણુ. યોદશ તનિ સણુમાર;
 ‡ મણિમાણેક હીરા મુગતાકૃળ, તેજ તણુ નહીં પાર.

[* મૂરખ કહે. અ મન કહિ, બ-કે. કહે કરોને વાસ. અ. † સજ્જ
 કલા. અ. ‡ પાયે નેપૂર કદારવ કિર્તિણી. કદી મેખલા રણુમાર કે.]

|| ૧૨ મમં કે. ૧૩. મમં ક. આપો જુલ્લ પ્રાકમ. અ. ૧૪. પ્રાપે
 કરી. અ. ૧૫. નામ માને લવ-અ-ક-ક; અર્જ-અ. ૧૬. જન તો નિર્મલ
 યાએ. અ. ૧૭ આ પહેલાં અ-ક-ક-અ માં:-

“કવિજન કરી* ચરણુ રેણુ ને, વ-લી મસ્તકિ ધરિય;
 દીન દામજો દાસ અમીનિ, † મુરનિ અનુમલ કરિય.
 અગ્નિ માનભાવ ‡ મહીં મિલ્ય, યેક મહીં સિન્ધુ સરખા;
 જેહની નિર્મલ વાણી મુખુતા, અવખતવ મ-વ હરખા.

- ગણપતિ, સરસ્વતી, ગુરુ, ઇષ્ટ દેવ, વિષ્ણુ, વૈષ્ણવ, કવિજન;
૧૯ તેહ તણી કૃપા મુઝ ઊપરિ; હરિગુણ કહિવા મન. ૧૧
- અવર દેવ તે કુદ્ર બાપડા ? કહો સીતાપત્ય રઘુનાથ ?
ભવસાગર-મધ્ય નામ-નાવ રે, વાણી વેદવિખ્યાત. ૧૨
- શ્રીકૃષ્ણજીઈ પાણ્ડવ પ્રતિપાત્યા, નિજ સેવક મનિ જાણી,
એ પાંચ તણી જિહાં કથા હોઈ, તિહાં છૂટું સારડું પાણી. ૧૩
- પાણ્ડુ તણુ સુત અણુ ન રાજા, અભિમન્યુ તેહનું તન;
તેહ તણુ તાં પરીક્ષિત રાજા, જનમેજે રાજા. ૧૪
- હસ્તિનાપુર ગર્જાતટ પાવનિ, વૈશંપાયન બાવ્યા,
રામ જનમેજમિ રંગમ કરીનઈ, ભકિત ભલું મનાવ્યા. ૧૫

વામન કલ્પતરુ-ફલ વાઝિ, અપરૂં ગિરિ-આરડું;
નિધન અન્તામણિનિ ઇન્દ્રિય, કીડી મુખ્ય કોહલું પ્રોડું.
** હંસમત્ય વાઝિ પૂર્ણનિક કેસરી, કેસરીસીંચ શૃંગાલ;
દિનકર * જમલો * તપિ આગિઓ, દીસિ આલપખાલ.”

એ પછી મૂળની ૧૨ અને એ બાદ:—

“ત્યમ ફ + મૂરખ મુરખ છુદ્ધિ-હોહલો, પ્રોડા રચું પરપખ્ય;
હરિગુણસાગર ++ અગાધમધિ, ભર મસામાત્ર એક અખ્ય.”

[* કેરાં ચરણ વન્દું, સર્વ સીંચે કાળ. આ † કીજે અનુમદ આજ
આ ‡ મોટા કવિ આ કવિ મોટા જી. કવિજન મોટા, ફ. ** હંસમતિને
ઇચ્છે વાયસ આ. હંસમત્ય પૂજા વંછે કાગ રે, જા. * આગત્ય આ * તમે
જેમ ફ. + બાલક આ. ++ અનન્તમાંથી, આ]

૧૮ વાણી મુખ ભાજે આ વચન મુખિ ભાજિ જા ૧૯ આ મી
૧૧-૧૨ ને બદલે:—

“ આગે કવિજન હરિગુણ ગાયા, તે મેં સાંભળ્યા કહું.

તે સુણી હરખ મન મારું, તે ભજવા અસરણ-સરણ.”

૨૦. પ્રજ્ઞામ કરીનિ જા-ક. મન્ય કરીને, પ્રેમેશ પધરાવ્યા. આ-

—સરવાળો આ-ફ ૨૩. ક-મ ૨૨. જા-૧૭. ઈ-૧૫.

કંઠવું ૨ જૂ—રાગ જ્યેષ્ઠ

અર્ધપાલ પૂજા કરી, ત્રપિ પ્રતિ વાણી ઉચ્ચરી,
મન્ય ધરી રાધ જ-મેજે પ્રમ કરમ રે.

દાસ-રાધ જ-મેજે પ્રમ કરમ હમ, વૈરાગ્યાયન મુન્ય !

અર્ધ કુમ અતિ કૃતારથ કીધું (સ્વામી !), માદુર પોતથી પુન્ય. ૨

અદાર પર્વ તાં મહાભારથનાં, 'કૃષ્ણ દૈવાયનિ કવિઆં,
પ્રાચીનષ ઉપકવિક બ્રહ્મીનષ, તે તત્તનથી સ્તીખવિઆં. ૩

વેદ-મધ્યથી પ્રગટ પાંચમુ, ઇતિહાસ હિદિવાષ,

'તેજ માંહિ તાં આરિ પદારથ, વૈરાગ્યલતાં અથ જામ. ૪

ન્યય તથુષ મસિ દત્તા બહા, બાહ્યજુની તનિ માદુરમ.

'તે માટથી ભયભીત થયુ હું. તલ વિન કુણુ જીમારમ ? ૫

વેદવ્યાસિ વાચુ હણ, 'બાપ ! કલિયુગિ ન્યાગ ન કીજીય.' ૬

તરુણુ બ્રહ્મણરથા હું પાપીય; દોષ કર્મનષ કીજીય. ૬

દીન જાણી દયા કરી વ્યાસિ, 'જે તમ્હે આંહિ પદરૂઆ; ૭

સવા લાખ ભારથ સમ્મલાખું, 'પદર્તા પાણિ' ધરાવ્યા. ૮

ભારથનું ઇક પદ સાંભલતાં, રેવાનું દરસન;

વિશ્વજીનષ સ્મરણુમાનિ, પાપી થામ પાવન. ૯

૧. આદિપર્વ—

પ્રથમ આદિપર્વ 'અતિસુ-દર-વંચાઈસિ-વિસ્તાર;

સર્વવંચી નઈ સોમવંચી, રાધ તથુ નહીં પાર. ૯

કંઠવું ૨ જૂ—૧. કૃષ્ણ-દિવાય તમે કરિયાં જા. ૨. તેમાં પાંચ
રત્ન ને આર જા-જા-ક-અ-નૃ. ૩. પાપી પાવન થાય. ૪. ૪. નમુનથી
વિરાધ પામ્યા. ૫. ૫ માં ૫-૬ જા-પા. ૬. અવિષ્ઠ તથો અથે ક.
૭. પદર્તા બાંહિ ધરાવ્યા જા. પાર જીગર્થા ક. ૮. સમ્મલાયો ઇ.

જ્યાતનપ કુલિ અરજન મહાભડ, ભારય નામ ધરાબ્યું;
સોમવંશી તેણે ધન્ય કાઢ્યું, કૃત જૂધરનઈ બાબ્યું. ૧૦

આદિ તણુઈ અન્તિ બલતુ રાખુ, મઈદાણુવ તેણી વાર;

૮. ભારય ઇ તમ કુલિ પારય મહા-અ. આ માં ૧૦ મી પ્હેલાં:—

“વેરામ્પાયન કહે, શુણુ રાન ! પ્રસ કહું ન સારું,
સત્ય વચન કરી માનજે, તો બલહત્યા જિતારું.” ૧૦

અદાર પાટ કોરા મજાબ્યાં, લેઈ ગલીમાં જાલાબ્યાં;
રાય પ્રસ પૂછવા લાગો, મુનિ તણે મન લાબ્યા. ૧૧

એક પવં શુણે નવ રાન, પાટ-જિજ્ઞાસો યાય;
સમન્ધ સત્તર વહી ગયા, હવે અઘાદશમો કેવાય. ૧૨

તમ કુલ એક મહાભડ મોટો, લીમસેન રાજન્ન;
તેહ તણું પ્રાક્રમ છે પ્રોડું, કુન્તા કેરો તન્ન. ૧૩

એક સમે ભડ મહાભારથમાં, રમ્યો લીમ નવતેરિ;
હસ્તી તેર મગન પોચડ્યા, નવ નાખ્યા ખંખેરિ. ૧૪

પવનકુમારનું પ્રાક્રમ શુણતાં રાજે વિમારો મન્ન;
‘સ્વામી ! સન્ધે જાપનો તે લાંબો તમે, રૂપિજન્ન !’ ૧૫

રાજે પ્રસ પૂછિયુ ત્યારે, હસ્તીતન અપાર,
પવન બન્ધ રૂખિએ કીધો, આબ્યા અવની મોહાર. ૧૬

રાજે તણે મન સન્ધે ભગિ, શુણી કુલની ખ્યાત;
‘હું અક્ષપજૂધિ છો’ રે સ્વામી ! તમે કહી સત્ય વાત. ૧૭

હીન નાણી ક્યા કરવી, સમ્ભલાનો, રૂપિરાય !
પાવડવ ઘૂત કેમ રમ્યા તે, કહો મુજને મહિમાય.” ૧૮

આ માં મૂળની ૧૦ મીથે કડવું ૨ જી પૂરું. સરવાળો ૪૨.

૯. અગ્નિ મુખેથી બલતો, આ. આ પ્હેલાં આ માં:—

કડવું ૩ જી—એપાઇ

“વેરામ્પાયન કહે વિખ્યાત, સાંભલ્યરે હસ્તિનાપુર-નાય !
તમ કુલ મોટા મહીપત્ય નેહ, રાજસોઈ આરમ્બ્યો તેહ. ૧

ધર્મ કહે, સાંભલ્ય રાજન્ન !’ અગ્નિદેવ તેડ્યો અરજન્ન;
ધન્દ્રસુત આલ્યો તેણીવાર, ને અગ્નિને કયો નમસ્કાર. ૨

૧૦. અગ્નિપુરુષના મુખ થકી નાહુ; હરિ ફેડતા કાર. ૧૧
 ૧૧. તેણી સ્મરણ કીધું અભુનનું, હરિયક થકી ભગાયુ.
 અગ્નિપુરુષનું અભુનું ભાંજી, ઇન્દ્રપ્રસ્થ પધારણ. ૧૨

૨. સંભાષણ—

- પછિ મધદાણુવિ.રચના કીધી, (બપુ) સભા તણી વિશાલ;
 ઇન્દ્રાસન બ્રહ્માસન સરખું, રુદ્રાસન ૧૨૨સાલ. ૧૩

- ‘સ્વામી ! અભુનું કરવું કાળ, તમને તેડે ધર્મસાલ;
 અમ કારણ તમે સારો, દેવ ! કઈ દલેડવત અશ્વમેધ.’ ૩
 અગ્નિદેવ તે જાણ્યા નેહ, સાંભલ્ય અભુનું ! કહું હું તેહ;
 સર્વ ભૂપ બલિઆ રાજના ! ધણી વૃત હોઆ મુક વળ. ૪
 તેહ વણું અજરણ અપાર, કેમ આવું, હે રાજકુમાર ?
 ને અજરણ બાંને મુક વણું, તો સારું કાળ વમારું ધણું.’ ૫
 અરજુન કહે, ‘અમે શું થાય ? વણુ લીધે સ્વામી ! શું કેવાય ?’
 અગ્નિ કહે, સાંભલ્ય ભૂપત્ય ! એક વાત કહું દુકને સત્ય. ૬
 ઇન્દ્ર વણું અખણી (ખાણવ)ન નેહ, બાંને અજરણ ચારો મુકતેહ;
 સ્વામી ! વાત હઠી નિરધાર, પોતો ત્યાં રાધે, થાય વિચાર. ૭
 ‘ત્રણ રજું જલ વરખે નેહ, તે રાખે મુક કે ચારીસ તેહ !
 કઈ બાણી કાઠ અશ્વમેધ, તે મધ્યે પધરાવું દેવ.’ ૮
 ‘અનેક ઓષધિ રૂપ વનસ્પતિ ધરે, એકાનિ(૧) વાયું તબ્ય નીસરે;
 તે, વિધ્ય કરવી, રાખવી માય, સાંભલ્ય રે તું અભુન રાવ !’ ૯
 અભુન કૃષ્ણ આવિયા તે તિહાં, અગ્નિદેવ પધરાવ્યા નિહાં;
 અનેક ઓષધિ ખાને ચર્ચા, આળ્યા બાયું ને પાછા ફર્યા. ૧૦

ચોપાસ દાવટી”

૧૦. વજ્ર પુરુષ જન-ક-દ. મુખણ કીધું અરજનનું, નહીં તો હરિ
 મારત કાર. ૧૧. વહિનજ્વાલામાંથી રાખ્યા. ૧૨. દેવાસ.
 જન-ક-દ-જ

૧૩ મહામતોહર સભા સાંભલી, ૧૪ મુર નર મુનિજન આવ્યા;
 ૧૫ દારકાં થકી નારદ પધારયા; અપાર રૂડું ભાવ્યા. ૧૪
 પછિં પાંચિ વીરિ પ્રદક્ષિણા કીધી; ચરણોદકે શિરિ ધરિઆં;
 “ નારદ ઋષિ! તહો બલે પધારયા; ૧૬ અમ્યો કૃતાર્થજ કરિઆ. ૧૫
 ૧૭ સ્વામી ! તમ્યો સધલધ પરવરિઆ, ૧૮ મૃત્યુલોકિ પાતાલિ;
 આહુવી સભાની રચના કિહોં જી ? પૂછું. કુહું, ક્યાલ !” ૧૬
 વચન સુણીનધ મુનિજન બોલ્યા, “ સુણિ, ન્યુધિધિર રાધ !
 ૧૯ સકલ સભા મઇ નયણે નીરખી, સાંભલિ, કહું મહિમાધ. ૧૭
 વૈકુણ્ઠ નઇ બ્રહ્મસદન સરખૂં, રૂઢ તણું કૈલાસ;
 ૨૦ ચન્દ્ર સૂર્યનઇ ધર્મસભા, જિહા તહા કુલ કેરુ નિવાસ. ૧૮
 શેપનામતી સભા ૨૧ કહી તે, મણિમે રચના કિહિવાણી;
 પણિ આ સભાઇ સમતોલિ ન આવધ, માદૂરી દષ્ટિં બરાણી.” ૧૯
 વલતા ધર્મ વદધ મુખિ વાણી, “અહા કુલિ જ્યમપુર માંહિ;
 પ્રણ્ય જીવિતવ્ય ધિક માદૂરું, સ્વામી ! જો આંહિ ચકા ન મૂકાધ.” ૨૦
 કહિ મુનિ, “પિનાઇ પૂછ્યા, તહા સુતનઇ થાં કહિઇ ?
 રાજસોઇ યમ કરો તો, દરિયરણુગત જૈઇ.” ૨૧
 ૨૨ ધ્રુમ કહી ઋષિ નારદ આલ્યા, પામ્યા અન્તર્ધાન.
 ૨૩ રાજસોઇ તા જ્યમ આરમ્ભ્યુ; તે તેડ્યા ભગવાન. ૨૨

૧૩. તે દેખી મુનિ મોહ પામે, ધન્ય ધન્ય જુપાલ. અ. ૧૪. નારદ
 નેવા આવ્યા, તે દેખી ચિત્તપ્રમ થયુ. પાણ્ડવ બલો કહાવ્યા. અ-ક-ગ.
 તે દેખી મન થયું પ્રસન્ન.....જાવ્યા કે ૧૫ સ્વર્ગ જીવનથી અ.
 ૧૬. અર્ધપાલ રાય કરિયાં. કે ૧૭. ઋષિજી! સધલી અમ્ય તલારી,
 અ-ક-ક-ગ. ગતિ જ. ૧૮. સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ. અ. ૧૯. સભા કહોં
 નયણે ન્યરખી કે કહોં મુન્ય કિપાલ. અ-અ-ક. ૨૦. ઇન્દ્ર ધર્મ નિ
 બ્રહ્મસભા. જ-ઇ. ઇન્દ્ર ચન્દ્ર રવિ ધર્મ સભા નેધ. કે. ૨૧. વિખાણી.
 જ. ઠ. ૨૨ આ પેલાં જ-ક-ક-ગ કહવાં ૩ જ ની ૮ મી કડી આપે
 ઉ.—સભા તણી સદ્ રચના નેવા જ-ક-ગ.

૨૩. “વેદમ્પાલન એળી પેરે બોલ્યા. સણુ જનમેજય રાજન!” કે.

૨૪ સ્મરણમાત્રિ પાણ્ડવ કહનિં આબ્યા; રાજસોષ કરાબ્યા.

અબ્યુનં સીમ નઈ નકુલ સિદ્ધિવ, ૨૫ બહુ દેશ જીતી આબ્યા. ૨૭

૨૬ એ ન્યસે પરિપૂરણ કરિછિ, કૃષ્ણજનમ પરતાપિ,

તે પાણ્ડવ કિમ દુઃખ પામ્યા ? કવણુ જીવનું પાપ ?

૨૪
૨૬

કંડૂવું ૩ જાં—રાગ એજ

રાધ જન્મેજે મૃગ કરમ; એમવચન રુપિ મન્ય ધરમ;

૧ ઉચ્ચરમ મોહની વાણી મહીપતિ ૨.

કાલ-મહીપતિ ૨ મોહન વાણી ઉચ્ચરમ, સ્વામી ! પાણ્ડવ મહાદુઃખ પામ્યા;

૨ 'માર વપ' વનિ કષ્ટ ભોગવી, તે 'દુઃખ કિલી પિરિ વામ્યા ? ૨

વધી નષ્ટચર્ચાથી પકિમ રક્ષા, પાંચ મહાભક્ત પ્રીદ ?

૩ 'જેહનું' આક્રમ સુરનર ભણુમ. હું 'યે' રહ્યું દિગ્મૂલ.

જેહનઈ પાસું પરધણ કું, મોહ મિત્ર મુકુન્દ,

તેહનઈ કષ્ટ કથાં, રે સ્વામી ? પૂરણ પરિમાનન્દ !

૪

૨૪. "સ્મરણ માત્રિ જહુકુલનાયક, પાણ્ડવ પાસે આબ્યા." અ.

૨૫. મુહુ દેશ, જ-ક-મ. ચાય દિસ. અ. દરોહિસ ફ. ૨૬. કાય તો ફ. રાજસોષ જ. ઉલ્લી કડીયે અ માં પૂર્વજાયો:—

"કાલુ જીવનું" પાપ રે, નૈશમ્યાયન વાણી વદે.

તાર પછી હવે જો ચયું તે, સમજાવું રાય ! રહે."

૨૫

—સરવાળો. અ ૬૭. ક-મ ૪૭-જ. ૪૨ ઇ. ૩૯. ફ. ૪૮

'કંડૂવું' ૩ જાં—કા. પ્રતિમા અહીંથી ૨૨ મું કંડૂવું શર થાય છે. ૨૪વિ. કા. ૧. ઉચરે મોટા મહીપતિ વાણી રે. ફ. ૨. મોટા. ફ. ૩. કિમ દુઃખ ફ. ૪. કેલી પિરિ દિન વામ્યા ? જ-ક-મ-કા. ૫. વપ' એક રક્ષા, કયમ. ક-મ-જ. ૩. તે કયા કહે વિસ્તારી, અ.

તે સન્ધે માહરા મન કેરુ, તમ ટાલિ કુણુ બાંજિ ?

એ કથા મુદ્દનઇ કુદ્દ વિસ્તારી, "સુણી સેવક મનિ જાંજિ." ૫

રાજ તથાં વિનિ-વાક્ય સુણીનઇ, હરખ્યા ઝાવિ તેણી વાર;

ધન્ય ધન્ય, રે ખરીક્ષિતના કુંઝર ! સદૃલ છિ વ્રજ અવતાર; ૬

વૈશમ્પાયન કિહિ, સુણિ, રાજ ! કથા તણુ વિસ્તાર:

જે પાણ્ડવ જિપરિ પ્રભુ દ્વબાણા, સભાપર્વ—મુઝારિ. ૭

રાજસોઇની રચના જોવા, મુરનર મુનિવર આઘ્યા;

"હરિતનાપુરથી ધત્રાષ્ટરનઇ પાણ્ડવ તેડી લાઘ્યા. ૮

સાથઇ બીઝ, કણુ, દુર્યોધન, શકુનિ દુઃશાસન,

"દ્રોણાચાર્ય નઇ અશ્વત્થામા; અનેક બહુ રાજન. ૯

ગાન્ધારી શત પુત્ર સદ્ધાતે, ૧૦ અવરિ વધૂજન નારિ;

ધન્દ્રપ્રથ માહિ સદ્ધ જિતરાઘ્યુ, કૌરવ તણુ પરિવાર. ૧૦

ભાવે ભક્તિ ભાષની કાધી; જોજન ભલું મનાઘ્યા;

મહિ, માણિક, ૧૧ કાઠાર, ૧૨ અનન્તધન, દુર્યોધન-કરિ ખરયાઘ્યા. ૧૧

દ્વારકાથી જગદીશ પધારયા, છપન-કોડિ-કુલ-સાયિ;

૧૩ રાજસોઇ પરિપૂરણ કાધુ, સમરથ વૈકુણ્ઠનાથિ. ૧૨

૭. બહુ ગુણુ તમવિષે જાને ઝા. ૮ આ લીટી પ્હેલાં ફ-માં—

"દ્વારકાથી કૃષ્ણ પધાર્યા, અપાર રૂં લાઘ્યા.

અનેક દેશ તણા જે મહીપતિ અનેક ધન તે લાઘ્યા."

૮ મીથી ૧૨ મીને બદલે કા માં—

"રાજસોઇ પરિપૂર્ણ કરાઘ્યા, સીધા સઘલાં કાજ.

નરપતિ સઘલાંને ચવાલી નવરા આ મહારાજ."

૯. દ્રોણ, કૃપાઝાપિ ક-ફ. કૃપાચાર્ય નિ જ-અ. ૧૦. જોજન 'સદ્ધ' વધૂ નાર. ફ. ૧૧. તોજાર વસ રે, દુર્યોધન પહિરાઘ્યા. બ ૧૨. કણુ'યે' ફ. કનકના. અ. ૧૩. "રાજસોઇ જાજનુ' ફવ તે, સોંધ્યુ' કૃષ્ણને હાથ." ઝા. સેવકકાજ કયુ' પરિપૂરણ, સ્વામી વૈકુઠનાથે." ફ.

૧૪ સેવક-કાર્ય કરી નહ, પુણ્ય-ચા, સિદ્ધિનિ વૈકુણ્ઠરામ.

અનુન હરિનાં ચરણ-તલાંસર્પ. સિદ્ધિવ નાખ્ય વાધ. ૧૪

ભીમ ભલી પિરિ ભક્તિ કર્ય નહ, નિકુલ લુપ્ત છદ્ધ વદન.

રામ જ્યાંધરિર સન્મુખ બધા, ૧૫ કર્ય હરિનું સત્વન. ૧૪

કુન્તી, જ્યોત્સના, માત દેવકી, પાંચાલી પટરાણી,

૧૬ જ્યુપરિવાર સૂઝાતે લક્ષ્મી, ૧૭ નિરખ્ય સાર્થકાણી. ૧૫

તેણુ સમિ અનુન કહી બોલ્યા. "એક સન્ધે, શ્રીગોવિન્દ !

૧૮ પ્રથમ રામ તણું જે કારણ, કુહનઈ, પરિમાનન્દ ! ૧૬

રાવણ-વધ-કારણિ રઘુનાથે, સાધરણ બધાવી;

ધનુર્વિદ્યા થં તહીં નુકૂતી, વિશ્વામિત્રિ સધાવી ? ૧૭

૧૯ મુઝ સરખુ થં સેવક તુહણ, રામચન્દ્ર નહ સાચિ ?

બાણ તણી જલિ કાઠિ ખાંધીનઈ, દલત કુદ-દલ દાયિ. ૧૮

૨૦ (વલી) એકવચન, હરિ ! તહનઈ પૂછું, જમ સરખો કો દાસ ?

પાંચે આપ સમર્પણ કરીનઈ, સન્તોખ્યા અવિનાશ." ૧૯

એ ૨૧ અભિમાન-વચન હારે જાણી, કુદવાણા દીનદયાલ,

વચન વિચિત્ર કહ્યાં ૨૨ અનુનિ; કોખ્યા કૃષ્ણ કિપાલ. ૨૦

"ના ભાઈ ! રામચન્દ્રનઈ કિહાંશુ તુઝ સરખુ ભડ જન્મ ?

જલનિધિ-મધિ હરિ પાદ્યુજ(કિમ)તારયા ? જુનઈવિમારી મનિ. ૨૧

ધનુર્વિદ્યા જુ તહીં નુકૂતી, તુ અનેક રાક્ષસ કિમ મારયા ?

એકિ બાણિ ચોદસ સદસ ભડ વેધી, તે તાં નરક નિવારયા. ૨૨

૧૪. "કરિ પરિપૂરણ, ચોદસા કહા કાર્ય તો પરિપૂર્ય કરીને, ચોદયા કે. ૧૫. સત્વન કરિ અનુકિત જ-ક-કહા. સ્તુતિ. કે. સેમરણ. જ. ૧૬. જ્યુપરિવાર સર્વે, જ. ૧૭. સમરિ કે-જ. સાચે કે. ૧૮. રામાવતાર વણ્યું થે કારણ ધ-કે-જ. ૧૯. વલી કો સેવક એકરો નોદ્ય, જ-ધ. ૨૦. આ ૧૯ મી આર્ગા નથી. ૨૧. અતિ અભિમાન કપું અનુનિ. કે-જ-કહા. કુવચન ન જમ્યું જાન્યન્દને, જ. ૨૨. શ્રીકૃષ્ણે, કોખ પરી મન્ય કાવ. ક-જ. શ્રીકૃષ્ણને કોખ વધો મહાકાળ. કે. વિઠરાલ કહા.

૨૩તિવારઈ ટુઝ સરખુ લઃ કિહાંયુ અવનિ-ચક-મુઝારિ ?

૧તે તહનઈ દષ્ટિ દેખાડિય, સેવકજન રસંસારિ. ” ૨૩

૨૪ધમ કહી હરિઈ નિદ્રા કીધી, અન્તરિયં અવિલોકિ.

૨૩. માહરી જુ ટુઝ ચરખો સેવક નુહતો, ક. જન કહાંચો ?
ગ. સાધાર કા. ૨૪. એવા દુર્વચન ન ગમ્યાં મોવ્યન્દને, અ. ૨૩ મી
અને ૨૪ મી વચ્ચે અર્થાં:—

“ કૃષ્ણ અર્જુન બેસડિયે વક્ષમા, ચાલ્યા સાયર-તીર;
દેખાડીને વક્ષા દામોદર, જે બેઠા હનુમન્ત વીર. ૨૨

વક્ષતા અર્જુન વહે વાણી, ‘કાલો બલિયા અપાર;
એવો તમમાં કોય નોતો, કરી કાઠ સન્યા જિતારે ?’ ૨૩

વક્ષતા હનુમન્ત બોલિયા, ‘બાધ ! સેના પથ અદાર;
તે માયલો છું એક રિયો છું’, બાધ ! મુજને જિતાર. ૨૪

અર્જુન વક્ષતા એણી ઘેર બોલ્યા, ‘આપણુ વચન કૈયે એક;
કાઠ બાંધતો જે કોઈ હારે, તે તેનો સેવક.’ ૨૫

તાલી પાડીને કાઠ બનાવી, બાંધિયું સાગર-તીર;
હડી મારી હનુમન્ત ચડિયા, વેરણી નાખ્યા તીર. ૨૬

ઓશિઆતો ચે અર્જુન જોમો, લેવા માંડ્યો કાક નિજ હાથ;
અન્તરલોકથી આવી પ્રગટ્યા, પાછલ વેકુલનાથ. ૨૭

‘કાં રે કુન્તાસુત ! તજ બાલે ? કોણુ હવું પાસ વિખ્યાત ?
પારો સાક્ષી વિના બાધ ! સર્વ જોડી વાત.’ ૨૮

બાહિં મઢી અર્જુનને લાભ્યા, ફરી બનાવી પાળ;
કૃમં-૨૫ ધરીને પ્રગટ્યા, હેઠય શ્રી મહારાજ. ૨૯

હડી મારીને હનુમાન ચાક્યા, આવી લામા પાય;
‘કરતા, હરતા સમર્થ સ્વામી ! ચોદ લોકનો રાય’ ૩૦

‘ઠોરવ-પાણવ નૃપ કરે જરે, સખત હોય સર્જામ;
અર્જુન કેરી ધન મઢીને, બેસો તે વીર ! હનુમાન !’ ૩૧

વક્ષતા અર્જુન વાણી વહે, ‘મેં કીધી કાઠ વિસાલ;
મક્ત કેરા પ્રદાર વામા, કે છે, મારો પ્રજ નિહાલ’ ૩૨

અર્જુને જે કયું કૃષ્ણને, ‘અમ સરખો કોઈ દાસ’
પારો આવી પરિયાણુ કરીને, સન્તોખ્યા અવિનાસ. ૩૩

તેણે, ૧૫સમિ, જન્મેજે રાજા !, પાણવ પામ્યા શોક. ૨૪

(પણિ) કૃષ્ણજી ભગારી લીધા, નિજ સેવક મનિ જાણી;

તે હું વૃકનથી કહું વિસ્તારી, સુણિ, જૂપતિ ! સતિ વાણી. ૨૫

૧૬રાજસોઠ ૧૭પરિપૂરણ કીધું, ૨૮કુરુનન્દન વુલાવ્યા,

કૃષ્ણદેવ દારિકાં પુકૃતા, ૨૯વિનિ કરીનિ વુલાવ્યા. ૨૬

૬૫

કંઠવૂં ૪ ચૂં—રાગ એજ

વુલાવીનથી પાણવ વસ્યા; માતા કુન્તાનથી આવી મિત્યા;

૧પરિ પિરિ પૂરણ કર્યા પરિભ્રમિ રે. ૧

હાલ-૨પૂરણ કીધા પરિભ્રમિ રે, પાણુ પિતા ઉદ્ધરિઆ.

૩ધર્મરાજની સભા થકા તે, મુક્તિ-માર્ગે પરવરિઆ. ૨

૨૫. કારણ. હ-ખ-ક-હ- ૨૬ મી. કડી પહેલા કાઠા:—

“ પ્રાતુકાલ જાકયા પુરુષોત્તમ, વિદાધ સર્વની મામી.

રાજા કહે, તમ કૃપાયેં અન્તા સમલી લાગી.”

૨૬. કારણ પરિપૂરણ થયું. જા. ૨૭. પૂર્ણ કરીને હ. પૂરણ અન્તિ

જા. ૨૮. ચુકદિન જા. ૨૯. કરી ઇન્દ્રપ્રસ્થ આબ્યા. જા. ૨૯ કરી થલાબ્યા.

હા. હા મી જાયલો વધારે:—

“ રમ્ય કરી ચલાબ્યા કૃષ્ણજી, ઘેરથ આબ્યા પાંચે ભાઈ,

વૈશંપાયન કિદિ, સુવથ, રાજા । કયા તલો મહિમાઈ.” ૨૪

સરવાળો. જા-૧૦૪. જા-૧૮. હ-ખ ૭૩. ઇ-૬૫. ક-૭૫. હા-૨૪.

કંઠવૂં ૪ ચૂં:—૧. કૃત્યા નિ કૃત્યા તે પરિપૂરણ થયા એ. જા-હ-જા

આપલો થજ પરિપૂરણ હવો રે કૃ. પાણવ-પિતા એમ આધરિયાજી, કૃષ્ણ-

દેવ મારગે પરવરિયાજી જા. કાઠા ૧ લી કડી:—

“ વલી નરિજ કિદિ, પરીક્ષિત તમ । પછિ વુલાબ્યા દુન્યોધન.

મૃતરાષ્ટ્ર સાથે સુત સહ ચાલિઆ રે.

૨. પરિપૂર્ણ કૃ-જા. જા ૨ છને જાણે ૫ માની ૧-૨-૩. આપે છે.

૩. સહ સદ્ગો સુખ પામ્યા, ૮૫ પરી પરવરિયા. કૃ.

- ધૃતરાષ્ટરનિ પુલાવી ખાજા, આખ્યા દુન્યોધન,
સભા તણી મરણી મનિ જોવા; સાચઈ દુ-શાસન. ૩
- અર્જુનિ અતિ રૂં મનાવ્યુ, “ (તમ્મે) લલઈ પધારયા, ભાત!
કૃતારય તા અમ્મે કીધા,” હરખિલિ સધલુ સાચ. ૪
- એક પાકિત ખમસારી ગ્રીય, કુન્તાઈ તેણી વારિ.
આરોગીનઈ જોવા આખ્યા, સભામરણપ-મુઝારિ ૫
- અનેક ચિત્ર દેખઈ બહુ પિરિના, દુ શાસન ભડ સાચિ.
પાચિ મણિ પીરોજા જડિઆ, અલકઈ રતન બહુ ભાતિ ૬
- સોમકાન્તિ મણિ, પદ્મકાન્તિ મણિ, પુલ્કિરાજની રચના;
હપચાલા, માતર્જી મદિ ઝરતા, પુરાસાણી અમ્મ કહના. ૭
- મુકરાણી માતા બહુ બુઢુકઈ, હકઈ વૃષભ અનેક.
એહવુ આશ્વયં રાજા જોઈ, કિમિ નવિ પામઈ છેક ૮
- અનેક વનફલ બહુ દેખઈ, કૃષ સરોવર વાપી
તે આગલિ મરણપની રચના, ધન્દપુરી જીજાપી ૯
- તેહમાહિ ચાલિલિ દુન્યોધન, જોવા લીધ વિલાસ.
પદ્મકાન્તિની બહુ પીઠણી, જીર્ણ વ્યોમ પરકાસ. ૧૦
- કનક તણી પટશાલા પુઢુલી, મણિમે ભોમિ કરાવી,
શુભિ જાલિઆ જડિત ઝવેરિ, ભોતીકિ ચૂક પૂરાવી. ૧૧

૪ સર્વ જોવાની ઇચ્છા, પણ નવિ કહે વચન કે ૫ માંડણી
જોવા ધ-ક-ગ ૧ ચાલ્યા, રાજસભા મો ખ-ગ. ૭ સોમ સૂરજ
જોવી કાન્તિ, મણિકાકની રચના આ રજાદિક મણિમે સૂર્યકાન્તરે, ચન્દ્ર-
કાન્તની રચના ક-ગ. ભોમિકાન્તની કા. ૮ રજાદિકમણિ, ચન્દ્રકાન્તની
રચના ક ૬ બા વાપી ક-ગ-કા ૧૦ અધિક ચક્રિ અધિક શોભે
આ. પદ્મરામની બહુ પાટણી ઇ-ક-ગ મખરાજની ક સભા તણી
રચના અતિ ઉત્તમ, કા. * b. ભોમિ રત્નમે તેહ કરાવી કા c. જડિત
બિરાજે, મણિમિ ચાક પૂરાવી કા.

- સ્થલ-સ્થાનકિ જલ દીસઃ ^{૧૧}મોહિઃ. ^{૧૨}જલસ્થાનકિ સ્થલ દીસિઃ;
 તે દેખી રાજા મોહ પામિછ; ^{૧૩}જોવાનઘ ચિત્ત હીંસિ. ૧૨
 પવન-પ્રહારિ કમલ અતિ ડોલઘ; જોલઘ હંસ ચકોર;
^{૧૪}કલ વચન; પદ્મી અનિ સારસ, કોકિલ ચાતુક મોર. ૧૩
 ભમ ચયુ ભૂપતિનઘ બૂ દેખી; ચાલિછ તેહ-મુઝારિ;
 જલ જાણી વચ્ચે કરિ પ્રણાં; નીર નહીં તેણુઘ ઠારિ. ૧૪
^{૧૫}સ્થલ-સ્થાનકિ જલ દીઠું. ^{૧૬}રાંજાઈ, જાણ્યું, ‘કૃતવિ એહ.’
 નિભેં થકુ ^{૧૭}ભડ પડયુ પાણીમાં, બીનુ આણુ [યણુ] દેહ. ૧૫
^{૧૮}બારસાંખિ પ્રતિબિમ્બ પ્રકાશઘ; બીંતિ લણી રાધ જહુ.
 આકૃષ્ણિ તિહાં શિર ઠળકાણુ; ^{૧૯}તિમ જોઈ રાધ ડહુ. ૧૬
 તે દેખી પાણુવ તવ હસિઆ; હસિઆ ભીમ જડ બ્રાત.
 દુન્યોધન દુઃશાસન બેહ, બાન્ધવ સાથા હાથિ. ૧૭
^{૨૦}સભામણ્ડપ-મધ્ય લેઈ આવ્યા; વચ્ચે બીજાં પિહિરાવ્યાં.
 દુન્યોધનનિ વાગું સાંભલી, કુન્તા દુપદી આવ્યાં. ૧૮
 અણુન કહિ, “તમ્હો સુણુ, દુન્યોધન! કાહવુ અતુરસુજાથ;
^{૨૧}સ્થલિ વસ્તર મહી પડયા પાણીમાં, શિર ઠળકાણુ પાદ્મિ.” ૧૯

૧૧. મહાદ્રઢ જ-ક. ૧૨. સ્થાનક જલ વિરાઠ ક. ૧૩. જોયાં મન્દિર
 વરાઠ. ક. ૧૪. કરે રાજા તે નાના પદ્મી, કોકિલા સારસ મોર અ.
 ચણ્ડોત પદ્મી સારસ કોકિલા, જહુ ચાતુકને મોર ક. ૧૫. કમ્પિતન્ય વન
 પદ્મી દેખી, ક. જલ મહાનાથ સ્થલ તાં દીઠું. ક. ૧૬. મહાદ્રઢ ક.
 મહાદ્રઢ તાં એહ. ક. ૧૭. રાધ ચાલિયા, ત્યાં પડયો પાણી મઠિ. અ.
 ૧૮. આ પૂર્વે અ-બ-ગ-કા:—

“ભરી સભામાંદિ ભૂપતિ લાલે. પાણુવ જિહા જોઈ;

સુઠિ મણિ X તણે મહ આવ્યા, મૂંતે દેખી મન મોહિ.”

[* બીને વસ્ત્રે અ-અ-કા. X કરે દ્વાર અ-અ. મૂં રાધ તણ. કા:]

૧૯. તમર ખાઈને દુહ્યા. ક-ગ તમર ખાઈ તન ડોહ્યા. કા. ૨૦.
 રાજ સભામાંદ લેઈ આવ્યા ક-ગ. ૨૧. મન જલ જાણી વચ્ચે થયાં
 ને. ક. પડયા પાણીમાં ગ. વસ્ત્ર સહિત પડયા પાણીમાં કા.

- ભરી સભા-મધિ ભીમ તવ હશિયા, “અન્ધ તણા અન્ધ ભાણુ;”
૨૨ હરયા વીર તવ હરયાં દ્રૌપદી; જૂપતિ ક્રોધિ ભરાણુ. ૨૦
૨૩ ભ્રમિ કોડણુ ચઢાવી નીલવટિ, હાથ ધસધ; સિર હાલિ;
“થૂં કંઠે, જુ સવિ સાથ છિ જોહુવુ ? માહરું કાંધ નવિ ચાલિ. ૨૧
હવડાં હસ્તિનાપુરિ જૈ હાંકું, કટક મહાભાડુ થર;
ધન્દ્રપ્રસ્થમાં હરણુજ વાસું, પાણુવનઘ કંઈ ચૂર.” ૨૨
૨૪ મુખ જાણીનઘ ચાલિહિ રાજ; હસ્તિનાપુરમાં જાય;
શકુનિ માણુક સાહુ મિલિહિ; બધઠા; મન્ત્ર રચાઈ. ૨૩
હાથિ હૈજી હણુધ પોતાનું; મુખિ મેહલધ નિઃશ્વાસ.
૨૪ વૈરીની સ્થિતિ નયણે નિરખી, રાહુ ધન્દુ-રવિ-પ્રકાસિ. ૨૪
૨૫ “પાણુવનઘ સ્થિતિ મુઝની જોતાં, હૈડે હરખ અપાર.
પાણુવ હરયા તવ હરયાં દ્રૌપદી, કહ્યું, ‘અન્ધ તણુ કુમાર.’ ૨૬
મઘ જાણ્યું, હું કાલજ આણું; પાણુવનઘ માઈ ઠામિ.
પણિ પુહુવ પાચિ કરીનઘ સખણુ; એક તણું નહીં કામ. ૨૭
૨૮

૨૨. સભા હસતાં હરી કે, હસતાં સભામાં દ્રૌપદી, કા. ૨૩. માથે ભમર ચઢાવી બેઠો, કે. હુંકથો નેત્ર અ. ૨૪. વાટિ વીર વિભાસણુ પુહુતો. ક.°શી.કા.°સે ચાલે ગ. આ કડી પહેલાં કા માં:—

“એહવું જાણી જીતી નીસરયા, શુકનિ નિ જિહ્વ જાત.

ફેગટ કામિ ફેગટ થયા. કપડો દેસિ તાત.”

૨૫. પાણુના સુત અ. ૨૬. પાણુવના સુતને જોતાં અ. ધન્દ્રપ્રસ્થની રચના જોતાં, હૈડે દુઃખ અપાર. કે-ગ. દીઠી. કા. C. વલી પાણુવ માગ્યાલી હશિયાં, કા. ૨૭ પ્રાણુજ કાદું. કે-ગ-કા. કામાં તે પછી લિયલો:—

“એક તણું નહીં કામરે, ધમ દુર્યોધન વાણો ઠિહિ,

પાણુવ તણી રીધ દેખતાં, રાહ ૧ અતિ ઘણું તન માહરું દિહિ.”

સરવાળો. અ-૧૩૨. બ-૮૬. ક-૧૦૦. ધ-૮૨. કે-૧૦૨. ગ-૧૦૧. કા-૫૪.

કંઠવું ૫ મૂ.—રાગ એને

દુન્યોધન ભડ ધમ કહ્યું, 'તે માહરા તનનઈ કહ્યું.

કિમ સહ્ય સિંહ? પ્રહાર સુગાલ તથા રે? ૧

હાલ—૩ સુગાલ તથા પદપ્રહાર, કિમ ખમૂં, સિંહ કહિવાય નામ ?

કૌરવ 'દલનૂં' કટક સપરાણૂં. ભાંજૂં પાણ્યકામ. ૨

કિહિ શકુનિ, "પિહિલૂં નવિ કાધૂં, 'ભગતા વૈરી વ્યાપિ,

'કુલ થકા ભુ ણિકેન્દત, ઘુ યાતી ઘુદુનઈ સમાધ. ૩

હવિ [પાણ્યવ પ્રતિ] બલ કાંધ ન ચાલય; એહુ સખલુ સાથ;

ભડતા 'વીર કિમય નવિ ભાંજય, સાથઈ વૈકુણ્ઠનાય. ૪

"ઘુ યં કરવું ? કુહુ, મામાજી ! હં મન્દમતિ અભયુ.

ભુ માહરૂં કાંધ કામ નવિ થાધ, ઘુ 'કાદેય માહરા પ્રાણુ. ૫

દીન વચન દુન્યોધનનાં સુણીનઈ શકુનિ ૧૦ મંદાભડ ખીલુ;

"ઘૂત રમાડી પાણ્યવ (વનિ) કાદૂં;" સુણી ૧૧ વચન ભડ રીઝું. ૬

"પાસા પાણિ કહ્યું કરિ માહરૂં; અસત્ય બોલી ભણૂં;

ભુ પાસા પડ્ય પાણ્યવ કેરા, ઘુ તિહાં ૧૨ તાહરા કરી વિખાણૂં. ૭

૧૩ પણિ ઇક કારણુ મોટું આપણુ; તિહાં કોણિ ન જવાધ;

૧૪ પૂતરાણુર પિતાનઈ પ્રેરિઈ, નઈ તેણિઈ ન્યુધિધિર રાધ. ૮

કંઠવું ૫ મૂ.—૧. બોડી અ. ૨. તે પ્રહાર પિતરાઈ તથા. ઇ. કિમ સહીઈ તે પ્રહાર જાનના ? હા. ૩. જાનવણુ અ-હા. ૪. કટક અતિ પ્રાણુ. ૬. કૌરવ તણૂં કટક ન પ્રાણુ, અ. કૌરવ-કુદ્ધઅને તે પમાડૂં અ. "કૌરવ દલ અતિ-સખલ ગાદૂં, પાણ્યવ માદૂં કામ્ય." હા. ૫. પ્રસ-રતા હ. હા. વિસ્તરતા. અ. પસરતાં વધે વેલ. ૬. ૬. થયકિ નિકન્દિયે અ. મૂલયકી નિકન્દન એને, એમ કહી નીચાસો મેલ." ૬. "મૂલયકી જો મૂલ નિકન્દત, તે જાતી અ-સમાદ" અ. ૭. કન્દને કન્દત અ. ૮. વૈરી અ. નિચે કાદૂં પ્રાણુ. ૬. ૧૦. તાં મનિ અ. ૧૧. સુણવએવ રા રીચો. ૬-૭-૮-૧૨. હાથો ઇ. ૧૩. "કારણુ કહું રાય ! એક દુનને, જે આપણુ ત્યાં ન જવાય." ૬.

- પાણિ પાણવ ઇલાં આવધ તુ, જે કીનિષ્ઠ તે જાનિ;
હરાવીનઈ વનવાસિ મોકલું, દાઝિ તજારી ભાંજિ.” ૯
- એહુ મન્ત્ર રંગી જણુ તણિ, કરણુ તણુધ ધિરિ આવ્યા;
સબલી વાત ધિરિ ધિરિ ગ્રીષ્વીનઈ, હથી રંગી લુલાવ્યા. ૧૦
- આહરિ એક ચર્ધનઈ આસ્યા, જિહાં હતા રાજન;
ધૃતરાષ્ટ્રનઈ પાસિ બધથી, રાધ દુન્યોધન. ૧૧
- ડસકાં ભરણુ પુત્ર સાંભલી, તવ પ્રજ્યા જણુ તણિ;
શકુનિ દુઃશાસન કરધ વારતા, કિહિવા લાગધ કરણુ: ૧૨
- “૧૫પાછા વલીનિ સ્થિતિ પાણવની, જોતા હરયાં નરનારિ.
૧૬કૌરવદલ-દુમ-છેદન-કારણિ પાણવ લોહ-કુદાર. ૧૩
- પાણી પિહિલી પાજ બાધિષ; ૧૭બાધિ, વેરી, બખવેલિ,
વાધતાં જડ પ્રથમ ૧૮છેદિ.” ઇમ કરી નીસાસુ મેહલિ. ૧૪
- વલતાં અન્ધ વદધ મુખિ વાણી, “મુધિ જિત્યા નવિ બાધ;
૧૯કાધ કરી પાણવ કરુ પ્રાજે, જિમ દુન્યોધન-મુખ થાધ.” ૧૫
- મુણી વચન તે પુત્ર પિતાના, હરખ્યુ મનિ રાજન.
“શકુનિ એદ પામાનુ જાણુધ, માન્ય માહર મન. ૧૬
- પાણવનઈ તમો આહિ તેડાવુ, વિદુર મોકલી, તાત !
સભા ૨૦રંગીનઈ ઘૂત ૨૧માકુ; ચાલધ વનિ વિખ્યાત.” ૧૭
- દુષ્ટ-ચતુષ્થ ૨૨કરધ વારતા, એટલધ બીખજ આવ્યા;
સાથઈ દ્રોણ નિ કૃપાચારજ, અમ્મત્યામ જોલાવ્યા. ૧૮

૧૪. વિનય કરી બોલાવ્યા. ક-કા. ચિત્ત ધરી ગ ૧૫. રહી પાણવ પાણવ સ્થિતિ જોધ, ગ. ૧૬. —વન-કુદાર-કારણ, પાણવ વન્ય કટારી. ઇ. ૧૭. વધતાં ઇ-ગ. જેમ વાલે નહીં વેલ ક. ૧૮. ન છેદી તો, કાં ક-ગ ૧૯. પાણવ વધી પ્રાજે પમાડિય ઇ. ૨૦. વચે મદાણુ હરાવું. ક. ૨૧. હરાવું બ-ક-કા. રાજ હરાવું ગ ૨૨. ૧૪. મલી એકી. ગ. એમ મલી એકા. કા.

ભરી સંભામાં બૂંટી બિડિઉ, દુન્યોધન બૂંપાલ:

“વિદુર પ્રધાન વેગિ તેડાવુ, જોઈનઈ વંદ્યજ દીનદ્યાલ.” ૧૯

સકલ સમાનઈ કરી વીનતી, “જુ સવિ કુહુનઈ ભાવિ,
કાકાનઈ કુહુ, ઇન્દ્રપ્રસ્થથી, પાણ્ડવનઈ લેઈ આવિ.” ૨૦

બીજમ દ્રોણ કૃપા ઇમ જોડ્યા, અશ્વત્થામા જોડ,
“પાણ્ડવનઈ સિ કામિ તેડાવુ છુ ? અહાનઈ કુહુ તાં તેહ.” ૨૧

કિહિ દુન્યોધન, “સુણ, પિતામહ ! સ્થિતિ પાણ્ડવની જોઈ;
વૈરીનું દલ થયું સપરાજ્યું, (કુહિ) જિત્યા નવિ [ભય] કોઈ.” ૨૨

“હાં ભાઈ ! તમ્હો કુહુ તે સધું; પ્રોદ્યં પ્રાણુ ન માઈ,
એક ભીમ ૨૩ મહાભટ્ટ બલિઉ, તે કૌરવ-દલનઈ ખાઈ. ૨૩

શા માટઈ જિવેજુ એડનઈ ? નચિન્ત કરુનઈ રાજિ.
સૂતા સર્પ તણિ મુખિ કર માતી, અરયં ફોગટ-કાજિ.” ૨૪

રાજા કિહિ જઇ, “રચના મઈ કોધી, સકુનિ રમઈ જઇ ભૂત;
૨૫ “રાજિ હરાવી વનિ મોકલું, પાણ્ડુ કરા પુત્ર.” ૨૫

રથ આણીનઈ વિદુર બુલાવ્યા, કિહિતા આ મુખિ વાત:
(એણઈ) કૌરવકુલ-નિકન્દન કીધું; રૂઠા વૈકુણ્ઠનાથ.” ૨૬
૧૧૮

૨૩. હાંજીને ભડે, ત્યારે ગ. ૨૪. હરાવી વનવાસ મોકલું. ઠ-ગ.
આ પછી કાંઈ જણાવો:—

“રૂઠા વૈકુણ્ઠનાથ ને, ઇમ વિદુર વાણી કહી ગયથ,
વૈરાગ્યાળ મુનિ જોડ્યા, પાણ્ડવ વાણી રહેને ગયા.”

સપ્તવાણી. અ. ૧૫૮. બ. ૧૨૨. ઠ. ૧૨૫. ઇ. ૧૧૮. ફ. ૧૨૮. ગ.
૧૨૭. ઠા. ૮૫

કહવું ૬ ટૂં—રાગ એજ

વિદુર ભક્ત તિહાં પરવરધ; ઇન્દ્રપ્રસ્થ ભણી સચ્ચરધ.

આંહિ રાજ કરધ રચના બહુ મલા તણી રે. ૧

હાલ—સભા તણી રચના બહુ માંડી; વિશ્વકર્મા તેડાવ્યા.

સામગ્રી સવિ ^૧સભા તણી, શકુનિ દુઃશાસન લ્યાવ્યા. ૨

જે રચના મેદાણવિ કાધી, તે રચના ^૨દિલ્લિમઇ [નવિ] યાઇ!

ધલહર પાસિ ^૩નિમ ઘોલિજી, ઇણિ વિધિ સભા રચાઇ. ૩

મણિમે રચમ્ભ રચ્યા અતિ મોટા, ^૪કૃત્તિમ ભોમિ કરાવી;

હયશાલા, ગજશાલા ^૫ચોહ્લી, ^૬ચિત્રશાલા ^૭આલેખાવી. ૪

કૂપ સરોવર વાપી વાફી, વનફલ પક્ષિ—જાતિ;

આકાશ પ્રમાણિ ભવન નીપાયા: ^૮ભૂમિ ^૯અનેરી ભાતિ. ૫

^{૧૦}રાજસભાની રચના રૂડી; આસન ^{૧૧}ભણા કરાવ્યા.

દુન્યોધનની સભા ^{૧૨}મધિ જોવા, મહીપતિ મોટા આવ્યા ૬

હૂતશાલા રચી અતિ ^{૧૩}વાર, ^{૧૪}મણિમે પાટ ^{૧૫}મણ્ડાવિ,

^{૧૬}પચ્ચાઈ તણા પરદા ચીતરાવી, ^{૧૭}પાસિ રજૂ ચડાવિ. ૭

^{૧૮}એ ગચના જિવારિ યૈ પરિપૂરણ, દુન્યોધન રાઇ જોઇ.

રાઇ તણુઇ મનિ ^{૧૯}સુલભ દીસઇ, અવરિ તણાં મન મોહિ. ૮

કહવું ૬ ટૂં—૧. મણ્ડપ બ-ક-ગ. ૨. નવિ બ. ૩. રચૂં ગોલિજીં

ઇ. જેમ યડં પોલિજીં (?) કે ધવવ પાસે જેમ પોલકું ગ હલહલ કરતા

સર્વં સુભટ, કા. ૪. કર્તવ્ય. બ-ક-ક-ગ. ૫. ચોહ્લી. ઇ-ક. ૬. વજ્ર.

બ. ૭. ઓવપાવી બ-ઇ. ૮. ભવન બ. ૯. નવેરી ક-ક-ગ. ભણેરી બ.

૧૦. અ-ગર્મા ૬-૭ જીં પાં ૧૧. રચ્ય બ. ૧૨. જોવાનિ બ. ૧૩.

સારી ક-ગ. ૧૪. સ્ફટિકપાટ ઇ. ૧૫. ઘડાવી ક-ક. ૧૬. પાંચ તણા બ-

ક-ક. ૧૭. રમતાં રવિ ચડાવી. ક. રાહિ કા. ૧૮. એણવી સભા પતિ-

પૂરણ કાધી, જોડા ગ. ૧૯. કાંઈ ન આવે ગ.

૨૦નિતિ રાષ્ટ્ર સભા તિહાં પૂરી, બ્રહ્મસત્ર કરી ચૂર્જાર.
 એટલિ વિદુર ૨૧વહી તિહાં પુણ્ડતા, ઇન્દ્રપ્રસ્થ મુઝારિ. ૯
 હૈભીં બીડી મિત્યા લગ્નીન; મન્દિર માંહિ પધરાવ્યા;
 કુચલ વારતા કુન્તાઇ પૂછી; ભાવિ ભોજન કરાવ્યાં. ૧૦
 સેજિ સૂતાં વાત નીસરી, “સભાં દુન્યોધનિ કીધી;
 છૂત-કીડા રમવા તેડ્યા છુ, મુકુનઇ શીખ ૨૨સભાઇ દીધી. ૧૧
 બીખ દ્રોણ કૃપાઇ બહુ વારયુ. કલ્હણ કિહિનં નવિ કીધું.
 વિનાયકાલિ વિપરીત મતિ જીપની, અન્ધનિ દૂપણ દીધું.” ૧૨
 વાત સૂણીનઇ રથ જોતરિછ; બ્રહ્મા પાંચિ વીર;
 કુન્તા દુપદી સાધક તેડ્યાં; સમરયા ન્યાદવવીર. ૧૩
 વેગિ વહી હસ્તિનાપુરિ આવ્યા, વિદુર સદ્ગતે તેડી;
 રાષ્ટ્ર-આંગણિ રથ જૈ રાખ્યુ, ૨૩પવનવેગિ ૨૪રથ બેડી. ૧૪
 ધૃતરાષ્ટ્રનઇ ચરણે નમિઆ; દુન્યોધનનઇ મિલિઆ;
 પન્થોત્તરસો મિત્યા એકઠા; ૨૫હથી વીર વલકલિઆ. ૧૫
 બીખ ૨૬પિતાનઇ પાગિ લાગિઆ, ૨૭(નિજ)ગુરુનઇ દણ્ડવત કીધાં;
 કરણ, દુઃશાસન, ચકુનિ, અવરિ નૃપ, ૨૮હથીનિ હેડિ લીધા. ૧૬
 માન્ધારી નઇ કુન્તા મિલિઆં; પાન્થાલી પાઇ લાગી.
 અવરિ વધુજન દેઇ આલિજૈન; હરયાં લાજલી ભાગી. ૧૭
 ૨૯અનેક ભક્ષ ભોજન ભૂપતિનઇ; નાનાવિધિ પકવાન;
 છીપરિ વચ્ચ અનોપમ ભૂપણુ; સન્તોખ્યાં દેઇ માન. ૧૮
 રાતિં કુટુંબ મિલ્લીનઇ બ્રહ્મ; પ્રેમવારતા કીધી.
 માન્ધારી કિહિ જઇ, ‘તન મિલિલા;’ બીખનઇ બાલવણ દીધી. ૧૯

૨૦. એટલી રાષ્ટ્ર પરિપૂરણ કીધી, બેઠા જ. ૨૧. વેગિ જૈ ક.
 ૨૨. ‘અણુ બ. ૨૩. પવન પિહિયાં ક-અ. ૨૪. હથ. બ-ક. ૨૫. તાપ
 કરેથી યલિવા. બ. ૨૬. દ્રોણને’ અ. ૨૭. અવર પ્રખ્યાત કરિઆ. જ.
 ૨૮. હરખે દેવાય’ મલિઆ. અ. લીધા ‘બ-ક. પ્રેમ આલિજૈન’ દીપ. ક.
 ૨૯. અ માં ૧૮ મી નથી.

કંઠ્યું ૭ મૂ.—રાગં એજ ?

પાંચિ વીર તિહાં પરવરધ; ૨દુહુ-દિસિ દધ ૨દષ્ટિ ધરધ.

“જ્યુદ્ધ કરતાં આપણિ કિમિ ન જિતીછ રે.

હાલ-જ્યુદ્ધ કરતાં આપણુ ‘નવિ જિતીછ,’ ઇમ કિહિ ભીમ અરજન;

“કૌરવ પકાલ આપણુનઇ પડિઉ; રાખુ, જગજીવન!”

૨ અરધ આસન આપીનઇ અરચ્યા, લાડ સહ સાહુમં જોઇ;

૩ ‘પાંચિ જ્યુદ્ધ કરધ આયુધ ધરી, ઘુ જિજુ નવિ રિહિ કોઇ.’ ૩

પાણ્ડવનઇ સવિં સભા દેખાડી, જોઇ થયા રલિઆતિ,

પ્રીતિ કરી દુન્યોધનિ કાઢી, છૂત જીતણી તાં વાત.

૪ “લિહિ, આપણિ રમિછી રમ્મતિ, ‘મધ્ય સભા માંહિ બાધા’

ધર્મ, અર્જુન, નિકુલ, સિદ્ધિદેવ, ભીમ ચિન્તામાં પછા.

૫ રાધ જ્યુધિષ્ઠિર કિહિ, “દુન્યોધન ! ‘છૂતજ રમીછ કિમ ?

પરનારી-સજ્જતિ, ૧૦પશુધાતી, ૧૧એ અહા વછું નહોં કામ.”

૬ વસતા ૧૨દુન્યોધન ઇમ બોલ્યા, “સત્ય કુહુ, ધર્મરાધ !

૭ છૂત આખેટ તાં ધર્મ ક્ષત્રીનુ, આનન્દે દિન જાઇ.”

કંઠ્યું ૭ મૂ.—૧. ગોડી ઝા. ૨. ચોહો દિસિ દ્રાવિ કરિ ઇ. ૩. વિસ્તરે. ગ. ૪. કેમ જા. આપણુ છતિએ જા-કે. ૫. ‘કુલ અર્જુનજી પીડિયા, કા. કુકાલ અરજુદ્ધ ૫’ જા. કુવિ અરજિનજી પડી. ૬. કાલ દલ અર્જુન વિચ પડિઆ. ૭. ૧. આ ‘જેલોં ઝા-ઝા-ક-ક-ગ-કોમાં:—

“રમરજુ જનારાયણુ” કરતાં, Xરાજસભા માંહિ આજ્યા;

સમરત મહીપતિ ૧૫યા ત્યાં જિહા, નમી નર ભલું ન મનાવ્યા.”

[• કરી ભી સારજીધરનું, મધ્ય સભા—ક-ક-ઝ-કા. કરતાં સા’ ઝા. ૭ પાણ્ડવ મણ્ડપમાં આવે. ઝા. ૮ તવ થયા જિહા, કા. ન મનાવે ઝા.] રમ્ય આસન ક-કા રથાનક જા. ૯. ‘કીડાની જા-ક-ગા ૮. રમ્ય જા-કે જિ પિતરાઇ જિહા ઇ. ૯. છૂતકીડા પિકમ’. ૧૦. છૂત સુરાવિકમ. જા-ક-કા. ૧૦. વધ કરે તે કુ. ધાવળી જા. ૧૧. તે. મહાન્ત વણા નદિ ધર્મ. જા-ક-ક-ગા-કા. ૧૨. વાયક કહિ દુન્યોધન, ‘અસવ કછું ધર્મરાધા જા.

વલતાં (વાયક)રાષ્ઠ તાં (કાંધ) ન બોલ્યા, કોણિ ન રાખ્યુ વારી;
 અરભુનનું અભિમાન ન જાણ્યું, ઐ જાણ્યા જાહારી. ૮
 દુષ્ટ વચન નવિ ગમ્યું ગોવિન્દનઇ, તે વાત પાણવિ ન જાણી;
 પાટ સોગદાં સેવક લ્યાવ્યા; છૂતકીડા મણાણી. ૯
 દુન્યોધન, દુઃશાસન, રાકુનિ, કણ્ડ, ૧૩કુમન્ત્રી જેઠ,
 પાણવ પ્રતિ વાધક ઉચ્ચરિઆ, સભા મુણ્ણતાં તેઠ: ૧૦
 “કાંધ એક હોડિ વદીનઇ રમીઇ, ૧૪તુ અતિ જિજ્ઞાસિ થાઇ;”
 “જે કાંધ કુહુ તે હું આપું,” ઇમ કિહિ જ્યુધિષ્ઠિર રાષ્ઠ. ૧૧
 વાત મુણ્ણિ સવિ વિરમે પામ્યું, “એ શું બોલ્યા, ધર્મરાષ્ઠ ?
 વિપરીત બુદ્ધિ તા યૈ પાણવની. રૂઠા ૧૫વૈકુણ્ઠરાષ્ઠ. ૧૨
 જ્યોધશી મવિ જોવા આવ્યા, કૌરવદલ સર્વ સાથ;
 રાકુનિ મુખટ આધો યૈ જાણુ, ગ્રહી પાસા દો હાથિ. ૧૩
 “અથમિ ફલિ તમ્મો શું આપશુ?, ૧૬કાંધ કહી નાખુ દાષ;”
 “દાર પક્ષાણુ સહિત સર્વ ઘોડા, આપું;” મુખિ કિહિ રાષ્ઠ. ૧૪
 રાષ્ઠ તણુઇ કરિ પાસા આખ્યા; દાલ્યા ધર્મરાજન્નિ;
 પડયા દાષ સન્મુખ સવિ દેખાઇ, ઇમ બોલ્યા રાકુનિ: ૧૫
 “જિલ્યા દુન્યોધનિ, સવિ કો જાણુઇ, પાણુ તણા તન હારયા.
 છૂતકીડા તિહા સત્ય કથં રે? અથમ છુરી પધારયા.” ૧૬
 પાપી તિહાં (ઇમ)જોલમ મુખિ જૂઠું, ભરી સભાજન ૧૭સાથિ:
 “ધર્મ- (રાષ્ઠ)ધુરન્ધર ભૂપતિ ૧૮સવિ છુરી હારયા હાથિ.” ૧૭
 “અસત્યવાદી કુલ કૌરવ કેરે, તુ જાપનું નવિ જાણુ.
 કુરુખ-નિકન્દન કરઇ શ્રીકૃષ્ણજી, પણિપાપી ઘડુ [ન]ભરાણુ. ૧૮

૧૩. કુમિત્ર જ. ૧૪. તેા જિવટ અર્જુન ન માય. ફ. ૧૫. શ્રી મહારાજ
 અ-ફ. ૧૬. કહો યુધિષ્ઠિર રાય. જ-ફ-ગ. ૧૭. માહિ ટ-ફ-ગ-કા.
 ૧૮. તે કથમ તા કિહિવાઇ? ટ-ફ-ગ-કા.

- ૧૬ સત્યવાદી જુ સત્ય તિજ્ઞ, તુ ધરા કિમરં ધરિ નાગેન્દ્ર ?
 ૧૭ સત્યિવાર્ય; વરસપ્રમેદ માઝ્યા, સત્યિ તપષ્ [દિ]વાકર ૨૧ ચન્દ્ર. ૧૯
 ૨૨ નિહાં ધર્મ તિહાં સકલ સિદ્ધિ રે, ધર્મ તિહાં જય હોષ.
 ૨૩ સતિ મેલ્લીનઈ ધિનુ સર્વસ્વઃ નામ કિલિયુ કોષ ? ૨૦
 ૨૪ ધમ કહીનઈ ભાષ. વારચા, નહીં તુ જૂઠું કિમ ઓલાષ ?
 ૨૫ નિહિવારઈ પાંચ ભડ હાડી જિહ્વ, તિહાં કુણ સાંદ્રુ યાષ ? ૨૧
 ૨૬ વસી રમતિ રાઈ રશિ માંડી, સહિત અરુકુચ સર્વ હાથી;
 ૨૭ હાષ 'પડપ' હારચા [કહી] જિહ્વ, દરજ્યોધનતુ સાધી. ૨૨
 ૨૮ ત્રીજઈ ફલષ રાઈ ધમ જાણ્યું, ધન ઓડી મજ લીજઈ;
 ૨૯ કૂચી સહિત ભણાર કહું હારચા; જૂઠાનઈ ચં કીજઈ ? ૨૩
 ૩૦ રાજ જુધિગિર મનિ વિમાથી, "એક ફલું હજી રમિષ.
 ૩૧ ત્રિષુ વસ્ત જિતી લેજું પાછી કે બધિ રાજ નીમમિષ," ૨૪

૧૬. હું સત્યવાદી સત્ય ન મૂકું, સત્યે ધરા ધરે નાગેન્દ્ર. કે.
 ૨૦. ન, બ-ક-ગ.
 ૨૧. પ્રાચીન હ સંસ્કૃત પ્રતિ "વાકર ચન્દ્ર ૧૭૦" થી
 રાષ થાય છે. મૂળમાં [] પ્રતિ-અનુસાર અહીં ૧૬૩ કડી થાય છે. આમ
 [] કડી અસંગતી ગૂઠ થાય છે. ૨૨. બ'હાં સત્ય તાંહાં સકલ ધર્મ રે,
 કે-અ-કા. ૨૩. જ્યારે એક લીમ હાંડી. જ. [અહીંથી કા. પ્રતિ કડવા
 ૮ થી ૨૦ થી સુધી નહ.] ૨૪. આ ખેલાં અમાં:—

"રાય કહે, 'રસરમત્ય રશિયે, અને વસ્તુ પાછી લીએ;
 ને હારિયે તો સત્ય પ્રમાણે, ને ક્યે તે કીએ."
 સરવાળો અ-૨૧૦. બ-૧૭૩. ક-૧૭૭. હ-૧૭૫. ઇ-૧૬૮. જ-
 ૧૮૦. ઝ-૧૭૫. ઠા-૧૭૩.

કડવું ૮ મું—રાગ રામઝી

વૈશમ્પાયન બોલ્યા વાણીજી,	
કૃષ્ણજી દ્વંદ્વવાણા; પાણ્ડવે [વાત] ન જાણીજી.	૧
૧૬-૨ પાણ્ડવે વાત જાણી નહીં, જે દ્વંદ્વવાણા જગદીશ;	
અરજનના અભિમાન માટઇ, ચડી ચતુરભજનઇ રીસ.	૨
પાણ્ડવ કેરી ઝકુમેતિ રે, કૌરવનઇ ગૃહિ કિમ જાઇ ?	
જેહનઇ માયઇ કરઇ મરજના, ચૌદ લોકનુ રાઇ.	૩
જન્મેજઇ રા ! સાંભલુ, “ રા પાણ્ડવે કરા તન્ન !	
ફલઇ યુધઇ છૂત નઇ,” ઇમ વદઇ મુખિ રાજન્ન.	૪
“અશ્વ ગજ યૌરથ ધન હારયું, હવઇ એહં છું રાજ;	
બાર વરસ વન ભોગવું; સેવક થૈ કરું કોજ.”	૫
એહવું કહી કરિ મલ્લા પાસા, નાખિઆ બૂપતિ;	
સુકન કહિ, “તમ સરવ હારયા, કરશુ કુલુ ભુગતિ ? ”	૬
રાઇ નીચું નિહાલિજાં, “જેયું વિમાશી મન્નિ,	
“એ વાત તુ જીપની, જુ રહા જગજીવન્ન.	૭
૭(નહીં તુ) અમનિ જિહિવારઇ વેલા પડતી, તિવારઇ પ્રગટતા તતકાલ;	
આજ “આમ તુ હારિઇ, જુ વિમુખ થયા ગોપાલ.	૮
હરજઇ અમ્યો હાથિ મૂકયા, જે જીપની દુરમતિ;	
જૂવટઇ રમી સરવ હારયા, જુ શીસિ નહીં શ્રીપતિ.”	૯
૯“ રમતિ કરતાં, રાઇજી ! દુઃખ ન આણિઇ મન્નિ;	
વિમાસજી એ શી કરુ છુ ? ” બોલ્યા દરજ્યોધન.	૧૦

કડવું ૮ મું—૧. “ની દ્વંદ્વવાણુ ક-ગ નાયની જા. ૨. દ્વંદ્વવાણુ

પાણ્ડવે જાણી નહીં, જા. ૩. યુવતી કે. ૪. બણ્ડાર હાયાં. જા. ૫. મોહ-
દેથી ન બોલાયે જા. ૬. આવડી વાત તો નીપજે, જો કે આજ એમ
તો નીપનું જો, જા. ૭. અમનિ યાદરિ કષ્ટ પડતું ક-ક-ગ જા. ૮-૯
જોપા. ૮. અમનિ તો નીપનું જો, ક-ગ. ૯. જા-ક-ક-ગમાં લીટી જોપા.

- “ ૧૦ પ્રજાન ચિત્તિ રમુ, રાગ ! ઓડુ કાંઈ આહ વાર;
 ભુ નિતરુ તુ સરવ આપદ, ધનરાજિ [નજ] ઘોઝારિ.” ૧૧
- ધરમરાજ વલણ વદધ, “ કાંઈ નથી અગ પાસિ,
 જે ઓડીનઇ ધન લીજિઇ, તે વસ્તુ તાં પ્રકાસિ.” ૧૨
- “ ઓડો પન્થ્યાલી પ્રેમદા જે તમ તણી નિજ નારિ;”
 ૧૧રવિ ચઢ્યા રાઇ કાંઈ ન જાણું; ફેરવી મતિ મુરારિ. ૧૩
- જાણું, “ અખત્રા ઓડિઇ તુ સાર કરઇ લગવાન;
 એહનઇ વાહ્યા છઇ હરનજી તે, નિતાડિયિ રાજધાન.” ૧૪
- પ્રમદા પ્રેમિં ઓડિયાં, ૧૨કરિ પ્રહી પાસા જોઇ;
 જાણું, “ પડિય પાધરા” [૧૫], પડ્યા અવધા ૧૩સોઇ. ૧૫
- ૧૪હારીનઇ વનિ ચાલિઆ, વધી તેડ્યા બીજી વાર.
 રમાડીનઇ નજ્યર્થા, પરદી પ્રજાં હચિઆર. ૧૬
- ૧૫તિવારઇ ફેરી હાક વાગી, નમરમધિ સંસારિ;
 “ પાણ્ડવ પ્રથવી ૧૬નીમી તે, સહિત મુન્દરી નારિ” ૧૭
- ઘૂતચાલાથી જીઠિઆ, મુલત હરન્યોધન;
 હથી હાથે તાલી દીધી, શુકનિ દુઃશાસન. ૧૮
- પિતા ફેરઇ પાઠ લાગી, શુરનઇ નામ્યું થીસ;
 બોલ આપણુ આપિઇ; બપરિ નિતાડ્યા જમદીસ. ૧૯
- બીધમ દ્રોણુ નઇ કપાચારજિ, અધ્યવામા મુનિ,
 વિદુર ૧૭અવગા ચે રંજા, “ શું કરચું જમજવન?” ૨૦
- દાસ પોતા કેરા હરાન્યા, ભુ કરચું હસિ અભિમાન;
 સદાઇ પાણ્ડવ પૂકિ હોડતા, સમરથ શ્રીભગવાન.” ૨૧

૧૦. પાંચથે ચિત્તે રૂં રંગો છે ? મ. ૧૧. રમતિ-રસિ રાધ. બ-મ.
 ૧૨. મળ્યા પાસા હાથે રાધ ક. ૧૩. દાય ક. ૧૪. અ-અ-દેર્થા ૧૬ મી
 નથી. ૧૫. દર્થા ફેરી હાક વાગી, મળતા સંસારિ ક-ક-મ. ૧૬. રાજ
 હાથે બ- ૧૭. આગિજ્ય બ-ક.

એટલેથી દરન્યોધન બોલિઆ, “અક્ષોહિણી ચૈ અસવાર,	
ધન્દ્રપ્રસ્થે રિધિ પાણ્ડવ કેરી, મોકલુ માહરધ હારિ.	૨૨
તિહાં આણુ વરતાવુ માહરી, કહુ, પાણ્ડવ તે વન ભાધ;	
હારયા મુખ ચં લેધ બાધા, મુભા માહરી માંહિ ?	૨૩
તમે કહિતા, ‘અન્ધ કેરુ, પુત્ર દરન્યોધન;’	
તાહરી સભા માંહિ હરિ કુપદી, તે કિમ વીચરધ દિન ?	૨૪
જા રે, અબલા આણિ આહરી, એહ તણી નિજ નારિ;	
સેવક ! ચં નથી બોલતા ? ચં રાખશુ ૧૮ઁ આ હારિ ?”	૨૫
૧૯વસતા ધરમરાજ ભચરધ, “જા ભાધ ! તેડી આવિ;	
કહજે, ‘તાહરા કન્થ હારયા, હરિ-ભગતિ ચૂકા ભાવ.	૨૬
	૧૯૪

કડવૂં ૯ મું—રાગ એજ

સેવક આણુ માગી સીખજ;	
“મનિ મ આણેશિ કિહિની બીહ્કજ.	૧
હાલ-બીહ્ક મ આણેશિ કિહિની, જાએ ૧૭૬ મજારિ;	
પાણિ સાહીનધ પ્રમદાનધ, ત્યાવે આણુધ હાહરિ.”	૨
નિરબધ ચયુ ભડ નીશયુ, આબ્યુ પન્નાલીનધ ધધરિ;	
જિવાહરધ પરપુરુષ આવતુ દીકુ, તવારધ ધર-મધિ પધડી નારી. ૩	
દારીધ તે રાખુ વારી, “નારી જધ અધર્મિ;	
આભડવા અધિકાર નહીં, અભક્ષત્રિ-વિશિનું કર્મ.”	૪

૧૮. ધરદાર. ૬-ગ. ૧૯. છેલ્લી કડી પણ હામાં બિયલો:—

“હરિભક્ત ચૂકયા ભાવ રે,” ઇમ યુધિષ્ઠિરે વાણી કહી,
સેવકનિ દીધી આજ્ઞા, તે તેડવા ચાલ્યો સહી.”

સરવાળો અ-૨૩૫. બ-૧૯૮. ક-૨૦૩. ડ-૨૦૧. ઇ-૧૯૪.
ફ-૨૦૫. કા-૧૯૦.

કડવૂં ૯ મું:—૧. અન્તેકરિ મુજારિ બ-ક-ક-ગ-હા.

સુભ્ય વાણી વસ્ય પાણુ, બોલવુ મુખિ વાતઃ

“પુત્ર સહિત પાણુવે રાજિ. હારણું, આપી દરબ્યોધન-હાથિ.” ૫

પ્રમ કહીનમ તે વસ્ય, આવવું દીકુ રામ;

“એણે ઘામણિ ચં નીપજ્ય ? કુચાસન । વું બધ. ૬

કેસ મહી વું કામનીના, લ્યાર્વે આણુધ પાણિ;

તે દિન વુંનઈ કિમ વીણયુ ? સહ દેખતાં કરયું હાથિ. ૭

કહું તતખેવ દાપિ ધણ, ભા । કરણુ મુખિ દન્ત;

મારણુ લ્યાર્વે માનિનીનઈ, દેખતાં એહના કન્થ.” ૮

રાસભરિ તિહાં જે મુણુ, દુપદીનમ ધરિ;

આવણુ દીકુ નિમ શરણુ; “શી રે કરમ પધરિ ?” ૯

વદમ દાશી, “રહો, રાવત । અમવાચં ચં પ્રાણુ ?

રજસ્વત્રા એ છમ રાણી, નથી બોલતાં મુખિ વાણિ.” ૧૦

ચરણુ-મદારિ પડી દાસી, ગમ્ય મન્દિર માહિ.

નારિ હીંડમ નાસતી, દુરધુદિ કેડિ ધામ. ૧૧

અખલા પડી “તવ આખડી; નઈ ધસી ધરિઆ કેથ.

કામિની અતિ કરગરમ, “લ્લીવન બાલી વેસ; ૧૨,

“બાધ ! માહરમ નથી અવસર, નિ આવું સમા મજારિ,

સુભદ્ર સહ મુખ દેખણિ; મુકુનઈ મારણુ ચિમ દાહરિ ? ૧૩

“કદિ, એવક ! સહી હારયા, પછમ મારયા કન્થ ?

તે છવતાં ધરિ ન્યોપિતા, કિમ કુધ રે કવપાન્ત ? ૧૪

બીખપિતાનમ ચં ચથં રે ? દ્રોણ કપા ગુરુદેવ ?

એણે વારી ન રાખ્યુ તો, નાચ નથી અવિરતમેવ.” ૧૫

ઉત્તિમ ઝૂટે ઝાઝી કામિની, તે તિમતી અશ્રમ;

લોકે લેવા મિત્રા ટાલે, જેણુ ધણી (તો) ધર્મ. ૧૬

૨. દાહર. ૩. કદે વળેવ તે વળે પાછા ફ. ૪. કુમાં ૭ મી નથી.
૫. અવની ક. ૫. અદૈના ક. ૬. અર્થાં ૧૧-૧૪-૧૫ ના કમે. ૭. દાસ
મહીને કામિની ક.

વિલાપ કરતી તે વનિતા, સમરચા સારિજંપાણિ:

“દોહિલી વેલા તૂંજ સખામહિ, લગત-વજ્રવ જાણિ. ૧૭

તૂંહજ ત્રાતા, બ્રાતા તૂંહજ, પિતા તૂં મુહુસાલ;

પીહર તૂં, મુઝ માત, માધવ ! કરિ સાસરમ સમ્ભાલ. ” ૧૮

“સ્તુતિ કરતી મુખિ શામા, આણી સભામધિ નારિ;

જુઘ તુ નાથ અનાયની પરિ, બધઠા સખા-મઝારિ. ૧૯

રાધ-આંગણિ મુલટ સધલમ, જોધ સતી કેરૂં રૂપ:

શિર ઊધાડું દોહું દુપદીનું; બલ આયુ ધટિઆં બૂપ. ૨૦

દરજ્યોધન રાધ આગણિ ઊભી, રાખી અબલા દીન;

“તૂં ભરી સખા માહિ હરી અમનમ, આજ યૈ આધીન. ૨૧

“સમ્ભારિ તાહરમ હુમ તેહનઈ, આજ કરમ તાહરી સાર;

હારયા હવડા વનિ જાણિ, તાહરા એ ભરતાર. ” ૨૨

- દુઃશાસન કહિ, “બધસિ ખુદમ, દરજ્યોધનની દાશિ ! ”

“તૂં હારી છમ સહ દેખના, એહનઈ કાદસિ વનવાશિ. ” ૨૩

તિરરકાર કીધુ કામિનીયાં; બોલ્યુ મૂઢ અબલ્યુ.

“વડી ભાબી માત કહિમ,” ઇમ વદમ વેદપુરાણ. ૨૪

૧૦ એહ તાણુ તૂં ખરખરુ, ચિત મ આણિશિ, મૂઢ !

ભડ બીમની ગદા બધસાશિ; રસસિ ગરુડારૂઢ. ૨૫

[અંત]

રસસિ ગરુડારૂઢ નઈ, તિહારમ આકળીમ જાણુમ;

ચોડે દિહાડે તમ કાલ પુહુતુ, ૧૧ ભાષ ! મનમ જાણુમ. ૨૬

૨૨૦

૮. વિલાપ કરતી વિનતા, આ આ પ્હેલાં પ્રમાણે:—(ખર્મા ૧૮-૧૯ જિંપા૦)

“જેણી ચેરે દ્રોપદી તે, સમરે શ્રીભગવાન;

પાણુ સાહીને નીસરો, તે દુષ્ટ દુઃશાસન.”

૬. ખર્મા ૨૨મી નથી ૧૦. ખોલાતણુ કાંધ ખરખરુ, ક-૨-૫-કા ૧૧. અણિ-

માન તાં મ આણુમ. ક. મનમાં ન, કા સરવાળો અ-૨૬૧. બ-૨૨૪.

ક-૨૨૬. ડ-૨૨૬. (ખરો ૨૨૭). ઈ-૨૨૦. ફ-૨૩૧. જ-૨૨૭. ઠા-૧૮૬.

કંફૂં ૧૦ મૂં-રાગ એજ

૧કાપિ અરિ કૌરવ-કાલજ;

આંખિ અધાવી; મુહુ વિકરાલજ. ૧

મહા-વિકરાલ મુખ રાગ તથું નઈ, ઉદ્ધતાં અરિ, રામ.

આસનિ બંધુ બિહલજ, ભડ હાક વાગી બ્યોમિ. ૨

કા"અરે બૂંડાઓ! તમે શું જૂઠું છુ, આ રોડ કરતી રાત્રિ? ૩

પ્રસાજ એહની નીગમ, પ્રમદાનાં પામણુ કાદિ." ૩

માત્રેવ નઈ નિજ શરુ વારજ, "મમ ન કોજંજ વીર!" ૪

વલગુ દુઃશાસન વિરૂપી પરિ; ધણી ધરિજીં ચીર. ૪

"મેહસિ પટકાં, પ્રમદા! ' ' અધરમિ હું છું આજ;" ૫

ઉપટ, રાગિની! પરિ મેહુ, પછડ કરત્યો લાજ." ૫

કમ્પીજ મમ કહૂં જિહ્વિવારજ, ધણી કન્ય સાહુમ્ જોષ. ૬

તિમ બીમ થયુ રાત્રુ, "રા ધરમિ વારયુ સોષ. ૬

કા"બાપ! અવસર આજ હુધુ છુ, હારિજી કાં વીર? ૭

રાગસોષ તાં તમે કીધુ, છુ પાસજ હુધુ જિહ્વિવીર. ૭

કંફૂં ૧૦ મૂં:-૨ કૌરવ-અરુ અરિઓ કાલજ. અ. ૨. વધારે-

અન્તરે બેપની અગ્નિજ્વાલજ અ. ૩. સુલટ સધણા શું, ૪. ૪. વાત ગઈ છે હાલજ. અ-૪ ૫. કન્ય દેખે નીલજ કરે, બ. એના પુરુષ દેખતાં, અ. ૬. આકન્દ કીધું આજ. ગ. પછે કરજો લાજ. બ. ૭. "પટરાગિની છા મહુ મુકણ, સત્યવતનું આજ." બ. "પટરાગિની વાણી કરે નારી, સગી છે ને આજ." અ. ૮. કે છે સાંભલત્યો સહુ ડાએ અ. ૯. આ પ્દેશી અર્મા:-

" કે છે, ' હજુ હમણી કૌરવને, અને કરે પ્રથવી-પાત;

પણુ શું કરે ને અપત્ય થાએ, હામાં છે મારા જાત.

અન્તે કૌરવનો કાલ છું, નેજે નાખ્યો સીપર હાથ;

તેનું અધિર પીધું કઈ મારે, સાંભણો સહુ સાથ."

એમ કહી યિઓ આકલો કોધ અરુ ન થાએ;

ત્યાં સજા લાગી કમ્પના, તારે વારે જીવિજિર રાએ."

આપણુ ઊપરિ તેહજ રૂઠું; ચડી છઠ હરિનઠ રીસ.

અખલા કેરી સાર કરશિ, અજપુનઠ જગદીશ.”

૮

ધમ કહી નીચું નિહાલિજિં, અભરૂં પાચઠ જોડ;

“વાદરઘ ચડજે, વીઠલા ! તું સમરથ રાઘ રથજોડ.”

૯

ઐટલઘ ચીર કાઢિજિં રે, પાપીઘ તેણી વાર;

નિશવાસ મેહલઘ માનિની, નૈણે નીર[૧૦નિધાર.

૧૦

સભા સધલી ત્રાસ પામી, ૧૧નીચા ચૈનઠ જોડ;

પાણડવ કેરી પ્રમદા, કૃષ્ણ ! કૃષ્ણ ! કહીનઠ રોઘ.

૧૧

ખાલગોપાલ ધમ કહધ, “કાંધ જૂંડું છઠ હનાર;

રાજમહીપતિ દેખતાં, ૧૨નગન કરધ છઠ નારિ.”

૧૨

હરિસ્તુતિ શામા કરધ, દુષ્ટતનયા જોડ:

૧૩“વાદરઘ માદરી ચડે, વીઠલા ! દમઘ છઠ દુષ્ટ દેહ.”

૧૩

૨૪૩

● યદુપત્ય ઠા. ૧૦. અહીંથી ૧૧ માનાં ૩૨ નાં ૩ ચરણ સુધીનું
ઉત્તર પાનું ૧ નં. ૧૧. ભાષા બ-ગ ૧૨. અલગ્યારિ છિ નારિ બ-ક-ઠા.

❧ ૧૩. અહીં ક-ગ એ પ્રતિયો કડવું ૧૦ મું પૂરું કરે છે.
સરવાળો—ક-૨૪૪ ગ-૨૪૦. ઉત્તર પાનું નં. ૧૩. ઠા પ્રતિમાં આ પછી
બિયલો:—

“દમિ છે દુષ્ટ દેહ રે,” ઇમ દુષ્ટી સભામધ્ય કરગરે;

‘હાવિ સાર કરજે વં, વિકૃલા ! વૃઝ વિના ખીલે નહીં કરે.”

ઠા. ૨૦૦.

૬૬૫ ૧૧ મું—રાગ રામગ્રી જિતમાન

“સ્વામીજી ! (તને) શિ ન સાંભલું ? રનથી જાણતાં ધર્મ;
ધર્મ-હાનિ હોઈ મદા, તદા પરગદુ, પરિશ્વજ !”

ધ્રુવપદ-ગ્રાહિ ગ્રાહિ કરિ કામિની, પન્થ્યાથી તે નારી:

“(તહા વિના માદ્રુષ કો નથી; સાર કરુજ રમાદ્રી.) ૧

નાથ ! મીનરૂપક વેદ વાલિઆ, વાલિઆ નિજ બોલ;

પૂઠિ પ્રથવી ધરી રજા, પમેરુ મહીય વિરોલ (૧) ગ્રાહિ. ૨

કાફા-અગ્નિ અવની ધરી, વારાહતન વિકરાલ;

નરસિંહરૂપ તમ્બો ધરયુ; રાખ્યુ દૈત્યનુ બાલ. ગ્રાહિ. ૩

બલિ પાતાલક આંખિઉ; રાખ્યુ ઇન્દ્રાસન્ન;

ભક્તિકારણિ તમ્બો બૂધરા ! ધર્મ વામન તન્ન. ગ્રાહિ. ૪

કરશરામિ ક્ષત્રી હણ્યા, પાલ્યુ વાતવચન;

બ્રહ્મ-પ્રદાર દુષ્ટક કરયા, મારયો સહસ્રાન્ન. ગ્રાહિ. ૫

રઘુકુલ-તિલક દીપાવિજી, મારયા દૈત્ય અનેક.

ભગત ધણા તઈ તારિઆ, જાણી જાન વિવેક. ગ્રાહિ. ૬

હવિ અભકારણિ તહો અવતરયા, વધી ભક્તનક કોડિ;

દુઃખ પડક વાદ્રુષ ચડો, રસ્વામી ધોરણુછોડ ! ગ્રાહિ. ૭

સ્વામી ! તહો પાણ્ય પ્રતિપાલિઆ, વાલિઆ તહિ દીન;

જીછેરી નવિ મારિય, નાથ ! વિશ્વજવન ! ગ્રાહિ. ૮

ધણી વારે વાદ્રુષ ચડયા, તે માટક છક આસ;

લાખ્યાગ્રહિથી જીગારિઆ, સુખી થયુ વનનાસ. ગ્રાહિ. ૯

૬૬૫ ૧૧ મું—૧. વેરાહી રામગ્રી જ. ૨. જાણે સપથો ધર્મ ક. ૩. ધર્મલોપ ન્યારે રજો, હવે ક. ૪. આણે સંસાર ક. મોરાર જ. ૫. નદી મેરુ વિરોલ જ મેરુ મદારિરોલ. ૬. ક. જાણી જાણ્યન ઠાક. જ. ૭. અમ આગટો, સ્વામી જાણ્યવન. ૮. ક. કયા ચડાવીને આગટો, ક. ૮. મદવિષમોહક, અ-અ-ઇ-ક. ૯. રાખ્યા અવિનાસ. ઇ. (એક)...સમરથ રાધ રણુછોડ. અ.

વનમધ્યથી નિધિ પામિઆ, તાહરમ ચરણ-પ્રતાપ;

૨૦ મહત્ત્વ વેધી પાચમ વરયા, તલનઈ મૂંખી હ, ખાપ! ત્રાહિ. ૧૦

નહી તો પાણ્ડવ કહિ તણા ? તાહર પાસ, દયાલ !

૨૧ હેડમ્બાથી જિગારિઆ, તઈ ઇમ કરવી સમ્બાલ. ત્રાહિ. ૧૧

તઈ રાજસોઇ કરાવિઉ, મહિમા મોટુ કીધુ,

જીંઆ ચડાવી મ આછટો, મહિણા મોટા દીધ. ત્રાહિ ૧૨

૨૨ સ્વામીજી ! શિ ન સાભણુ રે ? એવડો શો ૨૩ દોષ ?

મુહુરમ ચડી બુવાવિમ, ન ૨૪ કીજમ કામ રોપ ત્રાહિ. ૧૩

અપત્યનમ ન જિવેખિમ, મુખમ દેતા ગાલિ,

૨૫ તિમ જાણુ, માદગ નાયજી ! વચન તૂ પ્રતિપાલિ. ત્રાહિ. ૧૪

૨૬ નાયજી ! કા નથી આવતા ? હવિ શુ છમ વિનમ્બ ?

કનકપુરી જેહ દારિકા, સોલ સહસ સ્ત્રીરજ, ત્રાહિ ૧૫

તે ગોપીશ્વ કીડા કરુ, બહુ પુત્રશ્વ પરિવાર,

તે માટમ અહ વીમરયા, સ્વામી ! નિશ્વાધાર. ત્રાહિ ૧૬

માહરા કૌરવજ કેમ ગણા, ન સહ પાટુ-પ્રહાર,

ત્યાહરિ વાટ જોઇ હરિ ! તહ તણી, જાણુ ચડશુજ વાહરિ ત્રાહિ ૧૭

સભા માહિ આણી જામી કરી દેખમ છમ જાહુ ભૂપ,

નખ માહર નિગમ્યુ નથી, પરપુત્ય સ્વરૂપ ત્રાહિ. ૧૮

૧૦ અર્જુનિ મઝ વેધિયો ધ ૫ ૧૧ સફુંદ્રમાથી રાખિમે, ગ

હજી ૧૨ આ કડીયેથી અ ૧૨ મૂ અને જા ૬-ધ-૧૧ મૂ ગણે

જ આ પહેલાં સરવાળો અ-૨૮૬ જા ૨૪૬ ક-૨૪૪ જ ૨૪૫ ગગ-વેરાઈ

૧૩ રોપ અ-જા-ધ ૧૪ દીજ ના દોષ ધ-દે ૧૫ વિપત્ય

પડ્યે અ ૧૬ “ વિપ્લ્વ શે નથી જગા ? સ્વામી ! ધીરજી !

કનક તણે મઝ પોદિયા, સોલ સહસ કામિની મજી ” અ.

દુષ્ટ દુઃશાસન પટ મહી રણ, ^{૧૭}જી, બિહારૂં શીસ; . . .
 ભક્તવજ્ર બિરદ તાહરૂં, વાહરૂં ચુ, જગદીશ ! ત્રાહિ. ૧૯
 બિરદ તિ માહરૂં સાંભણુ, સારયાં સેવકનાં કાળ;
 દૂ ભગત વનિયુ રાખિહિ, આધ્ય અવિચલ રાજ. ત્રાહિ. ૨૦
 શરણિ તમાહરૂં આપિહિ, નિજ દાસ પ્રજ્ઞાદ;
 સ્તમ્ભ માંહિથી પ્રગટયા, ન્યાહરૂં કીધા સાદ. ત્રાહિ. ૨૧
 અમ્બરીષની રક્ષા કરી, મૂક્યું સુદરશન;
 દુરવાસાથી જિગારિઆ, તણે ભગતાજન-શુવન ! ત્રાહિ. ૨૨
 રાજ બલિનું લાક તણે પાલિજી, ચે રજા પ્રતિહાર;
 અજનમેલ તણે બિધરયુ, રાખી મામડી નારિ. ત્રાહિ. ૨૩
 ગ્રાહ મજપતિ મૂકાવિઆ, તે પશુ અગન્માન;
 તિમ જાણીનણ મુહનણ, નાયજી ! મૂકવુ, ભગવાન ! ત્રાહિ. ૨૪
 નાય ! ગોકુલ બલતૂં રાખિજી, પીધુ દવ બિ વાર;
 ગોવરધન બિરિ કરિ ધરયુ, તિમ રાખિનણ, ચુરારિ ! ત્રાહિ. ૨૫
 લોક પાસું કહિ પરિબલનું, તમ જી મોટી લાજ;
 દુષ્ટનું પારા મૂકાવિહ, સમરય શીમહારાજ !” ત્રાહિ. ૨૬
^{૧૮}ભગવન્તજી પુત્ર્યા દારકાં, ^{૧૯}કમલા નાંખધ વાધ;
 નિદ્રા માંહિથી જાગિઆ, પ્રણુ વૈકુણ્ઠરાધ. ૨૭
 નન્દસુનન્દ બોલાવિઆ રે, “ભાષ ! ગરુડનણે તેડિ;
 ૨૦ દાદી માહરી દુષ્ટ-વસિ પડી, રખે લાગધ જેડિ.” ૨૮

૧૭. બિહારૂં અહીં શીસ ઇ-દ. અમારૂં બ. — આ ૧૬મી ગમાં નથી.
 ૬ અહીં ૨૬૦ નો આંક આવે છે. ૧૮. દયાલજ. ૬. કૃષ્ણજ. ગ. આ
 ખેલો અ-અ-દ-અમાં:—

“નામ જપે નારી રસવલે, જણવલે અપાર;
 ભવત તણા ભવ ભાજવા, ધાવા વિશાખાર.”

૧૯. ૧૬મી આંખે પાલિ ૬-અ. ૨૦. માહરી દાસીનિ દુદ્ધે વેરીયા. બ.

- લિખિમી લાગાં પૂછવાઃ ૨૧ એહવી કુણુ છઠ દાસિ,
જેહ કારણિ હાટી બિઠિયા, મૂકતા નિશવાસ ?" ૨૯
- " અબલા શિં નવિ આલખઇ, પગ્યાલી રે નારિ ?
પાણવનઠ ધરિ રહું ધણું, ભંગતિ કરમ અપાર. ૩૦
તે પાણવે રાજિ હારયું, સાચિ દુપદી જેહ;
મહા પાપી પટ મહી રણુ, નવિ મૂકમ રે તેહ. ૩૧
ખોડિ લાગશિ મુહનઇ, કહું તૂંનઇ રે આજ;"
પ્રતિગન્યા હરિ તિહાં કરમ, પ્રણુ વૈકુણ્ઠરામ. ૩૨
- " દુપદી-શીસ બિધાડિજિં, દેખી હરિઆ સોધ;
તેની આનાં શીસ મૂંડાવયં, કૌરવ કુલનઠ ખોહિ. " ૩૩
- " ૨૨ સ્વામી ! ભગત જે તમ વણા, નારી ૨૩ પામઠ ત્રાસ;
આગલિ જેહનઇ પડખીઠ, તેહનઈ લીજઠ સાચિ. ૩૪
જેહનઇ દુઃખ પડિ દાઝિ લાગઠ, ભાજિઠ તેહની ભૂખ;
કષ્ટ જેનું બણી ટાલિઠ, તેહનઠ નાણિઠ દુઃખ. " ૩૫
- ૨૪ " નારિ ! જાયા ગુણુ તુ બાણિઠ, ગાર્દુ લાગઠ તાપ;
સાજન સુખ બિપજઠ, કરમ કુષ્ટ સન્તાપ. ૩૬
- ૨૫ અરજન અભિમાનિ વણુ, નન્યા શ્રીરધુવીર.
દુઃખ પામ્યા, ધણુ પામશિ, " કહ્યું ૨૬ યાદવવીર. ૩૭
- ૪મ કહીનઇ ગુરુડિ ચડયા, " યામ છઠ રે ૨૭ અમર;
પાણવની પટરાગિણીનઈ, દુઃખ છઠ રે ભૂર. " ૩૮

૨૧. સ્વામી ! કોહો રે વાત. દેખતાં સુરનરસાય. બ. ૨૨. " એહ વાત જિ તમ વણી, નારી પાંચ બરચાર. " બ. ૨૩. પાંચિ ખાત ક-ક-ગ. ૨૪. " નારી છાંડે ગુણુ બિપજે, તન લાગે તાપ.

સ્વજન સન્તાપ જે બાણિએ, બિપજે સન્તાપ. " ક. ૩૬ આ ૩૬ માં ૩-ક-ગ ૧૧ મું પૂર કરે છે. ૬-૨૭૭. ૬-૨૭૮. ગ-૨૭૯. અર્થાં ૩૬ માં નથી. ૨૫. બર્મા ૩૭ માં નથી. ૨૬. એહને યરીર. ક. ૨૭. આરંધ અ-ક-ક.

દુપદીના શીસ જીપરિ, આપ્યુ અનાથનુ જન્ય;
અભિમાનમ્ આવરયા, રઘુઅતિ વદ્ય મુખિ અન્ય.

૩૯
૨૭૨

કંઠ્યુ ૧૨ મું—રાગ સામેરી.

તિવારઠે દરબ્યોધન બોલિઆ, “મુલિ, હો કુત્યાસન!
વધી વારનુ પટ મહી રથુ, ફટિ બૂઝા મન્દ.” ૧.
આગમ્ વિપદર છન્ડેરિહિ, મારમ્ મુખિ કૂકુઆફિ;
યં થર! કાંથુ સંસલુ? રઘુદુરં ચીર મહી કાદિ.” ૨
કહિતાં પટ આકર્ષિજિ, સતી મેં હો ચીર;
બાઈમ્ બીજૂં પહિરાવિજિ, (મન) ગમવં નિહુવીર. ૩
કૌરવે કહિ, “રૂઝ કિમ કરમ્, બીજૂં પહિરમ્ આફિ;”
તે તાણાનઠે કાદિજિ, ત્રીજૂં વલી નવરજિ. ૪
મુખું ચતુરભજિ આપિજિ, [પાંચમું ચીપરિભજિ;
છઠ્ઠું છત્રીવધ પહિરાવિજિ, સાતમું તે અતિરમ્. ૫
મેત પીત નીલાં રાવડાં, કૃષ્ણ કામરાં સાર,
અકેકપિ રક્તિ આમલાં, કિહિલાં ન આવમ્ પાર. ૬
(૫મ) પરતીથી હીર જીએલિમ્, મેદુલિઠ તાં બોમિ,
ત્યમ વચનુ દગલુ વાલિહિ, લેનમ્ વાગો બોમિ. ૭

૨૮. ૧૪૭. નવિ દેખિ અન્ય. બ-ક-ફ ફક્ત “અહીં” અમો ૧૨ મું;
બ-ઇ-કમાં કંઠ્યુ ૧૧ મું પૂરું. સરવાળો અ-૩૧૫. બ-૨૭૧. ઇ-૨૭૨.
ફ-૨૮૪.

કંઠ્યુ ૧૨ મું—૧. સામેરી. અ રામચંદ્રી જીપરના કંઠ્યાની ૩૭
મીથીન અમાં. ૨. રઘુદુર પામરલુ કાદય. ઇ-અ-વેજિ. બ-ક. પ્રેમદાના
ફ. ૩. કપટ કચ્છ. બ-ક-ફ-ગ. ૪. હીસે મહારજી. બ. ૫. કુત્યાસના આમ્યા
દાય. ઇ-ફ. રથા માહરા દાય બ.

- થાકુ કુશાસન થયુ સાસણ, પરહો રાખો વાત.
કારણ કે નથી જાણના, દીસમ છઠ ઘિતપાત. ૮
- નવસિ નવાણું ખરા ગણ્યા, ખડુ ભાતિ વિચાર;
આશ્રમ્ય જોવા એકઠા, મથા સર્વ શ્રુપાલ. ૯
- ભીખ દોણુ ઇમ જિયરમ, અશ્વત્થામા ઉગ્રોઠઃ
“ભાઈ ! પૂઠિ મેહલુ પાણ્ડવ તણી, કા થયા છુ મૂઠ ? ૧૦
- જેહનમ સમરથ પાસું કૃષ્ણનું, તે જાળ્યા કિમ જામ ?
નવસિ નવાણું પટ પૂગિઆ. “મોટો વૈકુણ્ઠરામ. ૧૧
- તેહ થકુ સર્વ નીપજમ, “મુઝ જીપજમ ઇમ એહ;
જિત્યું કલ નવિ હારિમ, સારી ૧૦શીખજ એહ. ૧૨
- કામ પાચમ મથી નથી હારિઆ, એકમ કામ નવિ હોમ;
૧૧એ સાધવીનમ તહિ દ્વલશુ ઘુ, એહનું કર્તવ્ય જોમ, ૧૩
- એણુમ અન્તરિક્ષ પટ પૂરિઆ, માયમ શેઠ સમરથ;
એ નારિ પાણ્ડવ કહનિ મોકલુ, નહીતરિ યાસિ અનરથ.” ૧૪
- વિદુર કહમ, “પિહિલૂ^{૧૨} કલુ, ૧૩તમે રચતા પરપચ્ચ,
આગમ ૧૪અનરથ નીપજમ, તેહ જોયો સચ્ચ. ૧૫
- કોરવ-કામિની રડવડમ, રોતી વન મુઝારિ.
૧૫કુ.ખ અતિધણું પામસિ, સત્ય હસિ સંસારિ. ૧૬

૧. પ્રીતે નહીં, આ મોહુ જ-કે ૭ રૂઠ, .એ ભૂર. જ-ઇ-કે
૮. માથે શેઠ સમરથ રાએ ગ —આ ૧૨ મી જામાં નથી ૯. જ્યાં ન
જીપજિ એહ ૥ ૧૦ શીખામલુ ઇ-કે ૧૨ સાધવીને મો દમરો,
ગ ૧૨. ંવા વારિઆ જ-ઇ ૧૩ વિચાર કરનાં ક. ૧૪ હવિ થે
જ-ઇ-કે. ૧૫ પાપી પાપે પયરો જ. “પાપી મદા પાપે પયે,
એ સાચ છે સંસાર.” કે—આ ૧૬ મી જામાં નથી.

- ૧૧ પછિ અન્ધ ! મુખથી ચે કલ્પે, હસિ કુલ અર્જુન;
 જૂઠા ! હદિ તણી ચરૂ કાં ગમ? તમ રૂઢા વિશ્વાધાર. ૧૭
- ફૂંઝારિ કાર્ય ફૂંઝું કરયું, કાઢ્યાં કૃષ્ણાનાં ચીર;
 નવસઠે નવાણું પૂરિઆં, તમનઠ રકયા ચકુરીર. ૧૮
- સતી-અર્જુન દોષ બિપજઈ, તમ બાલીનિ કરસિ રાખ;
 ૧૭ વધૂનઠ વચનઠ અમીઠ સીંચુ, નહીતો ટાલસિ રાખ." ૧૯
- ૧૯ વહ પાસિ તેડી પ્રીછ્યાં, વર આપ્યા ત્હાં આર;
 આયુધ વઝ અપાવિઆં, વચન સાચઈ નારિ. ૨૦
- ત્યાહરઠ હાથ ઝાડકા બિચુ રચુ, કુષ્ટ દુઃસાસન;
 કલ્પે સકુનિ ધમ બિચરિઆ, રાખ દુર્યોધન. ૨૧
- ૧૯ સાંભલી સહઈ ધમ કલ્પે, " રહેા રાખો વાત;
 તમનઠ ગમિ તે કીજિઈ, સર્વ એકજ સાચ." ૨૨

૧૬. ક-ગમાં ૧૭-૧૮-૧૯ ને બદલે:—

૦૧ શુભિ પૂતરાઈર આંધલા! ફૂટી દેઅની આંખિ;
 દુપદીનિ શિ ન પ્રીછવિ? પાચે બએસ્ય ક્યાંય."

[૦૬૮ રે ગ]. ૧૭ દુપદીને સન્તોષને, બ.

૧૮. અ-બ-ઇ-ફમાં ૨૦-૨૧ ને બદલે:—

૧૬ પૂતરાઈર તેડ્યાં દુપદી, અન્ધ મતિ અજ્ઞાન;

૦૬૮ નિવેજી પ્રીછ્યાં, આપ્યાં જવચન તે દાન;

તવ તણિ વર મહા કામ્યની, "અમ શુ નહોં દાસ બરતાર;

ફૂં વન કન્ય પાસિ રહું, આપુ નઅજ હવિઆર."

એટલિ દુર્યોધનિ બલિષ્ઠ, "અન્ધ આપસિ રાખવડ;

૧૭ દુઃસાસનિ હાથ ઝાડકા, કલ્પે-સકુનિનિ ભરૂં.

[" વીનવી કરીને અ. વિનય વચને ફ. X અનિચય. ફમ્મમ. અ
 ડસદાય. ફ. બમાં આ ઉઠવી નથી.] ૧૯. " આરિ એક થેનિ બોલિઆ,
 એ રાખિયે તાં વાત." અ-ઇ-ફ.

૨૦ વસ્ત્ર આવીનઇ મોકલ્યા, ૨૧ પાત્ર પુરુષ સ્ત્રી-ધર્મ.

આવીનઇ ઊભા રહ્યા, નારિ પામ્યા બહુ શર્મ.

૨૩

“અહો એમ ન જાણિજિં, આવડું રે હો, નારિ !

સાર કીધી રે ઇણિ સામવઇ, ૨૨ ભર સભા રે મુઝારિ.

૨૪

એ આપણુ થકુ અવગુ નથી, ૨૩ રતિ એક લગાર;

પ્રમુગ્ધ અપૂરવા પૂરણિ, સેવકજન-સાધાર.

૨૫

[ઊથલુ]

સેવકજન-સાધાર, આધાર આપણુ જાણુ,

૨૪ ભૂખ ભાવડિ ૨૫ કષ્ટ ટાલણિ, વિશ્વાસ એહનુ આણુ.

૨૬

૨૬૮

કંઠપૂં ૧૩ મું—રાગ એજ૧

૨૦ જન્મેજય ! શુણિ વચનનજ,

અતિ આનન્દઇ પૂછવા મુન્યજ.

૧

હાલ-અતિ આનન્દઇ મુનિ પૂછવા, કૃષ્ણ કહાવિ હીન-દ]યાલ;

નિજ લક્ષ્મી જાગનનજ ૨૧ કરી પાણ્ડવની સમ્ભાવ.

૨

પણિ એક આશ્રિત્ય જીવન, ૩૦ તેમનઇ કહ, ઋષિરાધ !

૪૦ તમ દાસી સન્દેહ માહરા ૫૦ જવનુ કિમ જાઈ ?

૩

૨૦. વસ્ત્ર વસ્ત્ર કે પામ્યાવી ાસિ મોકલ્યા. ક-ગ ૨૧ યાદાં (બેઠા કે) હતા ધર્મ, ક-કે-ગ ૨૨ વસ્ત્ર પૂર્વા સભા-અ-ખ-ધ-કે. ૨૩ કષ્ટ ધ. ૨૪ “સેવા નેતાં કષ્ટ દાને, ભાવ એહવે આણુ” ગ. ૨૫ ભાંજશે ભાઈ, ખ-સરવાળો અ-૩૪૧ ખ-૩૦૧ ક-૩૦૫ ધ-૨૬૭. ક-૩૧૧. ગ-૩૦૩.

કંઠપૂં ૧૩ મું—૧. ધનાઝી અ ૨ ભવી કીધી સમ્ભાવ ખ. ૩ તે મનિ કહુ ઋષિરાય ! ધ તે તમ વિન કોને ન કેવાય. અ-કે. ૪. તમચિના સન્દે માહરા મન તણુ, ખ એક કે ૫ દેણે ભાંજુ નઇ ? ખ કહો કેહી યેરે ભય ? કે.

લક્ષ્મણે નવ નિધિ આપઘ, પશ્ચિ કર્યું હતુ પ્રધાન.

મિત્ર સગામા મહારાજનુ, વપ્રમ શ્રીમતવાન.

અનેક સેવા કરી તેડની, ખોતપ પખાલ્યા ચરણ;

ભક્ષ્ય ભોગ્ય સેવા સુખડી, આપિઆં અચરણગરણિ.

જન્મ સાતનું હરિષ્ઠ હતુ જ્યેષ્ઠ, કાંઈ ન લાધુ મર્મ;

કુમુખમક્ષ ખોતપ પ્રારથી, વિપ્ર કરાવ્યુ ચર્મ.

પુનરપિ લ્યાવ્યુ તે કાંગૂઆ, આરોગા દેવ અનન્ત;

સકલ સમૃદ્ધિ શિદ્ધિ આપી, તુડા કમલાકન્થ.

નવસઠ નવાજીં ચીર પૂરયાં, દુષ્પદીનઠ જેઠ;

એ કુણુ ૧૧સમયનું ૧૨દાન પામી ? જહ એટલુ સન્દેહ.

મુનિ વક્ષતા ખોલિયા, સાંમધુ, મહારાજ !

પાણ્ડવે આપ સમર્પણ કીધું, તુ હત કીકાં કાજ ?

ધિમ સન્દેહ ભાજજ તાડુ, તેઠ કહું તુમ ૧૩નીતિ;

પચાક્ષીનઠ પ્રજુ વાડ્યા, રાજ સેવા રીતિ.

એકવાર કુણુ તેડયા પાણ્ડવ, દ્વારકા-મર્ચાર;

પૌત્ર કરા વિદિવા ઊપરિ, કુટુંબ સદિત પરિવાર.

શિષિલિ વન ૧૪મધિ રખાત-કારણિ, પધારયા કુણુદેવ;

પટરાગિનીયં પરવરયા, બદ્ધ નારિ કરતાં સેવ.

૧૫પચાક્ષા હરિ પાશ હતાં, નિરખજ સતિત-નિમજ્જ;

કુમુદ્વક વનકલ વિવિધ પરિનાં, શીઘ્ર અમ્મ નારજ;

માઘણિ આગલિ જૈઈ મેડ્યા, સેવડી મક્ષી ખોલિન્દ;

કોતનાં દુરિકા દાઘિ જાડી, માનિની મતિમન્દ.

૧. ક્ષણિ" ઇ. જ. "અનેક વાર આન્યો ગયો કેરલો કીપો કમ." જ.
૮. સન્મુખ કે. ૯. એટ લ્યાવ્યો તાન્ડુવા, અ. ૧૦. અદમાસિધિ નવ
નિધિ આપી. કે-૪-અ. સકલ નિધિ સમિપ આપી ઇ. ૧૧ નન્મનું ૧૨
દિધું ૧ કે. ૧૨ હત પ્રવહું ૧ અ ૧૩. ગુલ કે. નવનીત જ. ૧૪. વન
રમવા, જ ૧૫. કૃપદી લાંલાં સાથે હતાં, અ.

ચતુરભજ્જ માગી ચીધડી, તનિ અર્જુની-મન્ધન કાજિ.

ગોપિકા લેવા ધસી દશોદશિ, દુપદી મનિ દાઝિ.

૧૫

૧૧“ એ અમવા કયાદરિ આવસિ ? ” અહી કાકુ ચૂ પોતાનું ચીર;

એક ચીંધડી હરિજી હાથિ બાધી, બીજી રાખી જ્યાદવવીર. ૧૬

તાતણા ત્રિકમિ ગિણ્યા, નવચત નવાણુ થાઇ,

તે પડી વેઝાઈ પૂરિઆ પ્રભુઇ, ૧૭ દુહની સભા માહિ.

૧૭

રાઇનુ બ્રમ ભાણુ (તે થકી), અતિ થયા રવિઆતિ,

પછઇ પાણવનઇ ચ થયું, ૧૮ જોડની પ્રથની ક્ષાતિ ?

૧૮

વૈશમ્પાયન કહિ વધી, સાલણુ, જનમેજ્ઞ રાઇ

દરબ્યોધન રાઇ કોપિઆ, “ કહુ, પાણવ વનિ જાઇ.

૧૯

જિમ દણિ દેખું એડનઇ, તિય ચડઇ જઇ મુઝ રીસ.

કો કાદુ રે એડનઇ આહાથી,” ઇમ કલૂ વાર દસવીસ.

૨૦

“ જો કો પાણવનઇ રાખસિ રે, નગરિ એકઇ દિન,

તેડનું સર્વસ્વ લેઇ કરી પછઇ, કાદય સહિ વનિ ”

૨૧

૧૭ નગરિ દણેરુ દેરમ્, જો, “ કો પાણવનઇ પાસિ નીર;

તેડના ૨૦ તન તણા કરી કડકડા, ૨૧ કરાવીસિ ઠામિ શરીર.”

૨૨

ઇમ કહીનઇ થયા જાઇકા, દરબ્યોધન ધરિ જાઇ,

સભા સધથી યે વિનર્જન, મકન ગણારાય

૨૩

૧૬. આ ૧૬માં અ-ખમાં —

“ છરી કાલી એડને શું કરે ? એ કાલ તુ મહાકાલ,

દાસ કૌતક લેવા કારણે, સહુ પરેઠ ગોપાલ ”

૧૭. એવા રોક સુમરય રાજે ગ ૧૮. આવડી વિખ્યાત ખ.

બાધી ફ. ૧૯. ગામ માંહિ પડે વજડાવિઓ. અ-ક-ફ નગરે ખ.

આખમાં સાદ પદાવિઓ. અ. ૨૦. ગાડના ફ. ૨૧. ફેરવેશ નગરિ શરીર.

ક. સધવે શિર ખ-ફ-ગ.

[ઊથલ]

સકલ રાણ્યારાય રરજિદ્યા, અતિ દુઃખ કરતાં સાંચરિ;
સભાપર્વ સંક્ષેપક રરપૂરણુ, વૈરાગ્યાદન જિયરણ.

૨૪
૩૨૨

[૩. આરણ્યકપર્વ—]

૧૬૬નું ૧૪ મું—રાગ રામઘી

પાણવ પાંચક્ર આલક્ર વજ્રિજ;

ધરમ વિભાસક્ર રજક્ર મતિ મન્યજ.

૧

હાલ-ઉમત્ર માહિ મતિ વિભાસી, આલિઆ નિજ ખાત;

શોખ કરવા સાંચરયા, જિહાં દૂતી ક્રન્તા માત,

૨

૨૨. રાય તે, દુઃખ ધરતા પરવર્ષા. ક્ર. ૨૩. 'હિપમાત્રે, વે...ક્ર અચ્યા.
ક્ર.—અ માં ૧ વધારે:—

“કૃષ્ણદેવને સુમરતા, છુટે જનના પાશ;

સભાપર્વ જે સાંભલે, તેના મનની પાશિ આશ.”

“કૃતિશ્રી સભાપર્વ રમપૂર્ણ સમાપ્ત! શ્રીરત્ન! કલ્યાણમસ્તુ”
અની'પુગ્ધિકા:—“સંવત ૧૮૬૬ ના પ્રવર્તમાને માધ માસે કૃષ્ણપક્ષે
તિથી ૧૪ ભોમવાસરે જન્મજ પીતાંબરમુત કાલિદાસે લખ્યું છે. શ્રી પા-
માત્રને કૃષ્ણાય નમોનમ:” “શ્રી.”

સરવાળા: અ-૩૧૭. બ-૩૩૦ (ખરે ૩૨૬) ક-૩૨૬. ડ-૩૩૦
ધ-૩૨૧. ફ-૩૩૫. ગ-૩૨૭

હવે આ પેટા આરણ્યકપર્વનું સંપાદન કરતાં ક-૬-ઈ-૬-ગ-૬-
એ સજી પ્રતિયા પ્રમાણે કડવાના ચાલુ આંક આખ્યા છે. અ-અ નવે-
સરથીજ કડવાં માને છે. વધુ પદ કડીયા આરણ્યકપર્વને સ્વતન્ત્ર ગણતાં
ન્યાં છે, તે ખ્યાલમાં રાખી જુદા પડતા આંક આપણે રચે બતાવ્યા છે.

૬૬નું ૧૪ મું—૨. આરણ્યક-પર્વનો આરમ્ભ કરતાં ધર્મા:—“સભા-
પર્વ પરિપૂરણુ પદ; હવે આણ્ડિકપર્વની કથા કહું.” એ જે ચાલુ વપ
મલે છે. ૨. સ્થિર જનજ. ગ.—આ પછી અર્માં જે ચાલુ વધારે:—
“શીમ વઈ આલા ધર્મ-કુમારજ, પાશિ વિચારે નિરધારજ.” ૩. ૫મ
રાલ વિભાસે ને, બ.

- શીખ સારી દેઠ અલ્યા, ધરધ વિદુર તેણી વાર;
 પછઠ દુપદો પ્રતિ હિચરયા, "તું રહિનઈ આણિ હારિ. ૧૩
- આપજીની કરેસ સેવા, અહોરાત્રિ રહિજ્યો પાસિ;
 કહણુ ૧૫થાનકે કુમલ કાવા, ૧૬જૂખ તરસ પામેય ત્રાસ. ૧૪
- રઘુનાથજી સાયમ સીતા, ગયાં 'વન-મઝારિ;
 દારણુ દુઃખ પમાડિઆં, સમરય શ્રીમુચારિ. ૧૫
- રાવણુવધ તમ્બો સાંભણુ, કુમ્ભકરણુ ઘનવ કુબ્ધ;
 મુઘ કરી વાલી જનકી, ૧૭દુઃખ પમાડ્યાં પાપિષ. ૧૬
- તે માટિ તમનધ કહું છું, રહનઈ સારોધાર;"
- વાચ્ય દારણુ સાંભલીનઈ, વદિ વવતું નારિ: ૧૭
- "તમ્બો કહ્યું તે સત્ય સ્વામી, પણિ વિમાસુ મનિ વાત;
 ૧૮હું હસ્યા માટિ હઠિ ચડ્યુ જી, મલ્યા માદ્રા હાય. ૧૮
- 'મિશિ ખુલધ' કહ્યું મુઝનધ, તમ ૧૯મુણ્યાં હો કન્ય !
 મૂકી મુઝનઈ આવણુ તુ, આણેજ અમારુ અન્ત." ૧૯
- હેલ્લ્યું વચન વનિતાઈ કહ્યું, ત્યારિ મહી તેડી સાથિ;
 ક્રતરાજે પિતામહ બીખનધ, ચરણે ધામ્યા હાય: ૨૦
- "માતા માદ્રી તમ ચરણિ રહિ હપ, રખ્યે દુઃખ આણિ મનિ;
 દોતનઈ નિહા ચું બાલવું જી અમ્બો ભર્જે છું વનિ." ૨૧
- "પુત્ર ! વિદિલા આવજ્યો, આંદાં મુખિ રહિયિ માત;
 અમ્બો દુરજ્યોધન ધણુ વારિજિ; મિલી એકા રહિશુ માતિ. ૨૨
- ૨૦અસલિ એણુમ માન્યું નહીં, વાત પડો ૨૧વિરામિ.
 વચનહણિ વન ભોગયુ, એ ૨૨રાગિ તમાઈ જાણિ. ૨૩

૧૫. વન. અ-અ-ક-ક-મ. ૧૬. રોડુ છે વનવાસ અ-અ. ૧૭. પસુ દાંડી પામ્યાં કહ. જી. પામિયાં અતિ કહ. અ. ૧૮. "પ્રદય" સાને દો સદા છે. ૧૯ મદો માદ્રા ન.પ. ૧" અ. ૧૯. દેખ્યાં, અ-ક-મ. ૨૦. અમનપણે નરિ આનિદ્રા અ. ૨૧. વિમાણિ (૧) દ. ૧૧ વચન. સાચું માન્ય. અ.

લિયલુ

એ રાજિ તમારૂં જાણીનઈ, પુત્ર' સુખિ વન પૂરણુ કરુ;
દ્રોણુ ૨૩ કૃપાચાર્ય વચન વદિ, “પ્રેમપૂર્વક પરવરુ.”

૨૪

૩૪૬

કડવું ૧૫ મું—રાગ વિરાડી-એકતાલી

શીખ માગી પાણવ વનિ જામ, પગ્યાલી સાંકું પૂઠિ પલામ,
ધોમિ શુરુ સર્જાતિ ૧ જામ, પાણવ જીપરિ અધિકી દુઆમ. ૧
હસ્તિનાપુર થકા પરવરિ, મન માહિ મદસદન રસમરિ,
રમરણુ કરમ મુખિ સાચીં પાણિ, જમ જમ કૃષ્ણુ ડળ્ય સહ જાણિ. ૨
વણુ અઢાર જન જોવા મિત્યા, ઈંદ્રમ હરખમ આળ્યા સાલ્યા;
ખજાણુ એકઠા કરશિ રાજિ, ૨ અરે લોક તણા શિવિ શીઝત કાજ. ૩
ખાણવ આગનિ ફિરી ફિરી વનિ, લાગી પગિ નઈ પાછા વલિ:
“વિદિયા ધરી આવજ્યો, ભૂપાલ' સાર કરશિ શ્રીગોપાલ.” ૪
લોક તણી ખડુ લેઇ આશીસ, ભૂપતિ આપ નમાવમ શીસ,
નગર તિજ્યુ તે વનિ પરવરયા, વિપરીત વેષ તનિ તા ધરયા. ૫
સરસા શુકન હોઆ તેણી વાર, અગ્ન-દુભભરયો ઓશિસિ વારિ.
નિવવટિ દીના ટપકા કરયા, વરકન્યા પરણી પરવરયા ૬
કામદુયા વઢિમહ પગરી, કાવા તીતર ખરા તુરી,
તિમ ગમ' વાલવમ શિઆલ, કાળી દેવ્યા નિકુલ દિ કાલ. ૭
કૃષ્ણુ કોરડી મૃગલીથ મિતી, જિમણીહિ જામ આફલી,
ભરીમુખિ ભેરવ કવકલિ, ૮ ભરયા ભાગ માદ્યા તા મિલિ. ૮

૨૩ શુરુને આશીવદિ અ-ખ ઇ

કડવું ૧૫ મું—૧ ગયા, મયા ખ ક-ઈ ૨ ૧ નુ ધ્યાનજ ધરે

અ. ૩ જપે મુખ વાણિ ખ ૪ અમને દુખ તમે વન્ય ગયા સાતિત્યા
અ ૫ સાથે જઈ આવશુ ભૂપાલ' અ-ખ ૬ અમજાવી વાલ્યા
તત્કાલ અ વને કરી ખ સાહ કરશિ તમ દીનદયાવ, ક નયન
વચન વદિ મુખિ વાણ્ય ઇ ૭ શિગિ નાગિ ખ સુદામણુ નાય', અ
ભરી ચોઠય તે સાદ્યો મિતી અ ઇ

માંડિ ક્ષણિ ક્ષણગર ગદિ ગયુ, નિરમલ નલ અભુઆલુ ગયુ;
 કહિ ધૌમ્ય, “શુકનકલ સાંભલુ, પુત્ર પરજ્યાવી પાછા ફલુ.” ૯
 વન્દી શુકન શ્રીગુરુ-વચન, વહી પુહુતા પાણ્ડવ મહાવનિ;
 પાણ્ડવ વનિ આખ્યા સાંભલ્યા, તાપસ “સર્વે ટોલછ મિલ્યા. ૧૦
 માનલાવતી પૂજા કરી, સન્તોષ્યા વાણી જિયરી;
 “કૃપા કરી પધારયા તમ્બો, અનાય બાંહિ સાલા અમ્બો. ૧૧
 દાસ સારીખૂં હોઇ જિ કામ, સીસ ચડાવી કીજાઈ, સ્વામિ!
 મૃદ્ધરથ વિના વનિ ભૂખ્યા રહ્યા, તમ આવિ રક્ષિઆતિ અતિ થયા.” ૧૨
 સુલ્હી ભૂપતિ ૧૦ માંજે તેણી વાર, પૂછ્યા ઘેમિ તવ પન્થ કુમાર;
 “કુહુ, ગુરુજી! શું કરવું થદિ? ભૂખ્યા ઋષ્ય અમ તન આવદિ.” ૧૩
 સુભટ પ્રતિ ઋષ્ય વાણી વદિ, “પાંચમ યોધ સ્તવો દુપદી.
 સતી તણુમ વારા દિનકર સદા, ધરતાં ધ્યાન પ્રગટછ તદા. ૧૪
 રવિવર અક્ષિ-પાત્ર આપશિ, તેણુમ સકલ ભૂત પરિપૂરણ થશિ.”
 પ્રભુ પાંચમ પન્થ્યાલી સ્તવી, ગુરુમ મન્ત્ર-શક્તિ શીખવી. ૧૫
 અતિ નિરમલ ૧૨ મનિ સ્તવિઆ ભાવુ, પ્રગટ થૈ આખૂં વરદાન;
 અક્ષિપાત્ર આખૂં રવિભરી, “જિહાં લગછ તું ન થમિ, સુન્દરી! ૧૬
 સકલલોકે અન તપતિ પર્થન્ત, વાવરતાં નહીં ૧૨ આવછ અન્ત;”
 વર આપી ય્યા અન્તરધ્યાન. ૧૭
 અન તણી વનિ ઇચ્છા કરછ, તે પાણ્ડવ પાશિ પેટજ ભરછ.
 ઇમ કરતાં વામ્યા બહુ દિન; તવ ધર્મ પ્રતિ બોલ્યા અરજન: ૧૮
 “સ્વામી! મિ દ્વંદ્વ્યા જગદીશ; બોલ વિશેષ ૧૩ પદિ થૈ રીસ;
 તે માટિ જાછે ઇન્દ્રાસન, કરે તપ રીઝછ દરિ મનિ.” ૧૯

૬. યોગી સાહુમા મિલ્યા. ૭. ૧૦. વાક્ય બોલ્યા તેણી વાટ ૭.
 ૧૧. ધરિયું ધ્યાન અ. ૧૨. ખૂટે અન્ત અ. ૧૩. તપિવર જગાડે દેડે
 માન. અ. ૧૩. ચઢી દરિ રીસ. અ. વચને થૈ ૭ રીસ. અ. ૧૪. વિવિધ
 રેર ભોળા આદરી. અ.

શીખ માગી ચાલ્યા નિજ જ્ઞાતિ, ધરી ધ્યાન વસિ કરવા નોય.
 લઘુ બન્ધવ ચાલ્યા જોટલઈ, રાજ દુઃખ પામ્યા તેતલઈ. ૨૦
 અનેક જિયાટ કરઈ વન માંહિ; વિચિત્ર કયા કહઈ ઋષ્યરાઈ.
 એણી પરિ મહીપતિ દિન નીગમઈ, અન્તરિ દાઝિ તુહિ ન રામઈ. ૨૧
 એક દિન આવ્યા બૃહદશ્વ ઋષ્ય, અમૃત વાણી વદતા મુખિ;
 ધર્મરાજાઈ દીઠા યથા, તિજ આસન સાહુમા ગ્યા તથા. ૨૨
 મનસા વાચા સેવા કરી, ૧૪લેહન્ય, પેહન્ય, લક્ષ્યાભોન્ય આદરી;
 ૧૫પુદ્ગા સેજિ રાઈ ચાંપઈ પાય; સતી પાઝ્યાલી નાખઈ વાઈ. ૨૩
 સેવા કરતાં રાજ રૂપા; પગ જીપરિ આંસડા પડ્યાં;
 ૧૬થપા બધા ઋષ્ય સાહુમું જોઈ, “ધરમધુરન્ધર ! તું કાં રાઈ ?” ૨૪
 “નહીં ધર્મ, હું પાપજ રૂપ; ગયુ તપ કરવા અરજન બૂપ;
 હાર્યું રાજિ મિ છૂતજ રમી; હમી નારિ રહી દોહિલ્યું” ખમી. ૨૫

૩૭૧

૧૬૫મું ૧૬ મું—રાગ એજ

રજી રમી શોકસાગર પડ્યા, મુઝ ૧૩સાદિ લાઈ રૂવડ્યા;
 તે દુઃખ નાશુતો, રૂખિરાઈ ! સહોદર પાંચઈ સહિત વન માંહિ. ૧
 ૧૪વઈ મુઝનઈ દુઃખ મોટું, રૂખિરાઈ ! તમ વિન કહિનઈ નવિ કહિવાઈ;
 ગયુ અરજન હૈઈ સગડી વરી, ગુણ કેરા બન્ધણુ આધાં કરી. ૨

૧૫. ૧૪ ઋષિના આં અ. ૧૬ લાગું ઇષ્ટુ રૂખિ. ગ.

૧૬૫મું ૧૬ મું—૧. અ-ખ ગ અહીં જાહે નથી પાડતી, ૭મનમુદ્રારિ,
એકે ઠારિ. ખ. ૨. પ્રતાપિ ક. ૩ સાથે સુખ યાય. ગ. ઉત્તરાઈ
 અર્માં નથી.—અહીં ગર્માં ૧૫ મું (૨ બ્.) પૂરે-પદ ૫૦. ૪.
 “તે દુઃખ તો ને” આણુતો મન મયિ, તમ વન્યા કેને કેવાય ? અ. આ
 પહેલાં ગર્માં:— રાગ જોડી

“વેરામ્પાયન દહે, સુણુ રાય ! પૂર્વ તાહારાનો મહિમાય;
 ધર્મરાય વલણું એમ વહે, ‘સુણુ ઋષિ ! મહાન્ત ! કહું રહે.’”

'મિઠેલ' તનઉ'મિ કાંઈ નવિ યાય; જૂખ તરસ તનિ કાંઈ ન ખમાય.
 ૩૬૫, 'લીમ ભડ! જલિ તમ્બો,' કિહિય 'પાશિ રજુ નવિ ગમ્બો.' ૩
 ભાઇ બોલ માહેરુ મનિ ધરમ; ભાંજી વનફલ ખુલા ભરમ.
 બહુ આહારી મોકલું કિમ કરી? પાડી આડ આવમ પાથરી. ૪
 સહદે મૂલ વિના નવિ ભાઇ; વિણુપૂજિ નવિ બોલમ ભાઇ;
 શાપ્યુ છમ, એહનઇ ચ શીખવું? 'મૌન્યે વત' કરી આવમ નવું. ૫
 લધુ આનંદ નકુલ મનિ જાણિ, લાડિ ગમમ તિમ બોલમ વાણિ;
 માઇ મુખિ ચડાખું બાલ, અમચ નવિ બોલમ સમ્બાણિ. ૬
 બહુ દાનવ વસિ વનમખ્ય; વડતુ નવિ આણમ સિદ્ધય;
 તે માટિ મોકલું કિમ કરી? વિણુ ગ્રીછવી ૧૦વાઇ બાકરી. ૭
 સતીજિરોમણિ પાસમ નારિ, કિમ મોકલીઇ વન મઝારિ?
 અમકુલિ કલકું નથી, રુપિજન! ઔસ્વરૂપ તે રાંખું અન. ૮
 રાક્ષસ રાન વગડ માંહિ વસિ; દાનવ દેવ ૧૧વધર મનિ વસમ;
 તે એહનમ દરિ તતકાણિ; બ્યાધિ વિરાધ ૧૨છપજમ કાલ. ૯
 આગિ રામચન્દ્રની સીતા હરી, તે મૂકાવી મહાજયમ કરી;
 તે સમોવડિ કુણિ નાવામ. સકલ જાણાવડ તલુ દરિ રામ." ૧૦
 અતિધણું દુઃખ રુખિ આગણિ કહિ; મૂકિ નસવાસ અનમ જલ વહિ
 સમાધાન કરમ રુખિરામ, "મિ નેવધ ૧૩તલુ કજુ મહિમામ; ૧૧
 એક તમ કુલ વીરસેન રાજન; તેહનુ તન નસરૂપ નિધાન;
 વિદમદિય બીમક ૧૪નમ ધરિ, વેદ તણી પરપયા દિકરી. ૧૨

૫. તમ યાલી મિ કજું ન બચ. ૬. ૧. બહુ દુઃખ કેમ વન્ય જાવાય ૧.
 જૂખ તરસ કરો કેમ ખમાય ૧ ૨૦. ૭. ૨૬ નવરમા અમ્બો ૭. ૮. કાંઈ
 સર્વ પાદર કરી. ૨૦-૭-ક. ૬. મુહૂર્ત વિના. ૭. ૧૦. વાચન કરી. ૧૧-
 જલ વનમા પસે એ ૧૨. બજે તવકાલ ૭. ૧૩. "કાન્ય ૬૬" ૭. ૧૪.
 દીકરી ૭. મનિ ધરી. ૭-૭-૭. રાવ, ...કન્યા. ૭

કલયુગ કપટી ક્રોડિ પડયુ; હારયું રાજિ; ૧૫વનિ રડવડયુ;
 પિત્રાધૃષ્ટ, પ્રલબ્ધ અપાર; ૧૬ઝોડાવી દમયન્તી નારિ. ૧૩
 સાચિ વનિ આત્યાં ૧૭નરનારિ; અધવચિ અખલા તિજ સંસારિ.
 સ્ત્રી ભરતાર જૂજૂઆં રડવડયાં, અનેક બહુ દુઃખ તેનઈ પડયાં. ૧૪
 ૧૮તે સહિવરાબ્યં વિશવાધાર; બાર વરસ મિલ્યાં એક ઠાહરિ.
 પુષ્કર પિત્રાધ લાગુ પાધ; ધણું રાજિ કીધું નલરાધ. ૧૫
 તમ પાશિ બ્રાત અનઈ સુન્દરી, પામિ આહાર તપવ્રત આચરી;
 સદૃષ્ટ તમારી સેવા કરધ; ૧૬કૂલડિ એ નવિ દુઃખવધ શરધ.” ૧૬
 કહી કયા તન ટાફું કરચું; રાધ તણું અતિ હૈજીં ઠરચું.
 અરજન-વિરહિ અઝીંડી જેહ, અત્રિતવચનિ શીંચાણી તેહ. ૧૭
 વરિખ બાર વનિ મધિ વહી ગયાં. અરજન એ તપ પૂરણુ થયાં;
 આવી ધર્મનધ લાગુ પાધ; “આપણનઈ તૂઠા હરિરાધ.” ૧૮
 મિલી બીમનઈ નીચા નમ્યા; લધુ બાન્ધવ રંબિ પાખલિ બમ્યા;
 કરી પરદક્ષણા લાગા પાધ; સુંઘી શીસ બીડયા જુજ માંહિ. ૧૯
 ૨૧પતિવ્રતા પચ્યાલી ચેહ, અન્તરિ દ્રિષ્ટિ મિલ્યાં મન બિહ;
 હરિખાશ્રુય નયણુ દો ઝરયાં: “કૃષ્ણ, કૃષ્ણ” વાણી જિયરયાં. ૨૦
 ધૌમિ-પ્રમુખ જે રુષિ અનેક, લાગા ચરણિ કરી વનિ-વિવેક;
 માનુભાવ મનિ કરુણા ધરી, આવ્યા ધ્યાન એ તપ આચરી. ૨૧
 “સ્વામી ! પ્રથમ રહ્યા જે વ્રતમઝારિ, માતા આત્રિતણિ આધારિ;
 ખીજ વાર એકલુ વનિ ગયુ, તીરથ-યાત્રા કરી આવિહ. ૨૨

૧૫. વનમાં ગયુ, ખ. ૧૬. આપ સફે જાયાં અ. ૧૭, તેણીવાર,

મનમાં સમયાં વિશવાધાર; અધવચિ અખલા તિજ સંસારિ -
 તેહનિ પડયાં. ઇ. ૧૮. નિચે હરાવ્યા. ગ. ૧૯. કૂલભાર દુઃખવધ નબ્ય
 ધરે. અ-ગ કૂલખીટીવી. ક. સરિ. ઇ. ૨૦. રિયા બહુ દુઃખ ખમી.
 અ. ૨૧. લીટી ગમાં જિ ૦ પાઠ—૫૬ ગમાં ૭૫.

આણુષ વનિ અતિ દુઃખિઆં યયાં; વિણુગાન્ધવ એકલડાં રલાં;”
 અનેક વાસાં કહિ અરજન; “ધન્ય” વચન કહિ મુનિજન. ૨૩
 “હવધ દુઃખ તણા દિન પૂરણુ હવા; તમો સુખ ભોગવણુ
 નિતિ અભિનવાં;”

તૈપથકાવ્ય બ્રહ્મદશ રૂપિં કહી, કામિ આપહિ પુહ્તા સહી. ૨૪
 પાંચધ બાત્રિ યયાં એકાન્તિ, હવિ ભાગી વનિ કરી દુઃખભ્રાન્તિ.
 સ્વસ્થ સુખ પામિ જેતલધ, એ કયા રહી તેટલધ. ૨૫

૩૬૬

કંઠવું ૧૭ મું—રાગ આંદોલા (શુભી)

સ્વામી ! એ એણી પરિ બોલધ ૭ધ રાજન એ;
 વન પાણવનાં પૂરણુ યયાં એ.

૧

હાલ-૨વન પાણવનાં હવાં પૂરણુ, ઉરણુ યયાં વચન;

રાજિ કેહી પરિ પામિઆ, તે કુંહુનઇ, મુનિજન !

૨

વાક્ય રાધનાં સાબલી, મનિ દરખિઆ રૂપિરાધ;

રાજ કેહી પરિ પામિઆ, તે કહું દુઃખ મહિમાય.

૩

હસ્તિનાઝમાંદિ ઘૂત હારી, પાણવ આજ્યા વનિ.

દિવસ ખીજધ સભા ઝમાંદિ, બધા દરન્યોધન.

૪

આણુ પોતાની સધલધ, વરતાવી મહારાજિ;

પાણવની પક્ષ જે કરના, નીગમી તેહની લાજ.

૫

પનિષ્કપટક એણિ રાજિ કીધું, “કિલિય” નહીં વિરોધ;

જે યયા માયા-ઝિહરા, તે ભડી ભાંજ્યા યોધ.

૬

કંઠવું ૧૭ મું:—૧. રાયજ, ... યાયેજ. ઉપરાંત વપારે:—પૂરણુ યધ વન હે સ્વામિજન. ૨. રાજ પોતે કહેા વચનજ. અ. ૨. આ ૨જ અર્માં નથી. ૩. “પુરમાં રાજ દાણુ”. અ-અ-ઇ ઈ. પૂરી અ. ૪. હ-અર્માં ૧-૭ જિ. પા. ૧. સરવધું વિરોધ જ.

૫ આસમુદ્રાન્ત પ્રથવી બહુ રાજિ કીધૂ ભૂપ;
 પરભોમિ ચાપી ચ્યુદ્ધ દશઘ, અતિ તેજ વાધ્યૂં રૂપ. ૭
 એ સુખ સ્વપનિ વહી ગયું, જળ વન થયા વર્ષ બાર,
 ૮ તેણુધ સમઘ રાઘ સલા બધકું, ઝળકયુ તેણુધ દાહરિ.
 ૧૦ નાણૂં, 'પાણ્ડવ આવિઆ, ૧૧ પ્રૌઢ પાચઘ વીર;',
 પ્રતિબિમ્બ એહવા પેખિઆ, ઉદ્વેશા રોમ શરીર. ૯
 ચિન્તાઈ આકુલબ્યાકુલુ, રાઘ ઝમકિ બધકું મન્નિ;
 ધીરજિ છાડ્યુ ધુરિ થકી; ૧૨ વિમાસઘ મતિ મન્નિ. ૧૦
 ૧૩ માનતર્જી કહિનઘ નવિ કહિ, સુભટ સાહ્યૂં જોષ:
 ૧૪ " દુરજન સાચિ ભડિ ભારયિ, માહરી મીટિ ન પડિ કોષ. " ૧૧
 એતલઘ દુરવાસા આવિઆ, દસ સહસ્ર ૧૫ સેવક સર્જિ;
 ૧૬ દિનકર ખીણુ પ્રગટયુ પ્રથવી, સહસ્ર કિરણુ ઝમકિ અર્જિ. ૧૨
 ૧૭ રાઘ સાહ્યૂં સાચરયા, દણ્ડવત કીધા ચ્યારિ,
 ચરણિ વિવયુ ન રહિ [અવયુ]. " સ્વામીશુ ! કીધી સાર. ૧૩
 ૧૮ સ્તુતિ કરતા દરશન દુર્લભ, સુર તણા સ્વપન મઝારિ;
 અતિ દીન જાણી દયા કીધી. સરલ થયા અવતાર. " ૧૪
 પુષ્પ પ્રથવી પાચરયા. સવિ સુભટ નાખઘ વાધ,
 મન્દિર માહિ ૧૯ મહી પરવરયા માય બાપ નમિઆ પાય. ૧૫
 ભાવતા ભોજન કરયા રાજન, સન્તોખ્યા મુનિદેવ,
 ૨૦ તનધનમન આગલિ મૂકી, સકલ કરિ તા સેવ, ૧૬

૭ આરમાન બ ૮ એમ સુખના દિન તે વહી ગયા બ
 ૯ એકવાર બ ૧૦. " મનમાંહે એહવુ જાપનુ, જે આખ્યા પાંચે
 વીર " ગ ૭માં જી પા ૧૧ ઉપેલા (૧) ૩. પોદ્યા. અ.
 ૧૨. અતિ આરત યઈ મત્ર બ. ૧૩ તે તો રાજ કહે નહીં, ગ. ૧૪.
 ભોમ સાચે ભડી સકે ગ. ૧૫. વિહારથી અ સાચે મુન્ય. ગ. ૧૬.
 " નિગમના નિરોધ કરતા, અરે સુભટો ધન્ય " ગ. ૧૭ સભા સહિત
 રાજ સમ્યર્થો, ગ. ૧૮ " સુરિનર મુનિજનને નહીં, સ્વામી ! દરસન
 સ્વપન મુઝાર " ગ. ૧૯ લેધ પરવર્યા, નિહાં દૂર્તા તાત ને માય બ-ધ.
 ૨૦ " નવનિધિ આગલ લેધ એહવી, સકલ કીધી સેવ " ગ.

રહિઆતિ ય્યા રુખ્ય બોલમ, " માગિ તું વરદાન. "

" તમચરણ પ્રતાપિ સર્વ પૂરણ છિ, " ઇમ કહિ રામન. ૧૭

" વર તમારુ શરિ ધરયુ, રુખ્ય ! પધારુ વન માંહિ;

તમ તણી હપ્પા કરિ પાણવ, જનમ પાવન યાઇ. ૧૮

એ સાથ સવલુ સહિ લીધિ, પધારુ, રુખ્ય ! તેણુમ્ કામિ;

જનન્ટ રુપિ તિહાં આહાર પામમ, ન જાણું તેહનું નામ. ૧૯

કુલ-કામિક વનિ રહિ છમ, પ્રૌઢ પાંચમ જાત્રિ.

ત્યાર પૂઠિ પ્રમટ ચાલ્યો, જિમી રહિ સર્વ સાથ. ૨૦

પ્રેમકા પછમ નહીં જિમમ નઇ, પામશિ મેનિ સાજ;

જિમ્યાં પૂઠિ જ્યોષિતા, જૈ રહિજ્યો, રુપિરામ ! ૨૧

અપૂટ કમણલ એહનમ છમ, આપિજે રુપિ જેહ;

ચાવરતાં ખૂટિ નહીં, નવનિધિ-ભરિજે તેહ. ૨૨

એ વર અમનમ આપિમ, યાપિમ અવિચલ નીચિ;

સનાથ યાઇ મુઝ વીર પાણવ, કહી કપટિ વાણિ. ૨૩

માનભાવ બોલા ધરયા, બહુ ચાલિઆ તતકાથ;

દેઆ માંહિ હરખિઆ, અતિ દુરજ્યોધન જૂપાલ. ૨૪

કરણ દુઃશાસન રુચકુનિ, આંહાં કૃતરાટ્ટ રામન

કહ્યું, " દુરવાસા મુનિ શાપયિ, જુ નહીં પુલ્હસિ ધાન. ૨૫

રુચિ સીખઆ છમ તમ્યો જાન્યો, જન જિમી રહિ નારિ;

પછમ અન તે કિલાંથી, અશ્વપાત્ર મગારિ ? ૨૬

રુચિ ભઃમગ્નિ જૂખ્યા, ધણકિ કાપ રુચમાધિ;

શાપિ પાલી ભરમ કરયિ, રુપછમ કહે કાનિ સમાધિ. " ૨૭

૪૨૩

૨૧. 'ર ને તે માનિ' છ-ઇ. ૨૨. 'એમ કહે, કૃત' અ. ૨૩. 'પછે
તમે જાન્યા ત્યાં કને, અ. ૨૪. 'આપાર અ. ૨૫. 'આપણુ કરમ' રાજ તે
સાર. અ. તે આપણને સુખ થાશે. ૨૬. 'સરવાળો-અર્થમાં ૧૦૦. ગા.-૧૦૮.

કંડૂં ૧૮ મૂં રાગ—એજ

આત્મા એ રુપિજી વન્ન મઝારિ એ;

૧હારિ થયા સર્વશ સાંચરયા એ. ૧

હાલ:-૨હારિ થયા સર્વશ હીંડયા, વન્ન વેડિ માધ પદાય;

ફુત કામિકે ડેજે પુહુતા, જન્હાં જ્યુધિધિર રાધ. ૨

દ્વરિ રહીનઇ નિરખિજી, જ્માદ્વરિ કાંચ થયુ મખ્યાદ્;

હામિ હામિ ભગ્યાં ભગ્યાં, વેદ-ધોય મુણિયા કાનિ. ૩

ઉપનિષદ્ ભગવત-ગીતા, જઅખ્યાતમ યોગસાર;

ત્રતીય સ્વરિયં લાણિ સન્ધાસી, વાનપ્રસ્થ બ્રહ્મચારિ. ૪

"ખિણુ એક રહીનઇ જૈય આપણુ, તુ પામિઈ બહુ માન;

૫(નહીં તુ) જિમ ધણુ માંહિ ગાધ લલી, તિમ જણુશિ રાજન." ૫

મૂર્ત એક સર્વ ત્હાં રહં, મિત્તુ સધણુ સાથ;

૧ભોજન-અન્તે આત્મા તાપસ, શેષ જ્યમિયા બ્રાત્રિ. ૬

પછઇ પચ્યાલી પાત્ર ધોઇ કરી, વિસગાડ્યા આકાશ;

પતિ જિમતાં ભિગર્યું, તે દુપદી મુખિ પ્રાસિ. ૭

મુખવાસ પૂગી એલચી પાન, કપૂર સિવજું જ્ઞાનન્દ;

૧પુષ્પ ચન્દન ચૂઆ લેપન, જપઇ જિસ ગોવિન્દ. ૮

કંડૂં ૧૮ મૂં:—૧ સાથ સધલો સાંચરો, જ. પાણકવને મનમાં
ધાર્યો; દર્શનને હવે અપારજી, આત્મા તેણી વારજી. અ. ૨. સાથ
સધલો સાંચરો, અ. દરખિયા તે સર્વ, વન કેડિ પદાધ, ઇ. ૩. શબ્દ
જ્યારિયા અ. ૪. અને ગીતા સાર. બ-ક-ધ-ફ. અનેક સાસ્ર તે ત્રાર.
અ. ૫. જ્યમ ગાધ માંહિ ગાધ, અ-બ-ક-ફ. નહિ તુ ગાધ માંહિ ઇ.
ગોરુ ગોરુમાં જે લલી રાં, જ. ૬. "ભાવતાં ભોજન નીપનાં, ત્હાં મુખે
એ યમિયા બ્રાત. બ. ૭. દીધ. અ-બ-ફ-ગ. ૮. ચૂઆ ચન્દન સદ્ધ
ચમ્પૂ", નપિ શી જમદીશ. બ. ગોવ્યન્દ. ઇ., મદાદ્ધુ સમરણ
કીધ. અ.

- એતલિ દુરવાસા આપિઆ, દસ સદસ સાથિ મુન્નિ;
 નિગમના “અતિ શબ્દ કરતા, “અરે પાણ્ડવ ! ધન્ય.” ૯
- ધર્મરાજ રુપિ નિરખિઆ નઇ, હરખિઆ ૧૦ તેણી વાર;
 ૧૧ “સ્વામી ! અમ્યો કૃતકૃતિ થયા, જે તમ્યો કીધી સાર. ૧૦
- ૧૨ દવધ દુઃખ ભાગ્યું.” ચરણે લાગા, “સિધિ થયાં સર્વ કામ;
 સમરણ કરતાં થયું સાચું, પવિત્ર કીધાં કામ.” ૧૧
- ભ્રાત્રિ પાંચિ નારિ છટ્ટી, કરયાં વિનયવિવેક;
 અર્ધપાઘ પૂજા કરી, ૧૩ ભક્તિભાવ વિશેષ. ૧૨
- “આગન્યા અમનિ દીજિષ્ઠ, કીજિષ્ઠ બહુ પસાધ;
 અમ જોગું જે નીપજ્ઞ, તે કહિષ્ઠ, શ્રી રુપિરાધ !” ૧૩
- ૧૪ કથન રાધનાં મુણી મુનિવર, બોલિઆ તેણુમ કાલિ:
 “પારથાતી છઠ સાથ સધણુ, બૂખ્યુ છું, બૂપાલ ! ૧૪
- દુરન્યોધનિ અમ્યો મોકલ્યા, અનઇ કહી તમારી ખ્યાતિ;
 ૧૫ તે સાંભલી રહિઆતિ થયા, ધન્ય પાંચધ બ્રાત્રિ ! ૧૫
- ૧૬ અતિ કાસ થ્યુ અમ આવતાં, હવઇ વિદિલા, વાર મ લાય;
 અતિથ-સેવા તણું મહા ફલ, તે સાંભણુ, મુધિષ્ઠિર રાય !” ૧૬
- ઋષિ-વાણી રિદિ બણી, મિત્યા પાંચધ ૧૭ વીર;
 દુપદીનઇ જિમ્યાં પટ્ટી, વિમાસણુ યૈ ધીર: ૧૭
- “હવધ આપણુ કાસ ખૂદુ, ૧૮ ઋષિ જોઇ આન્યા પ્રસ્તાવ;
 દરન્યોધનિ મોકલ્યા તે, રાખયુ છઈ ભાવ; ૧૮

૬. નિરપેક્ષ કરતા, અ-અ ક. ૧૦. મન્ય અપાર અ. ૧૧. કૃતારવ
 -તાં અમો કીધા, બ-ગ-દ. ૧૨. દવિ અમારું દુઃખ ભાગ્યું, બ. ૧૩.
 બહુ ભાવ આણી સેવ ઇ. ૧૪. રુપિ-વાણી કહે બણી, બ. ૧૫. “અમ
 જોગ્ય દોય તે નીપજે, સાંભલી પામ્યા સાન્ય” અ. ૧૬. “તમો મન્ય
 પાંચે જાત છે, અદિયે તે વાર મજાએ.” અ. ૧૭. જાત;...તે વાત ક-મ
 જીર;... વીર. ઇ. ૧૮. એમ કહે વિસ્તાર અ.

- મૃત્યુ ૧૯આપણું ચડ્યું છઈ માયઈ, જાણુજ્યો આ વાર;
શાપિ ખાલી ભરમ કરશિ, જુ કહીશિ ન-કાર. ૧૯
- ખીન મૃત્યુ સઘલા મોહિત્યાં, જે ભોગવ્યાં કરમ જાય;
અલશાપ કિમઈ ન છૂટિઈ, જુ ૨૦કલ્પ કોટિ જિપરિ થાય." ૨૦
- ૨૧પછઈ રાધ શીખ દીધી, "ઋષિ! કરી આણુ સ્નાન."
"અપાર, બૂપતિ! કાં નહીં?" ચાલિઆ ધરવા ધ્યાન. ૨૧
- નિતિ કરવા ઋષિ ગયા, વિમાસઈ મનિ રાધ;
૨૨"બૂખ્યા આઠણુ આવશિ નઈ, કોપશિ ઋષિરાધ. ૨૨
- ઉદક પિહિલી પાજ ખાણુ, ટુ રહિ નિજ ધર્મ;
આગઈ ઋષ્યશાપિ અનેક બૂપતિ, ભોગવ્યાં છઈ કર્મ. ૨૩
- શુકશાપિ જ્યાતિ-તન, વૃદ્ધ થયું તતકાલ;
અમ્મરીપ જિપરિ એ જ કોપ્યુ, ૨૩પણુ રાખ્યા દીનદયાલ. ૨૪
- સત જિજન કીધા નધુપરાઈ, ટુહિ તે સાચુ બૂપ;
પુનિ માટિ તે ન છૂટું, થયુ અજગિઅર-રૂપ. ૨૫
- દાતાર-પણિ નવિ છૂટિઈ, નૃગ કાકીડા-તન;
૨૪જઈ-વધજઈ બેઠું પોલિઆ હરિના, થયા રાક્ષસના ૨૫તન. ૨૬
- ધનદકુંઝર પામિઆ, જિ વૃક્ષ કેરા સરીર;
વિપ્રશાપિ ઇન્દ્રદુમ્ન થયુ, વનિ જળ ગમ્ભીર. ૨૭
- સુરપતિ ૨૬નઈ ભગ સહસ્ર થાઈ; ઇહિત્યા યૈ પાપાણુ;
ઈન્દુ કેરી કલા ક્ષિ પામી, વિપ્રશાપિ, જાણિ. ૨૮

૧૯. મૃત્યુ સન્મુખ થયું માથે, ખ. ૨૦. કીજે કોડપ વપાય. ઇ.
૨૧. વિમાશીને કલ્પ ઋષિને, ખ. વિમાશી રા. કલ્પ. "ઋષિ! ક-ક.
વિમાશી રાય એમ કહે, ગ. ૨૨. ચાહરિ અત્ર નહીં દેખિ, ક. "કોપ
સહિત રાથે એમ કહે, હવે નહીં રાખું કાંએ" ગ. ૨૩. રાખિયો
શ્રીગોપાલ. અ. ૨૪. "જયવિજય રેવા હરિ પ્રિયે, રેવા તે નિરાદિત"
અ. ૨૫. અનુદિત-પણુ ઇ. ૨૬. તે સાપે ગયો. અ.

તે માટ્ય એ બાલશિ વ્રુ, (જુ) રચું પ્રથમ ઉપાધ;

ભીમ કાષ્ઠ સ્વાતો વહિ મૂકય; પિયિષ્ઠ તે માંહિ.

૨૯

અનન્ત ઈધિયુ રજ્યાણિ આપુ, મધિ મૂક્યો અર્જાર; ”

મઝૈમઝૈન કરી પાણવ, સમરિ દેવ મુશરિ.

૩૦

૪૫૩

કંઠ્યૂં ૧૯ મૂં-રાગ કાંલહુરું

(નિતમાનતાલેન ગીયતે)

પાણક તથા પુત્ર દિ પ્રદક્ષિણા, હુતાશન પાખલિ પાંચય મૂપ;

તિલકમાલા મુદ્રા કરિક બૂપયુ, અન્તરિ સમરિ અકસરવરપ;

મુવપદ-“ધાઉ રે ધરણીધર, શ્રીવર! કરુણાકર! કેસવ! કૃષ્ણદયાલ !

ભક્ત તથા ભગવન્ન જીધર ! દયાસિન્ધુ તું દીનદયાલ !” ૧

તેવ પચાલી પ્રણુ પ્રતિ બોલ્યાં, “ક્ષણ એક વિશમ્બ કરુ કન્ય;

તમ કારણિ કૃષ્ણિ કાટિ વાર રે. સાર કરી છંદ દેવ અનન્ત.” ધાઉ. ૨

પાંચય પ્રણુ સ્તવય કર બોડી, કૃષ્ણા કરિ રે સ્તુતિ અપાર:

“ભક્તિ કરી થું સન્તોષું રે બુધિર ! તાહરિ લક્ષ મુશરી નહ

આણિજ આરિ. ધાઉ. ૩

૨૭. કર્યા ભૂવં,...મૂડા બ-ક્ર: જોવળ દીધા, અ.—આ ૩૦
મો કડીયા ગર્ભા ૧૯ મૂં (૧ કું) રાર—તે પૂર્વે સરવાળો. ૧૩૧.
અર્ભા ૩૦ મીયે પૂર્વે. ૫૬. ૧૩૦.

કંઠ્યૂં ૧૯ મૂં:—૧ યા. મુવપદ આરમ્ભમાં આપે છે. ૨. આ
પદોમાં અ-ક-ઇ-ક-ગર્ભા:—

“લાક્ષ્મણદેવન હિરુબળથી રાખ્યા, દુષ્ટ સલામાં પૂર્વા ચીર;

તેદમું રમણુ કરું રે કન્યણ ! સાર કરિ સ્વામી મદુવીર.”

૩. સારોધાર બા. સર્વાધાર અ-ક.

તે માટિ સકલ જીવનું, અન્તરબ્યામી ઝવિશવાધાર !

તૂંનઇં વિશ્વ તણી ચિન્તા, વિશમ્ભર ! તે મધિ સાર કરુનઇ,

મુરારિ ! ધાઉ. ૪

આ વહ્નિ નઇં આ તનુ અમારો બાલીનઇ, છૂટથાં, શ્રીમહારાજ !

કહિશિ, ' ભગત જૂધિરના પાણકવ, ' ઝએ તમ લાગશિ મોટી

લાજ. ધાઉ. ૫

અમ અપરાધીનું મનિ નાવઇ, તુ સાર સુભદ્રાની કરિ, નાથ !

ભવસાગર ૫ દુસ્તર દાવાનલ, તૂટાલી કુણુ દિધ રે હાથ ? ધાઉ. ૬

અનેક ભક્ત આગઇ, હરિ ! રાખ્યા, વિભીષણુ ધૂ અમ્મરીય પ્રહલાદ,

ગજશુણિકા વિપ્ર અગ્નિભેલ; રમરણુ માત્રિ, પ્રણુ ૧૧ કીધુ સાદ

ધાઉ. ૭

ભક્ત માટિભવ તારયો જૂધિર ! અમ અભક્ત અનાયની પૂરુ આશ; ૧૨

દુપદીની સ્તુતિ સુણી સારિંધર, વૈકુણ્ઠનાથ આવ્યા અવિનાશ.

ધાઉ. ૮

ગુરડિ ચડીનઇ ભાભા ચતુરભુજ, ચર્મ-ચક્ર-ગદા-પદ્મ-પાણિ,

પીતામ્બર, તનુ મેઘચામ રે, કમલનેત્ર મુખ પ્રગટિત ભાણુ. ધાઉ. ૯

શ્રીવજ્રમાચ્છન રુદિ સુશોભિત, કષ્ટિ કૌસ્તુભ મુખસી-માલ,

ભક્તવજ્રલ ખિરદ પાણુ, રે જૂધરા ભલિ પધારયા દીનદયાલ !

ધાઉ. ૧૦

વહ્નિ પાખલિ ફેરા આઇ જઇ પાણકવ, પાચ પુરુષ નઇં હઠી નારિ,

ધૂમઝાલ અલ્પાણિક વાગી, ઈંધણુના દીઠા અમ્માર. ધાઉ. ૧૧

“રુદ્ર રે કુન્તાતન ! કરે બનુ છુ ? દૂરિ ચિકુ ૧૨ આવ્યુ રે આજ,

જૂખ્યુ છુ, બોજન મુઝ આપુ, ૧૦લાજ કરુ તુ વિણુસઇ કાજ.”

ધાઉ. ૧૨

૪ લાગશે ખોટય એ આજ રે, ૫ “માં અમ્મે પડયા છુ, અ. ૬ કીધી સમ્માલ ગ. ૭ અમાગી બ. ૮ ગજને પોતી, દીઠા તેજના અમ્માર ૧૧ ૬ આ ૧૨ મી આગા નથી ૧૦ ન માગું તો બ.

૧૧ધાયા લકત જે ચરણે લાગા, “ હવે ભાગ્યા દુઃખ તણા સમોહ;
દુરવાસા દસ સહસ્ર ઋષીશ્વર, ભોજન કરવા આઘ્યા સોઇ. ધાઉ. ૧૩

૧૨તે માટિ અમ્મે તન ખાલું છું, યમ્યા અમ્મે નઈ દુષ્ટી નારિ;
પાત્ર પખાલી મૂક્યું છું પત્રિનીઇ, તુ કિહાંથી મિલિ અત્ર,
મુરારિ ? ” ધાઉ. ૧૪

“ અતિ બૂખ્યાનઇ વાત નં લાવિ, ક્રાયા પૃથિ કરશું વિચાર;
૧૩જે જુહિ રે પાત્ર માંહિ કાંઇ લાભશિ, ૧૪અમ્મે તૃપ્તિ પામશું
આણુઇ દાહ્ રિ. ” ધાઉ. ૧૫

મુરનર મુનિજન ૧૫અન્તરિ જૂઝઃ “ વિશ્વમ્ભર ૧૬વિશ્વપાલક દેવ,
૧૭પાણ્ડવ કેં લાગિ જોઇ રે, યગનિપુરુષ જ્યાચિ અવિશમેવ. ”
ધાઉ. ૧૬

“ ૧૮જુહિ તમ્મે, ” જ્યાદવ કહિ, “ કૃષ્ણા ! કાંઇ એક હુશિ પત્ય પાત્રિ,
ચોડી અતિ ઘણું કરી માનશું, દિન અસ્તાર્જુન પડ્યું છઇ રાતિ. ”
ધાઉ. ૧૭

૧૯“ મિ જાણ્યું જગદીશ પધારવા, વારયાં દુઃખ દુરજનના શોક;
૨૦દુરજ્યોદ્ધનિ મોહ્યા છઇ બૂખ્યા, ભરમ કરશિ ૨૧અહીં લોક. ”
ધાઉ. ૧૮

૧૧. આવી ચરણે જે વલગા, ભાગ્ય દુઃખ તણુ ભય આજ. અ-ઇ. આઘ્યા ભોજન કરવા કાજ. ફ. ૧૨. આ એક લીટી કેમી નથી. ૧૩. આ ખેલ્યાં જમાં—“ પાઘ્યાલી કહે, ‘ શું સત્ય મૂકવો ? મેં પાત્ર પખાલી મેદુલ્યું વારિ. ” ૧૪. તેણે પત્ય રેશે આણે દાવ. અ. ૧૫. કૌતક ગ. ૧૬. યાચિ વારોવાર. અ-અ-ઇ. મુરારિ. ફ. ૧૭. પખ્યાલી કહે, “ સાર કરોજી, અમ્મે તમારી કરશું સેવ. અ-ઇ. પાણ્ડવ ભિપર પ્રેમ ધરીનિ, ફ. “ કાંઇક થોડું હશે પાત્રમાં, ફ. ચોડું ધણું કરી માનીશ. ” અ.—આ ખેલ્યાં અ-અ-ક્રમાં—તેહની સાર કરવાનિ આઘ્યા; રાહલી નેલા પડ્યે કૃષ્ણદેવ. ” (જગદીશ અ.) ૧૮. અર્માં ૧૭ મી નથી. ૧૯. અર્માં ૧૮-૧૯ જ. પા. ૨૦. કર્માં ૧૮ મી ઉત્તરાયણ અને ૧૯ નો પૂર્વાય નથી. ૨૧ મહારાજ. અ-ફ-ગ.—અ-ઇ-ફ-અર્માં ૧૮-૧૯ ની લીટીયા ૩-૨-૧-૪ ને કમે.

વક્તૃં વાકિ વદિ પચ્યાલી, “જલતાંનધ ચં બાલુ છુ આજ ?
 ઘોષ પાત્રિ અન્ન કચ્છાંથી કુહુનઇ, ૨૨સત્ય જાસિ, સરસિ ન
 કાજ.” ધાઉ. ૧૯

૨૩“કહું છું માનિની ! પાત્ર નિહાલુ, કાંધ એક શેષ હસિ એહ માંહિ;”
 શાકપત્ર શોધતાં મધિ લાધું, હાથિ મેહ્યું; હરખ્યા હરિરાધ.
 ધાઉ. ૨૦

અજ્ઞલિ પૂરી ઉદક મૂકાવ્યું, પચ્યાલીપિધ પરબ્રહ્મ;
 વિશ્વતૃપ્તિ કરીનઇ અરોઆ, ૨૪વિપ્રશાપાનલ લાગુ ૨૫બ્રહ્મિ.
 ધાઉ. ૨૧

તવ ત્રિકમજીધ કહું બીમનઇ, “કુરવાસાનધ તેડી આવુ;
 રખે વીર ! તું વાર લગાડિ, જૂખ્યા રુપિ અજ ઊપરિ ભાવ;
 ધાઉ. ૨૨

ભર્યાં પેટ પચ્યામૃત પૂરણુ, મુખિ ઋષિનધ વલિઆ ઓડકાર;
 મુનિ ૨૧પ્રતિ શીશ ધમ ઉચ્ચરિયા: “૨૭નીર તણુ જુ હવિ નથી
 દાહર.” ધાઉ. ૨૩

ચાલુ તુ વક્ષીધ આહાયા, તિહાં જૈનઈ ચં જિમશુ અન્ન ? ”
 કહિ રુપિ, “હવડાં બીમ આવસિ, તિહાં ૨૮પધારચા છધ
 જગજ્જન.” ધાઉ. ૨૪

૨૨. સાદ્વનિ સત્ય ચૂકવા હસાવુ લોક ? જ સત્ય ચૂકાવી
 હસાવશું લોક. ૩. શૂ હસાવે. ૪. ૨૩. લગવન્ત કહે, ‘પાત્ર
 અ-અ-ક-ગ. કાંધ જાણુ અહિ એહ માંહે, ૩. ૨૪. વિપ્રશાપન-
 લાગુ જમ, જ-ગ. લાગવા અ; ૨૫ જમ. ક-ક ૨૬. પ્રશંસી ક-ગ.
 પ્રશંસાવાક્ય ઉંજ. પરસ્પર. ૩. પરસ્પર વાણી લિયરે. પેટ પાણી નધ ઠાર.
 અ. ૨૭. પેટિ તુ નીર તણુ નહીં ઠાર. જ-ધ-ગ. ૨૮. આવ્યા હિ અસાર-
 ધુસાર. ગ.

એટલે વીર જોદર આવ્યા, “ચાલુ વાટ જોઈ સહ દેવ મુરારિ;”
સાથે સખલુ રસાયિ લેઈ હીંડ્યા, દુરવાસા મનિ દરિ રે
વિચારઃ ધાઉ. ૨૫

“દુર્યોધનનું દુહ ન જાણુ. આપણું એ ભીપરિ અભિમાન;
અનેક રૂપાઈ કર્યા કોરવિ, પણ રાખ્યા એ શ્રી ભગવાન.”
ધાઉ. ૨૬

વાત વિચારી નહ વાટિ ચાલિ. “આદિપુરુષનું દક્ષિ દરશન;”
સનમુખ આવી પાદ્યવ પત્રે લાગા, સાથિ અલિખા જગજીવન.
ધાઉ. ૨૭

દસતાં જ્યાંદવ દશા રૂપિ સખલા, “ભક્તવચ્ચલ ! ખિરદ તમારું સાર;
પાંચાઈ પાદ્યવ પોતાના સાચા, તારુ વેદ ન જાણિ પાર.” ધાઉ. ૨૮
સન્તોષી રૂપાટિ આલ્યા વેગિ, પાદ્યવનારી લાગી પાઈ;
આચરવાદ દેઈ અપિ આલ્યા, જે રસભાષાનું દુર્યોધન રાખઃ
ધાઉ. ૨૯

“ભાઈ ! પાદ્યવ દારિના દાસ કહ્યવઈ;” સુણી રૂપિદર મોહિ પડી રાઈ;
દુઃખિ બલતું વદન દસાવી, “ભયઈ પધાર્યા દેવ દવાઈ !” ધાઉ. ૩૦
પછાઈ પાંચ દિવસ અવરિ દરિ રાખ્યા, નિતિનિતિ જ્ઞાન કાધી સેવ;
“યોડે દિવસે કહ્યાલુ પામશુ,” ઠલી દારિકા પુલુતા દેવ. ધાઉ. ૩૧

૨૬. તલે પરવર. જ. ૩૦. ૬૫૮ અ-ખ-ક-ધ-૨-ગ. ૩૧.
અપિ વત્યા પાછા. ૨. વેગે. જ. ૩૨. જાઓયુ, અ-ખ-ક-ધ. દુર્યોધન
જેતાંયુ રાય. ૩-અ. ૩૩. દોરવપતિ પિઠી ગ્રહ. ૬-૨. ભી. ૪. ઉર.
અધિ-અ-અ.

આરણ્યિક પર્વ ઋષ્યશ્વેષિ પૂરણ, વૈશમ્પાયન કહિ, સુણિ રાષ!
 ઠપત્યાહર પછી જે કયા પાણ્ડવની, ઋષાંભલતાં સર્વ પાતક જામ.
 ધાઉ. ૩૨

૪૮૫

કડવું ૨૦ મું—રાગ^૧ ગુડી દોહરી

(એકતાલી-ઉજમાનેન ગીયતે)

વૈશમ્પાયન કહિ, ભૂપતિ! સુણિય, જનમેજિ રાષ!

વાત કહી દુરવાસા પુણ્ડતા, તપ કરિયા વન માંહિ.

૧

અતિ દુઃખિઉ દુરજ્યોધન ભૂપતિ, એકિ ન સરચૂ કાજ;

ધણે હામે કપટ છાયાં પણ, એ રાખ્યા મહારાજિ.

૨

૩૪ ફેરી કયા, અ-ઇ-ફ. વાણુ જા. વારતા જા. ૩૫. બારણ
 ફેરી કયા અતિસુન્દર, જા-ફ-ગા. પરિપૂરણુ ઇ. ૩૬. સમિલે પ્રાચિત
 નાએ. આ.

અહીં અ-અ-ક-ઇ-ફ-ગા એ કડવું પૂર કરી આરણ્યક
 પર્વ પૂર કરે છે—સરવાળેઃ અ-૧૬૧. જા-ક-ક-૧૬૩. ઇ-ગા-૧૬૪ ફેનો
 આરંભ નથી. આની પુષ્પિકા:—

ઇતિશ્રી નાંકરકેત અર્ણિક પર્વ સંપૂર્ણ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥ કલ્યાણમસ્તુ ॥
 -ઇની પુષ્પિકા:—

કડવાં ૨૦ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥ ઇતિ બારણે મહાપુરાણે કોશવપાંડવવૈ
 સભાઆર્ણિક સમાપ્ત: ॥ ॥ અથ વૈરાટ લિખ્યતે ॥

ક-ક-ઇ-ફ-ગા—આ પ્રતિયો આગળ ચાલુ છે.

કડવું ૨૦ મું:—~~૧.~~ ૧. કેદારે કા.—ક સિવાયની અન્ય પ્રતિયો
 અહીંથી વિરાટપર્વની કયાનો આરંભ માને છે. ૨. આ ખેલાં આ
 પ્રતિ સભાપર્વના ૧ લા કડવાની ૧—૧૩ કડીયો એમ ૧૩ કડી આજે
 છે. ૩. આ ખેલાં આમાં:—

“દેવી! મુજ દયા કરો, આપો અમ્મર સાર;
 વૈરાટપર્વ ફં વણવું જે, હરિગુણ વિસ્તાર.”

૪વિષ્ણોદક લાક્ષ્મીમુદ્રા આપ્યા, પદ્મરિ વનિ જે વસિષ્ઠા;
 છૂત રમણી પનારિ હરાવી, ચીરઃકાદયાં તન કરિઆં. ૪
 દુર્વાસા મોઠેલા દુઃખ દેવા, દુહિ કષ્ટ ન પામ્યા;
 સહિજિ સુખ દુઃખ રવા ભોગવી, ૭સ્વધર્મ દિન વામ્યા. ૫
 અન્તર માંહાં આરતિમાં પિઠા, કિમઈ ન આપ્યુ છેહ;
 પાણ્ડવનું મતિ ધણુંધાંચીત્યું, પણ હરિષ રાખ્યા એહ. ૫
 "શું કરશુ નષ્ટ હવિ શું યાશિ?" અનિ જાણિ બ્રૂપાલ;
 ૧૦પાણ્ડવનાં વન થયાં પરિપૂરણ, ૧૧થે બિડા નિદાલ. ૬
 ૧૨દુઃખસાગરમાં દુરબ્યોધન પડ્યા, એવલઈ નારદ આબ્યા;
 મુક્ત દેશ, કુણ્ડલ કરણિ કલકલ, ૧૩કરિ વેણુ હરિ ભાવ્યા; ૭
 ૧૪મુખિ ગાન કરઈ, હરિ બોલઈ વદનિ, સદા પ્રસન્ન મન જેહનું;
 ૧૫સકલ સભા સહિત બ્રૂપતિ આપ્યા, દરશન કરવા તેહનું. ૮
 બધસારી આસનિ મુનિ અરબ્યા; અરણ્યોદક ૧૬રાષ્ટ્ર કરિઆં;
 સકલ સભા ડણ્ડવત કરીનઈ, ૧૭પાદામૃત રાષ્ટ્ર કરિઆં. ૯
 ૧૮આજ આનન્દ મનોરથ પૂર્યા, સેવક તમ્બે સમ્ભારયા;
 અરયન વન્દન ભાવ ભોલ્ય કરી, નાય! ભણિ પધારયા. ૧૦
 છોક અમૂઢિ રવિ સાદુમું જોઈઈ, તિમ તહારી વાટ;
 દુઃખ દારિદ્ર શોક ભય નિવારયા, ભાગા ભવ-બિચાટ. ૧૧

૪. આ ૩ છ આમાં નથી. ૫. દુર્વાસાએ નહીં જણિયા. ગ. ૧. વન્ય
 મોઠેલા, કા. ૭. જેણે નિસહિન વામ્યા. આ. ૮. અવરગત્ય અન્તરણ્ય
 ચિન્તે, કા. અન્તરગત આરત્યા ચીતા, ગ. ૯. જે બેઠો નિદાલ. કા-ગ.
 રાય જે બેઠો દિગ્મુદ. આ. ૧૦. પાણ્ડવને કૈક કષ્ટ હીધાં, રાખ્યા મહાદારદ
 આ. ૧૧ રાખ્યા એને દવાલ. કા-ગ. રૂઢિ બીડી કાવ. ધ. અહીં આમાં
 ૧ લું પૂરે. ૧૨. એમ ચિન્તાતુર જે બેઠો રાત, આ. ૧૩. સી કેને મન
 ભાવ્યા. આ. ૧૪. વાન પ્રકથ (?) બેઠી સન્ન્યાસી, આ. ૧૫. આસન
 છાંડી રાત બેઠો. આ. રવામીછ ૧ તમ્બે ભણે પધાર્યા, ગ. ૧૬. શિર
 ધરિઆં, ક-ગ. ૧૭. અર્ધપાલ. ક-ગ. ૧૮. આ-કા. માં ૧૦ મી નથી.

સુર અસુર નર નિહા-ગણુ ગન્ધર્વ, મુનિજન જે મહન્ત,
 સ્વપનિ ૧૦મધ્ય તવ દરશન દુર્લભ, તે સહિજિ પધારયા સન્ત." ૧૨
 માતૃભાવ મુનિ સદા ૨૦પ્રધણ રે, વિનિ થયા પરસત્ર;
 નારદ કહિ, " તમ કાર્ય હુધ તે, કહુ મુઝ, દરન્યોધન!" ૧૩
 " ૨૧સ્વામી ! પાણ્ડવે વનવાસ ભોગવ્યુ; વર્ષ વહી ગયાં બાર;
 હવડાં હસ્તિનાપુરિ આવશિ; મુઝિનઇ દુઃખ અપાર. ૧૪
 ૨૨તમ ટાલી કહિનઇ કહાં, સ્વામી ! જોહનઇ ઓપમા ભાજઇ ?
 ૨૩મુખ તે તો સ્વપન માત્ર થયું, સ્વામી ! દુઃખ તમથી ભાજઇ. ૧૫
 પાણ્ડવ પાશિ, પ્રભુ ! પધારુ, કહિ એક રસુ ઉપાધ;
 શીઘ્ર થૈ જિમ આંહાં નવિ આવઇ, વાકિ હજુ વન માંહિ." ૧૬
 " હા રાગ ! " નારદ કહિ, " જય, પાણ્ડવ પાશિ વનિ;
 આપણું ૨૪કટક એહનઇ નહીં પ્રભવઇ, ધર્મ નિશ્ચલ સ્થિરમત્ર. ૧૭
 કાં રે ભાઇઓ ! શે નથી કહિતા ? સહઇ મુણુ છુ કનિ;
 અનેક કપટ કરયાં તમ્યો આગઇ, પણ રાખ્યા શ્રીભગવાનિ." ૧૮
 બીજમ દ્રોણુ વિદુર ધમ બોલ્યા, " મુણુ દેવ-ન્નપિ ! વાત;
 ધણું કહ્યું તમ્યો રહુ રે એકઠા, પત્યોત્તર-શત વ્રાતિ." ૧૯

૧૬. સ્વપને નહીં દેખે મુનિ તુજને, ગ-આમાં ૧૨-૧૩ નથી. ૨૦. પ્રબલ ક. પ્રગલ્ભ, ફા. પધારો ગ. ૨૧. અમ ગત્ર પાણ્ડવ ગયા મહાવન, આ. ૨૨. કહી ૧૪ મીના ઉત્તરાર્ધથી ૮ માની ૪ થીના અન્ત સૂધીને બદલે આમાં:-

" તેની સૂધ નથી લાઘવી, ગિયા કોઇ દેસ મુઝાર.

નારદ કહે, " શુણ્ય દુર્લેધન ! નહિ પાણ્ડવને સ્વસ્થાન;

જેને કામ કરે હું તારે, તે તું નિશ્ચે માન્ય."

નારદ ત્યાં થકિ ઉતપત્યા, આવ્યા પાણ્ડવને આસત્ર;

પાણ્ડવ પ્રકારે વૃજ કીલી, ચન્દન-ચરચ્યાં તત્ર."

૨૩. મુખ-રૂપિણે સ્વપન વહી ગયું, ક-ગ. મુખ તણ કોડ વહી ગયુ, ઇ.

૨૪. કપટ ફા-ગ.

કંઠૂ ન માનય કંઠુ; કૌરવપતિ; આશ્લુષિ પંચતાસિ;
 અન્તરિ-દુઃખ ધણુમ્, ખમિષ્ ઊષ, યં યયં હજયં યાચિ?" ૨૦
 દુરન્યોધન નય દુઃસાસન વારા, ચકુનિ કષ્ટ અતિ બલિઆ;
 અમ્યોઃ કદ્દં તે ન મમિ કમહિનંઠ, " ઇમ કહી જીજિઆ. ૨૧
 " નારદ સકલ-કલા-ગુણ-પૂરણ! આપણુનંદ રૂં. કરસિ;
 ઇમ કરતાં સુખ નહીં પામિષ્ તુ, ધર્મ આશ્લુષિ તરસિ." ૨૨
 " હા ભાષ! તિં કંઠૂ તે સંધૂ." ઇમ કહી નારદ વસિઆ.
 " માહરિ કોષય યં કુંઠ લુ, દુરવાસાનં જલિઆ. ૨૫. ૨૩
 તમ કરતાં યાષ તે કરન્યો, જાણિષ્ જષ/સુખી યૈસિ;
 ઇમ કરતાં જે હનાર હસિ, તે કુંઠનંદ નિરવહીસિ." ૨૪
૫૦૬

કંઠૂ ૨૧ મૂ.—રાગ એજ ૧.

આત્મા વનિ નારદિ જષ જ્યેષ્ઠ, પુલતા દુતકામિક (જેહર): નામ.
 દુરિ ચિકા, પાણ્ડવે દીક્ષા, ધથી ૨કરચુ પ્રણામ. ૧
 આસન આપી પૂજા કાપી, સ્તુતિ કરષ વારાવારિ:
 ' ધણે દિવસે સેવક સમ્મારચા, કરી અમારી સાર.' ૨
 ૩ પચ્ચાલી પ્રદક્ષિણા દેષ, ધાષ ચરણે લાગી;
 ૪ મહાતુભાવિ દયા કરી જષ, અણુશતિ સમલી ભાગી. ૩

૨૫. અહીં મમાં ૨૦ મું પૂર્વે ૫૬-૨૩.

કંઠૂ ૨૧ મૂ.—૧. ઇ સિવાયની કાલ પ્રતિ અહીં કંઠૂ જુદું
 નથી પાડી. ૭ કંઠૂ જુદું નથી પાડી અને આંક સળકે ચલાવી ૬૧
 માથે (૮ માની ૭૭ માથે) ૨૧ પૂર્વ કરે છે આમ ક્યાંક વિભાગ તે
 તેને પણ માન્ય છે. પરન્તુ ક્યાં, તે તેમાં. નથી. એટલે ઇને અનુસરી
 અહીં જુદું આપ્યું છે. ૨. લાગા ચણિ. ૩. ૩. પાંચ વીર પ્રદક્ષિણા કાપી,
 પચ્ચાલી પગિ લાગી. ક-ક-બ.

- ચરણપ્રતાપિ તહારિ, સ્વામી ! સુખિ હોઉ વનવાસ;
મહાદુઃખરૂપી તિમિરનાસ વામ્યુ, ઉદ્યુ પ્રુનિ પ્રકાશ.” ૪
- રા મુધિષ્ટિર અનધ બીમ, ચરજન નધ સહદેવ,
નિકુલ મહાભડ્ધ ધ તુ અતલી-ખલ, કરધ પચ્યાલી સેવ. ૫
- આરોગાવીનધ વીંટી બધઠા, નારદનધ તેણી વાર;
પાંચધ વીર કરધ વારતા; હૈધ હરખ અપાર: ૬
- “ પકૌરવિ અતિ ફૂડ કીધૂં, કપટિ છૂત રમાડ્યા;
જૂઠું બોલી સરવસ લીધૂં; મહાભડ્ધ પનિ ભમાડ્યા. ૭
- સ્વામી ! સભા તમ્બો દીઠી હૂતી, ધન્દ્રપ્રસ્થનું રાજિ;
ફૂડ રચી દેસુડુ દીધુ, ધણું થું કહીધ આજ ? ૮
- અનેક દુઃખ દીધાં દુરબ્યોધનિ, તે જાણ્યાં મન માંહિ;
પણિ પાચ્યાલીનાં પટ કાઢ્યાં, તે દાધ કિમધ નહીં મનિ જામ.” ૯
- બીમ કહિ: “ ભાધનાં વૂઢાં, એણિ એવડું કિમ હોધ ?
ગદાપ્રહારિ હણું દલ સધલું, સહકા સાદ્મું જોધ. ૧૦
- હવર્ધ વજ ધયાં છધ પૂરાં, થું રહિસિ તે જોથ;
રાજિ માહું ન આપધ તુ, કૌરવકુલનધ જોડ્ધ. ૧૧
- રા મુધિષ્ટિર રાજ મોહ, ધર્મ તણુ અવતાર.
તેહનધ પુણિ પાર જિતરિઆ, સત્યનધ આધાર. ૧૨
- બાણુધિપતિ માહિ અભુન મહાભડ્ધ, ઝસાદ્મું કોધ ન જોધ.
“ગદાપ્રહારિ તમ દાસ-સમોવડિ, લડી ન સકધ કોધ. ૧૩
- સહદે સુભટ મહા અતિ થરા, પ્રાકમ જોહના પ્રીદ.
નિકુલ વીર લડતાં નવિ ભાંજધ, જોધ થૈધ દિગ્મૂદ. ૧૪

૪. હેડે દુઃખ-અપાર. ક.-ધમાં ૬ શ્રીની લીટી જ. પા. ૫. આમાં
૭ મી નથી. ૬. કદગ-૬-૧૦ આમાં નથી. કામાં ૧૦ મી નથી. આમાં
૧૧ મી, ૧૪ મી પછી. ૭. પ્રાકમ તો મહાપ્રીદ. અ. ૮. આમાં આ
લીટીનો અને ૧૪ મીના ઉત્તરાર્ધનો ન્યત્યય.

“સતી કૃષ્ણાનું સત્ય સપરાણું, જેણીમ કૃષ્ણ વસિ કીધા;
 હામિ હામિ કંઈ ચડાઈ બીગારખા, પુરાણે પરસીધા. ૧૫
 હમ કો કૌરવના કટક માંહિ, અમ સાધૂનું જે ચામ ?
 પાણવ તણું પ્રતાપ સાંભળી, પરદેશ નાહાં ભામ.” ૧૬
 એવાં કહણ વચન કહ્યાં જવ બીમિ, સુણી રુખ્ય રાજ ભરાણા:
 ૧૦“ અભિમાનમ્ દુઃખિ વનિ વનિ રઝવડાયા, બીપરિ હરિ દૂરવાણા.
 ૧૧હિલકુ માં રે અતિ આકરખણિ, ધમ કરિ યર ન થૈમ;
 મહામત્સ્ય પ્રતિમત્સ્ય મિથિ તવ, પ્રગટ પારખું લલિમ. ૧૮
 હું મોઢલ્યો દુરભ્યોધન પોતમ, કાંઈ એક તમ કુલખું;
 બાર વરસ પૂરાં વન ભોગખું, તે સવિ રૂપનંદ મનિ ભાખું. ૧૯
 ૧૨હવમ વરસ એક તમ્યો રહુ વન માંહિ, અધકું માસ દિન જેહ,
 જિમ ચૌદ વરસ રામચન્દ્ર ભોગવી, દાણુ મનિ સન્દેહ.” ૨૦
 સુણી વાકિ તવ બીમ બોલ્યા, “ભલું કહ્યું, અપિરામ !
 ૧૩બાર વર્ષ વડી તિમ તેરમું: બીધ એવા માંહિ.” ૨૧
 ૧૪એણમ વચનમ નારદ હસિઆ, “ભલુ વડોદર વીર !
 તું દાહી ધમ કુણુ લલિ, બાપ ! યર ૧૫સુભટ ૧૬મહાધીર ? ૨૨
 ૧૭પણુ એક વિસમમ હમ દોહિલ્યું, જે ભોગવવું વનવાસ;
 જિમ કટક તણું મુખ મહા કંઠણુ તિમ, દુષ્ટકાલિ અધિક માસ. ૨૩

૬. આમાં ૧૫ મી નથી. ૧૦. હરિ દૂરવાણિ પલ્લવ રઝવડાયા, તેણિ દુષ્ટ
 કલિનાણા. ૭-૪-૨-૩-૪-૫, ૧૧. આમાં ૧૮-૧૯-૨૦ નથી. ૧૨. વર્ષ
 એક તમામું બોલ્યું કહ્યું, નિષ્કર્ષ વન એહ. ૩૫. સર્વ દોષએ ગ. ૧૩.
 આમાં ૨૪ મી પણ ૨૧-૨૨ છે. આમાં ૨૧ માથે ૨૧ મું પૂરું ૫૬-૨૦૮.
 ૧૪. સુણી વચન નારદ એમ બોલ્યા. ગ. ૧૫. સિરોમણિ ધાર. ૧-૫.
 ૧૬. રહુધીર. ૬. ૧૭. “સ્વર્ગ નિષ્કર્ષ પરી-જિ, તે દોહિલુ વનવાસ”
 ૭-૫-૨૦ ૨૩ મી આમાં નથી. તેને બદલે આમાં ૨૬ મીને ઉત્તરાધ
 છે અને ૨૭ મીને પ્રતિધ છે.

- ૧૮ નષ્ટચત્વર્થાંશ જૈ રહિવું, કહિ એક ૧૯ નગર મઝારિ,
પાંચ પુરુષ તિહાં વેષ પાલટી, સક્કિ દુપદી નારિ. ૨૪
- બાર માસ માંહિ જી કો જાણિ, પાણ્ડુ તણા એ તન,
પુનરપિ તમનઇ વર્ષ બાર રે, વલી ભોગવવું વન્નિ. ૨૫
- વલી તમ્બો નષ્ટચત્વર્થાંશ રહિવું, ૨૦ વરસ એક તાં સાર. ૨૬
- ધમ કહીનધ મુનિ નારદ પુહુતા, હસ્તિનાપુર મઝારિ. ૨૬
- રાજનનધ સર્વ સિદ્ધિ કહી, “તિહાં એ નષ્ટચત્વર્થાંશ જાણિ;
૨૧ એ પાંચધ મહાભક્તિ કિમ રહિ જાના? પ્રગટ પરાક્રમિ થાણિ. ૨૭
- ૨૨ એણી પરિ અતિ દુઃખ પામણિ, વલી વન માંહિ રહિણિ;
પણ પામું પુરષોત્તમ કેરું, તેણધ કરી નિરવહિણિ.” ૨૮
- ૨૩ ધમ કહિતાં રાજ અતિ હરખ્યુ, અનધ હોહ મહિગાદ;
કમકયા ઢાલ જ્યોષ સવિ સુણતાં, ભાગા ભડ-જિયાદ. ૨૯
- કહી ૨૪ વાત નારદ મુનિ પુહુતા, આપણધ સ્વસ્થાનિ.
તિહાર પછી પાણ્ડવે જ્યે કીધું, તે સાંભલિ એકિ ધ્યાન. ૩૦
- નારદ કેરાં વાકિ સાંભલી, પાંચધ પામ્યા શોક;
“આપણ કિમ રહીથાં જાના? જાણિ છધ ત્રૈલોકિ.” ૩૧
- ધમ કહી રથાનક તે જાડ્યું; પુહુતા જિમુના-તીરિ;
કાલિન્દ્રીનું મજ્જન કીધું, નિર્મલ જુદય શરીર. ૩૨
- ૨૫ વાનપ્રસ્થ બ્રહ્મચારી સન્ન્યાસી, દિગ્વાસા મુનિ જ્યોમી;
૨૬ સવિ કહિનઇ રાધ શીખજ દીધી, ચાલ્યા સર્વ અરોગી. ૩૩

૧૮. બાર માસ તે હવે રેવું, આ. ૧૯. દેશ ગ. ૨૦. માસ
બાર તાં. ઇ-ક. રમતાં પરકથ સમ્ભાર્ય. ફા-ગ-ક. ૨૧. આ પ્દેર્લા
આમાં:—“ નારદ કહે, શુદ્ધ દુર્યોધન, એ નષ્ટચત્વર્થાંશે જાશે.” ૨૨. ધર્મા
૨૮ મો નથી. ૨૩. આમાં ૨૯-૩૦-૩૧ નથી. ૨૪. સન્દેહ. ગ-કા.—
આ ૩૦ મીયે ધર્મા ૨ જુ. કહ્યું પૂરું.—૫૬-૫૩. ૨૫. આમાં ૩૩ થી
૩૭ નથી. ૨૬. “સદા નિરન્તર સેવા કરતા, તપસ્થાનક નહીં
જોમી.” ઇ.

“સદા નિરન્તર સેવા કરતા, સુખ દુઃખ તથાનિ કિંહિવું.

યં કીર્તયે ? વિદ્યમ યયાં આઝાં, નમ્યન્મયીધ રહિવું.” ૩૪

દેષ આશિષ સકલ મુનિ ગ્રાહ્યા, જૈ પુણ્ડરા આશ્રમિ;

“તમનિ ક્ષે નહીં ભણ્ણી પાણ્ણવ, હરિનમ વાહલુ ધર્મ.” ૩૫

રખિ વુધાવી પાછા વલિઆ; ગુરુનમ લાગી પામ;

“કુલુ ધીમિ ? હવમ યં કરવું ? ગુપ્ત કિમી રહિવામ ?” ૩૬

રજ્યાદિ-સભા-આર્ષિકે યયાં પૂરાં, પછમ કૈમિનમ લાગી પામ;

“અસત્ય વેપ ગુપ્ત શતિ રિહિવું, કુલુ શુર ! કિમ રહિવામ ?” ૩૭

૫૪૬

૩૭. આ અને ૩૧-૬ વિના કોઈ પ્રતિમાં આ ૩૩ મી
કડી નથી. તેમજ તે સિવાયની પ્રતિયા અહીં ૬૩૫ નું પાણ્ણી નથી.
આ અને ૩૧ પ્રતિની વિરાટપર્વના સમ્પન્નમાં આ અને બ સંખ્યા
અણી છે. ૫૬ આમાં ૪૧; કોમાં ૫૬.

હા અરી સધા સભા-આરણ્યકની સગઈ પદસૂચ્યા:—

અ (૩૧૭+૧૬૧)+આ(૧૧)=૫૬૬;

અ (૩૩૦+૧૧૩)+ ૨૧ (૫૬)=૫૫૨;

ક (૩૨૬+૨૨૩)=૫૪૯; ડ (૩૩૦+૨૨૪)=૫૫૪;

ઈ (૩૨૧+૨૨૩)=૫૪૪; જ (૩૨૭+૨૨૪)=૫૫૧.

૪. વિરાટપર્વ

૧. વૈરાટપર્વ—

૧૬૬૫ ૨૨ મૂ.—રાગ ગુરી

૧ વૈશંપાયિનર કહિ જનમેજય, કયા વૈરાટ વિશાલ;
પૂરવિ પુરુષ રક્ષા જિમ છાના, તે સાંભલિ, ભૂપાલ !

૧

૬૬૫ ૨૨ મૂ.—ગા પ્રતિ અહીંથીજ વિરાટપર્વનો સ્વતન્ત્ર રીતે
આરંભ કરે છે. ૧ લી કડી ખેલાં તેમાં વધારે:—

૨૧૭ ગોડી—અંદોલ

ગિરિનસુતને સ્તવ; પ્રેમ ધરીને પ્રણમ.

અભિનવું રૂપ મનોહર તોલ્યું રે.

૧

વિધનહરણુ મણપત સ્વામી ! સ્તવન કરે નિજ સિર નામી.

સૂધ-બૂધ-સ્વામી ! વાણી અવિચલ આપજો રે

૨

હાલ—અવિચલ વાણી આપો મુઝને કિપા કરી, મહારાજ !

આદ-મધ્ય વું સુર-નર-નાએક, વિધન હરો, ગુણ-રાજ !

૩

ભ્રમ-સુતા જે આદિ સરસ્વતી હું સવાહની માત !

કર લોડી નાકર કહે, મા ! આપો જરા વિકાત.

૪

માહરા શ્રીગુરુ-ચરણકમલને વન્દી ગોલું કયા-સમન્ધ;

જેમ તેહ વણી કરણા કરીને પૂલું હોએ પદબન્ધ.

૫

શ્રીમાહાભારત-કયા અતિ કોમલ: વેદ પાંચમે સાર.

તેહ મધે ઇતિહાસ અનોપમ વૈરાટપર્વ નિસ્તાર.

૬

(હવે) પ્રશ્ન કરે જનમેજે રાજ રુખિને નામી શીસ;

જે આરણિકપર્વની કયા-નિરૂપણ કીધી, શ્રી રુખિધીસ !

૭

આટલા વિરોધ સિવાયનો ગાનો ધણો ભાગ કનૂં અનુસરણ કરે છે.

તેજ રીતે જ-જ પણ પ્રાય: કનાં પાઠાન્તરોજ અર્થે છે.

૧. ઇમાં ૧ લી કડી નથી. ૨માં ૧-૨ નથી. ૬-૭માં ૨ છ નથી.

૨. 'યન જનમેજય પ્રતિ કિહિ છે, ધૌમ્ય પ્રતિ ધર્મરાય. ૬. 'યન કહે, સુવય રાજ ! ધૌમ્ય' જા. ૩. અમારા બલિઆ, બણીતા યુગ માંદિ. ૬.

ધૌમિ પ્રતિ પાંચ જાતિ કહિ, “ ગુરુજ ! કીલ્હિ નગરિ નૈ રહિષ ?
 તમ પ્રતાપિ આનન્દિ વન કીધાં, એ દુઃખ કેહી પરિ સહિષ ? ૨
 મન્યવેષ કીધુ દુપદ-ધરિ; પાંચાલી પરણાવ્યા;
 સુભદ્રા હરખ નમ્ર રાગસોષમાં, સવિ કહિનમ્ર ઈતિખાવ્યા. ૩
 પરનગરિ પિથી કિમ રહીયાં, પાંચ યુરુષ નમ નારિ ?
 ધર્મ ઇન્દ્ર મારુત તન-અશ્વિની, અતિ-પ્રાક્રમ બહુ-આહારી.” ૪
 કહિ ધૌમિ, “ કાં ચિન્તા આણુ ? જેણુમ યુગિ જાણીતા કીધા,
 તે ચતુર્થુજ કરશિ ચિન્તા;” પ્રતિજ્ઞા બહુ દીધા. ૫
 ૫ “આગિ સુરપતિનઈ ઓઠુધિ, આત્મકાર્ય ઉપાધ,
 ઇન્દ્ર અદિત-ઉદરિ ગર્ભ અણુયુ, હરિ વામનમ્ર જલિ બહિરાય. ૬
 આત્મભેદ રચતાં દુઃખ મ આણુ, જાણુ સહી નિરધાર;
 તમ તેજમ ચતુ ક્ષય પામશિ, થોડા દિવસ મજારિ.” ૭
 ૭ કહિ અરજન, “ કુણુ દેસ ગુરુજ ? અજતા ચૈ રહિવાધ ?”
 ધૌમિ કહિ, “ મગધ સિન્ધુ કલિંગ કુરુ, ચરસેન મુરખે કહિવાધ. ૮

૪. મન્ય જાણ્યાં. ૫ (પરણાવી)...મનભાવી ૬.

૫. “ પૂરવિં શ્રી નારાયણ સુરપતિ, આત્મકારિ પ્રકાર,
 ઇન્દ્ર-અદિતિનિ ઉદરિ પિથીનિ અણુયુ મર્મ પ્રદાર.” ૬.

“ પૂરવિં વાસવ નિં કૃષ્ણિં રચિઆ અનેક ઉપાય.

ઇન્દ્ર-અદિત-ઉદર મારિ પિઠુઃ પદ્યા અભિં મુરસાય.” ૭-૮

૬. “ વામનપિ કપટ કરી જોડ્યા, પણિ (બલિ કે) ચાંપુ પાતાલિ.
 વેષ પામટિ દુઃખ મ આણેસ; ચતુ-સિ (સન્તોષ્યા ઇ) તત્કાલ.” ૭-૮.

૮-૯માં આ બદલે બે:—

“ વિષ્ણુ વામન વૈ બલિ જલિટ; તે તમે કેહી માવ ?

સુરનર મુનિજન સમિ પડી જિ, તમ્મે સત્યવાદી પાવ.

બેદ રચતાં બય મનિ માણુ. તમ વચ-તેજ અપાર.

આપ-કાલિ રિપુ હવ ચાસિ, ચર-યુગ-સત્ય-આધારિ.”

૭. મ અટીંયો ૮૮ મું સાર કરે છે:—(ત્યાં સુધી પદ-પઝ)

“ અર્જુન કહિ, સ્વામી ! કયાં રહિયાં ? કુણુ દેસ-પુર-દામ ?

ઉત્તર દશિ પુન્ય લોભિ ચક્રી, રાય ! મહિ દેશ શુભસ્થાન;
વૈરાટ તેહ નામિ રાજા, ગૌવાડવ દિ માન.

૮૫૭ એક માહરૂં કહ્યું કરુ, તમ્બો જગદગ્ધાનધ ધ્યાતિ:
યોગમાયા યુગ મોહ પમાડયુ; તેણુ છતાં નહીં યાતિ.”

૧૦૭૧ જીનમન્ત્ર શુરુ ઉપદેશુ; ૧૧આસન નિજ સ્વસ્થાન;
સ્તવન કરમ પાણ્ડવ માતાનું; ૧૨ધરમ ધરમનું ધ્યાન:

“તું બ્રહ્માણી, તું રુદ્રાણી, ઇન્દ્રાણી તું કૃષ્ણા,
તું જ્યુગિ જાણી, ૧૩તું સર્વોણી, શ્રુતભવ્ય તું તૃષ્ણા.

તિ યુગ જાયા, વિશ્વ નીપાયાં, છાયા તું, ૧૪ત્રિપુરાધ !
તાહરી માયા વશિ છધ કાયા, રાયા ૧૫શિરિ વિહિરાધ.

આદિ એક અનેક તું, આધ ! અકલસ્વરૂપ અભેદ;
બ્રહ્મ રુદ્ર હરિ પાર ન જાણિ, વાણી વિખાણિ વેદ.

તું તારા ત્રિપુરા તોતલા, નગરકોટની રાણી,
જવાલામુખી અમ્મા ૧૬આરાસર, હીગોલાજ, ગિરમાણી,

ધૌમ્ય વદિ, મગધ સિન્ધુ. કુરુ, કલિજ્ઞ. પાગ્યાલ નામ” ક
“કિહિ પાણ્ડવ, કુણુ દેશ જધ રિહિયું. સુણી કિહિ જાપિરાધ;
માગધ, સિન્ધિ, તિલજ્ઞ, પન્થાલ, સૌરાષ્ટ્ર કિહિરાધ.” કે
(માગધ, કલિજ્ઞ, પાગ્યાલ—ધ.)

૮. “શૂરસેન, સૌરાષ્ટ્ર, ઉત્તરદિશિ મહય દેશ પુન્યવન્ત,
નગર વૈરાટ રાય સો નામિ, દિવ્વ સેવકજન-સન્ત.” કે
“દક્ષણ દેશ મહદેશ અતિવાર, નગર વૈરાટ પુણ્યવન્ત,
તેહ તણુ નામિ શૂરપતિ ત્હાંતું, ગો-દિવ્વ-સેવક-સન્ત.” કે
(ગોધત સેવક-સન્ત. II).

૯. અર્માં અહીંથી ૩ જ કહવાની ૨ જ રાગ:—ત્યાં સુધીમાં બધાં
યઈ પદ-પૃષ્ઠ વલી એક વાત કહું છું, સુણિ, રાજા ! ઇ-દે વલી સર્વે
કહું, હે રાજા ! અ. “તેણિ રચાનકિ અતિ સુખ પામશુ, પણિ અમ્માનિ
ધ્યાત.” ક. ૧૦. શુરુ ઉપદેશ જીનમન્ત્ર જાણિ. અ. ૧૧. ગિઠા, ક-અ.-
ખિઠા. એકાન્ત નિજ સ્થાનિ. ઇ. ૧૨. કરિ એકાગ્રિ ધ્યાન. ક. ધરિ. અ.
૧૩. નિમંલ વાણી. ઇ. ૧૪. આધ. અ. ૧૫. સદૈ વૈરાધ. અ. ૧૬. સપ-
રાણી. ૮. ગિરાજ. અ.

કામાક્ષા કોઠલિ તું કાલી, તું બિહિયરી હરિસિદ્ધિ,
 ૧૭ રથાવર જડૈમ સચરાચરિ થાપિ, ભાંજલિ ધડલિ પ્રસિદ્ધિ. ૧૬
 ૧૮ દૈતિ નિપાત્યા, ભૂતલિ સાત્યા; રકતળીજ રલિ રોભ્યા;
 શુભલ નિશુભલ મહિષાસુર મારયુ; ચણ્ડમુણઃ ગથ ચોભ્યા. ૧૭
 ૧૯ ધૂમ્રસોયન તિ ધન્વોત્યુ; ૨૦ વલી ખીખ દૈતિ સર્વારયા;
 ૨૧ અનન્તરૂપ ધરયાં તિ, આપ્ત ! મુરનર પાર ઊતારયા. ૧૮
 ૨૨ સિમ તું સાર કરઇ સેવકની, જનુની જહરિ જિમ રાખપ્ત,
 સિમ, આપ્ત ! અમનઇ કોઇ ન જાણિ; મોહજલ તું નાખપ્ત. ૧૯
 ૨૩ સિંહવાહની ! સાર તું કરે, શોભિત-સકલ-શૃંગાર !
 મેરુશિખર ગિર જપરિ બપ્તી; કણિઃ અખકપ્ત હાર. ૨૦
 વજ્રધાર-કિરણુ ઝાલિ ઝમકપ્ત; મહિકપ્ત દેહ સુમન્ધ;
 ફૂલ સહિસ-ફૂલ શિર રાખડી; ખીટલી સહિયા-અન્ધ. ૨૧
 અગ્નિ બહિરખી વલિઝાં, કફૂલ, સુવર્ણ ચૂકપ્ત કરિ વીંટી;
 હંદિમેખલા બિહિરલિ ખીતાઅર; અણકપ્ત તેપુર-મધિ કીટી. ૨૨
 ૨૪ નયન-કમલ સુન્દર મુખ-પદ્મ, કરઇ કુલલ નપ્ત વરદાન."
 સ્મરણુ-માત્રિ પ્રગટ થયાં માતા, ૨૫ "માગિ, માગિ, રાજન ! ૨૩

૧૭. "જગદામુખી હડાઈ-શિરોમણિ. જુગ ચરાચર જાણિ. અ.

૧૮. અમાં જાત મી કડી નથી ; ૧૬. "ચારર જડૈમ વિર કરી
 રાખ્યા, મધુકેટલ તે મારયા." અ. ૨૦. મધુકેટલ રલિ મારયુ ક.
 ૨૧. અનેક દેવ-વિદારણુ આપ. અ. ૨૨. સીંવાહની ! સાર કરે તું
 અ. ૨૩. અમાં જાતીથી ગા કરી નથી. ૨૪. "સ્મરણ કરતાં માતા
 પધારયાં, રાખ ! માગે વરદાન." અ.—એ પછી ૧ લીટી અમાં વધારે :—
 "અનવાચિત્ત ફૂલ આપું તમને. ખરે એકામે ધ્યાન." ૨૫. ૧૨ માથા
 રાખન ! કે. આપુ ૧૨. ઇ. ૨૫. આ પદેવાં જમાઃ—

"પાણ્ડવ પત્તિ દરજન પાખ્યા; હરખ્યા તેણે કામ્ય.

૨૫ મુદિધિર ચરણે લાગ્યા; કીધા દ્વૈત-પ્રણામ. ૨૪

પાણ્ડવે પ્રથમ એજ માણ્યું, "આપિયે વરદાન;

અણુગદા થી અમ્બેા કપડાં રદિયે, જા આપેા વરદાન." ૨૫

- ૨૫ નગર પુર પાટણ પ્રયત્ની મધિ, રહિ આપણુક રહિજ્યો.
 તમનક કો નહીં જાણિ, પાણવ! કષ્ટિ પડત મુઠ કહિજ્યો. ૨૪
 ૨૬ માહરી માયાઈ સર્વ જ્યુગ મોણુ, અવરિજન કહીમાત્ર ?
 સર્વપણુ હરો મિ ગ્રહી રાખ્યા, અવરિ કેતજાં પાત્ર ?” ૨૫
 ૨૭ ઇમ કહી અન્તરિ લઈ પામ્યાં, જ્યોગમાયા તેણી વાર.
 ૨૮ દક્ષિણ દશિ પાણવ નર આલ્યા, કરતાં મનિ વિચાર. ૨૬
 પાણવ

કડવું ૨૩ મું—રાગ એજ

- “વિષમ ભોમિ દારણુ વન રજાયા, ઝાંડી રાખઈ દોહિલિ;
 “કુહુ ભાઈ! “શી પરિ કરથં?” ઇમ કહી આસુ દોલિ. ૧

૨૬. આ આમર્શ નથી.

૨૭. “પગ્ન બાલકનિ ધામ દોરકા (૧) પુણર્તા કહિનિ વિચાર.” ક

૨૮. “તાર પછિ પાણવે જે કીધું, ઘુજને કહું નિરધાર.

નારક (૧) કરાં વચન સાંભળી પાણવ પામ્યા શોક:

આપણુ કેમ રેશું જાના ? જલે છે ત્રેલોક ” અ.

ઇ-ઉ સિવાયની બધી પ્રતિયોમાં કડવું આવજ છે. ઇ-૫૭૪; ઉ-૨૬.

કડવું ૨૩ મું:—૧. અ-ક-માં ૧ લીને બદલે:—

“વિષમ ભોમિ દારણુ વન ઝાંડી દેણુ દિસિ ભડ થાલિ.

માકાં દુપદી અજુન-કન્ધિ બિઠાં, સિહિદે નકવ નિહાલિ. ૨૭

લીમિં બિ અન્ધોલિ ચણબ્યાં, X એકની બાંહિ ઝાલિ.

પૂર્વત-ગદા-વન-નદી-વાઘ ભડ ગ્રહી ગદા કરિ ભાલિ.” ૨૮

[* એમ કહીને યાનક ઝાંડું. અ X એને કંડે ચણબ્યાં. અ.

પૂ એમ કરતાં આપેરાં આલ્યાં, એટલે વૈરાટ આલ્યાં. અ.) ૨. ઝાંડી.

કે-ઉ. ડ. રાજ દુહિલિય નિહાલિ ડ. “અન્ત દુપદી અજુનિ રકન્ધિ

લીધાં; દ્વિખિ આસુ દોલિ.” કે [સ્ત્રી ઉ] ૫. આપણુ કીલિ નગર

ભરું ઇ.

- “ લક્ષ્મી વિગ્રોભ્યા [તિ] વિશ્વમ્ભર, કુણ્ણ પાપ અમ્યો દીધાં ?
વનરણુ નમ્ પરભોમિ રઝવડ્યા, વિરીધ પૂરાં દીધાં.” ૨
- “એહવી વાત કરમ્ છમ્ અન્તરિ, પચિક એક તિહાં આપ્યુ;
પ્રથવી પ્રદક્ષિણા તેણુમ્ દીધી; સમાચાર સર્વ લ્યાવ્યુ. ૩
- ધર્માધર્મ કલાં સપિ કહિનાં, વૈરાટ અતિ વખાણિ;
“ જિતિ સન્ધ્યાસી વાનપ્રસ્થ નમ્, અતિથ અભ્યાગત જાણિ. ૪
- યથાભ્યોગ ભ્યેહની સેવા કરવી, ઘટતી હુમ્ સંસારિ,
તેહવી સેવા કરિ સપિ કમ્ની, અસત્ય નહીં લગાર. ૫
- આ કાલ માહિ ધર્મિષ્ઠ કે. એહવુ નથી [જાણ્યુ] સંસારિ,
દ્વાપર-અન્તિ કૃત યુગ આણુમ્ છમ્, નગર વૈરાટ મઝારિ.” ૬
- “ કુહુણુ અમ્યો જાવા છમ્ છમ્, કિમ, લામ્ ! તિહાં રહિવાયિ ! ”
હા સ્વામી ! માનુભાવ દીસુ છુઃ સેવા અતિ ઘણી યાયિ.” ૭
- ગુરુવચન નમ્ પન્થકની વાત, સુણી હરખ અપાર,
પન્થ બાલક મોહલાં દ્વાપતીધ; ધૌમિ પુંદુતા નિજ દાહરિ. ૮
- જિમુનાથી ગહિવર વન આલ્યા, વિશ્વ ભોમિ ગિરસૃજ્ઞ;
કામિની શ્રાન્ત અર્જુનિ કન્ધિ દીધી, કમ્લુ કપટક ભેષાં અર્જ. ૯
- ધૌર પવન ભયદૂર પક્ષી; અણુસ રીત અન્ધકાર;
છપ્પદી નગર સમીપિ તીરથિ, સ્નાન નિત્ય દીધું ત્યારિ. ૧૦
- દેવાર્ચન-જપ-હોમ કરીનઈ, મન્ત્ર રચવા બધાઃ
પાંચ વીર વન તન ભોધ, ધરમ ચિન્તામાં પધઃ ૧૧

૧. અર્મા ૩ થી ૨૬ અલ્લે:—પૂર્વછાપુ

“ સમી વર્ષ દેડે જે મોહા, વીર કરે વિચાર.

વેષ ધરી વૈરાટમાં જવું રાજસલા મોઝાર.” ૩ નં. પૂરં. (૫૬ પૃષ્ઠ)

૭. ધર્મા ૭ થી ૧૦ અલ્લે:—[૬-૬-૬માં ૭ થી ૭; ૮ થી ૧૦ જાણે નીચેની—]

“ હમ્ સુણી ગેમિ વહી આલ્યા નગર-નસમીપિ” યાદરિ,

એક યથાજન નમદા તીરથ દીધું; સ્નાન નિત્ય દીધું ત્યારિ.”

[૭ પચિક-વાતિ ગુરુવચને આલ્યા. ૬. ગુરુવાણી અવતિઆ. ૬-૬. પાસિ વર્ષા યાદરિ. ૬. “પે આલ્યા. ૬. જોણ. ૬-૬-૬. ન સરોવર. ૬.]

- “ શું કીજીય ? કિમ રહીશિ પરધરિ, સકલબ્રાતિ અતિ પ્રોઢ ? ”
અશ્રુપાત તણાં જલ ચાલય, ચૈ રહ્યા દિગ્મુદ. ૧૨
- અર્જુન વાત કહિ રાજનઇ, “ શા માટિ દુઃખ આણુ ?
વચન તમારું કુણિ લોખ્યું ? આ સહ સેવક જાણુ. ” ૧૩
- “ હા વીર ! કહ્યું તિ સૂધું, મુઝ માન ચિન્તા તેહ,
નગર પ્રાકાર દોસઇ આ સાહુમા, વૈરાટ કહાવઇ જેહ. ૧૪
- સુવર્ણ ઈડાં દેહલિ [ધ્વજ] ફરકઇ, નિગમ તણા નિરધોષ;
“ આ વસતિ અગ્ન્યહોત્ર ન્યજઇ રુખ્ય; હરિભક્ત સધલા લોક. ૧૫
- વૈષ્ણવજન કરઇ છઇ કીર્તન; બાજઇ ચર્જ મૃદ્ધ;
“ વર્ણધર્મ સકલ જન ચાલિ; રામ વિષય ચિત્તરજ. ૧૬
- અનુચિત અધર્મ નવિ, ધર્મ-વિષય-મન, સત્યવાદી સર્વ એહવા,
શ્રીગુરુ પન્થિક કહ્યું તે સૂધું, હરિ આપણી સેવા. ૧૭
- મિ માહુરી યે મતિ વિમાશી, તે તા તમનઇ કહિઇ,
જેણી પરિ વૈરાટિ રહીનઇ, માસ બાર નિર-વહિઇ. ૧૮
- બ્રહ્મ ક્ષત્રી વૈશ વર્ણ ત્રણિ રે, ઉપવીત તણુ અધિકાર;
વિપ્રવેય ધરીનઇ રહીયું, રાજસભા-મઝારિ. ૧૯
- સમસ્ત લોક મુઝ દેખી નમશિ; દેધશ હું ૧૦ આસિય;
૧૧ મુઝ શિર અવરિ નર નવિ નમિઆ; પ્રણમ્યા શ્રીજગદીશ. ૨૦
- કિંકુ નામ પ્રસિદ્ધ કહાવું; રાય તણું મન રઝનું;
૧૨ અમુભેદિ જન મોહ પમાડું; જ્યે સભા રહું, રાદિ ભાંજનું. ૨૧

૮. માંદોમાંદિ દિહિનિ નવિ દ્વહવિ. ૯. વર્ણચાર ધર્મ સહ પાલિ. ૧૦. દક્ષિણ કરિ આ°. ૧૧. ૨૦ મીના પૂર્વાર્ધને બદલે અર્ધાઃ—

“ રાએ કહે સહુ લોક મુજને દેખીને મન મોરો.

કાએક કાલે અસત્ય ન બોલવું, એ બણી મન ચોસે.”

દ્વિજૈવ ધરયું તે પોતે દક્ષિણ દેસ દે આસિય.”

૧૨. “ ભૂપ પ્રમાણિ રસિક કરે વારણ, રોસ રાદિ ન્યાય બઝનું”

૪-૩-આ. રાય પ્રમાણિ રસિ ૬૩ ક.

जोषी परि हूं दिन नीगमूं, पण ताहूंत, दुःख, अरुण !

रथि भासारी वाडं कराव्यां; सारथि, जगज्जग. २२

सुभद्रा तमनध, परशुवी; नरनारायण जोडि;

परसेवा किहिनी नथी झधी; १३ अनिआ शीरखोड. २३

१४ जुज्जसि वासिगं-स्वसा तूं वरिखि; पावड-अथि, छंद नित्यु;

अमवन्त विनी किहिनध, न नम्या, महारथी देवकीत. २४

१५ हाडुरे. को. भीलु नथी जणवु; जोडं लान्यु अमवन्त;

पराधीन ये पेटणं लारवूं; जे दुःखनु नाव्यु अन्त. २५

वयन सुखी १६ वर वीर तलुं रे, कहि अरुण सत्य वाणी;

॥ धर्म-धुर-धर ! दुःख म आणु; १७ समरथ सारिज-पाणि. २६

अनेकं कष्ट परि विभारया, आगध तां जडु वार,

ते दुःखज्जगन भूधिर अमदारण, अन्तरि राखणहार. २७

॥ भाहरी यिन्ता मनि म आणुशु; मि १८ रमिछि छध डिपाय;

भूरवि साप 'छेड' छध मुळनध, १९ छेड-छेडन मांदि. २८

काभावर नारी. छेडायारी, मि वारी तेलुध क्षमि;

२० प्रार्थना-जडि न मस्यु सज्जि; अज्जि साधु नाम: २९

३०३

१३. प्रलुम्भा. क. अही ज्जमां रं नूं पूरं. पद-१०२ (जा=झ.)
१४. आ. कही उ सिवाय: साध प्रतिमां नथी. १५. सीस नाभू. नथी तसो
किहिनि. क-दु. आ. वीदी. ज्जमां नथी. १६. अज्जुन जोस्या, सुखे
पडवीर. अज्जयन्त. अ. १७. जेक वरखुने जहले ज्जमां.

.....सज्जितो, स्वामी ! वात.

जे नीभू दरो ते वायो: समरथ वेडणवाय."

१८. विमरसू. मन मांदि. क. "श्री जेवूं त्याहां. छ. विचारी मन्य
जेवूं. अ. —ते पण ज्जमां वधारे:—पुत्रप-पण जेव्हं ये देण. जे
अपवराणूं मन जेवूं." १९. छेडप्रस्त (१) भोजार. अ. २०. आ. वीदी
जावे ज्ज मां:—

"जेज्जय-समे. अजीने. जेज्ज अज्जरा! जेक वार:

ते प्रार्थना-जडि जेज्ज वीधी; ते साप सथि-निरधार."

६ सिवाय अथी प्रतिवार्ता कडू आणु. ६-५३.

કડવું ૨૪ મું—રાગ એજ

૧. વૃન્દલ યાગિ; દુર્ગમ દાગિ; રત્નજે પરવસિ વર્ષ દત્ત;
 "તે દિન આજ સુણ્ય, મહારાજ!" કહિ, "કાજ થયું" અરજત. ૧
 "વર્ષ એક રહિયું તિહાં [સ્વામી!] સંજીત-વિદ્યા જાણું;
 જનુતિશાલાઈ પમાત શીખવું; ધનુર્વિદ્યા વખાણું; ૨
 શીસ નામથાં પ્રથમજ તમનજ, પ્રથમ વિદ્ય યે જાણું;
 "તેણિ અરણિ રહિયું, ધર્મરાજ! નિમત્તમો સુખિઆ થાણું." ૩
 ધર્માર્ણવ મિલી જિ બાધકા, વાત કરિ માંહોમાંહિ:
 "બહુ આહારી ભીમ મહાભડ; એ કિમ કયાં સમાઈ ૪
 અટકબોલુ મુખ કહિતું ન રાખિ; ૧૦ સાંહસાઈ નહીં બોલ;
 પરભવિ પેટ ભરેવું પરવશિ; નહીં જુદિબલ-નિ તોલિ. ૫
 વાયમલુ કિમ રહિ મન્દિરમધિ? કહું જાનુ કિમ રહિયિ?
 થોડે ઘાડે પ્રગટ પરાક્રમ, ભીમ મહાદુઃખ દેશિ. ૬
 ૧૧ વાત કરઈ નઈ સાહુ મોઢ; પટકોર ૧૨ હિય વિચારી;
 કાન કરઈ દીકિ બડે બીકયુ; "શી વાત કરુ છુ માહરી? ૭
 બહુ આહારી જે કહું છુ સુઝનજ, તે માહર ૧૩ દુઃખ મ કરશું;
 સુખ્યજ દિવસ લેઈયિ નગરમાં; ચિન્તા કોઈ મ કરશું. ૮

કડવું ૨૪ મું:—૧. અર્થાં:—

"મેન્દલ રહું છું દુઃખ સહીને પરવસ વસમા રિત.

તે દી આજ થયો, રે સ્વામી!" એમ બોલ્યા અર્જુન. ૧૨"

૨. એક વરસ, એક દિન. ૩. એહવો મુજ શાપ દીધો. ૪. સમાપિ દુપદી છું શીખ્યુ છું. ૫. "લા રે નિત્ય શીખવું; મારું આપ વખાણું. ૬. ૫. છું રહી. ૭. ૭. તેહનું રૂપ વિખાણું. ૮. ૭. મેન્દલ યે. ૯. ૮. અહમો ભાઈજી. ૧૦. ૯. એ કહું કયમ. ૧૧. તે કહો, રહેશે ક્યાંદિ ૧ ૨. ૧૦. (મુખ્ય. ૨.) નમ્ય સાંજિ એ બોલ ઇ-અ. ૧૨. બા કહી પૂરી થતાં ધર્મા કડવું ૪ મું પૂર ૫૬-૬૦૬ ૧૨. ૨૬. ૬. ૧૩: મનિ ૬.

વિશ્વમ્ભર તો નામ છઠ જોઈતું, વિશ્વમાલક કહિવરાધ,
દીડી-આદિ કુન્જર દેધ, અતિપૂરક વૈકુણ્ઠરાધ.

મહાપ્રાણિ મહા ભડી ભાંજુ; અન્ન ઉત્તમ કરી રાંધું;

ગોઝાલણુ સ્ત્રી-પ્રસાદ પવિત્ર, મહાપુત્ર મહા સાધુ. ૧૦

૧૪ મહાપ્રાક્રમ કરથું પરભોમિ; ૧૫ જળ અહીં લ્યાવું, રાય !

૧૬ મનમતાં ભોજન કરી પ્રીસું; કુહુ, કિમ તે નં સમાય ? ૧૧

વાલુકિ નામ કિહિશ હું માહું; નચિન્ત બધકા રમથ.

અનરવાદ હસિ અતિ રડા, પેટ ભરીનઈ જિભથ. ૧૨

“બાપ ! તમ્મે તતકાલ જણાશુ; અજતા કિમ રહિવાઈ ?

એતલું નિતિ અન્ન નવિ ૧૭ રાંધઈ, જે તાહું પેટ ભરાઈ.” ૧૩

“રા-આગલિ પ્રાક્રમ કહીથું; રહિથ તેણુ ઠાહરિ;

૧૪ અતલીજલ; જિમું ઘણું; મુઠ પાંચ કલશીનુ આહાર. ૧૪

માહરી ચિન્તા ૧૫ કાંઈ મ કરથું; બીજી વાત વિમાય;

ધુ ઘડાનુ ઠામજ ૧૬ કરઈ તુ, પેટ તણુ શુ સાંસ ?” ૧૫

મમ કહી બીમ ભડ તવ ખિડા; તવ પૂછવા સહદેવ;

“કુહુ, વીર ! તમ્મે કિમ રહિશુ ? પરધરિ કરવી સેવ. ૧૬

વિણુ-પ્રીતિ કહિથું નવિ બોલુ; તેહ ૧૭ લોક કિમ જાણિ ?

માગ્યા પાખઈ માણ ન પ્રીસઈ, તિમ દુઃખ સહજ આણિ. ૧૭

વિમાશીનઈ કુહુ મતિ મનની; પરાધીન થૈ રહિવું;

ભૂખ તરસ સુખ દુઃખ ૨૧ સહિવું; સુવચન ૨૨ કુવચન સહિવું.” ૧૮

ધર્મ-વાક્ય સુણીનઈ સહદેવ, જોલ્યા તેણી વાર;

“જિમ જગદીશ રાખશિ સુહનઈ; ૨૩ અન્તરિ રાખણુદાર. ૧૯

૧૪. એહવાં ફ. “મહામન મહું; ઉપજુ લ્યાવું; ૨૬. રાજ મિદ્ધ
મોહિ.” ક. ૧૫. ૨૬. રાજમદ્ધ મોહિ. ફ-અ. ૧૬. અહીંથી હ લીટી
અમો નથી. ૧૭. વાધિ. ફ. ૧૮. મનિ મ ધરણ. ફ. ૧૯. કરી રિદિ. ફ.
૨૦. પરભોમિ. ફ. ૨૧. ભોજનો. ફ. ૨૨. વચનિ કિહિશું ફ. ૨૩. માનો
સાથ વિચાર. અ. વિશ્વ વણુ આધાર. ક-ફ.

જેણે ઉદર માહિયા કીની ચિના, જનુની-જર-મઝારિ,
તેહજ સાગ કાશિ સારિજંધર, માનુ રક્તમ્બે નિરવાર. ૨૦

પણ એક જે મિ રૂપરિ નિમાશી, તે રક્ત તમનધ કહીઝ,
રજજેણી પરિ મુખ્યધ દિન લીજગ, ચગણિ તમારિ રહીઝ. ૨૧

વિષ્ણુપૂજા ઉત્તર નવિ દેનુ, તેહજ કામ કરીગિ,
જોમ નિયાડ, ગોધન ચાડ, એણી રક્તિધિ પેટ ભરીશિ, ૨૨

રક્તમ્બેના માધનધ ગલ ધરાવૂ, વૃત્ત-ચિક્ક સવિ જાણૂ,
જ્યોતિક પૂઠિ, ગો સમ્માનિ, વિષ્ણુ-માગી વૃત્તિ આણૂ.” ૨૩

ધમ કહી સહદેવ રચા માસના “કુંડ, નિકુન! શી પધરિ ?
તાહરી ગતિ કુણિ ન કંક-ગાધ, જે રહિવૂ પરવધા ૨૪

પગ્ગેમિ પરશુપતિ-આગનિ, રૂપરગમતૂ બોલેવૂ,
પર-ઓશિઆનિ પેટ ભરેવૂ, પગનધ વિદાં ન દેવૂ. ૨૫

તિહા કિમ રહિશુ નધ ચ કરશુ ? વીર ! વિચારી કહીઝ;
લધુ લીના, લુધુ પ્રાકર્મ પ્રોહા; તાહરુ પાર ન લહીઝ” ૨૬

૧૨૭

૨૪ સત્ય કે —આ કહી આમાં નથી રથ મતિ કે. પણ તમ
આગવિ કે ૨૭ ચેણિ કરી કે ૨૮ પિરિ કે

૨૬ “વન્દા-પ્રસવ, વૃત્તમચિક્કિ જાણૂ, વિષ્ણુ-માગી વૃત્તિ આપિ
કહિરા, ગોપ હ પાવડવ કેરુ, તતકાન કરી ચાપિ ૭૬” કે.

“જોતિક પૂઠિ, ગો સમ્માનિ, વિષ્ણુમાગી વૃત્તિ આપિ
એણી પિરિ રહિશુ, ધર્મસભા ! જોવા આપણુ Xવાસિ” કે.

[• વેણુ વેણુ કેવારો અ X જાનિ ઇ] ૩૦ વિદિવાધ કે.
૩૧. ગમતૂ બોની રેવૂ. અ. —માત્ર હમા ૨૬ મીયે કદવૂ પૂર, બાકી
બીજા પ્રતિયોમાં ચાલુ હ-૭’.

કહ્યું રપ મૂં-રાગ એજ

ધ્રુવ-વચન સુણ્યાં તવ બોલ્યુ, નિકુલ મહાભંડુ યર;

“શ્યા. માટય દુઃખ માલું આલુ ? તિલુ કહ્યુ ગતિ ?” ૧

મનં શુદ્ધયં પર-સેવા કર્યાં, ૨ જોડવી તેડનધ ગમશિ;

તંબો જાલુ છુ સદા સુખી તન, એવું દુઃખ કિમ ખમશિ ? ૨

“ભાઈ! લાક કર્યાં તમ આગલિ; લલુખન્ધવ તન જાલુ;

અમ્યો તુ તાવ તમ્યો દીકા છુ; રમતિ દેખી દુઃખ માલુ. ૩

તમ-પ્રસાદિ અતિ મુખ્ય બોગવ્યાં; એ કષ્ટ એક લગાર.

જનિમ મંત્રનઈ કાઠ નહીં જાણિ, તિમ રહિયં રાજદારિ. ૪

વિકટ અશ્વ તે કઈ પાધરા; ખરા ખેડવી જાલું;

અશ્વમન્ત આવડિ જી સધલા; હં યં આપ વિખાલું ? ૫

તુરી તણા જે સકલ પરાગ જી, આપધ તેનાં કર્યાં;

ધારક યજ્ઞિ ધિરિ ચિત્તા રહીનધ, એણી વિધિ ? દુર્ભર લર્યાં. ૬

તેજ જામ કરીશિ, જાણી જેણુ કાઠ ન જાણિ.

“દયાનિધાન નારાયણુ તમનઈ, કાણુ એક દુઃખ નહીં આણિ.” ૭

“સમાધાનિ સન્તોષી જાણા, નિકુલ વીર તેણી વાર.

ધર્મ તણું મન વિરમધ પામ્યું; લિપતુ અતિ વિચાર.” ૮

“દ્રુપદ-સુતા નિહાલી ભૂપતિ, ૧ આણ્યા અશ્વપાતા;

“એ ધડા જેવું માણિક માનિની, કિમ રહિયિ ૨ પરદોશિ ?” ૯

કહ્યું રપ મૂં-૧. (ધીર...) ધીર. ૨. જેવું તમનિ ગમશિ.

—આ કડી છમાં નથી. ૩. આ કડી અમાં નથી. ૪. “જેમ જીવદીશ ખરો મુખને, માનો સત્ય વિચાર” અ. ૫. મન્ત્ર ક. ૬. ૭૬૨. ક. ૭. જુલ. ક. ૮ આ કડીએ છમાં ૫ મૂં કહ્યું પૂરું. ૫૬-૬૪૬; અમયિ ક. ૫૬-૬૩૮. ૯. દ્રુપદ સતીને જેણે નિરખી, ભૂપતિ કરે વિચાર. અ. ૧. લિપતુ અતે વિચાર. ૭-૬ ૧૩. પરદોશિ. ક.

પુરુષ તણી તા વાત પાધરી; જિમ તિમ કરીનઇ રહિશિ;
 ૧૨ પરભૂષતિ-વશિ પડી પ્રેમદા, કેહી પરિ ૧૩ દિન લેશિ ? ૧૦
 અમ્યો તા અછતા ચઇનિ રહિવૂ, કાઇ ન ચાઇ પ્રાણ,
 ૬૫-કોટિ કામિની ૧૪ કામવ, મુખ સોવકવા-શશિ જાણિ, ૧૧
 નયન ચચચ તીક્ષ્ણ શર-શરખા, લમઇ-પ્રદણ્ડત્રિ ૧૫ધરિઆ;
 મન્મથ-મેગલ હાથિ વશિ નિત્ય, કથમ જાઇ વશિ કગિઆ ? ૧૨
 શુકનાસા, અધર-પ્રવાલકલી, દન્ત કાડિમ, કણ્ઠ ડપોત,
 ૬૬-કુમ્ભ ૧૬ પરિ મણિ-મન્જરી, જલજ નાભિ-ઉદ્યોત, ૧૩
 ભુજાડણ્ડ-યુગ સૂઠિ સરીખા, કટિ કેસરી ઉપવામી.
 જઠ્ઠાયુગમ. ૧૭ કદલી-ખમ્ભ ઉપમિત, ચણ્ણકમન પ્રતિભાશી. ૧૪
 ગતિ ગન્મત્ત અપનતર વિદ્યુત, ૧૮ પોડશ તનિ શણ્ણગાર, ૧
 પગે નેપુઝ ઝણ્ણકાર, કિર્કુણી કટિમેખવા-રણ્ણકાર, ૧૫
 રુદિ-કમલ પરિ હાઝ નવસર, કણ્ઠ પદકમણિ જડિઆ,
 ૬૭ કચ્છડિ ચતુરા-કગિ ખનકિ, ૧૯ અલકલ નર્જમુદ્રિઆ, ૧૬
 અર્જુન-મિરખી સરખી જોડિ, મુહુ મચકોડી ચાલિ,
 ૨૦ અવણિ ઝાલિ રવિસમ જગમગિ, જડિયજવલ્લિર પગિ બાલ ૧૭
 સિહિયુ આડિફૂલી જિગનિઆ; શીશિ રાખડી સારી,
 ગ્રેષનાગ પરિ ચમરી ચોટલી મોતીડે શૂઝારી, ૧૮
 કામ-કોટિદલ સહ હથિઆર, ૨૧ કાપગમન કમ્પાવઇ,
 શર તણ્ણ મનિ ૨૨ તણ્ણવત, જેણ્ણ, રતન-ગભી કહાવઇ. ૧૯

૧૨ પરભોમિ પડી ૫ ૧૩. નિરવહિશિ ૬ ૧૪ અતિ સુંદર ૬.
 ૧૫. વનિઆં ૬ જુલ ૬ "મુખકના અતિ દીસે સુંદર, સોનકળા
 શશિ-જ્યોત" અ ૧૭ કરભોર-ઉપમા ઇ ૧૮ આયુધ પા. ૬ ૧૯
 (હાર) ૭૧ રતનસાર અ રતનજડિત માદ્યિયાં ૬ ૧૦ મીનો
 ઉત્તરાધ ૭૨ મા નથી ૨૦ "રતનજડિત અર્વાહિત", ઉપરચ દીસિ લાલ"
 ઇ. "કાયરનુમન કમ્પાવે એવો સોમે ચાટસો લાલ" અ —આ
 લીલી હમ્મનથી ૨૧ કામી ૬ ૨૨ તણ્ણમાત્ર ૬, પણિ. ૬
 ૬ સિવાય બીજી પ્રતિયા કટવું આગળ ચવાવે જાય છે ૬-૮૮.

એ વહિ માંદિયી પ્રગટ પ્રેમદા, કૃષ્ણ-કૃપાઈ પામ્યાં;
 બમ ધરિ આવી સુખ નવિ પામી; દોહલકિ દિન વામ્યા. ૨૦
 તે દુઃખમાં વહી આ દુઃખ મોટું; એ જાની કિમ રહિસિ ?
 શં ભણુઈ ? લોક છા બહિરમુખ; કપટબોલ કિમ સદસિ ?" ૨૧
 ૧૪૮

કંઠ્ય ૨૬ મું—રાગ એજ

એકવું જાણી રાઈ દુઃખ આણું; મુખિ મૂકિ નિશવાસ.
 નિબળુ ત્રિધાર નિરખી નિજ નારી, આખ્યાં ભૂપતિ પાણિ. ૧
 રકરસમ્પુટ કરી આગસિ જીભી: "મ કર ચિન્તા માદરી.
 દુષ્ટ સભા માંદિ ચીર કેવલુર્જિ", આખ્યાં દેવમુરારિ. ૨
 એવડી શી ચિન્તા મનિ આણું ? જાણુ દરિની વાત;
 દુરવાસાનું શાપ નિવારણ, તે મુખિ રાખસિ તાત. ૩
 દુઃખ તમારિ ૩ દાડમું, જે એ મતિ તમ્મો વિમાસી
 વિમ્ન-વિદિલ-શંકલુ નહ જોઈ, ધારક; હં તુ દાસી. ૪
 ૫ કન્ય કહું યદ કાયા ખેટવઈ, તે હં કેલી માન ?
 એત વલ્લ પિદિરી, સૃજીર તિથ, યે રહીયં કપાત. ૫

કંઠ્ય ૨૬ મું:—૧. "પ્રણામ કરી આવલ્ય રહી જીભી, 'આણુ કૃષ્ણ' વિશ્વાસ." ધ. ૨. સ્વામી ! તમે કાં દુઃખ ધરો છો ? ધ. ૩. મુજને, પૂરવાં. અ. ૪. "મ કરસિ ર."

૫. આ ખેલો ધમાં—રામ ગોડી (કંઠ્ય ૭ મું)

"વેશભાવન કિલિ, સુવ્ય રામ ! એકવું કરમુ વિચાર:

કન્ય અમલક કૃષ્ણા પ્રતિ જિ, સંલિલ વારોવાર. ૧"

(ત્યાં સુધીનાં ૫૬-૧૧૮).

૧ કિલિથિં, 'પગ્ન્ય ગન્ધર્વ શિરિ માદ્ધરિ, અન્તરિ ચિકા બેધ;
 દામ કંપટ કભાવ દ્રિષ્ટિ, હાશિ મ કરશુ ક્રોધ.' ૬
 તે રાય તણી પટરાણી પાશિ, સેધન્દ્રી ચેનઇ રદિથં;
 અહપ સુખ દુઃખ મનિ નહીં આણું; મહાકષ્ટ તમનઇ કલિથં. ૭
 ૮ રાણી-અક્કિ શૃંગાર પિહિરાવું; ઉદ્ધવર્તન કરી જાણું;
 વિતાં કરી વનિતા વસિ આણું; "તેહનું રૂપ વિખાણું?" ૮
 ઠહી વાત નઇ કન્ય સન્તોખ્યા, દુપદીઇ તેણી વાર.
 હરખ્યા વીર હસીનઇ બેઠ્યા, "વાર થયુ વિચાર." ૯
 સ્થાનકે મૂકી સમીપિ આવ્યા, નગર-શીમાદિ રાય;
 "કુહુ, ભાઈયો! આયુધ સર્વ સંસ્કૃતિ, નગરમાંહિ કિમ જવાઇ? ૧૦
 તે માટિ વિચાર કરીનઇ, કિહી મૂંકે હથિઆર;
 જોહવા વેષ કલા છધ આપણિ, તેહવા રચુ શૃંગાર." ૧૧
 "વનવેડ જાડી ભોઇ નિરખી, સમી ગહિર ગમ્ભીર;
 ૧૦ મહા દુમ હેઠે આવીનઇ બધા, ઘર-શિરોમણિ વીર. ૧૨
 શમશાન સરીખૂં તેહજ દીસઇ; કુહુદશિ વાટ નિહાણિ;
 દૂરિ ૧૧ પથિક સહ આવઇ જાઇ; લલી પરિભોમિ સમ્ભાણિ. ૧૩
 ૧૨" એકાન્ત સ્થાનકે અતિ વાર, આંહાં આયુધ મૂકાવુ.
 શખાકારઇ બેઠરાં બાંધી, નાગપાસ સલકાવુ. ૧૪

૬. આ અ-૬માં નથી. ૭. આ અમાં નથી. ૮. શૂં છ આપ (૧) ૬.
 ૯. વન વિધિં નિરખી જાડુ સમીનું પક્ષ ૬. ૧૦. "માંહોમાંહિ વિચાર
 કરીને બેઠા સુલટ રણવીર." અ. ૧૧. પન્ય. ૬. ૧૨. આ કડી અમાં નથી.
 ૧૩ ૧૮ મી કડીયે જાડી પ્રતિયામાં કડવું પૂરું. સરવાળો:—અ-
 ૬૬૫; ખ-૬૬૨; ઈ-૩-૬૭૦; ડ-૬૭૪; ધ-૬૮૨; હ-૧૨૭. અહીં અમાં
 ૫ મું પૂરું; ખ-૩ નહીં; ઈ-૨૭ મું; ડમાં સજ્જી છતાં ૨૬ મું, ધમાં
 સજ્જી કમ મૂકી ૭ મું; હમાં આરમ્ભથીજ માંડી ૫ મું પૂરું.

કે પૂછઈ તેનઈ માતા કહિજ્યો; સમ્ભાલી સર્વિ ધરજ્યો;
વનદેવતાનઈ સર્વ સુખીનઈ, કહીઈ, રક્ષા કરજ્યો.” ૧૫

શીખામણુ દેઈ ધર્મ જિજ્ઞાસા, પ્રથમ નગર માંહિ જાઈ;
તિજ્યુ યુદ્ધાર જૂપ આપણુ; સમગ્ર વૈકુણ્ઠરાઈ: ૧૬

“ભણું કરું, જૂધિગ્રહ! અમનિ, વનનદ ઇમ ન જોઈઈ;
ક્ષત્રી-વેપ તિજ્યુ ત્રિકમિ, વિપ્રવેપ કિમ સોદિઈ?” ૧૭

ઇમ કહી આયુધ જિવારયાં, જૂમણુ માંહિ ધરિઆં;
ભીમ અરજન નિકુલ સદેવ, સીચ્યુ આંસુ ક્ષરિઆં. ૧૮

૧૬૬.

કંઠ ૨૭ મું—રાગ વેરાળી

ચુપૈ

પ્રથમ પમ્પ આયુધ ભોમિ ધરયાં; કવચ ટોપ વન અન્નગાં કરયાં;
મસ્તકિ મુકટ રત્નમિ સાર, કાણુ કુણ્ઠ તિજ્યાં, કવિંદ દાર. ૧

અર્ધદ-મિહિરખી કરિ મુકડી, કટિમેખલા જડુ હીર ગડો;
તિજ વનકુલ સહસ્ર યુદ્ધાર, વિપ્રવેપ ધર્યુ તેણી વાર. ૨

કાપામ્બર કટિ ધોતી ધરી, રક્ષાશદ્ધ સિર બાંધી કરી,
ઓઢણિ સચિઆં કમણ્ઠ દાણિ, કૃષ્ણ-સખાઈ લીધુ સાધિ. ૩

ત્યોગમાયા મનિ સમરી રાઈ; માગી ક્ષીમ નગર ભણી જાઈ;
આર વીર નમી તિહાં રજા; વેદ વૈરાટ સમીપિ મયા. ૪

એમન જિહાં ચારણ જોવાય, નિરખ્યા વન તેજા જૂવાય;
નમી અરણિ નર અવવા રજા, “કિમ જપતિ! જ્ઞાંતાં દ્રોણી દયા? ૫

કંઠ ૨૭ મું—૧. મુળી. ક-ખા-ઇ-દ. ૨. ગોરાઈ મેઘવં પદની.
અ. ૩. નગર સમીપિ. ૪.

જવિકટ દ્રિષ્ટ વદન ઝલહલિ; પિણ્ડ પ્રસ્વેદ પુષ્પ-પરિમલિ;
 શા માટછં તનિ તિજિઆં રૂપ ? મું કીજ્ઞ સાથિ અહા, ભૂપ ?” ૬
 તવ મનિ સન્તોષાણા ક્રમ, “ જેડના ગોપ તણાં આહવાં પ્રાક્રમ,
 તે મહીપતિ મહા ચતુર સુગણ;” મનિ જાણી રાધ બોલ્યા વાણિ: ૭
 “ નગરી હસ્તિનાપુર માદુર વાસ; રહું હું રાધ યુધિષ્ઠિર પાણિ;
 હું ભૂપતિ પાંસઘ ધણું રણુ; તે વન છાંડી નિષ્ઠયજ્ઞાં ગયુ. ૮
 “ અર્જુ ગોફવી રહિયિ એક ઠારિ, તે માટછ તમ નગર મઝારિ;
 કહું વિપ્ર હું; ભૂપતિ બાહરિ, બલકત વૈરાટિ સુણ્ય સંસારિ. ૯
 દ્વિજભકત દ્રિદ જાણી કરી, વર્ષ એક રહિયું તમ પુરી;
 નગર દાખવી પાછા વુલુ.” કિહિ ગોપ, “ સહજો સાંભણુ: ૧૦
 વિપ્ર નહીં; ૧૦ વણુ કપટી રૂપ; અમ અવનીપતિ બોલુ ભૂપ;
 હલિ પાડો હેતરયિ એહ. ધરણુ વેપ પણિ રૃશિ સન્દેહ.” ૧૧
 એહવું કહીનછ સાથિ જાછ, નગર દેખાડી આ વન માંહિ;
 મિલી સપલિ ઈમ કીધી વાત, “ એ ભ્રમરૂપ પૃથવીપતિ નાથ. ૧૨
 એતત્તઘ રાપ નગર માંહિ ગયા. જોછ પોલિઆ ૧૨ અછઠા થયા.
 નમ્યા ચરણુ નેહ મનિ ધરી: “ મહાપુરુષિ દો કરુણા કરી. ૧૩
 નગર-મધિ આલ્યા ચુહુવટિ; એડનછ વિપ્રવેપ નવિ ધટિ.”
 ૧૩ ધણી નમ્યાં ચરણિ વણું અદાર. તતક્ષણુ પુહુતા રાજદારિ. ૧૪

૪. આ ખેલાં અ-ક-છ-ક-હમાં ૧ વધારે:-

“ નિપ્રવેશ નવિ સોહિ અર્જુ, રાજચિદ્ધિ તીસિ તનિ રક્ષિ:

કરિ રસણુ ધનુષ X નાક્ષ તણા, + અસ આયુધ વૃધાં છિ ધણાં.”

[• વન ક. કથમ વિપ્ર લેખ ધીરે તે અર્જુ ક. હ. તિસિ. ઇ.

સે છે અર્જુ. અ. X પ્રત્યઘ્યા તણા. ક. + આયુધ વેદ્યા છા ધણાં.

અ. વસ આમરણુ હસિ અતિ ધણાં. ક.] ૫. હરડાં. ક. ૬. અગોખ્ય.

ક. અગમ અગોચર મયા કોઈ ઠાર. અ. છ. જાણિ ક. ૮. ભડ ક. ૯. તે.

ક. ૧૦. કોય કારણરૂપ, ભલો રાપ નવ જાણે ભૂપ. અ. ૧૧. નહીં. અ.

૧૨. વિરમય અ. ૧૩. આ લીટી અમાં નથી. ધસિઆ, તેહનિ. ક.

અન્ય વળી આ-વા-વસિ દોષ; ૧૪ થતિ વિપ્ર નયિ વારધ કાષ.
 અતિ તેજ દેખી પ્રતિદાર, તિછ વિદિષા કીધુ જુદાર. ૧૫
 રાજસભા દેખાડી ગયા; 'પ્રભુસેવકની દરગી દયા.'
 મદાસભા દીગી રાગ્યનિઃ મજિરચના ધરિ બ્યોમિ-અમાનિ. ૧૬
 કપ લીંસારવ દાથી ધળા; રથ ૧૫વાદન તણી નદી મળા;
 મહીપતિ ૧૧ મુદ્ગાં દેખી પરવરયુ, રત્નમ્ભ સેનમ્ભે દરખિ બારયુ. ૧૭
 અઘસભા અનિ કાંચા આસન; તે યિચિ બધાં છંદ રાગ્યન;
 વેદશાસ્ત્ર-પુરાણ-અંબાદ; દુષ્ઠ જાન ૧૭ મુન્દર વાગ્યન નાદ. ૧૮
 બન્દિજન મધ મોટા વદધ, પળુ વિશ્વલુભક્તિ રાગ્યન ૨૬.
 કહી સભા વિરાટજ તળી; નિદાં આઘ્યા દસ્તિનાપુર-ધણી. ૧૯
 ૬૮૫

કડવું ૨૮ મું—રાગ એજ

આદરમાત ૧ દીઠા જેટમણ, તેજપુજ પ્રમદયુ તેટમણ.

૧ થયુ વિપ્ર વૈરાટ તથ ધનુ; મદ્દી ચરણ મનિ આનન્દ વરયુ: ૧.

"જપ તથ તીરથ મત-૧૪ જે, ૩ પ્રમદપાત પામ્યુ હું તેહ."

વિનય કરી લેછ ગયા આસનિ; ૨ કરી ચરણોદક ચરમ્ભૂ તમ. ૨

૧૪ બ્રાહ્મણ આ તે નદિ કોય. અ. બ્રાહ્મણ થતિ સન્ન્યાસી રોય. ક.
 ૧૫. વિમાન. ક. ૧૬. મોટું તે. ક. ૧૭. છરીસે. ક.

—માત હમાં ૧૯ મીથે ૬ હું કડવું પૂરું બીજી પ્રતિયોમાં કડવું

ચાલુ. હ-૧૩૭.

કડવું ૨૮ મું:—૧. ત્યાં આઘ્યા જસિ, મદા ચરણ નિ. આનન્દ
 વસિ. ધ. વૈરાટજ ધરણો, મદા-ચરણ અન્ય આનન્દ વરણો. અ. ૨. આ
 તીરી ધ-આમાં નથી; દેખી વિપ્ર વે. અ. ૩. પ્રત્યક્ષ પારખું પામ્યો તેહ.
 અ. ૪. ચરણ પખાળી, અ.

પ્રમદાપુરુષ સવિ કષનઠ ગમ્યા; બ્રહ્મગોપાલ લડ સવત્રા નમ્યા;
 ૧૫૭૪ રાષ, “અવધારિ વ્યતૂં; આ સ્વરૂપ કુલુ સ્થાનકિ હતૂં ? ૩
 અનઠ હં વિસ્મય પામ્યુ છું આજ; અહતેજ તનિ નુહિ, મહારાજ !
 ૭અર્જુન ચરિત સવિ ભૂપતિ તથાં; કરમ આયુધ-કુલ દીસઠ ઘણા. ૪

હતે માટઠ કહું છું આજ; ભાંજઠ સન્દેહ; સવિ શીઝઠ કાજ;”
 ત્યોધ સર્વ સાંભવવા રહ્યા, જે જે વચન યુધિષ્ઠિરિ કહ્યાં: ૫
 “જે ભૂપતિ હસ્તિનાપુર માંહિ, હં તે ધર્મ તણુ ઋષિરાય;
 ધરી આયુધ રા-સાથિ ચડૂં; પાંચ ભડિ તિહાં પઠહિલુ ભડૂં. ૬

પાણ્ડવ તણી કૃપા મુઝ ધણી; હતે દુર્યોધનિ કાઢ્યા વનિ ભણી;
 તે નિષ્ઠ્યપી ગયા અમ ભવવી; મિ માગી શીખ રહિવા ભોલવી. ૭
 ૧૦ભક્તિવારતા તાહરી મુણી, હં ભૂપતિ! આવ્યુ તમ ભણી;
 વર્ષ એક રહિયું આણિ હાહમિ; કરું ઋષિ ૧૧૭૪ માહડે નામ. ૮

બ્રહ્મ-વિદ્યા જાણું મનિ ખરી; કાંઈ એક આયુધ ધનુર્વિદ્યા ધરી;
 જાણું ૧૨મતિ સમા-મહિમાય; અતિ વહ્નભ અમ વૈકુણ્ઠરાષ. ૯

૧૩સેવક થ્યા પાજ નવિ દત્તઠ; ભડુ ભક્ત હરિના જન મિલિધ;”
 અનેક વચન શુભ ધરમિ કહ્યાં, તે જાણી વૈરાટિ સાંસથાં. ૧૦

૫. આ લીટી બામાં નથી ૧. આ લીટી અમાં નથી.

૭ આ લીટી અ-કમાં નથી. ૮. “બ્રાહ્મ સન્દેહ સીઝે કાજ, ત્યોધ સર્વને સમ્ભવવા આજ. સહ આવી સાંભવવા રહ્યા,” અ. ભાંજિ સન્દેહ સર્વ સીઝે કાજ. યોધ સર્વનિંષ સમ્ભવવા આજ; સહકે આવી સાંભવવા રહ્યા,” ૨. ૯. ઘૂત રમાડી, ૩. તે આલ્યા કોઈ નગરજ ભણી. અ. ૧૦. ભક્તિપ્રિય તેહનું માંભવી, ૬. ૧૧. ધર્મ. ૨. ૧૨. રાજરીતિ. ૨. ૧૩. મનિ જામમહિમાય. ૬. રાજરીતિ મહિમાય. અ. ૧૩. અ-ક-ધ-કમાં a-b જો પાઠ આ લીટી બામાં નથી.

૧૪મધુ-મહાભારત મૃગમદ જેહ, વેશા-વાગ્નિ તાપસ-દેહ;
તેહ તણા ગુણ ૧૫ઘડિવા સાર; ખોદી શોધ ન લીજી પાર. ૧૧
“સ્વામી ! વાક્ય કહ્યાં તે સત્ય; તમ ઘટિ દીક્ષા ઉત્તમ મતિ.
હું અત્યંત જ મળણી અનુસર; ઘણા દિવસ અમ યાનકિ કરુ. ૧૨
રાજ-આસનિ બધસુ, ઝડપિરાધ ! બલી સેવ ૧૩તમ કહું પડસાય;”
અનુચર યે ૧૭કર જોડી રહ્યા, “૧૮તમ્યો ભૂપતિ, સહ સેવક થયા.” ૧૪
પૂછી રાજકાજ સહ કરધ; દેશ આણું કહું કેરી ફિરધ;
ધનભોજન વગર સર્વ અધુરુણ, ૧૬આણી મેલ્લધ ઝડપિનધ ચરણ. ૧૫
૨૦સેવા નિર્મલ્ય પિરિ આદરધ, જેણી પરિ બળિ ભૂધરની કરધ;
એણી પરિ સુખિ રહ્યા શ્રીધર્મ; હવિ રાવ અર્જુન તણ ઉપકર્મ: ૧૫
૨૧મજિ જાણી ધુધિરિ કરયા, તવ પૂઠિ અરજન નીમરયા.
મહાધનુષ ગા-જીવ આતં પ્રોદ, જે દીક્ષ યેઇ દિગ્મુદ. ૧૬
અનેક બાણના લાયા બરયા, જેસુધ સુર અમુર રા વસિ કરયા.
અગ્નિ-વરણ-નાગ-મોહપાશિ, શુક્રપદ્મ-અર્ધચન્દ્રમકાશ. ૧૭

૧૪. મધુ મહા મજોડક જેહ, વેશ-શત્રી કહેતાં અ. ૧૫.
સહવા. મળણ અણસરખુ ફ. આ લીટી જામાં નથી. ૧૬. મુક કર.
ફ. ૧૭. યેનિ રાજ. અ-ફ. ૧૮. તમે સેવકની કરી દયા. અ-ફ. ૧૭મી
કડીયે ધર્મા કંઠવું ૮ મું પૂરું. —આ કડી પછી ધર્મા:—(૧૪ સુધીમાં
ધર્મા ૫૬-૭૧૪.)

રાગ ગોડી

વેશમ્પાપન કદિ. સુર્ય, રાવ ! હરિમજનો કહું મહિમાય.
ક્રોડ, સ્વામી ! તે મુજનિ મજિ, કેહી પિરિ રાવ વન નીમમિ ૧”
૧૬. સર્વે મૂકયાં હરિને સરણ. અ. ૨૦. આ લીટી જા માં નથી.
આખી કડી:—

“સેવા તમી તાં બલિ પિરધ. બળિ મુનર ભૂધર-હરિ.
અર્જુન હવિ પ્રોદ પ્રાકમ; અન્તરય સમરયા શીપરમ્ભ.” ધ.
૧૧. આ લીટીયે જા માં ૫ મું કરા પી પૂરું. ૫૬-૧૬૪૪.

અવરિ અસ્ત્ર નાનાવિધિ જોહ, કહિતાં પાર ન પામું તેહ;
 ગદા ખજું તોમર ત્રિશલ; ૨૨નિમ-ડાઢા છુરી ખેટક-મૂલિ; ૧૮
 સાંગિ સખલ લોહ વીજ સમાનિ, મહી મૂકી સમરયા ભગવાન.
 જોલુછ આયુધિ સુરદાનવ નડયા, ૨૩વનખાણવ ભોમિ ભડ પડયા, ૧૯
 તે સહજિ તિમળ્યાં અવિનાશ; તિજી ટોપ મેહલ્યુ નિશવાસ.
 કવચ સત્રાહ ૨૪ટોપાઉલિ અડિ; ૨૫તે મેહલતાં યથા મનભર્જ. ૨૦
 કુણ્ડલ મુગટ હાર મેખલા, તિજી વસ્ત્ર તનિ પાડી કલા;
 તનિ ધરી વૃન્દલનું રૂપ, સ્ત્રીય-વેષ ૨૬યસુ તનિ ભૂપ. ૨૧
 ગૂંથી શીશ-રાખડી અમૂલિ; કાને કનક તણું બિંહ ફૂલ;
 કણિક હાર, દોરા, પદકડી; ૨૭સાઇયુ-આડિ જવહીરિ જડી; ૨૨
 ૨૮કટિ મેખલા; બાંહિ બિહરખી; ૨૯ચૂડી કંઈલુ કરિ કંઈહિરખી;
 વાજનતાં નેપુર રણુચણુ; ૩૦સોહિ ચીર તન અરજન તણુ. ૨૩
 કટિ છુરિકા તે ધાતી રલા; જોઇ વીર ત્રિલુ ૩૧ભા યથા;
 ૩૨પગ્યાલી મુખિ પટ દેઈ દશી, “આ આગલિ સુન્દર આ કશી? ૨૪
 મોહિનીરૂપ શ્રીકૃષ્ણ ધરયુ, જોલુછ શિવ-મન પરવશિ કરયું;
 ૩૩પાયું વિય; દેવ-દલ હણ્યું, તેહવું તેજ ૩૪ધનઝગય તણું.” ૨૫

૭૧૦

૨૨. આજ હૈતનાં છેલ્લાં મૂલ. અ. ૨૩. વનિ પાણડવ પૂ. આ લીટી આમાં નથી. આમાં નથી. ૨૪. સર્વ મેલિ. હ. ૨૫. મહી ફ. ૨૬. સન્યાસીરૂપ. અ. આ પહેલાંની લીટી આ માં નથી. સ્ત્રી-વેષ સન્યામાં અતિ પૂ. ૨૭. કટિમેખલા હીરે જડી. અ. ૨૮. કરકટીલુ. ગાંહે. અ. આ લીટી આ માં નથી. ૨૯. કનકચૂડિ નિ સહિરખી. ફ. ૩૦. અડિ સોહિ તે અ. ફ. ૩૧. વિરમે. ફ-અ. ૩૨. આ લીટી ફ માં નથી. ૩૩. આ લીટી આ માં નથી. ૩૪. દીસિ રા તણું. ફ.

હ. સિવાયની બધીય પ્રતિયોગમાં અહીં કંઈવું ચાલુ-હ-૧૬૨.

૬૬૫ ૨૬ મૂ.—રાગ એજ

સજી યજ્ઞાર પચ્યાલી તણા, નિતિ નૃનનં પદહિરતી અતિ ઘણું;
 તે પદહિરી અર્જુન સાંચરયા; વૃન્દાવ-વેગ ધરી પરવરયા. ૧
 ભાઇ-પાશિ તવ શીખજ કરી, “ભીમ આરબ્યો પૂંઠિ પરવરી.
 તમ વિલુ રકિણુદિન મૂકયા જાંઘ; તે માટછ જાગેંછું, ભાઇ!” ૨
 સવિ કિહિનઇ નમી નર વસ્યા; એપનિય ગોપ તે સન્મુખ મિથ્યા:
 “હવડાં એકે મયા આપિરાઇ, શા સમા?” કહી કાગા પાઇ. ૩
 “સરખાં મુખ; નયન-કમલ વિગ્રાસ; કરપદ વિકટ ઝૂંઝની ઝાસ;
 એવનિતાવેષ વધુ તમ ધરણુ, મહાપુરુષ! કાં અન્યા કરણુ?” ૪
 મુણી વાક્ય જોડ્યા અરજન, “છઇ જાણક પણુ નિર્મલ મન;
 હું નહોં પુરુષ; નહોં નારી-રૂપ; હવડાં વૃન્દાવ તણું સ્વરૂપ. ૫
 હું રહું અરણુન પાણ્ડવ પાશિ; નિષ્ટયરત્યા ગયા તિજ વનવાસ;
 તે માટછ તમ નગરજ બણી, કરસિ વૈરાદિ ભક્તિ અમ તણી.” ૬
 “હા, સ્વામી! તથો શું કહી? રાઇ બિરદ સિરે મોટું વણું;
 મુખિ પનાકાર પ્રથમ નવિ બણ્યા, એડ્યા ન દીકા, અવલે મુણ્યા. ૭
 તમ સરખા માનુષાવ મહન્ત, બલપ્રાકમ નવિ લહીઇ અન્ત.
 સેવા અતિ કરસિ રાજભ, પુણ્યાવી પાછા રણા વનિ. ૮
 નગરિ પુન્યાડી વાણુ કરી, “એ આ છઇ કરપદરૂપ તનિ ધરી;

૬૬૫ ૨૬ મૂ.—૧. સજી ફ. ૨. આ કોને સોંપાય? અ. ૩. પ્રથમ ગોપ સીમાડે. અ. ૪. આ લીધી જા માં નથી. ૫. આકાર રીસે તમ તણા. અ. આકારિ તે નારી બણ્યા. ફ. ૭ મી કડીનું બોલું ચાલુ જા માં નથી, તેમજ ત્રીજા ચરણથી ૬ મી આખીયે જા માં નથી. ૮. નિ તે રણા. ફ. ૭. મોઢો મોઢિ ઇમ અ-ફ. ૬ માં આ કડી નથી; ઇમાં યે નથી. પરન્તુ ઇ માં:—

“કહિ જાવિ, મુણ્ય, બલયેનવરાય! કેડિ પિરય નવર મોઢાં બવડ
 નગર-મણિ ભેનિ કાં કરિ; રાજદાર કહી પિરય કરિ; રા.”

(૬૬૫ ૬ મૂ. ૫૬-૫૮-૫૭૫).

રખ્યે લક્ષ્મિ ચૂકઈ ભૂપાલ, એ “કારણિ-પુરપ,” કહિ ગોપાલ. ૯
 નગર-મહિ પુહુતા તતખેવ; રૂપ અસમ્ભવ સરીખૂં દેવ;
 લાગી પગિ પોલિઆ વસ્યા; જોવા લોક બહુ ટોલમ મિલ્યા. ૧૦
 નારી-પુરપ તાં એ નવિ હોઈ, પરિ પૂછી નવિ સકઈ કોઈ.
 (પછઈ) રાઈ તણા મહ માંહિ વહી ગયા; વારયા લોક મવિ બાહરિ
 રહ્યા. ૧૧

ભરી સલા વિરાટહ તણી; વિચિ બધઠા હસ્તિનાપુર-ધણી.
 “જે તવ અર્જુનિ નામ્હું શીસ; કિંટું રખઈ દીધી આશિય. ૧૨
 દેખી રૂપ રાઈ વિસમઈ થયા; પગિ લાગવા પાશિજ ગયા.
 કર્તવ્ય રૂપ કીધું અસમાનિ; દણ્ડવત કીધાં રાજનિ. ૧૩
 રામ તેડી સખા-વિચિ ગયા; કિંટું ૧૦ઋષીશ્વર પાશિ જે રહ્યા,
 પૂછઈ ભૂપતિ, “કુણુ સ્વરૂપ ? વેપ વનિતા, ૧૧૫લઈ સોઈ ભૂપ. ૧૪
 ૧૨ગ્રુણુ લક્ષણુ તનિ પૂરણુ કથા; પદ ૧૩કર મુખ નપન નિરમલાં;
 આયુધ-અદ્વિત તમ દીસઈ દેહ; શામા-વેપ તણુજી શુ નેહ ? ૧૫
 કારણુકાર્મ અમશરખાં કહું; કૃપા કરી શિર જીપરિ રહું;”
 ૧૬વિનયવચન બહુ રાગમઈ કલાં, અણુભોલ્યાં અર્જુનઈ પ્રભાં. ૧૬
 વક્તાં વાકિ ટહમ, “સુણી, રાઈ ! રહિલુ હું હસ્તિનાપુર માંહિ;
 હું અરજનસાધિ મહું જિતઈ; ધનુષણાણુ આયુધ કરિ ધઈ. ૧૭
 તે ખાર વર્ષ વન માંહિ રહ્યા; રહી પાશિ તે દિન નિરવણા;
 તે નિષ્ટયત્યાંઈ ગયા રાજન; અમ્હો કિમ રહિવાઈ વનિ ? ૧૮
 જન્દલવેપ અમ્હો જે વહું, શાપ તણાં ૧૧૫તનિ ખાતક સહું;
 વર્ષ એક રહું તમ આશ્રમિ, જિહાં લગઈ પ્રગટ ન ચાઈ ધર્મ. ૧૯

૮. કારણપુર. અ. ૯. બેઈ. ફ. ૧૦. “આગલિ જઈ જિયા રહ્યા. ફ. ૧૧.
 તનિ દીસુ. ફ. ૧૨. આ લીધી બા માં નથી. ૧૩. “નખ મુજ અતિ. ફ.
 ૧૪. આ લીધી બા માં નથી. ૧૫. “જો જિહાં વહું” -

ધનુર્વિદ્યા હં પાઠ્ય લલુઃ દેખાડેશ પ્રાક્રમ આપણું;
 નયોધું પાત્ર; જાણું કરી ગાન; ૧૯ સાર્કું દુષ્ટી શીખ્યુ, રાજન!" ૨૦
 ૨૧ દશવાત સુલીનઈ રાધ, અર્જુ તણું ઉદ્ધર્ષ્યા રોમરાધ;
 ૨૨ રહેડુપાનન્દ નયણુ દો કરધ, "અરે મદાપુરુષ ! શી વાણુ કરધ ?" ૨૩
 અતિ રસિઓતિ યયુ બૂપાલ; સલા ૨૪ આણી સૂર્યા બિહિ બાલ;
 ૨૫ ૧૯ લેખ આખ્યાં ધનઃજય-હાથિ, "ધનુર્વિદ્યા-અતિ ૨૦ શીખ્યુ વાલ.
 ૨૨

મણિમિ મન્દિર સુન્દર સાર; નિસ રમેશ કેત હાહર;
 ૨૩ વનકલ ૨૪ કૂલ જલ પૂરણુ ભર્યાં; આંહાં રહુછ; કૃતારથ કર્યાં. ૨૫
 ૨૬ દિવસપ્ર બાલકે અહીં કણિ લલુષ; નિશા જાધ સહ હામિ આપણુ." ૨૭
 ૨૮ રાજનમ્થ શ્રેષ્ઠ આખ્યાં એક, ૨૯ નિતિ સામગ્રી સૂધી અનેક. ૨૪
 ૩૦ "નાથ ! અમો કૃતારથ ચ્યાં; અલ લખરિ હાધી અતિ દયા;
 ૩૧ રહાકિત તમારીણુ છધ હાધ; જાણિય નરનારાયણુ જોડિ." ૨૫
 અનેક વિનય વૈરાટિ કરયા. અરજન અતિ મુખ રચાનકિ કરયા.
 ૩૨ વૈરાટપાછન કહિ, સુણિ રાધ ! (હજલ) બીમ તણુ ઘુઠ કહું
 મહિમાધ. ૨૬

૭૩૬

૧૯. મહાં કારણ કરણું, રાજન ! અ. ૧૭. આ લીટી બાઈમાં નથી. ૧૮. સલામાં જી આપણા બાલ. અ. સલા મણિ બિ આખ્યાં બાલ. ફ. ૧૯. આ લીટીનાં ચરણુ યમાં જિ ૦ પ્રા. "ધનુર્વિદ્યા શીખવો, નાથ ! શુકે ધધ સિરલ મૂકો હાથ." અ. ૨૦. (પાસિ...) કરાણુ અભ્યાસ. ફ. ૨૧. પાડી બા-ફ. ૨૨. સામગ્રી માંદિ સર્વ વિવેક. અ. સામગ્રી સંસ્કાર-વિવેક. ફ. ૨૩. અ. કડી બા માં નથ. ૨૪. બધી પ્રતિષે કડકું આગળ થતાવે છે. આ પ્રતિ નવા કડવાના પૂરણિ ૩૦ કરીધી ૧ ફી કડવું પૂરે કરે છે. સામાન્ય ધાટીનો બાલ રાખી તે પૂર્વાર્થની કડી નવા કડવાના આરમ્ભમાં રાખવી જોઈય ધારી છે. વિરાટપર્વના આ કડવાઓમાં કડવાઓના અદિ-અન્તનો. ૩૫ મા કડવા સૂધી એવાજ ગોટર છે. બરોબર બાલ રાખી કાઠ પજુ એક પ્રતિમાં કડવાનો અન્ત-જોતા આ રાખવો ઉચિત માન્ય છે.

ક્રૂરૂં ૩૦ મું—રાગ એજ

જાણી, ‘વીર જિ રિથર તાં થયા; રચી અપઞ્ચ નગરમાં રહ્યા;’
 ‘તેડી વીર જિ, “આવું” જાહૂરા,” તિજ આયુધ થયા સાંતરા. ૧
 “આ રાધ યુધિષ્ઠિર કરાં બાણુ; ઝેઅનિ આ હથિઆર અરજાશુનાં
 જાણિ;

માહૂરા સહસ્ર ઝઆયુધ નઈ ગદા, ૧ જે વહિતાં આર્જુ—પાણિ સદા; ૨
 તમ તણા મહા ભાયા જેહ, નાખનતા નવિ ખૂટધ તેહ;

‘તમ જાપરિ સજાહ સાંકલી; મુખ—ચખિ નવિ દીસધ આંગલી. ૩
 તેહ તિજી તમ્યો, માહૂરા જ્ઞાતિ! તે સવિ બાધુ ઝઆરિણિક—સાથિ;

‘તે શં કીજઈ, રહા મુરારિ? તેહજ તિજવધ છધ હથિઆર. ૪
 નહીંતરિ કુણુ જે સાહુ રહિ; મૂકધ હથિઆર આપણુનઈ કહિ? ૫
 કાંઈ એક ભક્તિ ચૂકા ચિત્તિ રામ; સહજિ હરિ મૂકાવી મામ.” ૫

૧૦૪મ કહિતા ભડ દુઃખિ—ભરયા, આયુધ કવચ તણા દગ કરયા;
 કરી એકઠા બાધ્યા વીર, રાખ—આકારિ મનુષ્ય—શરીર: ૬

ગદા શીશિ, ભાયા કર ચરણ; ધનુષ—આયુધ દેહ ૧૧ ચક્રાભરૂણુ; ,
 ૧૨ સજીવ નાગણુ—શિર સલવસધ; જાણી રાખ સહ પાછું વસધ. ૭

ક્રૂરૂં ૩૦ મું:—૧. જાણી, જિ વીર સ્થાનકિ થયા, ૨. આ લીટી
 : પછી બા માં:—“હવે હું કરે કપાય, જે રહું નગર તે માંહે”—અને
 ૩૦ કીટી ૩૬૧ ૬ ફૂં પૂર—૫૬-૭૨યા. ૨. “તેડી વીર આજો
 આસરે; તજ આયુધ યાજે સાંતરે.” જા. “હહા, તને આયુધ આવને
 તિહાં અ. ૩. આ આયુધ અર્જુનનાં જાણિ. ૬. ૪. ધનુષ. ૬. ૫.
 આર્જુ આપણુ પિહિરતા સદા, ૬. સોભત. અ. ૬. આ લીટી અ—ફ
 માં નથી. ૭. એકિ જાણિ. ૬. ૮. આ લીટી હ માં નથી ૯. મુખદ
 ૬. ૧૦. ‘એમ કહીતાં વીર દુ.ખ જ કરે, તજ આયુધ બળેણુ દડ કરે.”
 અ.—એ પછી ત્રીજી કટીનો ઉત્તરાર્ધ અ માં છે.—“તમ્યાં તન સોના
 સાંકલી, મુખ ચક્ષુ દીસે આગવી”—એ પાઠબેદથી. ૧૧. તમ્યાં આસરણુ.
 અ. ૧૨. રામી વનિ નાગપાસા. ૬. સમીરજા. અ.

વીંટી વચ્ચે ત્રિપિ જોષરિ ધરતું; ધર્મ તણું રખવાલું કરતું.
 પૃથ્વ વનવાસી સરઆડ, “રવામી! ૧૦ શમડું યં વિવગાદિ?” ૮
 “એ માત અમારૂં પામત મરણ; ધણી વિના કિમ મૂઢું ધરણ!
 જ્યેષ્ઠ પુત્ર વિણુ નહીં સંસ્કાર; તે ગયા છં કિલ્લિ જનગર મઝારિ. ૯
 વડ વીર આવસિ જેવવં, જિતારી લેયં તેવવં;
 ધરી કન્ધિ સંસ્કારજ કરું; એ પૂઠિ સહ્યએ ઉદરજ ભરું. ૧૦
 ૧૧ દિગ્ધુ, નાગપાશ-રખવાનું કરી; વરસ દિવસિ આવયં આંહાં ફરી;
 તાં લગલ સનમુખ ન જોઇ કોઇ; કસઇ સર્પ; મરણ પામઇ સૌધ.” ૧૧
 વીરિ વચન જવ એવાં કર્યાં, મુણન જેવ નવિ જિભા રલા;
 “સર્પ તણુ મુખિ ધાતી લાય, યં લેવી બાપ તણી મીરાંતિ?” ૧૨
 વનિતા વીર મિ બાપાં રલાં; ૧૩ તિજ વેગ વૃકોદર ગયા;
 વૃક્ષ તણું યડ આટું કરી, ચાલુ વીર કન્દોલક કરી. ૧૩
 નગર ભણી ભડ પગલાં ભરઇ; જાજઇ બોમ; ધરા ધરદરઇ;
 દૂરિ યજી દીકા જેટલઇ, કરવા પાગ ગોપતિ તેવલઇ. ૧૪
 ગયા ૧૫ બૂકો વહી સીપ મઝારિ; જિભા ન રલા એક લખાર;
 ૧૬ “મહાદૈત્ય જલ્લ શક્તિ-રૂપ, ૧૭ બાપ! એ આગલિ બાપા બૂપ. ૧૫
 ૧૮ તે સમ રાખ્યા છં નગર મઝારિ; અરે ભક્ત કરતાં નહીં લાગઇ વાર;
 બાપ! ખનિ ચાટું દીકું ભવે; અરે ખાધું નગર; સહ ભિક્ષું ઉવે. ૧૯
 દિલિગ, કરયું કુણ ઉપાય? જોડી જેલ મેતાવુ રાય.
 ૨૦ બાપા! એ આગલિ કુણ જિવરઇ? સહ નાસતાં ભડ
 આટું ભરઇ.” ૧૭

૧૩. સમોષદિ કુણુ કુવનારિ. ક. ૭૧૧. ફ. ૧૪. તેમિ નગરિ
 પુગાયું ખરી, ક. “૧૫” દિવસે આવશે ફરી, કરું કાંપ સરેખાજ કરી.”
 જ. ૧૫. સજ્જ અ-નુ. ૧૧. ચેત્ય કદી ક. “વહી સહ નગર મીઝાર,
 એને ભક્ત કરતાં નહીં વાર. જ. ૧૭ “જલ્લશક્તિ કાં નથી સ્વાય, એરો
 મડ નહીં દીકો બૂપ.” જ. ૧૮. એ બાપા નામ એ બૂપ. ક. ૧૯. એ
 નરિ શક્તિ નગર પુગલિ, એકુનિ. ક. “તે નથી વહી નગર મીઝાર,
 ૨૦ પાયો એપગાય.” જ. ૨૦. શક્તિ અ. જ.

૨૧ જિ ન્યાય વીર નાહા બાપડા; ૨૨ “આહાં કાલરૂપએહનિ કેહિ પડ્યા;”
 ભેલું નગર; બીખ્યા સવિ લોક, “પુન્યવન્ત રાષ બિખજેશિ શોક. ૧૮
 રઘુ તે જાવા સિ ન દીધા પહરા ? અહા કેશ માયા બિહરા;
 મું કરેશિ ? બોલુ છઠ બૂપાલ, જવ દ્રષ્ટિ પડશિ આ કાલ.” ૧૯
 એતલમ્ બીમ નગર માંહિ ગયા; ૨૪ દ્વારપાલ તવ નાચી ગયા;
 ૨૫ ગામનિવાસી લોક હડખડ્યાં; ગદ મદ મન્દિર મેડે ચડ્યાં. ૨૦
 ૨૧ હોહું રૂપ; નવિ બોલમ્ ક્રોધ; સળવત ય્યા સવિ ટમમજ ભેષ;
 ‘આ ધુ, આહું ?’ વિસમમ્ સહ ચરું; ‘રઘુદ્વ્યો, બૂપતિ તણું
 ધર ગમું. ૨૧

અરે કિફું, જન્મલ કુણુ રૂપ ? બોલુ રાય ન જાણુ બૂપ;
 ૨૨ “આ લોક શી કરેશિ પધરિ ? આ યમરૂપ ૨૩ આલિ ગયુ ધરિ.” ૨૨
 નગર-મધિ ગદ વાંશિ ગયુ, એક લાણુ ત્હાં બિજુ નર રણુ;
 પપ્પહલિ પોલીષ સિધિ જવ કહી, રણુ રાય ૨૪ તવ ઝાણુ થમ. ૨૪
 બીમિ હાય જિ કરજ્યા કરી, ગદ કોથીસા બિપરિ કરી,
 આધું મુખ કરમું જેતલમ્, બાડકી ન્યોધ બિંચા તેલલમ્. ૨૪
 સળમ્ સળાહ; ધરમ્ હથિઆર; ઘડકમ્ યોધ; ધસમ્ બૂઝાર;
 ૩૨ રાય-પાખલિ વીંટી સહ રહા, યુદ્ધ કરવા સપરાણા થયા. ૨૫
 ૭૬૧

૨૧. ન્યાય સાધુ. ધ. જે વીર ના. અ. ૨૨. આગત્ય દષ્ટે આવી પડા. અ.—આ લીટી પછી ધ-આ માં—

“યમ બમ્માર્દ્દ ભાંયુ ત્રિપુરારિ, કાલયવન મારયો મોરારય.”
 ૨૩. આ લીટી બા-ઈ માં નથી. ૨૪. “ચોલિયા બિભા ન રહા. અ.
 ૨૫. નીચેની લીટી ને આ લીટી બા માં નથી. ૨૬. આ લીટીનાં ૫૬
 અ. માં જો ૫૦ ૨૭. હવિ. ફ. ૨૮. આપણુ ઠાણુર બોલુ બૂપ. ક. કહો
 હવે શી યારો પેરય. અ. ૨૯. ચડી આંયુ છિ. ફ. ૩૦. “પારિ ગયા,
 એક અપલણુ બિભા નવિ રહા. ફ. ૩૧. મનિ. ફ. ૩૨. આધા. ફ. ૩૩.
 છ માં આ પછી:—

“વૈરાટપાવન કહિ, સુરય, રાય ! કયા તણુ તાં કહું મહિમાય.
 હાલક હાલક ત્યાંહાં સહ કો કરિ, રોકર ચોલ્ય માંહાં સમ્યરિ.”

બીજી બધી પ્રતિમા કહું આગળ ચાલુ. માત્ર ધ માં કહી ૩૯ થી
 કહું ૧૦ મું પૂરે. ૫૬-૭૭૪.

કંઠવું ૩૧ મું—રાગ એજ

વીર દ્રોણેર એવડુ થયા; પાછથી રોવા સજા વિચિ થયા;
 જે રાધ પાખલિ રજા વરવરી, તે નાહા ચોધ; ન જોઇ દિરી. ૧
 એવું કિંતુ સજા મધિ રહી; ભીમ મહા બડ નમિઆ જઇ.
 પાવડુપુત્ર જોત્યા તેણી વાર, “આવુ વાલુઆ! રાધ-સુઆર!” ૨
 કિંતુ તથા રાધ સુણી વચન, પાલુ જીવ આબુ મધિ તન;
 રાજાંદી આસન કરયુ પરણામ, “ભલિ આબ્યા સિર જોપરિ, સ્વામિ! ૩
 જે સમુતા બડ પાછા વસ્યા, કોતક જોવા ટોલિ મિત્યા;
 જાણ્યું તે જે જીવિતબ નથી, તે કે દિન રાખ્યા કમલાપતિ. ૪
 મહાર્ષિષ દીસઇ વિકરાલ; રક્તનેન પાવડની ઝાલ;
 રપૂલ કન્ધ; આગન લુજ-કવડ; જીરુ કટિ, પૂઠિ પત મહાપ્રચલ. ૫
 વિકટ વદન; મુખ વાંકી મૂઠિ; “મહા બલિઆ; કુલ દીસઇ જોય.
 મનિ જાણી જોત્યુ જૂપતિ, “ધરયુ ચાહુ તે કુલુ કુચતિ? ૬
 પૂછતાં, બાધ! ન કરયુ રીસ, ખુલઇ તમારિ મૂખે શીસ;
 “અમ ધરખા કાંઇ ઉતાર કુહુ; “કૃપા કરી સિર જોપરિ રહુ.” ૭
 દીન વચન રાધનાં મનિ ધરી, વાયુપુત્રિ વાણી જીયરી:
 “હું તે ભીમ તલુલિ સુઆરિ; કવચી પાંચ તલુ મુઝ આહાર. ૮
 હું બહુ-આહારી જાણુચિ, રાગન! મુઝ પ્રાકમ પોતાં ભીમ-સમાનિ.
 તે બાધ નજ્યજ્યોઇ ગયા; તે માટઇ આંહાં આવી રજા. ૯

કંઠવું ૩૧ મું—૨. જોયા થયા, લેવડિ, કે-જા-હ. કોટ. જા. ૨.
 આ લીધી પછી હમઃ—“વિદ્યાર્ષ દીસન્તો જોહ, બહુ જીવિ રપૂલ
 મહા પર્વત દેહ.” ૩. આ લીધી જામી નથી. ૪. વિસ્મય થયા, જા-દે.
 ગયાં તે સદુ પાછા, જા. ૫. મહા મલ જોયુ હી. ૬. ૬. આ લીધી
 જામી નથી. ૭. એ નવર તમારે, સુખિ ૮. ૬.

તું રસિઆતિ આએય અતિ ધણું; બોલાવીય કહિશ આપણું;
 ૯ પરદલ ગદ-સફૂટ જે પડ્ય, મુઝ પિહિલુ બડ કો નવિ બડ્ય. ૧૦
 ગોપ્પાદાણુ ઓ જાલ પ્રસાદ, તે દૂલ્ય, તેહુ બિતાઈ નાદ;
 ૧૦ લ્યાવું ઈધણુ; મલ્લશું વિદૂં; ૧૧ અહું ગજ; પાડાશું બડું. ૧૧
 રાંધું અન્ન અતિ સ્વાદિષ્ઠ સાર, ખાટાં મીઠા તીક્ષણુ ક્ષાર;
 નાનાવિધ પકવાન હું કરું; ૧૨ નિમ્મ રાધ, સર્વ આગલિ ધરું. ૧૨
 પાકશાલાનધ પાસધ રહું; ૧૩ કરું આગ્યા; વિતુ નિતિ વહું;
 વપું એક ૧૪ રહિશું તમ કામિ; સુઆર વાલુઓ માઈ નામ.” ૧૩
 વલતા રાય બોલ્યા તેણી વાર, ૧૫ “હું સેવક; તું ઠાકુર-ઠાહુરિ.
 ૧૧ પાકશાલાધ નિરન્તર રમુ; મુખ પૂછી પગ્યામૃત જિમુ.” ૧૪
 તેડી સુઆર લગાડ્યા પાધ; ઠાકુરસેવકે કરે ન્યાય;
 ૧૭ “વદિ વતા જે તે તે સહ કરે; એ છધ રીસાલ માયા-ગીરુ. ૧૫
 તમ રાંધણુ કરી ૧૮ શિર ઓપમા; પડિ વિરાસધ કરન્યો કામા.
 છધ વિરાટ અનુચર તમ તણુ”; વિનય વિવેક કીધુ અતિધણુ. ૧૬

૮ બલ પ્રાક્રમ દેખી અમ તણું. ૨૦ બલ વીરચિ સુણિ, કહું
 અમ તણું. ૬. ૬. સબલ કટક-સફૂટ. ૬. પરદલ દલ-કટક. ૧૦. મહા
 મલ્લ મોટા સાચિ બડ, ૨૦-૬-૬-૭. મલ્લ સર્જીયિ એકલું બડું. ૬.
 ૧૦ પા. ૧૧. વ્યાઘ્ર ગજ મહિષ મીડાશું વડું. ૬. વ્યાઘ્ર ગજથી આપડું.
 ૨૦. પાડા વાધ રાઈ ગજશું વડું. ૬. ૧૨. અરોગિ. ૬. ૧૩. લ્યાવું
 ઈધણુ વિતુ નિતિ વહું. ૬. વન. ૬. ૧૪. કરું તમ કામ. ૬. —આ
 કીટી પછી ક્રમાં વધારે:— “ગન ગમતાં મુખિ લોજન યમું; પાકશાલા
 નિરન્તર રમું.” ૧૫. સુઆર સર્વ તેડો છલે ઠારપ. ૭. ૧૧. આ કીટી
 ક્રમાં નથી. તે રૂપાન્તરથી લેપરના ૧૪ મા ટિપ્પણુ મુજબ નિર્દિષ્ટ રથજે
 ૭. આ કીટી ને પછીની એક જામાં નથી. ૧૭. એ દિ. ૬. દીધાં. ૭.
 એ વડું છે તે તમ શિર ધરો. ૨૦. ૧૮. શી. ૨૦-૬. —આ કીટી
 જામાં નથી.

દેખીં કિંઈ ૧૫ ક્રપિ, નીચા નમ્યા; ધાધ વૈરાટ તેડનમ પ્રથુમ્યા;
 'પાદ-અર્ધનમ પૂજા કીધ; પૂજા રામ; શીખામણ દીધ. ૧૩
 "સ્વામી! કવણુ કામ તમ તણુ? આંહીં આખ્યા આદરિ અતિ ધણુ"
 અમ મનોરથ પૂરા થયા; ૧૬ માનુઆવ! મુનિ કીધી દયા. ૧૪
 ૧૭ કુકુ વાત મુઠ સેવક જાણિ, સ્વામી! શીખ ચડાવું વાણિ;
 ૧૮ કરમ જિજ્ઞાસા નમ દીપણું; ધરયા વેપ; તન રામ તણું. ૧૫
 અમ આશિષ્ય ભાંજુ, જૂપાવ! સેવકજન જાણી, દયાલ! ૧૬
 વચન મુણી મહીપતિનાં મજિ, વાત કહમ સહદેવ ભડ જન: ૧૬
 "રહિતા હસ્તિનાપુર સ્વરથાન; પાણ્ડવધરિ પામતા માન;
 હું સહદેવપાસિ હરનિશ રહું, ગોધન આરું, જ્યોતિક લહું. ૧૭
 ધરું આયુધ ગોખાલણુ-કાજિ; ૧૮ જાતિ ધર્મ દેહ કીજમ ત્યાજ;
 ૨૦ વિણુપૂજા કાંઈ વાત નવિ કરું; ૨૧ સર્જિતિ સાધુ તણી અનુસરું; ૧૮
 ૨૨ વન્ધ્યા મર્મ ધરમ વચ્ચ ગાધ; વૃષભચિહ્નિ જાણું મહિમાય.
 તું સદાચાર હરિભક્તિજ ધણી; હું નરપતિ! આણુ વ્રત જાણી. ૧૯
 ૨૩ નમરપશુનમ નવિ પ્રમથ રોમ; હોશિ લીલા નાનાવિધ ભોગ;
 શોક દુઃખ ભય ભાવડ ટલમ; ધર્મપસાધ ધરણીધર મિલમ." ૨૦

૧૫. નર. કૃ. મહાશ્વ. કૃ. ૧૭. કહે કર ભેટી સેવક જાણિ. કૃ-ક. ધર્મ
 આ ચરણ નથી. જીભ ચરણ ૧ લું અને પછી:—"ધરમો વેપ રામ-
 સમાન્ય." ૧૮. આ લીટી ઇ-જામાં નથી. ૧૯. ધર્મ-કાજિ. કૃ. ૨૦. આ
 અને પછીની લીટી ઇ-જામાં જો ૫૦. ૨૧. જૂડી સર્જિતયા ભસરું. ઇ-
 નીચ સર્જિત્ય નવ આદરું. જ. ૨૨. આ લીટી જ-ધર્મ નથી.—"૧૫મ-
 ચિહ્ન વન્ધ્યા મારિ, વાટિ પ્રસવિ, નવિ પીડા યાય." જા-ક. ૧૯ આખી.
 ને ૨૦ મીના પૂર્વાધને હ નીચે મુજબ વાંચે છે:—

"સદાચાર હરિભક્તિજ ધણી, તે માટે આખ્યા વ્રત જાણી.

નમ્રા માય વૃષ-ચક્રેન યોગ, નમરપશુને નાચે રોમ.

૨૩. નમરપશુ નવિ રોમી હોય, લીલા નાનાવિધિ કરિ સોય."

સુણી રાય હરખ્યુ મનિ ધણું, “પવિત્ર નગર મધું આપણું;
 ર૨ સુખમ્મ અમ ગ્રહિ લીલા કરુ; ધન્યા આપણુમ પરવરુ.” ૨૧
 પશુરક્ષક સવિ લગાડ્યા પામ; જોશી સઘલા મેહન્યા રામ;
 ૨૫ વિધાતા તણુ નવિ લાધમ્મ અન્ત, સેવા કરમ્મ સહ જાણી મહન્ત. ૨૨
 ૮૦૧

કડવું ૩૩ મું—રાગ એજ

હવમ્મ નિકુલ વિમાસમ્મ ૧મમ-મઝારિ, “સુખિ રસ્થિર થયા
 બન્ધવ આહરિ;
 હવમ્મ હં જાજિં તેણુમ્મ ઠામિ; વડા વીર જૈ કંઈ પ્રણામ.” ૧
 પન્થાલીશં શીખજ કરી, “પૂઠિયાં આવજ્યો, મુન્દરી!
 એકલડાં નવિ રહિયુ તમ્મો; આગલિ વાટ જોજો છું અમ્મો.”
 ઇમ કહીનમ્મ નિકુલ નર વલ્યા; વેષ મસાણી કીધમ્મ પલ્યા;
 આલ્યા હાથિ ૩૫ઝેરી ધરી; મિલ્યા ગોપ શિર નામી કરી: ૩
 “તમ દન્તાલી હાથિ કશી? રાજચિકિ રલા તન વરી;
 શા માટમ્મ એ રમ્મુ ઉપામ? સત્તમ કહું, ૪મનમોહન રાય!” ૪
 “ભાઈ! પાણ્ડવનગરિમ્મ મસાણી હં; રાજવક્ષણુ થું જાણિ તું?
 જોહવા આપણુ જાજમ્મ જૂપ, તેહવું સેવક કંઈ ૩૫. ૫

૨૪. આ લીટી જામાં નથી. ૨૫. વિદ્યા. અ-આ-ક-હ. —બધી
 પ્રતિયો કડવું ચાલુ રાજે છે. સન્દર્ભસૂત્રિયી અહીં કડવું જોઈ પાડવામાં
 આવ્યું છે. જ્યાં નવા કડવાની ૧ લી પૂરી થયે કડવું પૂરું કરે છેજ. ત્યાં
 જ (=ખા) —૭૮રા

કડવું ૩૩ મું:—૧. વન. ફ. ૨. સ્થાનકિ ર્યા. ફ. ૩. ગર્જેટી. ફ.
 ૪ અમ આગલિ, ફ. ૫. પાસિ, ફ. ૬. સર્વ હં લહું. અ. —આ ૫ મા
 કડી હમાં:—

“સેવક નિકુલ તણે હું છું, રાજવક્ષણુ થું જાણે તું?
 તે નિષ્ઠવયયિ વૂઠા જૂપ, આ જાણોને સેવક-૨૫.”

આવ્યા લોક ભંડુઆતાં ખરા, ૧૯૦ તે હૈંડિયા આન્તર ભિતરયા.
 સુણ્યું સુઆર ચૈ નર રજા; નગર-નિવાસી સુખિઆ યયા. ૧૭
 ૨૦ ભીમ રજા સ્થાનકિ ચિર યૈ. હવઘ સહદેવ મયા શીખામણુ કહી;
 વિપ્ર-વેખ, દીપણુ, લાકડી, સમરયાં-યોગમાયા માવડી. ૧૮

૭૭૬

કંડૂં ૩૨ મું—રાગ એજ

વિચાર કરતાં વાટક યયા; નગર સમીપિ જોથી મયા,
 આવી ગોપ મિલ્યા તેણુ ઠામિ, “તમ દીકઠ મનિ હરિમ ન માહ. ૧
 કરિ તિથિપત્ર છઠ જોથી તમ્યો, કાંઠ એક પ્રમ કંડૂં છ” અમ્યો;
 પ્રથમ ગયા નિ સુન્દર વીર; અતિ સુન્દર મુખ એમલ ચરીર. ૨
 તે સરખા દીસુ છુ ૨આજ; તેહનાં કુચલ કુંહ, મહારાજ!
 મહા પ્રાદ ૪પુરુષ એકજ મયુ; સહલ લોક ભવજીત તવ યયુ. ૩

૧૬. તે આવ્યા નિરસિ ત્યાંહાં સરા. ક. નરમે યૈ યિમા તાં સરા-
 ભ. ૨૦. પૂર્વછાયા

ભીમ રજા ચિર વાનકે, સેદેવ કરે વિચાર;
 શીખામણુ દેહ ચાલિયા, વેગે નગર મોહાર. ૧૧૦” અ.

માત્ર અર્ધાં અહીં ૬ કંડૂં પૂરે. ૫૬-૭૭૫

—આ ઉલ્લી કહીના પૂર્વાર્ધ પછી આમાં:—

“તમ મોહારય અમે બંદ મામ્ય, તે વાંચે તમે આવે ઠામ્ય.” ઉઠ
 ને કંડૂં ૭ મું પૂરે. ૫૬ ૭૬૩ા. — ઉત્તરાર્ધથી આમાં ૮ મું રધ.
 બધી પ્રતોમાં કંડૂં સળજી ચાલુ. આ કહીના ઉત્તરાર્ધથી અ નવું કંડૂં
 આરમ્ભે ૭.

કંડૂં ૩૨ મું:—૧. ચર. ક. ૨. “તમ્યો, એક પ્રમ પૂરું છ”
 અમ્યો. આ. ૩. તેહનાં ઉત્તર કહીઈ, મહારાજ! ક. —આ લીટીયે હર્મા
 ૮ મું ૭૧ કહીયી પૂરે. ૫૬-૨૩૭; ૪. “તુ જાવિ. ક. આજ એક મૂરખ તા
 ગયો, બા.

પ્રમાદુર રાજ વિધ્યુલક્ષ્મી અતિ પ્રેમ; જોષ લગન કુહુ કુશલી જેમ ?
 એક વાત તમ પૂછું સહી; જાણ્યું, જૂઠું તમ્મે કહિશું નહીં. ૪
 અતિ તેજ તન નરપતિ તણું; આયુધ કરમ વૂઠું જમ ધણું;
 તિજ્યુ શૂઝાર, કુહુ, શા લણી, ગોપિ વેપ, પરભોમિ-ધણી ? ૫
 તેહની વાત સુણી સહદેવિ, પ્રતિ-ઉત્તર આપ્યુ તતખેવ:
 “ હું પાણ્ડવ સહદેવ-પાશિ રહું; વિષ્ણુ-પૂજાં કાંઈ નવિ કહું. ૬
 તે અમ અન્તરિ જે જાના રહ્યા; તે માટમ અમ્મે આવી રહ્યા;
 ધણું રહું ધનુર્ધર-પાશ; સર્જતિ યુ આયુધ-અભ્યાસ. ૭
 હહું જોસ; સર્વની ૧૦ રાખું ગામ, પશુ રોગ નવિ પીડા થામ;
 ૧૧ તિ અમ પ્રતિ જે કરયું પ્રસન્ન, કુશલ વિરાટ-નિવાસી જન. ૮
 જે લડ મિ આગલિયા વણા, પામ્યા દારૂ, બહુ પૂજા-લલા.
 એક મદા મલ્લ યુ જમ જેહ, દેશિ સુખ, નહીં દુઃખ તેહ.” ૯
 હથા ગોપ; જાપની મનિ રહી; ધામ ચરણમ ૧૨ લાગા વલી;
 ૧૩ “ સુખસમાધિ નગર જે રહુ, રૂડી વાત રામ વિરાટનિ” કહુ.” ૧૦
 પન્થ દેખાડી મિડા મિલી; રૂડી વાત રસઈ સાંભલી;
 ‘એ જોશી જેણુ ધાનકિ રહિસિ, નગરલોક રામ સુખિઆં થશિ.” ૧૧
 ૧૪ મધ્ય-વૈરાટ પુરુષ નિજ વીર; નમી નિરખમ સહ તેજ શરીર.
 કો પૂછમ તેહનિ કહિતા જામ; આલ્યા સભામ અભુઆલું થામ. ૧૨

૫. આ કડી આ-ક-ધર્મા નથી. ૬. “ આયુધ અહકુશ તમ-
 તણ, નહ સફામ વદા જા ધણું.” અ. ૭. વેપ. અ-ક. ૮. પ્રસન્ન તેજ ૫૨,
 ૬. ૫૨. અ. ૬. ધનનિ. ૬. ૧૦. ચારું ૬. ૧૧. આ લીટી આમાં નથી.
 ૧૨. નમ્યા. ૧૩. આ લીટી જ માં નથી.

—સુખિ નગરિ અજારિ રહુ. ૬. ૧૪. આ ખેલાં ધર્મા:—

વૈશંપાયન કહિ, સુણ્ય, રાય । સિદ્ધિ જોશી નગર માંદાં જય;
 જમ કરતાં આપા પરવરયા; હાથે પત્ર નિ વીર સાંચરયા.”

હું નિકુલ તણા ઘોડા સાંચવું; અમમન્ત્રિ તુરી નાયવું;
 વિકટ સાંદડ કરે પાધરા; આઠા હય નવાવું ખરા. ૬
 તે અમ ભૂપતિ નંદ્યન્ના ગયા, તે વિષુ ધણું અતિ દુઃખિઆ થયા;
 તે મિં મિં વિમાસી વાત; મુર્ખા ચતુર વૈરાટનુ નાય. ૭
 તે મુઝનઈ રાખસિ મહાપાલ ? તે મુઝ સાચું કહ, ગોપાલ ।”
 ૧૦ “એહવા બોલ તમ્મે સિ કલા ? આહરિ ભડ તાં દવડાં રલા. ૮
 તું દક્ષિણાવન્ત ગર્જોદકિ ભરણ; ૧૧ તેજરવી ભલું કારજિ કર;
 રન્ધક, પન્થ, કલસીનુ આહાર, તે મહાભડ પામ્યુ દાહર; ૯
 તુ તમારી થી હમ વાત ? આલસિ અમ તમારમ હાથિ.
 ૧૨ જેદનમ સાર હયથાલા તણી, રાજકાજ તે સધલમ ધણી.” ૧૦
 ૧૩ નિકુલ વોલાબા તે ગોવાલ, નગર-મદિ આબ્યા ભૂપાલ;
 નગરલોક પાખસિ દિરી વલમ; ૧૪ કલાગુણ કો નવિ કલમ. ૧૧
 રાય-આંગણિ ૧૪ જે બિભા વીર; નિરખી સલા તવ સાદસ-વીર;
 દીઠા ધર્મ; નમી કરવા પ્રણામ, ૧૫ “ભલમ પધારયા, માહુરા
 સ્વામિ !” ૧૨

૭. “વાંઠા અમ કરે પાધરા; રણ ચડી ખતિ, જેડું ખરા.” અ. ૮.
 રણમધિ હય નવાવું ખરા. ૬. ૮. આ લીધી આ માં નથી. ૬. ૧૦.
 આ લીધી આ માં નથી. ૧૦. એ બોલ તા રાધા તણે કહ્યો ? ૬. આ
 લીધી, ખેલો હે માં:—“એહવાં વચન મુણી, વાસી, પ્રવક્ત કરે મન
 વિમાસી” ૧૧. ચાર મહા ભડ પૂન લહો. અ.—૧૦ માં કહી ખેલો
 હે માં:—“ત્હાં વૃત્તન જમલો રોટી ભાવ, એહવી અમ આગત્વ તમે
 કે થી વાત ? ૨૮” —આ ૧૦ માં પણ હે માં વધારે:—

“કહિ ગ્રહિ, સાલત્વ; રાજન । રમરિ હરિનિ નિમલ મન.

વેપ મસાણી કરીનિ નય; નગરલોક રહિઆત્મજ યાય. ૨૦.”

(અને ૩૬૫ ૧૨ મું પૂર્વ-પા-૮૨૨.)

૧૩. કહી રલા વચન એહવાં. ૬. ૧૪. “લિયે ૬. ૧૫. પધારો ભલે,
 સિર બિપર, સ્વામ્ય ! અ.

જે વૈરાટધ કીધુ જીહાર, “માહુ સફલ કરશુ અવતાર;
 ૧૬ધણું આયુ ગયું અમ તણું; આજ ધન્ય દિન લેખાઈ ગણ્યુ. ૧૩
 મુઝ માતુભાવનાં દરશન યયાં; જન્મકોટિનાં પાતક ગયાં.
 ૧૭નાય! કૃપા ભલિ કીધી તમ્મો, ૧૮પણુ એક આશ્રિત્ય પામ્યા
 છું અમ્મો. ૧૪
 તમ કરિ કાઠ દન્તાલી ધડી, એહ વિદ્યા, ભડ! કયાં આવડી!
 એ તમયોગિ કારિજ નવિ ઘટધ; તિન્યાં આયુષ્ય શૃંગાર શા
 માટધ? ૧૫
 રાજકુમાર-તેજ તનિ ધણું; કિમ ૧૯લાંક્યું રહિ તન તમ તણું?”
 પૂછધ નરપતિ ગુહરાં કરી, “મ કરશુ રીસ, સેવક મનિ ધરી.” ૧૬
 રાજા દીન વચન જવ ચવધ, પાચ તણાં મુખિ ૨૦અતિ ગુણુ સ્તવધ.
 વીર વિચારી બોલ્યા સહી; નિકુલિં વિરાટ પ્રતિ ૨૧વાણુ કહી: ૧૭
 “સદાધ વાસિ હરિતનાપુરિ વસું; સેવક પાણ્ડવ પૂઠિ ધસું;
 તે હારી રાજિ વનખણિડ ગયા, ૨૨તુહિ તે અમનિ રાખી રહ્યા. ૧૮
 ૨૩તેહ તણું બલ આત્મું જિહા, મુખિ દુઃખિ દિન નિસ્તરિઆં તિહાં;
 તે રહ્યા નષ્ટઅજ્યાંધ છાના થધ, તે પાસધ કિહિ રહિવાધ નહોં. ૧૯
 હું નિકુલ તણુ પાયક પરવડું; હધ-શાલા પૂઠિ પેટજ ભડું;
 વાંકા ટુરી કડું પાધરા; રણુધ ચડધ ખન્તિ એડું ખરા. ૨૦
 અમ્મ-મન્ન જાણું સર્વ સત્ય; રેવન્ત રાય! ૨૪વદાવું યુગતિ;
 હય તણા મર્મ જાણું બહુ; રાગ ઓપધ ઘોડાના લહું. ૨૧

૧૩. આ લીટી બા માં નથી. ૧૭. આ લીટી બા માં નથી.
 ૧૮. અનાય-નાય કર સાચા અમો. અ. ૧૯. કયમ ઠાકુર! હશ્યું
 આપ. ફ. કેમ રાજ હારયા આપણું. અ. ૨૦. મનિ. ફ. ૨૧. વાણી.
 ફ.—આ આખી લીટી બા માં નથી. ૨૨. તાં લગે મુને રાખી ગયા.
 અ. ૨૩. આ લીટી બા માં નથી. ૨૪. ચલાવું. ફ —આ કડી
 અ માં નથી.

૨૧૫૬ આયુધ; મસાણી નામ; સ્વામી-કાજ^{૨૬} ન ત્યજૂં સર્જામ;
 ૨૧૫૭ રીઝવું કરી બહુ વ્યતાં; ભતિ ધમિં થાઈ સહી છતાં." ૨૨
 અન્તર વારતા પાંચઘ કહી; રાવ વૈરાટિ ૨૬ સવલી લહી;
 ૨૧૫૮ આપ્યા મહન્ત પશુ કિલિનઘ નવિ કહધ; બાંધી મૂઢી લાખજ
 લહધ. ૨૩

મહામલ્લ ભણી કરધ ઝઘ સેવ; ૨૧૫૯ યાસિ પ્રગટ મનુષ્ય નહીં દેવ;
 અશ્વ તથા ૨૧૬૦ ઘોડા, તેડાબ્યા; સૂએા તેડલા; ૨૪
 "એ ઘોડારિ, નાથ! તમ તણે; હું સેવક તમ્મે રાજહ-ધણી.
 મિં તમ ભડ-સેવા થી યાઇ? ચન્દ્ર વન્દુ ખતેવાં, રાખ!" ૨૫
 કાલાવાલા રાધ અતિ કરયા; નકુલ અશ્વચાલા જિતરયા.
 દુપચાલા નિરખી વસ કરી; નિતિ નૂતન ફેરવધ ઘુરી. ૨૬
 રણુધ રેવન્ત કરધ પાધરા; ૨૧૬૧ રાખ દેખાડયા ખરા;
 માન-સહિતિ અતિ આદર લહધ; વજ્ર-પસાવ-ધન-ધોડા મહધ. ૨૭
 ૮૨૮

૨૫. 'મિ' થઈ કે. ૨૬. "આયુધ સાદાણુ તે ભણું વન્ત;
 કામ-કાજ; રિપુ આણું અન્ત" અ. ૨૭. આ લીધી બા મી
 નથી. ૨૮. સમસ્થા લહી છ-કે. વૈરાટિ સમસ્થા નવ લહી. અ. ૨૯.
 "માઠા મહંત ભણું મહાન્ત; બહુ પ્રાકમ ન આવે અન્ત." બા-આ
 કદા પછી છ માં:-

કહિ વૈરાટપાવન, સાંભલ, વીર! નકુલ રહ્યા તો રાજદોર.
 આત્મસ્ય કથા હસિ યેટલી, તે ઘુઝનિ કહું તેટલી. ૨૪."

(બિને ૧૩ મું અંક ૧૦ પૂરે. પદ-૮૩૧.)

૩૦. સમે પ્રગટ રાવ થાય દેવ. અ. ૩૧. મસાણી, કે. પાણક, અ. ૩૨.
 ઘોડા રાખનિ. કે. રણુ બડી ખતિ ખેરે ખરા. અ. —મહીં રાધ પ્રતિ
 કહું પૂરે માનની નથી. ચન્દ્રસદૃશિ જાપરથી અહીં અવન પાડું યોગ્ય
 માન્યું છે. —વસ્તુરિયતિયે નવા કહુનાની ૧ લો કળિના પૂરોધે પૂરો પડી
 બા કહું પૂરે ખાતે છે. ત્યાં તેના પદ-૮૦૫.

કંઠવું ૩૪ મું—રાગ એજ

હવઇ પચ્ચ જૂપ રહ્યા મનિ ગણિ, સતવઇ પચ્ચાલી સારિજીપાણિ;
 “આણી વેલા રવંહજ સખાય; કવડી વાટ વન મૂકી રાય. ૧
 તમ ટાલી, હરિ! કિહિનઇ કહું? સરણાગત વિધ્યયરણ મહું.
 પ્રણુ! મુઝ માટિ દુઃખ પામ્યા ધણું; ધિક કસેવર કામિની તણું. ૨
 પુરુષ વિણ ન રિહિવાઇ ધડી; નારી કનક તણી દોવડી;
 આયરિ મન્દિર મધિ નવિ રહઇ; નાયજ નારિ તણાં દુઃખ સહઇ.” ૩
 મનિ વિચારી નઇ અતિ રહઇ; આંસજલ અવની—મધિ પડઇ;
 “કૃષ્ણ! કૃષ્ણ!” કહી ત્યજઇ શૂઝાર; “નગરિ વાટ જોશિ બરથાર.” ૪
 ચરણિ તુપૂર વીંછિઆ કિરિણી; “કટીમેખલા મુદરડી ધણી;
 “સુવણું ચૂડિ કંઠણું” કર તણાં; બાળૂખન્ધ વલય ૧૦ અતિ ધણાં; ૫
 ૧૧ કણિ નગોદર દોરા હાર; રતનપદક મુક્તાદલ સાર;
 ઝાલિ ગાલિ બપરિ રહી બજ; શીશ રાખડી ફૂલી ત્યજ; ૬
 મૂક્યાં આબરણ સર્વ શૂઝાર; ત્યારઇ વન જાણ્યું મનિ નારિ;
 ૧૨ હારિ કન્ય કામિની એકિ સડિ; રાનિ રાઉલગુન, સદા રતિરજી. ૭
 એક ધડી કન્ય પાખઇ રહી; છતઇ નાયિ ગતિ આહૂવી થઈ.
 નાહ વિણ નારી તે ૧૩ કયમ રહઇ? પ્રભવકોટિ કાયા દુઃખ સહઇ. ૮

કંઠવું ૩૪ મું:—૧. સી. કે. ૨. “ઇ તુજ પસાઇ. ઈ-કે. ૩. પડી
 વેલા કયમ ઇ. ૧૧. કે. ૪. વજ/પખ/૨. અ-કે (૨હું) ઇ-કે. તમ
 ચરણ લહું. બા. ૫. માન્યની. કે. ૬. નારી. કે. ૭. તજ સમર્પ્યા લક્ષ્મી-
 વર ધણી. અ. —ધર્મા આ ચરણ નથી.

૮. “કનકચૂડી બાંહે બેહરખી, કટિમેખલા સોહે સરખા.

વાળન્તાં નેપુર રણજણે, સોભે ચરણ પચ્ચાલી તણે.” અ.

૬. રણજણાં. કે. ૧૦. મણિ. ૧૧. આ પ્રથમ ચરણ ધર્મા નથી. ૧૨. આ
 અને નીચેની એક લીટી બદલ અર્મા—“કામની કન્યનું કરે સમરણ,
 શયેજને સદા રેતાં ચરણ.” ૧૩. કહું. કે.

ત્યજી રૂઝાર અવની-મેધિ ધરી, નાંચ પૂઠપ નારિ નીસરી;
 એક વસ્ત્ર પિહિરી ૧૪કામિની, ચાલી ચતુરાં ગજમામિની, ૯
 નીચાં થી નિરખપ પતિયરણું; ગયા આં વાટછ અસરણુસરણું.
 નગર સમીપે ૧૫જિવારપ ગર્ભ, ૧૬દાહી ગોપધ; ધાંધ આબ્યા સહી. ૧૦
 મૃગનંપણી મનિ કરચુ વિચાર; દૂરિ રહી તેણુધ દીધુ બુદાર.
 આશિષ-વચન પચાલી કહધ, “અખે અમંગમર સુખિઆ રહધ.” ૧૧
 “માતા! સાંભલિ માહરી વાણિ; પરચારણુનધ પુત્ર કરી જાણિ;
 તમ તનિ તેજ ત્રિભુવન તણું; ૧૨અક્રિ સુખિઆ દીસું અતિ ધણું. ૧૨
 એક અસમખ અમનધ વરચા; ગયા પાંચ સગા તહા કરચા ?
 શા ૧૩લણી તનિ ત્યજિઆ રૂઝાર ? સેવકનઈ સવિ કુલ વિચાર.” ૧૩
 તવ તરણી ૧૪મુખિ બોલાધ ધમ્મ, “મિં ઉત્તર દેવાધ કિમ્મ ?
 ૨૦અખલા બલ-રહિત મતિ જ્ઞાન; કાંધ એક કચન કહું તે માનિ. ૧૪
 અમ કન્ય પાંચ પાણવના દાસ; તે પામ્યા દુઃખ; રહ્યા વનવાસિ;
 તેહ નારી તણી દાસી છું હું; પતિવત્તા-ભિરદ માયધ વહું. ૧૫
 ૨૧તે વનિ મૂકી મુજનાધ ગયા; દાસી તણી મનિ નાણી દયા;
 પરનારી-સહોદર તમ રામ; રાણી તણુધ ને લાગિશિ પાધ. ૧૬
 વરસ એક રહિશિ ૨૨તેણુધ ઠામિ; માહરા પુરુષ પોદા શિરિ નામ.”
 “હાં બાધ ! સુખધ ત્યાં ને ૨૩રહધ, એકપત્નીવત ૨૪રાજા
 વહધ.” ૧૭

૧૪. પિહિની. ક. —આ લોટી પહેલાં અમાં:—“એકલી નાચ બ્યતા નબ્ધ રહ.” છતે નામે એવ આદવી થય.” ૧૫. નારી. ક.
 ૧૬. ધાયો ગોવાલ, આબ્યા બહુ વહી. ક. નજરવારેજ નારી ગજ. ખા.
 ૧૭. આગિ. ક. ૧૮. આદિ ત્ય” ક. ૧૯. મનિ. ક. ૨૦. હું” અખલો તમ માત સમાન. અ. ૨૧. આ કહી હમાં નથી. ૨૨. તમ ગામિ; માહરા ગઠે પુકા તિતેર પોદાં નામ. ક. સામ. અ. —આ આખી લોટી બાલે હમાં:—“તે મુજ બિન રેહ્યા આ ગામ, ગાહારે પ્રીદ પ્રખદ; શં છ કામ ?” ૨૩. ૨૪. ક. ૨૫. માયિ વહું. ક.

એક કહ્યું, " મૂકી પરવરુ; નારિ-સમ્ભાવણુ રખેયોડી કરુ;
 ૨૬ મહન્ત તણા ગુણુ લીજઈ સહી, પ્રીછી બાતિ પદ્ધલિ લહી." ૧૮
 નગરદ્વાર મૂકી સુન્દરી, ઠામિ આવ્યા તે પાછા ફિરી;
 " બાઈ ! પાંચ પુરુષ ને છઠી નારિ, આવ્યાં એક દિવસ-મઝારિ. ૧૯
 ન્યાતિ ૧૭ કડા પ્રીછાણી નહીં; ૨૦ નૃપતિ છલિ રલા મઠ ગ્રહી;
 એ કાય-મણિ સમતુલ્ય ન હોઈ; પ્રગટ ૨૬ પારખૂં ન જાણુઈ સોઈ. ૨૦
 રખ્યે રાયનઈ રેસઈ એક; એ કપટવેષ માંહિ નહિ સન્દેહ.
 ભૂપતિ વિષ્ણુ-ભક્તિ ૩૦ મહિમાય; રક્ષા કરચિ વૈકુણ્ઠરાઈ." ૨૧

૮૪૯

૨૫. થોડું અણુસરુ. ફ. ૨૬. માતા. જા. ૨૭. કુલ. પ્રીછાણી. ફ.
 ૨૮. છત્રપતિ મેદ એથે સહી. અ. ૨૯. "૨ખૂં જાણુઈ સોઈ. ડ. —૨૦
 મીના ઉત્તરાધને બદલે અર્માં પૂર્વજાયો:—

" કાયમણિ સમતોલ નહીં; પ્રગટ પારખૂં જાય.

ભૂપત વિષ્ણુ ભક્ત વિશ્વાસ, રક્ષા હરિ કરે તે હોય." ૧૮૧

૩૦. વિશ્વાસ. ફ. —આ લીટી પછી જામાં:—

" પચ્ચાલી ચાલી શીખજ કરી, આમે આવી વૈરાટપુરી." ૨૧

—ધર્માં:—" વૈરાટપાયન કિહિ, સુણ્ય, રાય ! હવિ પચ્ચાલી નગરમાં
 જાય " ૨૧

અહીં અર્માં ૭ મું પૂરું-પદ જર્માં મળી ૮૪૩; જર્માં ૧૦ મું પૂરું
 —પદ ૮૨૬૧; કર્માં ૨૨ મું પૂરું-પદ ૮૫૧; ડર્માં પારૂંજ નથી, છર્માં નર્માં
 કડવાની ૭ મીથી આંક આગલા કડવાના અણુસન્માનમર્માં ચાલુ, એટલે
 તે અહીં કડવું પાડવી લાગવી નથી; ધર્માં ૧૪ મું પૂરું-પદ ૮૬૦; હર્માં
 ૬ મું પૂરું-પદ ૨૯૯. ફ. —અહીં ૨૦ મું કડવું પૂરું માને છે.

કંફૂં ઉપ મૂં—રાગ ૧બૂપાલ

સુપૈ

નંમર માંહિ તે આવી નારિ; આગળ પામ્યા તવ પ્રતિહાર.
મોહ પામ્યા મનિ વણું આગર; સુન્દરી તેજ તણ અમ્યાર.

વેદ ભણત્યા વાડવ રણા; વણિક તોલતાં ત્રાજૂ મથાં;
મુવણુંકાર સોનું નવિ ઘડધ; કલખી કાઢિયા મૂરછી પડધ. ૨

ધાંચી, મોચી, સૈ, સતાર, દરૂંદારા, ત્રાંબડ, લુહાર,
ગલિયારા, છીપા ખાતરી, માલી, તમ્બોલી, ખતરી, ૩
ગાંજા, કડિયા, ચારણ, ભાટ, ગણમન્ધવ, ઘોખી નંધ ભટ,
તરિયા, કંસારા, દરૂંદાર, કુક, કમડિયા નંધ ખીલવાર; ૪

જે તન દેખાઈ નારી તણું, વણું આર સવિ મોહા ધણું.
બાહણ કંઠી કાઢ ને વંચ, જેહમાં નારાયણુ અંચ; ૫

મોહ પામ્યા હીંદી નવિ ચક્રા; જાણિય તે ચિત્રામણ-સખ્યા.
દેવક્યા સવિ કિહિનંધ મનિ વશી, માતા પુત્રી ભગિની જયી. ૬

રાજકારિ પુહતાં માનિની; ભૂપતિ-મોંટધ પડી ભામિની.
યુધિષ્ઠિર મોંટધ મેલાવુ કરી, લાજ; પોલિ] પછડી મુન્દરી. ૭

વૈરાટનંધ મનિ વિસમધ યયુ; ધથી તારણી-પાસધ મયુ:
"માતુ, પુત્રી," કહી જુહારજ કરયુ; ૧૦કામિની બોલ પાણુ નવિ કરયુ. ૮

કંફૂં ઉપ મૂં—૧. દેશાળ. અ. ૨. દેખી આશિનિ યથા પ્ર° ૩.
૪. સરાણિયા, ખરાલી, રસણ, છ° ધ. ૫. તેલી ને ખતરી. અ. ૫. ભતરી.
અ-૬. ભવક દુરી. ધ. ૬. ભવક. અ. મોહા ૬. ૭. રજકસલાટ. અ.
મિળી. નિપાદ. ૬. ૮. આ લીટી ધર્મા નથી. ૯. મોહ પામિ મન તેનું
મણ. ૧૦. કામિનીનું બોલ પાણુ વરયુ. ૬.

લલિતા લાજ બહુ મનિ ધરમ; શરીર સડોત્તી પડે મુખ કરમ.

૧૧વનિતા ધણુંછે પૂછી સહી; વલણ ઉત્તર આપ્યું નહીં. ૬

ધનુ રામ ધરમ શામા ભણી; “અબલા! આપિ મુનઈ વધામણી;

માહરમ ૧૨ભાગિ પરુદણા પચ્ય; તાહરમ ભાગિ ૧૩થ્યુ છમ સચ્ય: ૧૦

કે વિષ્યુ તણી લક્ષ્મી તું જાણિ, કે પારવતી ત્રમ્બક-પાણિ!

૧૪કે બ્રહ્માણી કે સરસ્વતી, કે રત્નાદે દિનકર-સતી! ૧૧

અમિત તેજ નવિ જામ ૧૪કલી; ધરિ બધાં રિધિ આવી મિલી;

૧૫ભાગિ વિના નાવ પામમ કોમ; માનિ વાત કે જૈનમ જોમ. ૧૨

૧૬લાજ મર્યાદા વિનુ બહુ કરમ; તણુમાત્ર સહ આગલિ ધરમ;

મનુષ્ય જાણી મ કરશુ સેવ; એ ૧૭ધણિઆતી શિરિ મોટા દેવ.” ૧૩

દેમ શીખ રામ પાછા વળ્યા; લેમ ૧૮શિખિકા રાણી જે મિલ્યાં;

પુનઃ પુનઃકૃતી લાગી પામ, “શિ સનમુખ નવિ ૧૯ચાઉ, માય ? ૧૪

હું વિતાગરી બહુ સેવા કરું; તમ ચરણુરજ મુઝ મસ્તકિ ધરું;

બધશિ પાલખ્ય, માતા! તું, કરી કન્ધિ લેમ જાજું હું.” ૧૫

ધણું આદર દેખી દુપદી, રામવધૂ-મુખિ વાણી વહી:

“હું કિંકરી; એવડું શું માન ? તું વડરાણી રૂપ નિધાન. ૧૬

૧૧. વિનિ-વાત બહુ પૂછી સહી, ૬. —આ લીટી ખેલાં કર્મા:—

“વધરાટ અતિ રહીઆતિ થયુ; પતિ લાગીનિ પાછુ રહ્યુ.”

—આ ૬ મી કડી ખેલાં જામ્મા:—

“વાણી મુખ્યથી આવરે; હલવે હલવે પગલાં ભરે.”

—૬ મીનો ઉત્તરાર્ધ આ-છમાં નથીજ. ૧૨. પુરુષ. ૬. ૧૩. તણુ બહુ,

૬. ૧૩ આ ચરણુ આર્મા નથી. ૧૪. કે થી આ. એ પછી વધારે એક

બરણુ આર્મા:—“અન્તરરૂપ કલા સૂચ્ય લલી.” ૧૫. આ લીટીજ આર્મા

નથી. ૧૬. કાર્યકામ બ્યતૂં બહુ કર. છ. વિનુ. ૬ “કામકાળ તણુ

આત્રેન કરો, વિને કરી સર્વ આગલ ધરો.” ૧૭. દેશપણી આબ્યા હિ

ધિરિ. ૬. સમે પ્રગટ યારો કોવદેવ. આ. ૧૮. પાલખી કે. ૧૯. નૃ. ૬.

૨૦ પત્ની પાલી; દાસી યૈ રહું; માહુરા કમ તણી તુમ કાહણી કહું.”

૨૧ હલી મિત્રી ૨૨ હથી ભામિની; મધ્ય-સામાં શોભ્યાં માનિની. ૧૭

સેરદપૂતમિ નિશિ નિમંઘ ચન્દ, તિમ દુપદી, તારા ૨૩ અીવન્દ.

તે પેચ્યાલી પાલી ૨૪ પંદી; ૨૫ નંમરિ લેષ મધ તુહરાં કરી. ૧૮

રાણીધ આસન પોતા તણું, આપોપઈ માંડયું બધસણું;

પ્રેમસહિત બહુ પૂજા ધરી; ૨૬ પૂછેવા માંડી સુંદરી: ૧૯

“કુણુ માત તાત તમ તણું? પીહર સાસરું મુઝ આગણિ બહુ;

દેખર ન્યેષ કુણુ તમ ચિર કન્ય? કુહુ માત, સુણેવા ૨૭ મનિ ખન્તિ. ૨૦

તમિ સુઝાર તિજ્યુ સા બણી? સ્વેત વત્ર પિહિરયું ૨૮ રિધિ બણી.

બદ્ધ પ્રમાણિ અરીસ ધરી; સદા સુવટિ ૨૯ સોહધ સુંદરી. ૨૧

એકથડાં કિમ આવ્યાં છતાં? ૩૦ સદા નિરન્તર રહિતાં કિહાં?

તમ કુલર્થ ચ કાર્ય આદરુ? કવણુ નામ? પ્રતિ-ઉતર કરું.” ૨૨

સકલ પ્રમ. ૩૧ શ્રવણે સાંભલી, વક્તુ ઉતર આપ્યુ વલી:

“મુઝ માત-તાત વસધ દ્રોપદ દેશ; કન્ય હસ્તિનાપુર-પ્રવેશ. ૨૩

તે નાય પાણ્ડવની સેવા કરધ; અસત્ય વાકિ મુખિ નવિ બિચરધ;

૩૨ તેહ તણી અી સતી દુપદી; હં દાસી મુખિ તાતધ વદી; ૨૪

હં પચ્યાલીનાં કઈ કામ; શેષન્દ્રી તે માહરું નામ;

૩૩ ઠાકુર સાથિ વન-મખ્ય મયાં; સેવા કરવાં તનિ પાસિ રહ્યાં. ૨૫

૨૦. આ લીલી બામાં નથી. ૨૧. સધલી મલી સામ તે બણી. બા.
૨૨. ચાલી ક. ૨૩. ક્યાંહાં ય. આ લીલી બામાં નથી. ૨૪. પરવરી. ક.
૨૫. નારી, અ-કે. ૨૬. પૂછિ વિમાણી ક. ૨૭. મુઝ સ્વન્ત ક. ૨૮. આ
બણી. ક. ૨૯. સોહધ ક. ૩૦. સાચું, કહું. માતા! કહું ક્યાંહાં. ક. ૩૧.
રાણી. ક. આ લીલી ધ માં નથી. ૩૨. “તેહ તણી દાસી મુઝ વાતિ
વદી; સુરનર મુનિજન બણિ વતી.” ધ-કે. ૩૩. આ લીલીયે હ માં ૧૦
પૂર્વ. ૫૬-૩૨૪.

૪૪ નૃપચરણા નાથ જે વરયા; એકલડી વનિ મૂડી ખસ્યા;
 પડી વેણા પાસછ ન રહિવાય; ૩૫રાખાન જીવ રાંકે લડ રાય. ૨૬
 ૩૬રહી એકલડી વનિ જડી ધરણુ; સતી જાણી આવી તમારિ શરણુ;
 ઉચિષ્ટ અન્ન નવિ કીજાન આહાર; અન્તરિ પન્થ ગન્ધર્વ કરમ સાર. ૨૭
 જે કપટ-કામ-દ્રષ્ટિ સાદમું જોઇ, મરણુ અખૂટમ પામઇ સોઇ.
 એક ૪૭વર્ણુ વિપ્રથા કીજાન વાત; અવરિ પુરુષ તનિ ભાઇ તાત. ૨૮
 તમ શરીર શૂઝાર બહુ કરું; ૪૮ઉદ્ધર્તન અર્જુન ૩૯આવર્ષ;
 દેન્યો વિતાં; ચઢાવીશિ શીશિ; ૪૦રાખણુ સતી-ધર્મ શ્રીજગદીશ." ૨૯
 "બાપ! દીન વચન તમ્યો જે કહ્યાં, ચૈ બાણુ હૃદય વિચિ ૪૧રહ્યાં;
 ૪૨દાસી હકરાણી વિહિરુ ધણુ; (સમ) ચીર પટન્તર ધાખલ તણુ." ૩૦
 શેન્દ્રી કહઇ, "તાં મ કરશુ રીસ; કહ્યાં કન્યનમણિ કાયકશીસ ?
 હું ૪૩સેવક ચૈ પાસછ રહું; કાપું જામ; ૪૪મુખિ દાસી કહું. ૩૧
 કામી કપટી જીઆરી દુષ્ટ, લોભી લમ્પટ યરા પાપિષ્ઠ,
 જાણ ૪૫જાણિદ નઇ વચ્ચક દ્રોહ, મદ મચ્છર મમતા નઇ મોહ, ૩૨
 ૪૬ચોર ચાડ અન્ધાઇ જેહ, રાયનગરિ નવ વસઇ તેહ.
 ધર્મદયા વૈરાગિ વિવેક, વર્ણુધર્મ વિશ્વલક્ષિત વિશેષ; ૩૩
 ૪૭પરનન્દા પરત્ની પરધન, સવિ કિનાં તિકા નિશ્ચય મન.
 ૪૮ધણુ દિવસ રહી લક્ષણુ જોય; બસતિ દાય નવિ ધાતિ કોઇ. ૩૪

૩૪ અમ કાકુર નેહચન્નયિ ગયા. અ. ૩૫. અસત્ય ન જોલું, સાંભલુ, માઇ! ઇન્દ્ર.—આ લીટી આ માં નથી. ૩૬. "પડી વેણાએ મુને જાડી ધણું, હું સતી જાણી આવી તમ ચરણુ." અ. ૩૭. વિપ્ર સંજ્ઞાતિ કાજિ વાત. ફ. ૩૮. અર્ધ તિવક. અ. ૩૯. આદર. ઇ. અ. ૪૦. યમ રાખશિ અમશ્રી ફ. ૪૧. વહાં. ૪૨. અહીંથી નણુ લીટી બા માં નથી. ૪૩. દાસી. ૪૪. તમ કારણ કહું. ઈ. ૪૫. ■ ભેદ. ફ. ૪૬. આ લીટી બા માં નથી. ૪૭. દારા સેવા પરધન. ૪૮. આ લીટી બા માં નથી.

અનેક પરિ આશ્વાસન કરી, “ સુખિ જન્માતા ! ” રહુ ધિર થઇ.
 લક્ષ્મીનાથ આલરણુ તમ્બોલ, રૂઝ્દરમતિ રસિ કરુ કહ્યોલ. ” ૩૫
 ઠરી પગ્યાલી થાનકિ થઇ; પરિ પારખૂં પ્રીઝાણૂં નહીં.
 એ સમરણુ યોગમાયા-મહિમાય; કામિની-કન્ય ન જાણ્યાં જાય. ૩૬
 ૫૦ અનધ રાધ વૈરાટ નિજ નારિ, કરિ સેવા મનિ તિજ અદર્શર;
 ૫૧ માગઈ નીર, પદ આણી દિધ; પૂછી કિટું સહ પાણી પિધ. ૩૭
 જિહાં ધર્મ ઇન્દ્ર ભારત નઈ રવિ, તિહાં સિધિ થાં અણુવીનવી ?
 નારિ પગ્યાલી રહિ જ્યેષ્ઠ ઠાણરિ, તિહાં સકલ નિધિ દિ નન્દકુમાર. ૩૮
 ધિરિ ધિરિ મર્જલ ઉચ્છવ થાઇ; નિતિ આનન્દ અર્જુન ન માઇ;
 જિમ દ્વિતીયા ચન્દ્ર ગિમ્મ વૃષણુ, વિમ વામ્નુ મહિમા નૈઅર તણુ. ૩૯
 અતિ સુખિયા થ્યા વણુ અદાર; ૫૨ વધી ભક્તિ તણી-મુરારિ;
 અન્યોઅન્ય કરઇ સહ વાત, એ પગ્ય મહાપુરુષ તણી વિખ્યાત: ૪૦
 “ જહીંના આખ્યા આણુઇ ગામિ, રામરાજ્ય સર્વ સીધાં કામ.
 ભાઈ ! રા વિરાટ સમુ સેવક કાઇ, આલમાં અણલ નહીં જાઇ સોઇ. ૪૧
 તિહાં પાણુવ બાધા લીલા કરઇ; ૫૩ કિટું-રમતિ રાજ-મનિ કરઇ;
 વૃન્દલ નૃતિયાલા માંહિ રહઇ; નાટક ધનુર્વિદ્યા જલ કહઇ. ૪૨
 એ ભાખઇ આપિ મુખિ સુઆર; તે મધિ વાલુ તણુ અધિકાર;
 સહુ જ્યોતિક સેવક ગાઇ; ૫૪ રાખઇ ધણુ નિશિ નૈઅર માંહિ. ૪૩
 નિકુલ મસાણી ફેરઇ સાદ્ધણુ; વડુંક સમા કરવા કેકાણુ.
 પગ્યાલી પરિ દાસી તણી; અન્તેશ્વર સેવા અતિ ધણી. ૪૪

૪૬ સમાધિ રહુ. મુન્દરી. ઇ-૪. ૫૦. “ ભક્ત્ય કરે વૈરાટની નારય, કરેવાં આનન્દ અપાર. ” આ. ૫૧. અહીંથી ત્રણુ લીટી બા માં નથી. ૫૨. નિતિ આનન્દ મનિ નિતિ હસાઈ. ક-ઈ આ. આ કંડી બા માં નથી. આ પછીની ૪૧ થી ૬ માં નથી. ૫૨. કપિ સમા વિચ કરે આ ૫૪. ભક્ત તે આપે સાર. અન્તેશ્વર લક્ષ્મીનાથ આપિ સુઆર. ૫૫. વાધિ વાધર પ્રસવ બહુ થાય કે. આ લીટીથી ૧ લીટી બા માં નથી.

અહુ પરિ પ્રીતિ વધારમ નારિ, જાણિ રખ્યે ૫૬ જાણિ શેન્દ્રી બાહરિ.
 પરકાજ કરી પેટ મહુ ભરમ, ફૂલ-ભાર રામનમ નવિ કરમ. ૪૫
 એણી પરિ ધણા દિવસ તિહાં રહ્યા; કાલા ગોરા કુણિ નવિ કલા:
 જિમ સાગર માહિ રત્ન સમાય, તે જલનિધિ-મધિ કહિણિ ન કવાય, ૪૬
 ૫૭તિમ નરસાગર નરૈરાટ, જનજલપાર ન જાણુ ઠાઠ,
 તે મધિ ૫૮ખરા રત્ન આવરયા; ખુલી કુણુમ નવિ કીધા ખરા. ૪૭
 એ વૈશમ્પાયન કહિ, મુણિ વાત; (તે) જાના રાખ્યા વૈકુણ્ઠનાથ.
 ૫૯એહના રૂપ કયા ગુણુ કિમ છપાઇ ? એ વડા જોવડા માણિક
 કહિવગાઇ. ૪૮

મુણી કયા જનમેજઇ હમઇ* (એ) સુન્દર વાત માહુમ મનિ વમઇ,
 મર્જવ કીર્તિ દેવ સમાનિ; આદિ અન્તિ ભળ્યા ભગવાન. ૪૯
 જિહા જિહા કષ્ટ પડયાં અતિ ધણા, ૧૦રાખ્યા જાણી દાસ આપણા,
 ભાઇ! તેહનઇ દુખ આવઇ કિમિ, જોહની સાચી ભક્તિ બૂધર
 મનિ ગમિ ? ૫૦

૫૧. જઇ દ્રષ્ટિ બારિ. કુ.-૪૪ ને ૪૫ માં કહી ૨-૩-૪-૫ ના કમે ક માં છે.—આ ૪૫ નો પૂર્વાર્ધ અ-ઇ માં જ પા.; પૂર્વાર્ધનાં ચરણ પણુ જા. પા. ૫૭ “તેમ નગર સાગર વૈરાટ, ન્યાં વણાશ્રમને! ધણે છે કાર” અ. ૫૮. ખટ. ફ. ૫૯ આ લીટી બા માં નથી. ૬૦. તે કુળ બાળ્યાં પાણુવ તણાં. અ-ફ અહીંથી રા કહી છ માં નથી. ૫૦ માં નો ઉત્તરાર્ધ ને ૫૧ માં નો પૂર્વાર્ધ બા માં નથી. આ ૫૦ માં નો ઉત્તરાર્ધ અને ૫૧ માં ને બદલે આ મા—

જેને સાચી ભક્તિ બૂધરની ગમે, અનેક કષ્ટ હરિ તેહનાં સમે.

અનેક વિધન માહારાં દરયાં. તમે રૂપિ! કૃતારથ કરયા.” ૪૯

ફ ૫૦ માં નો ઉત્તરાર્ધ અને ૫૧ માં નો પૂર્વાર્ધ નીચે મુજબ આપે છે —

“યેદનિ સાચી ભક્તિ બૂધરની જણિ, અનેક કષ્ટ હરિ સારકૃપાણિ
 અનન્ત વિગ્ર હેશામાં દરયાં, ત્યમ રૂપિ આવિ કાજ અદારાં સરયાં”

જિમં અનેક કાર્યં હરિ તેહનાં કરયાં; અનન્ત વિદન હેલામાંહિ હરયાં;
તિમ ઋષિ! હુ અમારિ તમ્હે. કુદુ કયા; સાંભલય અમ્હે. ૫૧
શ્રોતાજન સવિ યયાં રલિઆતિ, જે દેવજનમેજન બહકા સાથિ;
ભારથ ગર્જાજય-કલોલ, ગ્રીવમ્ સહકા ઝાકમમેલ. ૫૨

૮૦૧

કંઠ્યુ ૩૬ મું—રાગ સામેરી

રાધ તણી સ્તુતિ સાંભલી, ઋષિ યયા રલિઆવિ.
વૈશંપાયન બિચરયા; પુસ્તક લીધું હાથિ. ૧
વૈરાટ માંહિ રથા પાણ્ડવ; યયા માસ પિંખિ આર;
અનુચર કીરવના ભમમ્, પણુ કો ન ભણુમ્ પાર. ૨
દુર્યોધન રકરમ્ રાજ્ય, હસ્તિનાપુરિ-ભૂપાલ;
અવરિ તણુમ્ મનિ રાયજી ભુ, સનુ તણુમ્ મનિ માલ. ૩
એક વાર રાજ સભા બમ્કુ; હરખ આણિ મન માંહિ.
કટકલ્લ સહ યથામ્ પાસમ્; બિલટ અણિ ન મામ્. ૪

૩૧. થેહ નિજ જામિ. ૨.

પદસંખ્યા:—

અ (૮ મું)—૮૬૭; બ (૧૧ મું)—૮૬૭; ક (૨૩ મું)—૮૦૩;
ડ (૫મ્થે કડવાં ભૂતાં ન પાડવા છતાં અહીં ૩૫ મું પૂરું. ૫૬—) ૮૧૦;
ઈ (૧૫ મું નેહથે છતાં ૨૨ મું આવી)—૮૦૩; ઉ (૧૧ મું)—૩૫૦. ફ.
સળકું, કડવાં ૧૮ માનતાં (તે પ્રતિ ત્યાં ૧૦ મું માને છે, તેની ૨ જ
કડીના ઉત્તરાર્ધથી પ્રાપ્ત છે. તે કડવેથી અહીં સુધીમાં તેનાં ૫૬ ૪૩૫-
તેમાં ત્યાં સુધીનાં ૫૬ ૪૨૩ માય છે, તેટલાં જ ફે માં હોય તો બધાં
મળા તેનાં) ૫૬ ૮૬૮ મળે છે. ક. ચાલુ આંકે એમ અહીં સુધીમાં ૨૩
કડવાં માને છે, તેમ ફે ૨૧ માને છે.

કંઠ્યુ ૩૬ મું—૧. તે સાત અ (...વાત.) ૨. આનન્દ કરિ રે.
કે-કે. ૩. રાધ સર્વ રાજ્યા, પણિ. ફ. જ. માંહિ. ફ.

- કર્ણુ બીષમ દ્રોણ મહા ભડ, અશ્વત્થામા પથર.
 કૃપાચાર્ય દુ શાસન સુભટ, શકુનિ-સરખા કૂર ૫
 શત બ્રાત પોતાના પોદા, બહુ બલિઆ જોહ;
 અવરિ નરપતિ ૧અતિ ઘણા, અર્કિ સખય શરા દેહ ૬
 મદિ ગલતા (માતા) ગજ હકધ, હી સારવ કેકાણુ;
 પાખરી પાખલિ રાખિઆ, જોધ રાય ચતુર સુખણુ. ૭
 અતેક મહીપતિ નમધ નીચા, ૭અનધ દિયિ બહુ માન;
 બાહા પસા દેધ બધસારધ, દુરન્યોધન રાજન. ૮
 અણુચીતબ્યા ઝાપિ આવિઆ, નારદ તેણુધ ઠામિ,
 આમન છાડી રાય જીકયુ, ધરી કરયુ પરણામ ૯
 “ શીઘ સ્વામી ’ કરી રક્ષા, તમ્બો દયાનિધાન,
 આજ કિમ પધારિઆ ? ” ધમ પૂજિજી રાજન. ૧૦
 સ્તબ્યા નારદ વદધ વાણી, “ મિ જાણિજી મન માહિ,
 “ માસ સાત તે વહી મયા, તે “ નહી જાણિ રાય. ૧૧
 આપણા જાણી આહા રે આવ્યુ, ૧૦કરે છૂ તુઠ જાણુ,
 આ કટક દેખી મનિ મ આણેશ, ૧૧પાણડવાથ પ્રાણુ ૧૨
 અરે, બીમ સાયધ કુણુ ભડયિ ? એક જાણુ દેખાડિ;
 અરજન સાયધ કુણુ આયડયિ ? જિતશુ કુણુ રાદિ ? ૧૩
 સહિદેવ ૧૨શર નઈ પૂરુ, પનાડધ ૧૩પુહુચાય
 નિકુય કરધ ધનુષ (ખાણુ) સાદધ, કો જધ જે સાદુમુ ચાધ ? ૧૪

૫ મુન્ય, ક્રિપાચાર્ય સહ્ય મહાભડ, અવર બહુ રાજન અ.
 ૬ કેતવા, ભડ સખલ ક-અ સખલ બલિઆ તેહ ફ. ૭ અવરિ
 દિ ફ ધ ચાટવરી (૧) ડ રાવલી (૧) ક ટ સાત માસ પાણુડવ
 હતા ન યયા અ-ધ. તે ફ. ૯ ત સિ° ન ફ ૧૦ કરવા દુરિનન
 જાણુ ફ અ. ૧૧ શ ન ચાલે પ્રાણુ અ. પામવા શર પ્રાણુ ફ
 ૧૨ શરા, પ્રાક્રમિ પૂરા ફ

તે માટછ મનિ ગર્વ મ આણેય, દેખી દય, રાજન !

મેલિ ધાડિ મ કામિ આવછ, રોડિ, દુરભોધન !” ૧૫

સુણી રાજ્ય જૂઠ સાદ્ય, જ્યોધ સધલા જેહ;

મુખ કટકે દોડાં ૧૩૬કરાં, ૧૫૨-તનિ ધૂનઠ દેહ. ૧૬

“ એતિ, કહીનઈ વસ્યા પાછા; “ ખુલ્લી કાફલ ભાલ,

પુનરપિ વસી વન ભોગવછ; નહીંતર પૂરુ કાલ. ૧૭

(અનઇ) મોટું પાસુ ૧૬ મહારાજન; એ માંત્યા કિમહિ ન જામ;

કદાચિત રહછ જી જીવતા, દિન વ્યાર, ખાઇ વાય.” ૧૮

ધ્રમ કહી ૧૭ નઈ વસ્યા નારદ, પામ્યા અન્તરધ્યાન.

કરિ મહી ખીડું સભા માંહિ, મુકિજી રાજનન: ૧૯

“ કા છછ રે છેલ્લી રતિવુ, આ પશુ પાકી જામ ?

પાણવ કેરી સિધિ લ્યાવછ, સભા માફરી માંહિ ? ” ૨૦

રાજકાજ સધલું સુખીછ, મજ રમ અમ પસાય.”

૧૮૦૫તિ સધલા સાંભલછ, પશુ કા ન જામકુ યામ. ૨૧

મસ્થાખાદિ મસ્થ ભડતા, ૧૮૫૦ સાતિ બ્રામિ;

તે મધિ મોટું મસ્થ જીમ્તિ, અતલી-અથ વિખ્યાત. ૨૨

સુણી પશુ, ભડ ૨૦ જીકી આબુ, સભામધિ નિહાં જૂપ;

પ્રાકરમિ ભોગસમાનિ બલિઉ, તેવડું તનિ રૂપ. ૨૩

૨૧ આવી મહામસ્થ રજુ આગલિ, વૃષનઈ નામછ શીસ;

“ એ કુણુ બિપરિ ધરયું ખીડું ? ” અગાવી રામ ૨૨૨ીસ. ૨૪

૧૩. ચેહ પાછા ફ. ૧૪. ફરજતો ફ. ૧૫. ધૂનતા દોડા દેહ. અ.
૧૬. દુરભય. ક. ૧૭. નારદ વત્પત્યા. ઇ. ૧૮. વૃષિ સધલા ન્યાદાલીઆ.
ફ. ૧૯. રહિતા. ફ. ૨૦. ધરણી ફ. ૨૧ “ આવી કરીને રજુ ભય, રાજનિ
નામું શીસ.” ફ. ૨૨. શીસ. ફ.

[ઊથલું]

રઝગાવી રાષ્ટ્ર રજીસ કુલુ બિપરિ, તે અમ પ્રતિ બિયરુ;
 શિ કાર્ય આવશિ પ્રાણુ રપ્રાક્રમ ? રજકામ તે અમ શિર ધરુ. ૨૫
 ૯૨૬

કડવું ૩૭ મું—રાગ એજ

મહા કરે બોલો ૧રાષ્ટ્ર, હરખિઆ તેણી વાર;
 “કટક માહુરા માંહિ ન્યોધ, વૃંહજ દીસમ સાર. ૧
 પુત્ર વિણ કહિનઈ નવિ કહું, જે કરુ રાયનું કામ;
 મહા મહા દાલી વાત મોટી, કુણુ ધાતમ હામ ? ૨
 અમ શત્રુ પાણુવ આ મહાવનિ, રથમાં વર્ષ જ બાર;
 તે નિષ્ઠ્યરન્યા જે રથા, કુણુ દેસ ગ્રામ-મજારિ ? ૩
 સિદ્ધિ તાં નથી લાલતી; વહી ગયા માસજ સાત.
 એ ઔદ પાંચમ છાયા કેહી વિધિ ? એહજ વિસમક-વાત. ૪
 જુ છતા આમ તમ ચક્રી, પુ નચિન્ત કીજમ રાન્ય;
 વહી તેર વરસ વન ભોગવમ; અનમ શીઝમ સવિ કાજ.” ૫
 કહ્યું રાષ્ટ્રનું સુણી મહામહા, ગ્રહું બીડું પાણિ;
 કાજ બીડી રહુ બિજુ; બિયરમ મુખિ વાણિ: ૬

૨૩. “ચદાબૂ” તે શીસ બિપરય. મુક પ્રતિ હચ્ચરી.” ઇ. રાય પ્રત્યે એમ હચ્ચરયો. બા. ૨૪. શીસ. ફ. ૨૫. માહુરું, બ્યતાં છો, હું. ઇ. અમ બવ, બ. ૨૬. કા રાય । આરત્ય મન્ય ધરો. બ.

—સરવાળો. અ-૬૧૮; બ-૮૯૨૧; ક-૬૨૮; ડ-૬૩૫; ઇ-૬૩૨; ફ-૬૨૩; હ-૩૭૫; આશ્ચર્ય કે આહી ફ પ્રતિ ૩૬ કડવાં પૂર્ણ માને છે; ઉવટ એજ તેને પણ એજવનો પડ્યોજ છે.

કડવું ૩૭ મું—૧. “નિ હરિજ અપાર. ફ. ૨. યિયા માસ બેચાર. અ.

“ આકાશ-મારગિ ઉતપત્ત્વં, જે પરવર્ષ પાતાલિ;
 ગદ્ગદિ આરિ ફરી વલ્લં નઈ, પૂછું દશ દિકે-પાલ; ૭
 ગદ્ગદિ ગિરિ પરવત વનખણ, નગર પુર ધર ગામ;
 સરોવર સરિત સિન્ધુ સોધું, અગ્નિ અગ્રોચર દામ; ૮
 અક્ષીતલિ-પદ્મ-ચક્ર-જિપરિ, દશિ પાણ્યવ નિષ્ઠાં,
 દિવસ થોડા માંદિજી સિધિ, લેખ આવીશ છદાં. ૯
 પદ્મસરિ પેલુ પેટ માંદિ, તુ નહીં છૂટક નિરવાણુ;
 અવરિ નર નવિ ભડક અમર, રાષ ! તું મનિ નાણિ. ૧૦
 એક તણી એવડી શી ચિન્તા ? જણુ પાંચ કહી માત્ર ?
 તમ કટક-મધિ અતિ થોષ થોડા, ભડવાઈ ભાજક માત્ર.” ૧૧
 રાય અતિ રલિઆતિ યયા, તવ મુણી મલ્લ-વચન;
 “ વિશ્વાસ તાહરુ છઠ ધણુ, ભડ ! માનિજી મુક મન. ૧૨
 તું સહી એકનિ સિધિ લ્વાવેશ, વીર ! વધદિલુ “માધ.”
 બહુ પસાઈ કરી રાષ શીખ દીધી; ચલાવ્યુ કણુ માંદિ. ૧૩
 પાધરુ આકાશ ભમિઉ તેતલક, જોવા ધન્દ-સદન;
 “ ભલ્લલોક તે જોઈ વલ્લુ; શિવલોક સોખુ લિન. ૧૪
 સાત લોક જિપરિ વલ્લુ સોધી; ન લાણી કિલિ સિધિ;
 પાતાલ પદ્મકુ; નાગલોક જોયા, શેષ વરણુ દલ-મધ્ય; ૧૫
 ૧૦ અવની તલ-પદ્મ સાત શોધી, આણ્યુ પ્રથવી માંદિ,
 પરશુમ દશિ ૧૧ મિલક પ્રગટ, નિતિઆ રાણુરાય. ૧૬
 છદાં મલ્લ વાઈ બાકરી, તદાં ભડી ભાજક વીર;
 કરી બાંધે પૂતલ પગિ; જિતારક ભડ-નીર. ૧૭

૩. અણુ કલિં અણુ દિશિં કરી વલ્લં. ૬. ૪. નિં. ૬. ૫. ક્યાદિ
 ૬. —૧૦ મી-૧૧ મી અમાં નથી. ૧. ૨ મુદ્દનિં. ૩. ૭. ભલ્લ. ૪. ૮.
 જોઈ ૬. ૯. “લોક શિવલોક હાખરિ વલ્લુ સોધી મહુલ ભૂમિ જ્યન.
 ૬. વલ્લયો તણુ જીવન. અ. ૧૦. પાતાલ લોકને વલ્લો સોધી, અ.
 ૧૧. મલ્લ પ્રગટ્યુ. ૬.

- પછી ઉત્તર દશિ ચાલ્યુ, અનન્ત પન્થા જોહ,
પરવતિ પોદા રાધ જિત્યા, અલર્જી કાલ્વધ તેહ. ૧૮
- મેરુ-મન્દર-વિન્ધ્યાચલ-હેમવન્ત-પન્થ અપાર,
સરોવર સરિતા ગુફા ગિરિ, નવિ જગરથુ એક કાલ્સર. ૧૯
- પૂર્વસાગર લગધ સોધ્યુ, ૧૨લડીઅ પાડ્યુ ભેવ,
મધ્ય પ્રતિમલ્લ રાધ જિત્યા, પશુ વાત નાવધ મેલિ. ૨૦
- ૧૩મધ્યસાગર સિન્ધુ જોયા, પૂછિઆ દિક-પાલ,
રાય પાણુ કેરા પુત્ર પોદા, ૧૪પશુ કિહિનઇ કાલી બાલ ? ૨૧
- પછી દક્ષણ દશિ ધશિઉ, ય્હા વસધ વિસમા દેશ,
ખુલી સધવા પાજિરા, મલ્લ નમાવ્યા નરેશ ૨૨
- સકલ પ્રથવી-મધ્ય ૧૫સોધ્યા, નગર ૧૬પુરધ કાણુ,
ઉદ્યાચલથી અરત હોધ, જિહા લગધ રશિહર લાણુ. ૨૩
- ૧૭ઉજ્જૈન નધ મુલતાન, માગધ, ૧૮કાબિલ, ધુરધ, પુરાસાણુ,
મયખાર, ૧૯કિરજી, હપસહજ, જિહા ૨૦મલ્લદલ-ભર્જીણુ, ૨૪
- પ્રયાગ, કાશી, ગર્જસાગર, અજોધ્યા, આસામ,
ખર્જીલ, ગૌડ નઇ કામર, પશુ ન લાધુ કિહી કામ ૨૫
- માલવુ, મારુ-આડિ મોટી, મેદિ ગુણુ ગૂજરાત,
કુર્જણુ, ૨૧મરહટ, કાહાનડી, સધલિ દેખાડયા હાય. ૨૬

૧૨ અહીંથી ચાર ચરણુ આમાં નથી ૧૩ સિદ્ધિ કે અન્ય. ધ
—આ પ્હેવાં ધમા —

“ મધ્ય સાગર સિન્ધુ સોધ્યુ, સપ્તદ્વીપ, નવખણ્ડ,
દેશ દેશ વ્યદુ સોધિયા, વધી સોધિયો તાં બર્જી ”

૧૫ પેખી કે ૧૬ દેસાધ —આ ૨૩ મી આમાં નથી ૧૭ આજ
બન્ધ આ ૧૮ કલ્પજી નિ કે ૧૯ કલ્પજી ૨૦ મ્લેચ્છ ૨૧ સૌરાષ્ટ્ર કે

[ઊપક્રુ]

સમગ્રિ દાય દાખન્યુ; કિદિ ન વાધુ મર્મ:

૧૨પૂતલાં પગિ વિત્યુ બાંધી, દામિ નાન્યુ સમ.

૨૭
૬૫૩

૨૨. " પૂતલાં બોલેર પમે બાંધ્યાં; ફરી આળ્યા આમમ." અ.

—સરવાળો:—અ-૬૪૩; બ-૬૧૬; ક-૬૫૫; ડ-૬૬૨; ઇ-૬-૬૯૦;

હ-૪૦૨.

૬૬ આ ૬૬વા પછી અર્માં નીચેનું એક ૬૬નું વધારે છે:—

૬૬નું ૧૨ મું—રામ મહાર

મક્ષ વાધુ-વેમે પર્વરથો, દધં ભરીને શર.

શાશ્વતાં ધરણી ડખમમે; પર્વત યાએ ચુર.

રાએ ઠેર વચન સાંભરે, મક્ષ ભવટ અર્જુ ન માય;

'હવે ખવડ સર્વ સોધી વણ', ને કપાંદિ પરત યાવ.'

દેવખણ, હેમખણ, સાન્વિક, હામવત, સોવણ,

૧૫, ભરત ને હરીતકી, નર નવે વાસ્યો ચરણ.

ઉન્દ્રદીપ ને મેરુ, તામર, નામ, સોમ, મન્ધવં,

ચરણદીપ સોધી વસ્યો, તવ બોલિયો તે મર્મ.

મૃધી પરથ મહા અરણ્ય સોધ્યું; વાસ્યો ચમ્પક-અરણ્ય;

ધર્માણ, જઘારણ સોધ્યું; ધરાતાં મુઠે ધરણ્ય.

હવે પદ્મારણમાં પર્વરથા; ભેયું ગુબ્બારણ જીંઝકાર;

અર્જુદારણમાં સમ્યરથો, સુમરતે પાણ્ડુ-કુમાર.

પર્વત પ્રિદ્ધ અતિ સોધ્યા; મન્દરાચલ ને મેરુ;

વિન્ધ્યાચલ, સિદ્ધ્યાચલ સોધ્યા; દેવ પ્રીધો ફેર.

મહા ભોટ ને મારાણ સોધ્યું, મગધ ને મેઘપાલ;

૧ પૂર્વગિરિ, ભમ્બોટ સાચર; સોધ્યા સમઘા ઘાટ.

કાન્યકુબ્જ, કિરાલ, કુંકલ, કણ્ડાલ, કારભર,

કુશ્મેર, કોરજી, કુકંટ, ...કાંઠાણ વેર.

ક્રમ ૩૮ મું—રાગ એજ

વિમાશીનઘ મલ્લ વિત્યુ (પાણુ); ન જાણી કિહિઈ ભાલ;
સલા માંહિ મિ સુણ્યું [સાચું] એ રાખિઆ ગોપાલ, ૧

- અજી, ખજી નિ લટ્ટે સોધ્યું; અણુદ ને આલાર,
ડાઠભરથ અન્ધકાર સોધ્યું; વણી ધરથો અવની વીર. ૧૦
- નિહાંદેશ, વિકલપ સોધ્યું; જલન્ધર, પખ્યાલ;
ત્યામધર મુખ-નામ-ગુખ જોયાં, ભમેયલ, નેપાલ. ૧૧
- તિલકી ને મહાચરણ સોધ્યું; હડલ તે અર્જુન-પાર;
દેશ જાવલ્ય, દ્રાવડિ ભગ્યો, ત્રિપુર દેશ તે સાર. ૧૨
- ચિત્રઘટ, ધટધાટ સોધ્યું, બહરખ ને બિડાલ;
તાપીતટ, જુજ સોધ્યું; દીધ સધલે ફાલ. ૧૩
- વારીદિગ, અણ્ડાલ જોયું, સિન્ધ દેશ ને લાટ;
ગોલોક દેશે ગડગડ્યો; જોયાં દેશ-મન્દિર-વાટ. ૧૪
- સવાલકે સચ્ચરથો; જોયો એકપગીનો દેશ.
તામરુટ મુખ-નામ-ગુખ દીઠા, આણી અતિ વિશેષ. ૧૫
- મલ્લ ચન્તાણુર થયો; રાય તણું ને હોયે માન.
વિકરાલ મુખ-નામ-ગુખ જોયાં, જ્યાં ઓદે, પાયરે કાન. ૧૬
- ગોલાટ, ભરત તે બડ ધરથો; જોયા અશ્વમુખના લોક;
તલમાત્ર સધલા દેશ સોધ્યા; પડ્યો ફેરો ફોક. ૧૭
- વીસરથો તહીં દેશ અણગો, જળ જળ જ્યાં યાય;
હિર્જલાલ કેરે યાનક જોયું; દેવજાત ભરી ને જાંય. ૧૮
- સમુદ્ર કેરા જે બાણું, જ્યાં કોઈ ન કરે હામ;
પર્વરથો જ્યાં વિષમ યાનક, કોઈ ન જાણે નામ. ૧૯
- આયજી યેને જોઠો મહાભડ; કરે મન વિચાર:
'કોઈ ગામ અણ્યું વીસર્યું; ભાઈ ! જાણે ત્યાં નિરધાર. ૨૦
- મેં માંહે નગર સોધ્યું; કાંઈક જોલો ભર્મ.'
આણસ મરડી ફાલ દીધી; જોલા સધલા મર્મ. ૨૧

બુવનત્રણિ-એ વસ્ય ખુલી; પૂછ્યુ સકલ સંસાર;
 “ હવે હસ્તિનાપુરિ જે રાયનઈ, કહું [હું] નાકાર.” ૨
 એહવું જાણી વસ્ય શ્રુત, વિરાટ-મધ્ય વિત્રામ;
 રાતિ રહીનઈ લોક પૂછ્યા, “પાણવનુ કિહીં હામ ?” ૩
 તેનું નામ દે જાણુ નહીં, તુ સિધિ કિમ કહિવાઈ ?
 સતિવડતા^૨ નગર સધલું, વિષ્ણુલક્ષ્મિ જિહાં રાઈ. ૪
 વાત માની વસ્ય પાણુ, વલી વિમાસઈ મજિ:
 “આ સભા જેવુ શિ ન જાણે ? ધડી ચ્યારિ યાશિ દિન, ૫
 સકલ પ્રથવી ખાતિ પગતણિ, નથી ઉલાધા જેહ;
 વિરાટ કેરુ ખરખરુ મનિ, થાદિ રાખું તેહ ?” ૬

મહા, નક્ષત્ર ને ચન્દ્ર, તારા પૂછ્યા; અર્ક દ્વાદશ સાર;
 વિશ્વાનર ને વરુણ પૂછ કરીને વિસ્તાર. ૨૦
 વનચર-એચર-જલ પૂછ્યા; યજુ-મુન-નવખણડ;
 સમુદ્ર માંહી પર્વતયો ઘેરયે ઘેરયે પરચણડ. ૨૩
 સમુદ્ર માયલા મચ્છ મોટા; પૂછ્યું જલચર-જલ્યા;
 મકર ને મણ્ડૂક પૂછ્યું કરીને વિસ્તાર. ૨૪
 વિહમલીકના (૧) પાલ પૂછ્યા; કિનર ને ગન્ધર્વ;
 વિદ્યાધર-જલદેવતા ઘેરયે ઘેરયે પૂછ્યા સર્વ. ૨૫
 જ્ઞેનન પચારા કોઠય પૂછ્યા આસ્થો ઘેરયે ઘેરય;
 અણુમાત્ર ક્યાંઈ જુસ્થો નહીં; “ હવે જાણે” પાછા ઘેરય.” ૨૬
 અણુમણ્ડો પાછા વસ્યો; ચિન્તાતુર યો મન:
 “ શું મુખ દેખાડીશ રાયને ?” જલ ફીણુ મિશ્રું તન. ૨૭

પૂર્વછાંચે

શીશ પૂછે હાથ ધસતો; જુળ ન ફાટે જડ;
 “ પાણુ-તન મલ્યા નહીં;” કર અડાડયો નેલાડ.

૨૮
૫૬-૬૭૧

ઠંડવું ૩૮ મૂં:—૧ “ રાય પાણુ કેરા પુત્ર યોદ્ધા; કયહીં ન જામી
 જાલ.” અ. ૨. “વન્ત તો ફ. ૩. વાપી. ફ.

- પ્રાતુઃસ્નાન સન્ધ્યા નિત્ય-તર્પણ, સેવા કરીનઇ ભૂપાલ;
આવી આસનિ તિષ્ઠિઉ, મનિ સમરી શ્રીગોપાલ. ૮
- કચકું-ચરણે ૪ પ્રણમ્યા નઇ, અવરિના લિ જુહાર,
રાધસભામાહિ મિત્યા મહીધર, એક એક પછ મૂઝાર. ૯
- એતદ્વધ જમૂત આવિઉ, મલ્લ બાકરી કરધવાધ,
ગદ્ મદ મન્દિર ૫ દુમ-દુમ્યા, સવિ જ્યોષા આશ્રિન્ય ધાય. ૯
- ૧ "અરે કિહાથી આ બાલઉ, વલી પ્રગટ પ્રથવી માહિ ?
ધજ ચમર અર્ધુગ હાથી દીવી, પૂતલી બહુ પાય " ૧૦
- ૮ પાખણ પોઠા રમ્યા પિણ્ડ, પણ ૯ બાકિઉ તેણી વારઃ
"મુઝ બાચ સાચિ ભડધ જે મલ્લ, કોધ રે સભા-મઝારિ ? ૧૧
- મિ જુવન ત્રણ ભડી ભાળ્યા, મલ્લ નઇ મદિપાલ,
પૂતયા બહુતિર પગધ બાખ્યા, વલી જોજી છૂ ભાય. ૧૨
- સભા તાહરી માહિ કોધ ઇધ, વીરાધિ કેરુ વીર,
જગ જેઠ કહાવધ ભડ મુઝય, રહધ સભાનૂ નીર ! " ૧૩
- તે મલ્લ મોટી વાત કીધી, દેખતા સર્વ સાચ
"મુખિ હારિ કહિ તુ વલૂ પાણુ, કે વિદિ કુધ વિખ્યાત " ૧૪
- પછધ રાગ વદધ વલતૂ, ૧૦ "મલ્લ ! તિ કણૂ તે સત્ય,
૧૧ ભોમિ ભડ સવિ જિતિઆ, બહુતિર દેશ-અધિપતિ ૧૫
- વસુ કિહા ? શરણિ રહુ કહિનઇ ? થ તમારૂ નામ ?
૧૨ સકય પ્રથવી વલ્યુ સોધી, તમ કિહિ સદ્ગતિ કામ ? " ૧૬
- "દુરજયોધનતુ મલ્લ જમૂત, ધરયૂ પણ મિ પાણિ,
પાણકુતન વનિ રહ્યા છાના, નિષ્ઠચરન્યા બાણિ, ૧૭

૪ જેરા ચરણ પ્રણમી, અરિ ન્યાહવી બહાર. ૬ ૫ દુમ-
દુમ્યાં ૬ ૬ "તુ મલ્લ કયાં ચડી આવિયો, પ્રગટયો પ્રથવીમાયે ?"
અ ૭ "હાં બાંધ્યા પાધ ઇ-દે-અ ૮ પણ પ્રોઠાં રમ્યા પણયે અ
૯ ધર અ ૧૦ ભાધ ૬ ૧૧ "સકય પ્રથવી ધાવી પગતલે, તુ
અતદ્વીજલ વિખ્યાત" અ ૧૨ પ્રથવી ધાવી પગતને અ

મદગલતા રંગમાતાગજ વસઇ, વલિ કોડ-કોડિ;
 કેસરી-બૂધ ત્રાસ પામઇ, મરઇ મુહ મયકોડિ. ૨૭
 મુઝ સાથિ રંગલી મહામલ્લ ! પ્રાક્રમ, પોદા પલુ દેખાડિ;
 વલી [અવરિ] રંગર જી અતિ પ્રોદા; કરિ તે ચં રાફિ." ૨૮
 ધમ કહીનઈ કૈયક ભિહિ; નવિ વારઇ કોઇ,
 અભિમાન કરતુ અતિ ધણુ; તે જ્યોધ સવયા જોઇ. ૨૯

હિથલુ

જ્યોધ સધયા જોઇનઈ તવ, કધ્યા કૈયક સજ યધુ;
 દાજ રંગમાધી (મલ્લ)-વિદ્યા સાધી, જમૂત રંગસાદુમુ જૈ રહુ ૩૦
 ૯૮૩

૧૬૬૦ ૩૯ મું—રાગ એજ

મલ્લનઈ કહુ, "યા રે વિધહિલુ, કા કરઇ વિનમ્ ?
 તિ જ્યોધ સધલિ જિતિયા, આજ ચૈ રહુ કા યમ્ ?" ૧
 પજઈ જમૂત દોપિહિ, અનઈ જાટિકયા બિ હાય,
 "ગજ સાથઇ ખાકરી રિહ્યા ભરેશ, બૂંડા ! ખાય ? ૨
 તાહરી માનઈ તમ દેટયા જઇ ? અધિક તૂ રંગપ્રઆણુ,
 પગવત સાથઇ શીસ ફેટી, કા રે કાલઇ પ્રાણુ ? ૩
 અખૂટિ છુઝ અન્ત આબુ, ડગાત્ર સાર ગાજમ્,
 હલ્યા જઇ તૂં અવખામલુ, તૂ ભાજેશ સહની દાઝિ. ૪

૧૬ તજાં અ રંગ માતા વનિ વસિ, ગજમૂલ મં ફે—આ કહી
 અ ઇ માં નથી રંગ ભડ પિહિલુ, પ્રાક્રમ મુઝ દે ફે—અ રંગ નરપત્ય
 દેટલા ભાઇ ! છતે જે તૂં નારય અ રંગ ભીડી અ રંગ આગલ્ય અ.
 —સરવાળો: —અ-૧૦૦૧, બ-૬૫૦૧, ક-૬૮૬, ડ-૬૬૩, ઇ-૮૬૦;
 ફ-૬૬૧, હ-૪૩૨

૬૬૦ ૩૯ મું—૧ તાળી ક ર એક જાણિ ફે ૩ ગોત્ર ડ.

- ભાઈ ! કોં નથી વારતા ? એતલિ બિપત્રં ચં દુઃખ ?
 " મુઆ પૂઠિ અભાગિઆ ! વં ચં પામેસ મુખ્ય ?"
 " વં રહિ રે; જીવત ! સંસતુ; વં આક્ષમ ધણુ મ દેખાડિ;
 ' આંદ્રીય મછઇ જલણુ; પુહ્યસિ પૂરણુ રાદિ." ૬
- ધમ કહીનઇ પધાઇ વલગ્યુ, મલ્લનઇ તે ન્યોધ.
 ઊંટ-કોટઇ અજાં બાંધ્ય, ચં કરઇ તે કોધ ? ૭
 ધડી બિ ધડી ધાઇ મૂંબ્યુ, ધણુઇ રૂબ્યુ તેહ;
 પછઇ હાથ સાહી બીડિઉ; ધણુ ચૂર કીધુ તેહ. ૮
- અધસસતુ કરચુ અલગ્યુ; નાખ્યુ અવની-હાદરિ;
 જલણુ, ' પાદ્રે મારિય; ' રાઇ, વારિઉ તેણી વાર. ૯
 હા " પૂરું કહિત્રું નવિ લીજિય; ધણુઇ ચયું છઇ આજ." ૧૦
 ૧૦ વિણુ મુઆ ધરિ લેઇ ગયા, ૧૧ વીર પડી માવાનઇ કાજિ. ૧૦
- પછઇ રાઇ કિંટું પૂછયા, " હવઇ થી કરવી પછરિ ?
 બુહુતરિ ત્યમ ૧૨ આપણુ જિત્યા; વધારીઇ ચં વધર ? ૧૧
- એક સાણુ મારયુ એણુ; વધી ન્યોધ સાદ્મું જોઇ;
 રતન પાઠાણુ સાથિ આજી, દેશ જિતિયા છઇ કોઇ ?" ૧૨
- સુણી કિંટું કહ્યું રાજનઇ, " તેડિ વાણુઉ સુઆર;
 કોહાર તાદ્રા કરયા હાથા, નિતિ કરતાં આદાર. ૧૩
- શીંગઇ સાંકલ બેતરઇ; એડ્યું જવ જણાય;
 રણુ ત્યાદરિ કહ્યું હવં, આ લરી સથા મોલિ; ૧૪
- કો મલ્લ વાસિ બાકરી, હં બડી બાંજેય તેહ.
 પ્રગટ જોઉ પારખું, રાઇ ! પ્રયણુ છઇ અતિ દેહ." ૧૫

૪. આંદ્ર. ક. ૫. જઈ. ક. ૬. ત્યાદરિ. ક. ૭. માયુ. ૮. ૯. " મન્ય
 નાની મારયુ પૂરો. (મનમાં જલણુ. મેલું પાદ્ર; અ.) પછિ ધર્મિ રાખ્યુ
 વારી." અ-ઇ. ૬. અન્ત કિલિયુ ઇ. ૧૦. મય. અ-ક. ૧૧. તે પાયા
 બન્યન-કાજ. અ. ૧૨. "ત્રોતેરમું. ક. ૧ડી વધારો વેર. અ.

- વલી વિરાટિ કહ્યું, “ઝગિ ! એ શ જોડ્યા આપ ?
પરબોમિ વાતુ વાજશિ, ‘પરુ છા-પર્ષ મરાબ્યુ સાપ.” ૧૬
- “ના, રાય ! કો નહીં કહ્યું, કૌતકે જોવા કાન્નિ,
ભડતુ [ભડ] જમ લડયડધ, તવ વારશ, મહારાજ” ૧૭
- ધમ કહીનધ^{૧૩} મોકલ્યુ, સેવકે રાંધણુ પાશિ,
‘મહામલ્લ જમત સભાઇ આ યુ, કિર્કું દીધૂ આશ’ ૧૮
- શીખ સેવકે લેધ ચાલ્યુ, જિહા હતા સુઆર,
અરોગીનધ પુદ્યા હતા, ગયુ તેણુ ઠાગિ ૧૯
- ચરણ પિહિલી આગની, સેવકિ સાદી પાણિ
મુખવચ પાછ કરી જોયૂ વીર જોડ્યા (તિળી) વાણિ ૨૦
- “અસૂરયા શ આવિઆ ? કહિનધ મુજનધ તેહ”
“સૂઆગી ! તમ્મે સાલણુ, તેડિ વૈરાટ રાજ ૧^૪જેહ. ૨૧
- એક મલ્લ મોડુ નામ જમત, કરયૂ પ્રાકમ પ્રાદ
કેકિ કેચકે ધણુ મારયુ સહ ચે રણુ દિગ-મૂદ ૨૨
- તમ શત્રુ-ભાવધ રહધ પ્રાણણુ, કરૂં જે કઠહિવાય,
તેણુ તમ્મે સમ્ભારિઆ નધ, પઞ્ચ તેડ્યા રાધ ૨૩
- કહ્યું, ‘અન ખાધૂ એણુ કોઠાર ઠાલા કીધ,’
ધમ કહી ઝા પૂ દાકણુ, નહીતરિ તેડત શીધ ? ૨૪
- શા માટધ ૧^૫પાડલિ તમ, માનધ ડધ કિર્કું ઝગિ ?
ધયૂ મલ્લ સાયધ મૂઝવૂ, ૧^૫કિ સુધ રહિતા સુખિય ૨૫
- ૧^૬કહિતા જોવજ ૧^૭જહિઆ, વેગધ વૃકોદર વીર,
પખાલી મુખ પાગ બાધી, ૧^૮અનધ પીધૂ નીર ૨૬

૧૩ એક ફ. ૧૪ (વાત,) વિખ્યાત અ-ફ —આ કી ધમા નથી ૧૫ તમ પડત ભડવૂ અ ૧૬ નહી તુ ફ ૧૬ વચન સુણી વર વીર તણા, જાંચા ૨^૦ અ ૧૭ જિહા ચવા રે, મહા^૧ ફ ૧૮ પીધૂ શીતલ નીર અ.

પાન ખાતા પરવરઘ, અનઘ કરઘ મનિ વિચાર:

૧૯. જીમૂત દરબ્યોધન ૨૦. તણુધ ધરિ, સાંભલ્યુ તુ સાર. ૨૭

ભાઈઘ ઉદજ મોકલ્યુ, લુ ચત છઘ વિપરીતિ.

ચડી રીસ; ચક્ષ રાતડી, ૨૧. ચોલતુ [આવ્યુ] નચીત.

૨૮
૧૦૧૧

કંઠ્યું ૪૦ મું—સગરએજ, જિવમાન

૨ભીમ સભા ભણી પરવઠિ; રીસિ પગ પ્રગટ પ્રચવીમધિ ધરિહિ;
ત્યારિ બ્યોમ ધરા-પડ જાજઘ; શેષનાગ તણું સિર દાઝઘ. ૧

૨ખે બિ પડ ચાતાં એક! ભૂમિ ભાર ઉઘામઘ વિશેષ.

એ આલી સભા સમીપિ આવ્યુ; રાખ વિરાટનઘ મનિ ભાવ્યુ. ૨

મહામલ્લ અતિ ઝાડ દીસઘ; સભા તણું મન દીસઘ.

આંખિ દીસઘ ગિ[વહિ] સમાનિ; તન મેષ સામલઘ વાનિ. ૩

વીરભુજાડણ ભલા સોદિધ; કરચરણ આંગલી દેખી ચિત મોદિધ,

ભલા ચોધ તિહાં વજ્રકલિઆ; વીર આવી સભા માંદિ તિલિઆ. ૪

આવી કિંદુપાણિ સિર નામ્મ, પછઘ ભેષ્ જીમૂતમલ્લ સાહમ્મ;

૫ મહામલ્લ દીસઘ અતિ બલિહિ, ૫ધર્મ સાહમ્મ ભેતાં વજ્રકલિહિ: ૫

“આ ભ્યોધ દિશાંથી આવ્યુ? આવડાં પૂતલાં બાંધીનઘ લ્યાવ્યુ.

જેણુધ આંહાં બાકરી વાઘ, તે ન ભઘ જીવુ, ભાઈ!” ૬

૧૯. નેમત ભ્યોધો રાયનો, મેં સાં. અ. ૨૦. “તણુ બિ.” ક. ૨૧. સમાએ અ. ભય ચોવતો નચિન્દ. હ. સરવાળો:—અ-૧૦૨૬; બ-૯૭૮૧; ક-૧૦૧૪; ડ-૧૦૨૧; ઇ-૧૦૧૭; ફ-૧૦૧૬; હ-૪૬૦.

કંઠ્યું ૪૦ મું:—૧. રેશી ફેર. ફ. ૨. વીર હ. ૩. ન ગાલે રોધ. અ. ૪. “મહા ભેષ...અ; ...આ.” અ. ૫. વજ્રગ. ફ-અ.

ત્યારિ રાઘ વિરાટ ધમ બોલય, “નથી બલિહિ રે એ સમતોલય;
 જેણુધ અનેક દેશ-રાઈ નિત્યા; બાધ્યા પૂતયા ૬ મુગ વદીતા. ૭
 એણિ બહુતિરિ દેશ-રાઈ વસિ કીધા, એણુધ જમ-જસ મોટા લીધા;
 ૭૫૭૭ આણી સખાઈ પધારયા; કૈઆ કૈયક મુહુકમ મારયા. ૮
 એ દરન્યોધનિ મોકલિઆ; એનઈ પાણ્ડવ કહિ નવિ મિલિઆ;
 તે માટય હીંડય જય જોતુ, મોટા મહીપતિની પતિ ખુલુતુ.” ૯
 એહ્વૂં કહિતા ચડી ભડ-રીસ, હાથ ધમય નઈ હવાની શીસ;
 “મસ્લધણે હામે નિતી આબ્યુ; હવિ આહાથી કુનહીં જાઇ દાબ્યુ. ૧૦
 અમ્યો ધણું ધાન તાહરૂ ખાધું; તે મ’વવિદ્યા હું આજ સાધું;
 તે તમ સાધીનઈ આજ દેખાડું: “મસ્લવિદ્યાની શીઘ્ર પુલુચાડું ૧૧
 ૫૫૫ પૂતલા છોડીનઈ નખાવું, ખીજ વાર કમહિ આહા ન આવું;
 જે ધણા યોધયં ભડતા, તે હું ટાવું દેશ રડવડતા.” ૧૨
 એહ્વૂં કહિતા તે જમૂત જોય, “આહુ વીર ન દીકું કોય.”
 મુહુ સાહૂમું જોય ૧૦ કહય વાણી, “મિ છ વાત તમારી જાણી. ૧૩
 ૧૧ વડી વારના આપ વખાણુ; મસ્લવિદ્યાની વાત ચં જાણુ ?
 ધણું ખાઇનઈ તત્ર વધારચુ, તે તમ્યો જાણુન્યો ‘મુખ પધારચું,’ ૧૪
 આવિ જણુ રણુ ચં ત્રાડિ ? ચં ભડેશ, ન્યોધ ? તૂ ભાડિ ?
 તૂં જાણિ જય તમડ કે ત્રાસય, ગત્યા પીતલના વાગા જય વાસય. ૧૫
 અમ્યો દરન્યોધનય મોટા કીધા, મિ મોટા ગય નિતી નિસ લીધા.
 કૈઆ કૈયકનઈ પૂજુ વાત, જેણુધ દીઠા જય માહરૂ હાથ. ૧૬

૬. વીર. ૬ — આ લીધી અ-ધમાં નથી. ૭ આ ચરણ પ્લેટાં અઃ — “બાધ્યાં પૂતલાં; વીર વિદારયા.” અને ઉત્તરાધનું ૨ ન્દું ચરણ નથી ૮. હવે કેમ નયે મન ભાળ્યો. ૨૫ ૯ મસ્લ અજાડે હામ ચોચાડું અ. ૧૦. મૂજ તાણી. ૨૫ ૧૧ આ કડી અમાં નથી.

અરે તું અણુનીચુ યરે જાણિ? હજી હાથિ નથી આબ્યુ આણિ.”
 વશરતાં ૧૨વીર રીસાબ્યુ; હોહો કહિયુ નઈ સાદ્યુ આબ્યુ: ૧૭
 “હથ્થા હમ્ભૂત! તું સમ્ભાવધ, ૧૩મલ્લ! બોલ તું આપણુ પાત્રધ;”
 જાણિધ મેર વન્ધ્યાયત્રની જોડિ, સાદ્યુ જાણ લડ્યુગદ ટોડિ. ૧૮
 હાથિ ૧૪ મુદિ મહીનઈ મેલ્લાવધ; મુખિ પોસિઆ ૧૫ દહી બોલાવધ;
 મલ્લ દરજ્યોધનનું સિ રે નામ; વાલુ કરધ વૈરાટનું કામ. ૧૬
 ધમ કહિતા નઈ મલ્લ જિ ભડિઆ; ગદ કાશીસાં કોઠા પડિઆ;
 પગમહારિ પ્રથવી-૧૬ મૂળધ; જીડિ ખેલ રવિજિમ્બ ન સૂસધ. ૨૦
 ગડદા પાદ કુલ્લુણી વાજધ; દેખી કાષ્ઠર તથાં મન બાંજધ.
 ભડધ મલ્લ; જૂકે દેલ યાધ; કોટિ ૧૭ પાપ વિનાણી સાહિ. ૨૧
 માયાં મોઢાં તણી પરિ મારિ; મરડી ૧૭ બાંજતાં કાંધ ન જમારિ;
 યમ હસ્તી આડ્ય ૧૮ મોડિ, સુધિ યાધ નઈ મુકુ મચકોડિ. ૨૨
 જાણિધ ૧૯ મલ્લિ-મતમજ આહિઆ; લોક જોવાનઈ ટોલધ મિલિઆ.
 ભડતાં ભડતાં જોણી દસિ જાધ, બાંજધ ૨૦ જ્યોધ; નાસિ ભડવાધ. ૨૩
 નામુ લોકો રે! કે ચમ્પાશુ; વિડતાં ૨૧ આડ-પાડા પરિ યાશુ;
 વિડતાં વીર વાલુક વાખ્યુ; ૨૨ જ્યુતમલ્લ વિનાણીનઈ સાખ્યુ. ૨૪
 ૨૩ વીર અર્જુ જાંચેસિ લીધુ; પાંખસિ ફેરી પૂતલા પરિ ૨૪ કીધુ;
 મલ્લ આજટયુ જૂપડ-સાથ; બાંજ જૂક કીધુ ભડ હાથિ. ૨૫

૧૨. બીમ રીસ, મન્ય સમરવા શ્રી જમડીસ. ઇ. ૧૩ ભડ. રે.
 ૧૪. પ્રણિ પ્ર. ૧૫. પોષસ. અ. ૧૬ ક્ષુ ઇ-પ્ર. ૧૭૩ ૧મ, વેપાલી
 કાચે. અ-ઇમાં ચરણુ જિ. પા. ૧૭. મારતાં કે. ૧૮. ધમેલિ. પ્ર.
 ૧૯. મત જોજા. અ. ૨૦ લોક તાસિ. ર. નાસિ લોક, તાસ પડાય.
 ઇ. ૨૧. પાપ કાડ દાય. કે-અ. —આ આખી લીલી કપાં:—

“વાલુ દોષ-નીસામ્યુ ખેલ પાસિ”, લોક નાસતા, જોરિ ચમ્પાશિ.”
 ૨૨. મલ્લ મેડિં વિનાણીનઈ બાંખ્યુ. પ્ર. ૨૩. મરડી. કે. ૨૪. લીધુ કે.
 -કે પપ્પ અર્જુ ૪૦ મું કડવું પડે માને છે. —સરવાળો:—અ-૧૦૫૫;
 બ-૧૦૦૪૧; ઈ-૧૦૪૦; ડ-૧૦૪૭; ઇ-૧૦૪૩; ફ-૧૦૪૫; ક-૪૮૧.

લિથલુ

ભાજી મહલ બુકે કીધુ; જીમૂત કાદયા પ્રાણુ;

જય જય શબ્દ જ્યોષ વદધ; હરખિ (ગડ)મડધ નીસાણુ.

૨૬

૧૦૩૭

કંકવું ૪૧ મું—રાગ એજ

જ્યાહરિ પ્રહાર ૧વાગા તનિ ભીમના, ત્યારિ જીમૂતિ જાણ્યુ મનિ;
કરગિરતુ કોટિ મણુ, ૨“ મુખમ કહિતુ પાણુ-સુતન.” ૧

જાણ્યુ, “ મેહલીશિ જી જીવતુ, તુ રહિશિ માહરૂ નામ;
વધી ૧વનિ નઈ નજરજ્યામ, ૧તે કંક પૂર કામ.” ૨

પ્રાણુ ગ્યા જીમૂત તણા, હગિચરણ પામ્યુ સોધ,
દ્વપ દ્યુ વિધ્યુભક્તશ, સ્વામી-કાજિ મુક્તિજ હોધ. ૩

વિરાટ અતિ રહિઆતિ થ્યા, તવ દેખધ પોદા ઢાજ;
કિંટુ અપિનઈ ચરણુધ લાગી, બોલિઆ મહારાજ: ૪

“ એણુધ વીર અતિ પ્રાકમ કીધુ, શોભા ૧અમનઈ દીધ,
૭મલ્લ-કુન્જર જે ભડી ભાજ્યુ, એ વાત મોટી કીધ. ૫

૮એદ્નઈ આહાર પૂરણુ નથી પુહતુ, જિમમ પાચજ ગ્રામ,
હવધ દશ પૂરા જિમુ,” ઇમ રામ દીધી આશ ૬

દશ કલશી ચર્ધ પૂરણુ, ભીમ થ્યા રહિઆતિ,
જ્યેષ્ઠ પ્રતિ જિચરયા, “ ભાધ ૧ મોહ વૈટુકતાય ૭

મિ કલુ એદ્નુ જિરદ મોટુ, (જી) વિશ્વમ્ભર કહિવગધ;
તમે કલુવૃ, ‘ વાલુઆ ૧ પૂર પેટ નહો ભગધ.’ ૮

કંકવું ૪૧ મું—૧. પડ્યા ૧. ૨ નહીતુ કિહિ, પાણુ કેરુ થ' તત્ર ? ૧. ૩ મિહિશિ અજાર ૧. ૪ અમનિ ૧ ૫ રિહિવૃ, તેલિ કરચુ, ૧. ૬ માનજ દીધ ઇ-૧. ૭ મલ્લ દુયોધનનુ, ઇ-૧. “ દુર્જોધનનો મલ્લ મારયો, તે કામ રૂડ કીધ.” અ ૮ કંક કહે, નથી આહાર પૂરો. અ.

વિરાટનુ જિજ્ઞાસુ વાધયિ જિહ્વાં, તમ્યો પામ્યા હામ.
 ધૃષ્ટ ધૃષ્ટાનુ હામ કીધુ; હજી કરયિ મોટાં કામ.” ૯
 રથિઆતિ ચૈ સદ્ બ્રહ્મિં રે, સભાચં બૃપાલ;
 મત્સ્યનઇ સન્નિસકાર ૯ હૈહિ; સભારથા ૧૦ દીનદયાલ. ૧૦
 ૧૧ બીમઇ જે મહામત્સ્ય મારયુ, ૧૨ તે દેયિ યદ્ વિખ્યાતિ;
 ૧૩ તે ખ્યાતિ સઘવઇ કિતરીઃ નવખર્ષિઃ પુક્ટી વાત. ૧૧
 પ્રભુ નામ કો જ્યેષ્ઠ નહોં; હરિ રાખિઉ મહિમાઈ;
 યયુ તે માયા બિહરે પશુ, રથુ ધર્મિં હુંપાઈ. ૧૨
 વીર ૧૪ ચારઇ મિથી પૂછયું, “કિમ્ મારયુ મત્સ્ય?
 એ દરત્યોધનિ મોહ્યુ હણ, મહા રાત્રુ-રપિજિં રાત્ર. ૧૩
 જ્યેષ્ઠ સકલ પ્રથવી ૧૫ વસિ કાધી, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ,
 તે હેલા માંહિ કિમ્ હણ્યુ, ૧૬ હાંઆ! જોહુ કૃતાન્ત કાલ?” ૧૪
 વચન સુણો વડપીરનાં, બોલ્યા જોમદર વીર:
 “તમ્યો તેડું મોહ્યુ ત્યાહરિ, વાખ્યું જલ-સરીર. ૧૫
 મનિ તમારઇ મૃત્યુ જોહુ, તે ૧૭ હવઇ જલ કિમ્?
 મિ ખાય લરીનઇ બીડિઉ, છુક મત્સ્ય બોલવ તે ઇમ્મ: ૧૬
 બકાર મુખિયુ નીકલ્યુ, ત્યારઇ આંપિઆ મિ કણ;
 ૧૭ માહર હાથ છુક ત્યાહરઇ, જલ પામિઉ વૈકુણ્ઠ. ૧૭
 ૧૮ તે માસ બ્યુહે નીપનું, છમ્મત પ્રાક્રમ જોહ,
 દેસ જિતાહતાં વધ્યુ, નવ માસ પૂરણુ તેહ.” ૧૮

૯. કરીયતિ. ૬-૪. ૧૦. મોપાલ. ૪. ૧૧. મહિમાયે મહાં ૬. ૧૨.
 માત્રી સપત્તિ વિખ્યાતિ. ૬. ૧૩. સદ્બ્રહ્મ આશ્રમિ યદ્ રથું, ૬. પામિયા.
 અ. ૧૪. પાંચઃ. ૬. ૧૫. વસ્યો સોપો. અ. ૧૧. વીર! તેનાં તમાગિં.
 અ-ઇ-૬. ૧૭. તેહ અરિ હવમ્મ ૧ ૬. ૧૮. મિ હાથ મૂકયુ ૬. ૧૯.
 તેમાં સિ બદ. ૮.

—સરપાળો-અ-૧૦૩૫; બ-૧૦૨૫; ક-૧૦૧૦; દ-૧૦૧૩; હ-
 ૧૦૧૩; ઇ-૧૦૧૫; ઈ-૫૦૧.

હવે કહું તે મુણ, રાજા! જન્મેજન્મ ભૂખાલ !

નવ માસ એણી વિધિ વહી ગયા, પણ કો ન જાણે ભાલ. ૧૯

[ઉચલુ]

ભાલ કિણિ જાણી નહીં, તે રાખ્યા ભગવન્તિ.

અહીંથી કયા કૈયક તણી, જે મારિઉં અમૃતિ.

૨૦
૧૦૫૭

૨. ક્રીયકવધપર્વ—

કંઠવું ૪૨ મું—રાગ અસાહિરી

(અપ્રતાલેન ગીયતે)

વૈશમ્પાયન મુનિ જિયરમ્; પરીક્ષિતમુત ગ્રવણું ધરમ્;

લકિત કરમ્ ભાવિ જન્મપિની અતિ ઘણી રે. ૧

હાલ—અપિ તણી ભાવિ લકિત કરતા, અન્ય ચાલ્યુ જાય;

રૂઢિ કૈયક મલ્લ મારયુ, પડયુ મન્દિર માંહિ. ૨

વતે મલ્લ મારયુ સાંભલ્યુ, સુઆરિ તેણુમ્ હાલરિ;

તે હરખ માંહિ જસજગ યુ; પતનિ વૈઘ કરમ્ વાહર. ૩

પભારિઉં ભડ ભોગિ આહિલિ, રસાર્જ આસવ આહાર;

અનેક ઔપધ વિવિધ પરિ(નાં): વૈરાટિ કીધી વાહર. ૪

કંઠવું ૪૨ મું:—૧ મપિ, રાજા ! અતિ ઘણી એક મત. અ. વૈશમ્પાયન જિયરયા, સાંભલ્ય, પરીક્ષિત-તન રાય ! હ. ૩. કૈયો ક્રીયક મલ્લે મારયો, હ. ૪. સાબે. હ. ૫. તેનું વૈઘ વાર કરાય. હ. તનિ વૈદ્ય વાહાર કરમ્. ૬. ૫ ભારયુ આહિલિ ભૂમિ-મધ્ય, ૬. —પૂર્વાર્ધને બલે હમાં:—

“કઈ ક્રીયક વટે મુખમ્, ‘મારો સગો એક સોયાર;

પગે બાંધી આબ્યો તે પૂતલો; તેનો ટાલિયો અહલાર. ૪

પ્રાહાર નૈમુત મલ્લ તણે, કીયક તન અતિ ભાર.”

૪ થી અને ૫ થી હમાં ૭૦ પાં ૬. વૈધિ, ૬-૫-૬

- સકલ સાધા માંહિ પોદું, પોતાનું પરધાન;
નિતિ તેહની સિધિ પૂછય; ધરમ દુઃખ રાખન. ૫
- અહિં ઔપધ ખાઇ સખલાં, ટાલ્યુ નિર્બલુ તેહ;
વૈલ વાદર ઉકરી સારી, થયુ પ્રયણ અતિ દેહ. ૬
- ભેષજ એહવાં ભવ્ય આવ્યાં, પૂરાણી પિણિઃ ખાડ;
કર્યાંતા જે કટકડા, તે સન્ધાણાં [તવ] હાડ. ૭
- મુખાદિ થૈ, નરવ્યાધિ ગર્ભ, [નમ] શીશિ ધાવમ નીર;
પ્રથમ હવું પાતલુ તે, થયુ રથૂલ-ચરીર. ૮
- વીર નાહમ દોલ વાગા; ખરગિઆ બહુ દ્રામ;
શત બ્રાત્રિ સાચિય મિલી બહુ; સહ કરમ પ્રણામ. ૯
- અદાર વર્ણુ જિતાવલા, સહ વધામણી લેમ બામ;
જે રામ આગલિ ૧૦ સહ પામક, (તે) આવ્યા મન્દિર માંહિ. ૧૦
- સર્વ દોષ સમાધિ પૂછય; આપિ દોષલ પાન;
“ભગવન્તશ્ચ ભલી સાર કામી, તમારી, પરધાન!” ૧૧
- વૈલ બાહણુ ભાટ ચારણુ, ગણ-ગન્ધર્વ જેહ,
ન્યાયિક જન યા એક-ભવિઆ, (પ્રાં) દાન પામ્યા તેહ. ૧૨
- નગરમાંદાં ગર્જના થૈ; વરત્યુ જમજમકાર;
ચૂર્જીર કરી(નમ) હય માગિઆ, સહ થરાનમ અસવાર. ૧૩
- રેવન્ત સુ-એક પાખરયા રે, જડિત-સુવર્ણ-પટાણુ;
ગજ ઊપરિ ખગ ફરકિ (સખલાં); ધણ્ટ ઘૂષરિઆણુ. ૧૪
- ઝલમતી ઝાઝા ૧૧ કરમ આગલિ, રથે આસન સાચિ,
વિરાટનમ શિર નામવા, સર્જી ચડયા ૧૨ સધલા ભાતિ. ૧૫

૭. ખરી સારિ. ૬. ૮ સન્ધાણી. ૬-૭. ૯. પૂરાણાં પિણિઃ.
ક-ધ-૬. ૧૦. સોદ. ૬. ૧૧. કરયા આગે, વલી રથ આગે નય અ.
૧૨. સર્વે કાય. અ. — આ કડી પછી અ-ધ-૬-કમાં એક કડી વધારે:—
“પ્રમદા સનિ દોલે અલી, રહી લક્ષી પિરિ.
અરે સાય સર્વ સોદામણુ; કચ્છારણાં કરિ બહુ પિરિ.” ૧૧

- વેગે વહી ગય-હારિ પુહુતા, વધામણિઆ બાધઃ
 “ ૧૩કુશલ કૈઆ કૈચકનઈ, તમનિ, મિલવા આવ્યા, રાય ! ” ૧૬
- સલા તિજ સાહમા નીકલ્યા; રાષ બલટ આર્જિ અપાઝ,
 ૧૪મુભટ શરખા નિગખિઆ, સાંઝે મળેડ અસવાર. ૧૭
- ગય ૧૫પાલા નિરખિઆ, સનમુખ આવધ ભૂપ,
 ઘોડે ૧૬થિકા સવિ બિતરચા, રાત બ્રાત્રિ અતિ સ્વરૂપ ૧૮
- ઉપધ-૧૭બલિ તન પ્રાદ વાધ્યું, પ્રયણ પગવત-પ્રાય,
 આલિધ્વન વૈરાટિ દીધું, શિગમહણ ૧૮કાધું ગધ. ૧૯
- હાથિ સાહી (રાષ) લેધ આવ્યા, બિહા સાહમા કિર્ક;
 લગાડયુ પગિ પ્રેમ સાથધઃ નમ્ય નગ ૧૯નિગદ્ ૨૦
- “ બધુ, બધુ,” કલૂ મહાન્નપિષ, “ તુ બડયુ મહામત્યસાથિ;
 અધમૂઠિ પિહિલુ તિ કરયુ, ૨૦પછિ મૂઠિ વાલૂ-હાથિ ૨૧
- લગવનતડધ ૨૧તમ્મે બિરાડયા, તમ્મે ગય કેરી બાહા;
 દાઢી રૂં વાળતા રૂહનઈ, અમ્મે બાધહા આહા. ” ૨૨
- રાષ અતિ રલિઆતિ ધ્યા, આપિઆ રાત તોખાર,
 દિવ્ય વસ્ત્ર પહિરાવિઆ, બહુ કનકભૂષણુ-ભાર. ૨૨ ૨૩
- બિતારી બહુ દ્રવ્ય બિપરિ, લ્યાયિક જનનઈ આપિ,
 કૈચક મુખિથી ૨૩નીકવધ તે, વચન નવિ બિથાપિ. ૨૪

૧૩. બવ કઇઆ કૈચક તણ ૧. ૧૪ “ દેયાનું કટક આલિધ્વું : બહુ દીસે અસવાર ” અ. ૧૫. પાહુ પદમ-આસનિ ૧. ૧૬. ચડયા. ક. ૧૭. મેલિં ૧. ૧૮. પાણિ દીધો ૧. ૧૯. “ પતિ રાજી ૧. ૨૦. પૂરુ વાલૂઆનિ હાથિ. ૧. ૨૧. બલિં ૧. બધી સાર કીધી અ. ૨૨. માર ૧. ૨૩. ઓચરે, ધાનક ચિર કરી યાખ્યા અ. નીસરિ, તે વચન સ્થિર કરી રથાપિ ૧

ઊચકુ

રજવચન નવિ રજ્યાપદ રાય, ધડી જિ ધડી તિહાં ઠરયા;
શીખ માગી ચડ્યા સજ યૈ, આપ(ણિ) ચન્દિર પરવરયા. ૨૫
૧૦૮૨

કહ્યું ૪૩ મું—રાગ એજ

દેઉ કેચક આપમન્દિર ભડ પરવરયા રે,
પાસછ મુઘ ભાષ સર્જિ તરવરયા રે;
મનિ ઠરયા વિચાર વાટિ અતિ ધણુ રે. ૧

હાલ—અતિ ધણુ વાટિ વિચાર ડાધુ; હૈય હરખ અપાર:
“આતલિ વિહિરિ ધર બાધનું; રકસા બહિ બુહાર.” ૨

વડું—મુઠા વાલિયા નિહાં [તિહાં] બિહિન કર અચાસ;
પોલિ આવી રલા બિમા, એક દીડી દાસિ. ૩

તે દાસિ—દાચિય કહ્યુનિ, “તાહુર વીર કરમ પ્રણામ;
સમાદિ યૈ તમ પગ—પસામ. તેડી આવિ આણુમ રહામિ.” ૪

નિજ બિહિનપાસછ ગઈ દાસી, “બાધણ! અવિધારિ;
ચત વીર સામછ દેઉ કેચક, બહુ ઇય સહી-દારિ.” ૫

હમ કહિતાં અતિ હરખાં; કરચુ દાસી—પસામ;
અનેકે સદિઅર સાચિ તેડી, વધાવાનછ બધ. ૬

૨૪. યાનક ચિર કરી ચાપિયે અ. ૨૫. ભયાપીઠનિ. ૨. સરવાળો:—અ-
૧૧૦૧; બ. ૧૦૪૮૧; ક-૧૦૮૧; ડ-૧૦૮૨; ઇ-૧૦૮૬; ફ. ૧૦૮૧; હ-૪૩૩.

કહ્યું ૪૩ મું—રાગ ધન્યાશી અ. ૧. હું કરચુ બહિણી.
૨. ૨. (બુહાર.....) કાહુરિ. ક-ફ. અર્થા આ લીડી અને પમી ના
ઉત્તરાધનો રયાન-વિનિમય.

- મુગતાદિલિ જડી કનકથાલી, ભરી ભાવિ અપાર;
મધ્ય શ્રીફલ બીજપૂરક; ગાતી મર્જલ ચ્યાર. ૭
- જલહલ કરેલા નીસરી શ્રીસુદિષ્ણા તે(ણુ) દામિ;
નિજ ભગિની દીડી આવતી, ત્યારિ ભતરી કરચુ પ્રણામ. ૮
- બહુ દ્રવ્ય બાધછે ખરચિજી, ધન વચ્ચ નઈ આભરણ;
“ભલિ”, વીર ! સમાદિ ચૈ: રાખિજ અચરણચરણ. ૯
- અમનછે તમારી આસ ગુહુતી; ઝાટકયા’તા હાથ;
એ પુણ્ય પેલા જન્મનું, તે પ્રગટ થ્યું, માદરા બ્રાત ! ” ૧૦
- ઇમ કહી કરયાં ઉચારણાં, જીતારણિ નિજ વીર;
પ“વાર” (વચન) કહી ભાધ રીઝિઉ; આપિઆં આભરણ-ચીર. ૧૧
- તેણુ સમઘ (ત્યાં) દ્રૌપદી હતાં શેષન્દ્રી મોઝારિ;
પૂછવા લાગાં “પ્રેમુદાનઈ, “ ધન્ય સુદિષ્ણા-અવતાર. ૧૨
- શત બ્રાત્રિ પોદા જેહવા પરવન, (એ) પીદરિ “પોદી નારિ;
જ્યેષ્ઠ સપ્તલા ચિકુ “કેઉ, જેહુ પ્રાદ માણુસાચાર, ૧૩
- જે જન્મૂત સાથિ બાથ મારી, જિતિઉ જગિ જેઠ;
જે રે સપ્તલા શરખા પ્રસવ્યા; ધન્ય માતા-(કેઈ)-પેટ. ૧૪
- દેખાડિનછે તે ધર મુચનછ, અડ્ડિ સહિત-ઈધાણુ,”
“દાસી ! ” કહછ, “ દિદ્રષ્ટિ, માતા ! (ઓ) વિચઈ વીર મુગણુ.” ૧૫
- કાટ કામિની કરછ જીંચી, જોવાનછ તે(ણી)વાર;
નિરખ્યા નૈણે સકલ શરખા, (મુખ) એક અડ્ડિ આકાર. ૧૬
- ઓલખાવિ અગલા કરી આદર; મીટિ માંડી જ્યેષ્ઠ;
શત બ્રાત્રિ-મધિ શિર મુગટ ઝલકછ; છોગાં “દલકછ; સોય. ૧૭

કૃષ્ણાઈ કરિજીં વદન ૧૦આધૂં, જ્યોષ જોવા(નઈ) મન;
 (નિમ)નક્ષત્ર-માલા-મધ્ય ચન્દ્ર ૧૧પૂરણુ,(તિમ)નારિમાંહિ રતન. ૧૮
 પડી દ્રષ્ટિ પદમિની તે, કેઆની તતખેવ;
 (તેનઈ) મોહરૂપિઆં બાણુ વાળાં; (જેનઈ) સદા ભૂંડી ટેર. ૧૯
 સગમ આઙ્ગિ થયુ ભંચુ; મીટિ માંડી જોય;
 “અરે સદેશ સી સંસારિ નિરખી, (પણ) નહીં આહ્વી કોષ.” ૨૦
 મુદિધ્યાનઈ સાદ દીધુ,” (માહરી) બાઈ ! ઉદુરી આપિ;
 આ સૈન્દ્રી મહા-સુન્દરી, તે આંહિ [મટ] તેડાવિ. ૨૧
 કન્દર્પકોટિટ કામિની; ૧૨અરે, દશન હીરાગ્રેણિ;
 મીટિ માહરી પડી પ્રમદા; ચિત હરિજીં તેણિ. ૨૨
 ૧૩આજ પાખિ અમલા એહવી, નથી દીડી કોય;
 કિલાં ચિટ્ટા આવી, કિમ રહ્ય છઈ, રૂપિં રમ્ભા સોય ? ૨૩
 આકાશથી તે જીતરી કે, ૧૪પ્રમદી છઈ પાતાલિ;
 દિવ્યઝાંના-દિવિ-દેહ તેહનુ; ૧૫(યં) દીડી છઈ ભૂપાલિ ? ૨૪
 ૧૬એકે કહ્યું માહરૂં ભુ કરઈ, મુઝ તાહરુ પહિસાય;
 બિહિન માતા તણુચ રથાનકિ; ૧૭મા કહિશુ મુખિ નાય. ૨૫
 માહરી ધરિ ધરણી કરૂં, પટરામિણી-શિર-મોઝ;
 તે દાસી યેનઈ કરઈ સેવા; પ્રેમિ પૂરુ કોઝ. ૨૬

ભીષણુ

કોઝ પૂરુ પ્રેમઈ માહરુ; એહ તાહરુ ઉપમાર;
 ૧૮મન-ચિતજ બુદ્ધિબલ હરચૂ; સાસ નથી રહિતુ હાહરિ.” ૨૭

૧૧૦૯

૮. ૬૨કિ. ૬. ૧૦. ભંચૂં. ૬. ૧૧. પૂનમ. ૬. ૧૨. જોડ ન
 ૬. ૧૩. આ કડી આ માં નથી. ૧૪. પરવરી. ૬. ૧૫. ભણિ છિ.
 આ-ક-ઇ-ક. ૧૬. “બાઈ ! કયું કરજ્યે માહરૂં. જે તાહરો ઉપમાર.”
 આ. ૧૭. રખે કેલી નાકારા. આ. ૧૮. “જે પ્રેમદાએ મારું ચીત વેધ્યું.
 મન નથી વેદું હાર.” આ. સરવાળો-આ-૧૧૨૭; આ-૧૦૭૧; ૬-૧૧૧૩;
 ૮-૧૧૧૬; ૯-૧૧૧૬; ૬-૧૧૧૮; ૮-૧૧૧૦-

કહવું ૪૪ મું—રાગ એજ

એહવાં સુણી વચન કહિ નારી અરે, “ મુખિ જોડુ વચણ વિચારી અરે;
એ પરનારીયં પ્રેમ કિમહિ ન કીજિય રે. ૧

હાલ-પરનારિ સાયમ પ્રેમ ન આણુ, જુ રે જાણુ અર્થ.

એ સાથિ અવલી દ્રિષ્ટિ જોતાં, ૧ જીપજશિ અનરત્ય. ૨

અખલા જાણી રખલ મ કરેશ; એહનુ સખણુ સાય.

એ રહ્યાં ત્યારિ કહ્યું આવી; ૨ ઝિરિ પગ્ય અન્તરિ નાય. ૩

૪ કપટ સાયમ જેહ જોશિ, મૂઝ સાયમ કોષ,

૫ પરલોક પડશિ ૧ નરક માંહિ; ૭ અહિલોક મારમ સોષ. ૪

વૈરાટ રાઈ “વિનય એહનુ, ધણજ કીધુ, આત્રિ !

તેડાવી મુઝ સીધ સૂંખી, પછમ કીધી વાત. ૫

દેવ જાણી સેવ કરજો; કોષ (છ) કારણરૂપ;

સતી-શિરોમણિ ૬ સિહિજ એહનું; ભાલવી છમ ભૂપ. ૬

એ પરદુણાં પગ્ય રાતિનાં, ભાષ ! કાલિ જાણિ કામિ.

૧ જીવતવ્ય વાઝછ, વીર માહરા ! મ લેશિ એહનું નામ. ૭

ધમ કહિતાં કોખુ કુચુદિ, બિહિ તેણી વાર;

૧૦ વૈરાટ માહરૂં ચં કરમ ? (હ) ગન્ધર્વ દેડું કાહર. ૮

મિં સખલપણિ સવિ વશિ કીધું, વિકટ કહણુ કપાત.

મિ ભડી પાધર કરી પ્રયવી; (તે) નારિ કેહી માત ?” ૯

કહવું ૪૪ મું:—૧. વીરા ! જુવો વિચારી અર્થ. અ. ૨. આરા. અ. ૩. ૪. ૬. ૭. ૮. ૯. ૧૦. પાંચ ગન્ધર્વ. નાય. અ. સાચિ. ૬-૭. ૪. “કામી કપડી કદષ્ટિ” જોશિ, મુઝ સાદમ કોય,” અ-૭-૬. ૫. અહિલોકમાંહિજ. અ. ૬. ૬:ખ પામરો, વલી નરકે પડશે સોય. અ. ૭. પરલોક માંહિ સોય ૭. ૮. ૧૦. ૬. ૬. ૩૫. ૭. અર્જ અ. ૧૦. જીવતા રહ્યા છે, અ.

- મુક્તાશ્વિ ભરી ચાલ ભાંજી, ખીજુરાં નાલિકેર;
 ૧૧૨ીસિ રાજિતિ નાખિઆં, તે સીસ પાખલિ ફેરિ. ૧૦
- હાથ ધાત્ય મૂંછિ જિપિરિ, “ જોજો માદગાં કામ;
 નિજ નારિ કરી મુઝ ૧૨૬રધ રાખૂં; જ-ધર્વ માફ કામિ. ૧૧
- અમવાર ચાતિ’ ધમ કહ્યું તૂં, ૧૩’ બિહિન વાદ્ધી મૂઝ;
 એ નારિ-૫૪ અલખામણુ હં, થયું છું, બાધ ! વઝ. ૧૨
- ૧૪ભલ્લી કુધ છુ બેટિની પરિ’, મુકલિ તૂં મુઝ ફારિ;
 હસતાં રોતાં પરદુલુ હં, લેસિ એહજ નારિ.” ૧૩
- બાધ કહિ, “ તૂં અસનની પરિ’, લવધ આવ-૫૨પાધ;
 એ સાધવીનઇ દુહ્વેચ છુ, ખૂટસિ તમ કાલ.” ૧૪
- અતિ-દોષ-પૂરિત વસ્ય પાણુ, કરકુલ મુખિ દન્ત;
 “ એ જિપરિ તાર ન જિમરી (૧). હં આલેચ એહલુ અન્ત.” ૧૫.
- ધરિ જૈનધ લિનરથ તે; ૧૫અનુચરો તેફચા પારિ;
 “ એ સુધ બાધસધ નીસરધ, ૧૬ત્કાં નિરખલ્યો આવાસ. ૧૬
- એકલી દેખુ લુ અર્જુના, તવ મૂંનિ કરલ્યો જાણુ;
 હાથિ લાગિ છુ ગ્રહી લ્વાનુ; મૂકે છુ માદરી આણુ.” ૧૭
- સમ ૧૭બાધનઇ તે મોકલ્યા, અહોરાત્રિ હોડધ ફેકિ.
 એકલી નવિ નીસરધ; બહુ નારિ સાથધ તેકિ. ૧૮
- એક વાર રાણી નીકલ્યાં, તીરથિ’ કરવા રનાન;
 “ સૈષ્ટ્રી ! તમ્મે સાથિ આવુ,” જોવાવ્યાં દેધ માન. ૧૯

૧૧. શિર જિપરય નાખિજો સ્વ. ધ. ૧૨. બારિ. ફ. ૧૩. તૂં બાધ !
 વાદ્ધો મુઝ અ. ૧૪. ધ. માં આ કટ્ટીની લીટીયા લ. પા. —અને આ
 મળીની બે કટ્ટી અ-દ-ફ. નથી. ૧૫. જે કેમ આવ્ય. અ. ૧૧. બંદે
 લાન. પાંદે લાલ્ય. અ. ૧૭. દેખાને. ધ.

- “(બાઇ ૧) નારિનઇ ત્હા સકલ તીરથ, જ્યહા રહઇ ભરતાર,
ગંડા, જિમુના, સરસ્વતી, ગોદાવરી, કેદાર, ૨૦
રેવા, તાપી, મહી, સગન્ધ, ગિલ્લકી શાલિગ્રામ,
સિન્ધુ, સાગર, ગોમતી, સવિ દેવ કેરા ઠામ. ૨૧
૧૮ કન્થચરણે સેવ કરતા, સકલ ફલિ-સિધિ હોય,
જાવેખી દિવિ તીર્થે જાઇ, (તે) નરક પામઇ સોયિ ૨૨
તરિ, બાગીચી, આલમ્બુ, દેવ, દિનકર, ગામ,
૧૯ ધરિ બાઇ પામીઇ, કુણુ દૂરિ જોવા જાઇ ? ૨૩
એક કિંકુ કેરુ કેરુ દરશન, પ્રગટ પ્રચીધર્મ,
દૂરિ ગયિ કુખ પામઇ, ફોકટ કરવુ શ્રમ ” ૨૪
૨૦ મત હતુ એકાદશી નઇ, જવા કીધુ મન,
સુદિષ્ટા ગ્યા રનાન કરવા, સાયિ સવિ સ્ત્રીજન ૨૫

[બીથલુ]

- ૨૧ સર્જી સ્ત્રીજન સધલી નઇ, પગ્યાલી તવ ધરિ રહ્યા,
ધર્મનુ દરશન કરવાનઇ, મખ્યાલિ એકવા ગયા ૨૬
૧૧૩૫

૧૮. અર્માં ૨૨-૨૩ જી. પા. ૧૬ દારિ ૨૦ ધંમા આ કડીની
લીટીયો જી. પા. અમા આ કડીને બદલે — પૂર્વછાયો

“ સુદ્રષ્ટા ગ્યાં રનાન કરવા, સર્જી સ્ત્રીજન સહ ગયા
મત હતુ એકાદશીનુ દુપદી ઘેર એકવાં રહ્યાં ૨૩ ”

૨૧. આ કડી અમા નથી સરવાળો - અ-૧૧૫૦, બ-૧૧૦૨૧, ક-
૧૧૩૬; ડ-૧૧૪૫, ઈ-૧૧૪૦, ફ-૧૧૪૨, હ ૫૮૬

કડવું ૪૫ મું—રાગ એજ

એકલગ્ની અર્જુના નીસરી; રાખતું દરશન કરવા પરવરી;
મનિ ધરી ધ્યાન પાંચિ ક-ધનું રે. ૧

- હાલ-ક-થ કેરું ધ્યાન ધરતી, એકાન્તિ સાધી કાલ;
અરે પુરુષ નામિ કો નહીં તિહાં, એકલગ્ની ભૂપાલ. ૨
- રઝવડી એયતુરા નીકલી, અનુચરિ દીડી નારિ;
કૃત્વાકૃત્યકનઈ કલું; તતકાલ યયુ અસવાર. ૩
- સખલ રેવન્ત પથાણુ; નઈ ચડી આસુ ભૂર;
'જાણિ હવડાં મહી સ્થાવેય; રખે માધ અમૂર !' ૪
- જોવાસિ દારિ રણુ છાનુ; રણુ નિહાસી વાટ;
"રખે વનિતા વહી ગઈ કુદુષ !" આણુ અતિ જિયાટ. ૫
- એતલ્લ અખલા કરી દરશન, નીકલી તતખેવ;
આવી મિત્તુ મુખિ કરમ સવરી, જેહની ભૂંડી રેવ. ૬
- દુપદી જાણી નહીં જે, પ્રથમ દુઃખ છંદ વાટ;
"દિહિ, બાધકાં વૃક્ષ કલું છંદ જે, બોલ મુઠ સદ્ગાતિ. ૭
- શા માટિ અર્જુન શણુમણી ? કાં વચ નહિ શૂઝાર ?
પટકલ પછાદિરી સણુ ભૂખણુ; કઈ અઝીકાર. ૮
- પટરાગિણી [જે] ધરમ માદરમ, તે કઈ વૃક્ષ દાસ;
અનુચર યયુ "નિતિ કઈ સેવા; આવુ અમ આવાસિ." ૯
- કુદ્રષ્ટિ કવચન સુણી શામા, જિયરખાં મુખિ વાણિ;
"મામા તણુ ધા, ભૂર ! ભૂલુ; હવડાં લેસિ પ્રાણુ. ૧૦

કડવું ૪૫ મું—૧. ન દીયે ભૂપાલ. અ. ૨. જે ધડીયે હ. ચડ. વડ કરયા. અ. ૩. તીહરિ. ક. ૪. વાટિ થઈ અજલ રણુ. ક. ૫. યડ અજલ. અ. ૬. ૬. કામ્યની. ૭. ધિરિ. ક. ૮. ખેન મારીએ કલું દોવ તે, ટું. અ. ૯. અર્જુ હીં વચ. સ. ક. ૧૦. હં. ક. આખું ચરણુ—
"તે દાસી યેને કરે સેવા." અ.

- પાંચ ^{૧૧}મુઝ શિર ગડગડાઇ, જોડવા કૃતાન્તક કાલ,
કૃષ્ણ કુબુદ્ધિ ! તું શું લવ્યુ રે ? દૂધવાણિ બૂપાલ. ૧૧
- બરે બૂંડા ! ભતિવ્યહુણા ! ^{૧૨}પરનારિયું શુ વાદ ?
ગોખર-મૂલક હાથ ધાત્યુ; બતરશિ છુઝ નાદ.” ૧૨
- ^{૧૩}એહવું કિહિતાં તિજ્યુ તેજ; ધથુ સાદવા હાથ;
એતલક ટીરય ચિહાં આબ્યાં, સુદૃષ્ટા સવિ સાથિ. ૧૩
- “ વારિ, બાપ ! તું વીર તાદર; જીમ જાઇ જિ દુરિ;
કિહિ, ‘ ધરિ રહીનક કરચું બૂંડું; ^{૧૪}(એ) આ મરાણુ બૂર.’ ૧૪
- (એ) અમાન કાંઇ નથી જાણુતુ, એ અમુધ મૂરખ અન્ધ;
કામિ વાહ્યુ કરઇ લવરી; બિપજશિ ^{૧૫}મહા ધન્ધ. ૧૫
- તમ્મે કહિશુ, ‘ કહ્યું કાં નહિ ? વારત રૂડી પધરિ.’
સતી સાથિ કપ્રિષ્ટિ કરતા, કાલ ^{૧૬}પુહુતુ ધધરિ.” ૧૬
- એહવું કંહી એકાન્તિ બધઠી; મિહિનિ વારયુ વીર;
“ મરુ ફોકટ કાજિ કા, બાપ ?” બરક નેણે નીર; ૧૭
- “ સખલ સુન્દર નારિ છુઝ ધરિ; (વઘી) પરણિ બીજ વાર;
ભતિ બાતિ એહની નથી જાણુતા; ^{૧૮}(બૂંડી) કરશિ કુલસદ્ધાર. ૧૮
- વેપ દાસી તણુ છઇ; અલિમાન મુખ મજરાલ;
^{૧૯}બહુ બાર ગામુતુ એહનિ જિ; શિર કન્થ છઇ બૂપાલ. ૧૯
- કામુ એશં આપણિ જિ શં ? અરે માહરા વીર !
એ કુશલિ (આં)હાંથી નીસરઇ, તુ ^{૨૦}સુખી સકલ શરીર.” ૨૦

૧૧. ગાન્ધર્વ મુઝ હ. ૧૨. પરદારાશું ફ. ૧૩. એમ કરતાં સજ-
યિયો. અ. ૧૪. એ કાલિ મારયુ બૂર. ફ-ધ. ૧૫. આંહાં. ડ. ૧૬.
પુહુયશિ શરીર. ક. ધિરિ. ફ. —આ કડી અ-ધમાં નથી. ૧૭. એ જી.
ફ. ૧૮. સર, ધ-ફ. —એને બરો બારજ ગામનો અ. ૧૯. સુખ
સમસ્ત ફ.

કેલે કહિ. “તું સત્ય કહિ (છપ); એક વાર ૨૦એહજ દાસિ,
મોકલે મુઝ, મીટિ આગલિ; પછપ ન કરે આસ.” ૨૧

પગે લાગી માન માગપ; દિયિ અર્જુનિ મુખ માંહિ:
“સદા [સેવક] ચૈનિ તાહરુ, રહેસ, માહરી માપ.” ૨૨

વીર-વધણે બિહિન બોલી, “(એ) સાંસતાનું કામ;
૨૧એક વાર તાહરિય મોકલું છું, ૨૨હજ ધાતી હામ.” ૨૩

હરખ-ભરિ બડ વધ્યુ પાછુ, “સકલ શીધાં કાળ;
હસિ તુ વલી જાણ્યું રે; અદ્રિષ્ટિની શી લાજ ?” ૨૪

ઉપલુ

અદ્રિષ્ટિની શી લાજ એહની, જોહનપ પાસિ નહીં નર કાપ ?”

૨૦વિરહિ જોપ વાટડી નપ; રચપ મન્દિર સોય. ૨૫
૧૧૬૦

૨૦. એ નિજ. ૬-આ કડી પછી બ-ક-કમાં વર્ધારે—

“એ કારણ-યાત્રિ નહીં કામિની, જો સરવ-કાટિ પ્રકાશ.

એ માટિ દાસી સહસ આપું; મોકલિ મુઝ આવાસિ.”

૨૧. “એક વાર એને મોકલું, તું કહે તેણે કામ્ય.” જ. ૨૧.
મધ્યાદિ તેણે કામ્ય. ૬. રાજે મતિ તેણે કામ્ય. ૬. રચે. ઇ. ૨૩

“મન્દિર કરયો વાટડી, માહરી બિહિનિ કહિયું સોય” ક. મન્દિરમાં
રહિ સોય. ઇ. રહે મન્દિરમાં-જ. સરવાળો:— જ-૧૧૭; બ-
૧૧૮; ક-૧૧૯; ઇ-૧૧૯; ઇ-૧૧૯; ૬-૧૧૯.

કહ્યું ૪૬ મું—રાગ એજ

એક વાર સવિ સુન્દરી, ધરિ ગોત્રજની પૂજા કરી;

૧ કરિ ધરી પાત્ર પ્રેમદા મદિ ભરી ૨. ૧

ઠાણ-મદિ ભરી માગધ સાભરયૂ, વીર કૈહ કૈચક જેહ;

૨ વાધકુ કરી વારયુ દુષ્ટ, ૩ વાટ જોસિ તેહ. ૨

૪ પાત્ર મહી કરિ ૫ પ્રેમદા, શેન્દ્રીનિં કીધુ સાદ:

૬ “દેવિ માહરી તણું ભક્ષ, મદિ લેષ ૭ આવિ પ્રસાદ. ૩

“વીર-ધરિ જી વારણી,” એહ્યું સુણી કીધી વાત:

“અરે કાલિ જૂંડિ તમ દેખતાં, મણુ તે માહરુ હાય. ૪

૯ મીની દૂધ, બગ મજ દીઠધ, કામી તણુમ મનિ નારિ;

અમિદત ૧૦ એક સંજ્ઞિ મિલિ, જાલ જોધ ૧૧ માહરિ. ૫

મમ ૧૨ જાણ્યા વિના સુઝનઈ, મ મોકલુ, માહરી માત ૧

આહાં હવડા જીપજશિ કાધ, અભિનવુ ઉતપાત.” ૬

“નારે બાધ ! કાંધ નહીં કહધ; મિ વારયુ જી રૂડી પધરિ;

નામ સિ જુ તે તાહરૂં, વિહિલી આવે ધધરિ.” ૭

૧૪૭

• કહ્યું ૪૬ મું—૧. મન્ય ધરી પાત્ર પ્રેમદા મન્ય ભરે ૨. ઇ. ૨. વાયદિ પરદી મોકલું, સુઝ કેડ મૂકવિ એહ ક. ૩. દિન વહી ગયો તવ તેહ. ઇ. ૪. હેમ ૫-૬. ૫. ૧૦ સાંચરી. ઇ. ૬. વીર માહરા તણિ ભજિ. ૬-૭. “મધ આપો માહા વીરને, ગોત્ર-જનો પ્રમાદ.” હ. ૭ જાણ ૬. આપિ. ઇ ૮. “અરે માતા ! એ શું જોડ્યાં ? તમે જાણુ સધલી વાત” ઇ-૬. જાણુતાં મુવિ ક-આ રૂડી જામમાં નથી. હ. આ કડી હ માં નથી ૧૦. સાર ઇ. ૧૧, જણાવ્યા હતા મૂઝનિં, ૬.

૧૨મનિ જાણુ, “જામ પરી, અમ કન્ય પ્રોક્ષિ મન;

પછપ હં ધરિ થં કરે ? એ સ્ત્રીચિરોમણિ તન.” ૮

“ખામ! ખીડક લાંબાં તાડી. તં નિશ્ચન્ત હીડિનિ, નારિ !

પેટ ભરી મિ શીખ દીધી; નહીં કરમ ૧૩કનવાર” ૯

પરવણિ પ્રેમુદા થં કરમ ? કરિ અલ્પ વારુણીપાત;

જાતાં આખ્યં ધર દૂકડું; ચિર ચિર મૂળમ જાત. ૧૦

“પાપી મુઝનમ થં અ ૧૪કરણિ ? મુઝ દુઃખી યાણિ નાય;

૧૫કલિણિ, ‘નારિ માટમ નીપનુ,’ જાનાં રલાં ઉતપાત.” ૧૧

વિમાસતી સ્ત્રી જૈ પુક્ટી, દેઆનઈ આવાસિ;

૧૬એકાન્તિ બપહા નિરખિયા; જૈ પાત્ર મેડ્લ્ય ૧૭પાણિ. ૧૨

હળકી જાણુ હાથિ સાહી; કુપદી તેણી વાર;

‘અનરથ ૧૮આ તુ જીપનુ; હવિ કુણુ કરણિ સાર.’ ૧૩

આંહાં પુરુષ નામઈ કા નથી, ૧૯નવિ નારિ હીસેમ કાપ;”

તાણી આણી આંગણુઈ; ૨૦દિનકર સાદ્મૂં જોય; ૧૪

“નિષ્કલ્પું દેહી તણા હાતા ! રજાદેના ૨૧કન્ય !

ધર્મસાખી ! વિશ્વવ્યાપક ! કુષ્ટનુ કરિ ૨૨અન્ત. ૧૫

૧૨. “એ જામ પાખિ હં સારે શિ ? ૪એકાન્તિ રામ્ય જાદિરિ કાલીઈ.

એકવા અકરમી જામ લખનિ, રૂતે દુખ માની કાલીઈ.” ૬-૮.

[૭ તે વીરને હં થં કરે ? ૮. ૪. કાદું રાયણી ઉદ. ૫. અ-ક.

† વીર. ૭. ‡ ધિત જનુની-દેદ. ૪-ક.] ૧૩. કણુવાર. ૬. અપવાઈ.

૭. ૧૪. કલિણિ. ૬. ૧૫. એ નારિ માટિ નિશ્ચિયઈ, ઇ-૬.” ૧૬. હોયે

નારિ કારણુ નશ્વજાણે, જીવની ઉપપાત.” ૭. ૧૬. મલ કરણુ, નિર-

ખિ, ૬. ધર મધ્યે જોડા દીડા. ૭. ૧૭. ખરાય. ૬. ૧૮. કપા. ૬.

ઉતપાતુ, ૬. ૧૯. ત્યાંવાં ન ફીસિ કા નારિ. ૬-૮. ૨૦. દિનકરનિ

સામનારિ. ૬. માહરિ સમ્યાત. ઇ. ૨૧. ૧૨. ૬. ૨-અરવારપ.

૨૨. સ્પૃહ. ઇ.

૨૩ મુઝ સતી સાહુમું જોધ અશવિં, સહસકિરણ ! સુખણ !”

રાક્ષસ એકે ૨૪ અદ્રિષ્ટિ આવી, મૂકાવુ દુષ્ટપાણિ. ૧૬

નારિ નાઠી સભા સાહુમી, બિહાં બધહા (છધ) રાય;

૨૫ રાક્ષસ-બલધ રાણી ઉભધ; ૨૬ દુરપ્રુદ્ધિ કેડધ ધાય. ૧૭

સભા-સમીપિ ૨૭ સાંસતી થઈ, બળયૂં ‘નહી’ લિધ નામ,

જ્યોધ-સધલાં દેખતાં, પદપ્રહાર કીધુ તામ. ૧૮

૨૮ ભીમ મહાભડ અનઈ સહિદે, નિકુલ નધ નિજ ધર્મ,

૨૯ હાજ મનિ આણી નહીં; કીધૂં મહા દુષ્ટ કર્મ. ૧૯

૩૦ દુમ-છેદની પરિ પડી પ્રેમુદા; ક્ષણ એકે વધી સીસાન;

વાયુ પ્રેરી રાખ્યુ કૈયક, વેગલુ સન્નિધાન. ૨૦

સભા સુખી વણ્યુ રાક્ષસ, નહીંતું કિમ મેલુલધ ધાય ?

સતી-શિરોમણિ દુપદી જોહનધ, વાહલા વૈકુણ્ઠરાય; ૨૧

૨૩. સતી સાથે જોર કરતો, અ. ૨૪. અન્નિક્ષિ થકી, અદ્રિષ્ટિ મૂકાવ્યા પાણિ. કે-ધ. ૨૫. સળવપણિ. કે. પરન્ટુ:—

“કાટિકિ કરિ પડયુ પ્રથવી. નારી નાઠી ભય;

સભા-આગતિ જોને જીભી. કામાન્ધ કેડિ ધાય” ક

૨૬. કામી પૂંડિ ધાય. ઇ. ૨૭. જોને પોતી. અ. ૨૮. “ભીમ ભડ, નિકુલ નિ સિહિદેવ, બિહા બલવન્ત ધર્મ.” ઇ-કે. ૨૯-૨૦ અમં બાં ૧૦ પાં ૨૬. વેરાટ નિં સવિ સુભટ જોતાં. ક સર્જિ કે-ધ. ૩૦. અર્ધોથી બે કડી બદલ:—

“સાહારિ નારિ મૂઝા ખાઇ પડી, પ્રથવી ઉદિયું ચમ દુમ.

ક્ષણ એકે થઈ સાંસતી, અનિ જોલિયાં મુજિ ઇમમ.” ઇ-કે.

[* ભણિયે પાડું દુમ; મૂવર્માંથી વૃક્ષ ખૂડ, સતી પડીયાં તેમ અ.

“વૃક્ષની પેરચ પડી પ્રથવી; X દુષ્ટે મેલ્યા પાય.

સતી-શિરોમણિ દુપદી, કહી ભલાવે વૈકુણ્ઠરાય.” હ.

[X વાહુ દો નેનવ ધાય. બ.]

૧૧ દુષ્ટિ પાટ્ર પ્રેમઘનષ, મેલ્લી સભા-મઝારિ;
લીમ ૩૨ મરડી બિહતુ'તુ, તવ ધર્મિ રાખ્યુ વારિ:

૨૨

૩૧. આ કડી હમાં નથી. આ પહેલાં અ-ધ-કમાં વધારે:—

“વેરાટ રાજા ! સુણુ સદ્ગુણ, રમતિ રાખી વાત:

યેદતુ રાજા નૂ રમિ, તેહની સી સિદ્ધિ ઉપધાત.

મૂંઝ-ડાદી સહિત યોધા, ધરયાં કરિ હયિઆર;

●રાખવતની પિરિ' નૂજ સઘવા; ધિક ધિક વમ અવતાર.

સતી વણિ Xતનિ પ્રહાર દેખી કંપમ સાંસિદ્ધિ વીર !

દયાવન્તાં સુધીર દાતા અમર-આત્મ-શરીર.

દેવ દેવ્ય યુધિ વસિ કરયા, પૂનનિક સંસારિ;

ચરણાગતિ-વિશ્રામે સાચા, †માન-રાખ્યુહાર;

મિદિ આયુધ, ધરા મૂનિ; ચક્રિ સુરપતિ-ઉસ;

વિધાતાઇ નિમિ'યા, તે કાંઈનન કરિ રીસ.

વિલમ્બિ નહીં; સુણી દીનવાણી ગન્ધર્વ ગોશ્વક્રપ્રહાર,

એક સુતપુત્રે હણી પ્રેમદા, †નવિ કરી સકિ તેહનુ નારા.

વચન સુણી વેરાટ સદ્ગ પ્રતિ' કરી, 'હસિ કથપાન્તા.' X X

કટ્ટ કિદિ, 'મનિ શોક માણેસિ; ગન્ધર્વ આણેસિ' તેહનુ અન્તા. ૭

[● સખલ અવવન્તાની પિરિય નૂયો સારંમૂં, ધ. X શિર. અ.

† નિધાન. અ. † મુઝનિ. ધ. † માં આ ૪થી કડી, ૧ કડી પછી છે.

†† ભાઈ ! કાં કરે તમે રીસ ! અ. કુ વાય. ધ. † એનો ગાન્ધર્વ કરતો

નારા. અ. X X. હલસદ્ગાર, ધ. -તે પછી ધમાં ૧ લીટી વધારે:—

“સભા મધ્યિ દુષ્ટકર્મ કીધું, ચરણુ હણી વાં નારય.”—ઉલ્લી ૭ મી કડી

પછી અ-ધમાં ૧ લીટી વધારે:—“નારયણિ ઉપધાત કીધુ, યેદનું ‘પાટ્ર’ અન્તા”]

—આ ૨૨મી અલ્પે ક-અ માં:—

“વેય બિઠી વદિ વાણી સભા-મધિ ●નારિ:

‘યેદતુ સ્વામી ઘન’ રમિ, ત્યાંદા સ્ત્રીતનિ દુધ પ્રહાર.

† મુખિ મુલ્લિ સાચિ સખામધ્ય મહી [નિ'] આયુધ,

પરનો-પૂરા પ્રાકમ્પની સ્ત્રીનિ પ્રહારન કીધ.”

- “દિવસ થોડા રહ્યા કેડિ, વિલુસશિ, વીર ! વાત;
પરવશિ ગણુશુ કેતલું, સુખ દુઃખ પર-ઉપવાત ?” ૨૩
- પછધ પ્રેમુદા કહિ સભા-મધિ, સહિત ન્યોધ વિરાટઃ
૩૪” ધિક્ક આયુધ, ધિક્ક ડાઢી, રમુ સોગઠે પાટિ. ૨૪
- ચર, દાતા, ધર્મગાની, ચરણાગતિ-સાધાર;
પરદુઃખભજન, રિપુ-ગજન, ન સહી સકિ સ્ત્રી-પ્રહાર.” ૨૫
- વિરાટ કહિ, “કાષ્ઠ હરિ ભૂંડું, દિવસ થોડા માહિ.”
ધર્મ કહિ, “તુઝ દુઃખ ટલશિ, જાઉ સ્ત્રી ! ધર માહિ.” ૨૬
- દુઃખ કરતી નીકવી, દાલતી નૈણે નીરઃ
૩૪” મુઝ ઘટિ તેહજ નીપનું, જિમ લિજી ન્યાદવનીર. ૨૭

૧૫કરાવ વાણી તેણિ X જાણી બઠિયુ તેણી વાર

X X ‘મજ-નગરી-કામ ફેડ’ ધર્મિ વારિયુ તેણી વા? ” ૩

[● ભરતાર ય. + “સંમુખ જઈ મહી આયુધ, સભા બેઠા
સીધ ” ય X સામલી, બીમે જાણિયુ તેણી વાર ય. X X મુકુરે મારી
ખ.] ૩૨. બડ ફ. ૩૩. આ ૨૪મી થી ૩ કડી બદલ ય-ય-ક-ધ-ફ-હર્મા-

“વેરાટ સાહામૂ જોધ રહ્યા, X નવિ લીધુ તેહનું નામ

પાપી છિ માયા-બેઠ, હવડા નહી કીનિ કામ

+ ભરથાર-વાણી સુણી રાણી વહી પાછી નારિ,

” ન પરધિરિ ચિક્રી પ્રભુ શુ કરિ ? સમરથા દેવમુરારિ

[● સર્વ ઠ. X પણિ કિણિ ન ઠ. + ક-ખમા આ કડી:-

“ભરથાર ભામિની-પ્રતિ બોલિ, ‘શુ કહિ રે વારોવારિ ?

ફ મારતાં મહીપતિ ન બોલ્યા ગન્ધર્વ’ કરશિ માર ?

+ પરવરા સ્વામી માહારા શુ કરે ? ય. ફુ ચિયે કામે સર્વે પત્ય
બોલું, કહે વારવાર ય.]

૩૪. આ લીટી બદલ ક-ખમા ૨૬મી નો પૂર્વાર્ધ છે — ૨૭ થી ત્રણ
કડી બદલ ય-ધ-ફર્મા-

“વહી પૂઠિ મ્યહ્યુ આવી, પ્રેશ સાહ્યા કર માહિ,
અવનીષ્ઠ વાણી X તન કોમવ, રગતિ અર્જુ ભરાધ. ૩૨ ”

[● મહા II X અર્જુ ય.]

અવેલા-વશિ નવિ બોલિયાં, એ કિમ મારંધ કંઠુ ?
 કપટી દેહિ મિલ્યુ આવી, “ન જ્ઞવા દિહિ” કંઠુ ૨૮
 કેય સાહી કામિની તે, તાણી અવની માંહિ;
 ક્રોમલ કાયા કાંકરા તાનિ ખૂતાં; રગતિ ભરાધ. ૨૯

૨૯
 ૧૧૮૬.

કંઠુ ૪૭ મૂ.—રાગ કંદાર-ગુડી

કેય સારી કામિની રે, તાણી અવની મઝારિ રે;
 હા હા, “કંઠુ” કરીનછ રોધ પડી, કુષ્ટ તણુધ વશિ નારિ રે. ૧
 કે સમરણુ કરિ શ્રીસારિજીવરનું, “૪૮” હધ દ્યાનિધાન રે;
 પતિતપાવન બિરદ તમાફ, તું કમલાપતિ કાલ્પ રે. ૨

૩૫. નારિ કિહિ પરવશિ પિહ. ક-ખ. ૩૬. કપટી કંઠુ. ખ. ૩૭.
 મલ્યો આહી પાપિયો, ખ. ૩૮. ઘેરય. ખ. સરવાળો:—અ-૧૨૦૫; ખ-
 ૧૧૫૮; ક-૧૧૬૫; ઇ-૧૧૬૮; ધ-૧૧૬૯; દે-૧૧૬૯; હ-૧૪૨.

કંઠુ ૪૭ મૂ:—૧. ૧૨૬ ગોડી, ધ. ૨. ૧લી કડી બદલ અ-ખ-
 ક-ધ-દે-હ પ્રતિયો નીચ પ્રમાણે ૨ કડી આપે છે:—

“અવેલા અવની ભપિરિ પડી; ‘હા કંઠુ, કંઠુ!’ કરીનિ રડી;

• પડી રે કુષ્ટ તણિ કરિ કામ્યની રે. ૧

હાલ:— X કામ્યની કુષ્ટ-કરિ પડી; રાતે લોચન સેય;

સમરણુ કરિ શ્રીજીવરનું, સામલા + સાદમું જોવ. ૨”

[• ચડી. ધ-હ.—હમાં આ ચરણ પૂછી ૧ ચરણ વધારે:—

“વાદરે આવો, શીકૃષ્ણજી ! તમે હ.” X કુષ્ટ-કરિ ચડી કામિની

ક-અ-ખ-હ + શ્રીસારિજીવરનું. ખ. સારંગ તણું. ક. શ્રીકૃષ્ણનું. અ
 + કરવી સોય. અ. ધમાં વધારે:—વાદવજ સાદમું જોય. ”]

૩. (રંગ સવતાં હ) સામા સ્તુતિ કરિ તે શ્રીકૃષ્ણજી, અ-ખ-ક-ધ-દે-હ.

૪. નાયજી તું અ-ખ-ધ-દે.

૫ ભક્તવચ્ચલ ભૂધિર ભયભાજન ! સાર કરુ, કરુણાલ રે !
 અનાય તણુ તું નાય ૬ કહાવધ, ૭ પ્રભુજી ! કીજી સમ્ભાલ રે. ૩
 ૮ સવરા માંહિ પરહાયથી રાખી, ત્યારિ કીધું સાહજ રે; ૪
 પ્રભુ ! લાક્ષાગૃહ ચિકાં રે જિગારયાં; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૪
 મહા વન માંહિ વાસ કરાવ્યુ, (છાંડયું) ઇન્દ્રપ્રસ્થનું રાજિ રે;
 છૂત હરાવ્યાં નહ સુખિ રાખ્યાં; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૫
 ભરી સભામાંહિ ચીર, હરિ ! પૂરયાં દુરંત્યોધન દલ-મઝારિ રે;
 દુઃશાસન દુષ્ટ થકી ૧૦ જિગારી; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૬
 દ્વૈતકામિક આબ્યા ઋષિ બૂખ્યા, વાનપ્રસ્થ મુનિરાજ રે;
 સૂર્યપંથ રચાલી અપાવી; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૭
 દુર્વાસા આબ્યા શાપ દેવા, દસ સહસ્ર વિદ્યારથી ગાજિ રે;
 ત્યારજ સાર કરી ૧૧ સદ્ધારી; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૮
 ૧૨ પોતિ બૂખ્યા યૈનઠ પધારયા; આણી અઘારી દાહજિ રે;
 ૧૩ શાકપત્રિ વિશ્વ પૂરણુ કીધું; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૯
 કાળબક્ષ કરતાંતા બૂપતિ; હું કરતી તન ત્યાજિ રે;
 ૧૪ ત્યારિ શીદ જિગારયા, શામલા ? તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ?
 આહાં ૧૫ આવતા કુણુજ ન જાણ્યા; છાનાં ન કીધાં બાહજિ રે;
 હંમૂત મલ્લ ચિકા કરિ સાલા; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૧૧
 ૧૬ રવામી કહિતા, 'તું જી અતિ વાહલી,' તુ કારે વીસારી આજિરે ?
 તે માટજ ધણિ હામજ રાખ્યા; તે આ વેલાનઠ કાજિ રે ? ૧૨

૫. પૂરણુબલ તું ભક્તવચ્ચલ, હ. ૬. નારાયણ. ૭-ખ-ક. ૭. સેવક-
 નનપ્રતિપાલ રે. ૮-ખ ૮. સ્વયંવરમણ્ડપિ. ૬ "સવરામણ્ડપમાં હરિ
 રાખ્યા; કરી અમારી સારરે" — આ ૪ થી ૬ થી હમાં નથી. ૯. યાદવ !
 ૬. ૧૦. "કા કર સાચા. અ. ૧૧ સારિત્રધર ! ઇ-ક ૧૨. આ લીટી અમાં
 નથી. ઇમાં ૯-૧૦ બ. પા. ૧૩. અમાં હમીનો જાત્રાર્થ ને ૧૦મીનો પૂર્વાર્થ
 બ. પા. ૧૪. આ લીટી અમાં નથી. હમાં આ આખી કડી નથી. ૧૫.
 રહાં. ૬. ૧૬. "અરુને બરદ વમારું બારે, રાખો, શ્રી મહારાજ રે !" અ.

અનેક ૧૭ ભક્ત ઊધરિઆ આગમ; તે ૧૮ વિમાસણ યામ રે;
 ૧૯ લાજ લાગમ, લક્ષ્મીવર ! ઘુઝનઈ; માદૂઈ કાંઈ ન જામ રે. ૧૩
 ભક્ત પાણવ સરખા ૨૦ વનિ રાખ્યા, જે ન મુદિ મુખિ નામ રે;
 અમભેલ મુલિકાગર રાખ્યાં; હરિ વિમુખ તણું કરૂં દામ રે. ૧૪
 ૨૧ અગન્યાન ધિકુ મુખિ નામ જામું; મુખિ પામમ સ્વર્ગ લોક રે;
 ૨૨ તું દાસી કહિનઈ કહું, ત્રિકમ ! જાનિ અમારા શોક રે." ૧૫
 અતિ ૨૩ આરતિ સ્તન્યા ૨૪ નિદુનન્દન; કરૂં પચ્યાલીનું સાદુનિરે;
 ૨૫ વાસુ પ્રેરી કેલપાસ મુકાવ્યા; કીધી કામિની ત્યાનિ રે. ૧૬
 "હું આજ, અમલા ! મૂકું (છું) ઘુઝનઈ, જુ ૨૬ નહીં આપિ પ્રધરિરે;
 કુષ્ઠિ ઊપર કરી મુકાવી ? જોઈ જૂપતિની પધરિ રે ? ૧૭
 વધી કો દુઃખ તેનઈ તું કહિજે; જોઈ કરતા સમ્ભાસ રે;
 જુ તું ધરિ જામ્યાં નહીં આવમ, જુ ખૂડુ ઘુઝ કાલ રે. ૧૮
 રાહિત રાંક રાપ વસિ માદુરમ; જે આપું તે ખમ રે;
 તે માટખ જમ્મી કરિ લીલા, તું માદુરા ધર માંહિ રે. ૧૯
 પાદૂ મારતાં જોઈ પારખું, વિરાટ કેઈ આજ રે;
 જ્યોષ સધલિયા જોઈ રલા સાદુમું; કુણુ ન લોપી લાજ રે." ૨૦

૧૭. જૂપતિ ઇ. ૧૮. તણું મહારાજ રે. ઇ. ૧૯. જા લક્ષ્મી પાણવ
 જેવા વન રાખ્યા; જેમ ન થઈ જદુરાયરે" અ. "તે માદિ તલનિ કહું
 ત્રિકમ । તે આવેડાને કાપુ રે ૩ ઇ. ૨૦. નવિ પાલ્યા. કે. હાસ છે,
 પાદુરા, અમભેલ ન મેલે નામ રે. અ. ૨૧. અમન એક નામ જાપિ
 મુખ, કે. "અસુરે એક નામ જામું મુખું તે પાચો સ્વર્ગ" અ. ૨૨.
 તે માટે ઘુઝને કહું, અ. ૨૩. આદરિ. કે. આવન્દે, અ. ૨૪. યુવજનન.
 કે. ૨૫. "કેલપાસ મુક્યા મહાપાપી; કુણાની કીધી સાલરે." કે-ઇ-દે.
 "પૂણુ પ્રીત્ય સમ્ભાલી પ્રમુંજ ! રહે લાગી હાજર રે" જ. ૨૬.
 કાલ ન". કે.

૨૭૪મ કહીનઇ વીર વયુ પાછુ, ગયુ પોતાનઇ અવાશિ રે,
 પગ્યાલી ધરિ આવ્યા પાધરા, બધઠા રાણી-પાશિ રે ૨૧
 “બાધ રે । ૨૮૬ તમ્યો ત્હારે મોકવી, જિહા તમારુ બ્રાત્રિ રે,
 ૨૮૭ કહીનઇ આવ્યુ મુઝ પાસઘ, સાણુ માહુરુ હાય રે ૨૨
 મૂકાવી કર નઇ હુ નાહી, પુહુતી રાજદારિ રે,
 ભરી સભા રાય-ન્યોધ દેખતા, મારી પાટૂ પ્રહાર રે. ૨૩
 રાય વિરાટ ૩૦ ન્યોધ સહુ જોઇ, કાઇ ન રાખઇ વારી રે,
 વધી પૂઠિ ધરી પ્રશ અલ્યા મુઝ, ૩૧ ભૂતલિ નાખી મારી રે” ૨૪
 રાણીનઇ ૩૨ તવ રગત દેખાડ્યુ; હૈજી કાટિ ધણી રોધરે
 “દસો દરિ દેખી મિ ૩૩ ઉદવસ, માહુગિ આહા નહી કાય રે” ૨૫
 હાથિ અહી હૈઆથ આપી, “એહુવુ રખાવુ વારી રે,
 ૩૪ રાય દેખતા અન્યા કરયુ જઇ, કાલિ નખાવશિ મારી રે. ૨૬
 ભરી સભા માહિ ભૂપતિ ન જોલ્યા નાક-નમણિ ૩૫ એણી કીધી રે,
 વ્યાહણા માહિ આકણી જાણુશુ, જેહની શીખામણુ દીધી રે” ૨૭
 અનેક પરિ આશ્વાસના દીધી, રામા રેતી રાખી રે,
 ૩૬ કહિ દુપદી, “માહુરા દાતજ કાઢયા, હવઇ નાય નહી રહિ
 સાખી રે ૨૮

૧૨૧૭

૨૭. કિહિત ખેવ ૬. ૨૮ મુને ત્યા સીદ મોકલી ? અ ૨૬
 એહી ૩ ૩૦ જોઇ રહ્યા સાહામુ, ૬ ૩૧ જોમિ આપટી, ૬-ખ-૬
 પટી ૬ ધ-૬ ૩૨ તનિ ૬ ૩૩ બાટ ૬ ૬ “ચારે દસે મુને દીઠી
 જાધાડી, જાણુ અ. ૩૪ આ કહી અ-ધ-૬ મા નથી ૩૫ નમાવણુ
 કીધ રે, ૬ નવઠણુ કીધ રે અ ૩૬ “રાણી કિહિ રી પિરિ વારશ
 હવિ ન રહિ કે સાખી રે” ૬ “રાણી કહે, એણે દાત કાઢયા છે
 હવે તમે રહો સાખી રે” અ સરવાળો - અ-૧૨૩૨, ખ ૧૧૮૭ા, ૧૧, ૬-૧૨૨૪, ૬-૧૨૨૭ (૧૨૨૫ ?), ૭ ૧૨૨૪, ૬-૧૨૨૭, ૬-૬૬ .

કંઠ્યુ ૪૮ મૂ.—રાગ રામગ્રી

વૈશમ્પાયન કહિ, સુંણિ, રામજી!

તે દિન દુપદીનઈ દોહિલિ જામજી.

હાલ—તે દિન દોહિલિ નીગમ્યું રે, દુપદીધ તેણી વાર;

પછઈ દિનકર આયમ્યુ, અનઈ મનિ કરણુ વિચાર :

“હવઈ કહું રે માદરા કન્યજનઈ, ‘એ કરશિ કાલિ ઉપધાત;’

પછઈ કહિશિ અમનઈ, ‘તિ શિ ન જણાવી વાત?’

પરપુરુષના કર અકચા—પછઈ, મરણુ બલું સંસારિ.”

વિચાર કરતાં જ્યાંમ એકે નઈ સમિ, ગઈ તેણુઈ દાર્દરિ.

વિરાટ સ્થાનકિ જે પુદયા, સુદિષ્ણા—સદ્ગતિ.

શૌંદ્રી—સર્વ સાથ મણ, પછઈ દુપદી એકાન્તિ,

નિશા પડી જાડી નીકલી, ધીકિટું કરઈ પાસિ;

નિદ્રાભરિ રાધ થયા આસહા; જે મેલ્લુ નિશવાસ.

પ્રેમદાઈ ત્યારિ પગ આંપીનઈ, જગાડયા શૂપાલ;

રુદન કરતી નારિ નિરખી, બોલિઆ તતકાલ

“રાતિ, રાણી! તમ્મે કિમ્મ આભ્યાં? કુલ્લનઈ મુઝ મમ;

કુણિ દ્વંડ્યાં? કુણિ ગાલ દીધી? અકુલનઈ મુઝ,” કિહિ ધર્મ.

“સ્વામી! તમ્મે નથી જણાતા, પેણુ કેઉ દેવક મદ;

તમ દેખતાં મૂંનિ મેલ્લી પાદ, પછઈ ૪પુદિ આભુ પ્રાદ;”

કેશ અહીનઈ માદરા નઈ, તાણી અવની—મજારિ.”

તનિ રમત તારણીધ દાખમ્યું; પછઈ રોઈ નારિ:

કંઠ્યુ ૪૮ મૂ.—૧ નિશા ગઈ તે. ૨ આં-કે. ૩ નિદ્રામાંથી. ૪. તમે હીમુ આવડુ રાગ. ૫. જે કરો. ૬. દુઃખ દીધું. ૭-કે. પૂર્વાર્ધથી:—”.....પર; તમે! અબજુ યેને કેમ રહ્યા? મને મારી કાપી મૂર.” ૮.

“મિષ્ટ સ્તુતિ કરી જમદીયની; મુકાવી મદારાજિ.

કહિયુ મધુ જીવ પાપિષ્ઠ, ‘તાદ્રી કુણુ કરચિ સાદ્ગિ ? ૧૧

ધરિ બધકા તું તહીં રે આવધ, છુ આણેશ છુઝ અન્ત.’

તે પધદિલી આતમધાત કરીનઇ, મરેસ, માદ્રા કન્થ ! ૧૨

પજી કહિયુ તજો, ‘કણૂં ચિ નવિ ? અઠો કરત સમ્બાદઃ’

બહુ પ્રકારઇ જાણુજ્યો, કન્થ ! માદ્રુ ખુદુ કાલ.”

૧૩

૧૨૩૦

૧.

૧. કંડૂવું ૪૯ મું-રાગ રમેજ (એકતાલી)

રાધ સુધધિર રજયરધ, “સુણિ સુન્દરી !

તું માણેશ દુઃખ લગાર; ગદિલી કુણિ કરી ? ૧

વપજી એ આપણિ મારીશિ, સુણિ સુન્દરી !

આંહાંથી આલીશિ તેણી વાર; ગદિલી કુણિ કરી ? ૨

આપણિ બહુ દિવસ નીગમ્યા, સુણિ સુન્દરી !

તે મમં ન જાણુ કોઇ; ગદિલી કુણિ કરી ? ૩

હવઝ થોડા દિવસ પૂઠિ રજા, સુણિ સુન્દરી !

તું વિમાથી મનિ જોઇ; ગદિલી કુણિ કરી ? ૪

(અતિ) દોહિલિ વન પૂરણુ કરવા, સુણિ સુન્દરી !

તિહાં વશિઆ વરિખજ ખાર; ગદિલી કુણિ કરી ? ૫

અનેક કષ્ટ યતનિ જોગવ્યા, સુણિ સુન્દરી !

તે જાણિ જી, નિજ નારિ ! ગદિલી કુણિ કરી ? ૬

૫ તે ઇમ પાપી, ફ. —સરવાળો:-અ-૧૨૪૫, બ-૧૨૦૦૧; ક-૧૨૩૭; ડ-૧૨૪૦; ધ-૧૨૩૭, ફ-૧૨૪૦; હ-૬૮૨.

કંડૂવું ૪૯ મું:-૧. હાલ-અ. દેશીફેર. ફ. મારુણી. બ; શ્રી. હ. —અહીં ઈ-બ-હ સિવાય કોઈ પ્રતિ કંડૂવું પાડી નથી ૨. જોડીઆ. અ-બ-ફ-હ. ૩. પછિ આપણુ જોડનિ મારશું. ફ. ૪. શિરિ. ફ. ૬-૭ બ માં જી પાં

- વધી નષ્ટચરન્ત્યાષ રણાં, સુણિ સુન્દરી !
 ૧માસ ગયા અગિયાર; ગદિલી કુણિ કરી ? ૭
- ૬એકજ માસ હવઘ રણુ, સુણિ સુન્દરી !
 પામ્યાં દુઃખજલ-પાર; ગદિલી કુણિ કરી ? ૮
- વિપત્તિ પડિ મુખ કિલાં ચિત્ ? સુણિ સુન્દરી !
 (તૂ) વિમાથી ૭સિ ન જોય ? ગદિલી, કુણિ કરી ? ૯
- સીતા-સમાનિ કે સાધવી ? સુણિ સુન્દરી !
 રાક્ષસ-કરિ લાગી સોઘ. ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૦
- દમન્તી નલરાગ તણી, સુણિ સુન્દરી !
 ચડી'તી કબાડી-હાથિ. ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૧
- ૬હરિચન્દ-તારાલોચની, સુણિ સુન્દરી !
 ૧૦વેચાણા વેશા-હાથિ. ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૨
- ૬ન્દા ચરખી બોલવી, સુણિ સુન્દરી !
 સન્ધાઉધી ૧૧શત પાત્ર. ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૩
- પડી વેલાઈ દુઃખ પામિઆં, સુણિ સુન્દરી !
 તુ આપણુ કેહી માત્ર ? ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૪.
- ૧૨અનેક કષ્ટ આગમ પડ્યાં, સુણિ સુન્દરી !
 તિલાં રાખિઆં જિંદુવીર, ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૫.
- ચિન્તા ચતુર્જન ટાલસિઃ સુણિ સુન્દરી !
 કાલિ મુખ પામશુ ચરીર. ગદિલી કુણિ કરી ? ૧૬

૫. નગર વેશટ મુચારચ. ૭. ૬. “પણા કિવસ તાં વધી ગયા.....” પામ્યા દુઃખ-નિવિપાર.” ૭. ૭. મનિ. ૬. ૮. ગદિ ૬. —સદી રાક્ષસિ હરી જોય. ૬. ૯. આ કડીને બદલે “એણે અનેક દુઃખ ભોગ્યાં.....” રિયાં પાસે નારિ-નાય.....” ૧૦. નાવિદ્ય (?) ધર નિવાસ. ૭. ૧૧. સિદ્ધ. ૬. ૧૨. આ કડી ખેલાં આ માં મૂળની ૧૨ માં કડી.

૧૩ હવડાં આપણુ એહનંદ મારીય, સુણિ સુન્દરી !	
તુ જાણશિ સકલ સંસાર. ગહિલી કુણિ કરી ?	૧૭
પુનરપિ વનિ દુઃખ પામીય, સુણિ સુન્દરી !	
વધી રહિવું નગર મઝારિ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૧૮
૧૪ એનંદ મારયા વિના જીવું રહું, સુણિ સુન્દરી !	
તુ મ જાણેશ ધર્મ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૧૯
અમ જેખતાં અમલા હણી, સુણિ સુન્દરી !	
અતિ કીધું દુષ્ટ કર્મ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૨૦
ભીમ મહાભડૂ ખીન્યુ, સુણિ સુન્દરી !	
કરતુ એહનંદ ૧૫ તનિ પ્રહાર; ગહિલી કુણિ કરી ?	૨૧
વેગિ કરીનંદ વારિઉ, સુણિ સુન્દરી !	
નહીંતર મારત દાહરિ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૨૨
૧૫ વેદાખલ જોઇનંદ હોંડવું, સુણિ સુન્દરી !	
તે વિદી છંદ આજ ? ગહિલી કુણિ કરી ?	૨૩
હરિ વિમુખ વિના ધમ કિમ ૧૭ હોય ? સુણિ સુન્દરી !	
તે રૂઠા છંદ ૧૮ મહારાજ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૨૪

૧૩. આ કહી ઇન્દ માં નથી. અર્થમાં:— “કહના દિન થોડા રિયા.....” :રાખને મન ધીર.....” ૧૪. આ જેવાં અ-ખ-ક-ઇ-ક-હ માં:—

“પ્રગટ થયા વિના કથમ જમરિ...જુરાઇતુ સાહુકિહિવાય ?.....૧.

પ્રાકમ એહનું + અતિધણું...† તુ ધાર્તા કથમ કુ દેજું ઘાટ ?.....૨.”

[* રહિત. ક. X °ક થાય. ક. † એહવું છે. અ. † તેને હેયે દેમ પાય. અ. કુ રૂપાય. હ. —આ જાને કહી જેવાં અર્થમાં:—કષ્ટ આપણું દાસરો.....સન્મુખ થયા મોરાર.....”] ૧૫. નિધન. ક. ૧૬. આ કહી ઇન્દ-ક-હ માં નથી. ૧૭. નીપત્તિ. ક. ૧૮ સુમદાધાર. ક. —આ ઘરણુ બદલ જમાં ૨૭ મીનો ઉત્તરાર્થ. આ પછી ૨૫ મીનો પૂર્વાધ જમાં નથી.

લીડી અરજન જાણતા થયાં, કહિ સુન્દરી;

નારિનેણે નીર ન માય, બોલય સુન્દરી: ૪૬

“નાથજી! મુઝ રક્ષા કરુ,” કહિ સુન્દરી;

“હવય કોપ્યુ કેઉ કલિ,” બોલય સુન્દરી. ૪૭

“ભિતતકિ દિન મારશિ,” કહિ સુન્દરી;

“તમ્મે રેદ્યાનિધિ બ્રૂપાલ,” બોલય સુન્દરી. ૪૮

૩૨ “વિશ્વ દેખતાં પાટ્ટય હણી,” કહિ સુન્દરી;

“ન ગણિ કિહિની લાજ,” બોલય સુન્દરી. ૪૯

“વત્તી પૂઠિ આવી મિત્યુ,” કહિ સુન્દરી;

“જી ધણુ મારી, મહારાજ!” બોલય સુન્દરી. ૫૦

“હું અવની સાથિ આજરી,” કહિ સુન્દરી;

“કેશ અહી રજકરી તાણિ,” બોલય સુન્દરી. ૫૧

રમતભરયું તન દાખવી, કહિ સુન્દરી;

“કાલિ લેધરા પુઝ પ્રાણુ,” બોલય સુન્દરી. ૫૨

૪ “એહ પરિ મત્યુ માહુદ,” કહિ સુન્દરી,

૩૫ “આવ્યુ જી અંહાં વાર,” બોલય સુન્દરી. ૫૩

“આતમહત્યા અતિ બલી,” કહિ સુન્દરી;

“નહી અવરિ પુરુષ રજકરિ પ્રહાર,” બોલય સુન્દરી. ૫૪

૩૭ “તમ મિલિ સહ પૂછશિ,” કહિ સુન્દરી;

“કિમ નીમખી નિજ નારી?” બોલય સુન્દરી. ૫૫

૩૨. કયા કરનિ, દયાલ ! અ-ક-ઇ-ક. ૩૩. પ્રણ. ક. શૂળ. જ.

૩૪. હું તાણિ-કહું શિર નાખીજી. ક. ૩૫. મિં અકિયું હિ અદિદાં વાર.

૪. ૩૬. અદ્રીકાર. અ-દ. ૩૭. વણનિં સહુકો. ક-આ પ્દેત્તઃ—

“કણુ, ધિરિ બિહાં પૂં અપચે...પૂં કરચે તાદાક કાર...

હું ઉદેત્યુ બેઝ વણનિ કહું...વઠે રક્ષા કર, માહારા રવામિ...”

- ૨૮ “ખોરચ વિરી તણા,” કહિ સુન્દરી;
- ૨૯ “સહલ હસિ સંસારિ,” બોલઇ સુન્દરી. ૪૯
- ૪૦ (કવઇ) અબલા અતિ અભૂંન કહિ, “સુણિ સુન્દરી !
- એ કેલિ કેચક કેહી માત્ર ? ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૦
- અપણુચિ કડકા કરે, સુણિ સુન્દરી !
- બીડી ભાંગૂં ભડ-ગાત્ર. ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૧
- ૪૧ એ વાત નવ જાણીઇ, સુણિ સુન્દરી !
- ૨૬ “અ-તેહર ઠાહરિ, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૨
- સભા-માહિ કિમ સાસિયુ, સુણિ સુન્દરી !
- ૪૨ ભાઇ વારયુ તેણી વાર, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૩
- અપણિય એવડું નવિ ખમૂં, સુણિ સુન્દરી !
- દોહિલા પર-ઉપવાદ, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૪
- મરણુ એહૂં માયિ અડયું, સુણિ સુન્દરી !
- ટાલીસિ તનિ ઉદમાદ, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૫
- (એણુઇ) વિપધર-મુખિ કર ધાતિયુ, સુણિ સુન્દરી !
- ૪૪ એ નહીં જીવઇ રે લગાર, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૬
- ૪૫ પરદારા જેણુઇ પરભવી, સુણિ સુન્દરી !
- પીડુ તેહુ ઠાહર, ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૭
- અમ જીવતાં તમ, તારણી ! સુણિ સુન્દરી !
- સનમુખ ન જોઇ કોઇ. ગહિલી કુણિ કરી ? ૫૮

૩૮. મન હરખસિ વધરી તણૂં. ફ. આ કડી અર્થાં નથી. ૩૯. હસસિ સહલ સંસાર. જા-ક-ઇ-ફ. ૪૦. અર્થાં:—“કેયાથી નવ્ય બીજાએ... કડી ભાંગૂં એનું ગાત્ર.” —૪૧ મી કડી અર્થાં નથી. ૪૨. લંઘિ દુઃખ દીધું નવિ જાણીઇ. ક-ઇ-કે-અ. ૪૩. સ્ત્રીજન સુચારિ. ક. ૪૩. કેમ ન મારયો કારણ ? અ. સિ ન વારયુ તેણી વાર ? ફ. —આ કડી અર્થાં નથી. ૪૪. કેયા કીચક તે વાર. જા. ૪૫. “મૃત્યુ એનું માથે ચડ્યું...તે ન જીવે લગાર.” જા.

મિત્ર દિતી યત્નુ સહ યથાં, સુણિ સુન્દરી !

૧૯ આપણા સહોદર વીર, ગદિલી કુણિ કરી ? ૨૧

ગુરુ પિતામહ પિતૃશિયા, સુણિ સુન્દરી !

૨૦ અમ દેખતાં કાઢ્યાં ચીર, ગદિલી કુણિ કરી ? ૨૧

આપણુ વંજિ મદાપિઆં, સુણિ સુન્દરી !

૨૧ કુણિ ટાંક ૨૨ ન પાપું નીર, ગદિલી કુણિ કરી ? ૨૭

૨૨ હવઘ વેલા વલી ઇધ આપણી, સુણિ સુન્દરી !

૨૩ સનમુખ યથા ગિરુવીર, ગદિલી કુણિ કરી ? ૨૮

આટલા દિવસ ઓલખ્યા નહીં, સુણિ સુન્દરી !

૨૪ હવઘ કાલિ કરીશિ રાજ, ગદિલી કુણિ કરી ? ૨૯

વિરી સવિનય મારીશિ, સુણિ સુન્દરી !

જિમ ભાંજઘ આપણી દાઝિ, ગદિલી કુણિ કરી ? ૩૦

અનેક પરિ તે પ્રીછવી, સુણિ સુન્દરી ;

૩૧ છહિ ચિત્ત ન આવઘ કામિ, ગદિલી કુણિ કરી ? ૩૧

૩૨ આ, કહિ, "એ મુઝ મારશિ," કહિ સુન્દરી ;

૩૩ "કે કાઢીય માદ્રા પ્રાણુ," બોલઘ સુન્દરી, ૩૨

૧ ૧૬. યે. સગા ૨૦. કે. બમાં ૨૫ મીનો ઉત્તરાધ ને ૨૬ મીનો પૂર્વાધ ૩૦ પાં ૧૦. ૨૧ મીનો ઉત્તરાધ અને ૨૭ મીનો ઉત્તરાધ ક્રમાં ૩૦ પાં ૨૧. નવ્ય. ધ-કે. ૨૨. આ કડી અ-બમાં નથી. ૨૩. આ ખેલાં ક્રમાં:—

"તે કૃપા શી મહારાજ મિં...હવિહ દુઃખ શિં મનિ ધરિ ? સું"

૨૪. મન. ન પામિ વિદ્યામ. બ-ક-હ. ૨૫. કાલિ પાપી મુઝનિ મારશિ. અ-ક-હ-ક-બ. —આ કડી ખેલાં અ-બ-ધ-ક્રમાં:—

"સુખી વચન મનિતા કહિ ભાલિ સુન્દરી ;

ન સરયું ન એક કાજ, ન બોલિ સુન્દરી."

[• સુણિ: કન્યણ. અ. પિયુલ-ધ. x કાવ. અ. ન સુણિ પિયુ ચિત્ત ધરી. અ. —હમાં આ કડી:—

“તમ્બો રાજિ હસ્તિનાપુર વસુ,” કહિ સુન્દરી:

“મિલસિ રાજોરાણિ,” બોલય સુન્દરી.

૩૩

“ભીષ્મપિતામહ પૂછસિ,” કહિ સુન્દરી;

“વિદુર દ્રોણ ૨૬૩૫ સાર,” બોલય સુન્દરી.

૩૪

૨૭ “તિહાં દ્રષ્ટિવુરુન વીર ૨૮ અવસિ,” કહિ સુન્દરી;

“૨૯ મિલસિ દુષ્ટ તાવ,” બોલય સુન્દરી.

૩૫

“માતા ૩૦ માહરી મુઝ નહીં મિલિ,” કહિ સુન્દરી;

“તમ્બો વારુ કરુ છુ, નાથ !” બોલય સુન્દરી.

૩૬

૩૧ બલ્યુ, “અરજનથી કાંઈ નીપજય,” કહિ સુન્દરી;

“એણુ તિલય નથી તેલ,” બોલય સુન્દરી.

૩૭

ધનન્ય પાસય જે રહી, કહિ સુન્દરી;

તારણી તથાસય પાપ; બોલય સુન્દરી.

૩૮

“નિનતા સુણી વધી એમ વહે, સુણો કન્યણ !

હવે આળ્યો માણો કાલ તમે સુખવન્તણ !”

જેથી-જેથી લીટીયે વાંચે છે. —કે આ કહી આમ આપે છે:—

“નિનતા વસતી ઇમ વદિ; કિહિ સુન્દરી :

હવિ કીટં માહર કામ; કહું એક વાત ખરી.”]

૧૧. ગુરુ. કે. —આ કહી પણ કે-બ-કે-હમાં:—

“કુન્તા કિહિસિ, વહુ કયહાં રહી.....તક્ષણિ હંસગિ સકલ સંસાર.”

અમં:—“કૃષ્ણને કેશો કથાં...વત્તરને નહીં કાર...”

૨૭. મારો પિતરાય તિહાં. ૨૮. પૂછસિ. કે. ૨૯. ત્યાહરિ તક્ષણિ અવસિ.

કે. મુઝ મથવા. હ. ૩૦. કુન્તાને લગ્ય મથું. અ. ૩૧. ન્યુધિહિરિ શું નીપણિ ? અ-કે. —આ પેઢાં અ-બ-કે-હ-કે-હમાં:—

“એમ કહીનિં બિટી થઈ તે સુન્દરી;

થઈ નીચામુ મેલિલિ, બેલિ સુન્દરી.”

અને મૂળની આ કાઠ માં હમાં નથી.

પ્રાણકાલિ જે નીપજ્ઞ, સુણિ સુન્દરી !	
એની અમથા રોતી ^{૪૬} બેઠ. ગદિલી કુણિ કરી ?	૫૮
હવઝ કષ્ટ ^{૪૭} તમારૂં પૂરણ થયું, સુણિ સુન્દરી !	
યથું સુખ રવિ-પ્રકાશ. ગદિલી કુણિ કરી ?	૬૦
વૈરાટ-માંહિ નવિ આશખ્યા, સુણિ સુન્દરી !	
સદગિ હવુ એ વનવાસ, ગદિલી કુણિ કરી ?	૬૧
જન્મનંદ જે જણાવીછ, સુણિ સુન્દરી !	
જે ભણિ સકલ વિચાર. ગદિલી કુણિ કરી ?	૬૨
કદિશિ, 'પૂજ્યા વિના તમ્મે કં કરયું?' સુણિ સુન્દરી !	
હજી રહિવું નગર-મઝારિ, ગદિલી કુણિ કરી ?	૬૩
૪૮" તે જૂપતિ મિ પૂજિઆ," કદિ સુન્દરી;	
"તેણુ ઉત્તર આપ્યુ તેહ," બોલધ સુન્દરી.	૬૪
૫૦" તે મુઝનંદ જીવવું નથી," કદિ સુન્દરી;	
"લુ પૂજ્યા તણુ સન્દેહ," બોલધ સુન્દરી.	૬૫
૫૧" તમ્મે કાંધ નવિ નીપજ્ઞ," કદિ સુન્દરી;	
"મિ વિમાયું છધ ૫૨આજ," બોલધ સુન્દરી.	૬૬
"તમ ૫૩માનિની વચ્ચી," કદિ સુન્દરી;	
"મુઝ વિણ કરશુ રાજ," બોલધ સુન્દરી.	૬૭

૬૭
૧૨૬૭

૪૬. ધરિ ભા. ૮. ૪૭. વન. ૬. ૪૮. દવિ ધમ રાખતિ પૂજીય.
૬-અ. ૪૬. તે જાણ્યા ૬. આ કડી આમાં નથી. ૫૭. હ દવિ અમતિ.
૬. ૫૧. આ પેઢી આ-ધ-કેમાં:—

"આજિ મુખિલિ નિં જાણણુ થયા...વલી કંક ધરાયું નામ..."
૫૨. આપ ૬. ૫૩. મનિથી ૬. જવરી. અ-૬.

હજી દર્માં આડીં કડ૫ પદ. બાળીની પ્રવિરો આચર માલુ કી-ખા.
૮-કેને કડવાના આચર કષ્ટ છે; ૫૫ કયાં? એણે હ-અનુસાર કડ૫
પાડ્યું છે.

“એહણુ કુણુ જામ આગલિ, સુણિ સુન્દરી !

તમ સાદમ્મ રહીનઈ જોઈ ? ગહિલી કુણિ કરી ?” ૧૦

ધડીધ ધણુ કચ્ચર કરૂં, સુણિ સુન્દરી !

૧૦૪-નિમ શરીણુ ૧૦૫-ગહિલી કુણિ કરી ?” ૧૧

રીસિ થયુ અતિ રાતડુ, સુણિ સુન્દરી;

ધડિ ધૂજઈ લડ-દેહ. ગહિલી કુણિ કરી ? ૧૨

૧૨-અતિ વિકટ વચન સુણી બોલિયાં, કહિ સુન્દરી:

“મુઝ દુઃખ આઝૂં ન માય,” બોલઈ સુન્દરી. ૧૩

“સુઆર થૈ દિન નીગમુ,” કહિ સુન્દરી;

“અરજન-નૃન્દલ-૧૩-કાય.” બોલઈ સુન્દરી. ૧૪

“બોધન-આરણુ દુઃખ સહિ,” કહિ સુન્દરી,

“સહદે શરીખા ૧૪-થર,” બોલઈ સુન્દરી. ૧૫

“નિકુલ ઘોઝા નિતિ ૧૫-ફરવઈ,” કહિ સુન્દરી.

૧૬-“નવિ ખૂટઈ દુઃખજલ-પૂર,” બોલઈ સુન્દરી. ૧૬

૧૭-“થૈ કિંટુ ધર્મ જૂ રમઈ,” કહિ સુન્દરી;

“જેણુ હારી નિખ્ય સંસારિ,” બોલઈ સુન્દરી; ૧૭

૮. આ કડી છમાં નથી. ૯. ચૂર. ક્ર. ૧૦. કુહ. ક્ર. અ-ખ. ૧૧. દેહ. ખ. સોય. ક્ર. ૧૨. અહીંથી બે કડી છમાં નથી. ૧૩. ૧૫. ક્ર. ૧૪. જામ. ક્ર. ૧૫. ચારવિ. ક્ર. ૧૬. કટું તણું દુઃખપૂર. ક્ર. ૧૭. દુઃખ ભરપૂર. અ-ઇ. ધર્મ કટું થયા કૂર. ક. ૧૭. અહીંથી પાંચ કડી બદલ અ-ખ-ક-ઇ-ક-હમાં:—

“જુ થેણિ સુરદાનવ-ચણ વસિ ઝીયા...એ દુઃખજલ મનપૂર...ક-હમાં”]

“અતિ દુઃખમાંહિ દુઃખ વાપનું...વેણુ કઈક કઈક જૂર...

પાદ મેહેલી તમ દેખતાં...X પછિ મારી ઝીયા ચૂર...”

+ કાયા દેખાડી કનનિ...તનિ રધિર વણુ મવાહ...”

[• તે રહ્યો દુઃખમાં જૂર. ૬. X વહી ચયલી ઈ. કાપો. અ.

+ રમતસરખું તમ દાખવ્યું—મુઝ સિર. પાચ ભડ રાય...ક-ખ-ક.

- “ મહા દુઃખ તમ્યો પામિઆ,” કહિ સુન્દરી;
 “ મુઝ સુખ કિલોંથી હનાર ?” બોલય સુન્દરી. ૧૮
- “ મહિ નારિ હં દાસડી,” કહિ સુન્દરી,
 “ કર ધાહા ચન્દનચૂરિ,” બોલય સુન્દરી. ૧૯
- “ તે દુઃખ માંહિ કેચક અતિ દમય,” કહિ સુન્દરી,
 “ તમ દેખતાં મારી ભૂરિ,” બોલય સુન્દરી. ૨૦
- “ વહી મિલિ અવની આછડી,” કહિ સુન્દરી;
 “ રગત તથુ પરવાહ,” બોલય સુન્દરી. ૨૧
- ૧૮ “ કહિ, ‘આજ મેહલું છું જીવતી,’ કહિ સુન્દરી;
 ૧૯ “ તું રહિ ઓ ! મુઝ ધર માંહિ,” બોલય સુન્દરી. ૨૨
- “ કહિ કાલિ કબાડી મારસિ,” કહિ સુન્દરી;
 “ કે હં કોદેશ પ્રાણુ,” બોલય સુન્દરી. ૨૩
- ૨૦ “ તે કષ્ટ તિમિર કિમ રહિ ? કહિ સુન્દરી;
 “ તું ભયનિવારણુ ભાણુ,” બોલય સુન્દરી. ૨૪
- કહિતાં બીમ ભડ કાપિહ, “ સુણિ સુન્દરી !
 “ જાજિં પાધરુ ધધરિ, ગહિલી કુણિ કરી ? ૨૫
- “ હવડાં હઠી હેલા હણુ,” સુણિ સુન્દરી !
 “ ૨૨ ન જોજિં પાધરિ કપધરિ, ગહિલી કુણિ કરી ? ૨૬
- “ ભાવારથ ભાધ ૨૩ નઈ કહું, સુણિ સુન્દરી !
 “ ૨૪ ધર્મી જન નિજ વીર. ગહિલી કુણિ કરી ? ૨૭

૧૮. ૨૨ મી-૨૩ મી કડી બદલે અ-ક-હમાં:-

“ જુહારી, ગેપ, રાંધણુ, સાહાણી ..મમં વધારી કાય...

જસહી દેય મુઝ મારસિ... કે હું કોદેશ પ્રાણુ ..”

[૦ હવે મુદ્દનિ એ મારસિ ક-અ.] ૧૯ કહું, રિહિ મુઝં ક. ૨૦. તેહના કષ્ટપાઈ મૃત્યુ ભલું, ક. એવું દુઃખ હં કેમ ખમું ? અ. “તેણે મૃત્યુ વાંછું છું માહરો...કો નહીં જીવણુહાર ..” બ. ૨૧. હમાં અ. કડી નધી; તેને સ્થળે ૨૬ મી છ. ૨૨. ન ગણું એકી પિરિ. ક. ૨૩. નિ કદુ. ઇ-ક. ૨૪. અર્જુનિ. ક-અ.

“વ્યાધ તણિ મુખિ રૂપમગણુ, સુણિ સુન્દરી !”

“પાયં રગત નિમ નીર. ગદિધી કુણિ કરી ?”

૨૮

“રૂપમગણુ અર્જુન, શૂકે કરે, સુણિ સુન્દરી !”

“વૃ શિરિ નાણિ કન્ય. ગદિધી કુણિ કરી ?”

૨૯

“જમ્ભતિં મેદસ્યુ જ્યવણુ, સુણિ સુન્દરી !”

“તે હવણાં આણું અન્ત. ગદિધી કુણિ કરી ?”

૩૦

“વિનતા કદિ, “નિ પૂછિજા,” કદિ સુન્દરી ;”

“તમ તણા ખિ રૂપમગણુ,” બોલમ સુન્દરી.

૩૧

“તેણુમ હવણાં કાંધ નવિ નીપજમ,” કદિ સુન્દરી ;

“રૂપા કાઠકી હાય,” બોલમ સુન્દરી.

૩૨

“તેનમ રાજકાળ વાદ્યાં ચયાં,” કદિ સુન્દરી ;

“મુઝ ખપ નથી લગાર,” બોલમ સુન્દરી.

૩૩

“પણુ લોક ચિઠા રૂપમગણુ નહીં,” કદિ સુન્દરી ;

તમ હસણિ સકલ સંસાર,” બોલમ સુન્દરી.

૩૪

વાત સુણી વીર વલકલ્યુ, સુણિ સુન્દરી ;

“આલ્યુ મનમ એણુમ બોલિ ; ગદિધી કુણિ કરી ?”

૩૫

“ધિકે રાજ્ય, સ્ત્રી ! તું વિના, સુણિ સુન્દરી !”

તિ વન કરચું સ્વર્ગ-તોલિ ; ગદિધી કુણિ કરી ?”

૩૬

તેણુમ સોનમ ચં કીજમ, સુણિ સુન્દરી !”

જેણુમ તટકે (દિધ) તૂટિ કાન ? ગદિધી કુણિ કરી ?”

૩૭

કનકસુરી પેટિ મારીમ, સુણિ સુન્દરી !”

રૂપમગણુ બેદ-પુદ્ધિ તું માનિ. ગદિધી કુણિ કરી ?”

૩૮

૨૫. હરણિ. ૨૬. ગદિધી બે કડી કર્માં ૪૪ મી પછી. ૩૦ મી કર્માં નથી. ૨૭. વીર. હ. અર્માં ૩૧ નો હત્તરાધ ને ૩૨ મીનો હત્તરાધ ૯૦ થા. ૨૮. મન્ય વસિયાં મુખ તેહને. હ. આ લીધી પ્હેલાં અર્માં :—
“જહરે અમે એહને કયું...વારે કરવા લાગા વિચાર...”
૨૯. નવિ પ્રદીપ. ૩૦. તું બોલ્યમાં એવડાં બોલ. અ. ૩૧. લીધ. ૩૨. —આ કડી અર્માં નથી. ૩૩. તો નિમ્ને જાયે પ્રાણુ. અ.

છેદી નાક અપસંકેન કરીછ, સુણિ સુન્દરી !	
ઘરધિક પડી માયા મન. ગહિલી કુણિ કરી ?	૩૯
હવડાં જૈનઈ કટકા કંઈ, સુણિ સુન્દરી !	
વલી રૂએવચં વન. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૦
રૂઝનગરિ ઉત્તર શુ દીનિછ ? સુણિ સુન્દરી !	
કીજછ કુણુ પરિ રાનય ? ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૧
વૈરી તણું મન અતિ ઠરછ, સુણિ સુન્દરી !	
ઉપસુખદુઃખ સહુ તમ કાનિ, ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૨
ઉપએ તમનછ, ઓ ! કિમ હણછ ? સુણિ સુન્દરી !	
ધમ ન કરછ જગદીય, ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૩
એક ઉપવિદ્યા કરી એનછ મારીછ, સુણિ સુન્દરી !	
ઉન્નિમ ન ચડૂછ મુઝ શીસ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૪
કન્ય-આગન્યાછ કામિની, સુણિ સુન્દરી !	
આચરતાં પુણ્યપાપ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૫
ઉદ્-કન્ય કહી બોલાવીછ, સુણિ સુન્દરી !	
તે ધટિ દૂપણુ આપ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૬
૪૦સહુટ કરી સામા વલછ, સુણિ સુન્દરી !	
‘ મિલનયો માહુરછ સાથિ. ’ ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૭

૩૨. ધિક રાય-સુખ નિ ધન. ક. ધરિ કો રાઠ્ઠો મનિ. ર.—૩૯ થી ૪૨ બદલ અર્થા:—

“ વૈરાટરાજે ન આલખ્યા...તો કાલ્ય કરશું રાન...

વૈરી સહુને નિવશું...જેમ જેમ લાગે આપણી દાઝ...”

૩૩. જઈ રિહિશું વનિ. ક. ૩૪. પ્રત્યુત્તર શુ દીનિછ ? ક-ખ. ૩૫. ત્યાંહાં કયમ કીનિ રાનિય. ક. તમ વ્યના, ધ. કામ. ખ. ૩૫. અતિ દુઃખ ભોગવું તમ કાનિ. ર. ૩૬. વિધિ. ક. ૩૬. તમ વિના મન કયમ શદિ ? ખ-ધ-ક. અગો. અ. ૩૭. વિધિ. ક. સુદ્ધિ. ખ. ૩૮. યમ છેદછ એહનું શીસ. ક. —આ કહી ધ-ખર્મા નથી. ૩૯. અહીંથી ૩ કહી અર્મા નથી. ૪૦. અહીંથી ૨ કહી ખ-ધ-કર્મા નથી.

તે ઠામ કહી પાછી પવન, સુણિ સુન્દરી !	
જે હલુડિ કીજી હાય. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૮
એહનધ યોગબોગ પુહ્યાડીધ, સુણિ સુન્દરી !	
નિમ ન જાણુધ કોય. ગહિલી કુણિ કરી ?	૪૯
સાધર યૈ ધૂધરી તણી, સુણિ સુન્દરી !	
મોતી તણી જાણાધ જોય. ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૦
સાતું જિહાં લાભધ નહીં, સુણિ સુન્દરી !	
જરકરન્યો કોડિ ઉપાય. ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૧
અતિ ધણાં કષ્ટ જે ભોગવ્યાં, સુણિ સુન્દરી !	
જરતે ધર્મ તણુધ પસાધ. ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૨
(નહીંતરિ) શકુનિ 'હારયા' ઇમ કિમ કહિ ? સુણિ સુન્દરી !	
દુઃશાસન તાણુધ ચીર ? ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૩
[વલી દરન્યોધન કહિ 'વાન જાઉં', સુણિ સુન્દરી !	
તે જપસા બુધિજિર વીર. ગહિલી કુણિ કરી ?]	૫૪
નહીંતુ હસ્તિનાપુર ભીધું કંઈ, સુણિ સુન્દરી !	
જપકંઈ કોરવકુલિ કાલ, ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૫
સુણી શામા પાછી વસી; સુણિ સુન્દરી;	
જતવ થયુ પ્રાણકાલ; ગહિલી કુણિ કરી ?	૫૬

૪૧. તાં ફ. —એ વાયે મોતીની સોય. અ. ૪૨. જુ કરિ. ફ. ૪૩. રાય ધર્મ. ફ. તે પ્રતાપ બુધિજિર સય. અ. ૪૪. સર્વજન. બ. પસા વડ વીર. અ. ૪૫. કોરવનુ આણું કાલ. ફ. ૪૬. તવ યયા અતિ રહીઆત. ફ. —યિયા પ્રસન્ન મન વિરાટ. અ. —આ કહી બ-ઇમાં નથી. —સરવાળો:—અ (૨૨ મ.)-૧૩૬૭; બ (૨૫ મ.)-૧૩૨૧; ક (૩૬ મ.)-૧૩૫૭; ડ-૧૩૬૨ (જોકે, જહીં ૧૩૪૭ નો આંક પ્રતિ મુકે છે.); ઇ-(૩૫ મ.)-૧૩૫૭; ફ (૫૦, મ.)-૧૩૬૨; હ (૨૬ મ.)-૭૯૨.

કડવું ૫૧ મું—રાગ ૧૬-યાત્રી

(એકતાલેન ગીયતે)

૨વિ જિગમતિ જીઠી અખલા, વિરાટ કેરી રાણીજી.

૧૯ત્યારિ પગ્યાલી રાણી પાસે આવી, ઝોલ્યાં અમૃત વાણીજી. ૧

કુવપદ-૧૦ પગ્યાલીના પ્રભુ-મસાધ: ૧સાદુમું કમઇ ન જોવાઇ જી.

જિહા જિહાં કષ્ટ પડ્યાં પ્રમદાનઇ, રાખ્યાં વૈકુણ્ઠરાઇજી. ૨

સુદિણા પ્રતિ સામા જોલ્યાં: “ સાંભલિ, માદુરી માઇજી !

આજ યત હરિ-સેવા કરે, કરુ શુરૂંર પસાઇજી. પગ્યાં ૩

૧પિહિરીનઇ ‘હરિ, હરિ’, સમરણ કરે, તે સાર કરઇ ‘નિદુરાઇજી.”

વચન ‘સુણી સામા અતિ હરખી; જિલટ અર્જી ન માઇજી. પગ્યાં ૪

“ એ અખલા ૧૦અમથં આજ જોલી; ૧૧માઝા સર્વ શુરૂંરજી.”

રલિઆતિ યયાં રાણીઇ આપ્તુ, સુવણું-ડાળડુ સારજી. પગ્યાં ૫

જિહાડીનઇ પદહિરી પચિની, મજૂન કીધું ૧૨સારજી.

નેપુર ચરણે વીંછીઅડા વાજઇ; ૧૩કટિમેખલા ધમકારજી. પગ્યાં ૬

કડવું ૫૧ મું:—૧. ધવલધન્યાત્રી. ફ. ૨. આ પૂર્વે ૩ સિવાય બધી પ્રતિમા—“ રાય વૈરાટ સભાઇ જિહા, સમરિ સારખર્જીપાણીજી.”

[સભા પૂરી જોડા, સમરયા-અ. રાજ જોય સભા મધ્ય જિહા, ઠ-ઇ.]

૩. લીમની વાત મનં નાણીજી; ચેરખ કરીને પૂછે પ્રેમદા, જોલ્યાં. અ.

૪. આ પહેલાં ઇમાં—“ રાત્રિ માંહિ ચે વાત નીપજી, તે કુણિ ન

નાણીજી.” ૬-અર્માં—“ વૈરાટ કેરી રાણી સુદસા ! ઇને કહું એક કાણીજી.”

૫. કુણિ સાહામું નં ૧. ૬. આ કહી ઠ-અ-૬માં નથી. —પૂર્વાર્ધ માત્ર

ઇમાં નથી. ઉત્તરાર્ધ માત્ર અર્માં નથી. ૭. હું હરિનું. ૧. ૮. રધુરાય. ફ.

૯. વનિતા તણે અ°. ફ. ૧૦. આપથું. ફ. આકુણીયે. અ. “ અરે બાઇ !

આંચે શું જોલ્યાં ? વાત કહી નવ્ય નયજી.” અ. ૧૧. એ વાત કહી ન

નાયજી. ઇ. ૧૨. વાર. ફ. ૧૩. મનમમતા શુરૂંરજી. ઇ-અ.

નકચૂડી ખિસતી ખાંદિ; અર્કિં ખિરખી સોદિધજી;
 ૪ હાર પદક નગોદર-કષિં; ૧૫ સુવર્ણ-ઝાલિ કષિં બેહજી. પૃષ્ઠા ૭
 ખનિયાં મુગતા ૧૬ ક્ષત્ર વેખ્યાં; ૧૭ ક્ષત્રી ચાંદ્રમણિ પ્રોખ્યાંજી;
 ૧૮ ચોલી ચતુરા ચિત્ત ગમતી, પાંદરી દર્પણિ જોખ્યાંજી. પૃષ્ઠા ૮
 ૧૯ ગી શીખનઈ શાખા સાંચરી; ૨૦ જીભી પોલિ આવીજી;
 ૨૧ વાટ જોઈ કામી કૈઆની, ૨૨ ભમક કોદણ ચડાવીજી. પૃષ્ઠા ૯
 ૨૩ પૃષ્ઠા બાણ પૂરીનઈ પ્રેમદા, ચમચાખાંદાં ચડાવીજી.
 ૨૪ કોઈ રાત ધાત્રિ સર્જાતિ, પૃષ્ઠા રાખ વળડાવીજી. પૃષ્ઠા ૧૦
 ૨૫ કોઈ નારિ ખારણિ જીભી, સજ રાણમાર નિજ ૨૬ બાલીજી.
 ૨૭ મોડે ચડ્યા હીંકક દયિ જોતાં; ૨૮ કોટ તિહાં વાલીજી. પૃષ્ઠા ૧૧
 ૨૯ ક્ષત્ર સાચ તિહાં જાવા દીધુ; ૩૦ રજુ મીટિ મન ધાલીજી.
 ૩૧ સ્વભાવ ચિહ્ન અર્કિં પૂરણુ; ૩૨ નધણુ નિરખી નરચાલીજી. પૃષ્ઠા ૧૨
 ૩૩ એકાન્તિ રથાનકિ જી જીભી; તિહાં કૈઈ કૈચક આબ્યુજી;
 ૩૪ ૨૫ કરી યુદ્ધાર આજી તુ જીભી, જુ એક તણુ મનિ લાબ્યુજી.”
 પૃષ્ઠા ૧૩

૩૫ સૌમ્ય હૃદિ કરી સાદુમં જોખું, “હવિ આજ હં કાબ્યુજી,
 ૩૬ વિઠટ પ્રગતિ વનિતા અતિ તાહરી, ૩૭ ભણુ નર હં નમાબ્યુજી. પૃષ્ઠા ૧૪
 ૩૮ મિ અપરાધ કરયા તુઝ સાચક, ૩૯ મન્નિ મ આણુશુ, નારીજી।

૧૪. “હારનગોદર કષ્ટી સોમણ, વળધારા કાનિ બેહજી.” કે. ૧૫. વળધારા
 કષ્ટિ બેહજી. ક. ૧૬. “કષ્ટ વિહિતિ, ક. ૧૭. સોમણ. કે. સોમણ મણિ
 જડાવજી. અ. ૧૮. સુરનર મુનિજન મોહિજી. ધ-અ. ૧૯. આ લીટી
 અ-ક-ખ-ઘ-ઙ-મા નથી. ૨૦. તેવે સમે આવી જોખાજી. ક. ૨૧. આ
 કડી હમાં નથી. ૨૨. નારી. ક-ખ-ઙ. ૨૩. મીટ કરી મન મોહિજી. કે.
 ૨૪. નરખે નયન નચાવીજી. ક. —આ લીટી પછી કેમાં:—“એણી પિરિ
 મોહ તે પામ્યુ રજુ મીટિ મન ધાલીજી.” કે. ૨૫. આ લીટી ખમાં નથી.
 ૨૬. આ કડી અમાં નથી. ૨૭. હડી નર હં નમાબ્યુજી. કે. ૨૮. “હું
 સહી ભણું હં સખવા, વિઠટ વત્ય છે તાહરીજી.” અ. ૨૯. મન્ય અપ-
 રાધ મ આણુજી. ક.

ઝમનમાંના તણા હુમ અવગુણ, તે મેહલન્યો વારીજી. પંચ્યાં ૧૫
ન્યાહરિ દ્રિષ્ટિ પડી વું, પ્રેમદા ! મુઝ લાગી લમ તાહરીજી.

આજ મનોરથ થ્યા પરિપૂરણ; ક્રીધી સાર અમારીજી". પંચ્યાં ૧૬

૩૧ મુખિ પંચ્યાલી વાક્ય બિચરયાં, "સુભટ ! સુણ એક વાતજી.

એકાએક પરનારિ-બિપરિ, અણુજાણિ ન ધાતણ હાયજી. પંચ્યાં ૧૭

મુઝ શિર પાંચ મન્ધવે છમ પોદા; તે કરશિ તમ ધાતજી;

૩૨ તે માટમ તમો મિ મારયા; યાશિ આંહાં ઉત્પાતજી. પંચ્યાં ૧૮

વલી વચન કહું તમ, કેઆ ! એક; તમનિ સ્થાનકે હુમ એકાન્તિજી;

તિહાં તમ પાશિ આવું એકલી, કા નવિ આણુમ બ્રાન્તિજી. પંચ્યાં ૧૯

ધણુમ અન્ધારમ આવળ્યો તિહાં, જિમ વું પામમ શાન્તિજી.

બિહિનિનષ્ટ ૩૩ ધરિ તમો ચક્રવા દીઠા, વલીની મિલવા ખાંતિજી.

પંચ્યાં ૨૦

સમમ પાખિ તમે થાં બોલ્યા ? વાત પડી વિરામિજી.

૩૪ તુહુ હામે માહર્સ તમ તાડયું, તે ડહા તણું નહીં કામજી. પંચ્યાં ૨૧

૩૫ તેહયું કામ કરીમ, હો કેઆ ! રહમ આપણી મામજી;

અણુજાણિ પર પુરુષની નારી, કિમહિ ન ધાતીમ હામજી. પંચ્યાં ૨૨

કા મન્દિર કેખાડુ મુઝનષ્ટ, રહું રાતિ તિહાં આવીજી.

પંચ્ય પુરુષની બીહુક શિરિ માહરમ; રહુ છું આપ અમાવીજી. પંચ્યાં ૨૩

જે વાત મનિ મમતિ લમનમ, તે માહરમ મનિ ભાવીજી.

સુખ થયું કુઃખ નાહું દીઠે; આવું મન મનાવીજી." પંચ્યાં ૨૪

કેમ ધર દેખાડયું ત્યારમ, જલ્પચાલાછમ તિહાંજી.

"આજ નિશા વિહિલી વું, વનિતા ! આવી રહિજે આંહાંજી. પંચ્યાં ૨૫

૩૦. આ લીટી બ-કર્મા નથી. ૩૧. આ રહેલાં કર્મા "વું" વચ કહિ તે રિયર કરી યાપું, આપું અક્ષરિ ધારયજી." ૩૨. આ લીટી અર્મા નથી. ૩૩. હારિ યોડિ. ફ. —આ લીટી અર્મા નથી. ૩૪. આ લીટી કર્મા નથી. ૩૫. "એ કર્મા પરનારી બિપર, નબ્બ ધાલરો હામજી." અ. —લીટીયો અર્મા જી ૫૦.

૭૮ તાહરી પૂછ હં આવું છું, અન્ધારા ગ્રહ માંહિજ;
 તિ હં તાં વિચારી લીધુ; લક્ષ્મી સાણુ ખાંહિજ. ૫૦૫ ૨૬
 મઝ ધરિ નૈ પરરાગિણી પ્રેમદા, તેહ કંઈ છુઝ દાસીજ.
 જેહ વિતાં દેશુ તે કરસિ; રહસિ વૃત્તમારજ પાશિજ. ૫૦૬ ૨૭
 હીડાલા-ખાટિ ખઈં કર લીલા, મણિમય મુઝ અવાસજ.”
 ૧૦૬૨ ખ-ભરયા વસ્ત્રા તે પાછા; ૧૦૬૩ પુહુતી સલ્લી આસજ. ૫૦૭ ૨૮
 કરી વાહુ વલી કામિની, જિહાં હતા સુઆરજ;
 કહિ કૃષ્ણા, “તમ્યો કન્ય! સાંભણુ, તે ધર વાડી-મઝારિજ. ૨૯
 ૫૦૮
 દુત્યસાલા રાય અરજન કરી; જાન્યો તેણુ દાહરિ જ.
 તમ્યો કરખું તે મિ કરખું છપ. દોષ નહીંય લમારજ ૫૦૯ ૩૦
 જીમ કહિ, “ધિરિ જાણે કામિની! કામ કાધું અતિ ફૂંજ;
 દેઆ તણી કામિની યે જાથઃ એહનું કામ સર્વ શીધુંજ. ૫૧૦ ૩૧
 તેનઈ કિમ હં જીવતુ મેહનું, જેણુ વાહુ લોહીનું પીધુંજ ?
 વ્યાહણા માંહિ આશિષિ જાણુ, કાલજીએહનું લીધુંજ.” ૫૧૧ ૩૨
 રવિઆતિ યે વસ્ત્રા ધરિ રાણી, જાહા મુદિયા નારીજ.
 ૩૫ જેખી રામા મોહ પામી; માગ્યાં આભરણુ જિતારીજ, ૫૧૨ ૩૩
 ૪ “જેણુ દીઠિ સુરમુનિવર ચૂકપ, છુ ગતિ કુણુ અમારીજ ?”
 “જાણ ! મિ દરજન કરખું દેવનું, આવી દુઃખ નિવારીજ. ૫૧૩ ૩૪
 તમ ધરિ કષ્ટ કથાંતે માતા ? ૪૧ હં છું દાસી તમારીજ;”
 વિનય કરિ કામિની સન્તોખ્યાં; વાત કાંઈ ન વિચારીજ, ૫૧૪ ૩૫

૩૬. આ કડી અર્થ નથી. — નાન પૂર્વાર્ધ અર્થ નથી. ૨૫-૨૬
 બદલ હર્મા. “તમ સરખો મુઝે કન્ય મલિયા, તેણે કરીને લીધીજ.” ગ્રહ-
 અહિનિસિ. ૩. તે વાત કહું હં સાચીજ. અ. ૩૮ હમ કદી દેખ વસ્ત્ર
 પાષ. ૩-૮. “ચતુર વેને કંઈ સેવા, હં તમારો દાસજ.” અ. ૩૯. ૪૧.
 પાતાને આપારપજ. ૬. ૪૦. આ લીધી અર્થ નથી. ૪૧. જાણીયો ચર
 ધરણુ ૩-અર્થ નથી. આ પછીના ચાર ચરણ અ-૬-ઈર્થ નથી. ૩૫ મો
 કડી હર્મા નથી. — “મતા વિષમ તે એ બારીજ.” ૩.

કહિ રાણી, “સુખિ રહુ, માતા ! પ્રુષિય વિધિ મનિ ભારીજી;
 સતીઓમાહિ શિરોમણિ દીસમ; વાહલા દેવમુરારિજી.” પંચ્યાં ૩૬
 ૪૨પછમ કૈમ મન્દિર સજ કીધૂં; ચૂઆ ચન્દન છટકાવીજી;
 ચન્દુઆ બાંધ્યા; ૪૩ચુહુ દસિ, ચમરફૂલ લટકાવીજી. પંચ્યાં ૩૭
 અખીર, પુષ્પ, શુભાલ પથરાવ્યાં; મોતી ચુક ખડકાવીજી;
 અમરધૂપ ઉવેખી માંહિ; ગયા બાર અડકાવીજી પંચ્યાં ૩૮
 રાતિ પડી, ભડ બીમ સજ ચયા; ૪૪વીણુમ તેલ ધલાવીજી;
 ખાત્યાં પટકુલ પિહિરવા પોતિ, માગી સચાર સવિ ત્યાવીજી.
 પંચ્યાં ૩૯

ચોક્કી ચીર ચરણા કિમ પુલુચમ ? અનેક વસ્ત્ર ત્યાલાવીજી;
 ૪૫બહુ પટકુલમ ખભા ઢાંકાણા; હસી શીસ હલાવીજી. પંચ્યાં ૪૦
 ૧૭૬૩

કહવું પર મૂં-રાગ મહીર અફતાહુ

હવમ બીમ સજ ચે નીકલા, તે કૈઆ ૧કૈચક કાજિ રે.
 ૨રીસભરિ પગ ભૂમિ મૂકમ, તે દુપદીની દાહજિ રે. ૧
 ૩શનૈ શનૈ સચરયા; જૈ પુહતા મન્દિર પાસિ રે,
 ૪અગર ફૂલ અખીર મહિકમ, ચૂઆ-ચન્દન-વાસ રે. ૨

૪૨. આ લીધી ખેલાં:—“સતી દુપદી સ્તુત્ય કરે કેશવની, સાર
 કોનાનિ મોરારિજી !” જા. ૪૩. બેહુ પારાં. ફ. ૪૪. વીણી ગૂંધી તેલ
 ધાલીજી. ફ. ૪૫. આ લીધી ખેલાં અર્થાં:—“સુન્દર વેરા રચ્યા અતિ
 વાઝ; લાવી વેવય ગૂંથાવીજી.” —આ કહી હર્મા નયો.

સરવાળો:—અ-૧૪૦૩; બ-૧૩૫૮; ક-૧૩૬૭; ઢ-૧૪૦૨; ઇ-
 ૧૩૬૪; ફ-૧૪૦૦; હ-૮૨૭.

કહવું પર મૂં:—૧. “કરી દાજિ રે. ફ. ૨. “પગ ભોમિ મૂકિ,
 ધરા મૂમજિ; તે દુપદીની સાહ રે.” ફ. ૩. બાની મૂકે નીસરો. ક. પછ
 બાના રહી, અ. ૪. અખીર પુષ્પને અમર બેહેકે, જા.

પગાવી દાર બિધાડિઆં, તે ચે રણુ જગમગાટ રે,

પટ્ટ વસ્ત્ર ખાંધ્યાં પાયરચાં; લટકક ઢીડોલાખાટ રે. ૩

મુગતાફલ [પુષ્પ] ચમર દલકક; ઝલકક રચના સાર રે.

વીર માંહિ પ્રધારિઆ; છુ હૈડિ હરખ અપાર રે. ૪

“આજ ભાષગ માફૂં, ભોગ કરચું. કયાદરક આવશિ નાય રે ?

પગ્યાલી અતિ પ્રભેળ્યાં તે, હવડાં ચડસિ હાથિ રે. ૫

“અમર ચાપ આવતાં હું; સપ રહું લગાર રે,”

શીસ પછીતક હેઠ ખુદયા; ચરણે ચાખ્યાં દાર રે. ૬

એતલિ કેહ સાંચરચા; તેહિ બપરિ નામ રે,

સૂઝાર સપણુ અર્જુન પિહિરપુ; તે બલટ અર્જિ ન મામ રે. ૭

‘ચિત્તિ આનન્દ અતિ ઘણુ, “આજ અમ પુહુતી આશ રે.”

કસેવક પાછા વાલિઆ; આવિઆ અવાશિ રે. ૮

વામ લોચન, અર્જુ કાખું ફરકક; ધૂનક [અતિ ઘણુ] ચરણ રે;

ચર્ચ તણુક ધરિ પરહણુ બીડી, અઘવિ આબુ હરણિ રે. ૯

દીપ મધ્ય પતર્જની પરિ, પડયુ કામી અન્ધ રે;

મહિ નાલિ, જગ ખાડક ૧૦ પડિઉ, ધમ્મ મરણિ મન્દ રે. ૧૦

એક ધન્વિન્દ્રવન્દવાદક પાંચક, પામિઆં પંતન રે;

તે પાંચ જેનક વશિ નહીં તે, કિમ્મ જીવક જન રે ? ૧૧

૧૧ અગન્યાન આ પશુ પડયા પાંચક; ગન્યાન માત્રુખ દેહ રે;

એ પાંચક હુક જિહાં એકકાં તિહાં, કહ કિમ્મ જીવક તેહ રે ? ૧૨

૫. “આવી મન્દિર રહો લક્ષ્મી; ચે રહો ચેહુપાટ રે.” ૬. ૬. અર્જુન

૭. ૭. આ ખેલોં જમાઃ—

“સખડી હતી તે લક્ષ કીધી, પરણ પીધું નીર રે.

ફાફલ લવીંગ એલચી, મુગધ્ય-સેવન કર્યાં સરીર રે.”

૮. સાવચેતિ કે. —સાવધાન યેને. અ. ૯. એક સેવક પાછ વલ્લુ. ૧૦

પિહ. કે. ૧૧. આ કડી અર્થ નથી.

- રાનિમદ, ન્યોવનમદ, ધનમદિ-ભરયુ અપાર રે,
અવાશિ આવી રહ્યું બિજુ, ખડખડાવ્યા દાર રે ૧૩
- સાદ વીર કિમ સાબલધ, બેહનૂ પછીતધ ૧૨શીસ રે ?
“ બિધાડિ અખના ” કહિ રે અનવિ, બોલ કલા દસવીસ રે ૧૪
- “ તિ કલૂ હૂ, કામિની ! ૧૩૨ખે નાણુધ કોધ રે ।
ગાઠિ સાદ હુ કિમ કરે ? વિપરીત બેહનધ હોધ રે ” ૧૫
- કમાડિ કડ કબકાવિગિ, તવ ૧૪નાણિગિ સૂઆરિ રે,
ચરણુ સવ્વરી મલા પાછા, બિધડી ગયા કર્મોડ રે ૧૬
- પોલિ ૧૫દધ તે પરવરયુ, ખુલતુ ખૂણા આર રે,
ખડકી મણપ બિશેરી નેધ, કિહી ન ૧૬લાભઈ ૧૭નારિ રે ૧૭
- “ કા દૂહવાણી ? કિહે રે મુઝનધ, ૧૮વુઝનધ ન નેધધ રીસ રે
નિમ તમ્મેા કલૂ મિ તિમ કીધૂ હધ, સહિટ સામી દધસ રે ” ૧૮
- ખડ્દોલતુ ભડ જૈઅ વાગુ નિહા વૃકોદર વીર રે,
રીસિ રહ્યું હધ ધગધગી, બિરરા રોમ ચરીર રે ૧૯
- ભીમ બિપરિ હાય પડિઉ, નિમ સુધ-શલ-અખ્ખાર રે,
કેશ કૈયાના યયા બિભા ભડક્યુ ભડ અપાર રે ૨૦
- “ એ કુણુ કમધી ? કિહા આવ્યુ હધ ? નારિતલ ન હોધ રે
અન્ધારિ આહા ચુ રે નાણુ ? પ્રગટ થ્યુ તા કોધ રે ” ૨૧
- એતનધ વૃકોદર બોલિઆ, “ એ હુ તેહજ નારિ રે,
આવીનધ બધશી રહી છુ યે ૧૯હધ મુઝ ક્યાદર રે ૨૨
- વડી વાર યે તમ વાટ જોતા, કા કન્ય । ચયૂ અસુર રે ? ”
સાદ ચરુઉ કરી બોલધ, વુહિ ન પ્રીછધ જૂર રે ” ૨૩

૧૨ ચરીરે, સુખી યેને સુધ રહો છુ નિદ્રામાં મહાવીર રે ” અ ૧૩
વિચારી બુધિ જોય રે અ ૧૪ નગિયુ રે ૧૫ “ માહિ રે ૧૬ દીડી
રે ૧૭ દાદાર રે ” અ ૧૮ રોલે અટક લીધી સીસ રે ? અ ૧૯ મને
વડી વાર રે રે અ

પાછા' મનિં વિચારિજિં; એ' નૃત્ય કરી શાલ રે;
નૃત્યગાન કરતાં નિરખંસિ, રાગ દેખી ખીદ્સિ બાલ રે. ૧૪

ભીમિ ભારટ કરી પાછુ, ચાંપિજિ તે માંહિ રે,
અકળ કાયા અહીં થકી, જુ ભણિ મન્માર્ધ રે. ૧૬

રગત તનિ થકી કાદિજિં, ભારવંટિ લખિજિં નામ રે:
"મિ મારયુ," "મિ મારયુ" ગણિ, અક્ષર લખિઆ ઠામિરે. ૧૭

કરી કારણિ વધ્યા પાછા, કહિતા ગયા સન્દેશ રે:
૧૪ "શૈષન્દ્રી! તું સાંભલે; મનિં ચિન્તા કાંઈ મ કરેશ રે. ૧૮

વુઝ સાલ સહિજિ ભાંજિજિં, તે ભણુયુ પ્રભાતિ રે."
પાઠશાલ કહીનઈ પુહતા, તે દુપદીનુ નાય રે. ૧૯

પાછા દિનકર જિગતિ સભાધ આવિજિં સહ કાંઈ રે;
જન્મેજન્મ રાધ! સાંભણુછ, હવધ થાધ છધ સોધ રે: ૨૦

ચક્રી દલ સવિ મિલી આબ્યું, વૈરાટ કેરધ દારિ રે;
ભુહાર કરી સવિ ન્યોધ બધઠા, આપ-આપણિ અધિકારિ રે. ૨૧

કૈઆ કૈયક તણા ભાતા, નવાણું છધ જોધ રે,
શીસ નામી રહ્યા આગણિ, વૈરાટિ પૂછ્યા તેહ રે: ૨૨

"તમ તણુ ભાતા જોધ છધ જે, અમારુ પરધાન રે,
દિવસ મિં થયા નથી દીઠા, ૧૫કિહાં છધ?" કહિ રામન રે. ૨૩

"અમ્મે! ભાધ ચક્ર્યા કાલિ, આવતાંતા આંદાં રે;
રાન્યહરથી થયા અલગા, ન ભણીધ "છધ કિહાં રે?" ૨૪

સિધિ જોવા મોકલ્યા કૈઆ તણુધ નિજ ઘરિ રે;
ઝીનઈ લાગા પૂછવા, "તાદ્રા નાયની થી પધરિ રે?" ૨૫

"કાલિ સાંઝ સધા ઘરધ હતા, નિશાધ સેવક સામિ રે,
કિહી કામધ ગયા પૂઠિ, નથી આવ્યા નાય રે." ૨૬

- ૧૬ સેવકનઈ વીરિ સાદ કીધુ, આવિઉ તતકાલિ રે,
 “દાકુર તાદુર કિહા ગયુ ? તે અમનઇ સમ્ભાવ રે.” ૨૭
- સેવક સાચઇ આવિઉ, દેખાડવાનઇ કામ રે,
 “આહાયકી મુઝ શીખ દીધી, એકયડા આ કામિ રે” ૨૮
- ૧૭ તેહનઇ ભાઇ ગયા તેડી, રાઇ કેરઇ પાશિ રે;
 “આ સેવક સાચિ નીકડ્યા, નથી આપણુઇ અવાશિ રે. ૨૯
- સર્વ બાતા હીંડઇ સોધતા, પણ કહિનઇ ન લાભઇ ભાવ રે,
 ૧૮ દ્વારપાલ નૈઅર સધલું પૂછ્યું, જૈ મુદેખ્યા મમ્ભાલિ રે: ૩૦
- “બાઇ ! ભાઇ નથી લાભતા, ૧૯ તે ખુલિઉ સંમારિ રે.
 ૨૦ પિહિલી છુ સમાદિ થૈતી; ૨૧ હવઇ નથી આ વાર રે.” ૩૧

૧૬. સેવક રાએ તેડાવિઓ. અ ૧૭ આ કડી અ માં નથી
 ૧૮ આ લીટીને બદલે અ-ખ-ક-ઇ-હ માં:—

“વૈરાટ સાચું ભાનિજાં, ” સહી એહને ખૂટા કાલ રે.

સેન્દ્રી X સાથે ધરા આબો, મેહલી પાદ ન પ્રીદ રે.

† તે પાપ ઈહી નિ મલ, ફાવિયા નકડારદ રે.

● દ્વારપાલ પાલ પૂછી- “ નીસરયા ધરખાર રે ? ”

ગામ્ય સાદ પડાવિડ, પણ કહી ન લાધે કાર રે.

સહકોહે નગરમાંહિ જાણે રૂડી ધેર રે,

ખ X ભેતાં રેતાં આવિયાં તે, મુદેખ્યાને ધેર રે”

[● નલિજાં ધ વિમાસિયુ. હ X † ને પાદ લણી, તે ધરતો
 કાલ રે હ † પ્રહાર રે. અ † આ ખેવાં અર્માં —

“ નગરનિવાસી એમ રૂહે, “ એને જાવને રૂડી ધેરચ રે.”

ભેતાં રેતાં આવિયાં મુદેખ્યાને ધેર રે”

† રૂઠા જુગદાધાર રે અ એને રૂઠા શી ગોપાલ રે હ ● “ ગદ બારચ
 ને નીકડ્યા હોય તો પૂછો જઈ દ્વારપાલ રે સધ સાદ ..ભાવ રે” હ
 X X ભિલલી રેતી વીર કેવી, પોક મૂકતા વૂઠા ધેર રે હ.] ૧૬ અગે
 ભેયો સકલ સંસાર અ ૨૦. “ વિરાધ્ય વીરને વિમ્મ સરખું દીરો છે આ
 વાર રે” હ ૨૧. પણ કુવ નથી હ.

૨૨વિકરાલ રાતાં-વીર વાણી, ૨૩મુણી રાણી રાય રે;

૨૪સકલ શામા સાયિ ભી, ૨૫સિંધ લેવા સોય રે.

૩૨

[બિથલુ]

૨૬સુધી સિધિ લ્યાવ્યુ કાઇ; “ભાઇ ભાઇ,” કરીનઇ રડઇ;

અગોચર અલગાં હામ' જોઇ, આલોડી અવની પડઇ.

૩૩

૧૪૫૧

કંઠવું ૫૪ મૂં-રાગ સોરઠિઉ એકતાલી

“ભાઇ ! ભાઇ !” કરતી ભામિની રે, દાલતી નૈથુઇ નીર;

“મુન્દર વર સોહામણા ! ૧કોડામણા કાલા વીર !

૧

ધુવપદ-૨બાન્ધવ ! ધધરઇ આપુ રે, તાહરી વાટ જોઇ વિરાટ.

અ્યુહ દશિ જોતાં કિહીઇ ન લાભઇ, વીર ! ભેટીઇ: ભાંજઇ બિચાટ;”

બાન્ધવ ૨

૨૨. “દીકા રાવણી મુણી, વાણી, ખાય મૂડી રાય રે.” ક-અ.
 “લવાણી મુણી ભી. હ. ૨૩. ભી કાય ને રાય રે. અ-અ. કહે કાય ને
 રાય રે. હ. ૨૪. “સકલ સહીઅર સાય લીધી, સોધી સીધ લાવે કાય
 રે !” ક-અ. ૨૬ શામા સાય લીજે, કહે, હ. ૨૫. સધ લાવે કાય રે.
 અ-હ. —આખી કડી ધર્મા:—

સકલ શામા સાયિ તેડી: સિંહ લ્યાવુ કાય રે.

બિહિન વલતી રોધવા ચાલી; નયન ભરીનિ રાય રે.”

૨૩. “ભાઇ ! ભાઇ !” કહીનિ રહિ, અગમ અગોચર હામ જોવા આવિયા.

Xઆલોડી ધરણી પડે, ભાઇ સધડાં આવિઆ.” II

[* હામ જોવાવિયા. અ. X અર્જુ આછડી લોભ પડે. અ.]

“ખાયે ભાઇ તેડિયા; અગોચર હામ જોવાવિયાં.

મુખ્ય તાં કાયની કહે તે, લોભને અન્ય લાવિયા.” અ.

—સરવાળો—અ-૧૪૬૩; અ-૧૪૨૨; ક-૧૪૫૮; હ-૧૪૫૦ (૬

અહીં ભૂલથી ૧૪૪૫ જણે છે.); ધ-૧૪૫૫; હ-૮૮૮.

કંઠવું ૫૪ મૂં:—૧ કોડિલો કુલવીર. અ.

૨. “વીરા ! શેં નબ જોલે રે ? તારી વાટ જુવે વીરાટ રે.

મારે વારે તેં નબ કીખું, ભાઇ ! ભેટા તો ભાજું ભવ-લિચાટ રે.” અ.

સોધતી સોધતી સુન્દરી, માયમ સવલા જાત્રિ,
 રાજમંદિર બાહિરિ નીકળી, નણન્ટ જુગમણ સાચિ, બાન્ધ૦ ૩
 સેવકનંદ સુદેખ્યા પૂછમ, “તિ કમ્હા મૂકયુ થોધ ?”
 હામ દેખાડી વસ્યુ તે પાણુ, પગ જોમ કાઠુ સોખ્ય.” બાન્ધ૦ ૪
 નૃત્યશાલા માહિ આવી જોટાકિ, જોતી કૈઆના ચગણુ,
 નામ પગ લાભમ નહી, પણ લાગી દોડી ધરણિ, બાન્ધ૦ ૫
 પા”આશિષુધ યુધ યથુ દીસમ છન, માહોમાહિ સર્ગામ,
 સહી એ રોધન્દ્રી ચિકુ નીપન, એ રંગધર્વન કામ, બાન્ધ૦ ૬
 અમાગિહિ એ સાચિ હસવ, સુણ્યુ’ણ પાટુ-પ્રહાર,
 તે દેખી ગન્ધર્વ અતિ કોખ્યા, સહી મારયુ નિગધાર, બાન્ધ૦ ૭
 સકન નારિ-શિર એક કન્થ, રાખ્યા કારણિ જાણિ,
 એહ તણુમ શિરિ પાચ [ગડગડિ] કહિતી, ‘લેસિ પ્રાણ’, બાન્ધ૦ ૮
 તે માહિલો કો પ્રગટ થૈનં, મારયુ માહુરુ જાત્ર,
 વ્યુહુ ખૂણે ખુસ્યુ નવિ લાભમ, લાખઓ ‘ઉતપાન,’ બાન્ધ૦ ૯
 કહિ, “મારી પાતાવિ આપ્યુ કા કહિ, “આકાશિ,”
 અમવામ ન્યાહુસ્યુ તવ જીયુ અસર દીમ અવાશિ, બાન્ધ૦ ૧૦
 ભારુટ હેઠમ અસર અતિ રાતા, તિહા લખિઆ સોધ,
 વનિતા તે વાચી નવિ જાણુમ ઘણુ દુખ અણી રોધ, બાન્ધ૦ ૧૧

૩ ‘રાજમંદિર સોધી વની, રાણીમ પગી કાગ્યા હાય ર’ અ-
 બ-ક-ક [રાય આગણિ જોમ વસ્યા ઇ] —આ લીટી પગી અ-બ-ક-
 ઇ-હમા —

“આવાસમા અખવા સવ” રોતી, જોતી ઠારોઠાર

નણન્ટ ભોળમ તા Xમતા એકઠા, વીર વણો પગિવાર ”

[* મા રે અતિ રોતી હ. X મવી એકઠી અ] ૪ અગી ક ધ
 ઇહા કાધક યથુ દીસે છે અ ૧ ફર્જવ તણુ જ ૭ આ તો રાક્ષસ-
 કારણુ નણુ અ ૮ અન્નિહિ ઇ-ક અન્તરિમે છે. કોઇ તે મહ્યો
 નિર્વાણુ અ

પ્રોદિત પ્રધાન તેજાવિઆ રે; લેદા લેખક જાણિ;

જે વાંચક તેજનંદ શીસિ ચદિ રે; કા 'મિ મારયુ' કદિ વાણિ ?

બાન્ધ૦ ૧૨

“વિરાટિ-સભા મધિ સાંભલ્યું, ૧૦ સૈન્ય-દ્રો-મુખિ વાત;

“કુઆ કુચક ગન્ધર્વિ મારયા, નૃત્યસાધા-મધ્ય, નાથ !” બાન્ધ૦ ૧૩

આગ્રિજ પામી અવાસિ રાઘ આવ્યા; સિન્ધુ વાંચિજી નામ;

“મિ મારયુ જિવ,” રાય જીયરયા. “એદે તમારૂં કામ; બાન્ધ૦ ૧૪

સ્વામી ! થં વિજુસાઃપૂં તાદૂં ? માદુર મરાવ્યુ વીર ?

પીહર-વ્યુદ્ધુ હં કરી રે.” કામિની નેલે દાલધ નીર; બાન્ધ૦ ૧૫

“પાપક એહુ પિણ ૫૩૫ રે, હં મરાવ્યુ શીધિ ?

એણુક શૈષન્દ્રી સભા માંદિ મારી, ગન્ધર્વક પૂરુ કીધ.” બાન્ધ૦ ૧૬

“કન્થ ૧. માદુરા વીરનંદ જો, કફાવુ, કિમ ખમિ ભાર ?”

વસ્યા જોધ; બહુ બલ કીધાં; ભારટ ૧૧ નમક લગાર. બાન્ધ૦ ૧૭

“તમ્મે કાંધ નવિ નીપન્થ રે, કરી જાણ્યા બહુ આદાર.”

ન્યુદરા કરી તેજાવિજિ રે, તવ વાલુકિ સુઆર; બાન્ધ૦ ૧૮

આવી આમલિ જીજુ રજુ રે; સુદેખ્યા લાગી પાથ;

૧૧ “વીર વાલુઆ ! કેહિ મારયુ; ધાવ્યુ ઇધ ભારટ માંદિ. બાન્ધ૦ ૧૯

તું ટાલી નહીં નીકલિ રે, અજર્જ અતિ જલવન્ત;

૧૩ કહકહ મડી હેલા હણુ રે; આપયુ જીમૂત-અન્ત.” બાન્ધ૦ ૨૦

કહિતમેવ ભીમ જર્જ વિલગ; અવગ્ય કીધુ કાંઠ;

૧૪ માંસપિણ્ડ પરિ પંકયુ પ્રયવી તલિ, “આમ કુણિ વાલ્યુ દાટ ?”

બાન્ધ૦ ૨૧

૬. “નિ સન્નલવાન્થ” છે. ઇ. ૧૦. “...કહાન્થ” સેવક-સાથ દેખા
તલ્યું એપાણુ આદિ, ધર લાખું આવો નાથ રે.” અ-ક-ઇ. ૧૧. જોયા ન
પાથ: અ. ૧૨. આ પાઠ ઉપરાંત ઇર્ષા:—“લાલ ! મારીનિ પાતિયા, તે
[] વિ ભારવટ માંચ.” —અ કહીજ અમરૂં નથી. ૧૩. “જેમતથા પ્રાકમ
કરી ને, આપયો તેનો અન્ત.” અ. ૧૪. થોટ તલ્લી ચેરય આવી યદિયો. અ.

આશ્રિત્ય જોવા મિલી સવિ અખલા, “આ અસમ્ભવ વાત;
હાય પગ મુખ કાંઈ નવિ દીસઈ, વાલુઆ ! એ ઉતપાત.” બાન્ધ૦ ૨૨
“હા બાઈ ! તમ્મો કહ્યું તે સૂધું : એહ્નું અર્જુ છઈ પેટ મઝારિ;
જુ કહુ છુ કાદીનઈ દેખાડું; મોટુ મારણહાર.” બાન્ધ૦ ૨૩
૧૫ “એ દુઃખ બીજું,” હાસિ કરતાં, વધ્યા જોકોદર વીર;
રાણી અતિ આકન્દ કરિ રે, દેખી બાન્ધવનું શરીર. બાન્ધ૦ ૨૪
૧૪૭૫

કંઠવું ૫૫ મું—રાગ વિશદ્ધી જિતમાન
સુદિબ્યા સવિ ટોલિ મિલીનઈ, જપરિ કરઈ આકન્દ:
“પીહર-બુદુણી કરી તિ, વીરા ! હું અભાગિની મન્દ. ૧
ધ્રુવપદ-૨૬૪ માટઈ હું ગાજતી; રાઉલિ ! પામતી માન;
વીર વિના સંસાર સવિ સનુ, માહું મહીર કીધું રાન. ૨
ઠવીરા ! મુંશં બોલિ રે; કુહનઈ વીતકની વાત.

૧૫. આ પ્હેલાં અ-ખ-ક-ઇ-હ માં—

“ હા કેતાં સખલું અર્જુ કીધું, કહર કર-અરણ્ય-વન્દન.

× તે દેખી બીમ તથ રોયા : “મારો પુરુષ-સ્વત્ત.”

[• કહર થકું સાહું વન. હ. × કાદ્યા પછી તાં બીમ એમ જાણ્યા,
હાય કાણુ માં હ.]

—સરવાળો—અ-૧૪૮૭; ખ-૧૪૪૮; ક-૧૪૮૪; હ-૧૪૭૪
(૧૪૭૦ ?) ઇ-૧૪૮૧; હ-૯૧૪.

કંઠવું ૫૫ મું :—૧. આ કડીને અન્તે જમાં—“ વીરાજી ! જોયો રે.
વીરા ! કહોની વાત રે.” ૨. અ-ખ-ક-ઇ-હમાં ૨-૩ જિં ૫૧૦.

૩. પૂર્વાધિં જમાં નથી. કમાં આખી કડી—

“ બાન્ધવ ! સિ ન જોલે રે ? તારી વાટ જુએ વેરાટ.

મારે વારે વિ નવ કીધું, ઘનિ કુણિ કીધુ હપવાત ?

વીરા ! સિ ન જોલે રે ?”

“ મારે વારે નબ્ય કર્યું. આ કોણે વાલ્યો ટાટ ?

વીરા ! રો નથી જોલતો ? તારી વાટ જુવે વેરાટ.” અ.

મિ વારયુ, વીર ! તે નવિ કીધું. કુણિ કરી ઉપધાત ? વીરાં ૩
 સુષ્રાતિ માંહિ વું રે દીપણુ, જિમ તારામધિ ચન્દ;
 વીસ-ગાર લક્ષણુ, ગુણુ-પૂરણુ, કરણુ લીલાનન્દ. વીરાં ૪
 જિહાં જોતી તિહાં મીટિ ભરાતી; હં યાતી રશ્મિઆતિ;
 છત્રીસ રાજકુલ માંહિ, ગરા ! પૂરી તાહરી ખ્યાતિ. વીરાં ૫
 સમાદિ થિકુ આગ્યા ધરિ માહરિ; હં છ વધાવા આવી.
 માહરી દ્રિષ્ટિ લાગી, વીર ! તુઝનછ; મહાકાન્તિ મનિ ભાવી." વીરાં ૬
 વદન સુખમન કરીનછ વખાણિ, વદન પાણિ પદ નિહાલિ;
 "બુધિસાગર! ગુણુ કિમ વીસરછ ?" અમથા આંસુ દાલિ. વીરાં ૭
 રશત વીર સાયછ મિત્યાં; રાખી રોતી સુદેખ્યા નારિ;
 "હનાર હુછ કિમહિ નુહિ પાછું, બૂંડિ કરમિ ચકારી. વીરાં ૮
 જોહ યદું એદું મૃત્ય નીસરખું, તે દાસી બોધાવુ;
 ભાષ-મારી કિમ રહિરે ? ભામિની વીરનછ સાયિ ચલાવુ." વીરાં ૯
 જોહનિ વિરહિ વીરછ દેહ છાંડયુ, ગ્રહી તારુણી આણી;
 "તિ કણૂ તે હવું રે, પાપછણી !" એમ કહછ છછ રાણી. વીરાં ૧૦
 કૈઆનછ સહિસકાર કરેવા ખાંધુ, કાંધિ ધરીનછ જાછ;
 પૂઠિયા પગ્યાલી મોકલી, દ્રિષ્ટિ ખાંહા જાલિ સાહિ. વીરાં ૧૧
 "ધણા દિવસ ધર ધૂણિ મેલ્યું; સતી થૈ સર્વ ખાધું;
 વાહ્યા ભાત્રિ વિચિ વાટ પાડી, કાકિણી પરિ લાધું. વીરાં ૧૨
 વીરા ! એ બૂઠીનછ ભાષ સહ્યાતિ, આસજ્યો રૂડી પછરિ;
 "સમસાનમાં સાવધાન રહિજ્યો; સિધિ કહાવજ્યો ધછરિ. વીરાં ૧૩
 દેખ્યા સરખા જ્યોધ મરાવ્યા, યુગિ જાણીવુ જોહ,
 સહયિઆર મજ્યો સજ્જછ, તમ સાયછ છછ તેહ. વીરાં ૧૪

૪. "રોતી વીરે હાય ગ્રહીને રાખી સુદેશ નારી." અ. ૫. ચકારી. ૬.
 ૬. કાષ ખાવા દેહ માંહિ. અ-છ. ૭ કાષજ કાઢી લીધું. અ. ૮. "સમસ્ત
 સા"...; સહે આવજો થેર." અ.

એહ યદું કાંઈ નવિ નીપજઈ; રખે વીર ! ઇમ જાણુ;
 ગન્ધર્વ શીશિ રીસ તે કરશિ; “આવશિ કોધ લરાણુ.” વીરા ૧૫
 ૧૦ નવાણું નર કરમધિ આધુધ, સજ્જ યે સાંચરિઆ;
 નગરમધિ જઈ ‘રામ’ જપતાં, સહ સાચિ પરવરિઆ. ૧૬
 બુલાવી વનિતા સહ કોઈ, સ્વપન સંસાર એ કુડું;
 કૈઆ તણી કામિનીઈ કેડિ, કૂટી ભાંજિઉ ચૂડું. ૧૭
 ૧૧ અરે નગરલોક સહ જોયા આબૂં, “આ ॥ અકહિ કૂહાણી;
 સતી શેન્દ્રી,” સહ કો કહિતું, “શીદિ જઈ છે તાણી ? ૧૮
 ૧૨ અરે અનરથ કાંઈ આજ નીપનુ; હવડાં જાણુશુ વાત:
 અખલ અનાય તણુ વધ કરવા, આપ્યા છે રાત બાત્રિ”. ૧૯
 કોલાહલ કરઈ નરનારી; વારી ન સકઈ કોઈ;
 કૃષ્ણા આકન્દ કરતી દેખી, ૧૩ નરનારી સવિ રોષ. ૨૦
 “હાહા, કૃષ્ણ !” કરીનઈ કામિની, કાટ વાલી કન્ય નિહાલિ:
 ૧૪ “દ્વારાવતીઈ વસુ, જિહુનન્દન ! અનાયનું દુઃખ ટાલિ.” ૨૧
 સ્તુતિ કરતી સમશાનમાં પુકૃતી; રોતી જાતી નારિ,
 વિરાટ-આદિઈ સહ જાણ્યું; કો નવિ રાખઈ વારી. ૨૨
 ૧૫ અખલાનું દુઃખ સુખ ન જાણ્યું, રાગ સાલિક નઈ પ્રધાન;
 સમસ્ત તણું તિહા પાપ મિલ્યું, તુ કિમ વારિ રાગન ? ૨૩
 ધર્મ અભુન નઈ નિકુલિ સાંભળ્યું; સહદેવઈ ૧૬ જાણી વાત:
 “ભીમ તણું અખ્યાતમ એ જોજ્યો; હજી ઝાડિકેલા હાથ. ૨૪
 અણુવિચારયું કર્યું છે એણુઈ; ન કરિ કમહિનું વાર્યું;
 હવડાં છતાં યાવું યથા આપણિ; મારી આપ ન જિગાર્યું. ૨૫

૬. નિલે કોધ નખાણુ અ ૧૦. આ કડી અ માં નથી. તે
 જાણ તે ૧૮ માં આપે છે. ૧૧. કડી ૧૭-૧૮ ધર્મા જા ૫૦ ૧૨.
 આ કડી અ-ધર્મા નથી. ૧૩. વણું અદારે રાય ક-ઇ. ૧૪. કનક
 દ્વારકાં કેરા વાસી, અ. ૧૫. “સુદક્ષાનું” અધિક દુઃખ ને, વલી સાલો
 પરધાન.” અ. ૧૬. “વ તણા હવવાત. અ

દુપદીનઈ સર્જિ આલસિ, તુ આપણિ કિમ રહિવાસિ ?”

એ વાત જળ બીમિ સાંભલી, આબ્યા ધર્મનઈ પાસિ. ૨૬

અુદુ ૧૫ વીરઘ જળ કાટ હલાવી, પડોસુ કોધિ નિહાલિ:

“ નગર વિરાટ કરૂં પડે બીધૂં, લુ યોખિતાનઈ બાલિ.” ૨૭

એહવી વાત વિમાસઘ પાણ્ડવ, ભૂધિર-અર્જુન-ભીષાઘ;

સુદેખ્યાઘ તેડુ વાલુહિ, “ વાહરિ ચડન્યો, ભાષ ! ૨૮

૧૬ એહીઘ એક ભાષ મરાબ્યુ, તે સમરય ત્યોધ અપાર;

એલે નવાણુ એ કાંઠ ન નીપજઘ; તમ્યો (તેલુધ) દાહરિ. ૨૯

કડી પધરિ ધરઘ આલુ, એ અમલાનું કાળ;

તૂંનઈ વીર હણ અતિ વાહુ; હું મોકલું હું આજ.” ૩૦

કિહિતાં-વહિત વીર અતિ વાધુ, મદ બોલકો ભાષ;

પાણી-વધમાં પત વાવરી, ત્યોધ દૂકડુ ચાષ. ૩૧

૧૭ જાણુ “ દેખી મુઝનઈ બોલખસિ,” એક વક્ષ ભીષાડી લીધું;

મુખ આગલિ દેખનઈ પધારપા, ત્યારિ કેધ પરપઅય કીધુ: ૩૨

મોટી ચિતા ૧૦૯ જાણુ અુદુ ઘસિ; કેઆ વિચિ પુટકાંચા;

પઅચીનઈ વિચિ નાંખવા, જણુ નિઆર સુદાંચા. ૩૩

“ સમરણુ, નારિ! નારાણુનું કરિ વધી કો તાહરઘ હોષ.

જેહૂં કરૂં તેહૂં તિ રે ભોમઅં; મારણુદારે કોષ ?” ૩૪

૨૧ જમ કહી કામિનીનઈ કટિ વણગી, એતલિ ભીમ તિદાં આબ્ય;

અનિ પ્રચણ ૨૨ મુખ આગલિ મહાદુગ; કેધ એહ ચલાઅુ. ૩૫

કાંડ બારણુ કરી એકાં, હી દુલ્હાન નાખિ;

૨૩ વિટૂરી વનિતા-તણું મન આણી, એ કહિનઈ નવિ સંખિ. ૩૬

૧૭. વીરને નાખું યાદી. જ. ૧૮. એલે દેવા સરખો ન્યે. ૫
મરાબ્યે. જ. ૧૯. બલું દમણું યોગખયો. જ. ૨૦. મુખ; કરી. જ.
૨૧. તો માટે તમે કહો, કામિની ! હ. ૨૨. ૨૫ દેખીને સદ્ગોત્રે ૫૪
નકાબા. જ. ૨૩. વનિતા તણું દુઃખ આપીને. જ. ૬.

- કરગરતા કવપાન્ત કરતા, હોઆ અગ્નિ મુખ માહિ,
 વ્યુહુ દિશે વૃકોદર નિહાલિ, રખે કો નાશી જામ' ૩૭
- ૨૪અતન માહિથી એક જિગારયુ, અધમૂઠિ જીમ કાદી,
 નારિ નગર માહિ આવી જિગતી, રાજસક્તા માહિ તાડી ૩૮
- " કો એક મત્ય મહા વનિયુ આવ્યુ, કરતુ કોષ અપાર,
 રૂપ હ નાડી જિગરી આહા આવી, તે સિધિ કહિસિ મુઆર ૩૯
- પતકિઆ તણી પધરિ પડતા, દીઠા હુતાશનિ,
 એતાલિ વીર વાલુહિ આવ્યુ, સાચિ એ રતન ૪૦
- રૂપે નુહુરા કરતુ ધામ પગે વિવયુ, ' અમારી સાખ જિગારુ.
 આ વાત નહોં કહ ૨૭નધ ચે રહેશ દાસ તમારુ " ૪૧
- રસના-વ્યુહુહુ આગતિથી આવ્યુ, જિહા હના નરનારી,
 સાન કરી દેખાડયુ વૃકોદર, ' હિ આવ્યુ સર્વ સર્વારી ' ૪૨
- હાથ દુધ કરી કુટમ, હ હ કરી દેખાડિ
 જીમ-પાખમ કલ્પ કો નવિ પ્રીજમ, કર કપાન અડાડિ ૪૩
- " કુહુજી, વાનુઆ' ચ કહિ જમ ? અમનિ પ્રીજનુ વાત,
 કલ્પ, " કમઆ તણી માયા મોહ પામ્યા, કીધુ આતમધાત ૪૪
- જિહલી આગિ માહિ પડિ આરુણિધ, ઘણા સાજા કિમ જામ ?
 એક મહ એક જીડી અપાવમ, ઘર અગ્નિ દન માહિ ૪૫
- ભૂમવડલિ ભામ જહુ દીઠા પ્રેમ આવડુ નહોં હોમ
 આણુમ જીમ કાદીનમ નાખી, મિ ન મૂસુ સોમ " ૪૬
- જીમ-વિહુહુ કેહિ કિમ જીમ ? પામ્યુ મત્ય જતાવ્યુ
 એક તણુ દુખ રોમ છટીમ, પણુ સુનુ હાન હવાવ્યુ ૪૭
- મુખ દરશન કરી વળુ અદાર, રનાન કરી ધરિ જામ.
 સતી સાધીનમ જેહ દુહવમ, તેહનુ કુહુમ-નિકનન થામ. ૪૮

૨૪ આ ખેડા અ મૂળની ૪૧ મી મૂકે છે ૨૫ તે માટે તે વાં જિગાર-
 રયા કે ૨૬ " એક ભાઈ જામ પગે વલગો, ' માહારી સાખ જિગારો "
 કે ૨૭ કોઈ આગત્ય કે —આ કડી હ મા નથી

- ધમ કરી જીમ ઘરિ પધારયા; શીખ સુદેખ્યાઇ દીધી;
 “ પરનારિ તણું પાતક એહનઇ લાગૂં; તિ વારિ ઘણીઇ દીધી.” ૪૯
 ભાઇનઇ ભેદ કહ્યું સવિ જીમઇ, જેણી વિધિ કર્યું કામ.
 શ્રીકૃષ્ણજી તણા પ્રતાપઇ કરીનઇ, ફેડ્યું દુષ્ટનું કામ. ૫૦
 વ્યાહ્યું યયું; વિરાટિ પૂછ્યું, “ કુહું, કિહું! શું કહીઇ?
 કુણું કુકર્મ જીપનું એહનઇ? ગયું મૂલ તે લહીઇ.” ૫૧
 કહિ કિહું ગ્યાની, “ સુણિ, રાજા! પરદારા-પ્રેમ ન કીજઇ;
 અહત્યા શિલા, ઇન્દ્ર ગિલાડુ, ગૌતમ દોષ ન દીજઇ. ૫૨
 ગુરુદારાશ્વ સોમ વિલગ્યું; દેહ ક્ષીણ થ્યુ તેહનું;
 જયાતિ શુક્રાષિ વદ્ધ કીધું, ૨૮ અનન્ત આયુ છઇ ૨૭ તેહનું. ૫૩
 જલ-ધર મારયુ મહાદેવઇ; ભરમાર્જુન હરિષ બાહ્યુ;
 ૩૦ કામિ આકુલા દાનવ મહા: રાવણ વંશિ દાહ્યુ. ૫૪
 ધમ એણી પરદારા વિગોઇ, કુલનિકન્દન કીધું;
 ધર્મ કિહું રાજા પ્રતિ બોલ્યા, “ દૂષણ કર્મનિ દીધું.” ૫૫
 દાધાંજલિ કૈઆનઇ કીધી; ૩૧ ક્રિપા દાહ્યા સારી;
 ૩૨ સુદેખ્યાનું કષ્ટ નિવાર્યું; રાત્રી નારિ નિવારી. ૫૬
 ૫૩ આહી મામ બાહિરિ કાદી, સુદેખ્યાઇ તેણી વાર;
 “ શત બ્રાત્રિ એણી કાઠિણિ બાધા; વં ફેડેશ રાયનું હાહર.” ૫૭
 ૩૪ વૈરાટઇ વારી નવિ રાખી; ૩૫ રાત્રી રાત્ર માંહિ મૂકી;
 રનાન દાન કરી વધી પાછી; દુઃખિ દેહ જીમ સૂકી. ૫૮
 નૃત્યશાલા ભણી જર્તા અરજન, મિલિઆ ઠન્યા સાથિ;
 પૂછી વાત પ્રેમદાનઇ સધલી, જે મારયા જીમિ હાથિ. ૫૯

૪૯. અતિ મહિમા. ૬. 'મોટા મ'. ઇ. ૪૬. જેનો અ. ૩૦. " કામ
 -મોદમાં દાણવ મારયા; મોહીને ૫૦ રા દાહ્યા." અ. ૩૧. રાત્રી રાત્રમાં
 મૂકી. અ. ૩૨. " રાત્ર-પ્રભ બિએ દુનથી, લીધું દેવાનું કુલ સોખી"
 અ-૫૪-૬ આ લીધી ૫૮ થી ૫૯ વાંચે છે. ૩૩. આ લીધી ૫૯ ક-ઇ.
 —" રાત્ર-પ્રભ બાગી દુ બીદે-દેવાનું કુલ લાધું. ૩૪. નદી કાદ્યા

- “માદરા દુઃખનીં વાત ન જાણુ; કાણુ મનિ માયા ?”
 રાનકુંઝરી ગ્રેરી તવ અર્જુનિ, દુપંદી બાંહિ સાણાં; ૬૦
 મુદેણ્યા પાસછં તેડી આણી; વદધ પગ્યાલી નારિ:
 “પ્રકટી ગન્ધર્વ પાણિ સાણા, જે દિવસ તેર મઝારિ.” ૬૧
 પછધ વિરાટિ રાણી ગ્રીછબ્યાં, “કારણુરૂપ કરી માનુ;
 કલૂંતૂં, ‘પાંચ ગન્ધર્વ શિર માદરિ,’ છુ અપરાધ તે સાદુનું ? ૬૨
 વપવલી કરશિ તે નિરવહિશિ, હું કહિનઇ નહીં વાંરું;
 સૈધન્દ્રીની સેવા કરશું, છુ તાં દુઃખ બાનિ તમારું.” ૬૩
 સભા આવી શીખામણુ દીધી, “પરનારી-વૃંધુખ જોશિ.
 કેઆ તણી ડૅપરિ કુલ આપણું, બીજ-સદ્વાતિ જોશિ.” ૬૪

તેણી વાર. અ. —આ લીટી પછી અમાં ૫૦ મીનો ઉત્તરાધ. ૫૮ મીનો ઉત્તરાધ. બીજ કોઇ પ્રતિમાં નથી. ૩ સિવાયની બધી પ્રતિયો ૫૮ થી ૬૧ આમ વાંચે છે:—

- “લીરપ-રનાન કરી વલી પાછી, જૃત્યશાલાઈ જય.
 અનુન વાઢ વચે તવ મસિઆ; સીસકું ગાન કરાય. ૫૯
 પ્રેમશું પગ્યાલી પૂછી. વીતક-વારતા કીધી.
 પ્રસંસી પ્રમદા કન્ય રાખી, ચીખ ઉત્તરાનિ દીધી: ૬૦
 ‘એ સતી-શિરોમણુ ઘોડું’ રેહેરો; માતા પાસે સેધ જાયો.’
 રાનકુમાર કુંઝરી અવાં તેડી: ‘સો માતા ! બાંહિ સાયો’ ૬૧
 કહે સૈધન્દ્રી: ‘આપે રેશું. પ્રકટ ગાન્ધવ ચેહેરો.’
 દેખી દુઃખ પામ્યાં મહારાણી; ‘એનો પ્રભવ કોણુ સેહેરો ?’ ૬૨
 પછે વેરાટિ આવી ઘરમાં ચીખ નારચને દીધી:
 ‘એ અબલાથી રહિન્યો અલગાં;’ પ્રલિપત્ય પુકરે’ કીધી. ૬૩
 ‘રજે તું બાળને દૂલો ! કારણુ રૂપ કરી માનો.
 જોણીએ કહ્યું-શિર પાંચ ગાન્ધવ છે-તે અપરાધ એનો સાનો ? ૬૪
 [—૬૩ મી ૬ માં નથી.]

૩૫. આ કંડી અ-ખ-હ માં નથી. ૩૬. ‘સાદામું’ કે જોશિ,
 ૬. ૩૭. ‘ગત્ય તે પામરો, કુલ પોતાનું’ જોરો. ૩-ખ-અ-૫. [વેરય.
 અ.] બીજ આપનું. ૬. બીજ આપનું ૬. આપણું. બ.

એણી પરિ સુખ પામ્યા પાંચવ; (૫૭૪) દિવસ તેર જિગરિઆ;
વૈશંપાયન કહિ ઠંભૂપતિનંદ, જેણી પરિ દિન નિરતરિઆ. ૬૫
૧૫૪૦

૩. ગોત્રાંકુલપર્વ—[અથ દક્ષિણગોત્રહ—]

કંઠવું ૫૬, મુ—સગ શીંધું એકતાલી ઉજમાન

વ્યાસ વણ સિસિ ઇમ મદિ, ભૂપતિમનિ આવિ સદિ;

કેરુદિ ધિકુ અતિધણુ આનન્દ'જિપગ્ધ રે. ૧

હાલ—અતિ જિગટ રાગનંદ રુદિ, કથા ભારથી પાહુધી;

કૈઆસુત વધ્યા જે ભીમધ; વાત દશોદશિ ચાલી. ૨

ભૂમવડના ભૂપ જેડેસા, આગળ સુણી અપાર;

૪૪“આજ પાછું કંઠવું નંદિ નવિ હસિ, સુધ પ્રગટ્યા એક કાર્દરિ” ૩

તે કથા ચાલી હસ્તિનાપુરિ: અનુચર અવની ભમતા;

દેશ દેશની ન્હાન વારતા, દરજોધનનંદ કરતા. ૪

તેજુધ સમિ સભા મિલી જીધ; સમતા સુરેડ સુગળ;

૫ જે હીંધ કાષર-મન કમ્પધ; દુરજન મેડવધ માણ. ૫

૩૮. સુવચ, ભૂપત્ય! યા..

૩૮. અહીં કંઠવું પૂરું થાય છે. કંઠવું જે ગણતરી દેવા છતાં તે પ્રતિ વચ્ચે કથાવ પાછું કંઠવું અગ્ર નથી પાડતી. બાકીની પ્રતિધા તેા એક જ કંઠવું ગણે છે.

સરવાળો—અ. (૨૭ મુ.)—૧૫૫૧; બ. (૩૦ મુ.)—૧૫૧૪; ક. (૨૧ મુ.)—૧૫૫૩; ડ. (૫૬ મુ.)—૧૫૩૯; (૧૫૩૬); ઇ. (૨૦ મુ.)—૧૫૪૧; હ (૩૧ મુ.)—૬૮૦

કંઠવું ૫૧ મુ.—૧. ભૂપતને અતિ સન્દેહ રહે. અ. ૨. આનન્દ અતિ પડેા જિગટ રે. અ. ૩. અતિ પડેા આનન્દ જિગટ રે મુનિ. અ. ૪. આજ પછી સરજે નવ્ય સુલિલ' ઇ. ૫. એ અનુન મગી ભૂપ કથિ. ઇ.

એતલઇ આવી રજા બહુ પાછકે, વિદેશ-વારંતા કીધી;
 'પાણ્ડવની સિધિ કિહી ન લાભઇ; પ્રથ્વૌ પંચતલિ દીધી. ૬
 વરિય તેર વહી ગયાં પૂરાં; દિવસ તેર ત્રિટિ રહિઆ;
 નષ્ટચરન્યા-મધિ એ નવિ જાણ્યા; સકલ સન્દેસા કહિઆ. ૭
 અનુચર ચ્યાર દક્ષણથી આવ્યા; તેણે કહી સિધ સારી;
 "પાણ્ડુ તણા તન કિહી લાભઇ, સાંભંલિ કુથા અમારી. ૮
 વિરાટ નગર-મધિ એક મોટું, હોઠિ જઇ ઉતપાત;
 કૈઆ કૈચક રામના સાલા, જે હતા રાત બ્રાત્રિ, ૯
 એક અબલા ઉવેખ્યા માટઇ, એકઇ વારિ પ્રાંનલ્યા;
 જમૂત મેલ્સ મારયુ મહામસ્તિ; યુદ્ધ જિતતા ટાલ્યા. ૧૦
 કહિતાં રાય દરબોધન ચમકયુ, "એ પાણ્ડવકાજ પ્રમાણુ. ૧
 "ધડકયુ જ્યોધ; કટકે સર્વથા, વજડાવ્યાં નીસાણુ. ૧૧
 ભીષમ, દ્રોણ, કરણ, દુઃશાસન, શકુનિ ૧૦ સૌજલ સુતન;
 કૃપાચાર્ય નઇ અમથામા, ૧૧ સુરમા લડે જન; ૧૨
 પડિ ખપિ ખાન બહુ દીધા, આસન ૧૨ રંમિ અપાવ્યાં.
 મુણી ઢોલ જ્યોધ બહુ મિલિઆ; તેડા દેશ ચલાવ્યા. ૧૩
 ૧૩ "તે હું આગલિ કહાવ્યું સેવકપિ, પાણ્ડવના પ્રાકમ; ૧
 અજતા યૈનઇ વિરાટિ રજા જઇ; હવિ શુ કરવુ મર્મ? ૧૪

૧. એક વારિ કીધા આત્મવાત. ઇ. ૮. વ. ૧૬ સો પ્રાંનલ્યા; એ સંભલિ એક વાત. અ.

૧૧ ૧૧ મી કુદીવે ક. પ્રતિ પૂર્વ. અહીં સૂધીમાં તેનાં ૫૬
 ૧૫૧૪; ન્યારે મૂળનાં અહીં ૧૫૫૧ થાય છે; પ્રાચીન ૩ નાં અહીં સૂધી-
 માં ૧૫૫૦ થાય છે. જ. "નાં પ્રાકમ અ. ૮. "અજતા રે વેરાટ રજા
 છે; હવે શું કરવો મર્મ? ૧" અ. ૯. સજ કીધું. ઇ. ૧૦. સજવ બવ-
 વન્ત ઇ. ૧૧. અવર બહુ રાજન. અ. ૧૨. કામ. અ. ૧૩. તે સાચિ
 એમ કહ્યું. અ.

એકશત બ્રાંતિ ભડ પોતાના, સખલ સર્જ્યે ચે આબ્યા,
 ૨૧ભીષ્મ કૃપા દ્રોણ કુઃશાસન, શકુનિ કર્ણ દલ ત્યાબ્યા. ૨૫
 અશ્વત્થામા ૨૨કુરિ અલવલાં; અભર્જ કટક ઠાઠિ મિલિઆં;
 ૨૩મદ્ગલિત માતર્જ યુધિ પૂરા, ૨૪સુરિ પોતાર સાંકલિઆ. ૨૬
 ૧૫૬૬

કડવું ૫૭ મું—રાગ એજ

૧ દુર્યોધનિ દલ સર્જ્યે કર્યું; રાય આગલિ સહ તરવરયું;
 મન ઠર્યું; મહીપતિ મન્દિર ગયા રે. ૧
 હાલ—મન્દિર જે પાય લાગી માતનછે શીખ તાતની માગી;
 “પૂરણ વન ધ્યાં પાણવનાં, દિન જાતાં વાર ન લાગી. ૨
 વૈરાટનગરિ સિધિ નથી સધી, પણ જીમૂત-કૈઆનછે મારયા.
 ભીમ-કાય મનિ ધરી ચડૂં છું, શું કરું? દિન રપધારયા.” ૩
 મુણી વાત કુન્તા અતિ હરખ્યાં; દુઃખ પામ્યાં માન્ધારી;
 “મુખિ ચડી ભડશુ પાણવથાં? પુત્ર રાખૂં છું વારી.” ૪
 ના માતા ગોધન જે વાલથાં; વાહરથ ચડશિ વીર;
 તેર વરસ માંધ અલવિ ઉલખિય, વલી વન્નિ વસશિ ધીર.” ૫

૨૧. આ' લીટી હ માં નથી. ૨૨. અતિ વલકલિયા હ. ૨૩. આ
 લીટી હ માં નથી. ૨૪. સૂરા કુન્તાર આફલિયા અ. સૂર પોતાને
 લલિઆ હ.

સરવાળો:—અ-૧૫૭૭; બ-૧૫૪૦; ઢ-૧૫૬૫; ઈ-૧૫૭૨; ઉ-૧૦૦૩.

કડવું ૫૭ મું:—

૧. “દુર્યોધન દલ કરી સજ થયો રે; મદ્ભરયો મન્દિરમાં ગયો રે.” અ.

“અનેક મુલક, યોધ દેખતાં ત્યાંહાં કણ, ત્યાંહાં મહીપત્યનું મન
 અતિ ઠરયું રે.” હ.

૨. નિવારયા. હ.

- આશિષ માત તાત નષ્ટ નિજ નારી-શીખ લેછ નીકલિઆ;
 સવિ રૂઝાર વ્યાયુષ આક્રિ સનિઆં; ગનિ ગ્રહી દલ હંકલિઆં. ૬
- ગરુડ, નીસાણુ; વસુરીચર, વાજપ, બણુમાં. મેરી નદેરી;
 રથુકાઉલિ, રણિતર-દડદડી; શીંગ, ચરણા, દલધેરી. ૭
- સવિ સેનાપતિ આ દલ-આગલિ; હસ્તિનાપુરથી આલિ;
 ભડક ખેહ; રવિગિમ્બ આજાદક; ધરણી-શેષ-શિર હાલિ. ૮
- પદમપદમ ધણ, વજ્રજલધ અણુવ, ચતુર્ગુણ સર્જ યાપ;
 કટક માંહોમાંહિ [આનન્દે], મારગિ માંહિ સચ્ચરાપ. ૯
- જોછ દલ રાય મનિ અતિ રચ્ચુ "ગનિ કિણિ ન ગનિ;
 રથુસદ્ગામ ક્ષેત્ર રિપુ ભાંખૂં; ન્યોધ; જીવતા, સાહુ." ૧૦
- એતલિ, વીર મહાભટ્ટ આગલિ, આવી થીસિ નમિઉ;
 એક દોહણી દલ સખત ભડક; રા-કુરુન્યોધન-મનિ ગમિઉ; ૧૧
- "ગતિ વ્યંજન ત્રેદિ-વિધિ જાણુ; હં એવુ પરિધાન,
 કુદેઆ માટક કરી આકલાં, કાડુ દેષ ઉપમાન. ૧૨

ક. સૌંસર. અ. ૪. 'રાયં દુર્યોધન દલ સજ કરીને, ઉ.

ખ. "પદમપદમ ધૂધર ધણ વાજિ, X' વાહિ કરિ વીર ગિદિધાટઃ

કીરવ દલ * અરિઆણુવ ચતુર્ગુણી, + સેના, તરની ઠાક." અ-ઇ.

[X વીર કરે કર મહી કાઢે. બ. * દાવાનલ સરખૂં બ + થડી

સેન સર્વ કાઢે બ.]

—"પદમપદમ ધૂધરા ગાળે; વડી વીર વિકટ ત્યાંદાં રાજે

કીરવ કટક દાલ-કૃતાન્ત દેખી કાયર ભાંજે." ઉ

૧. આ કડી અ-ઇમાં નથી.

૭. "એક વીર ત્યાંદાં મહાભટ્ટ આણુ; 'રાવનિ આવી મુદિયો.

એકોળી સખત મહાભટ્ટ સૂરા. સૂર મન માંહિ ગમિયો." ઇ.

—"એક મહા ભટ્ટ આવી મુદિયો, જલ સખત-સરપૂર;

સુરામાં આન્યો; જીવાવલો એક દોહણુ દલ-ચર." અ.

૮. સુમરો. અ-ઉ. ૯. "વેગદિ અતિરૂં કીપૂં; કાડુ દેષ ઉપમાન"

અ-ઇ.

- તે માટઈ હું પ્રથમ અણી-મુખિ, ચડી દસ ગોધન વાલું;
રાય ચડઈ રંછિ ૧૦ઝઠી થોં વલતુ; પાણ્ડવ-પૂઠિ સંભાલું. ૧૩
- એહનઠ દલિ અતિ બલિઆ હતાં, રાય તણા રાંત ચાલાં;
ઝૂઝ ખાઝ મૂઆ પાધરું, ખીખ ન્યોધ જઈ બાલ્યા. ૧૪
- ધમ કહી વહી ગયો આગલિ, ૧૧દાદય દિન [અતિ] કરમ્યા;
નગર વિરાટ તણી દશિ દક્ષણ, સોર કરચુ સુયર્મા. ૧૫
- પૂઠિ મહારણિ ધરુ મહાલરું, દરન્યોધન ચૂપાલ,
વન વારિ પર્વત પ્રથવી પડેત ૧૨એહ કરયાં ખરતાલ. ૧૬
- હિતર દશિ રાઇ ઝઠી નગરની, ૧૩છાગ કરી છાછેરયા.
દક્ષણ-ગોમદી કરી સુયર્મા, તુરી દોહો દશિ ફેરયા. ૧૭
- પડઈ ખૂંખ; ખિઆરસ વાળઈ; કાહલી વિસરિ સુર ફૂંકિ;
૧૪હરયાં વઝ; ગોપ આ રોતા; ૧૫કરઈ રીર; મુખ સુકિ. ૧૮
- રાય આગલિ જૈ સોર કરચુ; તવ જણ્યું 'ગોધન વાલ્યું';
દેઈ નીસાણુ યોધ સવિ ચડિઆ; રાહ સહ સંભાલ્યું. ૧૯
- ૧૬વલવ મલ મારણનઠ તેડયુ; દામ-ગ્રન્થ, હપપાલ;
તન્તમાલ, ગોરણિ તેડયુ; કિંટું કટક બિહિ ચાલ. ૨૦
- "પાધડીબન્ધ પુરુષ જે કાહવઈ, જે કરે ધરઈ હચિઆર,
૧૭નગર-મધિ તે રહેશે કોઈ, વિણુ હિતરા કુમાર." ૨૧
- ૧૮પાણ્ડવ આર કવચ રથિ આયુધ, બલવન્ત બડ સંજી લીધા;
બીમ તણુઈ ભારિ રથ ભાગુ, મતજૂન-આરડ કીધા. ૨૨

૧૦. ઝઠી આવતું. અ-હ. ૧૧. દસોદસ પન્થ કરમા. અ હમ. ૧૨. ગોહરણ કરવા દુષ્ટ કર્મ. હ. ૧૩. છાના કરે સરેકાર. બ. ૧૪. નિષા. અ. ૧૪. "ગાય તણા ગોવાલ ગામર્મા કરે કરી મુખ ફેટ." અ. ૧૫. આ કહી બ-ધર્મા નથી. ૧૬. જે રાયે તણી જત ખાય. હ. ૧૭. "નગર-મધિ થે કો રિહિસિ, ફૂંજે દેશ તેહનુ કાર. ઇ." "હત્રી વૃશ"જરા જે કાવે, તે મ રેસો ગદર્માય." અ. ૧૮. આ કહી બદલ અ-ધ. બર્મા. "કાધું" દલ સર્વ સત્રાહ પાજરી, રેવત બડ માતરું. તેડયુ વાહ્યો અમૃત-મારણુ દલ માંદાં પાડિ બઝે. ૨૦

કિંહિતખેવ ધયં દલ દુહૃદ ધસિ; ધસિ ગોટા અસવાર;
 કો વિણુ-પાખરઉ પલાણ્યા ધોડે, ધજ કરી હથિઆર. ૨૩.
 "ગોખાલણુ ઓ દેવ સફુટિ પડિ, જે ક્ષત્રી નવિ ધાઇ,
 વેદ પુરાણ સ્મૃતિ સાખી ગોવંધ, તે કુમ્ભીપાકિ પચાઇ." ૨૪
 ૧૯"એહ દલ ગજ લડિ, હય-પાલા, ખડગ ઘુમર કરખાણુ;
 ત્રુટિ શીસ વહિ પડિ સોહી; વહિ દેહ ચરણિ ઉર પાણિ. ૨૫
 રાય વિરાટ વિદિ વિસમુ; રઘુશુ સુશર્મા-પ્રકિ;
 ૨૧" ખાઇ [કણેકું ચિહ્ન સાહ] મૂં; ૨૨આણું કાલ અખૂટિ." ૨૬
 ૨૩વિદ્વાં અમુર વિકારયુ એણુક; ભૂપતિ ખાણે લિલિઆ;
 છાછે સાથિ છરા-તીર નહ શીસિકરણુ રણિ ચડિઆ. (૧) ૨૭

હયરક્ષક તેડી યુધિ પૂર * હામગનાથ ચે કાહાવિ;
 તતકાલજ ગોરક્ષક તેડ્યો ચોતક યુધિ સ્થાવિ. ૨૧
 તેડ્યો કફે વાફય-વિધિ ભણિ; આખ્યાં કવચ આયુધ.
 ૨૫ સારથિ આખ્યા ચહોનિ, એ ભવિ રણ યુધ.
 ભાણુ ૨૫ ભીમનિ ભારિ. હયવર થયો અસવાર.
 પર્વતપ્રાચ કાયા તે કીસિ, કવચ તણુ નહીં પાર. ૨૨
 * સતાવીસં તે સેનાપતિ-આદિ; નમરસોક વસ થાય.
 ચક્ર-રક્ષક મેહેલ્યુ ભડ ઉત્તર, ચેણિ છાંયો નખવાય. ૨૪
 [પ્રસન્નનાથ. અ. ૬] "હવપતિ રાત્ર દસા ચોતે; નમરે વિરમે થાય." અ.]
 ૨૬. "ભાવવંધ સવકપા દુરગ્ધ્રમ, સજી કાયા ધનુષ બાણ;
 પાણુવ વ્યાદાર ધસ્યા પૂકિ ગડિ દોઢ નીચાણુ." અ-અ-ધ.
 ૨૭. ત્યાંહાં સુશર્મા કુરયો બલવન્ત. હ. ૨૧. આણુ ઘ મુજ સાદ્યુ ૧૬૫,
 ધ. 'ધાઇ આખ્યા'તો મુજ સામું. અ-અ. ૨૨. ૫ણુ આત્મીય તાદ્રો
 અન્ત. હ. ૨૩. આ પદેલાં અ-અ-ધમાં:—
 "આમસ્ય જે ભાસ્યા દસ્ય ભૂપતિ; ભડી પાડું ભડીઆ.
 ચોણિભરી વહિ ભડ-પાયે; નરજ કરિ કદાણુ."
 —૨૭ મી ૨૮ મીને બદલે અ-ધ-ધમાં:—
 "૭ વહી રવકારયુ પાણુ, મહીપતિ મીટિ પડિયા.
 ૧૦૫૬૦ રાત X ચે સર્વ વારણુ. વહી રવિ ભગમતિ ચડિઆ." ધ.

સખલ દલ માર કરઇ સુરમાં; પછિ રાય મીટિ પડિઆ;
વિકટ વિપરીત વસિ આવ્યુ; બહુતા તુરી લડમડિઆ:

૨૮
૧૫૬૪

કંઠવું ૫૮ મું—રાગ એજ

- ૧અથ યકો બૂપતિ દસ્યા; રતવ મુરમાં સાહી વસ્યા;
મિસ્યા નિ હય દસિ આવઇ હાંકતા રે. ૧
- હાલ-હય હાકિ જાણિ આવઇ; રખરતાલિ કિતિ માજખ;
જાડિ રેણુ અખર આજણુ; વાદિ છેડી બાજખ. ૨
- ૧મીટિ પડ્યુ મહાપુરખ, નઇ વસ્યુ સુરમાં ત્યાદરિ;
બાંધી રાય રથ હેલિ ધાતી, જપરિ ચોધ ખિસારિ. ૩

[● સર્વ નેધા ધરીને મલિયા, ખ. વસ્યો અસુર વકારયો રાયે. હ.
+ “જાહે સાથ હાથ આબ્યા, વસ્યો હય આખડિયો. હ. x પડીને
ખૂદું. ખ.] અ.માં ૨૮ મી નથી.

—સરવાળો. અ-૧૬૦૭; ખ-૧૫૧૬; હ-૧૫૬૫; ઇ-૧૬૦૨; હ-૧૦૩૦.

કંઠવું ૫૮ મું:—૧. વદતાં વીર તે વાંકા દસ્યા, તવ મુરમાં આવી
મ્યસ્યા; x મ્યસ્યા; નિ આવી હય હાંકતા એ.” ૧. ઇ.

[● રાય અથથી વાંકા. ખ. x હય તેજ આબ્યા હાંકતા. ખ.
સર્વ સેન વધીને રે આબ્યા” અ.] ૧. નેરાટ રાયને સાહી વસ્યા. હ. ટ.
“હય હાંકિની આવિયો, અતિલખ તાં જાને” ઇ. “હય હાંકે આવતા;
પડ્યાએ પૃથ્વી જાને” અ. “હય હાંકિતો આવી મ્યસ્યો, અતિ”. ખ. ૪.
પ્રવત્ય લખી ત્યાં નેહ. ખ. ૫. મારે ખાડા બાંલિ. અ. “બાંલે તેહ. ખ.
૬. આ લીટી પછી—” તે જડ બધિયા બૂપતિનિ મયો મુરમાં મારી.”
હ. “નવડખ-ધે બાંધી બૂપત્યને, વાસ્યો સુરમાં ત્યારે.” ખ-હ નેવડ-
ખ-ધે બાંધ્યો મહિપતિ. અ. (.....મારે. અ.) ૭ ગાલી છવતો
રથ ખ.

“અહિ વીર આવતા વારયા, “શીદ આવુ છુ ધાયા ?
“સેનાપતિ પાખપ યં કરશુ ? રાષ જીવતા સાક્ષા.” ૪
જિમ ચન્દ્રમા આયમતિ તારા, રવિ આયમતિ લોક (? જન્ત)
કામિની કન્ય વિના જિમ સૂની, જિમ સુર-મધ્યથુ અનન્ત, ૫
જાંખા યોધ રક્ષા તિમ જિભા, વાંત વિચારી મોટી;
“રા પાખપ રણિ કિમ જૂઝશુ ? હવધ મંયાશુ ખોટી. ૬
“વૃત્તિ ખાષ તન મોટાં કીધાં; આજ ન આવુ કામિ ?
જો અતિ રાય તણી, તે આપણી; મરથ એણું કામિ.” ૭
૧૨મી મન્ત્ર ધરા રાય કેડિ, મિલી મહામુધ કીધું;
૧૨ધસિ સનમુખ નઈ ધશુ સુરમાં; કટક તણું મુખ લીધું. ૮

૮. રાયે. અ-હ. રક્ષા. જ. “એમ વેરાટ તણા યોધ મુખે કેલા, મુખ
કરી ધણું કાયા.” ૬. આ ખેલાં અ-અ-ધ-હર્મા:—

“અન્ધન કરી વેરાટ મહાભટ્ટ યમ છલી પધારયા.”

[—તેજ હર્મા—] “રાય વેરાટ સોહોત દવ છલી, મુલ્કમા ભડ પધારયા.”
૬. “મ યોમિ, (તિમ સુભટ) અ. સુર અધિ નહાં એ. અ-ધ. ૧૦.
એહનું અન ખાષ છળા, ૬. “એક કહિ, ભાઈ ! યામો મોટા, આજ
નન્ય આન્ય આવુ કામ.” અ-ધ. “એ આનો રાયને કામ્ય જ.
૧૧. એહનું કહી મિત્ર ધાયા, રાય કેહે. ૬. ૧૨. વલી પાજ વણુ સુરમાં.
જ-હ. —આ કહી પછી અ-ધ-અર્મા:—

“જદા પ્રદાર તોમર ત્રિશલ, અશ્વક્રશ ધનુષ બાણુ ભાય.
લડિ ધદ, શિર સ્વ જૂજિ; કર પચ જિજી નય. ૧૦
અમવ પણી જીડિ અલિલ, બાહુધ દુધ ભારિ.
ભાણું કટક વેરાટ તણું; રથ અનાય નાહી નય ભારિ.” ૧૧
—હર્મા:— “પડી રાય મુખ કરતાં ત્યાંહાંકણે; એક મુદ્દત અન્ધાર.
અન્દ જગમતે આહા મુખ મડિ; બહુલ મલ્લ સદ્ધાર.” ૧૦
જદા ત્રિશલ તોમર પ્રથમ; પછે રાંધ્ય ધનુષ ને બાણ.
વધતાં મદયે ભાય બેઠા; પછે પાક્યાં દવ અગ્રીજ. ૧૧

ધણી-બ્યહુજુ ધણુ ૧^૩ડાટિઆણુ, લગ્યા ધાયે લડ વલિઆ,
 ૧^૪પૂછધ કિંકુ, “કટક કા ભાગું? શું લે ચોખજ ફલિઆ?” ૯
 કિહિ રાવત, “રાય ગ્રહી જીવતા, રથ હેડલિ ગ્યા ધાતી,
 દારણુ યુદ્ધ થયું એ સાચધ, લડી લાગ્યા ૧^૫સવિ સાથી ૧૦
 શું આલધ? શું એમ નીપજધ? એ રણુધ નિતી ધરિ જધ?
 ઉત્તર શુ ઉત્તરનઈ દેશ?” “કુહુ, કિંકુ! શુ થાધ?” ૧૧
 શુણી વાત ૧^૬વિભાસધ મનથ, “વીર વાલુઆ! જાઉં,
 વરિખ દિવસ એવા કરી એણુધ, આજ એશીકવ થાઉં” ૧૨
 ૧^૭જણુ, “જે આયુધ કુમ ગ્રહીધ, કરીધ બહુ સફામ,
 વૈરાટનિ ખપિ ક્ષય હ આણુ, જાણુ અરિદલ-ઠામ” ૧૩

૧૩ રેડિયાણુ એ ૧૪ “સુરામાનુ ન્દય દેખી નેધ સહ વલકલિઆ.”
 એ ૧૫ બહુભાતી એ ૧૬ રાય મેખ્યા મનશુ ‘હવે રે વાલુહા!
 ધાન્યો’” ૬

૧૭ ‘જક્ષ નેધ આયુધનિ કાલિ ન અસ્થિ થોવ્ય યુધકામ્ય,
 વિરાટ તણિ ખપિ હ આણુ, આણુ અરિદલ ઠામ ૧૬” ઇ-ખ.

—આ ૧૩ મીથી ૧૭ મી સુધીને બદલે હમા —

છતે પાણુવે ગ્રહો મહરાજ માહાઅપનસ યુગ મહિ
 એક રાત્ર વિગ્રામ ન્યાહા રહિયે, તે એશીકલ નબ્ય થાયે ૧૬
 રાય વૈરાટને જાણ્યા તે વિરમે યથા હ, વીર ૧’ લીમ બણે આવાર,
 ‘આપણી સેવા એણે ધણી કાધી છે આજ એશીકવ થાય ૧૭
 રાય વૈરાટને જે વાલતા કરી વલે મારી બાહે
 વારે ધમ’, ‘અતિ પ્રાક્રમ કરશે, રમે અલ્પ દિને એવબાહે ૧’ ૧૮
 તાહે પેણુ યુધ કરી આયુધથી ગ્રહી જણુ તણ્યે [ધાયા]
 ધણી રીશ ચી સુરામા રાયને, નતા મૂન્યા, સાણા ૧૯
 ચાસે ધરણ્ય, દૂળે-પડે પર્વત લીમ આવ્યો યુધ આખાડે
 મોહોટા જક્ષ સમૂહા સાહી ગપટી ગપટી પાડે ૨૦”

દેહ પ્રપ્ત્ય સરવ સુખ્ય, “સમરથ સગા એ માદરિ;
મહાવિપતિ કહણુ જાનિ પડિઆ, એ વિણુ કુણુ ભગારિ” ૧ ૨૫
૧૬૧૬

इति दक्षिणगोत्रह समाप्त ॥

અથ ઉત્તરગોત્રહ:—

કહવું પદ મૂં—રાગ મારુણી એકતાલી ઉત્તર

વૈશંપાયન કહિ, સુણિ નરપતિ ! જન્મેજ મહીપાલ રે !
પ્રાતિકાલ દિવસ-શુભ આઠમિ, આશ્વિન માસ વિશાલ રે. ૧
રવિ ભગમતિ રેવન્ત ફેરવ્યા, નગર વિરાટ જગદ કુદિ રે;
રખાલિ તણુધ મુખિ કટકજ ગરાખી, ગદધ નીસાણુ નફેરી રે. ૨
રાય દરબ્યોધન દલ-મધિ દાંકિ; સકુનિ કુઃસાસન ધાઇ રે;
કરણુ, વિકરણુ, કાલ્ય ભડ, દુરમુખ, વાલી કુદુલસિ માઇ રે. ૩
સાહિ સહસ્ર ગોઉ એક સામટી, અથ-ભરુ-તલિ કીધી રે;
પકીરવમતિ ભપાઇ કૃષ્ણિ; ધેનુકરણુ-મુધિ દીધી રે. ૪
નાઠી નગર ભણી ગોપાલ કહિ, “રાજદારિ સુણાવુ રે;
ઉત્તર દશિ દરબ્યોધન જૂપતિ, સુરણિ ગ્રહી અથાળુ રે. ૫
“સુણી શેર, દેર સવિ વાલ્યાં, વણુ અદાર વલકલિઆં રે;
રાય-આંગણિ રહી કરિ રીરિઆં; શબ્દ સુભટિ સાંભરિઆ રે. ૬
હાડી વીર થયુ તવ જમકુ, “રાય તણુ તન જોદ રે;
નાખી યન્ત્ર વદધ મુખિ વાણી; કાપિ મૂળજ દેહ રે. ૭

કહવું પદ મૂં:—૧. ગદધ ફેર. ૨. દાદસ પા' ધ. દાદસ પાલ્ય-
મહી નગરની. ૩. રડવડિ ધ. ૪. રણુભેર. ૫. ગાયદસેધી ગરી
એકઠી, નગરવાટ ત્યાં લીધીરે.” ૬. લીધાં વજ, ગોવાલિયા સુખાવિર.”
૭. નાઠા ગોવાલ લાંઠાધી જૂન દરબાર સુણાવેરે.” ૮. “નાઠા ગોવાલ
જણુ વાલ્યાં ૭. લીધાં દેર લગી સવે. ૯. વેરાટનો.”

- ૭૫ તથાં વૃન્દ-અધિ યયુ રાત્ર, જોમિનિત ભાઃ નામ રે;
 “અરે મુઝ જિભાં કૈરવિ જો વાલી; ફેડું હવણાં ઠામ રે. ૮
 રાજ સાધક સિ ન લેખ ગયા; દેખાડત પ્રાકરમ રે.
 શં કંડે? રચિ સારયિ નહોં પાસિ; “અડું કુણ કુકમ” રે?” ૯
 ૧૦ અતિ જિદકતુ દીકુ અબલાધ, શૈન્દ્રીધ તેણી વાર રે;
 “સારયિ એક દેખાડું તમનધ; રહિ, છધ તમ ઝહ-હારિ રે. ૧૦
 નૃપશાલાધ પાત્ર શીખવધ, વૃન્દલ તમ ગુરુ જોહ રે,
 એ અરજનનુ રચ સદા ખેડણ; નાણું છું હું તેહ રે.” ૧૧
 સુણી વચન રહિઆતિ યયુ ભડ, “તિ અતિ ફડું કીધું રે.”
 ઉત્તરા કુંભરી ધસી તેડવા, “જીવતદાન તિ દીધું રે. ૧૨
 જીકુ ગુરુવર! વીર તેડધ છધ: ગોધન-વાહુરધ ધાઉ રે;
 ૧૧ ભાનિ તણા સારયિ મે સાયિરણિ, ૧૨ મોધ-નિતયુધ નહિરે.” ૧૩
 ખજે લાગી તેડી મધ ઉત્તરા, “સુર્ય પરતાપ તમારુ રે. ૧૪
 શૈન્દ્રી કહિ, ‘સકલગુણપૂરણ, ૧૩ સમરધણ,’ હું અણું રે.”
 ૧૪ અન્તેરિર માંહિ અરજન આબ્યા; કવચ પિહિરવા આપ્યાં રે. ૧૫
 ૧૫ મોલીની પધરિ પિહિરધ પારથ; તેહ સારયિ ઘાધ રે.
 ‘આ સારયિ’ સાઈ દલ નિત્યું; લેધ વસ્યા રણિ માધ રે.’ ૧૬
 અથ જોતરી પાસધ આપ્યા; લેધ વૃન્દલ-કરિ દીધ રે;
 ૧૬ ગતિ વિપરીતિ તુરી હાકલ્યા; શીખ સવ કહિની લીધ રે. ૧૭

૬. મેં તો પારે ચડત કાણુ મમં રે? અ. ૧૦. ધનુર્વિદ્યા નિત્ય પાઃ શીખવે,
 અ. —આ કડી છમાં નથી. ૧૧. આ લીટી છમાં નથી. ૧૨ રણુમુણે
 તવ નયરે. અ. ૧૩. “લ-અવતાર અમારો રે હ. ૧૩. સારયિ. અ. —એ
 સારયિ ધણું સારો રે. હ. ૧૪. અતિ જિદકડીમાં અ. અ. —આ લીટી છમાં
 નથી. ૧૫. “એ રચ જોતરી આપો, અતો તો પારથ-સારયિ થાયે રે.”
 હ. ૧૬. “નવ વિપરીત તણી પેરયે હાંધ્યાં; શેષ સવવવા કીધા રે.” અ.
 —આ કડી છમાં નથી

વારઘ ધર્મ વૃક્ષતલિ જાતાં, ૧૮ “ભાયા ગ્રહી મ ધારુ;

૧૯ “પ્રગટરૂપ દુમ-ચન્ન સહિત, ભડ્ડ! ઓછે દિન ઉલખાશુ.” ૧૪

પિહિલાં યુધિ પડ્યાં જે આયુધ, ગ્રહી ભડ્ડ ત્રણિ ધાયુ;

૨૦ સર્જી કટક બીજૂં રાગનું; હાથ હેઆ યુધિ વાયુ. ૧૫

ખીન્યા ધર્મ જાણી ગ્રહ્ય અધિપતિ, સહસ્ર યોધ સંઘારયા.

બીમ નિકુલ ચૈ હણ્યા સાતસિ; સહદેવિ ત્રણિ શત માર્યાં. ૧૬

વાલિ ડાટ, ધંશિ ધૂમઃ મલ્લ; પરવત પાણિ ઊપાડ્યા;

સૂકાં નીલાં વૃષ ઊપાડ્ય; બૂડી ઝાડ પરિ પાડ્યાં. ૧૭

અધમૂઆ રણિ કરી આકરા, વાયુ વન્તોલ ચક્રાવર્થ;

ભરયા ખેહ ભડ્ડ કિણિ ન જાણ્યા; વિઢી વિરાટ મેહલાવઘ. ૧૮

ભાગૂં સેન બૂર તણી પરિ; નાહૂં ૨૧ દિવસ મઝારિ.

૨૨ સુશર્મા સનમુખ ચૈ ન સક્યુ, ભડ્ડતાં બીમકુમાર, ૧૯

૨૩ વઢારીનઇ પાણુ વાણુ; ‘રણિં વિમુખ નવિ ચૈઇ.’

ધરી આયુધ તે સાહુમા સાહુમ, તે મારયુ પાદ્મ હૈઇ. ૨૦

૧૮. ‘જાઓ, માહામહ ચૈ મ જાણુ. ઇ-અ. ૧૯. પ્રગટ ન્દુષ આયુધે

ચારા, ઓછે. અ. ૨૦. અહીંથી ત્રણુ લીટી બદલ અ-ખ-ધર્મા:—

“આહારે અલીનિ દલ ભાંગુ; વદિ યુધિખર રાય. ૧૮

સહસ્રયોધ પડયા કરિ ભૂપતિ; નિકુલ સાતસિ શૂર.

સિદ્ધિદેવિ તણયશત નિપાત્યા. તેા બીમ કરિ દલ ચૂર. ૧૯”

૨૧. ટીકા વસમેા માર: અ. ૨૨. “મહાદર * વઢારી વણુ; X

અદિઆ બીમકુમાર.”, અ-ધ. [* ત્યાં વઢતો વાઢ્યો. ખ. x વડે અ.

અનિયો. ખ.] ૨૩. અહીંથી ૪ કડી બદલ અ-ખ-ધર્મા: (ધર્મા ૨૦-૨૧

મી બદલન:—)

• ‘આધિ જે સાધુ આવલિ કેરિ. મુખ દલ માર્દાં આણુ.

X વલી તથા રાય મેહલાયુ, યમ વલી મહીમણલ જાણુ. ૨૩.

૨૪ દેહલ્યુ + ધર્મિ ચક્રાનુ, † ચરણે X X લગાડી મેહલુ.

‡ છત્યા; ભંબી વજડાવી, સુશર્મા + + મારી ડાણુ. ૨૪.”

[• આપો જેને તથા તે કેરો. હ. ‘જે સમ્યે સુશર્મા; અતરે

ગાય મૂકાવી ગ્રહ્ય તે કેશિ; રથતલિ ધાત્યુ મન્દ;
 આવી કટક મિલ્યા મહીપતિ સર્જિ; ધરં છત્ર-આનન્દ. ૨૧
 જિતિ દલિ રજજી તવ વાગાં; ગ્રહી રાય રિપુ લ્યાવિ;
 વાલુઆ તણું વિખાણુ મુખિ કરતા, “રપજય જય,” શબ્દ ચક્રાવિ ૨૨
 હીકુ ધર્મિ સુશર્મા કુઃખિહિ, બીમ-ધાગ્યે કરગરણ;
 રથતલિ કાઢી શીસ નવાળ્યું, મૂકયુ જાણી મરણ. ૨૩
 રજે રાતિ દિન શુક્લ સપ્તમી, વીતી વેદિ મજારિ;
 રાય વિરાટ થયુ ચિત્ત વિસમધ; ‘એ માનુભાવ ભડ આરિ.’ ૨૪

મુખ્ય હવ આર્યો ખ-હ. X વાલી ગાય ને રાય મૂકાવ્યા, જેમ મહી.
 ખ. “હીન થયો વેરાટ પગે નમિયો. કટું કયા આપી મૂકાણો.” હ +
 રાજ કાલ્યો. હ. † ગોવાલિયા સર્જી લીધો, ‘હ X X લાવ્યા મેહલ્યા.
 ‡ છત્ર’ હવ તે દોલ વળડાવ્યા, ખ. “આવી કટક મદયા સદ્ કડે, જસ
 વાલુઆને લીધો.” હ. ++ અરિ દાલ્યા. ખ.]

૨૪. વલ્યા વૃકોદર; લઈ રાયધર્મ આવે. હ. ૨૫. ચમર શીંગ હલાવે. હ.

૨૫ આ ૨૪ મી બદલ અ-ખ-ધર્મા:—

“તે રાત્રિ દિવસ * કલશ પ્રવીદિ (૧) વીતી વેદ મોજારય.

રાય રલિયાત્ય થયા જોઈ પ્રાક્રમ; X આખ્યા ગજ-તોખાર. ૨૫.

રાય વેરાટિ જણ્યું + મન સાધિ: “મહાપુરુષ એ સત્ય.

† પુત્રી પરણાવીને ધિરથ રાખું; ઘણી કરે ‡ પ્રણિપત્ય. ૨૬”

[* સપ્તમી, શુક્લપક્ષ વટે વનમોજાર. અ. શુક્લસપ્તમી; તે વીતી
 તેજે કારય. ખ. X સોખ્યા. ખ. + મુજ સાધિ મહા.....માન ખ.
 † “એને પુત્ર દહ દહ બાર સમર્પૂ, એણું દહ ક્રીડું મન માંદ.” હ.
 ‡ જતન. ખ.]

—૨૪ મી અને ૨૫ એ બન્ને બદલ હર્મા:—

“તેજ રાત્રિ તલ્હા વીતી; રહ્યા વાટ વિચ્ચ મોજારય.

જોજાર થયો કટકમાં. હીસે ગજ-તોખાર.”

સરવાળો. અ-૧૬૩૦; ખ-૧૫૬૫; હ-૧૬૨૦; ધ-૧૬૨૮; હ-૧૦૫૭.

બિહિન્ધ આશિષ દેષ^{૧૭} મુખિ; માતા વીર-મેલિયાં સ્વાવિરે:
 “જો વાલી કૌરવ-અરિ નિતી, કુસલી જોડ ધરિ આવિરે.” ૧૮
 ઇમ કહીનછ રથ ચલાવ્યુ; નગર તિજી નીસરિઆ રે;
 અમમન્ત ઘોડા-કણિ મૂક્યુ; નિરભિ મારગિ સાંચરિઆ રે. ૧૯
 સ્ત્રી-સમીપછ જૈ રથ રાખ્યુ; દીકુ કૌરવદલ-ભાર રે;
 તવ હિતાર પૂછછ અરજન પ્રતિ, “આ ગ્રામ ધટા ધનવારિ રે. ૨૦
 ૧૭ વીજ તણા વ્યય દુષ્ટ ઝલકારા; ગાજછ ગિહિર ગમ્ભીર રે;
 ૧૮ સમ્પૂર્ણ નદિ મહિ-અકૃત, નભ ચલિત અબ બરિ નીર રે. ૨૧
 ૧૯ ધસછ મેધ મહીમણસિ વ્યાપછ; વાણુ ધરિ રથ, જૈછ રે.”
 કહિ સારથિ, “તુહિ ધન-ગનિત; દલ દરજ્યોધન કહીછ રે. ૨૨
 મેધાડમ્બર છત્ર રામ સિરિ, તે ઇન્દ્ર ધનુષ-આકાર રે;
 આયુધ કવચ વીજ પરિ ચલકછ, સામમદા ૨૦ ગજહારિ રે. ૨૩
 ગડછ નીસાણુ; પાવકે પરિ ગાજછ; ચલિત રેણુ નભ છાણુ રે.”
 જુલખસિ સાથા સમ્ભાસિ મ્હાભડ, વીર વિકારી વાણુ રે. ૨૪
 “વાણુ રથ, જન-દલ! ધરિ જૈછ, ૨૧ નગર દાર ગદ લીજછ રે.”
 “રખવાસિ મૂકી આ મહીપતિ; ગ્રહી ૨૨ ગ્રામ થં લીજછ રે ?” ૨૫

૧૧૪૪

૧

૧૭. વીર તણા આવે ચલકારા. અ. ૧૮. “સમ્પૂર્ણ થય અકૃત નિ,
 અમૃતભર્યા નીર રે.” અ. ૧૯. આ. ૨૧-૨૨ ઇ-અર્થાં ૧૦ પા. ૨૦.
 ધનવારિ રે. અ. ૨૧. નગર સમીપ હું લીજે રે. અ. ૨૨. મામ. અ.

૨૨. માત્ર ૬ પ્રતિજ્ઞા અહીં કરૂં પૂરે કરે છે. ૬-૧૯૪૫.

કંઠવૂં ૬૦ મું—રાગ ઝોળ

“પ્રથમ હં અણુગ્રીછિ આબ્યુ; આ કટકનુ નહીં પાર રે.”
 ૧ કાષ્ઠર-તનય વલ્લભ પરશેવુ, “નાવું ખીજી વાર રે.” ૧
 જી ધરિ માદરધ જાણિં જીવતુ; યુધનામિ વલી નાવું રે.”
 સુણી વચન અરજન કહિ, “કુંવર ! વિશુ-વિદિ નથી જાવું રે. ૨
 સ્ત્રી દેખત, સજી કરે આયુધ, રથી ચેઅ રણિ અદિઆ રે,
 રશામ મુખ લેધ જાતાં હસણિ, “જલા વીર જૈ વદિઆ રે.” ૩
 કામધેન, કામિની, દિજ-વાદરધ, જી રે વિમુખ થે જૈધ રે,
 રૌરવ નરકિ તણા અધિકારી; ક્ષત્રિ-ધર્મ્યા ટલીધ રે. ૪
 ૪ હં પાછું ચરણુ કિમહિ ન વાલું, રણુ યુધ સન્મુખ ચાંતિ રે;
 દુઝનું કિમહિ વલવા નહીં દોજધ; જિય યશ દેજીં દુઝ માયિ રે.” ૫
 મનિ જણી ભડૂં અત આપણું, આયુ-તજિહ જાણુ રે;
 મૃગ તણી પરિ કાલ બરણુ, નાસધ સાસ-બરાણુ રે. ૬
 અરજન રથ મૂકીનધ ધાયુ; અવલી ગતિ જૈ સાણુ રે;
 કિહધ દ્રોણુ સકલ ભડૂં પડતિ, “એ અરજન વાદરિ ધાયુ રે. ૭
 કે સુરપતિ કે હુધ કુન્તા-તન; એ ગતિ ખીજી ન જાણુ રે;
 ગોધન વાલી નિધન શિર માગધ; એ કાલ અખૂટધ આણુ રે. ૮
 મહિસુત બુદ્ધિ-આલપણુ રે ૫અણુગ્રીછધ સજ્જિ આબ્યુ રે.”
 પ્રહીય વીણુ વેગિ રયિ સ્યાબ્યા; પ્રશંસી પુરુષ મનાબ્યુ રે: ૯

કંઠવૂં ૬૦ મું—૧. કાયર યકો કુંવર મુંખ જાણે, અ. ર. “હવે
 કો છો, જે વલિએ પાછો, એથાં મુખ્ય યોગચિયા રે ?” અ. ૩. વિમુખ
 યકો ઘેર વલિએ રે. અ.

૪. હં પાછાં પગલાં કેમ ભડે, જાતાં નૃપની માટે રે ?

૫. વલવા કેમ દિયું પાછો ? નૃપ લીધું દુજ માટે રે.” અ.

૫. મહી વેણુ રથ બેસારધો. અ.

“તં મહિ ધોડા; હં યુધ જિત્વું,” ઇમ કહી રથિ બધસારથ રે;
 સખી હેદિ આવી ભડૂ ઊભા, “આયુધ સર્વે જિતારુ રે.” ૧૦
 શબ દીઠિ શરૂ મનિ પધડી; “કિહિ, “મત્સ્ય-મૃત્યક તુ કુહ રે?”
 “રપશિં તન પાવન તુઠ થાશિ.” ચક્રુ વદ્ધ ઊપરિ જુધરે. ૧૧
 “સહકથા, નાગ; પાગ, કરિ પાછા; ભણ્યું, “રખે કટકાવધ રે!”
 “વૃ-દલવચનિ સરૂં મનિ ભાંગી; મહી આયુધ એ ત્યાવધ રે. ૧૨
 સુવર્ણ સરખાં ધનુષધ શોભિત, અખિય નિપટ્ટું જિતારુ રે;
 “પધદિરી સન્નાહ રાઝ કરિ સજિઆં; “પૂર્વવેપ સમ્મારુ રે. ૧૩
 “રૂખીનઇ ઉત્તર મોહ પામ્યુ, “આ તુ અહુત-રૂપ રે.
 બહુ આયુધ દીસધ પરિકિહિનાં?” “વૃ-દલ પ્રતિ કહિ બૂપ રે. ૧૪

ક. ‘કાયર મનમાં કચે રે. હ. ડ. સત્યારથ કહું, કુંવર. તુઠનિ; ચક્રી
 રૂપ ઊપરથ વદ્ધ રે.” ઇ-અ [સત્ય વચન, કુંવર. કહું તમને/અ.]
 —આ લીટી હ માં નથી. ડ. નામપાસા સહકે. સહકે, ભણ્યું મનમાં
 કચે રે.” હ. દ. “અર્જુન કહે : નામપાસા નાખું છ. એ સહી બાથે
 આવે રે.” અ. ૧૦. આ પહેલાં અ-બ-ધ માં ૨૦ મીનો ઉત્તરાર્ધ.
 —અમાં તે પછી:—

“શબ સુણીને સીકા બડકથા; કૌરવદલ-શિરમ બાર રે.

■ યોધ મહા અતલીબલ દીસે : કૌરવનો સકુધાર રે.”

—આ ૧૦ મીનો ઉત્તરાર્ધ અને ૧૪ મી બાથે અમાં:—[અ.માં
 માત્ર ૧૪ મી બાથ નીચેનો ઉત્તરાર્ધ.]

“પહેરે સેન્યાં સહસ્ર કરચ આયુધ : ભણીયે દીસે બૂપ !

બહુ આયુધ કહેનાં આ, વનવ. પૂછે મહાસુત બૂપ.”

૧૧. દીસિ બૂપવિરૂપ અ-ધ. ૧૨. આ લીટી અ-ધમાં નથી. ૧૩.

પૂછિ મહાસુત બૂપ રે. ઇ. —૧૩ મી-૧૪ મી બાથે હ માં:—

“બહુ આયુધ રૂખી કુંવર પૂછે : આ કેહ તણાં હવિધાર રે ?

બાયા, ધનુષ, ત્રિશૂલ, ગદા, ફરશી; તે સુઝને કહો વિચાર રે.

પેદરી કવચ, આયુધ અદ્યે સજિયાં; તાહે રૂપ અતોઠિ દીસેરે.

રાજકુમાર ધાધ પચે લાગો : બલે ઈશ્વરીમાયા-આવેસારે ?”

“શિ નવિ જાણુછ, રાજકુંવર ! તું, પાણ્ડવ-પાંચ કુમાર રે ?
 કિંકુ યુધિષ્ઠિર; સુઆર ભીમશીક; સહિદે ગોપ ઝૂઝાર રે; ૧૫
 નિકુલ મસાહુણી; આ અર્જુન તન; સત્ય સૈન્દ્રી પન્થાલી રે.”
 મુહી વચન વૈરાટ-તન ધૂજા; રણુ ચરણિ કર ઘાલો રે; ૧૬
 “સ્વામી ! અમ્યો અપરાધી મહાશક; પિતાં વિવિધ પરિ હીધાં રે,
 તમ વપુ-વેપ જન્દલ શા માટછ ? એ અણુવટતું કીધું રે.” ૧૭
 કિહિ અરજન, “સુણિ, તપતિસુત ! સુરપતિ-અપજરા કામી રે;
 મિ પ્રાર્થના-ભર્જ કરી આપ્યુ; જન્દલદેહ મિ પામી રે.” ૧૮
 ૧૯ તવ દસ નામ કહી પોતાનાં, પ્રીછન્થુ રાજકુમાર રે;
 “આ ગાગ્રહ ધનુષ નિ ભાયા, દેવ દાર્નવ ૧૫ક્ષય-કાર રે. ૧૬
 દ્રઢ વિશ્વાસ આણી રથ હાંક્યુ; કીધુ ધનુષ-ટકાર રે;
 ૧૭ દેવદત્ત શર્જીન્નિ વાગી; ભડક્યુ ઝેરવદલ-ભાર રે. ૨૦
 ૧૮ એટલિ કપિધ્વજ આવી બાધકા; શિર પ્રણમી નર ધ્રાણુ રે.
 દ્રોણુ કહિ, “અપશુકન થાઇ જઇ; અકાલિ મેધ નલ છાલ્યુ રે. ૨૧
 ૧૯ વિલુત-પાત ધાત પ્રથવી પડિ; દિગ દીસઇ વિપરીતિ રે;
 પતાકાઇ ગૃધ્ર પક્ષી કલગલિ; ન્યોધ દેખું ભયભીતિ રે; ૨૨
 રવિ સનમુખ ફાલુ રહી રોધ; ૧૯ વનચર વિશ્વ વહાવઇ રે;
 રથ-પડધાય ધૂજાઇ પ્રથવી-પડ; એ અરજન ભડ આવઇ રે. ૨૩

૧૪ આ કડી હમાં નથી ૧૫. ‘વરાકાર રે. અ. ૧૬. “ધ્વજ
 જીપરથ કરિ હાંક કપિધ્વજ, ભટકયા મજ-રથ ત્યાર રે” અ. ૧૭-છઃ

૧૭. “એટલિ દ્રોણુ કહિ : ભડ ! સુણુયો, હસિ હવડાં જીતપાત રે.

અપશુકન હોઇ આપણુનિ; X આકારા મેધ-વીજ-પાત રે” છ-અ.

[૭ કલ્પાન્ત. હ. X આગલ્ય બીન્દુ ઉત્પાત રે. અ. અકાલ મેધનિ-

પાત: હ. ગજરથ ધોડા દમ્યજા દીસિ. છ. ગજરથ ધણુ અથ દીસે; પાત

દીસે વિપરીત. અ. ૧૮. આ કડી બ-હમાં નથી. ૧૯. વસિચર. ડાબો ધાવેર.

અ. વીચરિ સુર, વસિચર વાઘાવિ રે. છ. —આ લીટી પછી હમાં:—

“ગજ રથ અથ ભડ દીસે ગંગાનાં પડી રહી દિશદિશે રે.

રવિ સનમુખ ફાલુ રહી, વનચર વસમાં હીસે રે.”

૨૦ કહી કલ્યાન્ત કરઇ કૌરવ-દલ, મિલી સર્વ વિચારિરે;

૨૧ "જેલ પતાકા પવનતન દાંકિ, એ જ્યોધનાં યુધ સન્મારુ રે. ૨૪

એ મજયવેધ મણ્ડપ દુષદનઇ, બહુ માન બિતારયાં રે;

ચિત્રાર્જુન અ-ધર્વ નૃપ કૃત્યુ; ૨૨ શેષનાગ-દર્શ, પારથા રે. ૨૫

સુભદ્રાદરણિ યાદવ રણિ નિત્યા; સુરપતિ સર્વિ વસિ કીધા રે;

અગ્નિ-અહરણુ આણ્ડવ ભાંજી, દાનવ મય વસિ લીધા રે. ૨૬

રાજસોઇ સકલ રજભાંડિ ભાંજ્યા, ધનુષખાણુ પરતાપિ રે;

મહા તપ કરી રજ-દ-કલ્પિ ભણિયા, કુણુ સિદ્ધિશિ હાથ રે ?" ૨૭

૧૬૭૧

કંઠુ ૬૧ મું—રાગ સામરી

દ્રોણ-વચનઇ પૌર કોમ્બુ, કુર્યોધન ભૂપાલ.

બીજમ પ્રતિ જીયરયા દરજ્યોધન, "ગુરુ લવિંછિ આજપમ્પાલ. ૧

અવધ્ય પાંચિ પ્રજટયા પાણ્ડવ, ઉત્તમ્યા આણી પાર રે;

૨એ પ્રત-પાલનિ પુરુષ પાંચિ, નશિ વન મચારિ રે. ૨

૨૦. આ પદેલાં હમાં:— "ક-દ્ર સંમ યુધ સન્મુખ એજે આવે, તોય ન ફાવે રે." ૨૧. પવન-ડણે પવનસુત કોઇ, યોધનાં અ-ધ. ૨૨. નગેન્દ્ર વિચારે રે. અ. ૨૩. ૬. (૬૧ મું) અહીંથી ચૂક-પદ અહીં સૂધી ૧૬૭૧; આમ માત્ર એક પદ વધુ. ૨૪. અનુન આળ્યા. અ. પારથ ભણી, નતો કાણુ. ૨૬. —સુરવાજો —અ (૩૧ મું) —૧૬૮૧; ૫ (૨૪ મું) ૧૬૪૬; ૫ (૪૪ મું) —૧૬૮૦; ૬-૧૧૦૮.

૧ કંઠુ ૬૧ મું:— ૬ ને અનુસરનારી ગ-આ પ્રતિભા કપયોત ફરી અહીંથી લીધો છે. ૧. કં. ગ. ચરયો: શં લવો છે આ. ૨. સત્યવાદી પ્રગટ પાંચે. ગા. એ અસત્ય વદતા પુ. ૩. સત્યવાદી પુ. અ. —આ લીધી પણ ગામાં મુકપદ:—

"કૌરવ કોપિણિ રે દલન-કારણે; કટક લવ-લવ ૫૨.

પદકિઆ રમ દેખી પારથ, ભયદૈર ભડ મર"

હવે મિત્ર અભુત એકલુ, તતક્ષણ હણુ દત-પ્રાણ રે;
 પછિ પાણવનામિ કો નથી; ભડુ એક એહ સંગણ રે. ૬
 અરિ ચક્રુ હા કરિ એકલુ, કિમ મૂકીય, ગાડેવ રે! ૭
 પમિલ્લ દલ ગુડ-કાઠ માંહિ, યુધ નિતીય અવશ્યમેવ રે. ૮
 વિણ-વિદિ ક્ષત્રીવત કારણ, કિમ પૂછ્ય સંગ્રામ રે?
 જ્ઞાન-ગોષ્ઠિ નહિ વિવાહ-મુદ્દરત, એ પૂછ્ય પરમાણ રે. ૯
 ભૂપ-વચનય કણુ બોલ્યા, “ મ આણુશુ મનિ, રાય રે!
 આણુ અભુત મિ વરણુ ભડુ; પાણવણુ પડ્યાય રે. ૧૦
 બલ-પ્રાક્રમ ભાગ વન રહિતાં, ફલ-પુષ્પનુ કરી આહાર રે.
 દરશરામ ગુરુ પ્રતાપ-આણુ, ફેડું અભુત-કાદર રે; ૧૧
 કપિ સહિત પાડું છત્ર સિરથી; પછ્ય પાડું શીસ રે.”
 ૧૦૫ પાયામાં કહિ, “ સુણિ, કોરવપતિ! રૂડું જીવરય શી રીસરે? ૮
 સામ દામ જલ બેદ દણુ એ ૧૧ સર્વ તણું ઉપાય રે;
 ૧૨ વચ સહિત કો અગ્નિ-જલ મધિ? સર્પહાથિ કો સાહ્ય રે? ૯

૩. તતમેવ લેશ્વં પ્રાણ. અ. તતક્ષણ લે. ૪-૫. ૪. અરિવદે, રણુ
 કેમ મુકિએ? એમ દહેજ ગા. ૫-૬. ૫. “અમે દલ ચક્રી છતિએ,
 અભુતને અશ્વમેવ”. ૬. ૬. તે વિપ્રને અમે ક્ષત્રીવંશ અ. વિપ્ર ક્ષત્રી
 વેશ્ય રે. ૭. ૭. બાણ લે છે સાવધાન થઈ; કરિએ એને પરણામ.” ૮.
 પાણવ; પવડ પાડ્યાં પડ. ૯. કોપે કરી પાડું છત્ર-સાથિ.
 અ. —૪-૫માં:—

“છત્રથી કપિ સહિત નાખું; પાડું શીરાળ ધરણ્ય.

વણુ જીવેર વળ કશું? કોરવપતિ રૂડે કણુ”

૧૦. તણુ જીવેર વળ કશું? અ-અ. —આ કડી પછી ૪-૫માં:—

“કપા દેહે, શુણુ કણુ કબાધી! આપણે મ વખાણુ.”

હવેડાં તુડ સિર મૂલ્ય આણુ. જવં ચોડો આણુ. ૯.”

૧૧. રાત્રુ છત્રવાનો ઉ. ૪-૫. ૧૨ “સૂડું વણુ અગ્નિ નલે, મૂળં
 સાયો હાયશું કાય?” અ. સૂડું અગ્નિજલ-મધ્યે. ૪. ૮. વ્યાધ અદિકર
 સાહાયે. ૪-૫.

વચન-છલિ વન રહ્યા પાણ્ડવ; છૂટક મૃગ-રિપુ એક રે;
 ૧૩ કૌરવ-દલ ઢલન નીપાવાનિ, પ્રચટ મહાભટ તેહ રે." ૧૦
 એટલે અશ્વત્થામા હીચરમ, " ૧૪ તું કણુ! સુણિ એક વાત રે;
 ૧૫ ત્યાંકગમ મરમુભટ કદાવહ, જ્યાં નથી દીકા અશુન-હાય રે ૧૧
 ખાણુ ધનુષ ધનઝળ તણાં, નથી ભેટિઆં તે સાર રે.
 મૃત્યુ માથમ યયુ હઈ સન્મુખ, જાણુએ આ વાર રે." ૧૨
 બીધમ ૧૬ દલ-મધિ કહિ જીભા, " શું વિખાણુ આપ રે?
 કહિ રણિ કણુ મુભટ જિત્યા? કોઈ મુધિ યયુ નિષ્પાપ રે! ૧૩
 મહન્ત મુખિ જો આપ વિખાણિ; કો નર કહિ નહીં વિખાણિ રે;
 અવની જલધર ભરિ નહીં મુરપતિ; ૧૪ મહુ નિવાઈ જમિ ભાણુ રે, ૧૪
 સકલ વિશ્વ-ઉપકાર-આર્થે શેષ, દશ દિવપાત્ર રે,
 ધરી રહી મહી યે તણુવન; જોણિ ૧૫ આપ સખાણિ રે. ૧૫
 ગોદરણુ કષ્ટ યિકા જૈનિ, ૧૬ છૂટુ વિપદ-મુખિ હાય રે;
 જ્યાં ગાઝવ જડાવશુ ત્યાદરિ, જાણુશું ભલ હાય રે." ૧૬
 ૧૭ તમો ત્રિપ્ત સ્ત્રી-વટ શું જાણુ, મુષ તણી તાં વાવ રે!
 વશુ પાછા પશ્ચિવ સપ્રમા; જાઉં જોધન સ્થાય રે. ૧૭
 ૨૦ એક ભડ અમ યકુનિ સ્થમિ હૈ, જે જય પામ્યા માંહિ રે;
 પિહિયું ધમ પાણ્ડવ દરશી, મોકલયિ વનમાંહ રે." ૧૮

૧૩. કૌરવ દાવાનવ દોડ્યો, અ-અ. *૧ બદવન લેલન કરવા જા.
 કૌરવદલ વચે કહીં દીસે જ. ૧૪. સુણુ મુભટ કહીં એક વાત જ. *કણુ.
 અ. ૧૫. તું ત્યાંકમે વૃદ્ધ કદાવે. અ. ૧૬. *વિલા આમલે કોનો. અ.
 ૧૭. વર્ણિ ન તથે. અ. ૧૮. આદરપ્રમાદ. અ. ૧૯. યાતો. આ — આ
 કડી ખમાં નથી. ૮-૮. " કાલા નથી વાંચે; લવ વખાણુએ સ
 સાધ." આ. ૨૦. અહીં જો *ક્રી ૦૬૩ અર્થમાં—

સ્ત્રીવટ જો દોડ્યો, તથે સંભવે, દિનવાળ !

વિરાટ પૂરે પ્રચટ પાણ્ડવ, માનવું ધમકાવ. ૧૭.

૨૧. અ કડી અર્થમાં નથી.

ભીષ્મ કહિ, “ મુણિ દ્રોણસુત! ૨૨વિવાદનુ અવસર નહિ રે;
 એક કરણ ક્ષત્રીવટ^{૨૩} કહિ શું? આપ સાદ્મૂં જૂઠું રે. ૧૯
 ૨૪કુર્યોધનિ કહ્યું હવું પણિ, એ જિત્યા નહીં જાય રે;
 દિવમ પૂરા પરગટ પાણ્ડવ, ૨૫માનવું ધર માહિ રે.” ૨૦
 ૨૬કુર્યોધન કહિ, “ તે નવ ઘટક, રણમધિ નમીધ આજ રે.”
 વદિ ભીષ્મ, “ એ હુધ અરજન; એ મારશિ મૃગરાજ રે, ૨૧
 ૨૭રત્નુ દલ સર્વ ભાગ-વ્યહે, એક રક્ષક-માધ રે;
 અધ^{૨૮}ધનુષિ અર્જુન તણુધ મુધિ, એક ભાગ રાખુ રાધ રે! ૨૨
 ૨૯દલ-માધ મૂકુ દ્રોણનઈ; કહ્યું અણીધ, હું લેશ પૂઠિ સમ્ભાલ રે;
 દ્રોણ-સુત, કૃપા રહો દક્ષણ-મધિ આ જિભા જૂપાલ રે.” ૨૩
 એટલિ ગય અર્જુન તણુ રે; સમીપે આંબ્યા ચર રે;
 ધનુષ ધરિતિ^{૨૪} બહુ બાણિ પૂરણ, પેવું “મોધિયું” દલ-પૂર રે. ૨૪
 મુગ્ધ બાણુધ ગુરુ પિતામહ, પ્રણમ્યા જૈનઈ પાય રે;
 ૩૧એકે કહિ સ્તુતિ શ્રવણે, એકે ૩૨મુધી રાય રે. ૨૫

૨૨. આ વાદ-વેવા ન હોયરે ગા. ૨૩ “ની કહે ખત્ર, ગા. ૨૪.
 “આણી વેલા અર્જુ રાએનું, અત્ય હિપજે ખેદ”. ગા. ૨૫. એહ અર્જુન
 વેદ ગા. —આ કડી અ-ગર્મા નથી.

૨૩. “ધર્મને જઈ મતિ મનાવો શીદ કરો છો રાદ ?

હા પિતામહ ! મતિ એહ દેરો અરિદવ સાથ દેખાડું”. ગા. ૨૭.
 “ગદગેવ કહે : દત્ત ચોદ દિરો એક રક્ષણ-માય”. ગા. ૨૮ મુખ. ગા.
 —એક ત્વધ કરે અર્જુનયુ, એક ભાગ રાખણુ રાય”. અ.

૨૯. “દલ-મધે રાખો દ્રોણસુત; કહ્યું ધસો પૂઠ-સમ્ભાલ.
 કૃપાચારજ રયા દક્ષણમાં; મધ્ય રદ્યા જૂપાવ”. અ

૩૦. સોધ્યું દલ. ઇ સોપિયાં દવ ખ. સોધિયું. ગા. ૩૧. સ્તુતિ
 શ્રવણે સુણી આંબ્ય, એ સોધ્યો કૌરવરાય” અ. ૩૨ મોધિયા અર્જુ રાય.
 ખ. મોધું કુલ રાય ગા. —આ કડી ગર્મા નથી

ટકગુરુનઈ અરપી પાછાં આવિયાં, શર ૩૪ કદાં દલ-મરમ રે.
 કૌરવપતિની સિધિ કહી સારી; કરચુ કટક બહુ સમ રે. ૨૬
 ૩૫ હંકારા હમ-યા પડી નરદાં, દક્ષિણ દુર્યોધન રે.
 રાષ્ટ્રનાદ સુણતાં ગાય ત્રાહી; ટકારિજીં મન-સાગન રે. ૨૭
 હાહાકાર પતી રહ્યું, “અરે, અહુ દલપતિ આજ રે.”
 હમ કહી ચયા એકઠા, રમ અમ્મ દલ મજરાજ રે. ૨૮
 ૩૭ નલ ઘોર ઘટા, નીસાણુ વાજમ, ટકારવ-ત્રિવિ આપ રે.
 ૨૯ રવિગિમ્મ રહ્યું સાચિ જાહિજીં; દંત રહ્યું દહોદસિ વ્યાપિ રે. ૨૯
 કર્ણુ દ્રોણુ નઈ કૃપાચારમ્, દુઃયાસન નઈ શકુનિ રે,
 બીજમ, ગુરુસુત, સોમદત, રાધ્ય વિક્રમ બહુ રાજન રે, ૩૦
 રણિ ધરી ભોમિ ભડ કિમ જાંડણ? રવિગિમ્મ રહ્યું દુર્યોધન રે;
 રહ્યા પાખણિ તરવરણ, રવિગિમ્મ ૪૦ વાદલ ધનન રે. ૩૧
 દલ દેખી કૌરવપતિ તણું, વૈરાટસુન કહિ વાત રે:
 “ધ્વજ, પતાકા, કનક-રમ, હમ, મેગલ, અજય સાચિ રે, ૩૨
 મહારથી મહિમાવન્ત યોધ સચલા, અજક રાણેરાણ્ય રે,
 ૪૧ તે સુભટ શરા ઝાલખાણુ, અર્જુન વાહનરૂપ ઇંધાણુ રે.” ૩૩
 “બાપ! નીલી પતાકાજ મહારથી, તે કૃપાચારમ યોધ રે.
 કનક-૮૯૩૩ ધ્વજ ફરકણ, તે દ્રોણુ ગુરુ આ બોધિ રે. ૪૪
 ૪૨ ઊલિ પંક્ષણ સમરમ મારિ, આપણ શર-સન્ધાણુ રે;
 એ ચરણ-પ્રતાપિ અહ હં કરિ, આયુધ ધનુષ નઈ બાણુ રે. ૩૫

૩૩. પુનરપિ. ગા. “પુનરપિ પાંચ આવિયાં, તેણે ઠેચો દલનો
 મમ.” અ. ગા. કટકનો. બ. ૩૪. હવાં નિર્મલ મમ. ગ. ૩૫. હાકારે
 હેડા પડ્યા. અ. ૩૬. મુનિયો. અ. ૩૭. નામજાણુ ઘોર, ગ. ‘નફેરી
 નિ’. અ. મનમરા ઘોર. ગા. ૩૮. “અર્જુનનો રમ વચે ધાલી, રહો
 ચાહો દસ વ્યાપ.” ગ. ૩૯. પ્રગટ. ઇ. ૪૦. વેહેલ મેમ મમ. ગા.
 ૪૧. “તે સકલ સુભટ દેખાડો સુજને, વાહિનીપતિ ‘એ’માણુ.” અ.
 ૪૨. “અરે સાંલહ, સાચિ! તે દ્રોણુ ગુરુ પ્રજ બહુ.” ગ.

ધનુષ-આકારિ ધ્વજ ૪૩દ્રોણમુતની, તે માદક નામ રે.
 કનકરથ નામકેન છત્ર શિરિ તે દુર્યોધન દત્ત-આમિ રે. ૩૬
 ૪૪વાદ્ય હવણે ધ્વજ પોત્રી તે, સુખદં મહા ભડ કણું રે,
 ૪૫પરવેનછત્ર શિરિ પિતામદ-નન મેરરયામવરણું રે, ૩૭
 ૪૬અનેકે ધ્વજ, બહુ વીંગ પાખાવિ, જેણે છત્રયા દુર્યોધન રે.”
 ૪૭ધ્વજાણુ સધવા કહિ અર્જુન, બહુ ગ્યાધિપ-નામ રે. ૩૮
 ૪૮અવારિ ગથ છત્રપતિ ઉપરથ,” માગ્યિનઈ ક્રોધી માન રે,
 ૪૯કણું આડા આવી કદમ, “૧, નિતિ મુઝ, ગમન રે। ૩૯
 પ્રથમ મુઝ મુખિ ભડું, મહા ભડ પછમ બીજા યોધ રે.”
 ૫૦કદમ અર્જુન, “શ આપ દાખમ? કરી બાદ રણ ગેધિ રે ૪૦
 તિ સમા માહિ નિગખી માધની, હ તેડ મેડૂ પાપ રે”
 ૫૧વદમ, “મ બોવિ, અર્જુન! મિ પ્રીછયુ તમ પરતાપ રે. ૪૧
 પુરન પાચિ કરી પ્રેમદા, રોતી ગજદારિ રે,
 ૫૨દુ શામનિ ચીર કાદયા, હવમ આજ દેડ દાદુ રે,” ૪૨
 ૫૩મ કહિતા કણિ બાણુ મેડ્યા, તેણુ છવાહી ધગણી રે,
 ૫૪અર્ધચન્દ્ર ૪૮અનિતમ હેલુ, ધરણુ દયુ તવ કણું રે ૪૩
 વલી ગરી સજિ આયુધ, મનન મુકમ બાણુ રે,
 ૫૫બેહુ યોધ ભડતા નવિ ઉમગમ, કુ ન મેડુનમ માણું રે ૪૪

૪૩ સોમદત્ત, સઘ ધસે, ૪૪ વેહેગ લાખી ધન. ૪૫ વાહાર
 લીધ નગે વેગ શિરપોડા બ ૪૫ ૪૫વેત પતાકા છત્ર શિરે, ૪૬.
 ૪૭ અર્ધ ગ ૪૭ નહી થી જે લીધી ગમા નથી ૪૮ અર્જુને સાધ્ય
 ૪૯. • આ પહેલા ગ-ગામાં—

“પટે અર્જુને બાણુ મૂખ્યાં યે ગ્લો અન્ધા
 સૂર્ય-નિગમને ન દેખિએ ને હવો લાલાકા. ૪૨.
 રાત બાણુ મૂકી રૂચિ-તને તે પરાં કીધા ખેવ
 વેશમ્પાયન બોલિયા શુભ નવમેરે અસ્તમેવ ૪૩

ઇન્દ્ર વૃત્રાસુર જિત્ત વહ્યા, તિમ અતર્થ નહીં તતખેવ રે;
 આકાશમાર્ગિ આલ અન્તરિ, જૂઠ કૌતક દેવ રે. ૪૫
 પછિ વિચિત્ર બાણ સાંધી મૂક્યાં, યમ મેઘ ધનપૂર રે;
 મહી-અર્જુન નવિ સકષ્ણ લડી, લાંબુ ભડ કર્ણ જૂર રે. ૪૬
 પછિ કૃપાચાર્ય લડ્યુ આવી; કર્ણ શરથ સર્જામ રે;
 એકિ બાણુષ્ઠ ઋષિચરણ પ્રણમ્યા; બીજા ધનુષ ભાંગૂં સ્વામિ રે. ૪૭
 દ્રોણ કરી મુનિષ્ઠ સાંગિ મૂકી; પાડ્યું અર્જુન-આપ રે;
 તે મહી બાણુષ્ઠ કવચ ભાંગૂં; ઊઘાડ્યું તન આપ રે. ૪૮
 તેર બાણુ પાર્થિ મૂક્યાં; તન બેઠો ભાગ્ય રથ રે;
 તન-ગૌતમ^{૪૯} લડી ભાગ્ય તવ, ધસા દ્રોણુ સરથ રે. ૪૯
 અર્જુન સાયં વદ્ય વાણી, “મેદ્વિ, કિરીટી! બાણુ રે.”
 “સ્વામી! પ્રથમ ગુરુ કિમ લોપીછ? ઋષિ! વીસરિ સન્ધાણુ રે.” ૫૦
 ૫૦ વલી પૃથિ [મેદ્વિ] સદસ-પુષ્પાં, અર્જુન-છેદન-કાન્તિ રે;
 ૫૧ તવ દ્રોણુ અતિ કુન્તા-તન, વલી મનિ આર્ણવ ઘાતિ રે; ૫૧
 શર-વૃષ્ટિ ધન પિરિ દેવ દેખા, જપા જપજપકાર રે.
 ૫૨ પિતા બાણુષ્ઠ બેઠુ, મુણી ધાયા દ્રોણુ-કુમાર રે. ૫૨
 ૫૩ બેઠુ વીર તે લડ્યુ સરખા, મદભરણ મહારા રે;
 ૫૪ અભ નાના વિધિ-બેદિ ભડ્યુ ઋષિકુમાર-ભૂપાલ રે. ૫૩
 ૫૫ અરમ-બેદી બાણુ ભાગ્ય, તે અચત્યામા શર રે.
 “જેડિ ઉતરા! રથ આંદાં ચક્ર, બીજમ દલ પપવિચિ દૂર રે.” ૫૪

૪૯. “ના કાપિયો; પછે ધાયો જ્ઞેય સમર્થ.” અ. ૫૦. “વલી સદસ
 મૂક્યાં અર્જુને છેદન કરવા કાન્તિ.” ગ. વલી ઋષિયે અસ્ર મૂક્યાં. અ.
 પુનરપિ બાણુ મૂક્યાં. અ. ૫૧. દ્રોણ કરીને વલી મૂક્યાં. અ. “કાપે
 કુન્તાસુત મૂનિઓ ને, મુણી મન છે દાડ.” ગ. —આ કીટી અને પરમીનો
 ઉત્તરાધ અર્મા નથી. ૫૨. “બાણુવૃષ્ટિ ધન દેવ દેખે. મુણી ધાયો દ્રોણ
 દિવસાન.” અ. ૫૩. “ભેડુ જપુ એવેવા મોજિએ, મદભર તેડ અપાર.”
 ગ. ૫૪. આ કીટી ગર્મા નથી. ૫૫. કુમાર! અ.

વદ્ય ઉત્તર, “કિમ જ્ઞશુ? પાખાલિ અનેક અરિદ્ય ભાર રે.”
 ધમ કહિતા ધયા સર્વ ભડ, ૫૬ મહાખલિઆ જૂઝાર રે, ૫૫
 ૫૭ ખડગ-તોમર-ત્રિચત્ર-પાણિ, ગદા, સાગિ, કુદાલિ રે,
 “અપત્ય યુધિ અભુન સાયિ, ૫૮ લાનૂ” કુદ્ય વિકગવ રે. ૫૬
 ૫૯ જામ સારથિ, અતિ ધણા મધિ દેખઇ કું યાસત રે.
 બાણુ બહુ વિધિ મૂકઇ પાણડવ, બેદઇ ૬૦ અરિનૂ તન રે. ૫૭
 શિર-અગણુ-કર-મુખિ આગલિ, નાસિકા-શ્રવણુ-શરીર રે,
 ગજકુમ્ભ બેદી હય હણ્યાં; પડધાઇ પાડઇ રીર રે ૫૮
 એક અભુન લમઇ સધલિ, વન-તૃણુનઇ ૬૧ દુતાશ રે,
 ૬૨ નિમ કેશરી ગજ કોણી ભાજિ, અગિદ્ય પાડઇ ત્રામ રે. ૫૯
 ૬૩ નદી શોણિત તણી ખૂરિ વહી, ૬૪ મારી હય ગજ મૂલ્ય રે,
 ભરઇ ખપ્પર મુખ પાન યોગિની, ૬૫ જપઇ અગિદ્ય શશ્ય રે. ૬૦
 એટલિ બીધમ પેખિઆ રવિ-ખિમ્મ, સગિતન તેજ રે;
 આઠમાણુઇ તન-અભુન, વેધિજિ નિમ વેઝ રે. ૬૧
 એક બાણુઇ હણ્યુ કપિધ્વજ, ૬૬ પાડિઆ પલિવર્જ રે,
 ૬૭ જામ અભુન હાકનિહિ, ‘શિ ન પાડિ અરિદ્ય-મર્જ રે?’ ૬૨
 તવ ધયા પાયં પેખિઆ, ઉત્તરી મૂકવ બાણુ રે,
 શિર છત્ર ભાજી ભોમિ પાડયા, વિદી વીર વિખાણી રે. ૬૩
 બીધમ-અન કુણુ જગમઇ, એક નિના અગભુન રે ?
 જાનન્ધર નિ શિર વિદયા જોણી વિધિ, માનિજિ સુર-મન્ન રે ૬૪

૫૬. ૫૬ા સર્વ તત્ત્વો ગ. ૫૭ ગમન ગ. ૫૮ બડે સાગિયાવ.
 ૫૯ માટિડો તત્ત્વો ગ. ૬૦ “યોધ સફ સામા યથા, મધ્યે દુ સાસન
 બૂપાવ.” ગ. ૬૦ અભુનવીર ગ. ૬૧ દુતાસત્ત ગ. ૬૨ “કેસરી
 દીઠાં ભાગે અન બહુ, તમ ત્રામે ભાગે જન” ગ. ૬૩. — અહીંથી ત્રણ
 લીટી ગમાં નથી ૬૩ “રુધિર પ્રધણ ચાલિયુ, જૂડે જન-કેમણુ” ગ.
 ૬૪ હય-ગજ રથ તણાતા જય જ. ૬૫ મુખણુ જ. ૬૬. ૫૭યો પવન-
 સુત અર્જ ગ. ૬૭ “પડે અગભુન મોલ્યો સેન પાડે અગિદ્ય-મર્જ” ગ.

૬૬ દૂર બાણુષ્ઠ બીખ્મ કાંધ્યા, યે રથ બિપરિ શાન્ત રે.
 એતલિ દલપતિ પેખિઉ, ૬૭ યોધ-સકલ કૃતાન્ત રે. ૬૫
 એકિ બાણુષ્ઠ ભડી ભાજ્યુ, ૭૦ પડ્ધ પર-શિર ભર્જી રે;
 બાણુ એદ્યુ શિર પર સોલધ, જિમ કૃષ્ણ એકલ-શર્જી રે. ૬૬
 વદધ રધિર; તન દ્રવ્ય રથ બિપરિ; ભર્જી મન્નિ ભૂપાલ રે.
 વિકલ્પ ભડ શિરિ ઘટિ કરતુ, કોપિઉ જિમ કાલ રે. ૬૭
 હાકયુ રથ પાર્થજ-બિપરિ; તેણી વાર થયુ વિભાગ રે;
 ૭૧ તેણુષ્ઠ પગિ લાગી ચઢાવી, પછિ બિતરયુ ભોધ લાગ રે. ૬૮
 ૭૨ વિખણ્ડ ગજ તનુ પડ્યાં પ્રયવીધ; પછધ ૭૩ કાદ્યુ ચાપ રે.
 ૭૪ મોહબાણુ અશુનિ સાંધિજી, તે રલ્લ દહો દસિ વ્યાપિ રે. ૬૯
 રથભજની પરિ સ્થિર રલા ભડ, જિમ કિખ્યા ચિત્રામિ રે;
 " કુંભર ઉત્તર ! મદ્દ વસ્તર, તમ બિહિન કરિ કામિ રે. ૭૦
 મનિ આશરુ મ આણિ [કિહિ તણી] વાં જાલવિ એક, વીર રે !
 પેલા બીખ્મ બાણુષ્ઠ મ જાએશ વાં, જોદ્યુ વદ શરીર રે. ૭૧
 બ્રહ્મચર્ય મત રહિ સદા; મદ મોહ ન લાગધ આગ્રિ રે. "
 ૭૫ ભરયુ રતનમિ ભાર ઉત્તરા; નર ન બોલ્યા મોહ-ભર્જી રે. ૭૨
 વરાંસિ વહીનિ ગયુ પાસધ, નિહાં બીખ્મજ યોધરે;
 વિકરાલ મુખ ૭૬ દેખી નાઠો; સહી નવિ સકયો કોધ રે. ૭૩

૬૮. "વણુ બાણુ બીખ્મ યોધા, રથ બિપરિ નિરવાણુ." ગ. ૬૯.
 દુર્યોધન સહી જાણુ. ગ. — આ પછી ગર્ભાઃ—

"સારીરથી શોણિત વહે, હય ગજ સવ ભૂપાલ.
 ભમે જોનની એમજ પેરે, અરિજસ સમ્માલ. ૬૩."

૭૦ વદયા વીર અભર્જી અ. જોગિ પડે શિ. ગ. ૭૧. બિતાવયા બપર
 મથો, અ. ૭૨. પ્રગણ્ડ. ગ. ૭૩. નાઠો આપ. ગ. ૭૪. જે બાણુ ગ.
 ૭૫. પછી અનેક વજ્ર ઘાતારિયાં, અ. ૭૬. જે ચણુ દેખી, નાઠો દેખી
 કોધ. અ.

- અરણુન-ચરણિ વહીનઈ વધગુ, પૂઠિ આલ્યાં દશ બાણુ રે;
 ૭૭ "અધવિગિ મારી આવિઆ તે કરી બાણુ-પ્રમાણુ રે. ૭૪
- શર્મ પૂરી વલ્યા પાછા ગ્રહી 'જિ જિ', દલિ-ગામ્મ રે;
 યોધ સધલા ૭૮ સજગ કીધા; લેધ વલ્યા રથ-ગાય રે. ૭૫
- 'બાણુ-ભયિ ભડ યોધ ત્રાહા; મિલ્યા સાહુમા સોય રે;
 પગધ લાગી વલ્યા પાછા; પગ ચઢાવી જોધ રે. ૭૬
- વહી વૃક્ષનિ પાસધ આલ્યા, ત્યજી કવચ હથિઆર રે;
 વેપ અડ્ડિ ધરચુ પૂરવતુ, સડ્ડિ રાજકુમાર રે. ૭૭
- હનુમન્ત ૭૮ ભક્ત પરવરચુ નિ રહી પતાકા એક રે.
 ઉત્તરા અણુનિ પ્રીછયુ, કરી વિનિ ૮૦ વિવેક રે." ૭૮
- "કૌરવ-દલિ જાતી ગૌ વાલી, તે તાદરધ શિરિ ભાર રે."
 ૮૧ નયર કલ્લધ વહિ તેહ ભરપૂર, રથ અશ્વ-યોધા ત્યારિ રે. ૭૯
- ૧૭૫૦

॥ इति उत्तरगोग्रह समाप्त ॥

૭૭. "અર્ધચન્દ્રે વાલિયાં તેણે, નહીંતર લેગત પ્રાણુ" ગ. ૭૮. વશ. અ. —આ પછીની એક કહી ગમાં નથી ૭૯. "ને શીખ દીધી, ને ગ્રહી, અ. પધારોને, એમ કહી સુભટવાણુ. ગ. ૮૦. વચન પ્રમાણુ. ગ. ૮૧. "નગર લોહોકલા વહે પૂરે; રથ અશ્વ દોડયા તેણીવાર." બ. "નગર કહેવું લોકમાંહાં જે તાર બલ નિરધાર." ગ-ગા —ગામાં આ પછી વલણુ:—

"નિરધાર બલ તોડર કહેવું; એમ કહી પાછા વલ્યા.

ગાએ વાલી, રણ જીતી, મછ નગર ભણી પરવરા. ૮૪."

—સરવાળો. અ-૧૭૫૭; બ-૧૭૨૪; ઈ-૧૭૬૦; હ-૧૧૮૭. આ કડવેથી સંબાદિત કરેલી ગ (૬૦ મું) ૭૬ કહીથી; ગા (૩૮ મું) ૮૪ કહીથી.

કંકુ દર મૂં—રાગ ધન્યાશ્રી

- વૈશમ્પાયન વાણિ હિચરધ, સુણિ, જન્મેન્નય રાય !
 ઉત્તરથી ગાય લેધ વસ્તુ રજિતી બહુ મહિમાય. ૧
- હાલ-ગહુ મહિમોયધાં દૈરવદલ, જિતી-વધ્યા અભુન શૂપ.
 કંકુ-ભેદિ કયા શ્રોતવિ, વૈરાટપુરનું રૂપ. ૨
- કૃતયુગિ વારધુ દેવતાધ, પૃતવન્ત નગરનું નામ;
 નેતાયુગિ વસોધારા, આધાર-જીવન ગામ. ૩
- હાપર માંહિ વીગતું જાણિધ વૈરાટપુર વિખાણ;
 નગર-ગદ પ્રાકાર પોદા, જિહાં રહ્યા પાવડવ જાણિ. ૪
- કલિયુગિ ધવલકા કહાવણિ; સમીપિ કરપી ગર્જ;
 દેવરથાનકિ સોક વૈષ્ણવ, સદા રતિ સત-મર્જિ. ૫
- વલી યુધ રાજ સકલ જિત્યા, તિહાં રાજેશ્વર સિવસિર્જ.
 દર્શનિ હુકેત હરધ જનનાં, અન્દ્રશેખર સર્જ. ૬
- ત્યાંહ ચક્રી અભુન વલાબ્યા, વન્ધ સાદમા જાય.
 આપણી માનું પય-પાન કીધું, તે ગાધાવી કિહિવાય. ૭
- કામધેન સાદિ સદસ સાયધ, તપાકાન્ત અપાર;
 બાણગર્જા તિહાં પ્રગટ કીધાં, તિહાં ઉત્તરેશ્વર ત્રિપુરારિ. ૮

કંકુ દર મૂં—૧. રાજન, અ. ૨. ચિન્તે. હ-ધ-ખ. તે ચરિત
 ધરન્યે મન, અ. ૩. મહિમાએ હુદલ જીતીને, ગ. ૪. કુલભેદ કયા
 શ્રોતા ! સુજાન્યો. અ. ૫. કલ્પલેદી કયા તે ગ-મા. ૫. દૈરમલી મદગામ.
 અ. ૬. ગિરિકલિક્યા ગામ. ગા. ૭ અન્દ્રશેખરસર્જ. અ-ખ. ૮-૯.
 “વેદાધ્યત તાં લોક વૈષ્ણવ; સદા નિર્મલ રજી.” ગ. દિવ્યસ્થાનક જાણિએ
 તે, ગા. ૮. “વલી ને રાજ યુધે જિત્યા, રાય સેવે સિવસિર્જ.” બ. ૯.
 ન રહે દેહનાં, ગા. ૧૦. “સિધિ રમ.” ધ-પ. ૧૧. અપત્ય બદા
 પયપાન પામ્યાં. ગા.

- ૧૨ અમ્બુપાન કરીનિ વલી પાછી પમ સવધ જોણિ હામિ;
જોઇ અર્જુન, પ્રગટયા શિવ તિહાં; જૈમ્ય કરચુ પરણામ. ૯
- ૧૩ “આજ મુઝ લાગિ મોટું ધમ જાણુ, ગોપાતિક ગૌરણુ;”
તે બાણુગર્જા-સ્તાન કરી મનિ કરમ હરિનું, રમરણુ. ૧૦
- ૧૪ પાછ લાગીનઇ નગરિ પુહતા; હુધ જયજયકાર;
એટલિ રાઇ નગરિ આવ્યા, સાચઇ પાણ્ડવ આરિ. ૧૧
- ગોધન દક્ષિણ ચક્રી વાલી, આવિઆ જૂપાલ.
લોક સર્વ આનન્દ પામ્યા, જપે જસ ગોપાલ. ૧૨
- આનન્દ-હરિ અન્તિ-ઉર માહિ, આવિઆ રાજન્ન,
૧૫ પૂછઇ તિહા, “સુણિ રે, પ્રેમુદ્ધ ! કિહા મયુ ઉત્તર તન્ન ?” ૧૩
- “સ્વામી ! શિ નથી જાણતા ? ઉત્તર દશિ મહી ગાય,
દુર્યોધન રાઇ લેઇ વન્યા; તિહા કૂચર વાહરઇ ધાઇ. ૧૪
- સહિ વૃન્દલ સારથિ; ધર્શી ચક્રા ઉત્તર ચર,”
વૈરાટ કહઇ, “હવિ નીપનું મારયુ ઉત્તર-ચર. ૧૫
- સન્મુખ મિલિ અપશુકન હુઇ, તે સહિ કુશલ કિમ હુઇ ?
અણુપૂછ્યુ કામ કરચુ એણુઇ.” રાઇ બ્રાહ્મણ થૈ પન્થ જુઇ. ૧૬
- એટલિ કહિ વાગિઆ, “કુ ખ મ ધરણુ, રાઇ !
જુ હશિ વૃન્દલ સારથિ તુ, જિતી આવશિ ગાઇ. ” ૧૭
- “રહુ ૧૧ અણુમોત્યા બમ્બ-બુદ્ધિ ! અમતિ કહુ કા વાત ?
કિહા દૈરવ દલ અતિ ધણુ ! કહ્યા નપુસકનુ સાચ ?” ૧૮

૧૨. “અમ્બુપાન કરાવી સચ્ચરયા, આવિયા તેણે હામ્ય.

જુવે ત્યાં અર્જુન પ્રગટયા; આવિયા સહિ ગામ્ય.” અ.

૧૩. “આજ તેા મુઝ લાગ પ્રગટયાં, ચયું પ્રાચત-હરણું.

ત્યાં બાણુગર્જા હરિની સેવા, કરે વિશ્ણુરમરણું.” અ.

૧૪. નિઃપાપ ધેને નગર આવ્યા, અ-ગા-ગા ૧૫. અહીં

“પૂછિ ત્યાંહાં સુણ્ય રે”-ત્યાં ઇ. વૃટક અહીંસાથી તેનાં પદ ૧૭૧૩.

મૂળમાં અહીંસુરી ૧૭૧૩જ યાય ■ ૧૬. ધના. અ. કહેતાં બાલ બુદ્ધિ ! ખ.

બાર સહસ્ર યોધા હૃદૈરિત્યા; તે વીર સાદ્મા જામ;
 એટલિ કુંઞર મિત્ર્યા સન્મુખ; ૧૯ જિલ્લ અક્રિ ન મામ. ૧૯
 ૧૯ સહિત-કુંઞર વત્યા પાળા, વધાર્મણ્યા ધામ;
 કલૂં પવન-વેગમ ૧૯ રામનમ; કીધુ બહુ પસામ. ૨૦
 અતિ આનન્દિ કર્કે સાયમ, રમમ રામ ઘૂત.
 ધર્મ કહમ, “એ રમતિ રાષ્ટ્ર, પાણ્ડવિ હારયું ધર-સૂત.” ૨૧
 વૈરાટ કહમ, “૨૦ બલમ કૌરવિ, હરાબ્યા ૨૧ મહાવીર;
 તે ધન્ય કુંઞર બલ સહિત, રિપુ ભાગિયા રથધીર.” ૨૨
 ત્યાહાર ફરી ઉત્તર આપિહ, “તે નવિ ધટમ, મહારાજ!
 ગોધન વાત્સ્ય કટક ધણું, તે સક્રિ વૃન્દલ-કાળ.” ૨૩
 ૨૨ રામ રોષમ ઝાટકયા, કર-મધ્વિ પાસા જોહ,
 અક્ષપાટ સાયમ આયડો, અપિ-શસિ વામા તેહ. ૨૪
 તિહાં ધર્મી નીચું નિહાસિજિ: નાસિકા ફટી રક્તની ધાર.
 વામ કર રામ ધરયુ; રખ્યે, પડમ અવતી મઝારિ! ૨૫
૧૭૭૫

૧૭. અમ કરોને પસાય. અ. ૧૮. મહી. બ. ૧૬. આરિયા, નર્મ
 ફતા કહું ને રાય. અ. જે કહે, રામે ! છતી ત્યાબ્યા ગાયો. બ. ૨૦. ૬૩૨।
 ૧૮. છતી, કેમ ભાગા મહાવીર ? અ. ૨૧. કેમ વીર ? બ. ૨૨. આ કહીયે
 હ સિવાયની પ્રતિષ્ઠા કડવું પૂરું માને છે. —સરવાળો— અ-૧૭૮૧;
 બ-૧૭૪૮; ઉલ્લાસે હર્મા પદ ૧૨૧૨.

૬૬૫ ૬૩ મું-રાગ એજ

- અવની-મધિ જાણીધ ગખ્યે પડતૂ । સુખધ રહ્યા આ ૧ ઠાહરિ.
 દુપદીધ નૈણિ નિરખિજી, ધસી આવી નારિ. ૧
- હેમપાત્ર પ્રેમુદાએ ધર્યૂ, જાણીધ પડશિ પ્રથવી-મધિ ।
 વૈરાટ કહિ, “ સુણિ સૈમન્દ્રી । તૂ શિ થઈ જઇ અખુદ્ય ? ” ૨
- “ એ ગ્રાધ મહીપતિ દેન મુનિવગ, શોણિ પડધ અનાવૃષ્ટ,
 એહનંદી સુધિજિર સરખુ ઠસાખી, સર્વ જાણુધ સૃષ્ટ ” ૩
- એટલિ કૂ અગ દાગિ આવિજી, પ્રતીહારિ કીધૂ જાણુ
 “ તેડિ વેગધ, કર દર્શન, ” હપિં આસૂ આણિ ૪
- કહિ સેનક વારિજી, “ ગખ્યે વૃન્દન આવધ સાચિ ।
 જાણુ મુઝ તનિ રક્ત દેખશિ, ઈસ કગશિ જાત ” ૫
- ઉત્તર ૫ તેડયુ એકલુ તેણુધ, તાતનંદી કરયુ પ્રણામ
 જુજ-ખલિ બીડયુ રદે માયધ, “ પુત્ર । કરયૂ મોટૂ કામ ” ૬
- એટલિ કૂ અરિ નિરખિજી, કહૂ કપિ તેણુધ ઠાહરિ,
 હેમપાત્ર લેધ જબી પ્રેમુદા, લોહી નિગખિજી તેણી વારિ ૭
- “ અરે તાત । એ તહો શ કરયૂ ? કિમ રહિશુ આણુઠ ઠામિ ?
 આ માનુભાવનિ જોહ દૂહવધ, ન સરધ તેહન કામ ” ૮
- ઉત્તરિ એમ વારયુ રાગ, કપિજીનંદી લાગુ પાધ,
 “ અપરાધ ખમુ અમ, દાસના ” પ્રણિપતિ મનાંખા રાધ. ૯
- પછધ વૈરાટિ પૂછિજી, રણ-યુદ્ધ સી વાત,
 “ અમજા કોવ કિમ જિત્યા, અતનીમલ વિખ્યાત ? ” ૧૦

૬૬૫ ૬૩ મું — ૧ કામ ગ ૨ “ દુપદી આળ્યા ધસી તર રુધિર
 નિરખ્યૂ સ્વામ્ય “ ગા ૧ જવ રમત નચાણે નિરખિજી, તવ ધસી આવા
 દુપદીનાર “ ગા ૩. માન્યો ગા ૪ રોરા ધરશે ગા ૫. આળ્યો ૬.
 ૬૬પાન્ત કીયો અ-ગા ૭ “ અરજુન વારો કેમ રહે ? તે ધસી લાગો
 પાએ ” ગ-ગા ૮ આત્મજને ગા

- પુત્ર કહ્યું, “એક દેવ અન્તરિ, આવિઉ મુઝ સજ્જિ;
 પ્રથમ મહાદત્ત લાડી લાંબ્યું; મોહ-આણિ પાડ્યું ભજું. ૧૧
- સ્થમ્ભની પરિ ચિર યયા, ત્યાદ્ગરિ વઝ મિ ઊતારી લીધ. ” ૧૨
- માત, તાત નિ ભગિની આગલિ, “અમ્મરનુ દગ કીધ. ૧૩
- ઉવારણાં અમ્મા દરધ; ઝલદલિ ભગિની બ્રાત;
 “આશિન્થ ઘણું નરનારિનઈ; ભગારધુ વૈકુણ્ઠનાથિ. ૧૪
- વૈરાટ કહ્યું, “મુણિ પુત્ર માદરા! અમ્મે આ'તા તિહાં,
 સજ્જિ વાણુઉ સુભટ દ્વણ, “પુ છવતા આબ્યા દહાં. ૧૫
- ૧૨કથની જે અપમાનની, મુખિ નવિ ક્રેહવી આપ;
 મુઝમોઈ જે કર્યું તે, લોક ૧૩દસસિ, બાપ ! ” ૧૬
- પુત્ર કહ્યું, “મુઝનઈ એ યથાં, તે મુખિ કલું નવિ ભપ;
 મુથી ક્ષત્રી લાશિ કરશિ, જે નીપનું દલ માંદિ. ૧૭
- બીધમ, ક્રોણ નઈ કરણ, ચક્રુનિ, ૧૮દુઃસાસન, દુયોધનન,
 અમ્મત્યામા, કૃપાચારણ, સખત્ર સહ રાજનન, ૧૮
- સુભટ મહ દલ મધિ યરા, મિ ભિતિઆ કિમ ભપ ?
 ૧૫ગોધન વામ્યું જય વાધુ, તે વૃન્દલનુ મદિમાઈ. ” ૧૯
- વદ્ય માતા, “ ૧૯ભલિ કુંજર તમ્મે બી કક રનાન. ” ૨૦
- પુત્ર પિતા આરોગિઆ; વૃન્દલ પોદિઆ રાગન. ૨૧
- ત્રણિ પુદ્ગર રજની વદી મઈ, તવ મિત્યા પાંચિ ભાત;
 પ્રેમદાનઈ સજ્જિ તેડી, સમીઈ પુદ્ગ સાથ. ૨૨
- ૧૭વેવ સર્વ ઊતારિઆ, સજ્જિ પિદિરિઆં આભરણ;
 કવચ, ટોપ નઈ વઝ વાર, જે નમ્મા ધર્મનઈ ચરણ. ૨૩

૬. અમ્માર મોહ કીધ. આ. ૧૦. “ નરનારી આશિન્થ પામિયાં; એને ક્રમારથો વૈકુણ્ઠનાથ ” આ. ૧૧. તેા છતી લાબ્યા ગદ્ય. આ. ૧૨. “ અપમાન-માન તે પુત્ર ! અજાં યાં કહું વરિ એદ ? ” અ-આ. ૧૩. કહેશે તેદ અ-આ. ૧૪. દુકુળ દુઃસાસન આ. ૧૫. દેવસ્થ તાં વર્ ૨૬ તે, આ. ૧૬. રામચ. આ. ૧૭. વઝ આપુધ ઊતારયાં; આ.

અભુ'ન શિરિ છત્ર ધરી રલા, લધુ જોડિ ચમર દલાય;	
કનકયાલિ કરિ-કામિની; મુખિ હરિચણુ ગામ.	૨૨
પાટ-અલિષેક સહદેવિ કાધુ, જોઇ શુભ લગન;	
સમી-પૂજન કર્યું સધલિ, વિજેદશમી-દિન.	૨૩
સપ્તમીઠ દિન થયા પૂરણ, અષ્ટમી ૧૮ દિન જામ;	
નવમીઠ તે નગરિ આવ્યા, શ્રી રાજ-વિજયા ચામ.	૨૪
	૧૭૬૬

૪. વૈવાહિકપર્વ—

કડવું ૬૪ મું—રાગ ૧ એજ

રાષ્ટ્ર યુધિષ્ઠિર પાટિ બધઠા, પ્રબળજી સુરનર કરિ.	
વન નિષ્ટવ્યભયોષ થયાં પૂરણ, હવ' પાણ્ડવ મનિ ધરિ.	૧
એટલિ ગોપ ગોધન લેખનિ, ચારવા આવ્યા વન્નિ;	
દોઠા સુભટ; ગોપ ભે પામ્યા; 'વિપરીત આ દર્શન.'	૨
રવેગિ તે રાજદારિ આવ્યા; જગાડ્યા ઝેબૂપાલ;	
કર્કુ વૃન્દલ, ઝરાધણુ, મસાણી. જોશી ગોરખવાલ,	૩
તે છત્રપતિની પરિ પબધઠા, દુમ હેઠલિ વીર;	
કનક કવચ, આયુધ ભાયા, સુન્દર સુભટ શરીર.	૪

૧૮. વિધિ. ગા —સરવાળો-અ-૧૮૦૬; બ-૧૭૭૩; હ-૧૨૩૬.

કડવું ૬૪ મું—૧. એવાડો. ગ. ૨. વલી ગોપ રા'. બ. ૩.

મહારાજ. ગ. ૪. ગોપ, ધારક, રાંધણુ, તે મહારાજ ! ગ. ૫. દુમહેલ્ય. બેઠા પાંચ વીર. ગ.-બ. અહીંથી જ કહી આમ વાંચે છે—

“જે મસાણી ઘોડા કેરો, સર્વ માંદી સભાય.

તે છત્રપતિ ચે દુમ હેઠલ, બેઠા પાંચ વીર.

તન્મ કવચ ભાયા અતિ ભરિયા, પર્વત-પ્રાય શરીર

રાજ મહા નિદ્રામાંથી જાગ્યા; હંકારયા બહુવીર.”

૬. પર્વતપ્રાય શરીર. ગ.

- વીર પાંચિ મિલી બધા; દીધાં આલિંગન;
અપરાધ ૧૦ સર્વે ખમાવિઆ, તન-તાત-વિવેક-વચનિ. ૧૭
- વૈરાટ-મધિ પધરાવિઆ ત્યાં વત્યું જૈજૈકાર;
પુત્ર-કલત્ર ધન રાજિ સૂપી, નમ્યા સુતપિતા-નારિ: ૧૮
- “અતિ નીચ કામિ નરપતિ દૂહ્યા, વિતાં દીધાં બહુ પધરિ;
તે વસ્તુ નથી જે માજિં આશીંકલ; શી સામર્થ્ય અમ ઘરિ?” ૧૯
- ઉત્તરા કુંઅરી રાધ કેરી, કીધા સકલ શયુગાર;
ધર્મનિ ખુલધ આવી મૂકી, અભુન-અર્થિ નારિ. ૨૦
- કહિ અભુન, “બાણાવી મિ; શિખ્યા પુત્રી એક;
૧૧ મુત સુલદા તણુ અભિમન્યુ, કુંઅર બલ-વિશેખ” ૨૧
- ૧૨ “અવાર, સ્વામી! કાંઈ નથી; જિમ ઘટધ, મહારાજ!
૧૩ ધર્મ! વિંલમ્મ ન કીજિધ; દીજિધ અમ શુભ કાજ.” ૨૨
- મિલીનિ પાંચિ લખ્યુ કાગલ, દ્વારામતી સ્વસ્થાનિ;
“પૂજ્ય શ્રી બલભદ્ર, કૃષ્ણ, જાદવ, અમસ્તનિ પ્રણામ.” ૨૩
- વૈરાટથી પત્ર લખી ચલાવે, ૧૪ મણ્ડપ વછરાજનિ પાશિ;
સકલગુણમખૂણું સ્વામી! ૧૫ કૃપા કુશલ પ્રકાશ. ૨૪

૧૭. અમારો કામા કરજ્યો આ ૧ લીટી બદલ બમાં જે લીટી:—

● “આપી તમને માજિં આશીંકલ, તે વસ્તુ નથી અમ ઘર.”
સુધમી સામર્થ્ય તે છે તમ ઘર, વલો મન્ય કર્યો વિચાર.”

૧૯. અતિ સુંદર અભિમન્યુ જેનું નામ, બ. ૧૨. એ પારથ સ્વામી
કહી નહીં? બ. અપાર ભૂપતિ! કાં નહીં? ગ. આ વીટી પ્હેલાં બમાં:—

“કુલ-બલ બહુ રૂપ વિશેષ, એ આખ્યાનો કામ”

૧૩ ધર્મ કહે ગ. ધર્મ તણો જોલ પાછો નવ્ય કીજે; બ. ૧૪.

પાણ્ડવ મહા નિજ દાગ. ગ. .. દેશ બ. ૧૫. કૃષ્ણ કુલવિશેષ. બ.

- ૧૧ સમાચાર એક ડીછળ્યો, અન્તરગમી ! અનન્ત !
 વૈરાટિ દીધી દીકરી, અભિમન્યુ ૧૭ વરવા તન. ૨૫
 કાર્તિક સુદિ ત્રયોદશી, શુભ યોગ શુભ ગુરુદિન;
 ૧૯ અભિમન્યુના પરણાવવા, તેડી આવળ્યો સર્વિ જન. ૨૬
 ૨૦ કુરુતરી કરિ વિપ્રને; જૈ બીજુ લવન-લૈકુપક;
 કેનકગદ મણિ રત્ન આસન; બદ્ધ ૨૧ કૃષ્ણ સિન્ધુ-કર્ણ. ૨૭
 મુનિ વચન કેહિ, પત્રિકા આપી, “ તથે શીઘ્ર યાહિ, ભગવાન !
 હ્રસ્વન કોડિ સહિત, કૃષ્ણજી ! ભુક્તિ જોડાવી જાન. ” ૨૮
 બસલદ, આધવ, સાત્વિક, પ્રદ્યુમન નઈ અકૂર,
 ૨૨ અધુત જળ, લખ અમ્બ, અબ્દ રથ, સર્જિ સદસ અતિથર; ૨૯
 ૨૩ મધિ અભિમન્યુ પર, નિ સુભદ્રા, કૃષ્ણ તનય સર્વિ જાત;
 અનેક નારી દાસ દાસી, આવ્યુ વૈરાટિ સહ સાથ. ૩૦
 કાશીરાજ, દુષદ મદા ભડ, આવિઆ પુર માંહિ;
 નિજ મન્દિર સહ બિતરયા; માન દિધ મહારાજ. ૩૧

૧૮૩૦

૧૧. “ લખી પત્રિકા, (લખૂં પત્રી જા.) માંદિ અણા બહી છે, આપ
 દીજો. અનન્ત. ” જા. અપારે રવામી અનન્ત. જા. “ જન સંકલ દેહ
 કરી તમે પધારો, મહારાજ ! ” જા. ૧૭. વરવા કાળ. જા. ૧૫ અનન્ત. “
 જા. ૧૮. વાર અ-જા-અર્મા આ ચરણ:- “ હર સહિત પુરમાં જાય. ”
 ૧૯. “ નિજ મન્દિર આવિયા; કિલક અર્ધ ન માય. ” જા.
 “ હ્રસ્વન કુલ જલવ તેડી આવજો આવે કાર. ” જા.
 “ વારે વારે યજ્ઞુ યુ જિયે ? આવળ્યો એણે કારણ. ” જા.
 ૨૦. અદીથી પાંચ કદી જ માં નથી. ૨૧. આસને સી ભગવન્ત.
 જા. ૨૨. “ બીજુ ભૂત્ય અતિ જાન, ૨૫ જોડા મુલક વૂર. ” જા.
 “ ભગવાનજીએ રાકલ તેડયા; ૨૬ જોડા સહ સૂર. ” જા. ૨૩. સુભદ્રા-તન
 અભેવન ૨૭, માત કુન્તા વિદ્યાત. ” જા.
 “ ગુપ્તદા અભિમન્યુ મધે, કૃષ્ણતન પડ્યે જાત. ” જા.
 —સંસ્કૃત-જા-૧૮૩૬; જા-૧૮૦૪; ક-૧૨૬૦.

કડવું ૬૫ મું—રાગ ૧બૂપાલ (જિતમાન-તાલેન)

૧વિવા-અભિમન્યુ, વૈરાટતણિ ધરિ, ૨આનન્દ અતિધણુ દૂધ રે.
 ૪સુરનર મુનિવર સહ મિત્ર, ૫તિહાં અન્તરિ કૌતક જૂઠ રે. ૧
 અથ ઊપરિ અભિમન્યુ ચદ્રયુ, શિરિ છત્ર ચામર દલાઇ રે,
 શૂંઝાર સકલ સોહિ ધણું; તિહાં ૧નવપૌવન નારી ગાઇ રે. ૨
 ૩પાપલિ દલ મિત્ર્યાં અન્ય ધણ્યાં, જદુકલ ૪દુપદ બૂપાલ રે.
 ૫સમોવડિ વિવા સહ વદિ, આગલિ થયા અક્ષ-સ્વરૂપ રે. ૩
 ભેરિ, ૧નીસાણુ, નફેરી વાજિ; પાંચ શબ્દ રણુકાર રે,
 અપહરા ૧૨ફૂંઝરિ નાચઇ; ૨વાજિ ઉપજી નિ તાલ રે. ૪
 તારણિ પોખિ મુદિધ્યા ૧નારિ; બેહ પક્ષ મજૂલ ગામ રે.
 સોવણું કલસિ ચોરી રચી; ૧તિહાં જવ-તલ હોમાઇ રે. ૫
 વરવધૂ તિહાં પધરાવિઆં; ૧તિહા આબ્યા માત નિ તાત રે;
 દાન આપિ ૧કન્યા તણ્યા; સન્નિધિ વૈકુણ્ઠનાથ રે. ૬
 અમરથ કનક અતિ ધણ્યા, ૧દાસી વઅ નિ હાર રે;
 પાંચિ પાણ્ડવ દુપદી પહિરાબ્યા; જદુકલિ ૧જૈજૈકાર રે. ૭

કડવું— ૬૫ મું:—૧. અન્યાસી અ. ૨. “વૈરાટ તણે ધરથ
 આનન્દ. આમ્હવ અતિ ધણો થાય રે.” બ. વૈરાટને ઘેર આછવ (અતિ)
 ધણો, ગ-આ. ૩. તેને જીવટ અજી ન માય રે. ૪. આછવ મજૂલ હોય રે.
 ગા. ૪. “સુરનર મુનિજન અન્તરિ જુએ; જન સહલ તાંહાં જુએ રે.”
 બ. ૫. અન્તરિ આમર્યા જુવે રે. બ. ૬. માનિની મજૂલ ગાય રે. ૭.
 નારી જોવા જાય રે. ૮-ગા. ૭. આ કડી ગા મી નથી. ૮. બૂપતિ
 સામ રે. ગ. ૬. “સમોવડ સમોવડ બહુ મહ્યા; તેની આગલ જદુનાથ
 રે. ગ. ૧૦. મુદ્રી બ. ટોલ ની” બ. ૧૧ નાચે ઇન્દ્રની, બ. ૧૨. મે
 મુદ્રી જન નિમાલ રે. ગ-ગા. ૧૩. વલિયાં. બ. ૧૪. હેતે હોમતા
 અધિરાય રે. ગ-ગા. ૧૫. હોમ દેવાય રે. બ. ૧૫. વૈરાટ ચે વિજ્ઞાલ
 રે. ગ. ૧૬. કનક તણ્યાં ૬. ૧૭. બહુ વઅ ને દાસ રે. ગ-ગા. ૧૮.
 રિત નિ ૩ ૧ ૧

શુભ ઝોડી શુભ પિત્તિરિઆં; શુભ વન્ન બન્ધાવિ મોટ રે;
 મથિ નગોદર પદ્મ-કડી; ૧૯ભારિ નારિની નમિ કોટ રે. ૮
 આરિ મર્જલ, ૨૦ધૂ સાખિકિ, ૨૧રવિ રાશી કુતાશન રે,
 ૨૨પ્રાહ્લયુ-આદિ ગચક ૨૩સન્તોખ્યા; આખ્યાં ૨૪અતિ ધણાં
 ધન રે. ૯

પરણાવી પાછાં વસ્ત્રાં; હોઉ જો-જોકાર રે;
 ૨૫પન્થ દિવસ ગોરવ જમી, વસ્ત્રા વણું અગાર રે. ૧૦
 ૨૬જનીવાસિ આખ્યા જડુન-કન, પાપકવચ્ચ પરવરિઆ રે;
 ૨૭અભિમન્યુ ઉત્તરા ૨૮ઉત્સાહિ પધારખાં; ૨૯વાત કરક દર્શ-
 ભરિઆં રે. ૧૧
 ૩૦કૃષ્ણ-સેવાઇ સક્લ કરસિધિ પાખ્યાં; ૩૧વાખ્યાં દુઃખ-સંસારિ રે;
 ૩૨કૃપાનિધાન કરુણાકર કેશવ, ૩૩ધીપતિ સહ મુરારિ રે; ૧૨

૧૬. પછે સેવા-દુષ્ટીની ભેડ રે. ગ. ૨૦. વરતિઆ. ગ. ૨૧. વજ્ર
 ધનુ રવિની સાખ્ય રે. ગ. વદ્ધિ ચન્દ્રને આખ્ય રે. આ. ૨૧. વદ્ધિ સામા-
 ન્ય રે. બ. ૨૨. "બહા આદિ સવ મહા નયક; આદિ કાલ ભેદ પદ્મ
 રે." ગ. ૨૩. સર્વ આખ્યા. ગા. ૨૪. બહુ વિધ. ગા. અનર્મદ. બ.
 ૨૫. ચાર દિવસ સવ કો રદ્ધ; ગોરવ જમ્યા વ. ગ. ૨૬. ૨૭. ૨૮. ૨૯.
 ગા. આ કડીયે બા માં ૩૬ મું કડીયે પૂરે.-પદ ૧૮૧૫ બા માં આ પછી
 પધારે:-

"પેદેશમળી પ્રમેયુ કરીને, વેશર નામું શીશ રે;

સ્વામી તમે મુને કૃપા કરી, હું કાલ જાણી જાગીશ રે. ૧૧"

(અને કડીયે ૧૪ મું પૂરે.)

૩૦. જડાન વાસ સદુકા આખ્યા, ગ. ૨૮. "દરિ-સેવાયે સકલ

સીધિ પાખ્યા; વાખ્યા દુઃખના કરિયા ઇ." અ. ૨૪. ૬૫ બરીને, બ.

૩૦. ૭૭કુ લઈ પરિયાં રે. બ. ૩૧. દરિ". બ-બ-આ. ૩૧. ચિધિ. મ.

૩૨. પેદેશી મનની આચરે. બ-આ લોડી બા માં ૧૩ મીતા જનાપ

વરી ઇ. તેમાં ૧૬ મીનો કતારાખ નથી; સખજ નુરો ૧૮

૩૪. કૃપા કરી તવ કરુણા. બ. ૩૫. સેવાની અનિવાર્ય રે. બ.

સકલ કસવિગણ અનંત ગાન્ધર્વ, આપી દાન વુલાવ્યા રે
 પાણ્ડવિવાત કરી તવ વીનક, “તમ્બો સારિ સેવકની આભારે, ૧૩
 તમ્બો રીસ ન આણી, જહુપતિ । ૪૦ અમ્બો ભોગવ્યા વનવાસ રે,
 નૃષ્ટચરણ્યાં કુણિ નવિજાણ્યા, ૩૯ તે દયા તમારી દાસિ રે, ૧૪
 દ્વાદશ વરસ ૩૯ વન મધિ નીગમ્યા, ૪૦ એક વરસ વૈરાટિ રે,
 ૪૧ ભાસ્કરિ કષ્ટ પડ્યા, પુરુષોત્તમ । ૪૨ ભાગ્યા ભવ-ભિયાટ રે.” ૧૫
 ૪૩ ભક્તવંશ જુધન મનિ, હૃદય્યા, સેવક રુદાય લીધા રે
 વૈરામ્પાયન કહિ, જનમેજય । ઇમ પ્રગટ પાણ્ડુ-તન કીધા રે ૧૬-
 ૪૪ ભૂપતિ । પ્રમ કરચા મુઝ પ્રતિ, પૂર્વ પુરુષની ખ્યાતિ રે,
 એ પરિ નૃષ્ટચરણો ભોગવી, વૈરાટપવિષ્યવિખ્યાત રે ૧૭

—આખી કડી અમા —

‘હુપા કરી કરુણાકર કેસવ, શ્રીપતિ શ્રી મોરારજી,
 નિજ ભક્તને કીવા અનંશે, લીધી અમારી સારજી”

૩૬ કહી વિહલયુ સાર કરી હરિ આવ્યા રે ૩ ૩૭ જણી તેની
 વાતજી અ ૩૮ અન્તર દીધા હાયજી અ હુપા કરી અમ દાસરે ૪
 તારી દયા અમે દાસ રે ૫ ૩૯ વનવાસ-ભોગાયો ૪-૫ ૪૦ તે
 હુ ખનો નહી પાર રે ૫ ૪૧ ‘એક વરસ વૈરાટ નગમ્યા શ્રી અમારી
 સાર રે” ૫ ૪૨ ત્યાં અન્તર દીધા હાયજી અ —આ કડી પ્લેવા
 અ-અ. ૧૭ મી આપે ૩ ૪૩ ભગવંતને ભગવંત મ-તોપા, જ ભક્ત-
 વરને ભગવંત અતિ રીડ્યા ૫ —આ કડી અ-અમાં નથી ૪૪
 મુઝપ્રતિ ને, ૫ ‘મુઝને કિપા કરી તમે, રેવામી । પૂર્વજની કહી
 વાત રે’ ૫ ૪૫ ‘ધર-મા આ કડી અ-અમા —(મૂળની ૧૫ મી
 પ્લેવા નીચેના પાઠિ —)

“મુઝ પ્રત્યે પ્રમ કરચુ નરપાત । પૂર્વ પુરુષની વાતજી
 એણી દિન નેષ્ટચર્યાંએ કીધા વૈરાટપુર (પર્વ ૪) વિખ્યાતજી”

વૈરાટપર્વ ૪૬ કીધું પરિપૂરણ, ૪૭ પદ અષ્ટાદશસિં પચાસ રે.
 રાગ પત્ર નિ કડવાં ૪૮ પાંસઠિ, ઓતમ કયા અવિનાશિ રે. ૧૮
 ૪૯ સંવત સોલ શવ એકજ ભપરિ, માસ દામોદર સાર રે.
 ૫૦ શુકલપક્ષ નહ દ્યમી તિથિ, શુભ લગ્ન સોમવાર રે. ૧૯
 શુરુ વૈશ્વવ ૫૧ ઇષ્ટ ચરણ-પ્રસાદિ, કવિજનિ કર્ણ પ્રકારા રે;
 ૫૨ નિર્મલ મન્ય મયકું સરીખુ; કૃષ્ણપર્ણ કૃત-દાસ રે; ૨૦
 ગામ શીખિ નહ પૃષ્ઠિ સાંભલિ, નર ભી વર્ણ અદાર રે,
 ૫૩ મહાપાતક તનિ ત્રાસહ, પામહ ૫૪ અવિચલ દાહર રે. ૨૧

૪૩. "કયા. ગા. ૫૬ પૂરભૂત જા-જા. ૪૭. ૫૬ દસસત પચાસ રે.
 હ. દસ સત્તરો પચાસજ; જા. દસ સાતરોને પચાસરે. જા-૫૬ દસસત
 તેત્રીસ રે. ગા. —આ કડી પહેલાં જ-આમાં:—

"સકલ સન્ધે નિવાસ ૫ અમને; એમ કહી લાગ પાચે રે.
 કનક રતનની યાલ ભરીને સંતોષ્યા ઋષિરાજે રે."

[૫ સુણી, નમીઆ ઋષિરાય રે. ગા.] ૪૮. જત્રીસ. જા. આ-
 વન. જા. એકતાલીસ હ. —આ ૧૮ મી કડી જા. આમ વાંચે છે:—

"વૈરાટપર્વ કયા અતિ સુન્દર, કવિજન કેરી વાણ રે.
 કડવાં પ્રત્ય પાંદાસેટ કરા, સહી કવિઆં બુધ-અભણ ર.
 ૫૬ સંસા કાદીને કહ્નું કું, જે સહસ પચાસ રે.
 બાલબુધ અજાને ભણી, બુને કૃપા કરી અવિનાશ રે."

૪૬. "સંવત સોલ દાવીતેરો, ઓતમ મામસિર સારજ." જા. "વાવરો.
 ૫૫", માસ. જા. સંવત અષ્ટદશસત એક ભપર, મા. ગા. ૫૦. દસમી
 કિવસે શુકલ પક્ષે જા-જા. દસમી દેવ ને સુધ પક્ષ રે. ગા. —હમાં આ
 કડીજ લખવી રહી અહ છે, થા નહ છે. ૫૧. "વ-ચરણમલ-પ્ર". ગા. "વ
 કવિજન-પ્ર" વાપે કરિયા એ દત્તિદાસ રે. જા. "ચરણ-પ્રવારે, કરવો એમ
 પ્રકાર રે. જા. ૫૨. "મયા કરી મન્ય નિર્મલ સરીખો, કૃષ્ણ-નિરપણ
 શીખો દાસજ." જા. ૫૩. દરિપદ. જા.

વીરક્ષેત્ર-મધિ^{૫૪} વાસ, વાણિહિ, દેશાવાસ કુલ સાર રે,
 વીકાનુસુતનાકર (મુખિ) વર્ણવિ, ^{૫૫}હરિજનન^{૫૬} શુભ આચાર રે. ૨૨
 કરી અન્ય વાઙ્વ-કરિ સૂધ્યુ, વિશિષ્ઠ પુણ્ય વિસ્તાર રે,
 વૃદ્ધ નાગર-કુલિ ^{૫૭}નાહન મદન-સુત, ^{૫૮}ગામ; થાઇ ભવ-
 નિસ્તાર રે. ૨૩

^{૫૯}સકલ જ્ઞાન તીરથ જપ તપ, અષ્ટર્જી-યોગ-અભ્યાસ રે,
 તે ફલ, જે કહ્યું મુખિ હરિગુણ; નાકર ^{૬૦}હરિનુ દાસ રે. ૨૪
 ૧૮૫૪

ઇતિ શ્રીમ-મહાભારતે નાકર-વિરચિત
 વૈરાટપર્વ સંપૂર્ણ

૫૪. વસે વાણિયા બ. ૨૧ મી. ૨૨ મી ગર્ભા ૭૦ પાઠ. ૫૫. પ્રમાણે ગા. ૫૩. °ભક્ત ગ-ગા-બ. ૫૭. નાહાન મદનસુત, અ. નામ મદનુધન, ગા. ૫૮ ગાયો ભવજલ તાર રે. ગ. નટવર રે. ગા. તે ગયો ભવજલ તરવા રે. જલ ભિતરવા 'કાજ'. બ. ૫૯. સકલ જપ તીરથ ને વલી, બ. સર્વ દેવ તીર્થ મતદલ, અ. સકલ તીરથ જપ તપ ને મત, બ. ૬૦. દાસનો. ગા. ૮-૮. "કહે નાકર, હરિગુણ ગાયે, તે પાયે શ્રી અવિનાશ રે." બ. તે ફલ લહે કહેતાં કથા °અ. —બર્મા ૨૪ મી ૫૫:—

“નર નારી જે ગાયે, સાંભલે, પોંચે મનની આસ રે.

સુખ સમ્પત્ત સન્તોષ ધણે ને અન્યે વેકુલ-વાસ રે.”

માર્મા:—“હરિકથા કોએક જન નહિ; ખાકી જ્ઞાન સકટ જેમ તાણે રે.

કહે કવિતા: હું કાંઈ ન જાણું; તાહારી ગત હું નહિ રે.”

(૧૪૩૨). —સરવાળો-અ (૩૧ મું પૂરું)—૧૮૬૦; બ (૪૦ મું પૂરું)—૧૮૩૦; હ (૪૧ મું)—૧૨૬૦.

અની પુષ્પિકા:—

ઈતિ શ્રી મહાભારતે વૈરાટ પર્વ સંપૂર્ણ સમાપ્ત ॥ શ્રીસ્તુ સંવત્
 ૧૮૬૫ ના અષાઢ માસે શુકલપક્ષે તિથિ પૂર્ણમાસી રાનિવાસરે ॥
 સંપૂર્ણ ॥ વિષ્ણુ ત્રવાણી ચીતાંજરસુત કાલદાસેન. સ્લોક : ॥
 વાદ્રસં પુસ્તક દ્રવિ ॥ વાદ્રસં લખીતં મયા ॥ વદિ સુધ્યં મમુધંવા ॥

મમ દોષો ન દિયતે ॥ ૧ ॥ શ્રી કૃષ્ણ ॥ શ્રી કૃષ્ણ ॥ શ્રી કૃષ્ણ ॥ શ્રી
કૃષ્ણ ॥ શ્રી સિતારામ ॥ રાધાકૃષ્ણ ॥ સિતારામ ॥ રાધાકૃષ્ણ ॥
સિતારામ ॥ રાધાકૃષ્ણ ॥ સિતારામ.

ખ ની પુષ્પિકા:—

ઈતિ શ્રી વૈરાટપર્વ સપ્તમું ॥ સર્વત્ ૧૮૨૮ ના વર્ષે ૧૯૪૬
૧૦ શુક્રવારે મંચ લખીતંગ ગ્રંથ મધ્યે થેડાવાલ દ્વારે શ્રી ૫ ભગવાન-
સુત આજ્ઞા લખીતંગ મીઠા અર્થે પઠનાર્યે ॥ શુદ્ધ મથુરા તે મંમ
દોષ ન દીયતે ॥ શ્રી રામ રામકૃષ્ણાય નમઃ ॥

ગ ની પુષ્પિકા:—

ઈતિ શ્રી મહાભારતે વૈરાટપાવન ક્તવિરાટપર્વ ॥ લિખિત ॥
સર્વત્ ૧૭૮૫ વર્ષે શાકે ૧૯૪૯ ૩ ના સર્વકેતો મારીતમ અશ્વન
માસે કૃષ્ણપક્ષે ત્રીયશ્રી બૃહસ્પતિયારે ॥ આદ્રેદ મુનરા વાસ્તવ્ય ॥
૬૭ મધ્યે રાયોશ્રી દેશલલ વિજે રાજ્યે ॥ મોદ જાતીય માતૃવેદી
ભત્રી શ્રી ॥ નેરામસુત વિજયલ લાખત ॥ સ્વાર્થે પરાર્થે ભેટી ॥
૧૪ ॥ શ્રી ॥

ઙ ની પુષ્પિકા:—

ઈતિ વૈરાટપર્વ સપ્તમું ॥ શ્રી ૨ સ્ત ॥ ॥ સર્વત્
૧૭૩૧ વર્ષે ફાગણ સુદી ૭ સાતેમ રવો લખીતં સપ્તમું રમાતઃ ॥
॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥
॥ શ્રી ॥ શ્રી ॥ ॥ શ્રી ॥ ॥ શ્રી ૨ સ્ત ॥
શુભ ભવતુ ॥ કલ્યાણ મરતુ ॥

ચ ની પુષ્પિકા:—

॥ ૬૬વાં ॥ ૪૭ ॥ ॥ અગ્રીશ્રી વૈરાટપર્વ સપ્તમું ॥ ॥ રામાયણ ॥
॥ શુભ સ્વતુ ॥ ॥ કલ્યાણમસ્તુ ॥

ક-ક-ક એ પ્રતિષ્ઠા અપૂર્ણ દોષાથી તેનો રીતસર અન્ત
અપ્રાપ્ય છે. આમાં ૬ સોથી જુની, તેના પછીની ॥ અને પછીની ૬ છે.
ક. પ્રતિ સર્વ. ૧૭૩૦ આસપાસ લખાયેલી-ઉ, અને પ્રાયઃ મધ્ય જુન.
ની ત્રીય ભૂમિએ ન સંધિથી રાખે છે. ક પલ્લ તેવી ન છે. ભવારે ૬
મધ્ય જુન. ની દ્વિતીય ભૂમિએ પ્રતિનિધિત્વ અર્થે છે. (જુલો જુન.
વર્ગ. ૬. પુ. નં. ૩૫૩)

ઉધોગપર્વ

(૫)

સ્કંભલતીર્થ-નિવાસી

શ્રીવિષ્ણુદાસ-વિરચિત

શ્રીકૃષ્ણઃ ।

સ્કન્ધાતીર્થવાસી મકરકુલોત્પન્ન દ્વિજકવિ વિષ્ણુમ્ભ-વિરચિત
શ્રોમન્મહાભારતે

૫. ઉદ્યોગપર્વ

૧. ઉદ્યોગપર્વઃ—

કંઠ્યુ ૧ સૂ—રાગ રામગ્રી

પ્રથમિ પ્રથમું શ્રીમધુરાષ્ઠ શ,	
પ્રેમ ધરીઅનિ લાગું પાષ્ઠ શ.	૧
બ્રહ્મસુતા સરસ્વતી માષ્ઠ શ;	
સુરિનર સવિદો તૂહનિ આષ્ઠ શ.	૨
હાલ-આષ્ઠ સુરિનર સર્વકો તેહની પૂરિ બાસ,	
મુનિ કલ્યાણી ! કરિ કૃપા; કર જોડી કિદિ વિષ્ણુદાસ.	૩
ઉદ્યોગપર્વ તણી કયા એ અખિલ પાવન હોષ;	
ધુદિમાને વિસ્તરી કહઃ સાલણ સવિ કોષ.	૪
વિશમ્પાયન જિયરિ: સાલણ સધું, રાષ !	
વૈરાટ-ધિરિથી ઉત્તરા-અભિમન્યુનું વિદિવાષ.	૫
આનન્દ પામ્યા સર્વશ્રિ; યૈ રહ્યુ જ્યજ્ય-કાર.	
પાત્રમે દિનિ પૂરી સભા, માધ બિડા ધર્મ-કુમાર	૬

અ પ્રતિનો આરમ્ભ—

શ્રી ગોપીજનવલ્લભાય નમઃ ॥ શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ શ્રી સારદાવૈ
નમઃ ॥ શ્રીરામકૃષ્ણાચાર્યા નમઃ ઉદ્યોગપર્વ કથા (પ્રાકૃત પદ્યમાં) ॥

कृष्ण, दक्षधर, सायन, गद, भद्रासुखट प्रद्युम्न होष
 दुपद-सर्वाति सर्व भूपति, जिहा त्वा मयि कोष.
 श्रीकृष्ण किहि, " सुखटो । हवा सायन सायुं जेह,
 पाण्डवे भद्रासुख भोगव्या, [तद्भो] सर्व नष्ट छु तेह.

साहसिक पात्रे पाण्डुना सुत धर्मशीत अपार,
 अधर्मे करी राख्यनु नवि करे अङ्गीकार
 धर्मे करीअनि पाभीष्ट ते यही दुष्ट मनुष्ट
 जेहसि आगि अनेक विधिना भोगव्या जहु कष्ट
 भीम, सिद्धिदे, निकुल, पारथ सुखट भद्रासुखवन्त
 आदरि तु कौरव तस्य क्षण्य भाहि आशि अन्त
 पण्डि माम हनि नवि भूकता निज धर्म करे जानि.
 सग्यन्धी ते ये जेहना सुभि करि छि जिहा राज

तेह भाटि विचार करीनि भोक्तु कोष योष
 जे अधर्म आपि राजि तु आज्यी नोहि विरोध"
 श्रीकृष्णनं पाछे सुखीअनि जयरचा जलदेव
 "जेम दुष्ट सुभ सर्वनि, आनन्द अतिशि जेव
 अध राजि पाण्डव भोगवि तु क्लेश मात्र न होष
 पश्य नही सिद्धि धनराज्येन सुत दुष्ट अछि भति सोष

भीम, द्रोण नि कर्ण सुत, आचार्य, पति-गान्धार,
 विनय गमशि सर्वथा ते होशि नेट प्रकार
 इतनि हवि भोक्तु जे यित रीतिवि राक्ष,
 विनय-नाक जे किहि, निभ असति कर्म न बाध.

कौरव-सभा को अतुर नहि सिद्धि जेह सधला मर्म.
 लु इत-विधि मानि नही तु कार्यमा सुत-धर्म.

निज होष भाटि पाण्डवे भोगव्या दुष्ट अपार
 वरु प्रकार यहुन तस्य कोष पाह नोहि जगार

વિનય કરતાં સર્વથા એ હોશિ કાચું નિધાન.

પણિ બૂધ કીધિ આપણિ અર્થની ચાશિ હાણિ.” ૨૦

એણે સમિ મુખિ સભામાં ધમ ઊચરયા બલદેવ,
તવ ક્રોધ મનમાં ધરી ઊઠયા સાસ્ત્રિકી તતખેવ: ૨૧

“સભામાં સવિ દેખતાં ચં લવુ છુ [આ, બલ-] વીર !
વાઘક એ તુઝ સાંભલ્યું, ધિક પુરુષ તે રણધીર. ૨૨

મ્હાકપટ કીધું કૌરવે, તે વિમાશી મનિ જોધ.
સતિવન્ત રાધુ ન્યુધિષ્ઠિર અધિ; કિમ વાંક તેહનુ હોધ ? ૨૩

ધર્મની કરણાઈ વનિ વરયા; તેમાં નહીં સન્દેહ.
હવિ પિતા કેડે રાજિ લિહિના થયા તતપર એહ. ૨૪

દુષ્ટનિં યાચી દીન થયિ, જીવતાં નવિ ધટિ કર્મ.
ક્ષય કરી કૌરવ-સાથનિં, નિજ રાજિ કરશિ ધર્મ. ૨૫

ભીષ્મ, દ્રોણ નિ કર્ણ શિ નવિ અણુતા મનમાંન્ય ?
સ્થામાટિ એ નવિ આપતા નિજ પિતા કેડે રાજિ ? ૨૬

ગાઝવધન્વા આગલિં કુણુ રહી સકશિ ચર ?
હરિ-ચક્ર આગલિં કુષ્ટનાં દલ ચાશિ બાંજી ચૂર. ૨૭

ભીષ્મ આગલિ રહી સકશિ કુણુ સુભટ ઝૂઝાર ?
સિદ્ધિ નિકુલ ભડ જિહાં ભડિ, તિહાં કરિ દલ સંહાર. ૨૮

હું એકલો રાતખણ મારી કેડે સવિનાં ગાન;
મુઝ બાણ આગલિ સુભટ કો નવિ રહી સકિ ક્ષણમાન. ૨૯

- “જુ અર્ધ આપિ રાજિ છુ તલો થીદ કરશુ તાપ્ય ?
જુ મુદ્ધ કરવું બિપજિ છુ મૂંદ્ધનિ કરવું નજુ.” ૧૪
- એહવું કહી પ્રભુ સચ્ચરચા; નિજ નગરિ પુકુતા થાઇ.
અહોરાત્ર પાણવ તણી આરતિ કરિ ત્રિશુવનરાઇ. ૧૫
- વિશમ્પાઇન ઉચરચા; રા જનમિજે ! અવિધારિ-
પાણવિ પુરોહિત મોકલિઉ હસ્તિનાપુર મોઝારિ. ૧૬
- ફુલ્યોધને આગાલ ચક્ર સફેત નવ્યુ સોઇ.
ભૂતલ તણા ભૂપતિ બધા તેડાવિઆ સવિક્રમ. ૧૭
- પછિં નજુ ચૂં શ્રી દારિકા; સાચરચા શ્રીવદુવીર.
તવ શીઘ્ર ચાસ્યુ તેડવા રા ફુલ્યોધન રણધીર. ૧૮
- પછિં દારિકા પુકુવ સહી, અનિ પામ્યુ મનિ આનન્દ.
તે સ્થાનિ જે બિજુ રણુ જિહા પુકુચા શ્રીગોવિન્દ. ૧૯
- મસ્તક તણિ પાસા જઈઅનિ બિજુ ફુલ્યોધન;
એહવિ પૂઠિયુ આવિઉ જાણાવલિ અભુન. ૨૦
- ચરણ-પાસા જઈ પારથ રથા જોડી પાણિ.
એહવિ શ્રીભુમદીસ જાગ્યા; ઉચ્ચરચા મુખિ વાણિ: ૨૧
- “આણુ, અભુન” કિમ પધારચા ?” કિહિ શ્રીભગવાન.
પૂઠિ જુઇ છુ ફુલ્યોધન ત્હા જિહા સિરસ-નિધાનિ ૨૨
- કોરવ-રાઇ મોત્યા સહી; “સાબલુ, શ્રીમહારાજ !
તેડવા તલનિ, કૃષ્ણુ” હું પ્રથમિ આબ્યુ આજ. ૨૩
- પાણવનિ સાચિ અઘારિ હવિ હોચિ જૂધ અપાર.
તેણિ સાચિં શીઘ્ર પધારિયિ, જીવન જુમદાધાર.” ૨૪
- કૃષ્ણ કિહિ: “તલો પ્રથમિ આબ્યા; કારણુ ગ્રીષ્મું સોઇ.
પણિ પાર્થ-દર્શન પ્રથમ ચૂં, તલો ઉભિ સરખા હોઇ. ૨૫
- તે માટિ તલનિ કહું હું : સાબલુ સાચી વાત.
ક્રક નારાયણી સુભટ અમુદ; અઝીકરુ સાક્ષાત. ૨૬

ધક પાસિ આયુધ-વિના હં આવીશિ આ નિધાર,
પછિ જેહનિ જેહ ગમિ તે કીજિ અર્જીકાર.”

૨૭

દુન્યોધન તવ રહુ વિમાણી; પાંચ બોલ્યા વાણિ:
“માહરિ તહાર અર્થ અછિ, હે સ્વામિ સારજીપાણિ!”

૨૮

દુન્યોધન એહવું મુળીઅનિ હસ્ય હૃદય-મુઝારિ.

એહવી મતિ એહનિ ધટિ જે ભાંખનિ અનુસારિ.

૨૯

મનિ વિમાસ્ય, “કાય યુ” આનન્દ અઙ્ગિ ન માષ.

આખ્યા મુખટ તે સાચિ લે પાધુ વસ્ય તવ રાધ.

૩૦

“બલભદ્રની આગા લઈ પછિ સાંચરયું ક્ષણ માંહિ.

કૃતવર્માઈ એક ક્ષોહણી સૈન્ય આપ્યું ત્યાંદિ.

૩૧

ઉચલુ

સૈન્ય આપ્યું ત્યાંદિ; રાજા દુન્યોધન હરિષ મનમાં ધરિ.

તેણિ સમિ શ્રીકૃષ્ણજી અભુન્ન પ્રતિ ઇમ ઉચ્ચરિ.

૩૨

૬૨

કહવું ૩૦ જાનું—રાગ શુદ્ધી

વેશમ્પાયન કિહિ, મુણિ રાધ! દુન્યોધન તનજ નગરિ પસાધ.

પારથ પ્રતિ કિહિ શ્રીમહારાજ: “થં માઅ્યું અહા પાસિ આજ ?”

આયુધ-વિન હં આવિશ સહી, અર્થ એક વૃક્ષ સરચિ નહો.”

શ્રીહરિનું વાધક સાંભણી, ધનઅજ્ય તવ બોલ્યા વધી:

૨

“વૃક્ષ પદ, પ્રભુ! જેણિ રથલિ હથિ, અષ્ટ મહાસિધિ ત્યાં આવથિ.

ચરણ-કૃપાઈ પાવન થયું; દોરવ છવી જિ પામયું.”

૩

પ્રેમ-ગાદિ એ અવગે મુળી, મનિ હરખ્યા શ્રીત્રિશુવન-ધણી.

અભુન્ન-સાચિ દેવાધિદેવ, ચીમ્ર ચઈ આલ્યા તતખેવ:

૪

સમ્યિ વાત સાંભણી સોધ, “ધર્મપુત્ર-ચિન્તાવસિ હોધ.”

કરવા પાવડવ કેરી સાહિ, ‘મદ્રદેયુ’ આલ્ય રાધ.

૫

જેહતુ પાર ન જામ' કલ્યુ, જઈ રાષ્ટ્ર દુન્યોધનનિ મિલ્યુ.
 દુન્યોધનિ તે રાજા તણી, સેવા-ભક્તિ કરી અતિ ધણી. ૬
 મદ્રભૂપ સુખ પામ્યુ હૃદિ; “માગિ, માગિ વર,” વાણી વદિ.
 દુન્યોધન તવ કિહિ: “મુઝ કામ: પાણ્ડવધ્ન કરવુ સદ્મામં. ૭
 તહો ધરી મનમાં હિત ધણું, કરવું મુઝ સેનાપતિ-પ્રણું.”
 વચન તણિ વચ પામ્યુ રાષ્ટ્ર; નગર વ્યથિ સહ પુકુતા યાષ. ૮
 શલ્ય વાકિ ઇમ બોલ્યા વલી: “પાણ્ડવનિ હું આવીશિ મિલી.”
 એહવું કહી આલ્યુ તે વાર; આલ્યુ હતા જ્યાં પાણ્ડુકુમાર. ૯
 જ્યુધિષ્ઠિર મદ્રાધિપ તણી સેવાભક્તિ કરી અતિ ધણી.
 પ્રેમ ધણુ મન માહિ ધરી તવ શલ્યે વાણી ઉચ્ચરી: ૧૦
 “તહો દુઃખ વનિ વેઠ્યા જેહ, હું તુ સવિ જાણું છો તેહ.
 હું તહનિ ઇકે કહું ઉપાય; રખિય મનિ તહો આણુ, રાષ્ટ્ર! ૧૧
 જ્યાંલગિ અવધિ ન પૂરણુ હણી, ત્યાંલગિ દુઃખ દશા બોગવી.
 આગિ જેહ હતા માહનન્ત, તેણિ દુઃખ બોગવ્યા અનન્ત. ૧૨
 નલ-દમયન્તી પૂર્વે હવા; તેણિ દુઃખ વેઠ્યા અભિનવાં.
 ઇન્દ્ર શયી સાથે ઇકે વાર, પામ્યુ કષ્ટ અસલ અપાર. ૧૩
 તે સરખા હઆ અતિ દુખી; તહો ધણુ તે આગલિ સુખી.”
 રાષ્ટ્ર જ્યુધિષ્ઠિર બોલ્યા ઇમ: “સ્વામી! ઇન્દ્ર દખ પામ્યા કિમ્મ? ૧૪
 ધર્મ-પુત્રનિ શલ્યે સહી, પૂણું કયા વિસ્તારી કહી;
 “એ કારણુ આણી મન માહિ, રખિય, રાષ્ટ્ર! દખ પામુ આહિ! ૧૫
 દખ પામ્યાની વાત સુણો, હું આલ્યુ હવુ તહ લણી.
 દુન્યોધનિ અતિ આદર કરચુ; યુદ્ધ-કાળિ હું આવી વરચુ.” ૧૬
 જ્યુધિષ્ઠિરે સન્ધારચું તેહ: “લણું, શલ્ય! તહો કીધું એહ.
 માણુ! તહનિ કહું ચં ધણું? કારણ ઇકે કરન્યો અહ તણું: ૧૭
 જ્યાહરિ કણું નિ અર્જુન તણુ રણસર્ગામ હોષ અતિ ધણુ,
 ત્યાહરિ કણું-રયિ, કહો હું અહો, શલ્ય! સારથિ થાન્યો તહો. ૧૮

- તેજ-હીન કરજ્યો તે તણું, જોણુ પાથ' બલ પામિ ધણું",
 સ્વયં વાકિ બોલ્યા હિહુલશી : " એ ચિન્તા રખિય આણુ કથી ! ૧૯
 મુઝયું જેહ નીપજશિ ત્યાંહિ, તે કારજ કરથં રથુ માંહિ. "
- એહવુ પરઠ કરીઅનિ એવ, ત્યાંયુ શસ્ય વસ્ય તતખેવ. ૨૦
 એહવિ સાત્ત્વિકિ યાદવ જેહ, એક ક્ષોદ્ધયથં આબ્યુ તેહ.
 મુજટ સર્વની ખુહતી રહી, અક્ષોદ્ધણી દલ સાયિ વહી. ૨૧
 જયપત્તેન મહા બલિઉ હોષ; એક ક્ષોદ્ધયથં આબ્યુ સોષ.
 પૌષ્કૂક દેશ તણુ જે રાષ, આવી ધર્માનિ લાગ્યુ પાષ. ૨૨
- દુપદરાષ તણુ સુત જેહ, સખલ સૈન્ય હૈ આબ્યા તેહ.
 વિરાટરાષ તણું દલ બહુ, તપર યૈર્માન આબ્યું સહ. ૨૩
 મિત્યા અનેક મુજટ વિખ્યાત; ઇમ કરતાં ક્ષોદ્ધણી યૈ સાત.
 કૌરવ-પતિનિ કારણિ સોષ, કહં રાષ આબ્યા જે કોષ : ૨૪
- ઇક ક્ષોદ્ધણી સિનથં તતકાલ આવી મિત્યુ ભગદત્ત બૂપાલ.
 નૃપ-કમ્બોજ નાગપુર માંહિ ઇક ક્ષોદ્ધણી દલ ત્યાબ્યુ ત્યાંહિ. ૨૫
 જૂરિશ્રવાંનિ સમ્પત્ય ધણી સાયિ દલ ત્યાબ્યુ ઇક ક્ષોદ્ધણી.
 કૃતવર્મા જે હ્રાદિક વીર, અન્ધક-બોજ મહારણધીર, ૨૬
- ઇક ક્ષોદ્ધણીથં આનન્દ ધણિ, આબ્યા પખિ દુન્યોધન તણિ.
 સિન્ધુ-સુવીર તણુ બૂપાલ, જયદ્રથ નામિ મહા વિકરાલ. ૨૭
 ઇક ક્ષોદ્ધણી સરસુ તે રાષ; આબ્યુ કૌરવ કેરિ સાહિ.
 યવન-બૂપ મહાબલી જેહ, ઇક ક્ષોદ્ધણીથં આબ્યુ તેહ. ૨૮
- માહિભતી કેરુ જે બૂપ સકલકલાગ્રણ-દિવ્ય-સ્વરૂપ,
 ઇક ક્ષોદ્ધણી તે પોતા તણી હૈ આબ્યુ દુન્યોધન બણી. ૨૯
 કેકય દેશ તણુ જે રાષ, આક્રમ-પાર કલ્ય નવિ જાષ;
 પન્થબૂપ તે ટોલિ મિલી, ઇક ક્ષોદ્ધણીથં આબ્યા વહી. ૩૦
- એકાદશ ક્ષોદ્ધણી સહજ્યાય, દેખી હરખ મનિ પામ્યુ રાષ.
 ગજ-હયવર રથ આગલિ સહી; પુરે માર્ગ આત્યાનુ નહો. ૩૧

એહવિ સમિ હરિતનાપુર માહિ, પાણ્ડવ-પુરોહિત આવ્યુ ત્યાંહિ
વૈશમ્પાયન કિહિ : સુણિ, રાધ ! પુણ્ણુ પુરોહિત રાજ-સભાઇ. ૩૨

૬૪

૨. સગ્ગયયાનપર્વ:—

કડવું ૪ થું—રાગ સામેરી

- વિશમ્પાઇન ઉચ્ચરિ : વં સુણિ, જનમિજે રાધ !
પ્રોહિત સભામાં આવિઉં : આનન્દ અકિં ન માઈ. ૧
- તેણિ સમિ તે સભામાં તવ ઉચ્ચરણુ મુખિ મોઇ:
“ અરે રાજ સભામાંના ! સાંભણુ સવિ કોઇ. ૨
- ધૃતરાષ્ટ્રના સવિ કૌરવા, પાણ્ડુના પાણ્ડવ જેહ;
આહિ રાજલીલા કરિ કૌરવ; ભોંગવિ વન તેહ. ૩
- બીષ્મ-દ્રોણુ ! તહો છતાં અન્યાય નવિ ઘટિ ધમ્મ.
નિજ પિતા કેરુ ભાગ પાણ્ડવ, કુહુ, ન માગિ કિમ્મ ? ૪
- એ સાધુ પાણ્ડવ સદા લગિ જેનિ નથી મમતા-ગર્વ;
નિજ ખસે પામ્યા રાજિ તે, તહો હરી લીધું સર્વ. ૫
- તેણિ તેર વર્ષ લગિ મોટા ભોગવ્યા દમ્મ વનિ;
વૈરાટ પુરથા પ્રગટિઆ; હવિ તહો એતુ શિખ ? ૬
- સાત હોહણી સૈન્ય એહનિ મિત્યું આછિ સન્નિધાન.
સત્ય જાણુ તહો, કૌરવ ! ઇકિક સહસ સમાન. ૭
- મદા-જૂધ જવ બીમ માડિ, દલ કરિ ભાંજી ચૂર.
ગાંજીવ કરિ જવ ધરિ અણુન, (તવ) રહી સકિ ન કો ચૂર. ૮
- સિદ્ધિ-નિકુલસમ સમોવડિ ત્રૈલોક્યમાં નવિ હોઇ.
અગિઆરવું ખલ ઇક સમોવડિ, તોલિ નાવિ કોઇ. ૯
- જેહનિ પાસા એક કેસવરાય કરુણાવન્ત,
ત્રૈલોક્યમાં તેહનુ કો નવિ સકિ આણી અન્ત. ” ૧૦

પુરોહિતનાં વાકિ સર્વે સાંભળ્યાં અવશિષ્ટેવ.

મ્હાપુરુષ વલતા બીભ્ર એ(ણી)પિરિ ઉચ્ચરચા તતખેવઃ ૧૧

“ પાપ્કુના સુત પાંચિ વીર દ્રૌપદી-સરસા સોષ,
સતિ વાકિ, પ્રોહિત! મુઝ કિહિ, કુશલ અછિ સવિ કોષ? ૧૨

વનવાસિ જે હખ ભોગવ્યાં તે અછિ અહોનિ જાણ.
વૈરાટમાંથા પ્રગટ થ્યા; હવિ હોશિ મ્હાકલ્યાણ. ૧૩

કો ક્ષત્રિયે ક્ષણમાત્ર નવિ પાર્યનું જલ સિદિવાપ,
(જેનાં) બાણ આગલિ વજ્રધર સરખે રણું નવિ જાંછ.” ૧૪

તવ કણું વલનું ઉચ્ચરણુ મનમાં ધરી બહુ કોષઃ
“ રે બીભ્ર! શં બોલ્યા તહો, આંહાં દેખતાં સવિ જ્યોષ? ૧૫

હૂતિ ધર્મે સર્વ હારખું; પડ્યુ ન પાસિ લાગ.
આજ હીન-અવધિ પ્રગટ થ્યા, વૃ. રાહતુ માગિ ભાગ! ૧૬

વનવાસિ પોંછા કાદિયિ: ભોગવિ કુઃખ અપાર;
પછિ પૂણું અવધિ પ્રગટંશિ, તવ રાગિનુ અધિકાર. ૧૭

પછિ મત્સ્ય અનિ પાગ્યાલના જલ માટિ પાંકિ એહ.
જપ કુલ્યોધન રણમાં ભડિ, તવ જીનુ નવિ રિહિ તેહ. ૧૮

અન્યાય માગિ પુરોહિત, મોક્ષ્યુ આ પુર માંહિ.
તે અધર્માનું કુશલ શં પૂછવા બિહા આંહિ? ” ૧૯

બીભ્રજી કિહિ: “ શં લખ્યુ? વ્રજ હજિ રાખું લાજ.
ખટરથી જિત્યા રણુ વ્યપિ, શં વીસરખું તે આજ? ૨૦

મ્હાપુરુષ રણુમખે દસિ, સવિ થાસિ દલ-સંદાર.
“ મુખિ રણુ પડશિ, પાપિઓ! જપ હોશિ પાપકુમાર.” ૨૧

ધૃતરાષ્ટ્ર તવ કિહિ: “ કોષ તહાનિ નવિ થટિ સપ્તાત.
કણુંનાં વાપક વ્રજ તે મનમાં ન ધરવાં, વાત! ” ૨૨

શાન્ત વાપક બીભ્રાનિ એ(ણી)પિરિ ક્યાં અવશિષ્ટેવ;
પુરોહિત તે ત્યાં થકુ રાષ્ટ્ર ચલાવ્યુ તતખેવ. ૨૩

ઉચ્ચલુ

તુલાવ્યુ તતખેવ પુરોહિત; તેહમાં કાંઈ સન્ધે નહીં.

અધિજી કિહિ રાજા પ્રતિઃ ધૃતરાષ્ટ્ર તવ બોલ્યા સંહી.

૨૪

૧૧૮

કડવું ૫ મું-રાગ મારુણી

રાષ્ટ્ર ધૃતરાષ્ટ્ર કિહિઃ “સુણિ, સન્નય! સત્ય કરી મનિ જાણિ રે.

પાણ્ડવનુ કાંઈ વાંક નથી; તું નિશ્ચિ મનમાં આણિ રે. ૧

આત્મબલિ કરી પાણ્ડુ તણા સુત પામ્યા રાજિસુખ જેહ રે,

‘મુઝ પુત્ર દુષ્ટે છલબેદે હરી લીધ સવિ તેહ રે. ૨

ધર્મ-કાળિ જે વનિ વરયા; ત્યાં બહુ દખ વેઠ્યા આપ રે

તે સધલું આ દુન્યોધન અનિ કણું તણિ પરત્તાપિ રે. ૩

કવણુ ન્યાધઞિરનિ રણિ જિતિ, જેહનિ શ્રીહરિ પાસિ રે?

એક બીમ જ્યાં બીજુ રિહિ, ત્યાં કોટિ રાત્રુ રણિ ત્રાસિ રે. ૪

ધક અણુનના માઝણવ ધનુષનુ હુધ નટુંદારવ ન્યાહિ રે,

ત્રણ્ણય જીવનના સુલટ માહિ કો રહી સકિ નવિ ત્યાંહિ રે. ૫

જિહા નિકુલ-સિહિદેવ લાડિ તવ મ્હાદલ પ્રાજ્ય થાઇ રે,

જેહનિ કેશવરાય સખાઇત, તે કિમ રણિ જિતાઇ રે? ૬

પાચેનિ મનિ સદા-સર્વદા ધર્મવ્યપિ મતિ હોઇ રે.

તે આગલિ રણુમા માહરા સુત રહી સકિ નવિ કોઇ રે. ૭

તેહ માટિ, સન્ને! ત્યાં જાણિ, મનિ આણી અતિ પ્રેમ રે.

માહરી વતી ન્યુધિઞિરનિ જે પૂછન્યો કુશલ-ક્ષેમ રે. ૮

કહિન્યે, ‘પાણ્ડવ ધર્મશીલ સાહસિક સદા-નિર્દોષ રે!

કુશલ યકા તહો પ્રગટ થયા, મુઝ મનિ યયુ સન્તોષ રે.’ ૯

કૃષ્ણ-સાત્વકિ સરસા જૂપતિ રવા હોઇ જે ત્યાંહિ રે,

વચન-વિવેકે યથાથોમ્ય સવિ કિહિન્યો કુશલી આહિ રે. ૧૦

- તિમ કરજ્યો જિમ આપણિ યધયિ સ્વજન સહકા એક રે.
વલી સમય જોધનિ તિહાં તુ કિહિન્યે વચન-વિવેકિ રે." ૧૧
- એહવું સાંભલી સજ્જન્ય આત્મા, વેગિ પનિય પલાઠ રે.
ત્હાં આવ્યા જ્ઞાં અનેક નૃપથં બિહા ન્યુધિષ્ઠિર રાધ રે. ૧૨
- સર્વ સભાનિ પ્રણામ કરી, મુખિ સજ્જન્ય જોત્યા ત્યાંહિ રે:
"અરે પાણ્ડવો! ધૃતરાષ્ટરિ અહાનિ મોકલ્યાં આંહિ રે." ૧૩
- રાધ ધણું રસિઆતિ હુઆ છિ પાણ્ડવ પ્રગટયા જાણી રે.
કુરાલ વાત પૂછી છિ સહની પ્રેમ ધણુ મનિ આણી રે." ૧૪
- ધર્મપુત્ર તવ વલતા વદિ: "સુણિ, સજ્જન્ય ચતુર મુનશુ રે!
રાધ ધૃતરાષ્ટર તણી કૃપાઇ અછિ કુરાલ-કલ્યાણુ રે. ૧૫
- કુરાલવારતા વિરતારી ધૃતરાષ્ટરની કિહિ સોધ રે:
ભીષ્મ, દ્રોણુ નિ કર્ણુ રાધ, એ કુરાલા છિ સવિ કાધ રે! ૧૬
- હુન્યોધન શત આત્રિ-આદિ લૈ રથી-મ્હારથી જોહ રે,
હરધડી અણુન-ભીમ તણુ જલ સમ્મારિ અછિ તેહ રે?" ૧૭
- વલતી સજ્જન્ય વાત કિહિ: "સાલણુ ન્યુધિષ્ઠિર વીર રે!
ભીમ-અણુન કેઈ જલ કો નવિ વીસરતા રણુધીર રે. ૧૮
- તહો સાધુનિ તે દ્રુષ્ટાઇ કપટે કાઢયા વન્નિ રે.
અર્ધ તહાઈ રાજિ આપવા હજી ન આણિ મન્નિ રે. ૧૯
- આહણુમુખથી ધર્મ સાંભલિ, પણિ નવિ આચરિ લેશ રે.
તહા સર્વાયિ અહોરાત્ર સવિ કરવા હોડિ કલેશ રે. ૨૦
- પરમ સાધુ પાણ્ડવો!-તહારા હિતકારણિ દ્વીં એહ રે:
કીરવ કલેશ કરિ તહાયં પણિ તહો ન કરવુ તેહ રે. ૨૧
- ધૃતરાષ્ટ્રે કાહવું છિ તહાનિ, 'સહ્ય-કલા-ગુણ-જાણુ રે.
માદૂરા સુત અચાન થયા તે રખિય રાપ મનિ આણુ રે! ૨૨
- કલેશ-વ્યયિ કાંધ નથી દેખણુ, કહું તહારિ કાજિ રે:
કીરવનિ મારીનિ કરણુ, ધિક્ક પડું તે રાજિ રે. ૨૩

અયવા એ કૌરવ બલિયા' છિ; કરસિ યુદ્ધ અપાર રે.
 ત્યાં થોભી તહો સંડુ નહો, તવ શુ રિહિસિ અધિકાર રે? ૨૪
 બીધ્મ, દ્રોણ નિ કર્ણ, સત્ય, ભગદત્ત ભડિ રણિ બ્યાહિ રે,
 ત્યાહરિ, પાણ્ડવ! તેહ આગલિ તહો જિતશુ ક્યાહિ રે? ૨૫
 ધૃતરાષ્ટ્રરિ તહાનિં કર્ણ, તે માટિ શુ સહ્યામ રે?
 સન્તોષે સુખ સર્વ પામશુ, પૂર્ણ હોસિ મનિ-હામ રે." ૨૬
 સન્નિય એહધૂં કહી રહ્યા જે કૌરવ કેરિ સાહિ રે;
 વલતા ધર્મ-પુત્ર ધ્રમ બોલ્યા; સુણિ, જનમેજે રાધ રે! ૨૭

૧૪૫

કહવું ૬ હૂં—રાગ રામઝી

વલતા બોલ્યા ધર્મ-કુમાર જી:
 “સાબલુ, સન્ને! કહું નિરધાર જી. ૧
 રાધ ધૃતરાષ્ટ્રરિ તું સમજાવ્યુ જી;
 અહા આગલિ તે કિહિવા આવ્યુ જી. ૨

હાલ-કિહિવાનિ આવ્યુ અહા આગલિ, ભૂપ કેરા સારથિ!
 કાષ કૌરવ થકા ભય અહા પામતા મનમા નથી. ૩
 સત્ય વાક્યક શ્રવણિ સુણુ જી અર્થ પોતાનુ સરિ,
 તુ કવણુ એહધુ અલ્પધી જે સ્વજનથાં સ્પર્ધા કરિ? ૪
 વનવાસિ જે દમ્ય ભોગવ્યા અહો હજિ લગિ નવિ કહી સદ્.
 વિષુ ભાગ લીધિ અહારુ, સન્તોષ કિમ આણિ બદ્ધ? ૫
 ધન્વન્તર્યક અહારૂં ધૃતરાષ્ટ્ર જી આપિ મહી,
 તુ અહો રથાનકિ અહારૂં સન્તોષપણિ બિસૂ રહી. ૬
 સહ્યામ-પાણિ એ ન આપિ; બલુ એની બુધિ ખરી.
 અહારુ જે ભાગ છિ તે કિહિથાં રણમા યુધ કરી. ૭

- બીધ્મ-દ્રોણ જાણા મુલત જે પક્ષ તેહનું આદરિ,
 પાર્થ-બલ નવિ જાણતા, જે ધ-ધ-મંતિ બિડા કરિ. ૮
- સત્જે કિહિ: “રે પાણ્ડવો! મુખ-હાજિ કાં બૂલા બંમું?
 રાજને અર્થિ ધર્મ-રૂપી કીર્તિ, તે કાં નિર્મમું? ૯
- વેરિ બિહાણતિ બૂપતિ અન્યનિ ને જયશુ;
 તે વૃત્તિ-આનક આપણિ, તે યકા અત્ય મુખ પામશુ. ૧૦
- નિર્વંશ કુલ પોતિ કરી ઐશ્વર્યવાલા થં થશુ?
 તે મુખ તણિ શિરિ ધિક પડું; થં જીવિઆ? થં જીવશુ? ૧૧
- સમુદ્રપ મૂલ અધર્મનું; તહો ધર્મશીલ સદા સહી,
 ગુણવન્ત મુજી, પાણ્ડવો! તહ વિધિ તેહ ઘટિ નહીં. ૧૨
- સુખિ રાજિ કીરવ બોગવિ: છમ હાનિ મુકુતની હણિ.
 દખ-દયા તહાનિ વેહતાં આગાધ પુર્ય-ઉદે થણિ. ૧૩
- પરલોક-સાધનને વિધિ તહો, પાણ્ડવો! તત્પર થવું.
 જેણિ મૃત્યક-જન્મ તુલિ; સુખ પામશુ પછિ અભિનવું. ૧૪
- જે દુષ્ટ દુષ્ટ તે અવિદ્યા-આચરણ થકી નવિ ઉસરિ.
 મુખ કાન્ય જેણિ કરયાં દુષ્ટ, તે અશુભ કર્મ ન આદરિ. ૧૫
- આધાર જેહનિ સાત્યકિ અનિ દુષ્ટ અનિ શ્રીદરિ તથ,
 જી આદરુ તુ તહો કીરવ માત્રનિ હેલાં દણ. ૧૬
- બીધ્મ, દ્રોણ નિ કણ અથવા રાજ્ય, કુળ્યોધન તથા,
 તેહનિ હણી મુખ પામવું, ધિક જાણવું તે સર્વથા. ૧૭
- યત્ર-મિત્ર સમાન મુખ-દખ સદા સરખું જાણવું.
 પ્રીતિ ધરવી સર્વથા; કુલ સાથિ વેર ન આણવું. ૧૮
- એક વાણક સંભલી રા જ્યુધિધિર વસતા વદિ:
 “દુઝ મર્મ-વાણક, અહો સત્જે! મૂર્ખ નવિ જાણિ હદિ. ૧૯
- ન્હાં ધર્મ-કર્મ જ અછિ ત્યાં કિમ ધર્મ અધર્મનિ ઉચ્ચરિ?
 જેહને હદયિ પૂર્ણ પાતક, ધર્મ તે કિમ આચરિ? ૨૦

- તું કિહિ, 'મનિ સન્તોષ રાખુ;' અહો તે મવિ જાણિયિ,
પણિ ભાગ લીધા વિણ અહારૂં ઉપશમન કિમ આણિયિ? '૨૧
- જે કાજ ધર્મ-અધર્મનું, તે સર્વ તું જાણિ કહી;
પણિ શીખ દિયિ શ્રીકૃષ્ણજી જે, તે અહો કરચું સહી." ૨૨
- એહ વાધક સાંભલી, શ્રીકૃષ્ણ મુખિ બોલિ તદાઃ
"એ પાણ્ડવ નિ કૌરવ-વિયિ કલ્યાણ હું ઈછું સહા. ૨૩
- પણિ પાણ્ડવ-સુત તત્પર થયા પ્રારમ્ભ કરવા યુદ્ધનું.
એ કલેશ કરવા સ્વજનમા સવિ વાક અછિ સવિ વૃદ્ધનું. ૨૪
- એ કૌરવાને પાર્સિ ચરા સુભટ સવિ મિલિઆ જાહું,
પોતા તણે પાપિ કરી તે કાલિ અટવાણા સહ. ૨૫
- જવ કેશ ગ્રહીનિ સભામા તહો પાપીઠ પ્રમદા દમી,
તવ ભીષ્મ-દ્રોણ બિઠા હુતા, અનિ કણું સુભટ પરાક્રમી. ૨૬
- દ્રૌપદી જે વાકિ બોલ્યા દેખતા રથિ-મ્હારથી,
ભીમ અનિ અર્જુનનિ તે વીસરયા અધક્ષણ નથી ૨૭
- તું આબ્યુ અહિં પ્રતિબોધવા, સફેત તાહરુ મિં લણુ
જવ વલ્લ કાઢ્યા સતીના તવ ધર્મ કુહનું કિહા રહ્યું? ૨૮
- જવ ક્રોધ મનમા ધરીનિ જહુ બાણ અર્જુન મેદલશિ,
તવ કૌરુ એકે એકનું સંહાર તુ રણમા હસિ. ૨૯
- જાઉ, સન્ને! વળી પાછા, રાજિ કરિ ધૃતરાષ્ટ્ર ન્હેલા.
જુ માનશિ તુ વચન કિહિના કાષ્ટ હું આવેશ ત્હાં." ૩૦
- વચન સન્ને ધમ કિહિ નિજ પાણિ બિઠિ સમ્પુટ કરીઃ
"મિં વચન કાષ્ટક કહ્યા હુયિ, તે ક્ષમા કરજ્યો, શ્રીહરિ!" ૩૧

છીયહુ

ક્ષમા કરજ્યો, શ્રીહરિ' હવિ રોષ મનિ ધરવુ નહીં.
એ વાકિ શ્રવણે સાંભલી રા ન્યુધિષ્ઠિર બોલ્યા સહી.

કર્ણ ૭ મું—રાગ આશાઉરી

વૈશંપાયન ઉચ્ચરિ તે, પરમ પ્રીતિ મનિ આણી રે,
વાણી રે અપિણ પ્રેમે ઉચ્ચરિ રે.

૧

ધર્મોભાનાં મુખ તણાં કાંઈ વાકિ અનુષમ તેહ રે,
નેહિ રે સજ્જે તે અવણિ ધરિ રે.

૨

હાલ-તેહ સજ્જે અવણિ ધરિ, ધમ કિહિ ધર્મક્રમાર:

“હિત વાકિ સવિ જે તાહરાં, અહો મનવાં નિરધાર.

૩

વલી અર્થ અહમ્ જપજિ, તુ કહું, સાંભલિ વાત:

તું આવળ્યે ‘કિ વિદુરનિ મોકલુ જૈઅનિ સાથિ.

૪

સજ્જે! અહારી વલી તું મનમાં ધરી અતિ પ્રેમે,

ત્યાં જઈ કૌરવ માત્રનિ પૂછળ્યો કુશલ-લેખ.

૫

બીધમ, કોણ નિ કર્યું, શકુનિ, યસ્ય મહા બલવન્ત.

જૂરિઅવા, ભગદત્તનિ પૂછળ્યો સવિ વૃતાન્ત.

૬

અમ્ભાયામા, સોમદત જે વૃષ રહ્યા હુમિ ત્યાંહિ,

પૂછળ્યો સવિનિ કુશલ જૈઅનિ હસ્તિનાપુર-માંહિ.

૭

કિહિળ્યો વલી, ‘પોતા તણી તહો રાણુ, મહિપતિ! મામ.

આપિ, વૃષ! દેશાર્ધ કિ તે સાથિ કરિ સગ્રામ.’

૮

ધુતરાષ્ટ્રનિ લુકિતથાં દેળ્યો જૈઅનિ ઉપદેશ:

‘અહો પિતા-રચાનકિ લેખવું, તુ કાં કરાવુ કલેશ?’

૯

પ્રજ્ઞ તહનિ થાં કહું, તુ લહુ સમલુ લાગ,

તેમ કર, જિમ અહારુ ન્યુધ વિના આપિ ભાગ.”

૧૦

ધમ સાંભલી સજ્જે વસ્ય રા જનમિજે! અવિધારિ.

આનન્દભિરિ આવ્યુ સહી હસ્તિનાપુર-ગોઝારિ.

૧૧

રમણી-સમે રાજ્ય વંશે તે જઈ લાગ્યુ પાઈ;

નિજ પાણિ-સમ્પુટ કરી બોલ્યુ; હિષ્ટિ હરિખ ન માઈ:

૧૨

“સાંભલુ, સ્વામી! કુશલ અછિ સુત-પાણકુ પાંચિ ભાત.

પૂછી છિ રા ન્યુધિધિરિ, જે કુશલ કરી વાત.

૧૩

- દાડી મિં, સ્વામી ! પાણ્ડવાંતી ધર્મ જીપરિ દષ્ટિ.
 ધર્મે કરી જે પામિયિં, તે ચક્રી હુષ સન્નુષ્ટ. ૧૪
- ધર્મ સધલુ તિહાં અછિ; મનિ, શૂપ ! નિમ્મે આણિ.
 અધર્મ સવિ તાદરિ વિધિં બ્યાપી રણુ નિરવાણુ. ૧૫
- તહો પાપ-બુધિ મનમાં ગ્રહી પરિભવ્યા પાણ્ડવ પાત્ર,
 તે માટિં, મહિપતિ ! સર્વયા ક્ષે હોશિ કૌરવ-માત્ર. ૧૬
- તું તેહ કારણુ સમિક-પ્રકારેં લિહિયિ વાહણ્યાં માંહિ.”
 એહવું કહી સગ્ગે વસ્ત્યા, પછિ વલુર તેડ્યાં ત્યાંહિ. ૧૭

૩. પ્રજાગરપર્વ:—

- સગ્ગે વણ્યાં જે વાકિ, રાષ લલાં તેણી વારિ:
 “તે માટિં કૌરવ ! આપણિં, ભાષ ! ધટિ કવણુ પ્રકાર ?” ૧૮
- વિદુર કિહિ: “ભ્ર્માં હોશિ કુષ્ટ અણુષ્ટિનુ ધિરિ વાસ,
 ત્હાંલગિં, રાજા ! કુશલની તહો રાખણુ નવિ આશ. ૧૯
- યુદનાયક આદિં હણુ રે અસુર-નાયક જેહ,
 તેણી વાકય પુત્ર પ્રતિ કલાં, તું રાધ ! સાંભલિ તેહ: ૨૦
- ‘ધર્મ-મારગને બ્યધિં જે રાષ તત્પર હોષ,
 વક્ષી અધર્મે રાચિ નહી, યશ-કીર્તિ પામિ સોષ. ૨૧
- અવિદોષતાં જે ગુણાદિક મનિ લિહિ વિવેક-વિચાર,
 સમ્યક-પ્રકારેં સોંપવું તેહનિ અર્થ-ગૃહ-અધિકાર. ૨૨
- વન બ્યધિં પાણ્ડવ જીજરયા, ભોગબ્યાં દારણુ કુઃખ,
 ઈશ્વરી ઇચ્છાં કરી સમ્પૂર્ણ પામ્યા સુકખ. ૨૩
- જેહવા ઇન્દ્ર પાંચિ અવતરયા, તેહવાં તેજ તપિ નેલાટિ;
 પ્રીતિ તેશં સર્વદા તિં રાખવી તે માટિં. ૨૪
- પર-દ્રોહ વિધિં તત્પર સદા કિહિ શ્રેય પામિ ન સોષ.
 વ્રુઝ ન્યેષ્ઠ પુત્ર વિધિં સદા તે દોષ સધલા હોષ. ૨૫

- શ્રી-વિપ્ર-ગો-સ્વપ્નાતિ જીપરિ યર ને જન માધ,
 ક્ષય પામિ તે દિન સ્વપ્નમાં; સતિ વાકિ માને, રાધ! ૨૧
- તે માટિ જે હિત-વાકિ કહોં, ધૃતરાષ્ટ્ર! તું અવિધારિ:
 ભાગ એહનુ આપીનિં તું કુદૃઝ્ય-કલેશ નિવારિ. ૨૭
- કુષ્ટ-સાધિં રનેહ આણિ, નિ સાધુ જીપરિ દેવ;
 તે માટિ જીપરિ! સર્વેયા પામેશ કલેશ વિશેષ." ૨૮
- રાજા કિહિ: "પાણ્ડવ તણે રિત વ્યપિં મુઝ મન હોષ.
 પણિ પુત્રનિં દેખતાં મનિં સ્થિર નથી રિહિતી સોષ. ૨૯

ઉચ્છ્વ

સ્થિર નથી રિહિતી સોષ મતિ," ધૃતરાષ્ટ્ર એ વાણી કહી:
 "તે માટિ જાણું છું સહી: હોનાર વાત હસિ સહી." ૩૦

૩૦
૨૦૭

૪. યાનસન્ધિપર્વ:—

કર્ણ ૮ મું-રાગ દશાખ

- એણી પિરિ ઉચ્ચરિ રે વાણક વિદુર પ્રતિ જીપાલ.
 રચણી વહી ગઈ રે; વાત કરતાં યયુ પ્રાતઃકાલ. ૧
- શીઘ્ર સભા રચી રે, સગ્ગે તેડાવ્યા કાણુ માંહિ;
 પ્રેમ હૃદયેં ધરી રે, રાજા વાત પૂછિ ત્યાંહિ. ૨
- હાલ-પ્રેમ ધરીઅનિ રાજા પૂછિ: "ધનિ, સગ્ગે! મતિ તાહરી.
 ને કેં કાલવ્યું હોષ પાણ્ડવે, (તે) મુંહનિ કિહિ વિસ્તારી." ૩
- વચ્ચતા સગ્ગે ધણી પિરિ જોડ્યા, "સુણિ, કોરવ! પ્રતિવાણી:
 પ્રયમિ કુસલ પૂછિઆં, પાણ્ડવેં પ્રેમ પ્રોતિ અનિ આણી." ૪
- પછિ અર્જુનિં વાકિ કહ્યું અજિ, સુમટ! સંગણુ તેહ:
 "જલા હોહિ ઇ રાજા અધ આપુ, ધર્મપુત્રનું જેહ. ૫

કુસલ, તણી, જી ઇચ્છા હુધ વુ જૂઠિ વિમાથી આપ.

નહોંવ કૌરવ માત્ર મરિ, તે દુન્યોધન-શિરિ પાપ.

બીમસેન જવ મદા, અહીઅનિ રણમાં જોલા રિહિશિ,

ત્યાહરિ દુષ્ટ દુન્યોધન પાપી પચાતાપ મનિ ધરશિ.

ન્યાહરિ સુદર્શન હાથિ અહીઅનિ રિહિશિ શ્રીગોવિન્દ,

તવ માહરં વાઘક તદિ આણુશિ દુન્યોધન મતિ-મન્દ.

બીખ-દ્રોણનિ ધમ કાહ્ન્યું છિ, 'કા તહો કલેશ કરાવુ ?

ભલા હોઠિ વુ મુદ્ધ કરચા વિણુ સ્વજન-વિરોધ સમાવુ.'

એહવાં વાકિ કલાં મુઝ સાયિં ધરી અણુનિ મનિ કોધ.

ત્યાહરિ જમુધિષ્ઠિર-સાયિં ઉચ્ચરચા મ્હાબલિઆ સવિ ન્યોધ: ૧૦

'સૂન્યબિમ્બ જવ પ્રકટ હોધ, અન્ધકાર રિહિ નહિ ત્યાંહિ.

તહા હાઠિ તે કૌરવ કોધ રહી સકિ નહોં કયાહિ "

કિહિ ધૃતરાષ્ટ્ર, "જેણિ મારયુ એ જરાસન્ધ બલવન્ત,

તેહ વૃકોદર ચક્ર આજ હું ભય પામુંજ અનન્ત.

બીમસેન તે સેન આપણું મારી કરશિ ચૂર.

ન્યાં એ પારથ-કૃષ્ણ હોશિ ત્યાં નહોં રિહિ કો યર. "

દુન્યોધન કિહિ, "અહો પિતાજી! ધીરપણું મનિ આણુ:

એ પાણ્ડવનિ ઇન્દ્રપ્રસ્થ પામવું દોહલું જાણુ.

એ પાણ્ડવ જવ રાજિ કરન્તા મિં કાઢ્યા વન માંહિ,

યતિ-વેષે અજિ; એ શં લડશિ? ધૈર્ય રાણુ મન માંહિ. "

રાજા અન્ધ કિહિ, "એ મૂંહનિ ઇચ્છા ચૈ મન માંહિ:

પાણ્ડવના જે ન્યોધ માત્ર તે શં કરિ છિ સવિ ત્યાંહિ? "

સગ્ગે કિહિ, "ભડ શિખણ્ડી, તેણિ વરચા બીખ બલવન્ત.

દુપદરાધ તણે પુત્રે વલી વરચા દ્રોણ માહનન્ત.

કણું વરી મૂકયો અજિ અણુનિ; બીમેં દુન્યોધનન;

વિહિચી લીધા સુઝટ સર્વકા; માને સત્ય વચન્ત. "

- વસત રાજા કિહિ, “રે સુભટો! પાણ્ડવ જાલિયા હોઇ,
આગલિ એહૂં દેખું છૌં જે, અવટાસું સવિ કોઇ.” ૧૯
- વસતા બીજમ વદિ, “સુણિ, મહિપતિ! વચન એક મુઝ દાખ.
એહનિં રાજિ એહનું આપી પ્રેમ પ્રીતિ મનિ રાખિ.” ૨૦
- ગાંજીવધર નિં કૃષ્ણ, તેહ નર-નારાયણ-અવતાર,
જેણિ દૈતિ નિવાનકવચનુ કીધુ રણિ સંહાર.” ૨૧
- અર્જુન રથિ બિચીઆનિં ગાંજીવ ધનુષ ત્રિદિશિ નિજ હાથિ,
ત્યાહરિં મુઝ વાઘક વં, મહિપતિ! સખ્ખારિશિ મન સાથિ.” ૨૨
- તેહ માટિં કાંઇ પિરિ કરીઅનિં પ્રીછવિ તાહરા પુત્ર.
એક કણું કરી કબધીયું ગયું જાણિ ધરસુત.” ૨૩
- કણું કિહિ, “રે સુણિ, મઝાંસુત! કાં મૂકે મનિ લાજ ?
વાઘક અક્ષત્રીનાં બિહુ વં થં બોલિ છિ મુખિ આજ ?” ૨૪
- કાધર યે, મતિ હીન મહી, કુલ-ધર્મ અધમ તિં વાંચ્યુ.
એ મતિ વંહનિ ધટિ નહીં; મુઝ વચન માનિ એ સાચું.” ૨૫
- બીજમ કિહિ, “કુલહીન કણું! વં જુઝ મનિ આપ વિભારી.
કુળ્યોધન જવ મહુ ગાન્ધર્વિ, તવ વં ગયુ કપ્હાં નારી ?” ૨૬
- મુખ લગ્ગમ્યું મત્ય તણે પુરિ, તેહ તુ સવિ કો જાણુ.
તવ બલ તાહરે કિહાં ગયું જે આજિ ગર્વ મનિ આણિ ?” ૨૭
- બીજમ કિહિ રાજા પ્રતિ વાણી, “સત્ય વચન ઇક તાહરે:
એક કણું કરી કરણીઇ કુલ ઉચ્છેદું તાહરે.” ૨૮

[બીજલું]

તાહરે કુલ નિર્વંશ જાણિ; માને સાચી વાત.”

પછિ પુત્ર કુળ્યોધન સાથિં એણી પિરિ બોલ્યુ વાત.” ૨૯

કહ્યું ૯ મું—રાગ કલ્યાણ

રા ધૃતરાષ્ટ્ર વદિ, “ દુન્યોધન ! સાંભલિ, કહોં ઇક વાણીઃ
અવતી અધ-ઇક આપિ પાણ્ડવની પ્રેમ-પ્રીતિ, મનિ આણી. ૧
પાણ્ડુપુત્રનિં નહોં ગિપિ, હો મુખટ ચર વિખ્યાત !
ન્યુધ કીધાની કર્યુ વિના કુહુનિં નથી ગમતી વાત. ૨

હાલ—વાત કુહુનિં નથી ગમતી આજ લગિ અવશિમેવ. ૩
એહ સાબલી દુન્યોધન ઇમ ઉચ્ચરિઉ તતખેવઃ
“ કુહુનિ બલિ હું નથી બોલતુ. આપિ રહિયિ રથુ માંહ. ૪
કર્યુ બડ નિ હું સુત-ધર્મયં ન્યુદ કરિયિ જૈ ત્યાંહિ.

‘સર્વ’ સેન માહરૂં મરિ કિ પાણ્ડવ તથુ સંહાર.
રાજિ એક એ હું કરૂં કિ કરિ એ ધર્મ-કુમાર.” ૫

વાઇક સુતના અવણિ સુણી નિઃશ્વાસ મૂકિઉ રાઈ;
“ હવિ સન્ને ! શ્રીકૃષ્ણું કહ્યું જૈ હમ, તે કુહુ ઉપાય.” ૬

સન્ને કિહિ, “ મુનિં સાથિં તેડી ગ્યા અન્તઃપુર માંહિ.
દુપદી, અભ્યુન નિં શ્રીકૃષ્ણુળ પર્ણ્યકિં બિઠા ત્યાંહિ. ૭

તવ કૃષ્ણુળ બિઠા ચતુર્ભુજ અનિ પારથ ઇન્દ્રસ્વરૂપ.
તેહ તથુ મહિમા, મન્દભાગી ! નવિ જાણે મનિ, મૂપ ! ૮

મુઝ પરતિ શ્રીકૃષ્ણું કહ્યું કિ, ‘ સુણુજ્યો, સન્ને ! વાતઃ
ત્યાં જૈ કૌરવ માતરનિ સમભલાવજ્યો સાક્ષાતઃ ૯

‘કાંઇ કરેવું’ હોએ, કૌરવ ! કરી લિહિજ્યો સોઇ.
તહ સવિના વધ-કાજિ પાણ્ડવ સજ્જ હુઆ સવિ કોઇ.” ૧૦

એહવાં વાઇક સન્નેનાં સુણિ કર્યુ બોલિઉ ત્યાંહિઃ
“ મારાં સાયકે આગલિ પાણ્ડવ રહી સકિ નવિ કયાંહિ.” ૧૧

તવ મડાંસુત વાણી વદિ, “ સાંભલિ, કુણુદિ કર્યુ !
જાણે કૌરવ તથા પાપયું તાહરિ માયિ મરણુ. ૧૨

- જે રથ બાધે બિહુ રિદિ તે પારથ વીર પ્રવચ્ચ,
 વૃં સરિખા સતસહસ્રાનિ જે મારી કરિ સતખવ્ચ." ૧૩
- કર્ણ કિહિ, "તે કલ્પીત! તિ મનથી મૂઢી મામ,
 હવિ યુદ્ધનિ જીવતાં હું નહીં કરું સહ્યામ." ૧૪
- તવ દુર્બોધન કિહિ, "પિતામહ! કૌરવ-ક્રુધ-આધાર!
 મુખિ કેરું પક્ષ પાવ્યવ તણુ, તે ઘટે નહીં જ લગાર." ૧૫
- તેણિ સમિ વલી સજ્જે પરતિ વદ રાધ પૃથિ ત્યાહિ:
 "પુત્ર માહરા હઠે ચઢીઅનિ વદસિ સહ રથ માહિ." ૧૬
- સજ્જે કિહિ, "જેણિ કેસ, કથી, હણ્ય રાધ સિયુપાથ,
 પાવ્યવ કરે પાસિ તેહ જિ, જે પ્રભુ હીનભાથ; ૧૭
- તે કૌરવનિ કિમ નવિ હણિ? ચં પછુ વારંવાર?
 તેહનિ કારણિ નિપિ, રાધજી! જુહ કરી હૃદયિ વિચાર. ૧૮
- પિરિ કરી પ્રીતિવિ પુત્રનિ, હિત-કાજ કરું અવશિમેવ."
 સજ્જે એહૂવું વાકિ કહી તવ પાછુ વસ્યુ વતખેવ. ૧૯
- ધૃતરાષ્ટર કિહિ પુત્રનિ, "જઈ કૃષ્ણ-ચરણ તું લાગિ
 આનન્દભેરિ મહારાજ પાસિં વેગિ ક્રુચથ વર માગિ. ૨૦

ઉદ્યોગ

- વેગિ ક્રુચથ વર માગિ," એહૂવી રાજા વાણી કહી.
 કૃષ્ણ પરતિ તેણિ સમિ રાધ ન્યુધિજિર બોલ્યા સહી. ૨૧

૨૫૭

૫. ભગવદાનપર્વ:—

કર્ણ ૧૦ મું—સગ ધન્યાશ્રી

શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ રાધ ધર્મ કિહિ, "સંબલુ વાણી સોધ જ.
 આપત-કાલ તણે અરથે જન મિત્ર કરે સવિ કોષ જ. ૧

મિત્ર અહારા તહો, કૃષ્ણજી! અહો દાસ દુઃખ ચેઇ જી.

કૌરવ અહારે, કૃપાસિન્ધુ! હવે તહ વિષ્ણુ કુહુનિં કેહીયજી? ૨

કૌરવ સુદ્ધ વિના નવિં આપિ રાજિ-ભાગ લવલેશ જી.

સુખ-કાજિં અહો કેહી પિરિ કાજિં સ્વજન-સર્જાચિં કલેશ જી? ૩

ધિક, સ્વામી! તે રાજિ વ્યપિ જે સ્થિર નવિ રિહિજ નિદાન જી

ત્રિભુવન માંહિ નથી ખીજીં કેં સુખ-સન્તોષ સમાનિ જી. ૪

તેહ ઉપાય કુહુનિં, સ્વામી! અહો ચેઇ નિર્દોષ જી,

જિમ અહારિં રિહિ સ્વજનમાં સદા પ્રીતિ-સન્તોષ જી." ૫

કૃષ્ણ કિહિ, "હં ત્હાં જે આવું, ધર્મપુત્ર! અવિધારુ જી.

જેઅનિં તેહ ઉપાય કરે, જિમ સરસિ અર્થ તહારુ જી." ૬

ધર્મપુત્ર વલતા ઇમ બોલ્યા, "સાંભલુ શ્રી ભગવાન જી!

કૌરવ દુષ્ટ સદા તે તહાનિ નહીં આપિ સન્માન જી. ૭

વચન તહારાં એ નહીં માનિ; નહીં ગણિ મનિ લાજ જી.

પછિં અહો મન વ્યપિ બહુ દુઃખી થાય, શ્રીમહારાજ જી!" ૮

કૃષ્ણ કિહિ હિ તવ, "સુણ, ધર્મસુત! મિં વૃજવું ત્યાંહિ જી.

મૂંહનિ દેખી અસન્તોષ તે નહીં ધરિ મન માહિ જી. ૯

સુદ્ધ વિના કૌરવ નવિ આપિ, વૃહિ મિં તિહાં જવું જી.

આજ થકી હવે ન્યુધ-સામગ્રી કરવી; તત્પર થાવું જી." ૧૦

ભીમસેન વાઘકે તવ બોલ્યા પ્રભુનિં નામી શીસ જી:-

"પાપીનિં પાપની ન્યુકિત જે, પ્રીછતુ, શ્રીજગદીશ જી! ૧૧

કામલ વાઘકે, કૃષ્ણ! કિહિજ્યો, જિમ કૌરવ મનિ રીઝિ જી.

પ્રીતિ કામ નીપજિ તિહાં લગિ ન્યુદ્ધ વાત નવિ કાજિં જી." ૧૨

પવનપુત્રના વાકિ સાંભલી શ્રીહરિ બોલ્યા ઇમ્મજી:

"કૃહ, રિ, ભીમ! મનમાં કામલતા તહાનિ આવી કિમ્મજી? ૧૩

સદી દુર્જ્યોધનથા બે પામ્યા; ચિત્તે નવિ રહિ ધીર જી.

કલીબ-દશા એ વૃંહનિ મહવી ન ધટિ, વૃકાદર વીર જી!" ૧૪

ભીમસેન કિદિ, “હં આ એકસુ સંવિનિં હંકુ, મ્હારાંજી છે!

પણિ ચ કંઈ? ન્યુધિષ્ઠિર નિં એ નવિ ગમિ સાહસ-કાંજ છે.” ૧૫

“ભીમ ભણુ,” ભગવન્ત વદિ; “તિં રાખ્યું ધિરિ મન માંદિ છે.

વંતી તહારી કૌરવ-પાંસિ” પ્રભાતિ જાવું ત્યાંદિ છે. ૧૬

ભાર ન્યુદ્ધતુ તહો ઝીલવુ, અવર, નવિ સરિ અર્થ છે.

એક તૂંદ કિ ખીલુ અલુન મુલટ મહા સમરથ્ય છે.” ૧૭

હવિ અલુન કિદિ, “હાસિતનપુરમાં તહો પધારુ, સ્થામ છે!

કરન્યો એહવુ ઉપા, પ્રમુ! જેણિ સરિ અહાઈ કામ છે. ૧૮

પ્રીતિ રાખવા કૌરવ-સાચિં ધ્રુવિ જિ ધર્મ-રાધ છે.

ભાગ આપણુ નહોં આપિ વણુ-કાધિ ન્યુદ્ધ-પસાધ છે.” ૧૯

અલુનિં એહવાં વચન કલાં તવ નિકુલ જયરથા વાણી છે,

ભીમિ જેહ કે વાકિ કલાં તે સર્વે ચિતે આણી છે : ૨૦

“તહયુ સરસિ અર્થે અહારુ, ગોવ્યન્દ મરુડાગામી છે!

ઉમ દયાઈ ઉચ્ચરન્યો; રખિય દીન વચન કુદ, સેવામી છે!” ૨૧

વક્તા સિદ્ધિ વાકિ કિદિ શ્રી કૃષ્ણનિં કરિ પરંચામ છે:

“ભાગ આપણુ બિઠિ આપિ તુ નવિ કીજિષ સુગ્રામ છે. ૨૨

પણિ પાગ્યાલી દમી પાપીઠ; નવિ સમવું દખ્ખે માદુ છે.

તહો આગન્યા આપું તુ, સેવામી! કૌરવ-દહ સંહાર છે” ૨૩

વક્તા વાકિ વદિ સાંત્વકિ, “ભલા ભલા, સિદ્ધિવ છે!

એહ, ધટારથ વચન કલાં; તે મૂંદનિ ગમિઆં એવ છે. ૨૪

ખીલનું, ચ કામ પડિ જે થઈ બિહુ મનિ ચાન્ત છે!

આપણિ બિઠિ ન્યુદ્ધ કરીઅનિ કૌરવ કીજિષ અન્ત છે” ૨૫

ભીમસેન, સાદમું જોધનિં ધમ બોલ્યાં પાગ્યાલી છે:

“હં જાણતી, કાંધ જિ જાંલિઆ; ઉદર-તરોલિ દવાલી છે. ૨૬

દાં કરેતાં દોકાર કરીઅનિ ધરિ આકુમ અવરપમેવ છે.

મુલટ યસા એ બિહન જિ, જે સ્થાત્કિ નિં સદિરેવ છે. ૨૭

રખિય શાન્તિનાં વાધક જૈઞ્ઞિનિં કૌરવનિં કિહિ દોષ જી !
 કરેવુ ક્રોધ પ્રગટ, જિમ તેહનિં જ્યુદ્ધ અપરિમિત હોઈ જી. ૨૮
 પાચિ સુભટ છતાં તે દુષ્ટિ હું પ્રભવીં તવ ત્યાંહિ જી.
 તેહ માટિ એ ધિક્ક પડું રે ભીમ તણા બલ માહિ જી. ૨૯
 રખિય સુભટ કો રુદ્ધ સમરાડુંણિ ! નહોં તેહનિં અધિકાર જી.
 માહરા સુત અભિમન્યુ-પ્રમુખેં કરશિ જ્યુદ્ધ અપાર જી. ” ૩૦
 એહવાં વચન કહી પાન્ડ્યાલી કરતા અત્ય રુદ્ધનજી.
 શ્રીકૃષ્ણજી શાન્તતા પમાડિ કહી વિવેક-વચનજી. ૩૧
 ધમ કરતા પરભાત હવું તવ હૃદયડિ હરિમ ન માધ જી.
 હાસ્તિનપુર જાવા ધ્યા તત્પર; સુણિ, જનમેજે રાધ જી ! ૩૨

કંઠવું ૧૧ મું-રાગ આનંદોલ

સ્વામી એ, સામ્રાટ હુઆ જ્યુદ્ધવીર એ
 રિધર રાખી મન આપણું એ; ૧
 સ્વામી એ, મન વ્યપિ ધરચૂ મહારાજિ એ
 કાજ કરવાનિ પાણ્ડવ તણુ એ. ૨

હાલ-દાસ કરે કાજ કરિ-સામ્રાટ હુઆ તતખેવ.
 શ્રી સૂર્યનિં પરણામ કરી રથિ બિહા દેવાધિદેવ. ૩
 સાત્યકિનિં માથેં લખ પ્રભુ સાચરચા કાણુ માહિ.
 માર્ગ વ્યપિ મહારાજનિં શુભ શકુન હોએ ત્યાહિ. ૪
 તેણે મમે શ્રીહરિ પ્રતિ ઉચ્ચરચા ધર્મકુમાર.
 “ કિહિજ્યો અહારી વતી કૌરવ સર્વનિં નમરકાર. ૫
 કુન્તાજીનિં કિહિજ્યો કુશવ, કરુણાબ્ધિ કેશવરાધ !
 વચનેં કરી સન્તોષજ્યો જિમ માત સુખિઆ યાધ. ” ૬
 એહવું કહીનિં પાણ્ડુના સુત વધ્યા નામી શીસ.
 સાથિ રથ-દલ અનન્ત લે સાચરચા શ્રીજમદોશ. ૭

- માર્ગે વ્યપિ આવી મિત્ર્યા મહાનુભાવ ઝાપિ જે હોષ.
 એમે કરીને પ્રભુ કેરી સ્તુતિ કરિ સર્વિ કોષ. ૮
- ત્યાંથી વૃક-રથન નગરિ પુટુતા સ્વામિ દેવાધિદેવ.
 તેણિ સમિ કૌરવાધિપનિ જાણુ થ્યું તતખેવ. ૯
- જગદીશ જાણ્યા આવતા, તવ હૈષ હરિષ ન માષ.
 આગલિ થકી નિજ નગરમાં રચના રચાવી રાષ. ૧૦
- પુતરાષ્ટ્રે કિહિ, “ શ્રીકૃષ્ણ અલસિઃ ધન્ય મુઝ અવતાર.
 પ્રભુ-હાથિ સમર્પણ ગજ-તુરગ-રથ-જાણાર.” ૧૧
- “ ધનિ-ધન્ય, રે પુતરાષ્ટ્ર ! ” એહવું વિદુર જોત્યા ત્યાંહિઃ
 “ વૃદ્ધ-કાલે બુદ્ધિ કયાંથી જાપણ મન માંહિ ? ૧૨
- હું જાણુ, આ મુખ વ્યપિ તું કિહિ છિ, રાષ સુજાણ !
 આબ્યન્તરે એહવું જુ વસિ, તુ હોશિ મ્હા-કલ્યાણ. ” ૧૩
- દુન્યોધન જ કિહિ, “ કૃષ્ણ તે સાક્ષાત્ અક્ષરસ્વરૂપ.
 સર્વત્વ એહનિ સંપિપિઃ ભુમતાર્ય અજિ એ, જૂપ ! ૧૪
- પણિ આજિ એહનિ આપવાનુ નથી અવસર, તાત !
 જાણુશિ, “ કૌરવ સંકે ય્યા; ! તું જુષ વિમાથી વાત. ” ૧૫
- તવ બીજાજ વલતા વદિ, “ સાંભણુ, રાગ ! આજિ.
 હિતવાકિ કિહિવા તુંહનિ આવશિ શ્રીમદ્ધારાજ. ૧૬
- જુ ઉવખિસિ વચન જે મુખિં કિહિ શ્રી ભગવન્ત,
 તુ, જૂપ ! કુલ તાદ્રા તણુ જાણુજ્યે, “ આબ્યુ અન્ત. ” ૧૭
- વાકિ જીભ કહી વલ્યા. મનિ વિમાસિ જૂપાલ.
 રથરથસમાં દરિ રજા, તવ ચક્ર પ્રાતઃકાલ. ૧૮
- ત્યાં થકા દરિ સાંચરચા; અતિ દર્પ મનમાં દોષ.
 તવ નમરવાસી કૃષ્ણનિ જોતા દુઝ્યા સર્વિ કોષ. ૧૯
- હસ્તાનાપુર સમીપિ આવ્યા સ્વામી દેવાધિદેવ.
 સર્વિકોષ સાદ્યા સુખદ મિલવા સાંચરચા તતખેવ. ૨૦

- પ્રભુજી વેગિં પધારિઆ કોરવ નગર મોઝારિ.
પ્રસાદ-મન્દિર-માલિષે જુધ નગરવાસી નારિ. ૨૧
- ધૃતરાષ્ટ્ર અનિં ગાન્ધારીનિં તવ જઈ લાગા પાઈ.
ઝારથી સવિ મિત્યા આવી હૈઇ હરિખ ન માઈ. ૨૨
- સર્વથા મુક્તિં સ્તુતિ કરી નામી પ્રભુનિં શીય.
ત્હાં થકા મન્દિરિ વિદુરનિ આવિઆ શ્રીજમડીય. ૨૩
- વિદુરનેં તેણિ સમિ જાપનુ મનિ આનન્દ.
પ્રીતિ-આદર અનન્ત મુક્તિ અર્ચિઆ ગોવિન્દ. ૨૪
- ભાવની પૂજા ગ્રહી તે દીનનાથ દયાલિં.
કુન્તાજીનિ ત્હાં થકા જૈ તવ મિત્યા કૃષ્ણ કૃપાસ; ૨૫
- “ધણે દાહડિં અહો પામ્યાં પ્રભુનાં દર્શન.”
શ્રીકૃષ્ણની પૂજા કરી કુન્તા કરિ છિ રુદન. ૨૬
- “છિ કુશલ ?” હમ કુન્તા પૂછિ; “પ્રભુ ! જ્યુધિષ્ઠિર-નરદેવ,
થં કરિ છિ ભડુ બીમ બલિહ, નિકુલ અનિ સિદ્ધિદેવ ? ૨૭
- તે પાંચિ કાષ્ઠર કાં થયા ? સાંભલુ, સારચક્રપાણિ !
ક્ષત્રિ તણુ તે ધર્મ ક્યાંહી રિહિલુ નથી નિરવાણુ. ૨૮
- ‘પુત્રો ! તહારિ વિયોગિ દખ ભોગબ્યું લગિ-આગિ.
હું પેટ પરધિરિ રહી ભડું. તહો નથી ધરતા લાજ ?” ૨૯
- શ્રીકૃષ્ણજી વલતા વદિ, “સાભલુ સાચું, માત !
કુપદ-સુતા-આદિક લખ છિ વિજય પાંચિ બ્રાત. ૩૦
- દેખુ કોરવ આવટયા. સવિ કરી જાણુ, માઈ !
હવિ રાજિ એ પૃથ્વી બાપિ કરચિ જ્યુધિષ્ઠિર રાઈ. ૩૧

ઉથલુ

કરચિ જ્યુધિષ્ઠિર રાજિ;” એટ્ની કૃષ્ણજી વાણી કહી.
ત્હાં થકા રાજસભા બાપિ શ્રી કૃષ્ણજી ચાલ્યા સદી. ૩૨

કંકનૂં ૧૨ મૂં—રાગ વસન્ત

- વૈશંપાયન ઇણિ પિરિ બોલ્યા, સુણિ, જનમેજે રાષ્ટ્ર !
 હરિ દુન્યોધનનિ ધિરિ ચાલ્યા, હૈયકિ હરિષ ન માષ્ટ. ૧
- તેણિ સ્થાનકિ ચાલ્યા શ્રીહરિ જીવન-ભુગદધાર.
 ગ્રીજ પોણિ સમા પૂરિઅનિં બિદા છિ અન્ધકુમાર. ૨
- બીજમ, કોણ, કૃપ અનિ કણ્ઠદિક યર સુખદ તે દોષ,
 શ્રીહરિનિં પરણામ કરીઅનિં મનિ હરખ્યા સવિ કોષ. ૩
- સમા-મુદ્દલિં બિદા જગજીવન. વિષે આસિય દીધી.
 દુન્યોધનિં બહુ આજંવતા અતિ-આદર સાથિં કીધી. ૪
- નાનાવિધિની કરી રસોઈઃ સજ્જ્યા કરી ન માષ્ટ.
 "બોજન કરિવા જીહુ, કૃપ્યજી !" કિહિ દુન્યોધન રાષ્ટ્ર. ૫
- મહિપતિ કૈં વાકિ સુધીઅનિં બોલ્યા જગજીવનઃ
 "અહો જાવનિ તાહરિ, દુન્યોધન ! નદોં કૈં બોજનન." ૬
- પામિઉ પરમ પિરાદ અન્ધસુત તવ બોલિઉ મુખિ વાણીઃ
 "બોજન માહરિ જાવનિ, કૃપ્ય ! તહો નદોં કરુ યં જાણી ?" ૭
- કૃપ્ય કિહિ, "તાહરિ કૈં મુઝયં નદોં સન્તોષ-વિચાર.
 પ્રેમે-પ્રીત્યેં અંખ રરિ, તિહાં બોજન તણુ અધિકાર. ૮
- પ્રાણ યિહ મુઝ પાવડવ વાદલા; સાથિં મિત્રિ દિન પામું.
 તેદનિં હૃદયિ હં હૃદયાર્જ; સન્તોષિય સુખ પામું. ૯
- તહો મુખી; તે વનિ વમિ; મૂંદનિ કિમ કોદ્યું નવિ તામિ ?
 મમ—વાય બોલ્યાં કિમ પાવડવ અમં રાજિ નવિ મામિ ?" ૧૦
- કૃપ્યરેવ કિહ, "અરે કોગેા અહ કૈં તમા કીમું.
 કપદ કરીઅનિં પાવડવ સુખ-રાજિ દરી મવિ લીધું. ૧૧
- તેદ માદિ હં આંદાં સમિ અવળુ કિદિયા એ જગાન્ત.
 અમં રાજિ તેદનિ નદિ અઃપુ, હુ આપુ નદપુન્ને અન્ત. ૧૨

- એહવું કહીનિં ઊઠયા શ્રીહરિ મહા ક્રોધ મનિ આણી;'
 વિદુર તણા તે ભવન વ્યપિ તવ આવ્યા સારિક્કપાણિ. ૧૩
- વિદુર હૃદયે 'રલિઆતિ હુઆ: સન્માન પ્રભુનિં દીધાં.
 નાના વિધિના પાક નીપના; ભાવેં બોજન કીધાં. ૧૪
- રજની-સમે વિદુર ધમ બોલ્યા પ્રભુ પરતિં ચિર નામી:
 "એણે કાજિં આંહિ લમિ આવ્યું તલ્લનિં નવિધટિ, સ્વામી!" ૧૫
- કૃષ્ણદેવ કિહિ, "અહો વિદુરજી! સત્ય કરી મનિ જાણ્યુ:
 પ્રીતિ રાખિવા હૈ કાજિં હું આવ્યુ જીજાણ્યુ." ૧૬
- એહવું કહીનિં વિદુર કેરુ સવિ સન્ધે ત્યાંહિ સમાવ્યુ.
 પ્રભાતિં પ્રભુનિં તેડેવા રા દુન્યોધન ત્યાં આવ્યુ. ૧૭
- દુન્યોધન કિહિ કૃષ્ણજી પરતિં, "એ અપરાધ અહારુ.
 પ્રાણુનાથ! હવિ સભા વ્યપિં તલ્લો શીઘ્ર થઈનિં પધારુ." ૧૮
- કમ-કાલ સવિ સાધી પ્રભુજી શીઘ્ર થઈ સીધાવ્યા.
 દુન્યોધનને સાથિં કૃષ્ણજી સભા વ્યપિ તે આવ્યા. ૧૯
- બીધ્મ-દ્રોણુ ભગવન્ત તણી સ્તુતિ કરિવા લાગા સોધ.
 રત્નજડિત સિંહાસન માડયાં; તિહા બિહા સવિ કોષ. ૨૦
- તેણિ સમિ અન્તરિક્ષ ચિકા ત્યાં જાપિ આવ્યા હિ અનેક.
 આસન આપી અર્ચા કીધી આણી મન્નિ વિવેક. ૨૧
- પછિં આપાપણિ સ્થાનકિં બિહા નામી પ્રભુનિં શીસ.
 તેણે સમિ ગમ્ભીર વાણીધે બોલ્યા શ્રીજગદીશ: ૨૨
- "અરિ ધૃતરાષ્ટ્ર! આહિ હું આવ્યુ હિત વાપક સમ્મલાવા,
 સત્ય વચન મન વ્યપિ માનન્યો, સ્વજન-વિરોધ સમાવા. ૨૩
- એ પાણ્ડવસુત પાણ્ડુ તણા; કુહુ, એણિ કુહુ થં કીધું,
 જે તલ્લો કપટ કરાવી તેહનું રાજિ હરી સવિ લીધું? ૨૪
- તલ્લો રાધ! ગુણિ ચતુર-શિરોમણિ ધર્મવાન સવિ જાણ્યુ;
 પરમ સાધુ એ પાણ્ડવ જીપરિ દેવલાવ કાં આણ્યુ? ૨૫

- કેન્તાણનિ દૂષ્યાં માટિં સુખ નહોં પામુ લેશ. ।
 કેશલ વાત પ્રહુ, તવ પાણ્ય સાથિં, નવિ કરુ કલેશ. ૨૬
 વચન તહારા માટિં પાણ્ય જઈ, વરચા વનિ સોષ. ।
 વધી ઇચ્છિ તહાનિં અનુસરિવા; પરમ સાધુ એ હોષ. ૨૭
 સ્વજન તહો જુ એક, થાશુ તુ કાર્તિ પામસિ વૃદ્ધિ. ।
 તુ તહાનિં જિતી નહોં સકિ કો રાત્રુ મહીતલ-મદ્ધિ. ૨૮
 ધર્મભાગનિં અનુસરીઅનિં સપ્ત દુષ્ટનિં વારી. ।
 કારણુ કારજ ન્યથાઈ જે, તે કહંછિ મજિ વિચારી." ૨૯
 તેણે સમિ શ્રીકૃષ્ણ તણાં નિજ વાકિ હૃદયમાં આણી
 સુમદ્ભાત સહકો કહિં છિ, "સાધુ-સાધુ," એ વાણી. ૩૦
 વલત્ વાષક શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ ઉચ્ચરી સકિ નવિ કોષ.
 વૈશંપાયન કિહિ: પરશુરામ મુખિ ધમ બોલ્યા સોષ. ૩૧

કંકર્ણ ૧૩ મું-રાગ સારંગ

- પરશુરામ વાષક ધમ બોલ્યા, "સાંભલિ, કૌરવ રાષ જી!
 અતિ અભિમાન-વન્ત જે આણી, અન્તે દુઃખિજી યાજ જી. ૧
 તેહ માટિં સાંભલિ તું, રાગ! આણી મન્નિ વિવેક જી.
 એ જીપરિ તહાનિં કહં છતિહાસ પુરાતન એક જી.. ૨
હાલ-છતિહાસ તુંહનિ કહં છૈં; ધૃતરાષ્ટ્ર! સુધિ નિર્ધાર:
 'હક હમ્બોર્ણવ રાગ દુતો અભિમાનવન્ત અપાર. ૩
 હક દિનિ સભા પોતા તણા પ્રતિ પ્રહતો દુષ્ટ સોષ:
 'મુઝ સમો શરવિઘા-કૃત્તલ અજિ કિહિ નથી, કંક, કોષ !' ૪
 સમજન સવિ સાંભલી તરકાલિ બોલ્યાં ત્યાંદિ:
 'વાતનું અભિમાન, પ્રહુજી! કીનિ' નવિ મન માંદિ. ૫
 હક મન્ધમાદન પર્વતિ છિ નર-નારાયણ અતાર.
 'તહ ૫૪કમ તુ તેહના સમતોલિ અજિ ન લગાર.' ૬

- એહવાં વાધક સાંભલી આનન્દ અડ્ડિ ન માષ.
 દલ સખલ લે સસ્ત્રામ કરિવા સાંચરયુ તે રાષ. ૭
- ગન્ધમાદનિ પુદ્ગલ તે રા દમ્ભોદ્ધલવ તુ જેહ;
 મ્હાપુરુષના આશ્રમ વ્યપિ જૈ જિજ્ઞુ રિહિહિ તેહ. ૮
- નર-નારાયણિ તેણે સમે દીધું બહુજ સન્માન;
 ‘શા કાનિ’ આવ્યા આંહિ લગિ, તે શીધ કુહુ, રામન!’ ૯
- તે વલતુ રાગ ધમ વદિ, ‘મુઝ એહ એક જ કામ;
 તક્ષો જિહુ આપણુ શીધ ચૈઅનિ’ કાનિ’ રણસસ્ત્રામ.’ ૧૦
- ધક ધક્કા મૂકી નરે’ મનમા ધરી મ્હા ક્રોધ.
 તેણે સમે તે રાષ કરા સર્વ આવ્યા ન્યોધ. ૧૧
- તવ ખજૈ આયુધ બાણુ કરી હુવા લાગી વૃષ્ટિ;
 આકાશ છાઈ પૂણું પિરિ; રવિબિમ્બ નવિ પડિ દૃષ્ટિ. ૧૨
- તે રાષ કરા સેનમા સસ્ત્રામ દારુણુ હોષ.
 નાશી ગયા ધૂટિ નહીં; દલ આવટયું સવિ કોષ. ૧૩
- તે રાષ ત્હાંયુ જિગરયુ નાશી ગયુ તતખેવ.
 અભિમાન-દોષ નિવારવા તે ધક દેવાધિદેવ. ૧૪
- તે નર તણુ અવતાર અભુજ નારાયણુ દાસ;
 તેહનિ’ કુભિય કુઃખ પામયુ; માનન્યો મનિ વિશ્વાસ. ૧૫
- આક્રમ કરચે પાણ્ડવ-સસ્ત્રામિ નહીં ચાલિ પ્રાણ.
 તે માટિ’ જે શ્રીકૃષ્ણ કિહિ, તે કરુ વચન પ્રમાણ. ૧૬
- જવ પરશુરામ સભા વ્યપિ ધ જિયરચા તે એવ,
 તવ કણ્વ ઋષિ ધમ ઉચ્ચરચા રા દુન્યુધન પ્રતિ એવ: ૧૭
- “બ્રહ્મ-આદિક લેખનિ અછિ ચરાચર જે સર્વ,
 સ્થિર રૂપ કુહુ કાલિ’ નહીં. તું મૂકિ મિથ્યા મર્વ. ૧૮
- જે મ્હાનુભાવ આદિ દુઆ તે કાલિ’ પામ્યા નાશ.
 તિમ તું નિ હું, આ સર્વ જન, તે-માયિ કાલનુ પાસ. ૧૯

અભુજ રણમાં જ્ય રહી ગાન્ધ્ય ધરસિ હાથિ,
તવ સર્વ કૌરવ તેહ આગલિ પ્રાણિ યાશુ સાથિ. ૨૦
અવિષ્ઠ કુહુ તિષ્ઠિ નહીં; તું આણિ મનિ વિશ્વાસ,
તે માટિ સાંભલિ, રાષ! વૃંહનિ કહં ઇક ઇતિહાસ. ૨૧

ઉચ્છ્વ

કહં ઇક ઇતિહાસ વૃંહનિ, ધીરમતિ રાંખે મહી. ૨૨
વિશમ્ભાઇન ઊચરયા: તવ કણ્વ ઋપિ બોલ્યા સહી.

૨૨

૩૭૪

કડવું ૧૪ મૂં-રાગ વિરાડી

કણ્વ ઋપિષ્ઠ ઇમ વાણી કહી: “રા દુન્યોધન! સાંભલિ સહી.
ઇન્ન તણુ સ્થરથિ માતલિ, જોહની ગતિ કો નવિ સકિ કસી. ૧
તેહનિ ધિરિ ઇક કન્યા હવી, રૂપવન્ત શોભા અભિનવી,
કાન્તિ-કલા, તેહનું નહિ માન. ગુણકેશી તેહનું અભિધાન. ૨
માતલિષ્ઠ મનિ કરિઉ વિચાર: પ્રમદા પ્રતિ, પૂજી ઇક વાર:
‘એહવુ ચતુર કવણુ, છિ રાષ, જિહાં કીજિં પુત્રી-વિહિવાઇ?’, ૩
અમર માત્ર સવિ જોયા સહી, તેહમાં ચિત્તિ કે આવિઉ, નહીં.
ગણુ-ગાન્ધ્ય વહા કિન્નર બહુ; મત્યુ લોકિ નર જોયા સહ. ૪
તેહમાં ચિત્તિ ન આલ્યુ કોઇ, પછિ મનમાંહિ વિમાશી જોઇ.
વહી વિશમ્ભ નિમેષ નવિ કરચુ; પુર-પાતાંલ વ્યાપિ સાંચરચુ. ૫
પછિ આલ્યુ વહી પૃથ્વી માંહિ, નારદ ઋપિ, તવ મિલિઆ ત્યાંદિ.
માતલિષ્ઠ તે કીધુ ઉપાય; નારદ ઋપિની માગી સાહિ. ૬
માતલિષ્ઠ આલ્યા ઋપિદેવ; વરુણસોકિ પુહુતા તતખેવ.
પુત્ર-પૌત્ર જલપતિના જોહ, ત્યાં જોઅનિ દેખાડયા તેહ. ૭
ત્યાંયા આલ્યા સાન્નિદ યઈ, પછિ હિરણ્યપુરિ પુહુતા જઈ.
એહ નગરનુ અંધિપતિ સોઇ, નિવાતકવચ દેવ જે હોઇ. ૮

- ખીળા દુષ્ટ મહા બલવન્ત, દેખાડ્યા તે દૈત્ય અનન્ત.
 તેહમાં ચિત્તિ ન આવી કાઇ; ગરુડલોક પછિં પુહુંતા સોઇ. ૬
- ગરુડ કરુ પરિવાર જ બહુ, દેવ-ઋષિષ્ટ દેખાડ્યા સહ.
 તેહમાં કાઇ કાર્ય આપણિ, નવિ ગમ્યુ ચિત્તિ માતલિ તણિ. ૧૦
- રસાતલે પછિં પુહુંતા સહી; કામદુધાની ઉત્પત્ત્ય લહી.
 તે સ્થાનકે મૂકી સાંચરયા; પુર-પાતાલ વ્યથિં સાંચરયા. ૧૧
- શોષ કરુ આશ્રમ છિ ન્યાહિ, નાગ અસહ્ય રિહિ બહુ ત્યાહિ.
 ઐરાવત, આર્યક, બલવન્ત, કાલી કરકોટિક માહનન્ત. ૧૨
- શાર્ગ્યથૂડ, તક્ષક, વાસુકિ, ભવન ત્રણિ કાંપિ જે યકી.
 સુમુખ, અશ્વત્થ, કમ્બલ આહિ, ધૃતરાષ્ટર, ધનન્જયે સહી. ૧૩
- અનેક નાગ આહિ બિઠા મિલી, ચિત્તિ ધરી વંભુધ, માતલિ ।
 વદિ માતલિ, 'સ્વામી' સુણ, સુમુખ નાગ પુત્ર કિહિ તણુ । ૧૪
- નારદજીઈ વાણી કહી, 'ઐરાવત-કુલિ ઉત્પત્ત્ય સહી.
 આર્યકનાં સુતનુ તન હોઇ; પ્રાક્રમ-પાર ન જાણિ કાઇ. ૧૫
- મન્નિ માતલિ હરિજ્યુ તેહ, 'પુત્રી-વર જુગતારેય એહ ?
 તે કારણ ઋષિ અન્તરિ જાણિ, આર્યક પ્રતિ ધમ બોલ્યા વાણિ: ૧૬
- 'સ્વર્ગાધીશ તણુ સારથિ, મહા સુભટ બલિહ સર્વથી,
 ગુણકેથી તનયા તે તણી; મહારૂપ શોભા અતિ ધણી. ૧૭
- 'સુમુખ-યોગિ છિ કન્યા તેહ. કરુ વિહિવા આદર્ય એહ.'
 એહ વચનિ હજો સન્તોક, કાઇ હરિજ્ય કે પામ્યુ શોક. ૧૮
- નારદ ઋષિ વલતા ધમ વદિ, 'એ આશ્રિજ્ય હં પાર્શ્વ રુદિ.'
 આર્યક મુખિ બોલ્યુ તતખેવ, 'સત્ય સાંભલુ, નારદ દેવ ! ૧૯
- યોગિ કાંઈ એ મનમા લહી, પરમ હરિજ્ય હં પામ્યુ સહી.
 ચિકુર તાત સુમુખનુ જેહ, ગરુડે બક્ષ કર્યુ છિ તેહ. ૨૦
- તેટલાયું સન્નિષ્ટ નવિ થયુ; એમ વાકિ મુખિ કિહિતા ગયુ:
 'એકે વાર આહી આવેશ; એહના પુત્રનિ ભક્ષ કરેશ. ૨૧

તેહ માટિ સાંભલુ, ઝપિરાધ ! શોધ કર તે એહ ઉપાય ;
 નારદજી તવ જોડ્યા વાણિ, 'આર્થક ! એ ચિન્તા નવિ આણિ. ૨૨
 અહ સમ્પતિ સુમુખ કુમાર, ઇન્દ્રસદનિ મોકલિ ઇક વાર.
 અહો તેહ વિધિ કરિયું સહી, જેમ બાધ જીવજરિ નહીં.' ૨૩
 સુમુખ, ઝપિવર અનિ માતલિ, અમરાવતીઠ આબ્યા વલી.
 ઇન્દ્ર આગિં જૈ કહ્યુ ઉપાય; દેખી ઝપિ-મનિ હરિખ ન માધ. ૨૪
 શક કિહિ, 'તું નિમે' ચલ્યો; આર્થક-કુંઝર ધણું જીવલ્યો.
 પછે' સુમુખ-ગુણકેથી તણુ વિહવા મ્હોતસવ કીધુ ધણુ. ૨૫
 તિહાં યજ્ઞં બહુ આદર ધણિ, પુલાબુ સ્થાનકિ તેહ તણિ.
 ગરુડિ તેહ સંસ્કૃત જ લણુ; ઇન્દ્ર-આગિં જૈ જીણુ રણુ. ૨૬
 કોષ ધણુ મન માંહિ ધરી, ઇન્દ્ર પ્રતિ વાણી જીયરી:
 'માહું બલ્ય મિં કલ્પ્યું જેહનિ, એહુ વર આપ્યુ કિમ તેહનિ ? ૨૭
 આજ લગિ મુનિ' હતી આશ, હાવિ યયુ મન માંહિ નિરાશ.
 આહર-વિભજ્જક પ્રાણી જેહ, નીચ ઉચ્ચથી કહીઠ તેહ. ૨૮
 હું ત્રિભુવનમાં વિચરું સોધ; માહું બલ્ય જાણિ સવિ કોષ.
 આદિ-વિષ્ણુ સરિખાનિ વહું; અગમ-નિગમ સવિ માર્ગનિ લહું. ૨૯
 આંહીં કુહુતુ કરું આહાર, મહા પરાક્રમ પ્રોદ અપાર ?
 તેણે સમિ તે સભા મુઝારિ, બિઠા હતા શ્રી દેવ મુરારિ. ૩૦
 ગરુડ પ્રતિ ઇમ જોડ્યા વાણિ, 'અગપતિ મનિ ન આણુ અભિમાન,
 સાંભલનિ', કહું સત્ય ઉપાય: તિં માહું બલ્ય કિમ સિદ્ધિવાધી ? ૩૧
 વિશ્વભરિ એ વાણી કહી; ગરુડશીરિ કર મુકયુ સહી.
 ગરુડિ તેહ નવિ જાએ સહ્યુ; આકુલ-આકુલ ચૈઅનિ' રણુ. ૩૨
 પ્રભુ કેરી સ્થિતિ કીધી ધણી, 'ત્રાહિ ત્રાહિ, શ્રી ત્રિભુવન-ધણી !
 મિં મિથ્યા કીધું અભિમાન, હાવિ કૃપા કર, શ્રી ભગવાન !' ૩૩
 એહવાં વાપક અવણિ' ધરી, પાણુ કર લીધુ શ્રી હરિ.
 મનિ સન્તોષ હોઈ અતિ ધણુ, ટલ્યુ ગર્વ ત્યાં અગપતિ તણુ. ૩૪

કપવ કિહિ, “કુલ્યોધન રાષ ! સાચુ માનજ્યે એહ ઉપાય,
અતિ-અભિમાનવન્ત નર હોષ, કહીંછ જ્ય નવિ પામિ સોષ. ૩૫
જુ નિચ્ચે નાવિ નિર્ધાર, નારદનિં તુ તું પૂછિ વિચાર.”
એ વાષકે અવણે સાંભલી, હસિહિ રાષ કુલ્યોધન વલી: ૩૬
“જેજ્યે સુભટ વિમાથી હદિ; સાન-તુહુલી વાણી વદિ.
બ્રાહ્મણનિં થં કહીછ આજ ? સભા દેખતાં રાખું લાજ.” ૩૭
કુષ્ઠ તથાં વાષકે મન ગ્રહી, નારદ ઋષિ ત્યાં બોલ્યા સહી.
વૈશંપાયન કિહિ, સુણિ, રાષ ! તે વલી તજાનિં કહં ઉપાય. ૩૮

૪૧૨

કંઠવું ૧૫ મું—રાગ ધન્યાશ્રી

નારદ ઋષિ ઇમ ભચરિ રે, “ સુણિ કુલ્યોધન રાષ !
અતિ અભિમાન ન કાળિછ રે, માને સત્ય ઉપાય.
અભિમાનેં હપ્પ બપજિ રે, આણો મનિ વિશ્વાસ.
એ બપરિ તુંહનિ વલી રે, સુણિ, ઇકે કહોં ઇતિહાસ.

હાલ-ઇતિહાસ તુંહનિ કહં, જોણિ પામિયિં સુખ પરમ.
જૂતલ બ્યપિ મહારમ્ છિ ઋષિ-વિશ્વામિત્રાશ્રમ.
તે આશ્રમિં રહી સકલ વિદ્યા બપ્યા ગાલવ મુનિ;
કૌશિક કિહિ, ‘ હવિ સોધ ચે, પોતાનિ જાઉ ભવજિ. ’
માંધવ કિહિ, ‘ ગુરુ દક્ષિણા કેં માગિયિં, ગુરુ દેવ !
તેહ આપી સદનિ માહરિ, સાંચઈ તતખેવ. ’
કરી કિહિતાં કોષ વાષકે ઉચરયા ઋષિ ત્યાંહિ:
‘ આહસિં થય તણા પુરી મુનિં આણિ આપે આંહિ. ’
એ સાંભલી ગાલવ વલ્યા ગુરુનિં કરી પરણમ.
ચિત્તમાં ચિન્તા બપની, ‘ થં ઘટિ કરેવું કામ ? ’

તિનિ ગરુડથં મૈત્રી દુતી, તિનં કીધ-હર્ષય-સ્મરણ;

તતકાલિં પાસેં રણુ આવી પશિરાજ-સુપણ.

માલવેં, વિધિ સધલું કહ્યું, તવ બિચરચા અમરાજ;

‘જ્યાં કિહિ ત્યાં લે સાંચરૂં. એ મ કરિ ચિન્તા આજિ,

હુ કિહિ હું પૂરવ વ્યથિં લે સાંચરૂં’ કહ્યું માંજ;

અથવા ‘હું દક્ષિણ વ્યથિં જૈંઘણ નગર જેવા કાજિ,

વહીં કુહું હું પશ્ચિમ વ્યથિં આપણિ જૈંઘ; વિમ્ન સુખણ!

કુહું હું ઉત્તર વ્યથિં જૈંઘણ, જેહ્નિ નહિં પરમાણ.

ગાલવ કિહિ, ‘પૂરવ વ્યથિં મુનિં જ્યાં ઇચ્છા થાઇ,

શીઘ્ર યૈઅનિ બેઠે આપણિ આલિધિ, અમરાઇ!’

એહવું કહી આશ્વ આ ક્રપિ; હરિખ હૈઅડિ હોઇ.

આકાશિ અગપતિ ઉતપત્ય; મુનિ મ્હા-ભયાંતર હોઇ.

‘રુહું, રુહું, જાલા રે અગપતિ! હું ધણું પામું ત્રાસ.

જેવા દિશા મુનિં અપ. નથી. હવિ આણુ મુનિ વિશાસ.”

પછે નેત્રતગિરિ ત્રયા; તવ બિચરચા કહ્યું માંહિ.

પરમ સાખી શાષ્ટીલીલુ અહિ આશ્રમ ત્યાંહિ.

ગરુડ કિહિ, ‘મુનિં ભૂપ વાહલું એક મિત્ર જ્યાતિ.

ત્યાં અર્થ સરસિ આપણું; બિહિ જૈંઘણ સંજ્યાતિ.’

પુહુતા ભૂવનિં રા જ્યાતિન પામવા હવર હેતિ;

આરભૂ-કીધુ અતિ ધણું; પછિ કહ્યું સવિ સંકેત.

રાઇ કિહિ, એહવા પુરી માહરિ નથી, કપિરાજ!

ધન નથી એહવું મુઝ કહિ, સરિ જેણિ આપણું-કાજ.

ગરુડ આજા લે વલ્યુ; સ્વસ્થાનિ મારિ પ્રલાઇ.

કન્યા લઈ ક્રપિ સાંચર્યા; આનન્દ અહિ ન માઇ.

હવે અરે-આગલિ જઈઅનિ કહ્યું સર્વ પ્રકાર:

‘કન્યા, મંદીપતિ! રાખિ તું; દક્ષિ. એહ્નિ પુત્રજ આરિ. ૨૦

- તે માટિ તૂંદનિ કહું દૈઃ મુઝ કરુ વચન પ્રમાણુ.
આદસિં હયવર યમના મુનિં આપિ, રાષ સુમણુ' ૨૧
- તે રાષ વનતૂં ઇમ કિહિ, 'તહો માભયુ, ઝપિદેવ!
મુઝ અશ્વશાવામા તુરી જસિં એદવા અછિ એવ.
તહો અશ્વ તે અઝીકરુ; મા આણુશુ સન્દેહ.
ઇક પુત્ર યાએ જન્હા લગિ, ગખથાં કન્યા એહ.' ૨૨
- ઝપિ-હદે ચિન્તા જાપની, મન માહિ ધરતુ વિચાર:
'હવિ એહ કન્યા કવણુ મદિપતિ કરિ અઝીકાર?' ૨૩
- તવ એમ વચતૂ કિહિ કન્યા, 'માભયુ, ઝપિરાષ!
ઇક મ્હાપુરપતુ અછિ વગ, તે કહું મત્ત ઊપાય. ૨૪
- માહરિ સહી યશિ આગિ સુત, કિરપાય' હું તહા દાસિ.
નવિ ભાજિ મન કન્યા તણુ, આણુજ્યો મનિ વિશ્વાસ. ૨૫
- તે માટિં ચિન્તા કશી મનિ નવિ આણુશુ જી, આમિ!
પછિ એક પુત્ર હુઆ લગિ ઝપિ રજા તેણિ ઠામિ. ૨૬
- તે અશ્વ રાષ સમર્થા, યાપણે મૂક્યા ત્યાહિ;
ત્હા થકા ગાલવ શીઘ્ર થૈ પછિ સાંચરયા ક્ષણુ માહિ ૨૭
- વારાણસીઇ શીઘ્ર પુહુતા. દિવુદાસ ધાર્મિક રાષ;
તે આગિ જઇ ગાવવ મુનિઇ કહ્યુ સર્વ ઉપાય. ૨૮
- રાષ કિહિ, 'મુઝ ઘેરિ એહવા તુરી હયગત હોઇ.'
પછિ એક પુત્ર હુઆ લગિ કન્યાનિ ગખી (ત્હા) સોઇ. ૨૯
- ત્હા અશ્વ મૂકી કન્યા લઇ ઝપિ સાચગ્યા તતખેવ,
ઇક ઉશીનર રા, તેહનિ ઘિનિ ગયા ગાવવ દેવ ૩૦
- તેટવા અશ્વ જ ત્હા મિયા; અનિ કરી એહની પેરિ.
ઇક પુત્ર હોતા લગિ કન્યા તેહનિ ગખી ઘેરિ. ૩૧
- કન્યા લઇ ઝપિ ચાલિઆ, તે અવ મુમ્યા ત્યાહિ.
એહવિ જતા ગરુડ સાહમુ મિથ્યુ મારગ માહિ. ૩૨

તવ ગરુડ કિંહિ ગાલવ પ્રતિ, 'વુનિ' કહું કારણ સોષ;
એટલા થકી અધિકા પુરી ઉર્વી વ્યપિ નવિ હોષ. ૩૪

ઉભે રત ખૂટિ સહી યમના હયવર જોહ,
તે માટિ વિશ્વામિત્રનિ આપિયિ કન્યા એહ. ૩૫

ધ્રમ સાંભલીઅનિ અથ તે એકદા કીધા એવ.
માધવી સરસા ગરુડ-ગાલવ સાંચરયા તતખેવ. ૩૬

કીચિક તણે જો ચરણિ લાગા; હેઈ હરિખ ન માધ.
તે અથ-કન્યા સમર્પીઅનિ કહ્યું સર્વ ઉપાય. ૩૭

ઉચ્છ્રુ

કહ્યું સર્વ ઉપાય ત્યાહરિ, હરિખ અતિ બિપત્ત હદિ.
તેણે સમે ગાલવ પ્રતિ ઋષિ વિશ્વામિત્ર ધ્રમ વદિ." ૩૮

૩૮
૪૫૦

કંકપું ૧૬ મું-રાગ એજ

"વિશ્વામિત્ર વક્ષતા વદિ રે, 'સુણિ, ગાલવ ગુણવન્ત!

પ્રથમિ તાહરા મન વ્યપિ રે, યં જાણું, માહનન્ત? ૧

જુ તું મુંહનિ ધર થકી રે કન્યા આપતુ એહ,

તુ હું પૂરણ માનણ રે; તેહમાં નહિ સન્દેહ. ૨

હાલ-તેહમાં સન્દેહ નહિ; પામતુ હરિખ અપાર.

જિમ એક યાચિ એ થકી, તિમ પુત્ર હોતા આરિ. ૩

ભલું કીધું કાજ, ગાલવ! પાલ્યુ વચન નિદાન."

ધ્રમ પુત્ર હોતાં લગિ રાખી માધવી સ્વસ્થાનિ. ૪

પછિ અથ ખટયત-સજ્જિ તે માધવી કન્યા જોહ,

વિશ્વામિત્ર વલી ગાલવ-હામિ સુખી તેહ. ૫

ગરુડ આઠા લે વચ્ચા, તવ ગરુડ-સહિ-સહાસિ.

તે સર્વ લે ઋષિ પધારયા. ૬

- ‘કન્યા નિ આ જે અથ સવિ, કરુ, ભૂપ! અગ્નીકર.
એક કન્યાયા યથા સદી વંશ ચતુરોદ્ધાર.’ ૭
- તે સર્વ સૂપી ઋષિ વચ્ચા; તે મુખે પન્થિ પલાષ.
કન્યા તણે વિદિવાષ કરિવા રમ્યુ સ્વયંબર રાષ. ૮
- અનેક નૃપ આવ્યા સદી, જે મદાનલિઆ હોષ.
અવલોકતાં માધવીનિ તે ચિત્તિ આવિ ન કોષ. ૯
- તિથિ માત્ર લેષ અરણ્યનિ તત્કાલ સૂપી ત્યાંદિ;
તાપસી કરુ વેશ લે સાંચરી તે વન માંદિ. ૧૦
- મૃગ તણે સુગ્રે મિલીઅનિ નિતિ રિદિ વનમાં તેદ.
નિજ કાલ એણી પેરિ નિર્ગમિ; ન ધરિ કુદ્ધથં નેદ. ૧૧
- પુત્ર જેદ જ્યાતિના પૂરુ નિ ચદુ વિખ્યાત,
તે ઉમે કુંભર છતાં સહિ સુરસદન પામ્યુ તાત. ૧૨
- ૪૬ વાર સુરહ-સખા બધપિ સુર સર્વ સન્નિધાનિ
અતિ ધણું રાષ જ્યાતિ મનિ ધરતો હુઓ અભિમાન. ૧૩
- તવ અમર કિદિ, ‘પાપાતમા એ કવણુ નૃપ કિદિવાષ?’
નિજ દોષ માટિં તિહાં થકી પડતો હુઓ તે રાષ. ૧૪
- તેણે સમે ઇમ પ્રારથ્યું. ‘મૃતિ-લોકિ મહિતવ માંદિ
સન્માર્ગ-સાન્નિધ્યે અર્હોથી હું પડું જે ત્યાહિ.’ ૧૫
- તેણે સમે સુત માધવીના જેદ હતા આરિ,
મિલી જમડ તે કરતા હુઆ નૈમિવારણિ-મોઝારિ. ૧૬
- આવણુ દેખી જ્યાતિનિં ભયરઆ આરિ બ્રાત:
‘આહા થકી અવની વ્યપિં તું રખિય પડતો, તાત!’ ૧૭
- રાષ કિદિ, ‘મતિ-બદ્ધ ચયુ હું; ગર્ભ માહરી લાજ.
અભિમાન માટિ સ્વાંથી, પુત્રો પડ હું આનિ.’ ૧૮
- દૌહિત્ર વચ્ચતા ઇમ વદિ આણી મને ઉદ્ધવાસ:
‘આ યગ-પુણ્ય-પ્રતાપથી તું પામિ સુરપદ-વાસ. ૧૯

- અહો જન્મપત્યન્ત જેહ સુકૃત કર્યાં હોએ, તાત !
 તેણિ પુણ્યે પામિ, રાગ ! ધન્વલોક સાક્ષાત. ૧૯
- તે(ણે) સમે મૃગ-સર્જ મેહલી માધવી આવી ત્યાંહિ;
 નિજ પિતા પડતો દેખીનિં ધ્રુવ ઉચ્ચરી ક્ષણ મોહિ : ૨૧
- ‘અર્ધ ક્ષણ મુઝ તથ તણું આપું છિ તહાનિં, તાત !
 તે પુણ્ય માટે પામજ્યો સુરલોક-પદ સાક્ષાત. ૨૨
- તે(ણે) સમે ગાલવ પધારયા આનન્દિ અવશિમેવ;
 પડતુ દેખી રા જયાતિનિં ઉચ્ચરયા તતખેવ : ૨૩
- ‘અષ્ટર્જી-સુક્તિ હંધ આપું. માનિ સાચી વાત.
 તે પુણ્ય માટે પામિ તું સુરલોક-પદ સાક્ષાત. ૨૪
- તે સમે આવ્યું સ્વર્ગયૂં ધ્રુવ રત્નજડિત વિમાન.
 યિથી પુનરપિ, અમર-પદ તે પામિઓ રાગન. ૨૫
- દેવનાં કુન્દુલિ વાગિઆં. થૈ રણુ જેજેકાર.
 દૌહિત્ર, ઋષિ, માધવી હ્રદિ પામિઆં હર્ષ અપાર. ૨૬
- તે માટિં નારદ કિહિ, “ સાંભસિ, કુર્યોધન તું રાષ !
 અભિમાન મનિ છીજે નહીં; માનજ્યે સત્ય ઉપાય. ૨૭

ગીથકુ

માનજ્યે સત્ય ઉપાય;” ધ્રુવ જ્ઞાતમજે વાણી કહી.
 તે વાકિ અવણે સાંભલી શ્રીકૃષ્ણ તવ બોલ્યા સહી.

૨૮
 ૪૭૬

કંકડૂં ૧૭ મું—રાગ સરિષૂડું

- ‘શ્રીકૃષ્ણ વાણી ઉચ્ચરિ; કુર્યોધન અવણે ધરિ;
 “ કાં કરિ દાનિ પોતે જણ્ય તણી રે ? ૧
- ‘અર્ધ ભાગ પાણ્ય સહી, કુદ. કિહી પિરિ માગિ નહીં ?’
 તિં મંદી દહ-મતિ મનમાં અતિ બણી રે. ૨

- હાલ-હકની મતિ મન માંદિ મદોઅનિં જે કિલે તે હાથાપિ. ' ૩
- મુખ ઇચ્છિ તુ પાણ્ડવનિં હવિ અર્ધ રાજિ તૂં આપિ. " ૩
- તેણે સમિ ધૃતરાષ્ટર કિલિ હિ, " સાંભલિ, દુન્યોધન ! ૪
- આપણનિં શ્રીકૃષ્ણ કિલિ હિ, તે માને સત્ય વચન. " ૪
- વક્તૂં વાકક વિદુર કિલિ, " સાંભલિ, રાજ્ય બંધવન્ત ! ૫
- વાકિ પ્રબુતાં નહીં માનુ તુ કુલ તણુ આન્યુ અન્ત. " ૫
- ભીષ્મ-દ્રોણ વક્તતા ઇમ બોલ્યા, " મુણિ, દુન્યોધન રાષ ! ૬
- અવની અર્ધ આપે પાણ્ડવનિં, જિમ કેં કલેશ ન થાઇ. ૬
- અર્જુનના ગાગ્રવ તણુ ટટ્ટારવ યાસિ ન્યાલિ, ૭
- અહો જાણું છું, મુલટ આપણા, નહીં રિલિ કે ત્યાંલિ. ૭
- ભીમસેન ન્યાહરિ રણુ-મધિ પરચણ ગદા કરિ મિલિસિ, ૮
- માદ્રીના મુત આદરસિ, તવ તેહ સાહુમુ કુણુ રિલિસિ ? ૮
- તેહ માલિ અહો તૂંહનિં કહ જા; સાંભલિ, રાષ મુજાણુ ! ૯
- કૃષ્ણદેવ જે તૂંહનિ કિલિ હિ, તે કરિ વચન પ્રમાણુ. " ૯
- દુન્યોધન વક્તુ ઇમ બોલિ, " અરે મુલટો ! અવિધાર. ૧૦
- સવિકો પક્ષ કરુ પાણ્ડવ તણુ વાકજ શુ અછિ માહુર ? ૧૦
- અરિ મુલટો ! એ પાણ્ડવ-સાથિં હવિ માહરિ શી લાજ ? ૧૧
- સૂચી-અમ્ર મહિ જયુધ કીધા-વિણુ હું નહિ આપું ૧૧
- આજિ. " ૧૧
- કૃષ્ણ કિલિ, " રે દુષ્ટ ! દોષ તુઝ જુએ હૃદયિ સમ્ભાલી; ૧૨
- ભરી સભામા, હે પાપી ! તિં કિમ પ્રલવી પાગ્યાલી ? ૧૨
- એ પાણ્ડવનિં દહન કરેવા લાક્ષાગ્રહ તિં કીધાં; ૧૩
- મૃત્યુ પામવા-કારણિ, પાપી ! વિપના મોલિકે દીધા. ૧૩
- ધર્મપુત્રનિં છૂત રમાડી રાજિ સર્વ હરી લીધું; ૧૪
- કપટ કરીઅનિં વનમા કાઢ્યા; કિમિ કૂડું નવિ કીધું ? ૧૪
- એહ પાપ લાગું અછિ તૂંહનિં, જુદનિ હૃદયિ વિમાશી. ૧૫
- જયુદ કરુ જવ સમે થયુ તવ રખિય જ તૂં કિહીં નાશી ? ૧૫

જે જે વાકિ કહું છું વૃંદનિં, તે નાંખિ હિ જાયાપી.
ભીમસેનની ગદા ખમેવા જીશુ રિહિજ્યે, પાપી ! ૧

એણે વચનેં દુન્યોધનનિં ચડિઉ કોષ અપાર:

“ તહા સહમાતેં વાદ કરન્તાં મૂંદનિ નહિ અધિકાર. ” ૧

અતિ રીસેં મન્દિરમાં જોઠી ગયુ દુન્યોધન રાધ.

તેણે સમિ સવિ સભા:તણે મનિ અતિ આશ્ચર્યન થાઇ. ૧૪

તેણે સમિ ધૃતરાષ્ટર કિહિ હિ, “ વેગેં, વિદુર ! સીધાવુ.

શીર્ષ થઈ તહો ગાન્ધારીનિં આંહાં લગિ તેડી લ્યાવુ. ” ૧૬

એહવું વાઇક વિદુર સાંભલી ગ્યા અન્ત:પુર માંહિ;

હિત વાઇક કહી ગાન્ધારીનિં, તેડી લ્યાવ્યા ત્યાંહિ. ૨૦

રા કિહિ, “ આજિ જાવનિ આપણિ આવ્યા શ્રી મહારાજ.

વાકિ પ્રજુનાં પુત્ર ન માનિ. જે પ્રીછવિ વૃં આજિ. ” ૨૧

ગાન્ધારી વક્ષતાં હમ બોલ્યાં, “ સ્વામીજી ! અવિધાર:

પાપીનિં અધિકાર સમર્પ્ત: પિહિલુ વાંક તહારુ. ” ૨૨

એહવું વાઇક કહી માતાઇ તેડિઉ દુન્યોધન.

ગાન્ધારી વાઇક હમ બોલ્યાં, “ સાંભલિ, પુત્ર વચન: ૨૩

વાદલા ! અતિ અભિમાન ન કીજિં; મનમાં વાત વિમાસિ:

ગર્વે કરન્તાં દોષ નવિ રજા; કાલેં થાઇ વિનાશ. ૨૪

નિરભિમાની હરિપદ પામિ: બોલિ શ્રુતિ-સ્મૃતિ સાખી:

મન-ઇન્દ્રિય જેહનિ વસિ નહિ તે રાજિ સકિ નહીં રાખી. ૨૫

તેહ માટિં અભિમાનજ મૂકુ મનધૂં, પુત્ર સુભણ !

કૃષ્ણદેવ જે વૃંદનિ કિહિ તે કરિવું વચન પ્રમાણ. ” ૨૬

ગાન્ધારીનાં વાકિ સુણીનિં દુષ્ટ પડિહિ અતિ સાંસિ;

કથું-વાકુનિ-કુ:શાસનથ અંકાન્તે વાત વિમાસિ: ૨૭

“ આપણિ મહી રાખીઇ કૃષ્ણનિં; એહ જ સાચુ ઉપાય.

એહ પાખિ આપણિય કાંઇ પાપકવિ ન્યુધ નવિ થાઇ. ” ૨૮

- સાત્યકિષ્કિ સંકેત લલ્યુ રે કુષ્ટ કરુ તવ જેહ,
 કૃષ્ણ-વિદુર-ધૃતરાષ્ટ્રરત્નિ પછિ જૈ સમ્ભવાબ્યુ તેહ, ૨૯
- વિદુર કિહિ, “ધૃતરાષ્ટ્ર રાષ્ટ્ર ’ તૂ મનિ વિમાશી જોઈ
 પુત્રે તે મતિ માઠી ચિત્તે. હાવિ મુઆ સવિ કોષ્ટ ” ૩૦
- દુન્યોધન પાસિ આવ્યુ તવ પિતાઈ વાત પ્રકાશી
 “હાવિ કૌરવો-કુલસે કરિવા તિ થી વાત વિમાશી ? ૩૧
- તૂ જાણિ આહિ, ‘મહા કૃષ્ણનિ,’ પણિ તે વાત ન સૂધી
 વસ્તુ માટિ વૈશ્વાનર કોષ્ટ વસે નવિ સકિ જન્મી ” ૩૨
- વિદુર કિહિ, “ રે સુણિ, દુન્યોધન ’ મિથ્યા મૂકિ ઉપાય
 ત્રણિયુ જીવન તણુ નાથ પ્રજુ તે તિ બાધિલ કિમ જાણ ? ૩૩
- એકના પ્રાકમ તણી વાત તિ હજી નથી ચૂ જાણી ?
 નરકાસુર સરખો મારીઆનિ સોલ સહસ્ર ધિગિ આણી ૩૪
- બાલપણિ પૂતના હણી જે હૂતી મ્હા-વિકરાલ,
 ધેનુકે, કેશી, કૈસ હણ્યા, વધી દન્તવક-શિશુપાલ ૩૫
- અતિ બલવન્ત અવાસુર મારી પ્રજજન-ત્રાસ નિવાસ્યો
 ગોવર્ધન નિજ પાણિ ધરીઆનિ સુરપતિ-ગર્વ જીતારયો ૩૬
- રાજિ એકનૂ હરિ લઈઆનિ સર્વેવ ઇકનિ આપિ
 બાળજી-ધડણુ સદા હરિ સમરથ રૂપ-અરૂપે આપિ ” ૩૭
- તવ શ્રીપ્રજુઈ રૂપ વિકાશનૂ સવિકો વિરમે હોષ્ટ
 હાસિ કરન્તા મુખમા દીસિ અમર-ગણો સવિ કોષ્ટ ૩૮
- નેત્ર યકા રવિ-સોમ પ્રકાશે હૃદે યકા મ્હાદેવ
 ગણુ-ગા-ધ્રુવ, મક્ષ-કિન્નર દીસિ પૃથ યિકા તતખેવ ૩૯
- બાહુ યકા શ્રીહલધર દીસિ, રકન્ધે અબુર્ન વીર
 ચરણુ યકા સવિ જ્યાદવ દીસિ મ્હાબલિઆ રણુધીર. ૪૦
- સવિ જ્વલાણુ ચરાચર દીસિ હરિના ઉદર-મુઝારિ
 પૃથ્વી, પર્વત, વનરપતિ આનિ અનન્ત તેજ અપાર ૪૧

શીઘ્રિ કિરીટ, અવણિ મણિ-કુણ્ડલ, અતિ શોભિત ભુજ વ્યારિ;
 શ્રીવજ્ર-લાઝ્છન, પટ પીતામ્બર, ઉરિ એકાવલિ હાર. ૪૨
 તેજ પ્રભુરું સહી સમ્યા નહિ, જે પ્રાણી મતિ-મન્દ;
 સાધુ હતા; તે સ્વરૂપ જોતાં પામ્યા મનિ આનન્દ. ૪૩
 ક્ષાત્રુમાત્રમાં રૂપ સાંવરનું; પ્રભુજી કેરિ મનિ રીસ,
 તેણે રથલિયા બિડીઅનિ પ્રભુ ગામ્યા શીજ્યદીશ. ૪૪
 કેન્તા કેરે ભવનિ પધારયા જીવન જાદવરાધ,
 જ્ઞતાન્ત તે સવિ પ્રથમ થયા સમ્ભલાબ્યુ સર્વ ઉપાય. ૪૫

ઉત્થલુ

સર્વ ઉપાય જઈ સમ્ભલાબ્યુ સ્વામી સારિર્જપાણિ,
 તેણે સમિ કેન્તાજી શ્રીહરિ-સાક્ષિ બોલ્યાં વાણિ.

૪૬
૫૨૪

કર્ણવૃ ૧૮ મૂર્તરાગ પાંચમ

કેન્તાજી વક્તાં ધ્રમ બોલ્યાં, “ સાંભલુ, શ્રીમદ્ધરાજ રે !
 આજિ રે પાપી કે પ્રીછયા નહીં રે. ૧
 શીઘ્ર યદ્યનિ તજો સાંચરુ, પિરાટ નગર છિ બ્યાંહિ રે,
 ત્યાંહિ રે પાણ્ડવનિં કિહિન્યો સહી રે. ૨
 હાલ—પાણ્ડવનિં કિહિન્યો સહી: મુઠ હદિ મહાદમ્ હોધ.
 રયા માટિ દીન દયા ગ્રહી તજો રથા છુ સવિ કોષ ? ૩
 કાયરપજુ, પુત્રો ! હવિં મન મિટું કરિવું તાજ.
 રિપુમાત્ર તણુ રણિ શ્વે કરી કાં નથી કરતા રાજિ ? ૪
 (ધ્રુવ) વિદુલા તણે સુત રાધ સન્નય મદા સુબટ ઉદાર,
 ‘સિન્ધુરાજ સાચિ’ ન્યુદ કરિવા તેહ મયુ ધ્રુવ વારિ. ૫
 પ્રાન્તે યદ્ય પાણુ વચ્ચુ; રણિ આવટયા સવિ ન્યોધ.
 ઘેરિ આવ્યુ પુત્ર તર માતાઈ દીધ પ્રતિબોધ. ૬

- ‘મગ્ધામ વૈરીય કરી તૂ શિન પડયુ ગણિ આજિ ?
પાધુ વધીઅનિ વંત માહે લગાડી કા લાજ ? ૭
- તીમ યે તણિ ચનુની પુટુચાડી તિ કા આચ ?
મગ્ધામમા ગણુભોમિ પંતા સ્વર્ગભવનિ વાસ ’ ૮
- ધમ ઘણી શીખામણિ દધઅનિ પુત્ર પ્રેગિહ માધ,
પછિ દણી ગિપુનિ ગણિ કગ્તો હુવો મગ્ગે રાધ ૯
- તે માટિ, સ્વામી ! તહો તુ મરંચ છુ, પગ્ગલ !
દેલ્યો શીખામણુ તેહવી, રિહિ જેણિ ક્ષત્રી-ધર્મ ” ૧૦
- પછિ કુન્તાનિ પગ્ગામ કરી સાચગ્યા અશગ્ગુ-ચરણુ
સાથે પુલાવા સાચરચુ શ્રીમ્મર્થ તણુ સુત કણુ. ૧૧

૬. વિવાદપર્વ —

- તેલે મમે ત્હા વાકિ એહવૂ ઉચ્ચરયા ન્યદુવીર
“ ઇક વાકિ કૂહા તે માનન્યે તૂ, કણુ મ્હાગ્ગુધીર ” ૧૨
- કુન્તા તણો તૂ ન્યેક સુત, તુઝ લાધ પાચિ એહ.
તે માટિ, વીર ! કનિધનિ હવિ તિ ન દેવુ છેહ. ૧૩
- હવિ ગણિ તૂહનિ આપિવૂ, માનન્યે માચી વાત
તુઝ સેવ કરશિ અતિ ઘણી પાણ્ડવો પાચિ જાત. ” ૧૪
- તવ કણુ વાધક જિયરિ, “ સાલનુ, શ્રીજગદીસ !
મિ ધર ચિકુ રા કુલ્યુધનનિ જઈ નામ્મ શીસ ૧૫
- વૃત્તિ તેની ભોગવૂ સાલણુ, દેવ મુરારિ !
હવિ સમે આવ્યે છેહ દેહ તુ ધિ પડયો અવતાર ૧૬
- મિ કઠિણુ વાધક સલામા, સ્વામી ! કહ્યા હુચિ જેહ,
અપરાધ મારો, કૃષ્ણુજી ! તહો ક્ષમા કગ્ન્યો તેહ ” ૧૭
- ધમ વાકિ કઠીનિ વિને કગ્તુ વલ્યુ રવિસુત ત્યાહિ
શ્રીકૃષ્ણુજી ત્હા ચિકો રથ ચનાવ્યુ ક્ષણુ માહિ ૧૮
- ઇક દિનિ કુન્તા વાત કિહિ, “ સાલણુ વિદુર મહન્ત !
હ કણુ-આગણિ જૈ કરીઅનિ કહ સર્વ વૃત્તાન્ત ” ૧૯

- ગર્જાનિ તટિ જપ કર્ણુ આ, તવ મિત્રી કુન્તા માધ;
રણધીર રાગ કર્ણુ તે તવ આવી લાગે પાછ. ૨૦
- વિને કરતાં વાકિ દિદિ હિ ઓવતો હરિ--નામ,
રાધા તણેા સુત પ્રથમ તે ત્હાં કરિ પ્રેમિ પ્રણામ. ૨૧
- કુન્તા કિદિ, “રે કર્ણુ! તું તુ રાહિ-મુત નવિ હોઇ.
હન્યાવતેં જે તું હુએ, તે જાણિ મુર સવિ કોઇ. ૨૨
- છકે જ્યુધિષ્ઠિર અનિ ભીમં, અર્જુન, નિકુલ અનિ સિદ્ધિવ;
એ બાઇ તાહરા, પુત્ર! તું મનિં જાણ્યે અવશિમેવ. ૨૩
- કાંઇ દારણુ જાણિ નહિ, તું સુભટ પરમ ઉદાર.
એહના યતુનિં રણિ હણી કરિ રાજિ-અર્જીકાર.” ૨૪
- કર્ણુ કિદિ, તું માત! મૂંહનિ પુત્ર કહિ હિ આંહિ,
તુ પેટિમાં સમ્પુટ કરી કિમ મૂઝુ ગર્જા માંહિ? ૨૫
- ધર મહી રા મુતરાગ્નિં હું જઈ લાગે પાછ.
તેહની કૃપાઇ રાજિ-મુખ હું ભોગવું છું, માઇ! ૨૬
- તેહનિ હાથિં આણુ મુખ્યા; કહું સાચી વાત.
હાવિ અન્યા અનુસરીઅનિં કિમ લગવું તોત? ૨૭
- તાહરા સુત ત્હાં પ્રભુ હયિ; તે માટિ ક્હૈં નિર્ધાર:
મુત પાણકુના રણુ છતયિ; કૌરવ રણે સંહાર. ૨૮
- મુતરાગ્નિ કેરા નગરમાં ઉત્પાત દારણુ આઇ.
હવિં કુશલ કૌરવમાત્રનું નવિ દેખતો હું, માઇ! ૨૯
- રણ-નગ દારણુ વર્તયિ; દલ-સે યયિ સવિ કોઇ.
નિર્વાણુ જિત્યા તણેા જે પુત્ર પુત્રનિ શિરિ હોઇ.” ૩૦
- એહવું કહીઅનિં કર્ણુ કુન્તા તણે લાગે પાછ;
આત્મા લઇ પાછો વસ્યુ; સ્વસ્થાનિ પુહતાં માઇ. ૩૧
- વિશંખાધમ હિમરના, રા જનમિજે! અવિધારિ.
શીકૃષ્ણ ત્હાંયા આવિઆ વેસટ નગર મુઝારિ. ૩૨

ઉચ્ચક્રુ

વૈરાટ નગર મુઝારિ આવ્યા વિષ્ટિ કૌરવચ્ચં કરી.

પાણ્ડુના સુત મિત્ર્યા આવી પ્રેમ-પ્રીતિ મનમાં ધરી.

૩૩

૫૫૭

કર્ણ ૧૯ મું-રાગ હુરોની

વૈશમ્પાયન ધણી પિરિં જોડ્યા, સુણિ, જનમેજે રાષ્ટ !

પાણ્ડુપુત્ર સાહમા જઈ શ્રીહરિને લાગા પાછ.

૧

પ્રાતઃકાલેં સભા પૂરી ન્હાં બિઠા ધર્મકુમાર,

તેણે સમિ શ્રીમુખિ ધ્રમ જોડ્યા જીવન-જગદાધાર :

૨

“ અરે પાણ્ડવો ! મિં તલ્લ કારણિં કરચા ઉપાય અનેક,

પણિ પાપી દુન્યોધન દુષ્ટે વચન ન માન્યું એક. ”

૩

દુષ્ટ દુન્યોધનનાં પ્રતિવાદક કલાં સભામાં જેહ,

કુન્તીસુત-આગલિં વિસ્તારી શ્રીહરિ જોડ્યા તેહ :

૪

“ કૌરવ પાપી અભિમાનેં આવૃત્ત થયા સવિક્રાધ.

જયુધ ક્રીધા વિન સોધ-અગ્ર અવની નવ આપિ સોધ. ”

૫

ભીષ્મ-દ્રોણ-ધૃતરાષ્ટર-વિદુરેં કલાં વચન અનેક ;

પણિ મનમાં પાપી દુન્યોધનિં રાખ્યું નહિ તે એક. ”

૬

તેહ માટિં સાવધાન યાઉ, રિ પાણ્ડવ સવલા વીર !

કૌરવને રણિ પ્રાજે કરી તલ્લો રાજિ કરુ, રણધીર ! ”

૭

૭. સૈન્યનિર્યાણપર્વ :—

ભીમ-અર્જુન-નિકુલ-સિહિદે પ્રતિ કિહિ ધર્મકુમાર :

સૈન્ય આપણું સજ્જ કરાવુ વેગિ, મ લાવુ વાર. ”

૮

સિહિદે કિહિ, “ આપણિ સેનાપતિ કીર્ણિષ્ટ દુપદરાધ. ”

નિકુલ કિહિ, “ વૈરાટભૂપને સમાનિ કો નવિ યાધ. ”

૯

- અર્જુન કિહિ, “આ ધૃષ્ટદ્યુમ્ન મુઝ જોતાં બલિષ્ઠ હોય.”
 બીમ કિહિ, “આ શિખણ્ડી, જેહનિ યોગ્ય આવી નવિ કોય.” ૧૦
- ધર્મપુત્ર વચ્ચતાં ઇમ બોલ્યા, “જેહનિ કિહિ જગદીશ,
 અરે ખાન્ધવો! આપણિ તેહનિ કાળિય સેનાધીશ.” ૧૧
- કૃષ્ણ કિહિ “એ સુભટ સહ લુગતારય અછિ દલ માંહિ.
 જે કુરુક્ષેતર વિષિ સેનાપતિ પછે પરદય ત્યાંહિ.” ૧૨
- તેહ માટિ તહો સૈન્ય વિષિ જઈ જાય કરુનિ સહિ આનિ.
 ‘જ્યુદ્ધ કરુ છુ સમે થયુ.’ ઇમ કિહિ હિ થીમ્હારાજ.” ૧૩
- એમ સાંભલી શીઘ્ર થઈ પછિ સેન-સંગઘ યાઇ.
 ગજ-રથ-અશ્વ-સૈન્ય સુંદર; સજ્જ્યા કહી ન જાય. ૧૪
- પગ્ય શબ્દનાં વાળિન્ન વાળિ; મડગડિ દોલ-નિશાન.
 હલહલ કરતાં થ્યા સપરાણા બલિઆ સુભટ સુગજ. ૧૫
- કવચ-ટોપ-ટાટર સજિઆં તે કોરવ હથિવા કોધિ;
 ધનુષ-બાણ-તોમર-તિરિશલથી સામ્રાદ થ્યા સવિ ન્યોધ. ૧૬
- ધર્મપુત્ર અનિ બીમ-ધનજયે, નિકુલ તેમ સિદ્ધિદેવ,
 રથી-મહારથી મારગિ આસિ; કાણુ લાગી નહિ ખેવ. ૧૭
- એક એકથા અતિ શોભન્તા નવ-યૌવન-વય યર;
 સૈન્ય-ધટા ઇમ આલી મારગિ, જાણિય સાધર-પૂર. ૧૮
- શર્પ તણા નિર્વોધ જ વાગા; ત્રિભુવનિ પૂરયા તેહ.
 પૃથ્વી ઊપરિ મ્હાદલ આલ્ય; અમર છાલાં ખેલિ. ૧૯
- ઇમ કરતાં કુરુક્ષેત્ર-ભોમિ તે પામ્યા પાણવ વીર.
 સૈન્ય માત્ર સવિ જઈ ઊતરતૂં દિરણ્યમતીનિ તીરિ. ૨૦
- નાનારડું વિચિત્ર ભાતિય તાણ્યાં સિજિર અનેક.
 કુન્તાનન્દન ત્યાં જે ચોખ્યા, (જે) જાણિ માન-વિવેક. ૨૧
- દુન્યોપનિ તે વાત સાંભલી; મનથં ડરિયે વિચાર;
 બીમ, દ્રોણ અનિ કૃષ્ણ, રાવ, સવિ તેકયા તેજી વરિ. ૨૨

- “ પાણ્ડવ જૈ કુરુક્ષેત્ર રહ્યા અનિ આપણિ સવિક્રા આંદિ.
સૈન્ય માત્રનિ સામ્રાટ કીજિયઃ શીઘ્ર ચાલિયૂં લાંદિ. ” ૨૩
- હેલામાત્રે કરી સમ્રાટ ચાલ્યા જૂપ ઉદાર.
બીજમદેવ સેનાપતિ કીયાઃ દક્ષ હોદ્દા અગિઆર. ૨૪
- ગજ-હથ્થર-રથ અસંખ્યાત; તે પાર પામિ નવિ કોઇ.
કૌરવ-સૈન્ય મારગિ આગતાં મદિ-કમ્પારવ હોઇ. ૨૫
- સેનારૂપ સમુદ્ર ગિતદયુ. જ્ઞેતાં નહિ જે-અન્ત.
રથી-મહારથીમાં તે મર્જીત પૂરી રહ્યાંજ અનન્ત. ૨૬
- ધમ કરતાં કુરુક્ષેત્રે આવ્યો દુન્યોધન જૂપાલ.
શિબિર-દામ તેજે જૈ કીધા; હતી બોમિ વિશાલ, ૨૭
- જેણે સ્થાનકિ જઈ ગિતરયા સુભટ વીર સવિક્રાઇ.
જ્યુદ્ધ તણી હવિ ઉભે સૈન્યમાં શીઘ્ર સમ્રાટ હોઇ. ૨૮
- રાઇ જ્યુધિષ્ઠિરિ મનિ વિમાથી કીધો એક વિચાર;
જેહ સુભટને જે ધટિ, નેહનિ આપ્યા તે અધિકાર. ૨૯
- તેણે સમિ બલમદ્ર પધારયા; પાણ્ડવ લાગા પાઇ.
રાઇ જ્યુધિષ્ઠિરિ આસન આપ્યું; દૈઅડિ હરિષ્ ન માઇ. ૩૦
- હલધર કિહિ, “પાણ્ડવો! સાંભણુ: માહરિ ઉભય સમાન.
જ્યુદ્ધ-સમયમાં કોનું પાસું હું નહિ કરું નિદાન. ૩૧
- આણી વારિ રણુ-જ્યુદ્ધ કરુ રે જય તહાનિ અવશિમેવ. ”
એહવું કહી તીર્થાટન કરિયા ચાલ્યા શ્રીબલદેવ. ૩૨
- તેણે સમિ રુદ્રમૈત્રિ આવી બોલ્યા વાઇ-ગર્વ:
“ કુહુ તુ પાર્ય-સહાય થ અનિ કૌરવ માઈ સર્વ. ” ૩૩
- પાર્ય કિહિ, “મિ પાણ્ડવન બાલી કીધ વર્ત્તિ-રક્ષાઇ;
શિવ સાથે જૈ જ્યુદ્ધ કીવું તવ હતા કવણુ સહાય? ” ૩૪
- એમ સાંભલી રુદ્રમૈત્રિને માન-બિયની રીસ;
પછિ ત્યાં ચિત્રો પાછો વલિઉ હરિનિ નાગી શીસ. ૩૫

અર્જુન કિહિ, “આ ધૃષ્ટદ્યુમ્ન મુઝ જોતાં બલિઉ હોઈ.”

બીમ કિહિ, “આ શિખણ્ડી, જેહનિ ચોખ્ય આવિ નવિ ક્રોધ.” ૧૦

ધર્મપુત્ર વક્તવાં ધ્રમ જોત્યા, “જેહનિ કિહિ જગદીશ,

અરે બાન્ધવો! આપણિ તેહનિ કાળિઉ સેનાધીશ.” ૧૧

કૃષ્ણ કિહિ “એ સુભટ સહ જુગતારથ અછિ દક્ષ માંહિ.

જે કુરુક્ષેતર વિધિ સેનાપતિ પછે પરદય ત્યાંહિ.” ૧૨

તેહ માટિં તહો સૈન્ય વિધિં જઈ જાણુ કરુનિં સદિ આનિ,

‘જ્યુદ્ધ કેરુ તુ સમે યયુ.’ ધ્રમ કિહિ છિ શ્રીમદ્વાસજ.” ૧૩

એમ સાંભલી સીધ્ર થઈ પછિં સેન-સમગ્ર યાઇ.

ગજ-રથ-અશ્વ-સૈન્ય સુન્દર; સદૃષ્યા કહી ન જાઇ. ૧૪

પાંચ શબ્દનાં વાજિન્ત્ર વાજિ; ગડગડિ દોલ-નિશાન.

હલહલ કરતા ધ્યા સપરાણા બલિઆ સુભટ સુમણ. ૧૫

કવચ-ટોપ-ટાટર સજિઆં તે કૌરવ હથિવા ક્રોધિ;

ધનુષ-બાણ-તોમર-તિરિયત્રથી સામ્રાટ ધ્યા સવિ જ્યોધ. ૧૬

ધર્મપુત્ર અનિ બીમ-ધનન્જયે, નિકુદ્ય તેમ સિદ્ધિદેવ,

રથી-મહારથી ચારગિ ચાલિ; કાણુ લાગી નહિ ખેવ. ૧૭

એક એકયા અતિ શ્રેયન્તા નવ-ધૌન-વય ધર;

સૈન્ય-ઘટા ધ્રમ ચાલી મારગિ, જાણિઉ સામ્ર-પૂર. ૧૮

ચર્જ તથા નિર્દોષ જ વાગા; ત્રિભુવનિં પૂર્યા તેહ.

પૃથ્વી ઉપરિ મ્હાદલ ચાલ્યું; અમ્મર જાણાં ખેલિ. ૧૯

ધ્રમ કરતાં કુરુક્ષેત્ર-જોગિ તે પામ્યા પાણ્ડવ વીર.

સૈન્ય માત્ર સવિ જઈ જિતરયું હિરણ્યમતીનિ તીરિ. ૨૦

નાનારજું વિચિત્ર ભાતિયં વાણ્યાં સિન્ધિર અનેક.

કુન્તાનન્દન ત્યાં જે ચોખ્યા, (જે) જાણિ ચાન-વિવેક. ૨૧

દુન્યોધનિ તે વાત સંભલી; મનયં કરિઉ વિચાર;

બીખ, દોષ અનિ કણુ, શસ્ત્ર, સવિ તેડ્યા તેજી વારિ; ૨૨

- “પાણ્ડવ જૈ કુરુક્ષેત્ર રથા અનિ આપણિ સવિક્રા આહિ.
 ટ્રેન્ય માત્રનિ સામ્પ્રદ ક્રીજિઈ શીઘ્ર આલિનું” લાહિ. ” ૨૩
- હેવામાત્રે કરી સખાધ ચત્થા જૂપ ઉદાર.
 ભીષ્મદેવ સેનાપતિ કીના દય દોહ્ણી અગિઆર. ૨૪
- ગજ-હયવર-રથ અમન્જ્યાત; તે પાર પામિ નવિ દોષ.
 કૌરવ-સૈન્ય માગિ આવના મદ્દિ-કમ્પારવ હોષ. ૨૫
- સેનારૂપ સમુદ્ર બિપટયુ જોના નહિ જે-અન્ત.
 રથી-મદારથીમા તે મર્જવ પૂરી ગલાજ અનન્ત ૨૬
- ધમ કરતા કુરુક્ષેત્રે આવ્યો દુન્યોધન જૂપાલ.
 શિબિર-કામ તેણે જૈ કીધા, દૂતી બોમિ વિશાલ, ૨૭
- જેણે રથાનકિ જઈ ગતરયા સુખદ વીગ સવિક્રાધ.
 જ્યુદ્ધ તણી હવિ ઉભે ટ્રેન્યમા શીત્ર મખર્લ હોષ. ૨૮
- રાધ જ્યુધિષ્ઠિગિ મનિ નિમાસી કીધો એદ વિચાર;
 જેહ સુખદને જે ઘટિ, તેહનિ આપ્પા તે અધિકાર. ૨૯
- તેણે સમિ જયમદ્ર પધારયા, પાણ્ડવ લાગા પાછ.
 રાધ જ્યુધિષ્ઠિગિ આમન આપ્પૂ દૈઅકિ હરિખ ન માધ. ૩૦
- હયધર કિહિ, “પાણ્ડવો ! માલયુ માહગિ ઉભય સમાન.
 જ્યુદ્ધ-અમયમા ટ્રેનૂ પામૂ હ નહિ કડે નિદાન. ૩૧
- આણી વારિ ગણ-જ્યુદ્ધ કરુ રે જય તહાનિ અવશિમેવ. ”
 એડ્વું કહી તીર્થાટન કગિવા ચાત્યા શ્રીજનદેવ. ૩૨
- તેણે સમિ ગૂંઘૈઉ આની બોત્યા વાધ-મર્તઃ
 “કહું તુ પાર્થ-ગ્રહ વ ચ અનિ કૌતવ માર સર્વ. ” ૩૩
- પાર્થ કિહિ, “નિ ખાણ્ડવન ખાલી કીધ વર્ણ-ગદાધ,
 શિવ સાથે જૈ જ્યુદ્ધ કીવૂ તર દૂતા કવણ મહાય ? ” ૩૪
- એમ સામલી ગૂંઘૈઆને માન્ન બપની રીસ,
 પછિ ત્હા થિકો પાછો વલિઉ હરિનિ નામી શીસ. ૩૫

શ્રીખલદેવ એનિં રુક્મીષ્ઠિ વલિઆ બિલિ જલ્યુ સોધ.
બાકી સુભટ ઉભય દલમાંથી પાણુ વલ્યુ નવિ કોધ.

૩૬

જિથલુ

પાણુ વલ્યુ નવિ કોધ સુભટ જે મહાગલિઆ કિલિવાધ.
વૈરાગ્યાયન ત્રપિ ઇમ બોલ્યા, સુષ્ઠિ, જનમેજે રાધ !

૩૭
૫૬૪

૮. ઉલ્લુકેશ્વરભગવતપર્વ:—

૪૬૫ ૨૦ મૂ.—રાગ એજ

દુનયોધન કિલિ, “અહો અલુક! તું વેગિ કરી સીધાવિ.
આંહાંચિકું જે વાધક માદરા પાણુવનિં સમ્ભલાવિ. ૧
મિં પાગ્યાલી ધણું પરભવી જોતાં સખલા ન્યોધ.
તે સમ્ભારી પ્રાણુ વ્યપિં તલો સિં નથી ધરતા કોધ? ૨
મિં તલનિં અતિપણા વિગેયા; ગઈ તલારી લાજ.
તે સમ્ભારી હજી હટે કાં નથી શટવું આજિ? ૩
હં ભણું છું, ‘બીમ વ્યપિ ભુ પ્રાકમ હોધ લગાર,
તુ કિમ રિલિ વૈરાટ દેરિ ધિરિ યૈનિં સંધણુદાર?’ ૪
હં ભણું છું, ‘અણુંન માંહિ ભુ બલ-પ્રાકમ દુષ્ટ રોષ,
તુ કિમ રિલિ વૈરાટ દેરિ ધિરિ લે વ્યવડલ તણુ વે? ૫
એડવાં વાધક પાણુ-પુત્રનિં જે સમ્ભલાવુ ત્યાંદિ.
વલતાં વાધક જોદ બોલિ તે આવી કિલિનયો આંદિ.” ૬
એડવું સાંભલિ ગયુ પાણુવ-કલિ; બોલ્યુ દીન વચન:
પણિં દુનયોધન-વાકિ કર્યા; તવ ઇમ બોલ્યા અણુંમ: ૭
“અદો કુટા તું દવડાં અગ્રનિં વાધક કિલિ હિ એદ.
વાડ્યામાં જોલ્યે સહી માદરા બાદ તજું નય જોદ.” ૮

બીજા કિહિ, “દુષ્ટાત્મા પાપી ! અહા આગલિ તા માત્રિ ?
હવિં મુઝ દાર્યેં મદા મહી સતખણ્ડ કેરેં છુઝ માત્ર.” ૯

માત્રીસુત કિહિ, “દુન્યોધન ! મનિ રાખિ ધૈર્વ આ વારિ.
વાહ્યામાં જાણિયેં અવટાણું દોહણી દલ અગિઆર.” ૧૦

એહવું સુણાનિં અણુક વધ્યુ પાણ્ડવને નામી રીસઃ
“એહ વચનિ મુઝ બિપરિ, સ્વામી ! રખ્યે કરો મનિ રીસ !” ૧૧
અણુક રાઈ દુન્યોધન-આગલિ જઈ કહી એ વાત.

૬. રથાતિરથસહુખ્યાનપર્વઃ—

તેણે સમિ તડિઆ બીજાદે મદા-અલિઆ વિખ્યાત. ૧૨

દુન્યોધન કિહિ, “સ્વામિ ! આપણા સૈન્ય મહીં જે હોષ,
રથી, અધરથી અનિં મહારથી, કેડું વિસ્તારી સોષ.” ૧૩

રથી દુતા તે. રથી કલા; અધરથી કલા નિર્વાણુ;
પછિં મહારથી ન્યોધ કલા એ; કણું પારથી આણિ. ૧૪

વલતૂં વાષક કણું બિચરણુ કોષ કરી મન માહિઃ
“સુલટ સર્વમાં અહો પારથી કિમ જાણુ હું આહિ ?” ૧૫

અહો! કણુદિ ! મરણુ સમે મતિ મઈ દીસિ થું તાહરી ?
‘તું જીવતા મિં ન્યુદ ન કરિવું,’ એહ પ્રતિજ્ઞા મોહરી.” ૧૬

બીજા કિહિ, “રે સતપુત્ર ! તું ન્યુદ-વાત થું જાણિ ?
મિં તુ તૂહનિં પારથી કણુ પણિ ક્ષત્રી નવિ પરમાણિ.” ૧૭

દુન્યોધન કિહિ, “વૈર, પિતામહ ! સભા માહિ નવિ કરીયે.
કણેં જે કેં કણૂ હોષ વે મન માહેં નવિ ધરીયે.” ૧૮

દુન્યોધનના વાકિ સુણ્યાનિં જોત્યા બીજા વિચારી;
પાણ્ડવના પછિં રથી-મહારથી ન્યોધ કલા વિસ્તારીઃ ૧૯

“દુપદરાષ મહાજલિહિ, જે રાત્રુ તણા દલ ગાજિ,
જયુધ કરતાં જે સાહમુ આપિ, તેહ તણા મુખ લાંજિ.” ૨૦

- ધૃષ્ટદ્યુમ્નના સમુ જ્યોધ કો નથી આપણે આંહિ,
જેહનિ હાથિં દ્રોણાચારજ્યનું મૃત્યુ હોયિ રણે માંહિ. ૨૧
- વિરાટ રાજા મહાબલિષ્ઠિ જે સુભટ-શિરોમણિ કાંહિ.
જ્યુદ્ધવાતમાં પરમ કુશલ એહનુ મુજ મનિ કો નાંવિ. ૨૨
- એક સાત્યકિ જ્યાંહવ અછિ ત્યાં, નથી કો તેહનિ તોસિ.
એ બેહ જવ જ્યુદ્ધ કરિ તવ ત્રણિયુ હુવન તો ડોસિ. ૨૩
- એહવા જ્યોધ અનેક છિ, જેહનુ પ્રાકમ-પાર ન લડીછિ.
પાણકુ તણા સુત પાંચ છિ, તે કો કારણરૂપ કહીછિ. ૨૪
- એકેકના બલ-પ્રાકમનું મિં કરચું ન જાઇ વિખાણુ.
તે સધલા જવ જ્યુદ્ધ કરિ, તે જોજ્યો, જાણુ-સુમણુ! ૨૫
- હું એકજુ મહાજ્યુદ્ધ કરીઅનિં તે સર્વિનિં સંહારું.
પણિ એ કારણ—શિખણિઆશું નવ આણિ બલ માહું. ૨૬
- તવ દુર્જ્યોધન કિહિ, “સ્વામી ! મુનિં મોહુ એ સન્દેહઃ
શિખણિઆશું તહા નાંવિ આણિ. કહુ કારણ તે એક. ૨૭

ત્રીથકુ

કહુ કારણ તે મુંદનિ, સ્વામી ! પૂછું સત્ય ઉપાપ. ”
વક્ત્રના બીજમ પિતામહ મોહ્યા, “મુણિ, દુર્જ્યોધન રાષ્ટ્ર ! ” ૨૮
૧૨૨

૧૦. અર્યોપાખ્યાનપર્વઃ—

કહુ ૨૨ મૂં—રાગ કેહાર ગુની

- બીજમ કિહિ, “ ના દુર્જ્યોધન ! સાંભણુ, કહું મુજ જાન ;
પિતા કેં રાજિ કંઠા મિત્રાન્નક મુજ જાન. ૧
- ધક સમે પાનિટ કટ તે; જાણુ જાન-વિરેક;
લપુખાત વિગિતરીજાનિં દેવરાવિત અભિષેક. ૨

- તે પ્રજ્ઞાનિં બહી પેરિં પાલિ, મન ધરી ગ્રેમ અપાર.
પરણુવા ચોખ્ખ જ તેહ યયુ, મિં કરયુ મનિ વિચાર. ૩
- તવ કાશિરા સંબર રમ્યુ આપવા કન્યાદાનઃ
અમ્બા, અમ્બિકા, અમ્બાલિકા, એ ત્રણેય રૂપ-નિધાન. ૪
- વિહિવા કરવા કારણે આનન્દ અડ્ડિ ન માઇ.
સંબરા બ્યપિ આબ્યા સહી દિશિં-દિશિ તણા જે રાઇ. ૫
- મિં ત્હાં જઈઅનિં ચિન્તવિઉ તે સમે એહ વિચારઃ
બ્રહ્મી ત્રણેયે કન્યકા રચિં ખિસાડી તે વારિ. ૬
- ભય માત્ર કા ભૂપતિ તણુ મિં નાણુ અવશિમેવ;
બહુ સુભટ જોતાં એહ વાઇક જીયરયુ તતખેવઃ ૭
- ‘હું બીજમ સુત શાન્તનુ તણુ; મિં હરી કન્યા એહ.
હવિ જ્યુદ્ધ કરતા આવજ્યો, બલવન્ત કાલુ જોહ.’ ૮
- જે જે સુભટ આબ્યા ધરી, તે રજા તેણે ઠારિ.
કન્યા લઈ આવ્યુ પછે હસ્તિનાપુર-મેઝારિ. ૯
- સતિવતી આગલિ કહ્યું, ‘સાબલુ સાચું, માઇ!
કન્યા નિં વિચિત્રવીર્ય તણુ, કુહુ છુ કરે વિહિવાઇ.’ ૧૦
- સતિવતી એહવું સાબલી મનિ હવા અતિ રહિઆતિઃ
‘તું વેગિ વિચિત્રવીર્યનિં પરણાવિ એ-સદ્ગતિ.’ ૧૧
- તવ જ્યેષ્ઠ અમ્બા કન્યકા તે જીયરી તતખેવઃ
‘મન-સાધિં વર મિં સુભટ શાલવ વરયુ છિ અવશિમેવ.’ ૧૨
- મિં કહ્યું, ‘છુહિ છુ અહારે તવ નંરી વાહરે અર્થ.
જા શીઘ્ર ચે શાલવ કહિ, જે સુભટ મ્હાન સમર્થ.’ ૧૩
- અમ્બ એહવું સાબલીઅનિં વેગિ પન્ય પડાઇ;
તેણિ રથાનિક જે રહી, ત્હાં હજી શાલવરાઇ. ૧૪
- શાલવનિં પરણામ કરિઅનિં જીયરી તતખેવઃ
જે જિમ હવું તે તિમ કહ્યું વિસ્તારિ કારણુ એવ. ૧૫

શાલવ કિંદિ, ' જી બીજી વૃંદનિ હરી ગયુ નિર્ધાર,
પ્ર હવિં વૃંદનિ, કામિની ! નવિ કરું અર્જીકાર. ' ૧૬

અમ્મા વિમાસિ મન વ્યપિ, ' હવિ શી કરું હું પેરિ ?
નવિ બીજી-ગવનિ જઈ સફું, નવિ પિતા કરે પેરિ. ' ૧૭

ત્યાં યકી અમ્મા સાંચરી તે અરણિમારગિ જઈ.
ફલ-પત્ર-આહાર વનિ કરિ; મન ગાંહિ શોક ન માઈ. ૧૮

મુનિવર તથે આશ્રમિ ગઈ, ત્યાં રહી દિન બિંદુ-આરિ.
એકવિ હોતવાહન રાઈ આવી મિલિઉ તેણે ઠારિ. ૧૯

તેહ પ્રતિ અમ્મા કિંદિ, નિજ કર્મ કરુ મર્મ.
તે માત-મહ દોહિત્રિ પ્રતિ જીયરથુ વાઈક હમ્મ : ૨૦

' બાઈ ! તુમ આ કુઝ ટાલિવા નયી કો સમરથ.
એક પરશુરામ મિલતાં સરથિ તાહરુ અર્થ. ' ૨૧

ત્યાં યકી અમ્મા સાંચરી; પૂછતી ગાર્ગિ પધાઈ.
રામનું દર્શન થવા લાલસા થૈ મન માઈ. ૨૨

એકાદ્ય થૈ નિજ ચિત વ્યપિ આણુવા કુઝનુ અન્ત,
સહજમાં મારમ વ્યપિ તવ મિત્યા રામ મદન્ત. ૨૩

આવીનિ અમ્માચરણિ લાગી; હદે શોક ન માઈ.
સ્વામીનિ આગણિ સર્વ તે માંડી કલોગ ઉપાઈ. ૨૪

એદધું સાંમણિ રામને મનિ જીવનુ મ્હા કોધ;
અમ્માનિ હેતા હવા તવ આશાસના-પ્રતિભોધ. ૨૫

હસ્તિનાપુર વ્યપિ જૈ તેડાવિઆ ગારુમેવ.
તેણિ રયાનકિ બી-મજ આવી મિત્યા તનખેવ ૨૬

શ્રીરામ મગિ વાઈક વહિ, ' સંભવુ, મુન-શ્રીવદ્ઃ
અમ્માનિ તિં અપરાધ પાખિં કાં કરી મન-મર્મ. ૨૭

કન્યાનિ કિમ આ કુઝ દોગિ ? જૂઠ કરિમ નિચાર.
શીથ થૈઅનિ એદનિં કરુ તમો અર્જીકાર. ' ૨૮

બીજમ વચ્ચતા ઇમ કિહિ, 'ઋષિ! સુણુ સત્થ ઉપાપ :	
કન્યાઈ પિહિલુ મન વ્યપિ ધરુ ળેહ શાલવ રાષ,	૨૯
તે માટિં હં તહનિં કહ્ઠં; માંમપુ સાચી વાત :	
કન્યાનિં અહ્ઠીકાર કરતાં ઇમવા કુલ-તાત.	૩૦
એહવૂં સાંભલિ પરશુરામે કોષ આણિઉ મનિ.	
મ્હા કઠિન વાષકે બોલતા તે હરા અન્યોઅન્ય.	૩૧
રામ કિહિ ઊ, 'બીજમ ! તુંહુ છુ કિહિ ઊ વચન વિરુદ્ધ.	
ગર્જા તણુ સુત ! શીઘ્ર ચૈઅનિં આપિ અહનિં ન્યુદ્ધ.	૩૨
ઊતાવણુ ચૈ આવળ્યે કુરુક્ષેત્રમા અવશિભેવ.	
રામ એહવૂં કહીઅનિં સાચરયા તવ તતખેવ.	૩૩
ગર્જાસુતિ સામ્રાઢ યર્ધ અનિ ત્રણા ધનુષ નિં બાણ;	
કુરુક્ષેત્રમા આવ્યા મહી રે બીજમદેવ સુમણુ.	૩૪

છિથલુ

બીજમદેવ સુમણુ આવ્યા રામઋષિ પાસેં સહી.
અન્યુ-અન્યે ન્યુદ્ધ તણુ પ્રારમ્ભ માડિઉ ત્હા રહી."

૩૫
૬૫૭

કહ્ઠવૂં ૨૨ મું—રાગ હુસેની

ગર્જા તણુ સુત ઊચરિ; કુળ્યોધન અવણે ધરિ.	
" કિમ કરિ ન્યુદ્ધ ? નવિ નાઇ કન્યા રે.	૧
હાલ-જેતાઇ નવિનઇ કન્યા. મ્હાસુભટ તેહ કિહિવાઇ.	
પરશુરામનિં ગર્જાસુત તવ આવી લાગા પાઇ	૨
બીજમ કિહિ, 'પ્રણુ' ન્યુદ્ધનિ કાળે હુ છુ આવિઉ આહિ.	
શુરુજી ' દીજિઇ આગન્યા, પામું જે જિમ રણ માહિ. '	૩
સ્વામી વચ્ચતા એમ જ ગોવ્યા. ' ભા.૧. બીજમ રણધીર !	
ન્યુદ્ધ-સમે તું રણુ વ્યપિ પ્રાળે નવિ પામે, વીર ! '	૪

રણ-યત્ન પિહિરી જ્યોષ્ઠ પિહ એ મહાસુભટ બલવન્ત,
શર્જ-નાદ તવ પ્રથમિ કરીઅનિં મૂકિ બાણ અનન્ત. ૫

પિહ સુભટનાં અર્જુ વ્યપિં રે ભેદિ બહુ-વિધ બાણ.

તેણિ એહવા સોભિઆ જિમ કુસુમ-વૃક્ષ પરમાણુ. ૬

પરશુરામ જે બાણ મૂકિ, તે ગર્જામૃત તવ છેદિ.

બીજમ તણાં જે બાણ રામના અર્જુ વ્યપિં નવિ ભેદિ. ૭

રામે ક્રોધ કરીઅનિં બહુવિધ મૂક્યાં અત્થ વિશાલ.

ગારુગેવે વામ્બત્ત પાઠવી તે છેઘાં તત્કાલ. ૮

અતિદારુણ મુલાત્ત બાણ, તે રામે મૂક્યું જ્યાહરિ,

ગારુગેવે અગ્ન-યત્ન પાઠવી તે છેઘૂં તે વારિ. ૯

તીમ બાણ ઇક રામિં મૂક્યું આણી ક્રોધ અપાર.

બીજમદેવ મૂર્છાજીત પામ્યાઃ વરત્ત હાહાકાર. ૧૦

એક મૂહતમાં એતન આપ્યુંઃ ભાંચ્યું કાપા-કટ.

પરશુરામ જીપરિ તવ કાંધી ઘણી બાણની વૃદ્ધિ. ૧૧

ત્રણણુમણાં રામે શર મૂક્યાં કરવા બીજમ-વિનાશ.

તેણિ દિશ પૂરણ યર્ધ; અનિં છાણું સવિ આકાશ. ૧૨

બીજમ એક તવ તીવ્ર બાણ મૂક્યુંજ વિમાથી મત્તિ.

તેણે હરિઅનિં પરશુરામ તે હઆ ગત-એનન્ધ. ૧૩

પરશુરામ જવ સાવધાન થ્યા તવ કાણ કરતુ ન વિશ્રમ્બ.

બાણ અગારુષ્ઠ પરરપર મૂક્યાં; તવ કાંકરૂં રતિબિમ્બ. ૧૪

સાંઝ પડી અનિં શાન્ત થયા, તવ જ્યુહ-વારના છાંડિ.

નિશાં ગર્ધ, અનિં પ્રાત હવૂં તવ જટુહ-સમ્પદ માંડિ. ૧૫

રામિં મહી ઇક સાંઝિજ મૂકી વિદુત-સરખી જેદ,

ત્રણિ બાણે કરી સુતિ ગર્જાનિ છેદી તત્કાલ તેદ. ૧૬

બાર સાંઝિ વહી રામિં મૂકી, ક્રોધ કરી મન માંદિ.

દ્વિપટ બાણ મૂકી અર્જુનતિ તે છેદી કાણ માંદિ. ૧૭

- વધી અમ્બુજ રામ શર મૂકિ, મૂકિ તવ ગાફેવ
 ધ્રમ કરતા રવિ અસ્તાચવને વ્યરિ આનિઆ ખેવ ૧૮
 એણિ પ્રકારેં જ્યુદ્ધ કરન્તા હઆ દિન ત્રેવીસ
 ત્રાત-અમે તે થાએ તત્પર આણીઅનિ મનિ રીસ ૧૯
 વાત્વેવેશેં અણવસુ તે બીખનિ દિયિ પ્રતિગ્રોધ.
 ‘મત્ય જાણિ, રણ્યુદ્ધ કરન્તા વું જય પામિય, જ્યોધ.’ ૨૦
 અકેકે જીપરિ જાણ્યુ-ખડ્ગની મહાવૃષ્ટિ તવ થાધ.
 અન્તરિક્ષયા તિહા પધારયા જ્ઞાનામજ ઝપિરાધ. ૨૧
 નારદ કિહિ અહિ, ‘બીખમદેવજી’ તહાનિ નવિ ધટિ ધ્રમ.
 શુરુ-બ્રાહ્મણ્ય જ્યુદ્ધ કરન્તા રિહિતુ કાધ નથી ધર્મ.’ ૨૨
 નડાંજી ત્હા પ્રકટ થઈઅનિ પુત્ર પરતિ કિહિ વાણી
 ‘પુત્ર! અરે તૂ પરશુરામજ્ય જ્યુદ્ધ કરિ ચ જાણી?’ ૨૩
 મડાંજીના વાકિ સુણીઅનિ આણિઉ મનિ વિશ્વાસ
 ‘પરશુરામ તૂ સ્વયં નારાયણ, હ તૂ તેહતુ દાસ’ ૨૪
 પરશુરામ તણુ ક્રોધજ જાએ, એહવિ પૂર્વજ આવિ,
 ધર્મશાસ્ત્રના વાધક કહિઅનિ તેહ જિહિનિ મમઝાવિ ૨૫
 તેહ વચનિ સન્તોષ થયુ, તવ મૂકયા ધનુષ નિ આણ્ય.
 પરશુરામ કિહિ, ‘જલ્લા બીખજી’ સુજટ માહિ સુજાણ્ય.’ ૨૬
 કાશીસુતાનિ રામ કિહિ જિ, ‘સુણિ, વૃ, જાધ! ઉપાય
 મિ તાત્રિ કાજે બીખ-સર્જાતિ જ્યુદ્ધ કર્યુ રણ્ય મોહિ ૨૭
 હાવિ જેહ કે મનમા આવિ, કરેતુ તેહ ઉપાય’
 એહવૂ કહિઅનિ પરશુરામ તે વનમા ચાલ્યા જાધ ૨૮
 તિહાધિકા તપ-મારગિ ચાલ્યા મહાપુરુષ જનધારી
 યહિ અમ્બાઈ ચ કીધૂ, તે વાત કહ વિસ્તારી ” ૨૯

કકૂવું ૨૩ મું-રાગ દેશાખ

બીજમદેવ વસતા ઇમ બોલ્યા, “ સાંભલિ, દુલ્હોંધન તું રાષ !
 કાશિરાજની પુત્રી અમ્મા તિલાંચકી મ્હાવનમાં જાઇ. ૧
 અનેક ખાધિ-આશ્રમ અવગોડયા; અનેક નદી-અવગાસન કાધ.
 અનેક પુર જોયાં અવનીમાં; તીર્થ સકલ પૂરણ પરસિદ્ધ. ૨
 અમ-ઉદક સવિ ત્યાગ કરીઅનિં કાયા કેઈ સુખ સવિ છાંડ્યું.
 કાષ્ઠક આશ્રમ બાળિં જાણિઅનિં ધ્યાન-સદાશિવનું માંડ્યું. ૩
 કાયા-કષ્ટ ધણું સિદ્ધન કરતા પ્રકટ થયા સ્વામી મ્હાદેવ:
 ‘ મામિ મામિ, અમ્મા ! તું છુ વર, તે હું આપું અવશ્યમેવ. ૪
 અમ્મા કિલિ, ‘ મુનિં કૃપા કરુ છુ એક વચન ક્હોં છું શિર નામી:
 હું મુઝ હાથે હણું બીજમનિં; તેહ ઉપાધ કુલુ. સિવ સ્વામી ! ’ ૫
 વસતા શમ્બુરાષ વધા, ‘ સ્ત્રીરૂપ તાહરું આ અવતારિ;
 પછે બીજમનિં હણવા હાથે પુરુષપણું પામિય નિરધાર. ’ ૬
 એહવું કહિઅનિં તેણે રથમિયા અન્તર્ધાન હુઆ અવિનાય.
 તેણી વારિ પૂંદિ તે અમ્મા અન્તરિ એહવી વાત વિમાસિ: ૭

રાગ માદ્રે

‘ આમિ શરીર-સુખ જાપજવાનિં શરીર તિજૂં સવિ માહૂં રે;
 ઉત્તમ-કુલિ અવતાર ગ્રહીઅનિં ગર્જાસુત સંહારૂં રે. ’ ૮
 એહવુ મનિ વિચાર કરી અગ્નિકુણ્ડિ કાધ પરવેય રે;
 દુપદ રાગ જાનન કરિ જિ જ્ઞાં પુત્ર-કામિ માહેય રે. ૯
 પાર્વતી-પતિ પ્રકટ હુઆ; કહૂં, ‘ મામિ મામિ વરદાન રે.
 પુત્રી છક તાદરે હોશિ તે સુન્દર રૂપ-નિધાન રે. ’ ૧૦
 વલણ રાષ એણી પિરિ બોલ્યુ શમ્બુજનિં શિર નામી રે:
 ‘ પ્રાણનાથ હો ! માદ્રા મનમાં પુત્રદ-ધન્યા, સ્વામી રે ! ૧૧
 વલતા શિવજી એમ વદિ, ‘ તું મહિપતિ ! એમ વિમાસિ રે:
 કાષ્ઠક કાશનિ બાળિં પુત્રી તુંજ પુરુષ મર્ધ રણિ જાસિ રે. ’ ૧૨

- કહી વરદાન નિં તેણે સ્થલિયા વલિઆ સમ્બુરાઇ રે.
 ઉદર રાણીઇ ગર્ભ ધરયુ તવ મહિપતિ-દરિખ ન માઇ રે. ૧૩
- પૂરણ માસિં તે પ્રકટ હતી; તે કન્યારૂપ વિખાણું રે.
 પુત્રજન્મ કિદિવરાબ્ધું રાઇ; સકલ મઆઇ જાણું રે. ૧૪
- તેહનું નામ શિખણી કાહ્યું દરિખ ધણુ મનિ આણી રે.
 દિવસ વીતિ કન્યા થૈ મોટી. રાઇ પરતિ કિદિ રાણી રે: ૧૫
- ‘ધશિ-વચન મિથ્યા નવિ હોએ. દદતા હૃદયે ધરીઇ રે.
 તેહ માટિ હવિ શીઘ્ર થઇજિનિં લમ પુત્રનું કરીઇ રે.’ ૧૬
- દેશ દશાણુંક કરા મહિપતિ દિરખવર્મા રાઇ રે;
 તેહ તણી પુત્રી મર્જાચિ શિખણીનુ વિહિવાઇ રે. ૧૭
- મૌવનકાલે તેહનિ આઝું અવધવ સરિખાં ભાબ્યાં રે.
 તે દેખીઅનિં રાજ-રાણી એકે સ્થાનકિ આબ્યાં રે. ૧૮
- વક્ષતાં રાણી વાકિ જિયરયાં, ‘સાલલીઇ, બૂપાલ રે!
 જેહ સ્વામીઇ વર આપ્યુ આછિ, તેહ કરશિ સમ્ભાસિ રે.’ ૧૯
- પ્રમદા-પતિ એકાન્તિ થયાં જવ રમિયાં એકે સર્જિ રે,
 પતિનિં ઓનું રૂપ હીડું તવ રાઇ-પુત્રી મતિ-મર્જ રે. ૨૦
- પુત્રીઇ એ વાત તાતનિં કહી; થઈ અતિ ઉદાસ રે.
 તેહ વચન રા અવણિ સાંલલી મયુ રાણીને પાસિ રે: ૨૧
- ‘દુષદે’ અલથાં કપટ કરયું; પણિ જુઓ પરાક્રમ માહૂં રે.
 આંહિયુ તેહનિ દેશિ જઈ અતિ વ્યુદ્ધ કરિ સંહારૂં રે.’ ૨૨
- એહવું કહીનિં શીઘ્ર રાઇ થયું; દૂત મોકલ્યુ ત્યાંહિ રે:
 ‘દુષદરાઇ ! તિં કપટ કરયું, પણિ હાવિ પધારુ ક્યાંહિ રે ?’ ૨૩
- તેહનું વાઘક અવણિ સાલલી, પામ્યુ ત્રાસ મનિ રાઇ રે.
 રાણી-રાજ મનિ વિમાસિ, ‘કરેવુ કવણુ ઉપાય રે ?’ ૨૪
- પહિલુ એહ અપરાધ આપણુ: તેહ કગણિ ઉત્પાત રે.
 જીબ્યાની હવિ પારિ નવિ લાભિ ’ રાઇ વિમાસિ વાત રે. ૨૫

શિખણ્ડીઠ જાણ્યું, ‘ મુઝં માટિં રા-રાણી દખ-અપાર રે.
તેહ માટિં હવિ શોધ યઈ હં દેહ તિજૂં નિર્ધાર રે. ’ ૨૬
વૈશમ્પાયન એ પિરિં બોલ્યા, મુણિ, જનમેજે રાધ રે !
શિખણ્ડીઠ વન માંહિ કરચુ તે તહાનિં કહં ઉપાધ રે. ૨૭

૭૧૭

કૃષ્ણ ૨૪ મું-રાગ હેઠારુ

“ શિખણ્ડીઠ વનિ સાંચરિ; ઘણું દુઃખ મનમાં ધરિ;
રમરણુ કરિ ચિત્તિ સદાશિવજી તણું રે. ૧
હાલ-રમરણુ કરિ શ્રી રામકૃષ્ણનું એકમના રહી એવઃ
કિહિ, ‘ હં પ્રાણ તિજૂં વનિ માહરા, કિ કૃપા કરુ, મ્હાદેવ ! ’ ૨
જૂખ તરસ અનિ નિદ્રા છાંડી જતાં મ્હાવન માંહિ,
એમ કરન્તા એક જક્ષ તણુ આશ્રમ આવિજી ત્યાંહિ. ૩
તે વનમાં કો જઈ નવિ સકિ જક્ષ કેરુ લય, આણી.
શિખણ્ડીઆનિ દેખી તલ્લણુ એહી બોલ્યુ વાણી:
‘ કવણુ કાજિં તું આ વન પામ્યુ ? સત્ય વાંકિ કિહિ મૂંહનિં. ૪
માગિ માગિ, રે જે વુનિં ભાવિ તે વર આપું તૂંહનિં. ’ ૫
શિખણ્ડીઠ સવિ કારણ કહ્યું, ‘ મુણિ, સ્વામી ચતુર-મુજણુ !
પરમ સાધુ મુઝં માત-પતા મુઝં માટિ તિજણિ નિજ-પ્રાણ. ૬
જુ તહો વર આપુ છુ, સ્વામી ! મ્હાદખ માહરૂં જણી,
તુ મૂંહનિ પુરપણુ આપુ પરમ દયા મનિ આણી. ’ ૭
વલતૂં જક્ષ કિહિ જિ, ‘ એ નિચે કાજ કરે હં તાહરૂં.
ક્યટલા દિવસ-લગિ તિં રાખવું તે પુરુષારથ માહરૂં ? ’ ૮
કિહિ શિખણ્ડી, ‘ એ પુરુષારથ જે દેખાડું ત્યાંહિ.
પછિં આવીઅનિં તહાનિં સૂંપું, સત્ય લેહ મન માંહિ. ’ ૯
એહવું સાંભલિ નિજ પુરુષારથ આપી તેહ પુઞ્યાનુ;
પોતિં ઓનું રૂપ લઈઅનિ મન્દિરમાં સ્થાપ્યુ. ૧૦

પછિં શિખણ્ડી નિજ ધિરિ આવ્યુ; દેઅડિ હરિખ ન માષ,
પિતા પરતિ સવિ કારણુ કિહિતાં રીઝયા મનમાં રાષ. ૧૧

એહવિ હિરણ્યવર્મિ ત્હાં આવી વચન કાઢ્યું ઇમ્મઃ
' હાવિ કુટ્ટ ! તું આવિ ચોધ ચે, જોળ્યે મુઝ પ્રાક્રમ્મ. ' ૧૨

દુપદરાઈ તવ દૂત મોકલ્યુ; જૈ જોલ્યુ મુખિ તેહઃ
'સ્વામી ! શિખણ્ડિ ઉઠેવરપ અછિ; રખિય આણુ સંદેહ !' ૧૩

એહવું સાંભલિઅનિં રાખાઈ ચોધ મોકલી દાસી.
શિખણ્ડિઆનું પ્રાક્રમ જોધનિ રહી મન માંહિ વિમાસી. ૧૪

રાઈ પરતિ જૈ વાત કહો તવ મનિ લાળ્યુ જૂપાધ.
દુપદનિં તેડાવી મહિપતિ જૈઅ મિલ્યુ તત્કાલઃ ૧૫

'સ્વામી ! આજ થકી મુઝ જીપરિ તલો રીસ નવિ ધરવી.
એ અપરાધ રખિય મનિ આણુ ! કૃપા ધણેરી કરવી. ' ૧૬

એહવું કહીનિં તેણે સ્થલિથી વ્યાસ્યુ મહીપાત સોષ.
પિતા તેણે તવ દેશિ ગયુ, અનિં પરમ હરિખ મનિ હોષ. ૧૭

જહરાજ છક દિવસ પધારયા; આળ્યા આગ્રમ-પાસિં.
ઔરિપેં તે જાણુ આવી કુંઅર, મન્નિ વિમાસિઃ ૧૮

' એ શું કારણુ ? કિહિનિં મૂંહનિઃ કિમ પામ્યુ તન-નારી ?'
સ્થૂણુ-જહિ ધર થકી પછિં નિજ કહી વાત વિસ્તારી. ૧૯

તવ ધનદનિ કોષ જીપનુ, ' એ શું કીધું આપિ ? '
નિન્દિત કર્મ જ કીધા માટિં સ્થૂણુનિ દીધુ શાપ; ૨૦

' જિહાંદ્રગિ સ્થૂણુદ કરીઅનિં પડસિ શિખણ્ડી જૂપ,
તિહાં લગિ તે પુરુષ હજ્યો અનિં પછિયું ઓનું રૂપ. ' ૨૧

એહવું કહીનિં જહરાજ પછિં તત્કાણુ ચાલ્યા સોષ,
શિખણ્ડિ પછિં તિહાં આવ્યુ જ્ઞહાં સ્થૂણુનુ આગ્રમ હોષ. ૨૨

શિખણ્ડિ આવીઅનિં જોલ્યુ, 'સ્વામીજી ! તન લીજિં.
માહું તન જે પૂર્વે હવું, પાછું મૂંહનિં દીજ. ' ૨૩

વસતુ સ્થૂળજક્ષ વસુ, ' હવિ વયન નયી કાંધ કિલિવૂં.
 પુરુષપણે જીવિય વૃં, ત્હાંલગિ નારિ અન્નારિ રિલિવૂં. ' ૨૪
 એહૂં સાંભલિ વસુ શિખણિડિ; હૈખડિ હરિખ ન માઈ.
 પિતા કરિ તર પાસિ આગિઆનિં જણાવુ સર્વ ઉપાય. ૨૫
 બીખમ કિલિ, ' એ શિખણિડિ આંહિ જ્યુદ્ધ કરિ મુઝ સાથિં;
 તે દેખીઆનિં ધનુષઆણુ હં નહીં ધઈ નિજ-હાથિં. ' ૨૬

ભીષ્મ

નહીં ધઈ નિજ હાથિં ધનુષ; મિં એથી જ્યુદ્ધ ન થાઈ રે. "
 બીખમદેવ એણી પિરિ બોલ્યા, " સુણિ, દુન્યોધન રાઈ રે ! " ૨૭
 ૭૪૦

કંઈયું ૨૫ મૂં-રાગ દેશાખ

બીખમદેવનું વાણક જોહ રે, અતિ આશ્ચર્યદાયક તેહ રે. ૧
 તેહનિ દુન્યોધન અવણુ ધરિ રે.

પછિં દુન્યોધન રાઈ રે, ચક્રાસુતનિં લાગા પાઈ રે. ૨

રાઈ રે વસતું વાણક જોયરિ રે. ૩

હાસિ-વસતું વાણક જોયરિ, ' સ્વામિ ! હં તુ પૂછું એહ. ૪

દિવસિ કટલિ હણુ, પિતામહ ! પાણવી દત્ત જોહ ? ૫

આચાર્ય પ્રોણુ નિ કહ્યું સત્રો મુમટ મ્હાન સુગણુ. ૬

તહો પાણવ-દત્ત હણુ, તે કુલુ દિવસ-પ્રમાણુ. " ૭

" દિન ત્રીસમાં સવિનિ હણું, " બોલિઆ બીખમ મહન્ત. ૮

આચાર્ય કિલિ, " ઇક માસમાં હં સવિનુ આણું અન્ત. " ૯

કૃપા કિલિ, " હં માસ બિંદમાં હણું દત્ત સવિ કાઈ. " ૧૦

" દસ દિવસમાં પ્રાજે કરું, " કિલિ અપતયામા સોધ. ૧૧

કહ્યું કિલિ, " હવિ અરધિ માહરી, પાંચ રાત્રિ-પ્રમાણુ. ૧૨

અટલામાં હણું સવિ હં સુમટ માત્ર સજ્જલ. " ૧૩

- तव भीष्म किङ्कि, “जलि भोजतां सही जशि तादृश प्राणु.
सैन्य दीडा विना, कण्धी ! यं करि आप विभाणु ?” ८
- हवि न्युधिष्ठिर किङ्कि, “भीम ! अर्जुन ! निकुञ्ज ! अनि सहिदेव !
द्विसि कटलि हण्ड हव कौरव तण्डुं सवि जेव ?” ९
- धनञ्जये वक्षतू वधा, “ साजयु सायी वातः
निमियमात्रे शत्रुहव, कुण्ड तु हण्ड साक्षात. १०
- भीम, सिहिदे, निकुञ्ज, द्रुपद, शिष्यपदी रणधीर,
भक्त्य अनि वैराट राज धृष्टद्युम्न जयवीर, ११
- जु आदरि तु जेह आगलि सुरि रणु नवि जय,
तु कौरवतू मनि यं धर ? साजयु सायू, राध !” १२
- द्रोणु साथे विन्द अनि अनुविन्द म्हा जयवन्त,
प्राद्वीक अनि अश्वत्थामा, भीष्मदेव महन्त. १३
- मिन्धुरा-गान्धारपति निद्रय-शकुन्नि, किरात,
कृतवर्मा नि सजल नरपति साथि सधवा आत. १४
- कण्डु अनि शलि, गृहहजय म्हा प्राकभी जे होध,
कुरुक्षेत्रमा जै पूर्व जागे जितरथा सवि कोध. १५
- पञ्च ज्योजन सैन्यतू परभाणु शिगिर तण्डुध.
पाण्डुसुत साम्प्रद हुआ ते कहुं सर्व उपायः १६
- हवि धृष्टद्युम्न, विराट राज, काशिरूप महन्त,
सकल राध सुजणु मोटा सजल-साधनवन्त. १७
- भीम, अर्जुन, निकुञ्ज, सिहिदे सायरथा सवि जेव.
अनेक जूपति साथि सरसा; हण्ड न लागी जेव. १८
- पुंङ्गि हव समव लै यात्या न्युधिष्ठिर राध,
कुरुक्षेत्रमा जै जितरथा; आनन्द अर्जुन न माध. १९
- वाजिन्त्रना निर्धोष वागि; तेह तण्डु नहि पार.
तव अमर आसिस जियरि; यै रणु जयजयकार. २०

વસતુ રથુણ્ણમક્ષ વતુ, ' હવિ વચન નથી કંઈ કિદિયું.
 પુરુષપણે અવિશ તું, ત્હાંવગિ નારિ અનારિ રિદિયું.' ૨૪
 એહયું સાંભલિ વસ્યુ શિખણિઃ; હૈમ્બડિ દરિખ ન માઈ.
 પિતા કેરિ તર પાસિ આવિઆનિં જગ્યાયુ સર્વ ઉપાંય. ૨૫
 બીજમ કિદિ, ' એ શિખણિઃ, આંહિ જ્યુદ્ધ કરિ મુઝ સાથિં;
 તે દેખીઆનિં ધનુષગ્રાણુ હં નહીં ધરું નિજ-હાથિં.' ૨૬

ગીથહુ

નહીં ધરું નિજ હાથિં ધનુષ; મિં એથી જ્યુદ્ધ ન થાઈ રે."
 બીજમદેવ એણી પિરિ બોલ્યા, " સુણિ, દુનયોધન રાઈ રે!" ૨૭

૪૪૦

કંડવું ૨૫ મું-રાગ દેશાખ

બીજમદેવનું વાઘક જેહ રે, અતિ આશ્ચર્યદાયક તેહ રે.
 તેહનિ દુનયોધન ગ્રવણે ધરિ રે.

પછિં દુનયોધન રાઈ રે, ગર્જાસુવનિં લાગા પાઈ રે.

રાઈ રે વસતું વાઘક જિયરિ રે.

હાલ-વસતું વાઘક જિયરિ, ' સ્વામિ ! હં તુ પૂછું એક.

દિવસિ કેટલિ હણુ, પિતામહ ! પાણ્ડવી દલ જેહ !

આચાર્ય દ્રોણ નિં કણુ દુત્રો મુખદ મ્હાન સુગણુ.

તલો પાણ્ડવ-દલ દણુ, તે કુટુંબ દિવસ-પ્રમાણુ." ૪

" દિન ત્રીણમાં સવિનિ દણુ," બોલિઆ બીજમ મદ-ત.

આચાર્ય કિદિ, " ઇક માસમાં હં સવિનુ આણું અ-ત." ૫

કૃપા કિદિ, " હં માસ નિમિષમાં દણુ દલ સવિ કાઠ." "

" દસ દિવસમાં પ્રાણે કરું," કિદિ અપત્યામા સોમ.

કણુ કિદિ, " હવિ અવધિ માદરી, પાંચ રાત્રિ-પ્રમાણુ.

એટલામાં દણુ સવિ હં સુભટ માત્ર સુગણુ." ૭

- તવ ભીષ્મ કિલિ, “મતિ ઓતતા સહી જાસિ તાદ્સા પ્રાણુ
 મૈન્ય દીડા વિના, કમધી’ ય કરિ આપ વિખાણુ ?” ૮
- હવિ જયુધિષ્ઠિર કિલિ, “ભીમ ! અર્જુન ! નિકુન ! અનિ મહિદેર !
 દિવસિ ષ્ટનિ હણુ દન કૌરવ તણુ સવિ એવ ?” ૯
- ધનન્તે વનતૂ વદા, “ સાભતુ માગી વાતઃ
 નિમિષમાત્રે ચત્રુદત્ત, કુલ્લ ॥ હણુ સાક્ષાત ૧૦
- ભીમ, સિદ્ધિ, નિકુલ, દ્રુપદ, શિખન્દ્રી ગ્યરીર,
 મત્સ્ય અનિ વૈરાટ રાજા ધૃષ્ટદ્યુમ્ન બનવીર, ૧૧
- જી આદરિ તુ એહ આગનિ સુરિ રણુ નવિ જાઇ,
 તુ કૌરવનૂ મનિ ય ધરુ ? સાભતુ માચૂ, રાઇ !” ૧૨
- દ્રોણુ સાથે વિન્દ અનિ અનુવિન્દ મ્હા મનવન્ત,
 બાશ્લોક અનિ અશ્વત્થામા, ભીષ્મદેવ મહન્ત. ૧૩
- મિન્ધુરા-આન્ધાગપતિ જિદ્રથ-શકુન્તિ, કિંગત,
 કૃતવર્મા નિ મનન નગપતિ માયિ સનના પ્ષાત. ૧૪
- કણુ અનિ શસિ, બૃહદ્દમન મ્હા પ્રાકભી જે હોઇ,
 કુરુક્ષેત્રમા જે પૂર્વ ભાગે જિતરયા સવિ કોઇ ૧૫
- પન્થ જીજન સૈન્યનૂ પરમાણુ યિબિર તથાઇ
 પાણ્ડુસુત સામ્રાટ હુઆ તે કહ સર્વ ઉપાય ૧૬
- હવિ ધૃષ્ટદ્યુમ્ન, વિરાટ રાજા, કાશ્ચિબૂષ મહન્ત,
 સકેન રાઇ સુગણુ મોટા સમલ-સાધનવન્ત ૧૭
- ભીમ, અર્જુન, નિકુલ, સિદ્ધિ સાચરયા સવિ એવ
 અનેક જૂપતિ સાયિ સરસા, હાણુ ન લાગી ખેવ. ૧૮
- પૂઠિયુ દન સમન ને ચાત્યા જયુધિષ્ઠિર રાઇ,
 કુરુક્ષેત્રમા જે જિતરયા, આનન્દ આર્કિ ન માઇ ૧૯
- વાજિન્તના નિધૌપ વાગિ તેહ તણુ નહિ પાર
 તવ અમર આશિસ જિયારિ, યૈ રણુ જયજયાર ૨૦

ન્યુદ્ધ કરવા પાણ્ડુસુત સામ્રાટ હુઆ નિર્બોધ,	
સદા જેહનિ પાસિ સોભિ સ્વામિ સારિજીપાણિ,	૨૧
કાય કરિવા ભકંતનાં સ્વામી દેવાધિદેવ.	
સહ્યામમાં જય પામશિ પાણ્ડુના સુત અવશિમેવ.	૨૨
હવિ કૌરવ નિં પાણ્ડવ તણું અદ્ભુત પરાક્રમ જેહ,	
ભીષ્મપર્વ અપિ વલી વિસ્તારયું ક્ષેત્ર તેહ.	૨૩
વિશમ્પાદન જિયરયા, સાંભલું એહજ, રાધ ।	
ઉદ્યોગપર્વ તણી કથાઃ મિં કહ્યું હિ સર્વ ઉપાય.	૨૪
એકેક અક્ષર સાંભલિ, હુધ મર્જાજીનું સ્નાન;	
અન્તકાલે અભેપદ તિહ્નિ આપિ શ્રીભગવાન.	૨૫
ધનહીનનિં મહા ધન મિલિ; સુતહીનનિં સુત હોષ,	
ભારત-કથા ભાવેં કરી નર સાંભલિ જે કોષ.	૨૬

ગીથલુ

સાંભલિ જે કોષ તેહનિ કૃષ્ણદેવ કૃપા કરિ.
 કર જોડિઅનિં વિબ્હુદાસ કિહિઃ હરિનામિં ભવદુસ્તર તરિ. ૨૭
 ૭૬૭

પ્રતિ શ્રીમ-મહાભારતે વિબ્હુદાસ-વિરચિત
 ઉદ્યોગપર્વ સમ્પૂર્ણ

અની મૂલ પ્રતિની પ્રુષ્પિકાઃ—

॥ પ્રતિ શ્રી મહાભારતે ઉદ્યોગપર્વ કથા સમાપ્તઃ ॥ શ્રી ૧૧ ॥

[મૂલ પ્રતિ સંવત ૧૬૭૩ આગસ્ટ વદિ ૭ મર્ગસવારે લખેલી
 હતી, તે જિપસ્થી અની આ નકલ લખાયેલી છે.]

શ્રીકૃષ્ણ : ।

વિરાટપર્વ-વિવેચન

૬૭ [નેવાની અનુકૂળતા પડે તે માટે પ્રથમ પૃષ્ઠનો આંક અને પછી બ્લોક ટાઇપમાં જ તે તે પાને આવતી કડીયાના આંક આપ્યા છે આગવી પર્વોનાં વિવેચનમાં આવી જતી વાતો-ચર્ચાઓ-સૂચના આ વિવેચનમાં યુનરેક્ટ કર્યા નથી]

પૃ. ૩-૧. દુન્હલ-દુદવાળા મહાપતિ દેવ પનોતુ-પનોતો, ૪. અન્ત-(સ ચિન્હ) ફિકર પૃ. ૮-૮. તીર્થોદક-પવિત્ર પાણી, કૂદનોદ-ધરિધ-ધરિયે, ધરો (કર્મણિના જ ભરપરી થયેલ ૨૫ વર્ત. પ્રથમ પુરુષ બદ્ધવચનનો અર્થ, બીજા પુરુષનો પણ અર્થ) પૃ. ૫-કૂદનોદ ઇન્દ્રિય-(ઇ નો વચ્ચે પ્રદેપ-ત્રીને પુરુષ) ઇન્દ્રે જન્મલો-જીવો. પૃ. ૬-૨ પોતાઇ (અપ પુકુતઇ) પ્રાપ્ત થાય પ્રાચી-પૂર્વ સરસ્વતી નદી ૭ પાણિ-(સ પાણિ+મ ૧ નો ()નીછનો પ્રત્યય) હાથથી, ધરાન્યા-ઉદ્ધાર્યા પૃ ૭-કૂદનોદ-૧૨. મમન્ધ (સ સમ્મન્ધ) સમ્મન્ન, અનુમન્વાન ૧૪ નવતેરિ આકાશમાં ભરે ચગનવાની રમત પૃ. ૧૧ ૫. ટાલિ વિના ગાનિ-શાન્ત પામે કૂદનોદ નવરા (સ નિવત) મરેક પૃ ૧૨-૧૩ મિહિજ-(મં શર્યા) સેજ ૨૧ જીનધ જોને પૃ ૧૪-૨ મુક્તિ-માર્ગિ-મોક્ષપુરી દારકાને રરતે કૂદનોદ ૨૪ રચ્ય-રમી, અનન્દ આપી પૃ ૧૫ ૭ પુક્ષિરાજ-(સ પુપ્પરાજ) પોષરાજ ૯ હાથથી (સ ઉદ્ધ+રયા) ત્યાથી ડપાની નવા અહી મૂકી પૃ ૧૬ ૧૫ કૃતાવિ (સ કર્તાવ્ય) ૧૬. આકૃમિ-આક્રમણ મતા, જતા પૃ ૧૭ ૨૧ ભ્રમિ-મગા ૨૨. હરણ્જ વાસુ-જડ્ડન જનાવી ફજી ૨૭ પુહુતુ-મ્હોય, શમિવાજુ સર્જકન. પૃ ૨૧ ૩ ધલહર (મ ધવલગૃહ) મ્હેન ઘોલિછો-ચોલક, નાનામાં નાનૂ જૂપ. પૃ ૨૨- ૧૭. લાજલી-ખરસપરનો મોલ પૃ ૨૫. ૧૩ જ્યાધશી-(સ યોધશી) યોધાઓ પૃ ૨૮ ૧૩ રવિ-ગ્વહ ભપર,

કોડમાં. પૃ. ૩૦-૮. ક્યાવે-લાવ (આશાવં જી. પુ. એ. વ.) ૧૨. બાલ-બાલિકા. ૧૪. ન્યેયિતા-(સં. યોયિતા) નારી. પૃ. ૩૨-૩. પ્રાયજ્ઞ-વસ. પૃ. ૩૧-૨૮. જોડિ-જોડ. પૃ. ૩૭-૩૬. જોડિ-ખુરે, શમાવે ૩૮. ભૂર. (સં. ભૂરિ) ખૂબ. પૃ. ૩૮-૩. બાદધ-અદભારે, પરમાભાયે ૭. પરતી-ફેલ, ગરેડી.

પૃ. ૪૫-૪. સાહ્યભિ-(સં. સાહ્યં) સાહ્ય, મહા. ૫. દેસુ-દેસો-સરખાવો:—વિપદઃ સમ્પન્ન નઃ શશ્વત્તત્ર તત્ર જગદ્ગુરોઃ ।

શ્રી કુન્વીનું વાક્ય.

(ભા. ૧-૮-૨૫)

પૃ. ૪૬. ૨૩ અસલિ-નિદ્દીય. પૃ. ૪૭-૩. શિવિ-સર્વ ૭. હાવાં-હાખી બાબુથે. દેવ્યા-ભગ્વતી. પૃ. ૪૮-૬ ગદિ-(દે. ગાદ્ય-વાદ્ય)-દે. ના-૨-૮૫) વડો ચૂટા. ૧૩. આપદિ-વાંદીને બેસે છે. (સં. અપ+વતતિ-અપ આપદૃષ્ટ.)

પૃ. ૫૦-૭. વાધ બાકરી-બીડું ઝડપું. (લાક્ષણિક પ્રયોગ)

પૃ. ૫૧. ૧૬. સરધ-નરાય દક્ષ કડવાં ૧૭-૧૯ નું વિવેચન આરવ્યક પર્વનાં કડવાં ૧૧-૧૩ માં જુવો. પૃ. ૬૪-૬-નિહાલ-બોલ વિનાના, નચિત્ત ૧૧. છોક લાવવા ખાતર જેમ સર્વ સામું બેઠયે, તેથી રીતે આતુરતાપૂર્વક, અમૂલ્ય-અન્ધારેલું નાક છૂદું કરવા. પૃ. ૬૫-૧૭. પ્રથલ-(સં. પ્રથમ)-રવમાનમાં રહેતા. પૃ. ૬૬-૩-અભ્યુષિતે (સં. અનિર્ભૂતિ નિરાનન્દ રિયતિ. પૃ. ૬૮-૨૧ જિંડલ આધા મોદિ-આધામાં એક પૂલો વધારે. આખો આરો બપડી નયો ત્યાં વધારાનો એક પૂલો બપડે, તેનાથી થું આજ્ઞ રહી નયત પૃ. ૭૦-૩૪ વિક્રમ-(સં. વિક્રમં) ક્રમક્રમ, ક્રમનસીબી.

પૃ. ૭૪-૧૬. બાંજણિ-પડણિ-નાચ કરવા અને હત્યત કરવામાં ૧૭. સાહ્યા-(સં. સાદિવ) નાચ કર્યો. યોહ્યા-કાપી નાખ્યા. પૃ. ૭૬-૧૭ જણસ-રીત-(૧) જગૃહી રીતિ. પૃ. ૭૭-૨૧ અભુબેદિ-પાસાની વિદ્વાના બેઠયા. પૃ. ૮૧-૨૬. છુટું-(સં. છલ્લ) નાનો.

પૃ. ૮૬-૩. બિહવી-મુળીયે. પૃ. ૮૫-૪. આરણિક-(સં. આરવ્યક) વનનું જૂસ. પૃ. ૯૬-૮. સમદધ-(સં. સમી) ખીજાના બીડ બપડ.

૧૪. કરયા પાઝ-દોડી ગયા (લાક્ષણિક પ્રયાગ) ૧૬ વિહાં-આછા
કરી તણુ કવિયે (જુલો પૃ. ૬૭ એ બીજ્યા-આછા કરી) પૃ. ૬૮ ૨.
સૂઆર-(સં. સુપકાર) રસોઈયા પૃ. ૬૬-૧૬. વિરાંમધ-(?) વાંક,
શુદ્ધી પૃ. ૧૦૬-૨૫ ચન્દ્ર તન્તુ માનેવાં-(?) ચન્દ્રની પાસે એક
સફેદ વાંતણા જેવું માન્યે. પૃ. ૧૦૭-૭ રાઉલગુન (સં. રાગગુણ)
રાજકુલોની રિયતિ. પૃ. ૧૦૬-૧૬ પટુલિ-પટાળું. (સદ્યાઈ-જેઠ
વિચારી કરવું) ૨૧ રેમધ-ચિનારા કરે. પૃ. ૧૧૦-૨. કલબી (સં.
કુકુબિન) કલબી ૩ ઇતરી-અતર વેચનાર પૃ. ૧૧૧-૨૦-સમ્ય-
બન્દોબરત, સગવડ, સરખાઈ ૧૨ રજારે-સુયંપત્ની રાંદવ દેવી ૧૪.
પુનહુતી-સોમાબ્યતી બાહ, રાણી ૧૫. વિતાગરી-(સં. વિદિત કરી)
સાગા માણસના ધારણા કામને કરનાર, કલામરી. પૃ. ૧૧૩-૩૦.
વિહિરુ-વં. વત. પૃ. ૧૧૪-૩૬ પરિ-(સં. પરમ) પરન્તુ ૩૬ નેઅર-
(સં. નગર) નગર પૃ. ૧૧૭-૮ બાહાં-પમ્મા (સં. બાહુપ્રસાદ)
બાંહીધી અન્યને જગના બતાડી બેસાડવાની રૂપા. ૧૪ પવાડધ-
(સં. પ્રવાદ) ઘણામા ઘણા ઉત્પાત પછી પૃ. ૧૧૮-૨૦. રતિલુ
(સં. રાત્રિ) રાતનો જેના મૃત્યુને હવે માત્ર એકજ રાત બાકી છે,
તેવે! મરણિયો:

પૃ. ૧૨૦-૧૭ બાકરી-હોડ વાઈ-બદે, વદે.

પૃ. ૧૨૧-૨૧ વરં-વિના ૨૩ શિદપ-કારીમરી, અહીં વાહિયાત-
મરેલી વાત, આપ-વખાણ પૃ. ૧૨૭-૨૭ જુ-(સં. જય) જો, બહીક.
૩ અધઆણુ-(?) (સં. અજાન) અમૂઘ, મૂર્ખ.

પૃ. ૧૨૮-૬ આક્રમ-(સં. આક્રમ) મૌખિક બલ ૧૦ ગાવાનઈ
પદા મટિ. ૧૪ રીંગમ્ આંકલ જિતરધ-કોઈપણ વ્યક્તિ સિંહ જેવાના
મળથી સંજ્ઞામણુમાથી પાર પાડે

પૃ. ૧૨૬-૨૫ ખાનુઉ-(મં. ઉત્પાતક) લપાડો

પૃ. ૧૩૨ ૧૭ અણુવીગ્યુ-અણુમવ વિનાનો ૨૧ વિનાણી-વિદારી
(પકડીને) પૃ. ૧૩૪ ૧૦ સંઝસકાર-(સં. સસ્કાર) અન્ત્યેષ્ટિ-ક્રિયા.

પૃ. ૧૩૫ ૪ આઉલિ-આવના ઊડથી

પૃ. ૧૩૬-૮ રીરિ ઘાલધ નીર-આવા ઉપર પાણી નાખે, લાંબી
મ દગી બા' તળિયત સારી ચતાં પ્રથમવાગ જે ન્હાનફાવવાની ક્રિયા થાય

છે તેનો અહીં આ ઉલ્લેખ છે. આ ઉલ્લેખ પણ મળ્યા છે. ૧૨. એકસવિમાં-
એટલે બધું દ્રવ્ય મળ્યું કે મેળવવા ફરી જન્મન લેવો ન પડે. ૧૫.
અંકમતી-હૃદીદાર. પૃ. ૧૩૬-૮. જલહલ-પોખલું. પૃ. ૧૪૧-૧.
સિદ્ધિજ-(?) બિરદ.

પૃ. ૧૪૨-૧૬. એ જીપરિ.....જીમરી-એના માથે અન્તરિક્ષમાં
સાથ દેવા છે, માટે તે બધી તેમ ન મળવું. (૧) કાઢી નાખવું.
જીવો. પૃ. ૧૫૪-૧૭.

પૃ. ૧૪૮-૯. ઠનવાર-વક્રીકૃ, અટક્યાળું.

પૃ. ૧૪૬-૧૭. ઉત્તર- (સં. હૃન્ + યાતૃં પ્રેરક થઈ) બચાવાઈ.

પૃ. ૧૫૩-૧૨. ખાણિ- (સં. ખાણ) ખુલા. પૃ. ૧૫૪-૨૦.
સાધકિધા-બધા, સન્ધા. પૃ. ૧૫૩-આસુદા- (સં. અસાવધક) નિદ્રાધીન.
પૃ. ૧૬૭-૧૬. ધાકક- (સં. પૃથક) ધસાયા. પૃ. ૧૬૬-૭૭. સહદ-સંકુલ.
પૃ. ૧૭૬-૧૧. આસહ-ચામડી, ખાલ્ય, ખોલ્ય. ૧૪. સમદા-સમપતિ.
પૃ. ૧૮૩-૫. જિદાંકિ-જિતજિતા સાથે.

પૃ. ૧૮૫-૨. મહીર- (સં. માતૃરહ) મહિયર.

પૃ. ૧૮૧-૮. સકારી- (સં. સ્વી-ક.) સ્વીકારી. પોતાની કરી,
બૂંટા કર્મને આવી મળી. પૃ. ૧૮૭-૧૮. અકલિ- (સં. અકલ્ય) કહી
ન લય લેવી. ૧૪. અધ્યાત્મ-આધ્યાત્મિક દૃષ્ટો, અટક્યાળું.

પૃ. ૧૮૮-૩૧. વિદ્વંસી-પીડનામાં આવેલી. પૃ. ૧૯૦-૫૬. દાધાંજલિ-
અનિદાહ. પૃ. ૧૯૨-૧. સદિ- (સં. સદઃ) વરવન. ૫. સુલક- (સં.
સુમદ) પોદા.

પૃ. ૧૯૩-૭. તદિ. (સં. તદ) કાંઠે, ઉપે, બાજીનાં. ૮. કિદી-
કપા. ૧૦. ઉવેખ્યા- (સં. અખ + ઇજ) હજી કરી ૧૩. રૂમિ- (સં.
રમ્ય.) સુન્દર ૧૪. પ્રાકર્મ- (સં. પ્રાકર્મ) બહારી.

પૃ. ૧૯૪-૨૨. લરકરમાં કામગીરીવાળો જુદા જુદા માસુસો આ
પૂર્વાધમાં છે. રક્ષાકલિ-રક્ષા. આગા-ઉત્તરુદા-લરકરમાં કાઢ ખાસ
કામ કરનાર. જીવરખી-વેલ જળુસાલ-મોલી. જોડક-ખડક-સિંકારમાં
કામ આવે એવી વસ્તુવાર. કરવાત-વસ્તુવાર ૧૪. અલવિ- (અપ. ઉજીધ)
દળે રહીને.

પૃ ૧૬૫-૨૧. સૂરિ. (મં. સૂર) મરવીર પુરુષોયે. પોતાર-પાડા
પ. ઉલ્લખિય-(મં. અપ+લક્ષ) આગમ્યે.

પૃ. ૧૬૬-૭. મુરીશ્વર-વાઘવિશેષ ૧૦. ગઝિફ. ગાંગયો. ૧૨.
વેદિ-લકાઈ કાઢ-કાઢ્યો. કાઢી મૂગ્યો

પૃ. ૧૬૭ ૧૪. ખૂઝ-ખાઝ મૂઝા પાપકે-પૂઝનારા અને બાધનારા
મુલા પછી સોલક ૧૫. અતિકરચ્યા-મં. અતિ+કચ) પચાર પયા.
૧૬. ખરતાલ-ખરીનો અવાજ. ૧૭ છીમ-છેદ

૧૮ બિચ્ચારસ-વાઘવિશેષ. કાણ્ડી વાઘવિશેષ. ૨૦ જુદા જુદા
યાધાનાં, વિશેષ નામ.

પૃ. ૧૬૮ ૨૩ ધલ કસી હથિઆર-હથિઆરને ખમની માફક,
હાથ રાખી. અખૂદિ-હથ ન ખૂપો હોય ત્યાં.

૨૭. છોછે નરપર આ લીટી મન્દિય રૂદે છે.

પૃ ૧૬૯-૧ કિલાસિ-પિનાળે, લખનં. ૨. વાદિ વાદોથી. છેટી(૧)

પૃ ૨૦૦. ૫ અનન્ત વિષ્ણુ અવવાન.

પૃ ૨૦૧૬ કાઢિઆલૂ-મઠનું હોવા 'ગ્વાં-સૂ' વૈ.....ફલિઆ-
અય રાખના આને નો તે અં યાદીનો કહેવાય

પૃ. ૨૦૨ ૧૪ જાધા-લાટનાં યદ

પૃ ૨૦૩ ૨૨. જડી-જાળ' ૨૩ નવાબુ-નવાબુ.

પૃ. ૨૦૪ ૭. ચન્દ-આ ચન્દ નાખતાની કિયા રી હને, તે
મગજાદું નથી

પૃ ૨૦૬-૧૮ વીર મોલિઆં-પાપીનાં કવિયન છેડા. ૨૦થી૨૪-
આ કડીમાં સૈન્યને ધનનું રૂપક કવિ આપે છે, તે અહીં ખામ આપ્યું છે.

પૃ ૨૦૭ ૫ જિય-છાતીને ૮. નિધન (સં.) મોત

પૃ ૨૧૧-૬ આણ્ય (મં.ય-ગજ. ૮ કઠ બધિકા-આણિ)
આ રમયે

પૃ ૨૧૨ ૧૪. નિવાઇ-નવાઇ, આશય ૧૬. વિષદ-સપ.

પૃ ૨૧૩-૨૫ સૂધી-સૂધ, ખખર પૃ ૨૧૭ ૧૨ પલિવડી-(મં.
પલવડી) દંડમાનજ; પૃ ૨૨૬-૧૨-અજન્ત-(સં. પર્વત) સૂધી.

પૃ. ૨૨૭-૧૨-અવાર-(મં. આપાયેતે) કુકમ જાણવામાં
આવે છે.

પૃ. ૨૩૦-૮. મોટ-મોટલી, પોટલું. ૧૦. ગૌરવ-કન્યાનાં માળાપને ત્યાં લમતા હતાવામાં વરપક્ષનાં જગ્યા હોય; પણ યથા બાદ વરવાળાં કન્યાનાં માળાપ વગેરેને જમણે આપે તે; ૧૧. જાની-વાસિ-જનમાં.

પૃ. ૨૩૨-૧૬-આં. ૧૬૦૧ ના દામોદર માસ-માસર સુદિ ૧૦ ને સૌમ્યવારના રોજ. ૨૧. પૃથ્વ મહાપાતાલ:-

ગુસ્તલ્યં સુરાગાનં મૂળહૃત્યા ત્રાહણ—

મુચ્ચનાંપટ્ટણં પતિતસંયોગથિ ॥ (વા. ધ. શા. ૧-૨૦)

સુચનો-વડીલો વગેરેની સ્ત્રીઓ સાથે બલિચાર, મદિરાપાન, અર્થપાત, બ્રાહ્મણોના મુચ્ચનાં ચાંચી અને પતિતો-એટલે કે લેપરના કારણે પાપ જેણે કર્યા છે તેવાઓનો અધ્યોગ; આ પાંચ મહાપાતાલ

ઉદ્યોગપર્વ-વિવેચન

પૃ. ૨૩૭-૪ સુલિખાન-સુલિખું માપ પૃ. ૨૩૮-૧૧. નેટ-નકી.

પૃ. ૨૪૦-૧૧-સૌમહ-સૌમતા, ચન્દના [ઉછીને લૂનો પ્રત્યક્ષ]

પૃ. ૧૨-દુષ્ટદરાઈ-આ આખા કાલ્યમાં મદાં બનાં દુષ્ટ મળે પ્રયોજ્યો છે, ત્યાં તો નેમાંના ઉ નું કચ્ચાસુ તીપ ૧૧૧ પડે છે. ૧૧૧ને દ્રોષ દશે ?

પૃ. ૨૪૧ ૨૧. પાસાં-(સં. પાસાં) પાસે [આં. માનખીનો બદલો પ્રત્યક્ષ] ૨૧. નાચાયળી-નાગચંડુના, ચાકવી પાંચાંબેલ પૃ. ૨૪૩-૧૭-સંધ્યાર્ધ-વિધાઈ. પૃ. ૨૪૪-૨૫. મિત્ર-મં. ને-૧) મેના. ૨૪૪ નાગપુર-હસ્તિનાપુર.

પૃ. ૨૪૬-૧૧ પાસાં-પાસામાં. ૧૮-પાંકિ-નોડ; ૧૬.

પૃ. ૨૪૬-૫ આણિ બહુ-આ અર્થ ૧૬.

પૃ. ૨૫૦-૧૦ નેચિ બિસાજનિ-નિસાજનની માત્ર અર્થ ૧૧. બિસાજનિ અર્થ ૧૧. હેસાં-(મં. હેસા (અર્થ) રમત આવમાં નાં (મમનીનો પ્રત્યક્ષ) રમત આવમાં. પૃ. ૨૫૧-૩૫ કૌરવો-ગૌરવો

(દુષ્કૃતા બતાવવા નાન્યતર ભૂતિનો ભૂતો આં પ્રત્યય સમાન્યો છે.)

૨૬-કૌરુ-(સં. કૌરવ) કૌરવ. પૃ. ૨૫૩-૧૪. ખાણડવાં-ખાણડવા.
(ભૂવો પૃ. ૨૫૧-૨૫.) ૧૭. સમિક-(સં. સમ્યક્)-સારી રીતના.
૨૮. અમુર-નાયક-પ્રદ્વાદ. ૨૯ ઇચ્છાં-ઇચ્છાયે (આં-વૃત્તીયાનો
પ્રત્યય) ૩૦ નેલાદિ. (સં. સલાટ)નીવવટ, કપાળ.

પૃ. ૨૫૭-૧-નિષિ-છતે. ૧૨ જાણે-વં નય. (આજ્ઞાઈ ખીલ
પુરુષ એક વચન ૧૫.) પૃ. ૨૬૦-૧૬-ધિરિ-(સં. દૈર્ઘ્ય) ધીરજ.
૨૧ ઉદર વારેલી હવાલી-જેના પેટમાં અદરના ભાગમાં લોટ વગેરે
રહેલ છે, તેવી હવારી; લોટ ચાળવાની હવારીમાં લોટ નાખી કે તરતજ
નીચે પડવા માંડે દ્રોણની અહીં કદાચ કર છે કે-લીમમાં બલ છે, તે
હવારીના લોટ જેવું છે. હવારી જેવા લીમમાં દેખાવું બળ વરવૃદ્ધિતિયે
ન્યાયી નથી; દેખાવું બળ સરી નય છે, લીમમાં ગદી મકદું નથી; અને
લીમ તો નિર્બળ છે.

પૃ. ૨૬૩-૨૧-પ્રમાદ-પ્રાપ્તિ વાંચો. ૨૨ સુક્તિ-મુજ રીતે,
પ્રુષ્ટે પ્રુક્તી રીતે પૃ ૨૬૫-૧૧. ઉલ્લેખ (સં. લલાટ) તેવારુ થઇ
આવેલો, સોટેલો (જુ' પ્રત્યય હાવ કાઠિયાવાડમાં વપરાય છે.)

પૃ. ૨૬૭ ૧૧-ઇલુકા (સ) સેગીનો માંડો.

પૃ ૨૭૦-૨૮. આહર-(આહારમાંનો હ સ્વપ્રયત્ન થતાં યત્ન
ક્રિયાત્મક પાત્ર માત્રાને બદલે રાજ માત્રાનું થયું છે.) આદાર.

પૃ ૨૭૧-૬ પુરી-વા. પૃ ૨૭૨-૧૭-આરણ (સં. ગાળ)
મનુતા, આજી. ૧૬ પ્રમાણ-પ્રમાણ જો-વેનય ૨૦. હર્ષ-શ્રેષ્ઠ-
દર્શ નામનો ગાળ.

પૃ. ૨૭૩ ૧-જર્ણ-જન, મનુષ્ય.

પૃ. ૨૭૮-૨૭ ગાંધિ-(મં. ગામ) નિગામાં.

પૃ ૨૭૬ ૩૨ વસ્તુ. ખુદી-ગમિ જે વસ્તુ પદાર્થ છે, માટે
જનમાં બાધી રાગય, તેમ ન માનવ. તે પદાર્થ દોષા છતાં જગદમાં
બાધી નજ સકાય. તેમ શ્રી કૃષ્ણવદ્ધ મનુષ્યનવારી છે, માટે પકડાઇ
જશે, એમ તાટે ન માનવ-૩૩ ભાંગણ-ઇલુ-અંતાક અને જિપાદક.

પૃ. ૨૮૨-૨૨-રાહિ-(સં. રાધિકા-રાહિઆ થઈ) રાધા, કેળું
પાસિકા માતા, જે સુતપત્ની હતી.

પૃ. ૨૮૪-૧૩-સદિ-(સં. સઘસ)-જડદી.

પૃ. ૨૯૨-૧૧-મુદ્દત-(સં. મુદ્દત-હકાર લઘુપ્રયત્ન, થઈ નતા
જિનો લોપ) મુદ્દત, ટાણું.

પૃ. ૨૯૪-૪-સિદ્ધન-(સં. સહન-હકાર લઘુપ્રયત્ન બનતા
અકારનો લોપ. અ નો ઇ થયે.) સહન.

પૃ. ૨૯૭-૧૭-ધણેરી-(ધણુંક સં. ંતર પ્રત્યય, દુક્કનામક
વિશેષણ પ્રત્યય. તેનો જીપરથી ઓર થયો છે) તેના કરતાં વધારે ધણું
[આ અર્થમાં આ પ્રત્યય કોઠિયાવાડમાં ખાસ વપરાય છે. સ્વ. કમળા-
શટ્ટર પ્રા. ત્રિવેદીયે જૃહદ્ બાકરણમાં (પૃ. ૩૧૫) તેને ૨ માની માત્ર
બેલડો પ્રત્યયજ્ઞ માન્યો છે.